

GOVERNMENT OF INDIA

ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF INDIA

ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 10865

CALL No. 891.551/Sad./Pla.

D.G.A. 79.

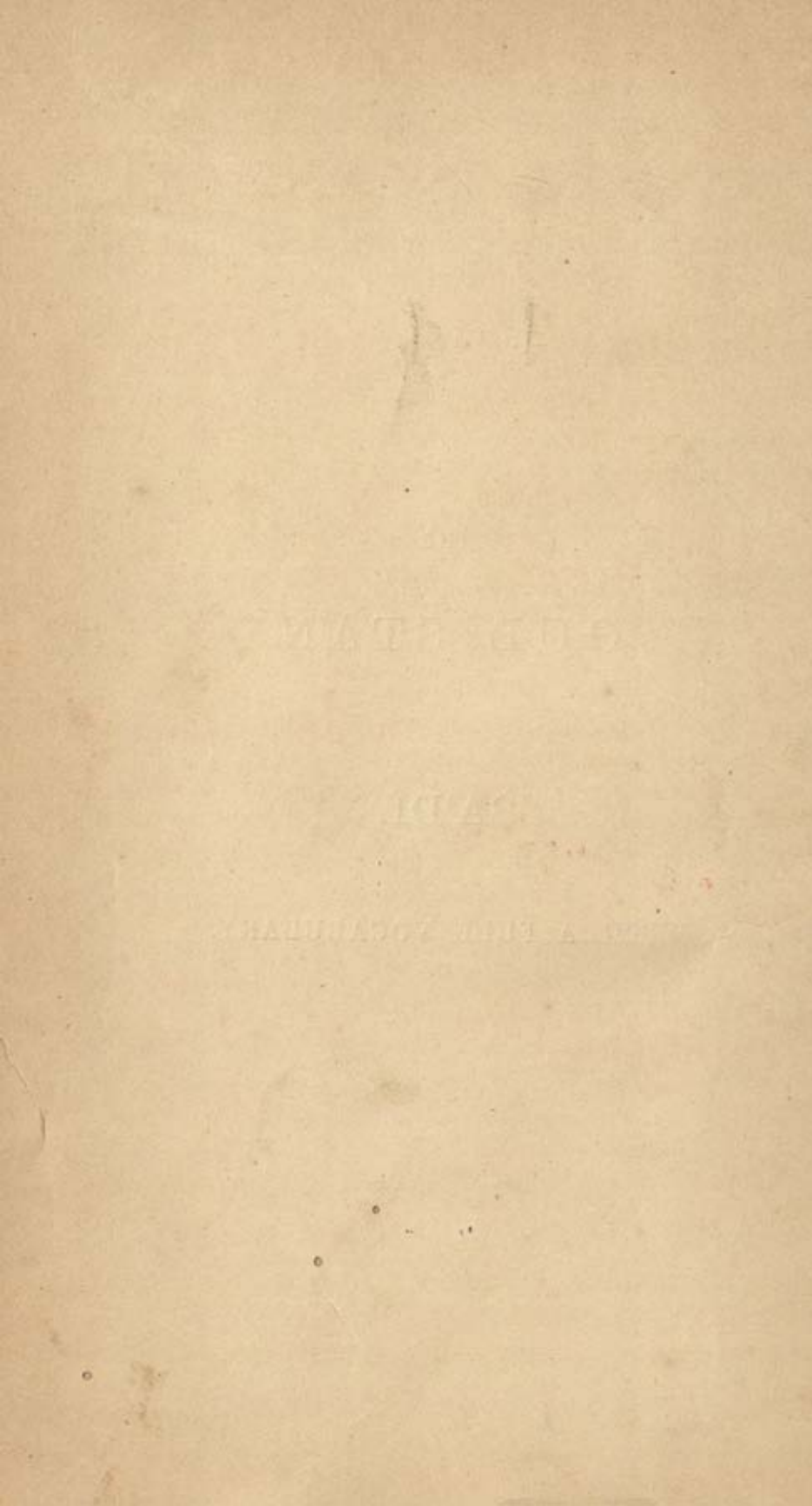

~~A.M.~~
~~9050~~

THE
GULISTĀN
OF
SA'DĪ.

WITH A FULL VOCABULARY.

THE

GULISTĀN

OF

SHAIKH MUṢLIḤU 'D DĪN SA'DĪ OF SHĪRĀZ

A New Edition

CAREFULLY COLLATED WITH ORIGINAL MSS.

WITH A FULL VOCABULARY

10865

BY

JOHN PLATTS

ONE OF H.M.'S INSPECTORS OF SCHOOLS IN THE CENTRAL PROVINCES OF INDIA

891.551
Sad/Pla

1875

1874

LONDON

SAMPSON LOW, MARSTON & COMPANY
Limited

PUBLISHERS TO THE INDIA OFFICE

St. Dunstan's House

FETTER LANE, FLEET STREET, E.C.

E 1960.8

**CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.**

Acc. No. 10.8.65

Date: 15.9.61

Call No. 891.551

Sad/Pla

PREFACE TO THE SECOND EDITION.

THIS edition of the *Gulistān* is, as the title-page announces, a new edition, and not a mere reprint of the former. The numerous typographical and other errors of the former edition have all, to the best of my knowledge, been corrected; new, and it is to be hoped, improved readings, have in numerous instances been introduced; the long and the short *iẓāfat* have been distinguished—the former being represented by a vertical *kasra*, thus (۱); the vocabulāry has been corrected and enlarged; and, lastly, the metres of all the verses occurring in the text have been given in an appendix.

The adverse circumstances under which the former edition was prepared almost precluded the possibility of accuracy. The first MS. of the text, upon which I had laboured for some years, was burnt at the printer's, and not a vestige of it remained in my possession. The second had to be prepared against time, and at a period when I was labouring under a painful sickness. I was constrained therefore to take a great deal on trust; and although my chief guide was one who is justly regarded as an Orientalist of great eminence, I have, in blindly following him, paid the penalty of "surrendering judgment hood-winked to the fascination of a name."

It is in the verses of the text that the most striking alterations will for the most part be found. The changes made do not, it is true, in every instance materially affect the sense; but they unquestionably produce a great change in the versification, as may be perceived from the few examples which follow, in none of which will the old readings scan:

Reading of old Texts.	Reading of present Text.	Page
دائي که چه گفت مرا آن بلبل سحري	دائي چه گفت مرا آن بلبل سحري	۵۱
و کفلى بتغير الزمان نذيرا	و کفلى بتغيير الزمان نذيرا	۱۲۳
خر که بر وي کمتر نهند بار	خر که بر وي نهند کمتر بار	۱۳۵

In revising the former text I have carefully collated it with some of

the best MSS.¹ in the libraries of the India Office and the British Museum that were most kindly placed at my service by Dr. Rost and Dr. Rien. These MSS., however, are from India, and differ to no great extent from those in my possession. Still I was fortunate in obtaining some valuable help from them. A genuine Persian MS., either of the Gulistān or of the *Kulliyāt* of Sa'dī, I was unable to discover in either of the above-mentioned libraries. I regret this the more as I suspect that not a few of the verses in the Indian copies of the Gulistān are spurious.

I take this opportunity of offering my grateful thanks to those foreign critics who kindly pointed out to me the defects of the former edition of this work, and whose suggestions have led to the preparation of the present revised and corrected edition. To my critic in the "Revue Critique," No. 5, of 1st Feb., 1873, my thanks are especially due. He will, I trust, perceive that his suggestions and comments have borne fruit in the present edition. I fail to see, however, on what ground he would have me change the word *shāhid*, "lover," to *shāhad*. That this is the modern pronunciation of the word I allow. But Sa'dī's can scarcely be termed a modern work; and there is nothing, so far as my knowledge goes, to show that in Sa'dī's days the word was pronounced otherwise than *shāhid*. Indeed the evidence afforded by the standard lexicons and by the commentators is against the pronunciation *shāhad* in olden times; for these all notice the change from *khashm* to *khishm*, *dimāgh* to *damāgh*, etc., but are silent on the subject of *shāhid*. This I regard as pretty satisfactory proof that the change from *shāhid* to *shāhad* is a comparatively recent one.

Again, to the same critic's objections to the verse *فرو نه بندد کاری* (Page 77, *Kiṭā'*) I would reply: 1. That no MS. or printed copy of the Gulistān that I have seen gives a different reading; 2. That the verse *does* satisfy the metre, the second foot (which is condemned by my critic) being what is technically termed *musha'as*, a variation by no means uncommon in the metre *Muṭtas* (c. f. *Nāẓm*,

¹ The MSS. of the India Office Library are numbered 235, 286, 775, 876, 1541, 1689: those of the British Museum 2951, 7742, 7961. The critic who reviewed the former edition of my Gulistān in the "Revue Critique," No. 5, of 1st Feb., 1873, thought fit to censure me for not furnishing the authorities for my readings. Had I used the MSS. of any public library, the omission to cite my authorities would have justified his censure. But considering that I had stated in the Preface of my work that it was compiled from MSS. and lithographed editions which were partly my private property, partly that of the publishers, I cannot regard his censure as just.

p. 137, and 1st *Bait*, p. 156 of the *Gulistān*): 3. That *faro bastan*, in the verse in question, is used intransitively, as the commentators are at some pains to point out, without, however, leading one to suppose that such use of the verb is extraordinary.

As to what my critic terms "overloading the text with marks of punctuation, etc," I would urge that the work is intended chiefly for students, and that the punctuation aims at facilitating the reading and understanding of the sentences by beginners. Abundant as are the diacritical and other marks, they fall short of the number presented in the text of Dr. Sprenger, whose remarks on the utility of a complete system of punctuation in Urdu and Persian texts I fully endorse. I may here explain that in the present text the mark (,) represents a comma, or a semicolon, and occasionally a colon; the mark (*) a full stop.

From my English critics I have learned nothing. Their criticisms betray, on the whole, a sad lack of scholarship. Indeed some of these gentlemen would appear to have not yet mastered the elements of the Persian language.¹

A Persian scholar of eminence having denied the existence of any authority for the meaning and etymology assigned by me to the word *خرسک*, I take this opportunity of submitting for his consideration the following extracts from the *Ghiyāṣu'l-lōghāt* and the *Bahāri 'Ajām*, two well-known Persian lexicons. At the same time I would observe that, in my opinion, the description of the game of *khirsak* that is given in the *Burhāni Kāfi* is of itself sufficient to show that it is not "Blind-man's-buff," or "Leap-frog." The latter game is, I believe, quite unknown in the East, and the names for the former usually contain, as in English, a word or words which convey the idea of *covering the eyes*. Now what connection can there possibly be between such words and one in which *khirs*, "bear," enters?—Anyhow, I may confess that it was the mere perusal of the description in the *Burhān* that led me to give to *khirsak* the meaning and etymology that I do; and that I am right in doing so, the following extracts, I think, prove:—

¹ See the review of my Translation of the *Gulistān* in the "Saturday Review" of the 2nd August, 1873. What is to be thought of a critic who, not to mention innumerable other gross mistakes, seriously offers his readers, "So long as thou didst think of roughness and not of merit" as the correct translation of the Persian verse تا درشتی هنر ند بنداری? Ignorance and impertinence such as are displayed by this reviewer are simply unpardonable. The true signification of the verse in question is, "Beware that thou deem not bulkiness (or size) a merit," from which, I submit, my rendering ("Never regard bulkiness as a merit!"), though somewhat colloquial, and more Scotch perhaps than English in expression, is not essentially different.

The *Ghiyāṣu'l-lāghāt*, after quoting the explanation given in the *Burhān*, goes on to say: خرسک نام بازی اطفال: و در مصطلحات نوشته که خرسک نام بازی اطفال که طفلي را خرس قرار دهند و اطفال ديگر گردا گرد او چرخ زنند - بهر که لکد زند باز اورا خرس سازند *

The *Bahāri 'Ajām* says: خرسک نام بازی اطفال - و آن چنانست که: خرسک نام بازی اطفال و او بچهار دست و پا دامی ایستد و ديگر اطفال بر دور او چرخ زنند و از هر طرف خشتي برو زنند و او بهر کس که لکد بزند باز 'ورا خرس سازند و شخص اول مرخص است *

J. T. P.

London, Nov. 1st, 1874.

PREFACE.

THE present edition of the Gulistān is the result of a careful comparison of the texts of Gentius, Gladwin, Semelet, Sprenger, and Johnson, as well as a large number of old and valuable manuscripts—partly my own property, partly that of the publishers of this work—and some choice lithographed copies which I brought with me from India.

Had my own wishes alone been consulted, it would perhaps have been more agreeable to me to re-edit (with permission) the excellent text of Dr. Sprenger, and add a vocabulary thereto; but as it was determined that a revised text should be prepared by me, I set myself to the task with the earnest intention of making the best of the valuable and ample material at my command

I undertook the work with the less hesitation because I believed, 1st, That even Dr. Sprenger admits that other readings than those adopted by him are admissible (at least, I infer as much from his giving the *variantes* of three copies in the notes of the Preface of his edition); 2ndly, That there was much room for improvement in the punctuation of all the preceding editions; 3rdly, That a more extensive use of orthographical signs—at least, in all the opening chapters of the work, and in all the Arabic portions—would prove of great assistance to students; 4thly, That a fuller and more accurate vocabulary than any that has hitherto appeared was desirable.

Two of the MSS. used by me I found to be, for the most part, in surprising harmony with the text of Dr. Sprenger; and hence, whenever these three concurred in a reading from which that (or those, for the readings of the others were in some instances as various as possible,) of the other texts and manuscripts differed, I invariably adopted it as the more trustworthy. Moreover, the readings of all the texts and MSS. in some few cases differed widely from one another, and from the text of Dr. Sprenger; in such cases I have unhesitatingly preferred the reading of Dr. Sprenger.

The full system of punctuation, the extensive use of vowel-points, and

the invariable use of the *izāfat*, will, it is hoped, remove many difficulties from the beginner's path, enabling him to read fluently, correctly, and intelligibly, and to discover the meaning of the author with tolerable facility.

To the preparation of the Vocabulary I have devoted very considerable time and pains. I have not, to the best of my knowledge, omitted a single word occurring in the text, except such perfect participles as differ in no sense from the verbs from which they are derived, and a few compounds, such as *dastam*, *dastat* (of which the parts, *dast*, *am*, and *at*, are given separately), in cases where they could not possibly puzzle the learner who has mastered the merest elements of the grammar. On the contrary, I have admitted into the Vocabulary all Persian phrases and idioms of which the sense is not quite obvious, and all the Arabic phrases and sentences occurring in the text. The meanings given in preceding vocabularies I have, in not a few cases, felt it necessary to modify or completely change. A notable instance of this will be found in the word *khirsak*, to which the vocabularies and dictionaries give the meaning of "The game of leap-frog" or "Blind-man's buff," to neither of which it has the slightest relation. Of several words I have attempted to fix the etymology; with what success I cannot presume to determine. I have spared no pains in ascertaining the correct vowels of every word; in distinguishing purely Persian from purely Arabic words; in noting such Persian words as, though derived from the Arabic, have changed their form or signification, or both; and lastly, in noting Arabic words coined from the Persian, Sanskrit, and Greek languages.

In the preparation of the Vocabulary I have made free use of the commentaries—some of which are remarkably good—on the margin of my manuscripts. I must also acknowledge my obligations to M. Ch. Defrémery, the notes to whose translation of the "*Gulistān*" furnished me with much valuable information.

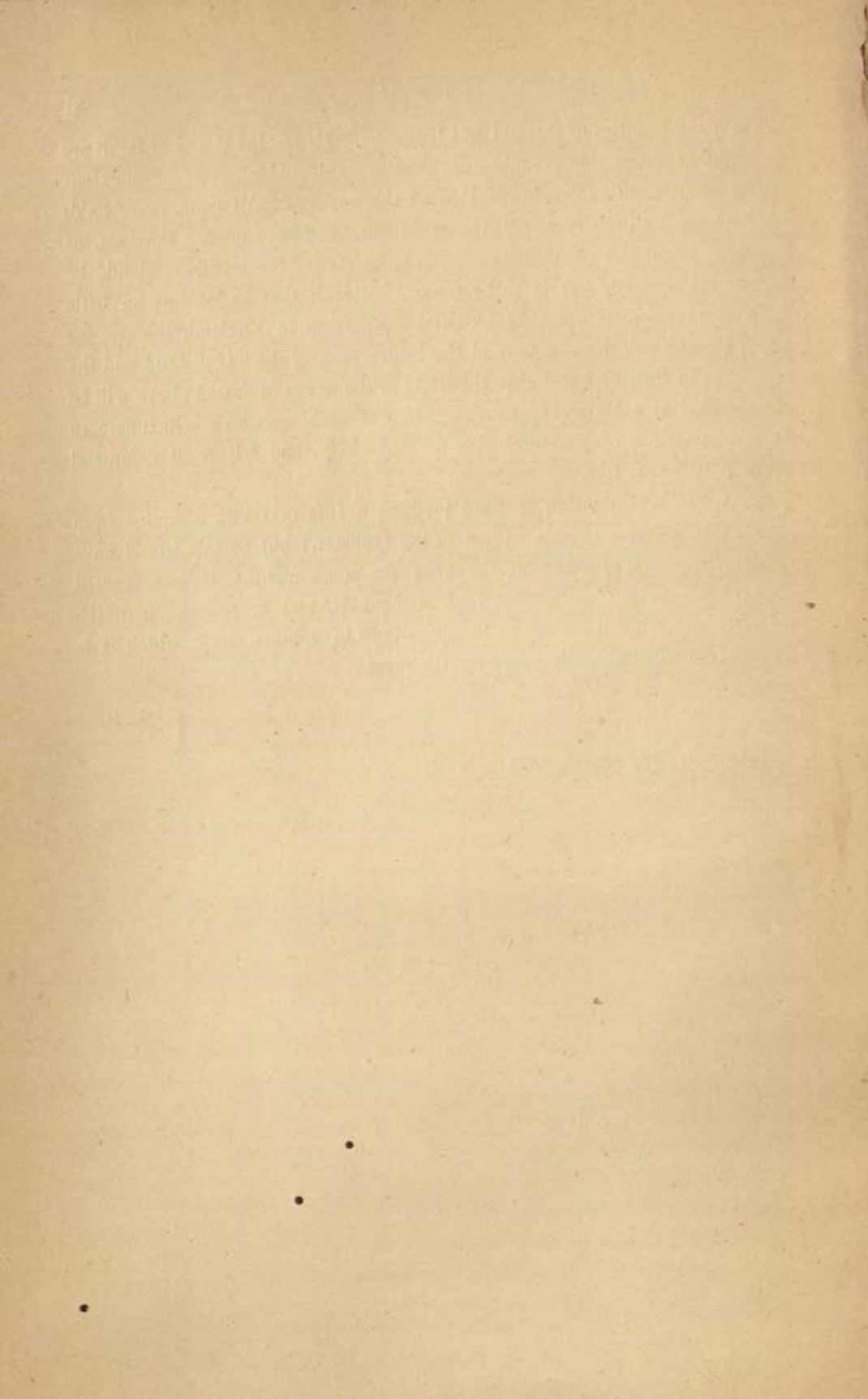
The writings of Sa'di are held in high esteem wherever Persian is studied. His "*Pand-nāma*," "*Gulistān*," and "*Bostān*," especially, are commonly read, quoted and admired; and the two former are the first put into the hands of the youthful student. This, however, is not to be attributed to their being more highly prized, generally, than the writings of others (for the Persian scholar by no means places Sa'di in the foremost rank of authors), but to their greater simplicity of style and suitableness of subject-matter. It would, perhaps, be difficult to find in the language another author whose works combine at once such simplicity of style with

so many beauties of thought and language. Hence the works of Sa'di are rightly the first that are taken up by an English student. But for an extensive and sound knowledge of Persian the works of Sa'di alone, or of Sa'di with the addition of the "Anvāri Suhaili," will not suffice. Portions, at least, of all the old authors of mark, as also of the moderns, should be studied as well. It is to be feared, however, that as long as so little encouragement is given to Oriental scholarship in England, the student of Persian will not step beyond the beaten path of the "Gulistān" and the "Anvāri Suhaili;" and that the study of the works indicated above will be regarded as a luxury, to be enjoyed by those alone who are fortunate in the possession of a natural love for the study, and leisure at command to gratify that love.

It was my intention to have prefixed a Life of Sa'di, compiled from reliable sources, to this edition of the Gulistān; but as this would have delayed the appearance of the work for some months, it was deemed advisable to put forth the work without it, and to proceed with the biography with the view to its appearance in another work, which it is expected will be shortly ready for the press.

J. P.

LONDON, 23rd *March*, 1871.

VOCABULARY.

1

تا

ā (interj.) oh! ah!; (interrog.) num? utrum?
an? A. [P.

آب āb, water, tears, anything liquid; lustre.

آب حیات ābi hayāt, water of life, immortality.

P.A. [P.

آب دهان ābi dahān, water of the mouth, saliva.

آب دیده ābi dīda, water of the eyes, tears. P.

آب زر ābi zar, (lit. water of gold), golden ink;
white wine. P.

آب زال ābi zulāl, cool, sweet, limpid water. P.A.

آب شور ābi shor, salt water, sea. P.

آبā ibā', refusing, refraining, disliking. A.

آبā کردن ibā kardan, to refuse, &c. A.P.

آبادان ābādān, fertile, flourishing; cultivated,
populated; replenished. P.

آب-جُو āb-jū, flood-tide. P.

آب-دیده āb-dīda, tears; tearful eyes. P.

ابر abr, cloud. P.

ابر آذار ābri āzār, spring-clouds. P.A.

ابر آذر ābri āzur (or, āzar), winter-clouds, clouds
without rain. P. [saints. A.

ابرار ābrār, (pl. of بر barr), just, righteous (men),

ابرار ābrār, acceptance, reward; justification. A.

ابراهيم ābrāhīm, Abraham (the patriarch). A.

آبرو ābrū, (lit. brightness of face), honour,
dignity, character; rank, glory. P.

آبرو ābrū, the eyebrow, brow. P.

آبريق ābrīk, (the P. آب ریز āb rīz arabicized),
water-vessel, ewer, jug. A.

آبکش āb-kash, water-drawer, water-carrier. P.

آبگینه ābgīna, glass, mirror; drinking glass. P.

آبله āblah, foolish, simple (person); fool, block-
head. A.

آبله‌گی āblahī, foolishness, folly, stupidity. P.A.

آبله‌ی āblahe, one fool; a certain fool, (known
by كى ki), the fool. P.A.

ابليس iblis, the devil. A.

ابن ibn, son. A. [whelp. A.

ابن ذئب ibnu ẓi'bin, son of a wolf, a wolf's

آبناء abnā' (pl. of ابن ibn), sons. A.

آبناي جنس abnāyi jins, those of the same
species, character, rank, or condition. A.P.

آبنوس ābnūs, ebony. P.

آبر ābū, (acc. آبا ābā, gen. آبي ābī), father,
originator, cause, possessor; (used, as a pre-
fixed noun, for آب āb; before the Arabic
article it is pronounced ābu, with the final
vowel short). A.

آبر الفرج ābu 'lfaraj; see under شيخ shaiikh. A.

آبر الفوارس ābu 'lfawāris, (lit. father of cavaliers)
the nickname of a certain loud and harsh-
voiced preacher. A. [father and mother. A.

آبران ābavāni, (dual of آب āb), the two parents,

آبراء ābawāhu, his parents. A.

آبر بکر ābū bakr (lit. father of the maid), Abu-
bekr, Muhammad's father-in-law and suc-
cessor. A.

آبر بکر بن سعد بن زنگی ābū bakr bin sa'd bin
Zangī, the name of the monarch of the
Atābak dynasty to whom Sa'dī dedicated
his Gulistan. A.P.

آبر هریه ābū hurairat, or huraira, (lit. master
of the pet cat), name of a companion of
Muhammad, thus nicknamed by the Prophet
on account of a pet cat he had. A.

آبی ābī, of water, consisting of water. P.

آبه ābe, a sheet of water, a stream, a torrent;
a draught of water. P.

آبایات abyāt (pl. of بیت bait), verses. A.

آتابک atābak, (lit. supervisor, or tutor, of the
prince), a dynasty of Turkumān kings of

Persia, so called because Sa'd bin Zangī, the first of the house, was the tutor of Sultān Sanjar, who conferred the kingdom on him. The Atābaks reigned from 1148 to 1264 A.D. It was to the sixth of them that the Gulistan was dedicated. T.

أَتَامُرُونَ *ata'murūna*, do you command? (2. m. pl. imperf. of the verb *أَمَرَ* *amara*, with the interrogative particle *أَ* prefixed). A.

أَتَش *ātish*, fire, heat; rage. P.

أَتَشِي *ātishī*, thou art fire. P.

أَزْ أَتَشِي *az ātishī*, thou art (composed) of fire. P.

إِتِّشَال *ittiṣāl*, close union, attachment. A.

إِتِّفَاق *ittifāk*, agreement, concurrence, common consent; league; intention, resolve; chance, accident, fortune; occasion; arrangement. A. [occur; to agree. A.P.]

إِتِّفَاقٌ يُفْتَادُ *ittifāk uftādan*, to happen, chance,

إِتِّفَاقًا *ittifākan*, by chance; in concert. A.

إِتِّفَاقَت *ittifakat*, it has united (fem. 8th form of the verb *وَفَّقَ* *wafaka*). A.

إِذَا اتَّقَت نَهْر *iza 'ttafakat nahru*, when they unite, (become) a river. A. [(men). A.]

إِتْقِيَة *atqiyā* (pl. of *تَقِي* *taqiy*), devout or pious

إِتْمَام *itmām*, completion, accomplishment. A.

أَتُوب *atūbu*, I turn in repentance, (imperf. of the verb *تَابَ* for *توب*, he repented). A.

أَتَى *atā*, he came. A.

أَتَانِي *atānī*, he came to me. A.

أَتَانِي الَّذِي أَحْوَاهُ *atānī 'llazī ahwāhu*, he whom I love came to me. A.

أَثَر *āṣār* (pl. of *أَثَر* *aṣar*) signs, marks; annals, histories, traditions, &c. A.

أَثَر *aṣar*, sign, mark, trace, print, impression, vestige, indication, effect. A.

إِثْم *iṣm*, sin. A.

إِثْم *aṣīm*, sinful, criminal; sinner. A.

إِثْمًا *aṣīman*, acc. of *aṣīm*. A.

إِجَابَة *ijābat*, answering, accepting; res-

إِجَابَت *ijābat*, ponse, acceptance, consent. A. [A.P.]

إِجَابَت كَرْدَن *ijābat kardan*, to answer, to accept.

إِجَازَت *ijāzat*, leave, permission; permission (to depart). A.

إِجْتَمَاع *ijtima'at*, it has joined (fem. 8th form of the verb *جَمَعَ* *jama'a*). A.

إِذَا اجْتَمَعَتْ بَحْر *iza 'jtama'at bahru*, when they unite, (become) a sea. A.

اجْتِهَاد *ijtihād*, striving to do; diligence, effort,

أَجْر *ajr*, reward, recompense. A. [pains. A.]

أَجْرَهُ *ajrahu*, his reward. A. [fare. A.]

أُجْرَت *ujrat*, recompense, reward, wages, hire;

أَجَل *ājil*, delaying, returning, prospective,

belonging to the future world. A.

أَجَل *ajal*, death, appointed time, fate. A.

أَجَل *ajalla*, may (God) render glorious (3 p. sing. perf. of 4th form of *جَلَّ* *jalla*, he was glorious, used optatively); great, glorious, revered (used adjectively). A.

أَجَل *ajallu*, more or most glorious, most noble or honoured. A.

أَجْلَاف *ajlāf*, (pl. of *جَلْف* *jilf*), rude, coarse, churlish; stupid, foolish. A. [glory. A.]

أَجْلَال *ijlāl*, reverencing, honouring; reverence,

أَجْلَالُهُمَا *ijlālahumā*, the honour (or glory) of both. A. [individuals. A.]

أَحَاد *ahād* (pl. of *أَحَد* *ahad*), units, ones;

أَحَاد *uhāda*, singly. A.

أَحَبُّ *uḥibbu*, I love, (imperf. of *أَحَبَّ* *aḥabba*, 4th form of the verb *حَبَّ* *ḥabba*). A.

إِحْتِرَاز *ihtirāz*, guarding against; carefulness, caution, forbearance. A.

إِحْتِلَام *ihtilām*, dreaming of copulation, nocturnal pollution. A.

إِحْتِمَال *ihtimāl*, bearing, supporting, putting up with; patience, forbearance; suspicion. A.

أَحَد *ahad*, one. P.

أَحَدُهُم *ahaduhum*, one of them. A.

أَحَدِي *iḥdā* (fem. of *أَحَد* *ahad*), one. A.

أَحَدِي الْحَسَنِ *iḥdā 'l ḥasanain*, one of the two good things. A.

إِحْسَان *iḥsān*, doing good, kindness, favour, obligation; watchfulness, preserving in the right way. A.

أَحْسَن *aḥsan*, more (or most) beautiful. A.

أَحْسَن *aḥsana*, he hath done good; (optatively), may (God) make good, (3 p. sing. perf. of the 4th form of the verb *حَسَنَ* *ḥasuna*). A.

أَحْسَنَ اللَّهُ خَلَامَهُ *aḥsana 'llāhu khalāzahu*, may God give him a happy deliverance. A.

أَحْسِن *aḥsin*, do good; (imp. of *أَحْسَنَ* *aḥsana*). A.

أَحْشَاء *aḥshā'* (pl. of *حَشَا* *ḥashā*), entrails, bowels. A.

إِحْشَان *iḥṣān*, causing to be continent or chaste; abstaining; fortifying, strengthening. A.

ihfaz, protect, guard, or defend thou, (imp. of the verb *ḥafiza*). A. [son. A.]
wa 'ihfaz waladah, and protect his
aḥmad, (lit. more or most praiseworthy)
 Ahmed; one of the names of Muhammad. A.
aḥmaq, foolish; fool. A. [fool. A.P.]
aḥmaqtar, more foolish; a greater
aḥwāl (pl. of *ḥāl*) states, conditions,
 circumstances, affairs. A.
aḥyā' (pl. of *ḥay*), tribes. A.
aḥyāyi 'arab, Arab tribes. A.P.
akh, brother, companion, fellow, connected
 with, or related to: (used as a prefixed noun,
 the nom. is *akhū*, the acc. *akhā*). A.
akhū 'l'adāwati, the hater, the ini-
 mical, the malevolent. A.
akhā 'l'balīyati, involved in misfor-
 tune, afflicted one. A.
akhāza, he made to enter (4th form of
 the verb *ḥaṣa* for *ḥaṣa*). A.
akhāzaka, (it) has made thee enter; has
 plunged thee. A.
akhtar, star. P. [epitome. A.]
ikhtisār, abridgement, abbreviation,
ikhtisār kardan, to abridge, cut
 short; conclude. A.P.
ikhtiyār, choice, option, preference;
 power, authority; self-control, freedom to
 act; will, pleasure. A.
akhaza, he took. A. [him. A.]
akhazathu 'l'izzatu, pride seized
ākhar, last; other, another. A.
ākhir, last, latter; after all, in fine; at least. A.
ākhiru 'l'ḥiyali 'ssaifu, the
 sword is the last resource. A.
ikhrājāt, (pl. of *ikhrāj*), outlays,
 expenses, disbursements. A.
ākhirat, the future state, the next world. A.
ukhrā (fem. of *ākhar*), last, another. A.
akhzar, green. A.
akhtar, spark, embers. P. [ment. A.]
ikhlas, sincerity, true piety, attach-
ikhlas (pl. of *ikhlas*), habits, man-
 ners, morals, dispositions; benevolent, kind,
 or courteous disposition. A.
akhū, brother, &c. (used as a prefixed
 noun); see *akh*. A.

ikhwān, brothers, brethren (not, gene-
 rally, by birth); friends, fellows, asso-
 ciates. A. [ciates of devils. A.]
ikhwānu 'sh shayāfīn, the asso-
ikhwānu 's safa, the brethren of
 purity; (an association to which is ascribed
 the authorship of numerous works on
 science and divinity). A.
ukhuwat, brotherhood, fraternity. A.
adā, pronunciation, voice. P.
adā, payment, fulfilment, performance. A.
ādāb (pl. of *adab*), good manners;
 courtesies; morals. A.
adāma, may (He) prolong; (3 m. sing.
 perf. of the 4th form of the verb *dāma*,
 for *dūm*, used optatively). A.
adāma 'llāhu aiyāmahu, may God
 prolong his days. A.
adab, good breeding or manners, respect-
 fulness; polite literature, learning; teach-
 ing, instruction. A.
idrār, salary, allowance, stipend. A.
idrāre, an allowance, a pension. A.P.
idrāk, attainment, apprehension, com-
 prehension. A. [the verb *daraka*]. A.
adraka, (it or he) overtook, (4th form of
adrakahu 'l'gharku, drowning over-
adam, Adam. [took him. A.]
banī adam, the offspring of Adam,
 mankind. A. [A.P.]
adamī, human; a man: thou art a man.
adamiyān (pl. of *adamī*), men, mankind. P.
adamī-bacha, child of man. P.
adamīyat, humanity. A.
adamī-zāda, born of man, human. P.
adamiyī, thou art a human being:—*āda-
miye*, one man, a certain man. P.
adnā, nearer, or nearest; lower, or lowest;
 lesser, or least. [structor. A.]
adīb, courteous; learned; teacher, in-
adab (pl. of *adab*), the instruction of
 the teacher. A.
adīm, surface (of the earth or sky), or
 what appears (thereof); tanned skin,
 leather, red leather. A.
adīmu 's samā, the exterior, or visible
 part of the heavens; the sky. A.

آدینه *ādina*, the Muhammadan Sabbath, Friday. P. [harm, or hurt. A.

اذا *azā* (for اذی) annoyance, molestation, اذا *izā*, when, whenever; lo! A.

سوء الطباع اذا كان الطباع طبع سوء *izā kāna 't ṭibā'u ṭibā'a su'īn*, when the nature is a nature of evil (i.e. is an evil nature). A.

آذر *āzār*, the sixth of the Greek (or Syrian) months, corresponding to March O.S. A.

آذر *āzur*, or *āzar*, the ninth month of the Persian calendar, corresponding to Decem-

آل *azāl*, vilest, basest. A. [ber. P.

آین *izn*, leave, permission; knowledge. A.

... *uzn*, the ear. A.

آذ *azā* = اذا; q. v. A.

آذی *azan*, (acc.) injury, &c.; contumely. A.

آذیه *azīyat*, vexation, molestation, harm, hurt. A.

آر *ār*, bring (imp. of آوردن *āvardan*). P.

ار *ar*, = اگر *agar*, q. v. P.

آرادت *irādat* } wish, desire, will; purpose, in-

آراء *irāda* } tention; meaning; docility. A.

آراستن *ārāstan*, to adorn, fit out; prepare, array, put in order. P.

آراسته *ārāsta*, adorned, &c. P.

آرام *ārām*, rest, quiet; ease, comfort. P. [P.

آرام گرفتن *ārām giriftan*, to take rest, to repose.

آرامل *arāmīl* (pl. of ارمل *armāl*), widows; needy, destitute (persons). A. [still or quiet. P.

آرامیدن *ārāmidan*, to rest, or repose, to become

آرای *ārāi*, adorn thou, (imp. of آراستن *ārāstan*). P.

آرایش *ārāyish*, ornament; preparation. P.

آرباب *arbāb* (pl. of رب *rabb*), lords, masters, possessors. A.

آربابی *arbābi ma'nā*, spiritual persons. A.P.

آربابی *arbābi himmat*, high-minded persons, of noble aspirations; liberal persons. A.P. [revenue (in kind). A.

آرتفاع *irtifā'*, exaltation, elevation, height;

آرجمند *arjmand*, rare, worthy, dear; noble, honoured, distinguished. P. [lous. A.

آرخ *arkhā*, most flabby, or flaccid, or pendu-

آردشیر *ardshir bābakān*, the first king of the 4th, or Sassanian, dynasty of Persia.

He was the son of a shepherd, who married the daughter of one Bābak. His reign was cotemporary with that of Commodus. P.

آردی بهشت *urde bihišt*, (lit. like Paradise),

the second month of the Persian calendar, corresponding to April. P.

ارزاق *arzāk*, (pl. of رزق *rizq*), supplies of food or sustenance; possessions, riches. A.

ارزانی داشتن *arzānī dāshtan*, to give, bestow; to consider fit or worthy. P.

آرزو *arzū*, wish, desire, longing, eagerness. P.

آرزیدن *arzīdan*, to be worth; to suit. P.

آرژنگ *arzhang*, the gallery, or drawing-book, of the painter Mānī. P.

آرژنگی *arzhangī*, like, or worthy of, the gallery of the painter Mānī. P. [(generally). P.

آرسلان *aralān*, name of a certain slave; a slave

ارض *arz*, earth, soil, land. A.

الارض *al arz*, the earth. A.

ارضي *arzihi*, on His earth. A.

ارض *irza*, be thou pleased, or satisfied, (imp. of the verb رضى *raziya*). A. [rafa'a). A.

ارفع *irfa'*, raise or exalt thou, (imp. of رفع *rafa'*). A. [rafa'a). A.
 و ارفع درجه الاولیاء و ولاته *wa 'irfa' darajata 'l auliya'ihī wa wulātihi*, and exalt the ranks of his ministers and governors. A.

آرکان *arkān* (pl. of ركن *rukṇ*), pillars, props. A.

آرکان دولت *arkāni daulat*, (lit. pillars of the state), nobles, ministers. A.P.

آرم *āram*, I will, or would, or may bring (aor. of آوردن *āvardan*). P.

آرامیدن *āramīdan* = آرامیدن q. v. P. [abated. P.

آرامیده *āramīda*, rested; settled; moderated,

آرد *arra*, a saw. P. [آوردن). P.

آری *ārī*, thou mayest bring, (2 sing. aor. of

آز *āz*, desire, avarice, greed. P.

آز *az*, from, among, of, with, by, above, beyond, by way of, for the sake of; than; such as, to wit. P.

آزاد *āzād*, free. P. [liberty. P.

آزاد شدن *āzād shudan*, to be free, to be set at

آزاد کردن *āzād kardan*, to set free, to release, liberate. P.

آزادگان *āzādagān* (pl. of آزاده *āzāda*), those who are free from worldly cares, the religious. P.

آزادگی *āzādagī*, freedom. P.

آزاده *āzāda*, freed; free. P.

آزار *āzār*, annoyance, molestation, sorrow, grief, trouble, smart, soreness, hurt; (as latter part of a compound) injurer, molester; injuring, vexing; (*āzār* is, in such cases, the root of the verb آزاردن *āzārdan*). P.

آزاردن *āzārdan*, to annoy, molest, vex, grieve, afflict. P.

از آن *az ān*, on that account, for that reason, thence, hence. P.

از آن پس *az ān pas*, after that. P.

از آنجا *az ānja*, from that position, on account of that high position; since, inasmuch, forasmuch. P.

از اینجا *az injā*, from this place, with reference to this position; hence. P.

از بر *az bar*, by heart, by rote. P.

از بر خواندن *az bar khwāndan*, to repeat by rote. P. [the sake (of). P.

از برای *az barā'i*, on account (of), because, for

از بهر *az bahr*, for the sake (of). P.

از پای افتادن *az pā'i uftādan*, to fall down. P.

از پای پست *az pā'i past*, decayed, sapped, undermined. P.

از پای درآمدن *az pā'i dar āmadan*, to be brought low, to fall into distress. P.

از حد *az hadd*, beyond bounds. P.A.

ازدحام *izdiḥām*, crowd, throng, press. A. [P.

از درها *az darhā*, out of doors, away from home.

ازدرها *azdarhā*, or ازدرها *azhdarhā*, a large serpent, python, dragon. P.

آزار *āzar*, name of Abraham's father (according to some), or of his uncle (according to others, who say that the father of Abraham was named تارخ *tārakh*, and that, on his death, Āzar took charge of Abraham. Āzar is said to have been a maker of images, and an idolater). A.

آزردن *āzārdan*, or آژردن *āzārdan*, آزر *azrak*, blue. A. [q.v. P.

آزرک *azrak*, blue. A. [q.v. P.

آزرک پیراهن *azrak-pirāhan*, clad in a blue vest; religious mendicants, calenders. A.P.

آزرم *āzarm-jū*, peace-seeking, peaceable, meek. P.

آزرم جوئی *āzarm-jū'e*, a peaceable person. P.

از رو *az rū*, on the ground, by reason (of). P.

از سر *az sar*, from the beginning, anew, *de novo*. P. [reins. A.

آزمه *azimma*, (pl. of زمام *zimām*), leading-strings, آزمودن *āzmūdan*, to try, prove, test; (the perf. part. is آزموده *āzmūda*). P.

از او *az ū*, (for از او *az ū*), from him, her, or it. P.

از او بر *az ū bar*, above him, higher than he. P.

از وی *az wai*, from him. P.

از هر دري *az har dare*, from every quarter, of every kind or description, on every topic. P.

ازین *azin*, (for از این *az īn*), for this; from this; at this; of this; than this; like this, such as (p. 64, l. 1.). P. [these. P.

ازینان *azīnān*, (for از اینان *az īnān*), of, or from

ازین بیش *azin besh*, more than this. P.

ازین پیش *azin pesh*, before this, prior to this, formerly, heretofore; henceforth. P.

ازینجا *azinjā* = از اینجا *az injā*, q. v. P.

اساء *asā'a*, he sinned, or did evil, (4th form of the verb ساء *sā'a*, for سو). A.

من اساء *man asā'a*, he who doth evil. A. [P.

آسان *āsān*, easy: (the comp. is *āsāntar*, easier). آسانی *āsāni*, ease, repose, enjoyment. P. [P.

آسایش *āsāyish*, ease, rest, tranquillity, comfort. اسباب *asbāb*, (pl. of سبب *sabāb*), causes, means; things, goods, chattels. A.

اسب *asp*, horse. P.

است *ast*, is. P.

استاد *ustād*, teacher, master, tutor. P.

آستان *āstān* } threshold; base, or foot (of a thing). P.

آستانه *āstāna* }

استبرق *istabraḳ* (the P. ستبره *sitabra*, arabicized), thick silk brocade, interwoven with gold. A. [intelligence. A.

استبصار *istibṣār*, mental perception, knowledge, استحقار *istihḳār*, deeming despicable, despising; contempt. A.

استحقاق *istihḳāḳ*, merit, suitableness, fitness. A.

استحییت *istahyāitu*, I feel ashamed, I blush, (10th form of the verb حی *hayi*). A.

استخفاف *istikḥfāf*, esteeming light or of little account, disesteem. A.

استخلاص *istikḥlās*, liberation, deliverance, rescue, effecting (one's) deliverance, seeking liberation. A.

استخوان *ustukhwān*, bone; stone (of a fruit). P.

استر *astar*, mule. P. [obeying. A.

استطاعت *istiṭā'at*, power, ability; submitting, استظهار *istizhār*, seeking aid or support; strength, support. A.

استعاره *isti'arat* or *isti'ara*, borrowing. A.

استعداد *isti'dād*, capacity, fitness, aptitude; cleverness, ability. A.

استغفار *istighfār*, seeking or asking for forgiveness, imploring pardon. A.

- astaghfiru*, I ask pardon, (imperf. 10th form of the verb غفر). A.
- astaghfiru 'llāha*, I implore the forgiveness of God. A.
- astaghfiruka*, I ask thy forgiveness, I ask pardon of thee. A.
- istaghfir*, ask forgiveness; (imp. 10th form of غفر). A.
- istikbāl*, going, or advancing to meet (a friend or a guest, &c.), greeting. A.
- istikrār*, confirmation, settlement, firmness. A. [ing to discover fact. A.]
- istikṣā'*, inquiry, or investigation, desire.
- ustuwār*, firm, strong; sound, valid, unanswerable; just, true. P.
- āstin*, sleeve. P.
- isti' nās*, familiarity, intimacy. A.
- isrār*, hiding, concealing; doing any thing in private. A.
- isrārī*, my secret acts. A.
- isrāf*, extravagance, prodigality. A.
- as'ā*, I will strive, endeavour, labour, exert myself; (imperf. of the verb سعى *sa'ā*). A.
- as'ā lakum*, I will exert myself (work hard) for you. A.
- iskandar*, Alexander (the Great). A.
- iskandariya*, Alexandria. A.
- islām*, the true faith, Islam, Islamism. A.
- ism*, name: اسم *ismuhu*, His name. A.
- āsmān*, heaven. P.
- āsmānī*, heavenly. P.
- asma'*, more, or most pleasing to the ear, or worthy of being heard. A.
- āsūdan*, to rest, repose, to be tranquil; to be refreshed. P. [ease. P.]
- āsūda*, at rest, contented, still, quiet, at ease.
- āsūdāt*, easier, more easily. P.
- āsyā*, mill. P.
- āsyāyi gardān*, revolving millstone. P.
- āsyā-sang*, millstone. P.
- āsib*, misfortune, trouble; injury. P.
- asīr*, prisoner, captive. P.
- asirī*, captivity. P.
- ... *asire*, a (or, a certain) prisoner. P.
- āsh*, him, her, it; of, or to him, her, or it. P.
- ishārat*, sign, intimation, hint, signification. A.
- āshāmidan*, to sip, to drink. P.
- ushāhidu*, I behold; (imperf. of the 3rd form of the verb شهد). A.
- ushāhidu man aḥwā*, I behold him whom I love. A.
- ishtadda*, he or it waxed strong; (8th form of the verb شد *shadda*). A.
- ishtadda sā'iduhu*, (and when) his arm waxed strong. A.
- ushtur*, camel. P. [camel-rider. P.]
- ushtur-suwār*, mounted on a camel, a rider.
- ishtihā'*, appetite, desire. A.
- ishtahā*, he desired, or longed for; (8th form of the verb شهِى). A.
- man kāna baina yadaihi ma 'shtahā ruṭabun*, he who has before him the fresh ripe dates for which he longed. A. [worst. A.]
- asharr*, more, or most wicked, worse or worst.
- ishrabū*, drink ye; (imp. of the verb شرب *shariba*). A.
- ash'ār*, (pl. of شعر *shi'r*), poems. A.
- āshuftan*, to be disturbed, or confounded; to become dark and confused, (p. 119). P.
- āshuftī*, thou art distracted, or confused (p. 104). P. [wretches, miscreants. A.]
- ashḳiyā'*, (pl. of شقي *shaḳiy*), thieves, robbers.
- āshkārā*, evident, apparent, manifest, public, known, revealed. P.
- āshnā*, (pl. of آشنا *āshnāyān*), friend, acquaintance. P.
- āshūb*, terror, confusion, tumult, uproar. P.
- āshūbtar*, more confounding, or perplexing. P.
- āshyān*, nest. P.
- aṣḥāb*, (pl. of صاحب *ṣāhib*), masters, owners, possessors; companions, the companions of Muhammad. A.
- aṣḥābi kaḥf*, the companions of the cave, (the seven Christians who are said to have taken refuge in a cave near Ephesus, in the reign of the Emperor Decius, A.D. 253, and to have slept on till the reign of Theodosius, A.D. 408). A.P. [A.P.]
- iṣṭakḥar*, the ancient name of Persepolis.
- aṣl*, root, origin, essence; lineage, race. A.
- aṣlan*, (acc. of *aṣl*, used adverbially), not at all, by no means. A.

اصلاح *islāh*, amending, correcting, shewing kindness; goodness. A.
 اصنع *iṣna'*, do thou; (imp. of the verb صنع). A.
 اهل *iṣna' bi mā anta lahu ahluhu*, deal Thou with me as befits Thee (i.e. grant forgiveness). A.
 اصوات *aṣwāt*, (pl. of صوت *ṣawt*) voices, sounds. A.
 اضافت *iẓāfat* } addition, adjunct, augmenta-
 اضاف *iẓāfa* } tion. A.
 اضافة *iẓāfa namūdan*, to increase, to add.
 اصحى *aṣḥā*, see عيد *'id*. A. [A.P.]
 ازل *aẓallu*, I lose; (imperf. of the verb ضل *ẓalla*). A.
 ازل طريقاً *aẓallu ṭarīkan*, I lose the way. A.
 اطال *aṭāla*, he lengthened; (optatively) may He lengthen, (4th form of the verb طال *ṭāla* for طول). A. [lengthen his life! A.]
 اطال الله عمره *aṭāla 'llāhu 'umrahu*, may God
 اطباء *aṭibbā'*, (pl. of طبيب *ṭabīb*), physicians. A.
 اطراف *aṭraf*, (pl. of طرف *ṭaraf*), remote quarters, or districts, directions, extremities. A.
 اطفال *aṭfāl*, (pl. of طفل *ṭifl*), infants, children. A.
 اطلاع *iṭṭilā'*, investigation, discovery, intimation, knowledge. A.
 اطلس *aṭlas*, satin. A.
 اطماع *iṭmā'*, exciting a longing, or cupidity; eager desire, greed, cupidity. A.
 اظل *aẓallu*, I would be the whole day, I would not cease; (imperf. of the verb ضل *ẓalla*). A.
 اظلي املاً قرتي *fa aẓallu amla'u qiroatī*, then would I go on filling my bottle the whole day long. A.
 اعادة *i'ādat* (and *i'āda*), repetition, rehearsal, revival; relating, reviewing. A.
 اعتاق *i'tāk*, manumission, liberation of slaves. A.
 اعتبار *i'tibār*, respect, regard, trust, credit. A.
 اعتدال *i'tidāl*, equity, moderation, equilibrium, symmetry, just proportion. A.
 اعتدلت *i'tadalat*, she becomes (or, they become) straight; (8th form of the verb عدل). A. [carping. A.]
 اعتراض *i'tirāz*, opposition, objection, resistance, كرون *i'tirāz kardan*, to object to, to carp at, to find fault with, to dispute, or call in question. A.P.
 اعتراف *i'tirāf*, confession, acknowledgment. A.
 اعتقاد *i'tikād*, belief, trust, confidence. A.
 اعتماد *i'timād*, trust, reliance, confidence. A.

اعداء *ā'dā'*, (pl. of عدو *'aduww*), enemies. A.
 اعدائه *ā'dā'ihi*, (upon) his foes. A.
 اعدل *ā'dal*, more, or most just. A.
 اعدى *ā'dā*, most hostile. A.
 اعدى عدوك نفسك *ā'dā 'aduwwika nafsuḥa*, thy most deadly foe (is) thine own soul. A.
 اعرابي *ā'rābiy*, an Arab of the desert. A.
 اعراض *i'rāz*, turning away the face, disregarding, refusal. A. [and hell. A.]
 اعراف *ā'rāf*, the boundary between paradise
 اعضاء *ā'zā*, (pl. of عضو *'uḥw*), limbs, members. A.
 اعطا *i'tā*, giving, bestowing. A.
 اعظم *ā'ẓam*, greatest (or greater). A.
 اعلام *ā'lām*, (pl. of علم *'alam*), banners, standards. A. [nouncing. A.]
 اعلام *i'lām*, making known, informing, announcing. A.
 اعلان *i'lān*, open acting, outward conduct. A.
 اعلاني *i'lānī*, my outward conduct. A.
 اعلم *u'allimu*, I teach; (imperf. of the 2nd form of علم *'alima*, he knew). [archery. A.]
 اعلمه الرماية *u'allimuhu 'rrimāyata*, I taught him
 اعلى *ā'lā*, most high, supreme, highest. A.
 اعمال *ā'māl*, (pl. of عمل *'amal*), works, acts, deeds. A. [عمل *'amala*). A.]
 اعملوا *i'mālū*, perform ye; (imp. of the verb
 اعوذ *a'ūzu*, I take refuge; (imperf. of the verb
 عوذ *'āza*, for عوذ).
 اعوذ بالله *a'ūzu bi 'llāhi*, I take refuge with God; God preserve me! A.
 اعهد *ā'had*, I covenanted, (imperf. jussive of the verb عهد). A.
 اعهد اليكم *a lam ā'had ilaikum*, did I not take your covenant? A.
 اعيان *ā'yān*, (pl. of عين *'ain*), eyes; nobles. A.
 اعيان حصر *ā'yāni ḥaṣrat*, nobles of the court, lords of the presence. A.P.
 آغاز *āghāz*, beginning. P. [to begin. P.]
 آغاز نهادن *āghāz nihādan* (= *āghāz kardan*),
 اغاني *aghānī*, (pl. of اغنية *ughniyat*), songs. A.
 اغلب *aghlab*, most, greater part, most part. A.
 اغلش *ughlumish*, the son of Jingīz Khān. He reigned about the year 656 of the Hijra. T.
 اغنياء *aghniyā*, (pl. of غني *ghaniy*), rich men. A.
 اغوش *āghosh*, embrace, bosom; name of a certain slave, a slave (generally). P.
 اغيار *aghyār*, (pl. of غير *ghair*), others, rivals, strangers. A.

آفاق *āfāk*, (pl. of افق *ufq*), horizons, quarters of the world. A.

افانین *afānīn*, (pl. of افان *afnān*, which is itself the pl. of فن *fann*), numerous branches, branches on branches. A.

افانین علیها جلجلا *afānīnu 'alaihā julnārūn*, (and) endless branches, on which (are) pomegranate-flowers. A.

آفت *āfat*, calamity, disaster. A.

آفتاب *āftāb*, the sun. P.

افتادگان *uftādagān*, (pl. of افتاده *uftāda*), the fallen, the lowly, the unfortunate. P.

افتادن *uftādan*, to fall, drop, alight; to befall, happen, occur, chance; to be cast (90). P.

افتاده *uftāda*, fallen, dropped; lying still or

افتان *uftān*, falling. P. [idle, at rest. P.]

افتان و خیزان *uftān o khezān*, (lit. falling and rising), going along with difficulty. P.

افتخار *iftikhār*, glory, boast. A.

افراختن *afraḵhtan*, to raise, exalt, lift up. P.

افروختن *afroḵhtan*, to set on fire; to kindle, or light (a fire). P.

آفریدن *āfrīdan*, to create. P.

آفرین *āfirīn*, applause, acclamation, benediction; (root of *āfrīdan*, used as latter part of compounds), creator, creating. P.

جهان آفرین *jahān-āfirīn*, creator of the world. P.

آفرینش *āfirīnīsh*, creation. P.

افزودن *afzūdan*, to increase. P.

افسانه *afsāna*, charm; fiction, tale. P.

افسردن *afsurdan*, to wither, flag. P. [less. P.]

افسرده *afsurda*, spiritless, dull, apathetic, lifeless

افشاه *ifshā*, divulging, exposure. A.

افشاندن *afshāndan*, to scatter, shake, drop. P.

افضل *afẓal*, most excellent, choicest. A.

افضل تر *afẓaltar*, better, more excellent. P.

افطار کردن *iftār kardan*, to break a fast. A.P.

افعی *af'ā*, viper. A.

افغان *afghān*, wailing, lamentation; alas! P.

افکا *ifkā*, (acc. of افک *ifk*), a lie. A.

افگندن *afgāndan*, to throw or cast, throw down, upset; to fall, to be lying; to strike, hit. P.

افگنده *afgānda*, thrown, or cast down; fallen, laid, placed. P.

افلاس *iflās*, poverty, destitution, beggary. A.

افواه *afwāh*, (pl. of افوه *fūh*), mouths, rumour. A.

افوز *afūzu*, I might get, obtain, or gain; (imperf. of the verb فاز *fāza*, for فوز). A.

افوز بمنیتی *afūzu bi munyati*, (that) I might obtain my wish. A.

اقارب *akārīb*, (pl. of قریب *karīb*), those near and dear, kinsmen, relations. A.

اقالیم *akālīm*, (pl. of اقلیم *iklīm*), climes, regions. A.

اقبال *ikbāl*, advancement, good fortune, prosperity. A.

اقبالهما *ikbālahumā*, the good fortune of both of them; (acc. governed by the preceding verb ادام *adāma*). A.

اقتدا *iktidā*, taking as an example. A.

اقتدا کردن *iktidā kardan*, to follow the example (of anyone), to imitate. A. P.

اقدام *ikdām*, coming forward, advancing; attention, effort, diligence, promptitude. A.

اقدام نمودن *ikdām namūdan*, to advance, approach. A. P.

اقرار *ikrār*, confession, acknowledgment; assertion; acquiescence; favourable leaning. A.

اقراب *akrab*, nearer, nearest. A.

اقل *akallu*, smallest, least. A.

اقل جبال الارض *akallu jibālī 'l arẓi fūrun*, the least of the mountains of the earth is Sinai. A.

اقلیم *iklīm*, one of the seven divisions of the habitable earth, clime, country, region. A.

اقلیمی *iklīme*, one division (out of the seven) of the earth, one whole clime, or tract. A. P.

از اقلیمی با اقلیمی *az iklīme ba iklīme*, from clime to clime, from one country to another. P.

اکابر *akābir*, (pl. of اکبر *akbar*), the great, the rich, nobles. A.

اکبر *akbar*, greater, greatest; severer. A.

اگسبت *iktasabta*, thou hast gained or earned; (8th form of the verb کسب *kasaba*). A.

ما ذا اگسبت *mā ẓa 'ktasabta*, what hast thou gained? A.

اکرام *ikrām*, respect, honour, observance. A.

اکمل *akmal*, most perfect. A.

اکن *akun*, I am, I became, I may be; (imperf. jussive of کان *kāna*, for کون). A.

اکنون *aknūn*, now, just now, at present. P.

اگاهی *agāhī*, information, intimation, notice. P.

اگر *agar*, if; although. P.

اگرچه *agarchi*, although. P.

اگندن *agāndan*, to fill, stuff; (perf. part اگنده). A.

آگندہ پر *āganda-par*, stuffed with feathers. P.

آگاہی *āgahī* = آگاہی, q. v. P.

آل *āl*, family, race, descendants. A.

آل داؤد *āl dāwūd*, O family of David! (the acc. *āla* being used for the vocative). A.

آلہ *wā ālihi*, and (on) his family. A.

آل *āl*, the, (the Arabic article, always prefixed to the noun). A. [a care! A.

آلا *ālā*, now, now then, surely! beware! have

آلا *allā* (for لا ان *an lā*), that not. A.

آلا تعبدوا *allā ta'budū*, that ye worship not. A.

آلا *illā* (for لا ان *in lā*), if not, save, except, but what. A.

آلا تا *ālā tā*, beware that. A. P.

آلباب *albāb* (pl. of لب *lubb*), minds, souls. A.

آلات *ālat*, instrument, tool; organ (of generation). A. [quest, petition. A.

آلتجاء *iltijā*, fleeing for refuge; entreaty, re-

آلتجاء بردن *iltijā burdan* (= التجاء کردن *iltijā kardan*), to seek refuge, to take shelter. A. P.

آلتفات *iltifāt*, attention, regard, courtesy, respect; heed, notice. A.

آلتفات *iltifāte*, one regard, one look. A. P.

آلتی *allatī* (fem. of آلتی *allazī*), who, which. A.

آلتی بین جنبیک *allatī baina jambaika*, (thy soul) which is between thy two sides; (see اعدی *ādi*) A.

آلحان *alḥān* (pl. of لحن *lahn*), notes, sounds, the melody

آلحمد *al ḥamd*, praise. A. [tones, tunes. A.

آلحمد لله *al ḥamdu li 'llāhi*, praise be to (or, belongs to) God. A.

آلحمدی *al ḥamde*, one ejaculation of praise. A. P.

آلذی *allazī*, who, he who, he whom. A.

آلزام *ilzām*, forcing, obliging, making obligatory; confutation. A. [kindnesses. A.

آلتفان *aitāf* (pi. of لطف *lutf*), benefits, favours,

آلتف *alif*, the letter ا. A.

آلتف بی تی *alif be te*, a, b, c, the alphabet. A.

آلتف *ulfat*, familiarity, friendliness, amity,

sociableness, fellowship. A.

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on

امعان *im'ān*, advancing far into, penetrating. A.
امعان نظر *im'āni nazar*, directing of vision,
gazing, careful glance, mature considera-
tion. A.P.

امكان *imkān*, possibility, power. A.
املا *amla'u*, I fill, I would fill: (see *اغلل* *aḡallu*). A.
املا *imlā*, filling up. A. [sions. A.

املاك *amlāk* (pl. of ملك *mulk*), goods, posses-
sions. A.
امم *umam* (pl. of امة *ummat*), peoples, nations,
sects. A.

آمن *āmin*, protect thou, render thou secure;
(imp. of آمنة *āmāna*, 4th form of the verb
أمن *amina*). [country. A.

آمن بالله *āmin baladahu*, give security to his
waves. A.
أمواج *amwāj* (pl. of موج *mauj*), waves. A.

أموال *amwāl* (pl. of مال *māl*), property, effects,
monies. A.

أموختن *āmokhtan*, to learn; to teach. P.
أمور *umūr* (pl. of امر *amr*), affairs, matters,
things. A.

أَمْخَتَن *āmekhtan*, to mix. P.
أمد *umed* or *ummed*, hope, expectation. P.
أمدوار *umedwār*, hopeful, expectant, candidate. P.
أمدواري *umedwāri*, hopefulness; thou art
hopeful, thou hopest. P.

أمير *amīr*, commander, chief, leader, governor,
noble, lord, prince. A. [A.P.

أمير كبير *amīri kabīr*, great lord, mighty prince.
أمير زاده *amīr zāda*, prince's son, prince. A.P.

أميز *āmez* (imp. of *amekhtan*, used as the latter
part of compounds), mixing, mixed. P.

آن *ān*, that, he. P.

ان *an* (indecl. particle), that. A.

... in, if. A.

ان لم *in lam*, if not. A.

ان لم أكن *in lam akun*, if I may not be. A.

آن *anna*, that. A.

... inna, verily, truly, (followed by the acc.
of nouns and the imperf. subjunctive of
أنا *ana*, I. A. [verbs). A.

... ina, vase, vessel. A.

إنابت *inābat*, turning to God, repentance. A.

أنار *anāra*, he illumined; (4th form of the
verb نأر *nāra* for نور); may He illumine!
(optatively). A.

أنار الله *anāra 'llāhu*, may God illumine! A.

أنام *anām*, mankind, men. A.

آنان *ānān* (pl. of آن *ān*), they, those. P.

آنانكه *ānānki*, they who. P.

انبار *ambār*, granary, garner, stack, magazine. P.

انبار *ambāz*, partner (in trade). P.

انبازي *ambāzi*, partnership. P. [verb نبي). A.

انباك *ambāka*, he informed thee; (4th form of the

فمن انباك *fa man ambāka*, who then informed
thee? A. [wallet. P.

انبان *ambān*, dressed sheep-skins, leather;

انبث *ambata*, he caused to bring forth, or
grow, or vegetate; (4th form of the verb
نبت *nabata*). A.

انبثهم الله *ambatahumu 'llāhu*, God caused them
to grow or spring up. A. [pleasantry. A.

انبساط *imbisāt*, gladness, recreation, mirth,

انبوه *amboh*, concourse, crowd. P.

آن به *ān bih*, that (is) better. P.

انبيا *ambiyā* (pl. of نبي *nabiy*), prophets. A.

انت *anta*, thou. A.

انتسبت *intasabta*, thou art related; (8th form
of the verb نسب *nasaba*). A.

بمن انتسبت *bi mani 'ntasabta*, to whom art thou
related? A. [expectation. A.

انتظار *intizār*, expecting, watching for, awaiting;

انتقام *intikām*, taking revenge, vengeance, re-
taliation. A. [ance, take revenge. A.P.

انتقام کشیدن *intikām kashidan*, to exact venge-
ance. A.
آنجا *ānjā*, that place, there. P.

انجام *anjām*, end, close; issue, consequence. P.

انجامیدن *anjāmīdan*, to finish, terminate, result. P.

انجمن *anjuman*, company, assembly; banquet. P.

انجيل *injil*, the Gospel. A.

آنچنان *ānchunān*, such as that, in that manner,
in such a way. P.

آنچنانکه *ānchunānki*, exactly as, even as. P.

آنچه *ānchi*, that which, whatever. P.

اند *and*, they are. P.

انداختن *andākhtan*, to throw, cast, hurl, shoot;
reject; to cast aside; to degrade, abase
(p. 101); to lay down (p. 135). P.

اندازه *andāza*, quantity, measure, due propor-
tion, just measure. P.

اندام *andām*, body; limb. P.

اندر *andar*, within, in, on, amidst; belly. P.

بشکر اندر *ba shukr andarash*, in praising (or
thanking) Him. P.

اندران *andarān*, in it, into it, therein. P.
 اندرم *andaram*, I am in. P. [heart, belly. P.
 اندرون *andarūn*, inner part, inside, interior;
 اندرین *andarīn* (for اندرین), in this. P.
 اندک *andak*, little, few; trifling. P.
 اندکی *andake*, a little, very little. P.
 اندوختن *andokhtan*, to acquire, gain, gather up,
 collect, amass, hoard. P.
 اندوه *andūh* or *andoh*, grief, sadness, trouble. P.
 اندوه *anduh* = اندوه. P.
 اندیشناک *andeshnāk*, fearful, anxious, in fear. P.
 تر اندیشناک *andeshnāktār*, more afraid. P.
 تر اندیشناک *andeshnāktaram*, I am more apprehensive. P.
 اندیشه *andesha*, thought, consideration, reflection;
 doubt, anxiety, fear, concern, care. P.
 اندیشیدن *andeshidan*, to think, consider, reflect;
 to feel concern, or alarm, or anxiety. P.
 انس *uns*, sociableness, familiarity; habit. A.
 انسان *insān*, man. A.
 انسان *al insān*, the man, man. A.
 آنست *ānast*, is that. P.
 آنستی *ānaste*, that would be. P. [God. A.
 ان شاء الله *in shā'a 'llāh*, if God will, if it please
 انصاف *inṣāf*, justice. A.
 انعام *in 'ām*, benefaction, gift, gratuity, favour. A.
 انفاس *anfās* (pl. of نفس *nafas*), breaths;
 moments. A.
 انفوس *anfus* (pl. of نفس *nafs*), souls, selves. A.
 انفوسکم *anfusukum* (nom.), your own souls,
 yourselves. A. [yourselves. A.
 انفوسکم *anfusakum* (acc.), your own souls,
 آنک *annaka*, that thou. A.
 ... *innaka*, verily thou (art). A.
 این ذب *innaka ibnu z'ibin*, verily thou
 art a wolf's whelp. A. [asked. A.
 این مزل *innaka mas'ulun*, verily thou wilt be
 انکار *inkār*, denial; objection; disapproval,
 dislike. A.
 انکار *ankar*, most disagreeable or offensive. A.
 این انکار اصوات *inna ankara 'l aṣwāti*, verily the
 most disagreeable of voices. A.
 آنکس *ānkas*, that person. P.
 آنکه *ānki*, he who, him who; that which. P.
 انگاریدن *angārīdan*, to compute, reckon, suppose,
 deem. P.
 انگاشتن *angāshtan* = انگاریدن.

آنگاه *āngāh* (pronounced *ungah*), that time,
 then, there. P.
 آنگاه که *āngāh ki*, at the time that, when. P.
 انگشت *angusht*, finger. P.
 انگشت نیل کشیدن *angushti nīl kashidan*, to
 make a blue finger-mark on a thing, as
 indicative of its loss or abandonment: (see
 نیل *nīl*). P.
 انگشتری *angushtari*, finger-ring. P.
 آنکه *āngah* = آنگاه *āngāh*. P.
 انگیزان *angekhtan*, to raise, excite; (the perz
 part. is انگیزه *angekhta*). P.
 انگیز *angez* (imp. of انگیزان *angekhtan*, used as
 latter part of compounds), exciting, stir-
 ring up. A.
 آن لم *in lam*, if not. A.
 آنم *ānam*, I am he, I am that. P.
 آنما *innamā*, only. A.
 انوار *anwār* (pl. of نور *nūr*), lights, splendours. A.
 انواع *anwa'* (pl. of نوع *nau'*), kinds, sorts,
 various kinds. A.
 انوری *Anvarī*, name of a celebrated Persian
 poet, who died A.D. 1200. P.
 آنه *innahu*, verily he, or it. A.
 آنکه *innahu lakum 'aduwwun mubīn*,
 verily he is your open enemy. A.
 آنها *ānhā* (pl. of آن *ān*), those things. P.
 آنی *ānī*, such art thou, of it thou art. P.
 انی *innī*, verily I. A. [(myself). A.
 آنی *innī lamustatirun*, verily I conceal
 آنیس *anis*, companion, intimate friend. A.
 او *au*, or. A.
 او *ū* or *o*, he, him; she, her; it. P. [A.
 آواز *āwāz*, voice, sound, noise, cry, shout; report.
 آوازه *āwāza*, rumour, report, news. P.
 آوران *āwān* (pl. of آن *ān*), times, seasons. A.
 اوباش *aubāsh* (pl. of وبش *wabash*), dissolute
 fellows, rabble, mob. A.
 اوج *auj*, top, summit. A.
 اولیاء *auliyā* (pl. of ولی *walīy*), assistants, princes,
 ministers, governors. A.
 اولیاء *auliyā'ihī*, his ministers or nobles. A.
 اورا *orā*, him or her; to him, or her. P.
 اوراد *aurād* (pl. of ورد *wird*), portions of the Ku-
 rān, recited at different hours; devotions. A.

اوراق *aurāk* (pl. of ورق *warāk*), leaves, pages. A.
آوردن *āvardan*, to bring, adduce; to relate or report; to bear or endure; to beget. P.

اوست *ūst*, he is; is of him, is his. P.

اوستاد *ūstād* = استاد *ustād*; q v. P.

اوصاف *auṣāf* (pl. of وصف *wasf*), qualities, praises. A.

اوتادن *ūftādan* = افتادن *uftādan*. P.

اوقات *aukāṭ* (pl. of وقت *waqt*), times, hours. A.

اول *awwal*, first, beginning; former, at first. A.

اولی *aulā*, nearer, worthier, fitter. A.

اولی الالباب *ulī 'l albāb*, (gen. and acc. of اولو *ulu 'l albāb*), the wise or prudent. A.

اولیتر *aulātar*, better, more fit, suitable, proper or convenient. A. P.

اولیک *ulāika*, they, those. A. [former. A.

اولین *awwalin* (gen. pl. of اول *awwal*), first,

آویختن *āwekhtan*, to hang, suspend, catch hold

اوئی *ū'i*, of it thou art. P. [of, cling to. P.

آه *āh*, oh! ah! alas! a sigh. P.

آهستگی *āhistagi*, slowness, gentleness, lowness, softness of voice. P.

آهسته *āhista*, slowly, softly, gently. P.

آهک *āhak*, lime, plaster, mortar, cement. P.

آهک تفت *āhaki tafta*, quick-lime. P.

اهل *ahl*, people, family; worthy. A. [A.P.

اهل ادب *ahli adab*, the courteous; the learned.

اهل تحقیق *ahli taḥkīq*, philosophers, doctors. A.P.

اهل خرد *ahli khīrad*, wise persons, the wise. A.P.

اهل دل *ahli dil*, the pious, prudent, or wise. A.P.

اهل زمین *ahli zamīn*, the people of, or dwellers on, the earth. A.P. [discerning. A.P.

اهل شناخت *ahli shinākht*, the intelligent or

اهل صفا *ahli ṣafā*, the pure or devout. A.P.

اهل طریق *ahli tarīq*, devotees. A.P.

اهل طمع *ahli ṭam'*, greedy, avaricious, or covetous persons. A.P.

اهل فضل *ahli faẓl*, men of learning or excellence; virtuous persons. A.P. [come! A.

اهلاً *ahlan* (acc. of اهل), friendly people; wel-

اهلاً و سهلاً *ahlan wa sahlan wa marḥaban*, (thou art come, O guest) to a friendly people, and to a smooth (comfortable) place, and to a roomy (convenient) place! A.

اهله *ahluhu*, worthy of it. A.

باهله *bi ahlihi*, deserving of it. A. [city. A.

اهلیت *ahliyat*, worthiness, fitness; ability, capa-

اهمال *ihmāl*, negligence, carelessness, inattention, passing unnoticed, overlooking. A.

آهن *āhan*, iron. P.

آهنگ *āhang*, design, intention, preparation, readiness; note, voice; pitch, tune (of a musical instrument). P.

آهنی *āhani*, made of iron, iron. P.

آهانه *āhane*, a piece of iron. P.

آهین *āhanin*, made of iron. P. [gripped. P.

آهین چنگال *āhanin-changāl*, iron-clawed, strong-

آهین دوش *āhanin-dosh*, iron-beamed (balance); iron-shouldered; strong, sturdy. P.

آهو *āhū*, deer, stag, buck. P. [hawā). A.

آهوی *ahwā*, I love; (imperf. of the verb آهوی *ahwā*), I love him. A.

آهه *āhe*, one sigh. P.

ای *ai*, O! P. [verses of the Kurān. A.

آیات *āyāt* (pl. of آیه *āyat*), signs, miracles,

آیادی *ayādī* (pl. of آیدی *aidī*, which again is the pl. of آید *yād*), hands; benefits, favours. A.

آباز *Iyāz*, name of a favourite of Sultan Mah-

آبام *aiyām* (pl. of آیم *yaum*), day. A. [mūd. A.

آیه *āyat*, } verse of the Kurān, miracle,

آیت *āyat*, } sign. A.

آیه *āya*, }

آیتام *aitām* (pl. of آیتیم *yatīm*), orphans. A.

آیثار *īṣār* (for آثار *īṣār*), offering; preference;

bestowing of benefits, charity. A. [tion. A.

آباز *ījāz*, abridging, abbreviating; abbrevia-

آید *ayyada*, May (God) aid or strengthen;

(perf. 2nd form of آید *āda*, for آید, used opt-

tatively). A. [him. A.

آید المولی *ayyadahu 'l maulā*, May the Lord aid

آیزد *īzīd* or *ezīd*, God. P.

ایستادن *istādan*, to stand, to be standing, to

stop, stay, remain. P.

ایستاده *istāda*, stood, standing. P.

ایشان *eshān*, they, them, these. P.

ایضاً *aizān*, also, likewise; the same. A.

ایم *em*, we are, we have. P.

ایمان *īmān* (for ایمان *īmān*), faith, belief. A.

آئمه *a'imma* (pl. of امام *imām*), leaders in re-

ligion, exemplars; high-priests. A.

ایمن *aiman*, safe, secure; void of care, un-

concerned, unapprehensive. P.

این *īn*, this, these. P.

اینان *īnān* (pl of این *īn*), these. A.

اینجا *injā*, this place, here. P.

اینک *inak*, behold! lo! P.

آینه *āyina*, glass, mirror. P.

ایوان *aiwān* or *iwān*, hall, court, palace, gallery, vestibule, portico. P.

آیین *ā'in*, law, canon, rule. P.

آئینه *ā'ina*, mirror, looking-glass. P.

آینه‌دار *ā'ina-dār*, mirror-holder (an attendant on the great in the East.) P.

آینه‌داری *ā'ina-dāri*, the office of mirror-holder. P.

ب

با *ba*, to, at, with, by, in, for, according to. P.

ب *bi* or *bu*, a pleonastic particle prefixed to certain tenses of Persian verbs. P.

ب *bi*, by, with, to. A.

با *bā*, with, along with; to; possessed of; notwithstanding; in spite of. P. [that. P.

با آن *bā ān ki*, that withal, notwithstanding

باب *bāb*, door, chapter. A. [ance. A.

باب التوبة *bābu 't taubati*, the door of repent-

ب *bā khabar*, informed, intelligent. P.A.

باختن *bākhtan*, to play, sport, trifle; to lose at

باخر *bā ākhir*, to an end. P.A. [play. P.

با خشونت *bā khushūnat*, with roughness. P.A.

باد *bād*, wind, breeze; pride, conceit, arrogance; (optative of بودن *būdan*) may it be! P.

باد مخالف *bādi mukhālīf*, adverse wind. P.A.

بادام *bādām*, almond. P. [stead. P.

بادیا *bād-pā* (lit. wind-footed), swift or fleet

بادپائی *bād-pā'e*, a fleet horse. P.

بادشاه *bādshāh*, king. P.

بادگرد *bād-gird*, whirlwind. P.

بادی *bāde*, a flatus (in the bowels), a fart. P.

بادیه *bādiya*, desert. A.

بار *bār*, load; fruit; time; admission, access. P.

بار خاطر *bāri khāṭir*, load or distress of mind. P.

بار آوردن *bār āvardan*, to bear fruit. P.

بار دیگر *bāri digar*, another, or second time. P.

باران *bārān*, rain, shower. P. [then. P.

باربر *bār-bar*, burden-bearing; beast of burden
باربردار *bār-bardār*, bearer of burthens; pregnant or carrying (female). P.

بار خدا *bāri khudā*, Great God! P.

باردار *bār-dār* = باربردار *bār-bardār*. P.

بارگاه *bārgāh*, place of audience, royal court. P.

بار *bāra*, wall, battlements. P.

بارها *bārḥā* (pl. of بار *bār*), times, many times, often, repeatedly. P.

باری *bārī*, Creator. A.

بارتعالی *bārī ta'ālā*, God the Creator, God. A.

باری *bāre*, one load or burden; a turn or time; once upon a time, once; at least, at all events, at any rate. P.

باری چند *bāre chand*, several times. P.

باریدن *bāridan*, to rain, to fall in showers. P.

باریک *bārik*, fine, thin. P.

باز *bāz*, back, back again; on the other hand; afterwards; thrown back, wide open, open; a falcon. P.

بازار *bāzār*, market, mart, market-place, street of shops only; source of supply. P.

بازارها *bāzārḥā* (pl. of بازار *bāzār*), marts, market-places; whole marts. P. [market-places. P.

بازاری *bāzārī*, of, pertaining to, or infesting

سگ بازاری *sagi bāzārī*, market or street curs. P.

باز آمدن *bāz āmadan*, to come back, to return; to come in front. P. [back. P.

باز آوردن *bāz āvardan*, to bring back; to keep

باز بودن *bāz būdan*, to be open. P.

باز پس *bāz pas*, restitution. P. [restore. P.

باز پس دادن *bāz pas dādan*, to give back, to

باز خریدن *bāz kharīdan*, to buy back, to redeem or ransom. P.

باز دادن *bāz dādan*, to give back, restore. P.

باز داشتن *bāz dāshtan*, to keep back, withhold, restrain, detain. P.

بازرگان *bāzargān*, trader, merchant. P.

بازرگانی *bāzargāne*, a merchant, or a certain merchant. P.

باز زدن *bāz zadan*, to strike again, to hold back; to turn away (78). P.

بازست *bāzast*, is open. P. [to draw back. P.

باز کردن *bāz kardan*, to open, unfold, unravel;

باز کشیدن *bāz kashīdan*, to draw back. P.

باز گذاشتن *bāz guzashstan*, to quit, to leave behind. P. [revert. P.

باز گردیدن *bāz gardīdan*, to turn back, return,

باز گشتن *bāz gashtan*, to go or turn back, to return, retire, withdraw, retreat. P.

باز گفتن *bāz guftan*, to reply. P.

باز ماندن *bāz ماندن*, to remain behind, to lag, flag, shirk. P. [shoulder to the elbow. P.

بازو *bāzū* (pl. بازوان *bāzuān*), the arm from the

بازی *bāzi*, play, sport; pyrotechnics. P.
 بازیچه *bāzichah* (dim. of بازی *bāzi*), play, sport, pastime; trifling, frivolity. P.
 بازییدن *bāzidan*, to play or sport. P.
 باس *ba's*, power, might; severe punishment. A.
 باسنا *ba'sanā* (acc.), our severe punishment. A.
 باسی *bāsik*, tall or full-grown palm. A.
 باش *bāsh* (imp. of بودن *būdan*), be thou, stay, wait, have patience. P.
 باشد *bāshad* (aor. 3 sing. of بودن *būdan*), it may be, must be, would be. P. [delusive. A.
 باطل *bāṭil*, vain, futile, absurd, foolish, false, طع *bā ṭam'*, covetous, greedy. P.A.
 باطن *bāṭin*, interior, inward, inside, hidden. A.
 باطنی *bāṭinī*, my interior. A.
 باغ *bāgh*, garden. P.
 باغیان *bāghbān*, gardener. P. [is a weaver. P.
 بافندست *bāfindast* (for بافنده است *bāfinda ast*), بافنده *bāfinda* or *bāfanda*, weaver. P.
 باقی *bāqī*, remaining, left; enduring, lasting, perpetual, permanent. A.
 باک *bāk*, fear, care, solicitude; danger. P.
 بال *bāl*, arm; wing; stature. P.
 بالا *bālā*, above, high; upper hand; top, summit; height, stature. P.
 بالا گرفتن *bālā giriftan*, to get the upper hand, gain the ascendancy; to break into flame, to blaze up (as fire). P.
 بالائمه *bi 'l ismi*, to or into sin. A.
 بالبر *bi 'l birri*, to being pious, to piety. A.
 بالبنان *bi 'l banān*, with the tips of the fingers. A.
 بالجملة *bi 'l jumla*, on the whole, to sum up. A.
 بالرحیل *bi 'r rahīli*, with departure. A.
 بالش *bālīsh*, pillow, cushion. P.
 بالشیر الاخضر *bi 'sh shajari 'l akh'zari*, on the بالغ *bāligh*, adult. A. [green tree. A.
 باللغو *bi 'l laghwī*, by impropriety or folly. A.
 بالله *bi 'llāhi*, by or with God. A.
 بالوری *bi 'l warā*, among men. A.
 بالین *bālīn*, head (of a bed or tomb), pillow. P.
 بام *bām*, terrace or flat roof of a house. P.
 بامداد *bāmdād* } in the morning, at morn.
 بامدادان *bāmdādān* } P.
 با من *bā manāsh*, with me (and) him. P.
 بان *bān*, the ben-tree (a species of moringa). A.

بانگ *bāng*, cry, noise, shout, clamour, roll, thunder; call to prayer. P. [P.
 بانگ برداشتن *bāng bardāshstan*, to call to prayer.
 صبح بانگ *bāngi shubh*, the morning summons to prayer. P.
 نماز بانگ *bāngi namāz*, call to prayer. P.
 بانو *bānū*, bride, wife, lady. P. [play a tune. P.
 بار آیدن *ba āwāz āmadan*, to sound a note, با وجود *bā wujūd*, with the existence, through, notwithstanding. P.A.
 باور کردن *bāwar kardan* } to believe, to credit. P.
 باور داشتن *bāwar dsāhtan* }
 باهر *bāhir*, excellent, resplendent, manifest, conspicuous. A. [selves. P.
 باهم *bāham*, together, along with, among them-
 آمدن *bāham āmadan*, to fly in a passion, to become angry. P.
 باید *bāyad* (aor. of بایستن *bāyistan*), it must be; he must, one ought; it is proper, necessary or indispensable, it behoveth, is wanted. P.
 بایدت *bāyadat*, is necessary for thee; dost thou need? must thou have? P.
 بایستی *bāyisti*, it would be proper or necessary, it would suit. P. [off. P.
 ببر *bībar* (imp. of بردن *burdan*), carry thou, carry
 بت *but* (pl. جان *butān*), image, idol. P.
 بتحقیق *ba taḥkīk*, for certain, of a certainty, certainly. P.A.
 بتر *battar* (for بدتر *badtar*), worse. P.
 تراش بت *but tarāsh*, carver of images or idols, sculptor. P. [dread thou. P.
 ترس *bitars* (imp. of ترسیدن *tarsidan*), fear or
 ترند *battarand*, are worse. P.
 بجا *ba jā*, in place, to place; towards. P.
 بجا کی *tā ba jā'e ki*, to the extent or degree that. P.
 بجا آوردن *ba jā āvardan*, } to bring into
 بجا آوردن *ba jā'e āvardan*, } place, to carry
 into effect, to perform, accomplish, discharge, fulfil, execute. P.
 بجا رسیدن *ba jā rasīdan*, to attain to eminence, to be successful. P.
 بجان آمدن *ba jān āmadan*, to be in imminent peril, to be on the point of dying, to be weary of life. P. [life P.
 بجان پرورتن *ba jān parivardan*, to cherish as one's
 بجان رسیدن *ba jān rasīdan*, to be reduced to great straits, to be on the verge of starvation or death. P.

بجان *ba jān ranjīdan*, to be cut to the heart, vexed to the soul. P. [towards. P.A.]
 بجانب *ba jānib*, to the side, in the direction of,
 بجز *ba juz*, besides, save, except. P.
 بجمال *bi jamālihi*, by his beauty. A.
 بچه *bacha*, infant, child; young of an animal. P.
 ... *ba chi*, by what (means)? in what (way)? to what (use)? P.
 بحث *baḥs*, investigation, scrutiny; controversy, discussion, dispute. A.
 بحث کردن *baḥs kardan*, to discuss, dispute. A.P.
 بحر *baḥr*, sea. A.
 بحضور *ba ḥuẓūr*, into the presence. P.A.
 بحقیقت *ba ḥaqīqat*, in truth, in reality, really, assuredly. P.A.
 بحکم *ba ḥukmi*, by way of, by reason of, on the authority of, in accordance with. P.A.
 آنکه بحکم *ba ḥukmi ān ki*, in accordance with that which, because that, forasmuch as, for the reason that, so that, to a degree that. P.A.
 بحکم ضرورت *ba ḥukmi ẓarūrat*, by force of necessity, perforce. P.A.
 بحکم عاریت *ba ḥukmi 'ariyat*, by way of loan. P.A.
 بحل کردن *biḥl kardan*, to absolve, pardon, forgive. P.A.
 بحور *buhūr* (pl. of بحر *baḥr*), seas, oceans. A.
 بخت *bakht*, fortune. P.
 بخت برگشته *bakht-bar-gashta*, unfortunate. P.
 بختی *bukhtī*, a Bactrian camel (which is very hairy, and has two bunches). P.
 بختیار *bakhtyār*, favoured by fortune, fortunate. P.
 بخش *bakhsh*, share, portion, lot. P.
 بخشای *bakhshāi*, forgive thou. P.
 بخشایش *bakhshāyish*, favour, forgiveness, grace, merciful-kindness. P. [ness. P.
 بخشندگی *bakhshāyandagī*, liberality; forgive-
 بخشش *bakhshish*, gift, gratuity. P.
 بخشندگی *bakhshandagī*, liberality. P.
 بخشده *bakhshinda*, bestower; liberal. P.
 بخشودن *bakhshūdan*, to take pity, show kindness. P.
 بخشیدن *bakhshīdan*, to bestow, grant, give; to make a present; to waive; to forgive or pardon. P.
 بخل *bukhl*, avarice, stinginess. A.
 بخور *bakhau* = بخواب *ba khwāb*: see خواب.
 بخود بر *ba khwud bar*, upon thyself. P.

بخیل *bakhīl*, stingy, miserly, avaricious; miser. A.
 بخیلی *bakhīlī*, = بخل *bukhl*. A.P.
 بد *bad*, bad, wicked. P.
 بدا *badā* (for *bada'a*), it first appeared. A.
 بدا اذا *izā badā*, when it first appears. A.
 بد اختر *bad akhtar*, ill-starred, hapless. P.
 بد اختری *bad akhtare*, an unfortunate one, an unlucky wight. P. [thou. P.
 بدان *bidān* (imp. of دانستن *dānistan*), know
 بدان *badān* (pl. of بد *bad*), bad persons. P.
 (for به آن *ba ān*), with that; for that purpose; to that person. P.
 بد اندیش *bad andesh*, ill-wisher, malevolent, malignant. P. [wretched. P.
 بد بخت *bad bakht*, ill-fated, unfortunate,
 بد بختی *bad bakhtī*, thou art unfortunate. P.
 بدخشان *badakhshān*, a country of Central Asia, celebrated for its rubies. P. [vicious. P.
 بد خوی *bad kḥo*, ill-natured, bad-tempered,
 بدر *badr*, the full moon. A.
 کالبد *ka 'l badri*, like the full moon. A.
 بدر *ba dar*, out, out of doors, without, forth. P.
 بدر آمدن *ba dar āmadan*, to come out. P.
 بدر رفتن *ba dar raftan*, to go out. P.
 بدرقه *badraqa*, guide, escort (through a trackless desert). P.
 بدر کردن *ba dar kardan*, to expel, banish; to dismiss (from the mind); to cast out; to take off, (98); to dispense, distribute. P.
 بدنا *bi darrinā*, with our milk. A.
 بد روزگار *bad roẓgār*, unfortunate, wicked. P.
 بد زندگانی *bad zindagānī*, bad-lived. P.
 بدست آوردن *ba dast āvardan*, to get hold or possession (of), procure, secure, gain; to look out for. P.
 بدستم *ba dastam*, into my hand. P.
 بد سگال *bad sigāl*, ill-surmiser, evil-thinker; malignant. P. [of compact. P.A.
 بد عهدی *bad 'ahdī*, promise-breaking, violation
 بد فرجام *bad farjām*, ending bad; malignant. P.
 بد کاری *bad kāri*, evil doing. P.
 بد گوهر *bad gauhar*, of bad quality, coarse; bad by nature, essentially bad. P.
 بد گوی *bad-go*, evil-speaker, calumniator. P.
 بد گهر *bad guhar*, bad by nature, essentially
 بد مهر *bad mihr*, unkind. P. [bad. P.
 بد مهری *bad mihrī*, unkindness. P.

بدن *badan*, body. A.
 بدو *badū* (for او به *ba ū*), to him, her, or it. P.
 بده *bidih* (imp. of دادن *dādan*), give thou; pay thou. P. [misery:—*bade*, a bad man. P.
 بدی *badī*, badness, wickedness, vice, evil, harm,
 بدیع *badī*, wonderful, marvellous, strange;
 prompt; original. A. [rare) beauty. A.
 بدیع الجمال *badī'u 'l jamāl*, of marvellous (or
 بدیع جهان *badī'i jahān*, the wonder of the
 world. A.P. [this (or these). P.
 بدین *badīn* (for این به *ba īn*), to or in or with
 بدینها *badīnhā*, in these things. P.
 بذر *bazr*, seed. A.
 بذر کرم *min karami 'l bazri*, (is) in conse-
 quence of the good seed. A.
 بذل *bazl*, gift, liberality, munificence, bestowal,
 profusion. A.
 بذله *buzla* (pl. بذله *buzlahā*), joke, witticism. P.
 بر *bar*, on, upon; up, above, over; before; by;
 according to; at, against, from. P.
 بر *bar*, breast, bosom; side, embrace; fruit. P.
 از *az bar*, by rote (104). P.
 در بر کردن *dar bar kardan*, to clothe, invest. P.
 بر *barr*, dry land. A.
 برابر *bar-ā-bar* (lit. breast to breast), equal,
 parallel, on a level, opposite, over against. P.
 در برابر *dar barābar*, over against. P.
 برادر *birādar*, brother. P.
 برادر خواندگی *birādar khwāndagī*, profession of
 brotherly affection, calling one brother. P.
 بر آمدن *bar āmadan*, to come up or out, ascend,
 arise; to be accomplished; to get on, suc-
 ceed, or prosper; to prevail against, come
 off best; to elapse, to pass by or beyond. P.
 بر آمیختن *bar āmekhtan*, to mix, mingle, or
 commingle. P.
 بر آن *bar ān*, on that, upon that. P.
 بر آن شدن *bar ān shudan*, to agree to, will,
 wish, or intend. P.
 بر انداختن *bar andākhtan*, to throw down, throw
 away, fling about; to defeat. P.
 بر انگیزتن *bar angekhtan*, to raise, stir up,
 excite or incite. P. [I obey. P.
 بر آنم *bar ānam*, I am on that, I agree to that,
 بر آوردن *bar āvardan*, to bring up, raise; to
 rear up or out; to give forth; to complete,
 accomplish, perform, fulfil; to close, or
 block up (a door with mud or bricks); to
 repair, help on. P.

دم بر آوردن *dam bar āvardan*, to fetch a breath;
 to breathe (or utter) a word. P.
 برای *barāyi*, for, because, for the sake of. P.A.
 بر *bar bar*, on the breast. P.
 بر بستن *bar bastan*, to pack up, make compact,
 to close, to shut. P.
 بر بط *barbat*, the Persian lute. P. [lutanist. P.
 بر بط سرائی *barbat-sarāi*, performer on the lute,
 بر پا *bar pā*, raised, erect. P.
 بر پا داشتن *bar pā dāshtan*, to raise, set up,
 establish, maintain, sustain. P.
 بر تافتن *bar tāftan*, to twist, wring off; to turn
 round; to turn away, avert. P.
 بر تر *bar tar*, higher. P.
 بر تست *bar tust*, is on thee. P.
 برج *burj*, tower, bastion, barbican. A.
 بر جا *bar jā*, on the ground, prostrate; quiet,
 tranquil, steady. P.
 بر جستن *bar jastan*, to start or jump up. P.
 بر جهد *bar jihad* (or *jahad*), (aor. of بر جستن
bar jastan), he or it leaps up. P.
 برجی *burje*, a certain tower. A.P. [remove. P.
 بر چیدن *bar chīdan*, to pick or gather up, to
 بر حق *bar haqq*, true, just; in the right. P.A.
 برخ *barkh*, portion, part. P.
 برخاست *bar khāst*, a rising up. P.
 برخاستن *bar khāstan*, to rise, rise up, arise;
 to be born; to break up; disappear, depart;
 to cease, end. P.
 بر خواندن *bar khwāndan*, to recite, to repeat. P.
 برخی *barkhe*, a little, a bit, a short distance;
 one part or portion. P.
 برخیز *bar khez* (imp. of برخاستن *bar khāstan*),
 برد *bard*, cold. A. [rise, arise; up! P.
 برد *burd*, a kind of striped garment. A.
 برداشتن *bar dāshtan*, to pick up, take up, raise,
 hold up, take off, remove, carry off; to sus-
 tain, to bear. P.
 بر دریدن *bar darīdan*, to split open, rip up,
 cleave asunder. P.
 بردن *burdan*, to bear, carry; to conduct, lead;
 to bear or take away, to remove; to carry
 off, win; to support, suffer, endure; to
 prefer or lodge (a complaint); to throw
 away, lose or lower (one's character or
 dignity). P.
 بر رفتن *bar raftan*, to go up, climb. P.
 بر سر *bar sar*, on, or at the head, tip or point. P.

برش *bi rashshatin*, by, or with a slight sprink-
 برف *barf*, snow. P. [ling. A.
 برف آب *barf-āb*, snow-water; iced water. P.
 بر فروختن *bar furūkhtan* (or *furokhtan*), to
 kindle, to light up. P.
 بر افزودن *bar fuzūdan*, to increase. P.
 بر فشاندن *bar fishāndan*, to press, squeeze; to
 rap; to snap (the fingers). P.
 برق *barq*, lightning; flash (of a sword).
 بر قرار *bar qarār*, in (one's) usual habit, or nor-
 mal condition; firm, fixed. P.A.
 برکات *barakāt* (pl. of برکة *barakat*), blessings. A.
 برکة *barakat*, increase, blessing. A. [tern. A.
 ... *birkat* or *birka*, basin, tank, pond, cis-
 بر کشادن *bar kushādan*, to open; to remove;
 to lighten. P.
 بر کشودن *bar kushūdan*, to open, unloose. P.
 بر کشیدن *bar kashidan*, to extract, draw, draw
 forth. P. [to strip off; pluck out. P.
 بر کندن *bar kandan*, to dig up, tear up, uproot;
 برکی *barakī*, made of برک *barak*, a kind of
 flannel or felt, woven of camel's hair, of
 which darveshes make caps and vests; a
 cap so made. P.
 برگ *barg*, leaf; provisions for a journey. P.
 برگزشتن *bar guzashstan*, to pass over; to pass
 beyond; to extend. P.
 برگردیدن *bar gardidan*, to turn away from; to
 change, (110). P.
 برگرفتن *bar giriftan*, to take up or off, pick up;
 to raise, derive; to turn aside or away; to
 remove, take away, carry off, clear; to
 attain. P.
 برگزیدن *bar guzidan*, to choose, select. P.
 برگسلانیدن *bar gusilānidan*, to snatch, wrench,
 break. P. [up. P.
 برگسلیدن *bar gusilidan*, to snap, break, tear
 برگشتن *bar gashtan*, to turn, retreat, retire,
 take to flight. P. [upside down. P.
 برگشته *bar gashta*, upset, overturned, turned
 برگماشتن *bar gumāshstan*, to depute, appoint. P.
 بزم *baram*, I might (or would) bear, or bring;
 (aor. of بردن *burdan*). P.
 برنج *birinj*, rice. P.
 برنجی *birinje*, one grain of rice. P.
 بر نیارد *bar nayārad*, it beareth not (aor. neg.
 of بر آوردن *bar āvardan*). P.
 بر نیام *bar nayāram*, I will not bring out. P.

بر نیامدن *bar nayāmadan* (neg. of بر آمدن *bar
 āmadan*), not to happen, to fail. P.
 برو *barū* (for براو *bar ū*), on him, her, or it. P.
 . . *birav* (imp. of رفتن *raftan*), go thou. P.
 برو بر *barū bar*, upon him. P.
 بروت *burūt*, mustachios, whiskers. P.
 برومند *barūmand*, fruit-bearing, fruitful. P.
 برون *birūn*, without, out, outside. P.
 بروی خود *barū'e khud*, of one's self, of one's
 own accord. P.
 برو *bara* or *barra*, lamb. P.
 برهان *burhān*, decisive and manifest evidence,
 conclusive proof. A.
 برهم بستن *barham bastan*, to close, to shut to. P.
 برهم زدن *barham zadan*, to strike together,
 slam. P.
 برهم زدن دست *dast barham zadan*, to strike the
 hands together, to wring the hands (in
 grief). P.
 برهنگی *barahnagī*, nakedness. P.
 برهنه *barahna*, bare, naked, stripped; void. P.
 بری *barī*, clear, quit, free, innocent, careless. A.
 بری داشتن *barī dāshstan*, to exempt, to keep
 free from. A.P.
 بریان *biryān*, fried, broiled, parched. P.
 بریان ساختن *biryān sākhtan* (or کردن *kardan*), to
 fry, broil, roast, parch. P.
 بریدن *buridan* and *burridan*, to cut, cut out
 (or make up garments); to cut off, to sever;
 to prune. P.
 برین *barīn* (for بر این *bar īn*), on this. P.
 بزاز *bazzāz*, draper, mercer. A.
 بزرجمهر *buzurjmihr*, name of the prime minister
 of Nūshīrawān king of Persia. P.
 بزرگ *buzurg*, great, venerable, eminent, grand;
 grown up, grown big. P.
 بزرگان *buzurgān* (pl. of بزرگ *buzurg*), ancestors;
 great men, superiors, grantees, sages. P.
 بزرگزاده *buzurg-zāda*, high-born. P.
 بزرگووار *buzurgwār*, great, excellent. P.
 بزرگواری *buzurgwārī*, greatness, excellence. P.
 . . . *buzurgwāre*, a great man. P.
 بزرگ همت *buzurg-himmat*, high-minded, high-
 spirited, magnanimous; (comp. بزرگ همت تر
buzurg himmattar). P.A.
 بزرگی *buzurgī*, greatness; adulthood, maturity,
 superiority in years. P.

بزرگي *buzurge*, a certain great man. P.

بزه *baza*, sin, guilt. P. [hold! enough! P.

بس *bas*, many; many a one or time; enough;

بس کردن *bas kardan*, to stop, leave off. P.

بسا *basā*, many, many a one, many a time. P.

بسام *basāt*, expanded and even land, wide or spacious surface of ground. A.

... *bisāt*, carpet, anything that is spread or spread out. A.

بستان *bisitān* or *bistān* (imp. of ستاندن *sitān*),

بستان *bustān*, garden. P. [dan, take thou. P.

بستان سرا *bustān-sarā*, palace or house in a garden, summer-palace. P.

بستر *bistar*, bed, bedding, cushion. P.

بستن *bastan*, to shut, close; to bind, tie, gird on, attach, fix; to form, frame. P.

بستن *na'l bastan*, to fix a shoe; to shoe. P.

بستند *bi-sitand* (aor. of ستاندن *sitāndan*), they take or accept. P.

بسته *bastā* (perf. part. of بستن *bastan*), tied, bound, girt; shut, closed, fastened, stopped;

locked; set, fixed, formed; fettered, shackled. P.

بر آمدن *ba sar āmadan*, to come to a head, be completed, to come to an end; to expire; to arrive at perfection, to excel. P.

بر شدن *ba sar shudan*, to come to an end, to be finished. P.

بر آوردن *ba sar āvardan*, to bring to an end. P.

بر بردن *ba sar burdan*, to bring to a head, carry to an end, finish, to pass away; to agree, harmonize. P. [widely. A.

بسه *basāfa*, he made abundant, or diffused

و لو بسط الله الرزق *wa lau basāfa 'llāhu 'r rizka*, and if God made plentiful the means of subsistence. A.

بسم *bismi* (for باسم *bi ismi*), in the name of. A.

بوي *ba sūyi*, in the direction of, towards. P.

بسي *base*, much, many; sufficient; many a one; many a time, often, a long while. P.

بسیار *bisayār*, much, many; often. P.

بسیار خسب *bisayār-khasp*, very sleepy. P.

بسیار خوار *bisayār khwār*, (much-eating), great eater, glutton. P. [number. P.

بسیاری *bisayāri*, abundance, large quantity, great

بسط *basīf*, expanded and even ground, wide or spacious surface; simple, uncompounded. A.

بسم *basīm*, smiling. A.

بشارت *bishārat*, good news, glad tidings. A.

بشر *bashar*, man, mankind. A.

بشوه *bashara*, skin, outer or surface skin; outside, outward appearance. A.

بشریة *bashariyat*, human nature, humanity. A.

بشنو *bishinav* or *bishnav* (imp. of شنودن *shinūdan*), hear, listen. P.

بشوي *bushuwi* (2 sing. aor. of شستن *shustan*), thou mayest wash. P. [washes. P.

بشود *bushūyad*, (3 sing. aor. of *shustan*), he

بصالح *bi Ṣāliḥin*, by Ṣāliḥ (the prophet), by a just or good man; as virtuous. A.

بصرة *baṣra*, Basra, a city on the Persian Gulf, usually written Bussorah. A.

بضاعت *biṣā'at*, merchandise, or an article of merchandise; a portion of one's property which one sends for traffic; stock in trade. A.

بط *baṭṭ*, a duck. A.

بطاهر *bi tāhirin* (= طاهر *tāhirun*), clean, pure. A.

بطال *baṭṭāl*, vain, false, worthless. A.

بطلالت *baṭālat*, idleness, vanity, frivolity; idle talk, jesting. A.

بطش *baṭsh*, might, strength (in fight), valour, vehemence in assault. A.

بطلعت *bi ṭal'atihi*, by his countenance. A.

بطن *baṭn*, belly. A.

بطي *baṭi*, slow, tardy, dilatory, backward. A.

بطيها *bi ṭibihā*, on account of their sweetness

بعد *ba'd* (also P. بعد از *ba'd az*), after. [ness. A.

بعزت *ba 'izzat-tar*, dear, more esteemed, more precious. A.P. [small part. A.P.

بعضي *ba'ze*, some, certain; a part, or portion, a

بعل *ba'l*, lord, master, husband. A.

بعلها *ba'lihā*, her husband. A.

بعلبك *ba'alabakk*, Baalbec in Syria. A.

بعون *bi 'auni*, by the aid of. A.

بعيد *ba'id*, far, distant, remote. A.

بغداد *baghdād* (originally *bāghī dād*, the garden of justice), Baghdād, a city on the Tigris. A.

بغل *baghl*, arm-pit, arm. P.

بغوا *baghau*, they would be insolent, they had rebelled (3 pers. pl. perf. of بني *baghā*). A.

بغوي *la baghau fi 'l arṣi*, they would assuredly act insolently on the earth. A.

بغوي *baghy*, rebellion. A. [(than). A.

بغير *bi ghairi*, without, except, with other

بغير وسيلة *bi ghairi wasilatin* without a medium. A.

بقاء *baqā*, duration, permanence, continuance. A.
 بقال *baqqāl*, greengrocer; grain-merchant;
 grocer. A.
 بقائي *baqqā'e*, a duration, a permanence. A.P.
 بقعه *buk'a*, spot, place, plot, region. P.
 بقلبي *bi qalbī*, in my heart. A.
 بقية *baqiyat*, or *baqiya*, remainder. A.
 بقيتي *baqiyate*, a remaining part, some remains,
 a remnant. A. P.
 بكار آمدن *ba kār āmadan*, to be of use or service,
 to serve a purpose; to avail. P.
 بكار بردن *ba kār burdan*, to turn to use, to use,
 or employ. P.
 بكتاش *Buktāsh*, name of a certain athlete. P.
 بكذاب *bi kazzābin asharrin*, as the worst
 of liars. A.
 بكر *Bakr*, a proper name. A. [thou. P.
 بكش *bikash* (imp. of كشیدن *kashidan*), draw
 . . . *bukush* (imp. of کشتن *kushtan*), kill
 thou. P.
 بکشایی *bukushāi* or *bukshāi* (imp. of کشودن
kushūdan), open thou. P.
 بکم *bukm* (pl. of ابکم *abkam*), dumb. A.
 بکماله *bi kamālihi*, by his perfection. A.
 بگذار *buguzār* (imp. of گذاشتن *guzāshstan*),
 allow, give leave, suffer, permit. P. [said. P.
 بگفتا *buguftā* (= بگفت *buguft*), he (or she)
 بگو *bugo* (imp. of گفتن *guftan*), say thou. P.
 بگیر *bigir* (imp. of گرفتن *giriftan*), seize thou,
 catch hold of. P.
 بل *bal*, but, nay. A. [affliction, adversity. A.
 بلا *balā*, calamity, misfortune, trouble, evil,
 بلاد *bilād* (pl. of بلدة *baldat*), provinces, coun-
 tries, cities; provinces collectively, i.e. a
 country. A.
 بلاغ *balāgh*, arrival, conveyance of a message. A.
 البلاغ *mā 'ala 'r rasūli illa 'l*
balāgh, the messenger has only to deliver
 his message. A.
 بلاغت *balāghat*, eloquence, rhetoric; puberty. A.
 بلائي *balā'e*, a calamity, trial or affliction. A.P.
 بلبل *bulbul*, nightingale. P.
 بلبلای *bulbulā*, O nightingale! P. [tria]. P.
 بلخ *Balkh*, a city of Khurāsān (ancient Bac-
 تری *balkhī*, a native of Balkh. P.
 بلد *balād*, country, city. A.

بلده *baladahu* (acc.), his country. A.
 بلدان *buldān* (pl. of بلد *balad*), districts, quar-
 ters, regions; cities, towns, villages. A.
 بلدة *baldat*, country, region, district; city,
 town, village. A.
 بلدت تر *ba lazzattar*, with greater deliciousness,
 more delicate or luxurious. P.
 بلغ *balagha*, he reached or attained. A.
 بلغ العلی *balagha 'l 'ulā*, he attained to emi-
 nence. A.
 بلغ *balligh*, cause to reach, convey; (imp. of
 بلغ *ballagha*, 2nd form of بلغ *balagha*). A.
 بلغ ما عليك *balligh mā 'alaika*, convey (or de-
 liver) what thou art charged with (or what
 is incumbent on thee.) A.
 بلکه *balki*, but, moreover, nay. P.
 بلند *baland*, high, lofty, tall. P.
 بلند آواز *baland-āwāz*, loud-voiced. P.
 بلند بالا *baland-bālā*, tall of stature. P.
 بلند بانگ *baland-bāng*, loud-sounding, noisy. P.
 بلندی *balandī*, height, elevation. P.
 بلور *billaur* or *ballūr*, crystal. A.
 بلورین *billaurin* or *ballūrin*, made of crystal,
 crystalline, crystal-like. A.P.
 بلوغ *bulūgh*, puberty, maturity. A.
 بلی *bale*, yes, true, certainly, indeed; well,
 right; but. P.
 بلیه *balīyat*, misfortune, trial, affliction. A.
 بلیت *bulitu*, I am tried or afflicted; (passive of
 the verb بلا *balā*, for بلو). A.
 بلیت بخوری *bulitu bi nahwiyyin*, I am tried by a
 grammarian. A.
 بلیغ *baligh*, great, vast; many, much, excessive,
 full, perfect; forcible, eloquent. A.
 بما *bi mā*, with whatever; according to what. A.
 بمثل *ba maṣāl*, for example. P.A.
 بمسمعی *bi misma'i*, by mine ear. A.
 بمن *bi man*, with whom? to whom? A.
 بمن انتست *bi mani 'ntasabta*, to whom art thou
 بمنست *ba manast*, is to me. P. [related? A.
 بموجب *ba mūjib*, in conformity with, according
 to; for the reason. P.A.
 بمیر *bimīr* (imp. of مردن *murdan*), die thou. P.
 بن *bin* (for ابن *ibn*, when placed between two
 proper names), son. A.
 بن *bun*, bottom, root, end. P. [and end. P.
 بن سرو *sar o bun*, head and tail, beginning

بنا *bī nā*, with us. A.

بنا *binā*, building, structure, edifice, anything built or constructed. A.

بنابر *binā bar* (lit. what is built upon), because, on account of, by reason of. A.P.

بنات *banāt* (pl. of بنت *bint*) daughters. A.

بنات *banāti nabāt* (lit. daughters of vegetation), tender herbage. A.P.

بنگوش *banāgosh* or *bunāgosh* (adjoining the ear), the cheek. P.

بنام *ba nām*, in the name; by name. P.

بنان *banān*, fingers, tips of the fingers. A.

بنحوی *bi nahwīyin*, by a grammarian. A.

بند *band*, bond, imprisonment, confinement; fetters; trap, snare; trick, artifice; manoeuvre (in wrestling); imagination, idea, thought; anxiety, concern; scheme, hope, expectation. P. [thou. P.]

بند *band* (imp. of بستن *bastan*), fix thou, attach

بند دست *bandi dast*, hand-cuffs. P.

بند فرمودن *band farmūdan*, to order into confinement, to imprison. P. [servants. P.]

بندگان *bandagān* (pl. of بنده *banda*), slaves,

بندگی *bandagi*, service, slavery. P.

بندن *bandan*, to bind. P.

بند نهدن *band nihādan bar diram*, to keep a tight hand on the silver, to be miserly. P.

بنده *banda*, servant, slave; your servant, your slave. P. [one's power, prisoners. P.]

بندیان *bandiyān* (pl. of بندی *bandi*), those in

بینه *binih* (imp. of نهادن *nihaḍan*), place, or lay thou. P.

بنی *bunaiyā* (dim. of بني *bany*, for ابن *ibn*, son), dear, or darling son. A.

بنیاد *bunyād*, foundation. P. [kind. A.]

بنی آدم *banī ādam*, sons of Adam, men, man-

بنی عم *banī 'amm*, sons of a paternal uncle, first cousins. A.

بو *bū*, smell, scent, odour. P.

بو *bū* = ابو *abū*; [q.v.] A.

بو العجب *bu 'l'ajab* (lit. cause of wonder), wonderful, astonishing. A.

بواب *baawāb*, doorkeeper, porter. A.

بواجبی *ba wājibi*, suitable, merited. P.A.

بود *buwad* (aor. of بودن *būdan*), it or he may be, shall or will be, or should be. P.

بودن *būdan*, to be. P.

بودی *būde*, he was in the habit of being, he used to be; there would be. P.

بوریا *būriyā*, mat made of reeds, coarse matting. P.

بوریا *būriyā-bāf*, mat-weaver, mat-maker. P.

بوستان *būstān* or *bostān* (lit. place of perfume), flower-garden; garden. P.

بوسه *būsa* or *bosa*, kiss. P.

بوسه دادن *būsa dādan*, to give a kiss, to kiss. P.

بوسیدن *būsidan* or *bosidan*, to kiss; to rot. P.

بو قلمون *bū kalamūn*, of various hues (as shot silk or the like); the chameleon; changeable, capricious, inconstant. A.

بوم *būm*, the owl. A. [soil. P.]

بوم *būm*, uncultivated or waste land; land,

بوی *bū* = بو; [q.v.] P. [smell. P.]

بوئیدن *bū'idan*, to scent, to diffuse perfume; to

بد *ba, bi* or *bu*: see ب (of which it is the detached form). P.

به *bih*, quince:—good, excellent; better, best; well, cured, healed. P.

به *bihi*, by, with or concerning him or it. A.

بها *bahā*, price, value. P.

بهار *bahār* (pl. بهاران *bahārān*), spring: (at p. 130, l. 2, بهار = بهار). P.

بهاری *bahārī*, vernal. P.

به از *bih az*, better than. P.

بهانه *bahāna*, pretext, excuse, subterfuge. P.

بهانجو *bahāna-jū*, seeker of pretexts, shuffler, shuffling. P. [brutes. A.]

بهائم *bahā'im* (pl. of بهیمه *bahimat*), beasts,

بهتر *bihtar*, better. P.

بهتری *bihtare*, a better person. P.

بهجت *bahjat*, beauty, goodness; happiness, joy, gladness. A.

بهرام *Bahrām*, name of several Persian kings. P.

بهرام گور *Bahrām Gor*, the sixth Persian king of that name, of the dynasty of the Sassanides. He was surnamed "Gor," from his fondness for chasing the wild ass (*gor*). P.

بهرام گوری *bahrām gore*, a Bahrām Gor. P.

بهشت *ba hasht*, in eight. P.

بهشت *bihisht*, paradise. P.

اهل بهشت *ahl bihišt*, the dwellers in paradise, the blessed. A.P.

بهشتی *bihishti*, of paradise, paradisaical, angelic. P.

رو بهشتی *bihishti-rū*, angelic-faced. P.

بهم *baham*, together. P.

بهم برآمدن *baham bar āmadan*, to be displeased,

or enraged; to be distressed, or pained; to rise in opposition or rebellion. P.

بہم برزدن *baham bar zadan*, to convulse. P.

بہم بر کردن *baham bar kardan*, to distress, displease, pain; to upset or overthrow. P.

بہم کشیدن *baham kashidan*, to draw together; to knit (the brow). P.

بہمند *bahamand*, they are together. P.

بہمی *bihī*, quince:—*chūn bihī*, quince-like, as بہین *bihin*, best. P. [on a quince. P.]

بی *be*, without; (a common prefix). P.

بی *bī*, with me, to me. A.

بیای *biyā* (imp. of آمدن *āmadan*), come thou. P.

بیابان *biyābān*, desert, wilderness. P.

بیابان قدس *biyābāni kuds*, the desert of Jerusalem. P.A. [desert, anchorite. P.]

بیابان نشین *biyābān-nishin*, a retiree to the desert, anchorite. P. [obtain. P.]

بیابد *biyābad* (aor. of یافتن *yāftan*), he may بی آبرویی *be ābrū'ī*, dishonour, dishonourable act. P.

بی اجل *be ajal*, unfated, of which the appointed time of death is not come. P.A.

بی اختیار *be ikhtiyār*, without the will, without choice, or self-control; unconscious. P.A.

بی ادب *be adab* (pl. بی ادبان *be adabān*), ill-mannered, rude, ignorant, unpolite. P.A.

بیار *biyār* (imp. of آوردن *āvardan*), bring thou. P.

بیارامید *biyārāmīd*, it was at rest, it rested, or paused, or ceased (past. of آرامیدن *āramīdan*). P.

بیاراید *biyārāyad*, he, or it should adorn (aor. of آراستن *ārāstan*). P.

بی آزار *be āzār*, without pain or trouble, harmless, innoxious. P.

بی آزارتر *be āzārtar*, more harmless. P.

بیازارد *biyāzārad*, he torments, molests or vexes (aor. of آزاردن *āzardan*). P.

بیازاردن *biyāzārdan* = آزاردن [q. v.] P.

بیازارم *biyāzāriyam*, thou annoyest, or grievest me. P. [āzmūdan]. P.

بیازمایی *biyāzmāi*, prove or try thou; (imp. of

بیاسی *biyāsā'ī*, thou wilt, or wouldst rest (aor. of آسودن *āsūdan*) P. [copy. A.]

بیاض *bayāz*, blank book, note-book; fair

بی اعتبار *be 'itibār*, of no esteem, disesteemed, distrusted. P.A. [alūdan]. P.

بیالاید *biyālāyad*, it sullies or taints (aor. of

یاموز *biyāmoz* (imp. of آموختن *āmokhtan*), learn thou. P.
بیان *bayān*, explanation, exposition, illustration, account. A.

بی اندازه *be andāza*, without measure. P.

بی انصاف *be inṣāf*, without justice, unjust. P.A.

بی انصافی *be inṣāfi*, injustice. P.A.

بی باک *be bāk*, without fear, fearlessly. P.

بی بر *be bar*, without fruit, fruitless, unfruit-

بی برگ *be barg*, leafless. P. [ful. P.]

بی بصر *be baṣar*, without sight; senseless. P.A.

بی بهره *be bahra*, portionless, shareless, un-

participating, destitute; unprofitable, vain. P.

بی پر *be par*, featherless or wingless. P.

بیت *bait*, distich, couplet, verse; house. A.

بیت المال *baitu 'l māl*, the treasury of the

state. A. [fearlessly. P.A.]

بی تحاشا *be taḥāshā*, regardless of consequences,

fearlessly P.A. [prudent. P.A.]

بی تدبیر *be tadbīr*, without deliberation; im-

بیتام *baitam* (= بیت من *baitiman*), my distich. A.P.

بی تمیز *be tamīz* (or بی تمیز *be tamīz*), void of discernment, undiscriminating; dull of

comprehension. P.A.
بی توشه *be tosha*, without provisions, provision-

less, unprovided. P.

بی توفیق *be taufīq*, graceless. P.A.

بیتها *baithā* (Persian pl. of بیت *bait*), verses.

بیتی *baite*, one distich or verse. A.P.

بی جان *be jān*, lifeless. P.

بی جان کردن *be jān kardan*, to deprive of life. P.

بی جمالی *be jamālī*, uncomeliness, plainness. P.A.

بی جواب *be jawāb*, unanswerable, irrefutable;

without reply, having no answer. P.A.

بی چارگی *be chāragī*, helplessness, poverty. P.

بی چاره *be chāra* (pl. بیچارگان *be chāragān*),

without resource or remedy; helpless,

miserable; in despair. P.

بی چون *be chūn*, without equal, peerless; God. P.

بی حاصل *be ḥāṣil*, unprofitable. P.A.

بی حد *be ḥadd*, unlimited; beyond bounds or

just limits. P.A.

بی حرمت *be ḥurmat*, disrespectful, uncivil;

void of honour or shame. P.A.

بی حرمتی *be ḥurmatī*, rudeness, discourtesy, dis-

respect, dishonour; absence of ceremony. P.A.

بی حساب *be hisāb*, countless, incalculable. P.A.
 بی حیت *be hamīyat*, careless or indifferent
 with respect to any sacred charge; shame-

بیخ *bekh*, root. P. [less. P.A.]

بیخ کردن *bekh kardan*, to take root. P.

بیخبر *be khabar*, without information, unaware,
 unconscious; lost in amazement; unin-
 formed, ignorant, unmindful. P.A.

بیخبری *be khabarī*, thou art ignorant. P.A.

بیخبرانند *bekhabarānand*, they are ignorant. P.A.

بیخوابی *be khwābī*, sleeplessness, loss of sleep,
 want of sleep. P.

بی خود *be khud*, beside one's self, elated. P.

بید *bed*, willow. P.

بید مشک *bedi mushk*, musk-willow. P.

بیدار *bīdār*, awake, wakeful; sober. P.

بیداری *bīdārī*, wakefulness, waking, vigilance;
 want or absence of sleep; keeping awake. P.

بیدانش *be dānish*, ignorant; ignorance. P.

بیدانسی *be dānishi*, folly, indiscretion. P.

بی در *be dar*, doorless. P.

بی دریغ *be diregh*, without stint, unsparing,
 ungrudging, liberal. P.

بی دست *be dast*, handless. P.

بی دل *be dīl*, without heart, out of heart; de-
 votedly attached; ignorant, silly. P.

بی دین *be dīn*, irreligious, infidel. P.A.

بی دینی *be dīne*, an infidel; a miscreant. P.A.

بیذق *baizak*, pawn at chess. P.

بی رسی *be rasmī*, irregularity, bad custom or
 precedent. P.

بی رضا *be riṣā*, without satisfaction. P.A.

بی روزی *be rozi*, not having sustenance allot-
 ted, luckless, unaided by fortune. P.

بیرون *birūn*, out, outside, without, beyond. P.

بی زر *be zar*, without gold, moneyless, poor. P.

بی بس *bi'sa*, vile (are), out upon! A.

بیس المطاعم *bi'sa 'l maṭā'imu*, vile are the meats!

بیست *bīst*, twenty. P. [A.]

بی سر و پا *be sar o pā*, without head or foot,
 destitute of everything, wretched. P.

بی سر و پای *be sar o pā'i*, utter destitution,
 wretchedness. P.

بیش *beśh*, greater, more, exceeding; any longer. P.

بیشتر *beštār*, more, more plentifully; for the
 most part; more intent. P.

بی شرمی *be sharmī*, shamelessness, impudence. P.

بیش زور *beśh zor*, of great strength, very
 strong. P.

بی شک *be shakk*, without doubt, doubtless. P.A.

بیشمار *be shumār*, innumerable, incalculable,
 untold. P.

بیشه *bīsha*, jungle, thicket, dense and tangled
 forest; a bed, or place or growth, of canes
 or reeds. P.

بیشه *baiṣa*, egg. A. [veterinary art. A.]

بیطار *baīṭār*, farrier, one who practises the

بی طاقت *be tāqat*, without strength, weak. P.A.

بی طاقتی *be tāqatī*, weakness, inability, lack of
 power to endure; impatience. P.A.

بی طمع *be ṭam'*, without longing, undesirous,
 uncovetous. P.A.

بیع *baī*, selling, buying. A.

بی عزتی *be 'izzatī*, dishonour. P.A.

بی علم *be 'ilm*, without learning, illiterate. P.A.

بی عمل *be 'amal*, without works, without
 practice; unapplied. P.A. [P.A.]

بی غم *be ḡham*, without sorrow, unconcerned.

بی غمی *be ḡhamī*, thou art unconcerned. P.

بی فائده *be fā'idā*, useless, ineffectual, unavail-
 ing, fruitless; uselessly. P.A.

بیفتاد *biyuftād*, he fell (past of افتادن *uftādan*). P.

بیفتد *biyuftad*, he falls (aor. of *uftādan*). P.

بی قدر *be ḡadr*, without value, of no esteem. P.A.

بی قرار *be ḡarār*, restless, disturbed. P.A.

بی قوت *be kuwvat*, powerless; indigent, neces-
 sitous. P.A.

بی قیاس *be ḡiyās*, without measure or number,
 incalculable, immense, inconceivable. P.A.

یکبار *ba yakkbār*, all at once, in a body. P.

بی کفش *be kafsh*, shoeless. P.

بی کفشی *be kafshī*, shoelessness. P.

بیگانه *begāna*, foreign, strange, alien; (pl.

بیگانگان *begānagān*). P.

بی گاه *be gāh*, out of season. P. [sive. P.]

بیگران *be girān*, inestimable, immense, exces-

بی گمان *be gumān*, without doubt, assuredly. P.

بی گناه *be gunāh*, guiltless, innocent. P.

بی گناهی *be gunāhe*, an innocent person. P.

یل *bīl* or *bel*, spade, shovel. P.

یلقان *bailakān*, name of a city in Armenia

Major, near the ports of the Caspian Sea. P.

بیم *him*, dread, fear, danger. P.

بیمار *bimār*, sick. P. [lessly. P.A.

بی محابا *be muḥābā*, without concern, merci-

بی مروت *be muruwicat*, unmanly, unfeeling, inhuman. P.A.

بی معول *be mu'awwal*, untrustworthy. P.A.

بی مغز *be maghḡ*, without kernel, marrowless. P.

بین *bīn*, behold thou (imp. of دیدن *dīdan*). P.

بین *baina*, between or betwixt, intervening space, separation. A.

بینا *bīnā*, seeing, possessed of sight. P.

بیند *bīnad*, he sees or will see (aor. of دیدن *dīdan*). P.

بینداخت *biyandākht*, he overthrew (past of انداختن *andākhtan*). P. [of *andeshtan*). P.

بیندیش *biyandesh*, reflect thou, consider (imp.

بینش *bīnash*, behold him, her or it. P.

... بینش *bīnish*, sight, vision. P.

بی نشان *be nishān*, without sign, or mark, or trace; inscrutable. P.

بی نظیر *be naḡir*, matchless, unequalled, peerless, unrivalled. P.A.

بینک *bainaka*, between thee. A. [prayer. P.

بی نماز *be namāz*, prayerless, one who neglects

بی نمازی *be namāze*, a prayerless fellow. P.

بینوا *be nawā*, without food, indigent. P.

بی نوائی *be nawā'i*, indigency, want of food, starvation, destitution. P.

بینی *bainī*, between me. A. [thee. A.

بینی و بینک *bainī wa bainaka*, betwixt me and

بینی *bīni*, nose:—(aor. of دیدن *dīdan*) thou seest, shalt see, or may see. P.

بیניה *baina yadai ba'lihā*, in front of (or before) her husband. A. [him. A.

بین *baina yadaihi*, in his presence, before

بینم *bīniyam*, thou seest me. A.

بی وفا *be wafā'i*, failure in performance, want of payment; faithlessness, ingratitude. P.A.

بی وقت *be waqt*, unseasonable, inopportune moment. P.A.

بیوه *bīva* or *beva*, widow. P.

بیوه زن *bīva zan*, widow woman. P.

بی هنر *be hunar*, stupid, unintelligent, unskilful, inapt; worthless; graceless (pl. بی هنران *be hunarān*). P. [tune. P.

بی هنگام *be hangām*, unseasonable, inopportune

بیهوده *behūda* (or *بی‌هوده* *behuda*), absurd, vain, senseless, useless, foolish, conceited, improper. P.

پ

پا *pā*, foot, leg; base, foundation; power, ability, strength. P. [reprisal. P.

پاداش *pādāsh*, retribution, requital, retaliation,

پادشاه *pādshāh* (or *پادشاه* *pādshah*), king, monarch. P.

پادشاهزاده *pādshāh-zāda*, king's son, prince. P.

پادشاهی *pādshāhi*, royalty, sovereignty, kingly rank; dominion, rule. P.

پادشاهی کردن *pādshāhi kardan*, to act the king; to reign, rule, govern. P.

پادشاهی *pādshāhe*, a king, a certain king. P.

پار *pār*, over, across. P.

پارس *Pārs*, Persia. P.

پارسا *pārsā*, abstemious, pure, holy; devotee, ascetic; (pl. *pārsāyan*). P.

پارسا زاده *pārsā-zāda*, saint's son. P.

پارسائی *pārsā'i*, purity, holiness; asceticism. P.

... پارسائی *pārsā'e*, a certain devotee, a holy man. P.

پارسی *Pārsī*, Persian. P.

پاره *pāra*, torn to pieces, in rags; piece, bit. P.

پاره پاره *pāra pāra*, patch upon patch. P.

پاره دوز *pāra-doz*, patcher, botcher. P.

پارینه *pārīna*, ancient; elapsed, past. P.

پاس *pās*, watch, guard, defence; regard, consideration. P.

پاس خاطر *pāsi khātir* (or *پاسخاطر* *pās-khātir*), attention to, or consideration for (one's) wishes or wants. P.

پاسبان *pāshan*, watchman; shepherd. P.

پاسی *pāse*, one watch, a single watch. P.

پاشیدن *pāshidān*, to sprinkle, strew, scatter. P.

پاشیده *pāshīda*, strewed, scattered. P.

پاک *pāk*, pure, clean, cleansed, bright; free. P.

پاک کردن *pāk kardan*, to make clean, to cleanse, to clear, to free, to winnow. P.

پاکباز *pāk-bāz*, sporting harmlessly; honourable lover. P.

پاک بردن *pāk burdan*, to carry clean off. P.

پاک دامن *pāk-dāman*, pure-skirted, one who keeps his garments clean and pure. P.

پاک رفتن *pāk ruftan*, to make a clean sweep, to carry off, or make away with entirely. P.

رو *pāk-rav*, upright in conduct. P.
 پاکی *pāk sokhtan*, to consume utterly, to burn clean up. P.
 پاک *pāk-nafā*, pure-souled. P. [ly. P.
 پاکیزه *pākīza*, pure, chaste; cleanly, neat, comely. P.
 پاکیزه روی *pākīza-rū'i*, clear-faced, comely, handsome. P.
 پالنگ *pālhang*, rope, bridle, halter. P.
 پانزده *pānzdah*, fifteen. P. [years. P.
 پانزده سالگی *pānzdah-sālagī*, the age of fifteen
 پای *pāi*, foot, leg; foundation, root, hold; stand, pedestal; basement. P.
 پایت *pāyat*, thy foot. P.
 پایش *pāyash*, his (her or its) foot. P.
 پایم *pāyam*, my foot. P.
 از پای افتادن *az pāi uftādan*, to fall down; to break down on the road. P.
 از پای در آمدن *az pāi dar āmadan*, to slip, trip, tumble, fall. P.
 در پای ما *dar pāyi mā*, in our wake. P.
 پای داشتن *pāi dāshtan*, to hold one's footing. P.
 پای گرفتن *pāi giriftan*, to obtain a footing, to take root. P.
 پایان *pāyān*, end, extremity, close. P.
 پای بند *pāi-band*, foot-bound, tied by the leg. P.
 پای بندیم *pāi-bandem*, we are tied by the leg. P.
 پایبوش *pāi-posh* (lit. foot-cover), shoe. P.
 پای پوشی *pāi-poshī*, covering for the feet. P.
 پایدار *pāi-dār*, firm, fixed, stable, permanent, lasting, enduring. P.
 پایگاه *pāi-gāh*, dignity, rank, position, station; office, post; step. P. [vile. P.
 پایمال *pāi-māl*, trodden under foot; ruined; پاینده *pāyanda*, firm, perpetual, permanent, lasting, durable. P.
 پایه *pāya*, rank, grade, dignity; step, degree, promotion. P.
 پایی *pā'e*, a leg. P.
 پایدن *pā'idan*, to stand still or firm; to halt, hesitate; to last, endure. P.
 پختن *pukhtan*, to cook, boil; to concoct, imagine, entertain an idea, conceit, or notion. P.
 پخته *pukhta*, cooked, boiled; matured, ripe; rich in experience. P.
 پدر *pīdar*, father. P.
 پدرود *padrūd*, farewell, adieu. P. [lic. P.
 پدید *padīd*, clear, evident, plain, manifest, pub-

appear, become manifest. P.
 پذیر *pazīr*, accept thou. P.
 پذیرفتن *pazīrustan*, to accept, receive, take, submit to, consent; to experience, undergo. P.
 پر *par* or *parr*, feather, wing. P.
 .. *pur*, full, filled, satisfied; much, many, numerous. P.
 پراگنده *parāganda*, scattered; disturbed, restless, uneasy, distressed; ruined. P.
 پراگنده دل *parāganda-dil* (or پراگنده خاطر *parāganda khāṭir*), heart-wounded, confused in mind, bewildered, distracted. P.
 پراگنده روزی *parāganda-rozi*, disordered in one's circumstances; uncertain of means of support. P.
 پرتو *partav*, ray, light, beam of sun or moon. P.
 پرتوی *partave*, a ray, a single or solitary ray. P.
 پر حذر *pur-hazar*, full of caution, ware, wary, heedful. P.A.
 پرخاش *parkhāsh*, battle, war, strife, brawl. P.
 پر خطر *pur-khāṭar*, full of peril, dangerous. P.A.
 پرداخت *pardākht*, engagement, business, affair, dealing; attention. P.
 پرداختن *pardākhtan*, to quit, leave, abandon; to execute, finish; to be quit of, to be free from; to arrange, prepare, set in order; to have dealings; to wait upon, attend to, be attentively employed; to be occupied with. P.
 پرداخته *pardākhta*, engaged, employed, occupied; attentive. P. [laden. P.
 پردرد *pur-dard*, full of pain, painful, anguish.
 پرده *parda*, veil, curtain; musical key or mode, or style of music. P.A.
 پرده آمان *parda'i alhān*, musical scale, gamut. P.A.
 پرده بینی *parda'i binī*, the cartilage that separates the nostrils; the septum of the nose. P.
 پرده عشاق *parda'i 'ushshāk* (melody of lovers), name of a certain musical mode. P.A.
 پرده هفت رنگ *parda'i haft rang*, curtain of seven (or many) colours; outward show. P.
 پرده دار *parda-dār*, chamberlain, servant-in-waiting. P.
 پرستار *parastār*, worshipper; servant, waiter. P.
 پرستنده *parastanda*, adoring; worshipper. P.
 پرسش *pursish*, question, inquiry; condolence. P.

پرسیدن *pursidan*, to ask, inquire, interrogate, question. P.

پرنیان *parniyān*, a kind of fine painted Chinese silk; a garment made of the same. P.

پروا *parwā*, care, concern, anxiety, thought, attention, heed. P.

پرواری *parwāri*, stalled, fatted. P.

پرواری گاو *gāvi parwāri*, fatted ox. P.

پروانه *parwāna*, moth. P.

پروردگار *parvardagār*, the Deity (as nourisher and supporter of all). P.

پروردن *parvardan*, to rear, foster, cherish, nourish, bring up, pamper. P.

پرورد *parvarda*, brought up, nourished, reared, fostered, educated; foster-son. P.

پرویش *parvarish*, bringing up, rearing, patronage, support, sustentation, sustenance, maintenance. P.

پرونده *parvarinda*, cherisher, bringer up, fosterer, nourisher. P.

پروردن *parvaridan*, to bring up, foster, cherish, nourish. P.

پروین *Parvīn*, the Pleiades. P.

پرو *parra*, side, border. P.

پرو بینی *parra'i binī*, the nostrils; the sides or walls of the nose. P.

پرهیز *parhezkhtan*, to be on one's guard; to abstain, refrain; to practise moderation or temperance. P.

پرهیز *parhez*, abstinent, temperate, chaste, continent; abstinence, continence, control over the passions, sobriety. P.

پرهیزگار *parhezgār*, sober, abstinent, chaste, temperate, abstemious, cautious, careful; (pl. *parhezgārān*). P.

پرهیزگاری *parhezgāri*, chastity, temperance, continence, restraint, moderation. P.

پری *parī*, fairy. P.

پری *purī*, thou art full, or filled. P.

پری بیکر *parī-paikar*, fairy-faced; beautiful. P.

پردن *paridan*, to fly, to flutter. P.

پری رخسار *parī-rukhsār*, fairy-cheeked. P.

پری رو *parī-rū* (pl. *parī rūyān*), fairy-faced; handsome, comely. P.

پیشان *pareshān*, dispersed, scattered; disursive, roving; confused, incoherent, rambling, hair-brained; afflicted, sad. P.

پیشان حال *pareshān-hāl*, distressed, ruined. P.

پیشان حالی *pareshān-hālī*, a distressed and ruined state; misery, perplexity, vexation, trouble. P.

پیشان روزگار *pareshān-rozgār*, distressed in one's circumstances, ruined, broken. P.

پیشانی *pareshānī*, distraction, dispersion, rout; distress, desolation; insaneness, vagary. P.

پشمردن *pazhmurdan*, to fade, wither. P.

پس *pas*, behind, after; then; and so; hence, therefore, consequently; afterwards; the

پست *past*, low, short. P. [rear. P.

پست *pasat*, behind thee, after thee. P.

پسته *pista*, pistachio-nut. P.

پسر *pisar*, son, lad, boy. P.

پسری *pisare*, a boy, a lad, a son. P.

پسند آمدن *pasand āmadan* (or *پسندیده آمدن* *pasandida āmadan*), to be pleasing, acceptable, approved, reasonable. P.

پسندن *pasandan* or *پسندیدن* *pasandidan*, to approve, applaud, commend. P.

پسندیده *pasandida*, approved, applauded, commended; acceptable, grateful; warranted. P.

پسندیده تر *pasandidatar*, more approved. P.

پسپ *pasich* (or *پسپ* *pasij*), march, setting out on a journey; resolve, intention; preparation (for a journey). P.

پسینیان *pasiniyān*, followers, those who come after; the moderns. P.

پشت *pusht*, the back; support, prop, stay. P.

پشت پا *pushti pā*, instep. P. [to flee. P.

پشت دادن *pusht dādan*, to turn the back, to fly,

پشته *pushta*, bundle, pack, load; faggot. P.

پشتی *pushti*, support, aid, help, succour. P.

پشتیان *pushtibān*, supporter; prop, buttress. P.

پشم *pashm*, wool. P.

پشه *pasha* or *پشه* *pashsha*, gnat. P. [change. P.

پشیز *pashiz*, any little piece of money, small

پشیمان *pashimān*, penitent, repentant. P.

پشیمانی *pashimānī*, penitence, repentance. P.

پشیمانی خوردن *pashimānī khurdan*, to repent, to grieve, to feel remorse. P.

پلاس *palās*, coarse woollen cloth, such as is worn by dervishes, sackcloth. P.

پلاس پوش *palās-posh*, dressed in the garb of a dervish; dervish. P.

پلاش پوشی *palās-poshī*, a being dressed in the garb of a dervish. P.

پلنگ *palang*, leopard tiger. P.

انگن *palang-afgan*, leopard-killer. P.

پلنگی *palangī*, peculiar, or pertaining to a leopard; the nature or ferocity of a leopard. P.

پلید *palid*, filthy, impure, defiled. P.

پلیدتر *palittar*, dirtier, more nasty, filthier. P.

پناه *panāh*, protection, defence, shelter. P.

پناهی *panāhe*, a shelter, a refuge. P.

پنبه *pamba*, cotton. P.

پنبه دوز *pamba-doz*, carder of cotton. P.

پنج *panj*, five. P.

پنجاه *panjāh*, fifty. P.

پنجم *panjum*, fifth. P. [expanded. P.]

پنجه *panja*, claw, talon; hand with the fingers

پنجه در افگندن *panja dar afgandan* (or پنجه کردن *panja kardan*), to grapple, contend, strive. P.

پند *pand*, advice, admonition, counsel. P.

پندار *pindār*, conceit; esteem, good opinion; suppose, imagine; (پنداشتن *pindāshstan*). P.

پنداشتن *pindāshstan*, to think, consider, suppose, imagine; to esteem. P.

پندی *pande*, a bit of advice, hint, suggestion. P.

پنهان *pinkhān*, secret, hidden, concealed, supposed. P. [pressed. P.]

پنیر *panir*, cheese. P.

پنیری *panire*, a cheese. F.

پوست *post*, skin, rind, coat, peel, shell; slough

(of a snake). P. پوست بر پوست *post bar post*, coat upon coat (like an onion). P. [of skins. P.]

پوستین *postin*, fur cloak or garment, dress made

در پوستین *postin daridan* (or پوستین افادان *postin uftādan*, or رفتن *raftan*), to speak ill of, to tell the faults, to slander. P.

پوستین دوزی *postin-dozī*, the business of one who makes garments of skins; the trade of a furrier. P.

پوستینی *postinī*, made of fur, fur-wrought. P.

پوشیدن *poshidan*, to cover, hide, mask; to wear, put on; to dress, clothe. P.

پولاد *pulād*, steel. P. [brawny, sinewy. P.]

پولاد بازو *pulād-bāzū*, having an arm of steel,

پویان *pūyān*, running, running after. P.

پوئیدن *pū'idan*, to run. P.

پهلوی *pahlū*, the side under the short ribs. P.

پی *pai*, heel; footstep, track; muscle, nerve. P.

پیش *dar pai'i*, after, in pursuit of, in attention to. P.

ما از پی *ma az pai'i mā*, at our heels, after us. P.

یا پی *pai-ā-pai*, step by step, successively. P.

پیاده *piyāda* (pl. پیادگان *piyādagān*), foot-passenger, pedestrian; pawn at chess. P.

پیاز *piyāz*, onion. P.

پیام *payām*, news, message, errand. P.

پیچ *pech*, turn, twist. P. [withdraw. P.]

پیچانیدن *pechānidan*, to twist; to turn away,

پیچ پیچ *pech pech*, twisting and coiling. P.

پیچیدن *pechidan*, to coil, wind, twist, turn, writhe, bend; avert, turn away; to roll, to rumble (as the bowels). P.

پیدا *paidā*, produced, created; plain, clear, obvious, evident, manifest. P. [guide. P.]

پیر *pir*, old, aged; holy man, saint; spiritual

پیر طریقت *pīri ṭarīqat*, spiritual guide, superior of a religious order or community. P.A.

پیر مرئی *pīri murabbi*, spiritual teacher or pastor. P.A.

پیراستن *perāstan*, to adorn, patch up. P.

پیرامن *pirāman*, and پیرامون *pirāmūn*, about, around, environs, proximity. P.

پیرانه *pirāna*, like or befitting an old man. P.

پیرانه سر *pirāna sar*, old age. P.

پیراهن *pirāhan*, loose vest, tunic, shirt. P.

پیرایه *perāya*, ornament, decoration. P.

پیر زن *pir-zan*, old woman. P.

پیر زنی *pir-zane*, a certain old woman. P.

پیر مرد *pir-mard*, old man. P.

پیروز *pīroz*, victorious, prosperous; favoured by fortune and opportunity. P.

پیر زن *pīra zan*, old woman. P.

پیرهن *pirahan*, shirt, vest, garment, tunic. P.

پیری *pīri*, old age, decrepitude. P.

پیری *pīre*, an old man. P. [of, to. P.]

پیش *pesh*, before, in front of, in the presence

پیش *payash*, at the heels of him or her; after it. P. [پیش آوردن *pesh āvardan*). P.]

پیش آر *pesh ār*, take; bring forward (imp. of

پیش از این *pesh az in*, before this, heretofore. P.

پیش آمدن *pesh āmadan*, to come before, meet; to occur, to happen. P.

پیشانی *peshāni*, forehead, skull. P.

پیش *peshat*, before thee, in thy presence. P.

پیشتر *peshatar*, before, foremost. P. [out. P.]

پیش داشتن *pesh dāshstan*, to put forward, hold

پیش رفتن *pesh raftan*, to go a-head; to succeed. P.

پیشرو *pesh-rav*, leader, captain. P.

pesh giriftan, to propose to one's-self, to adopt, embrace; to bring forward, to advance. P.

pesh gir (imp. of *pesh giriftan*), take, select, choose. P.

pesha, business, craft, trade, habit. P.

peshawar, artisan, craftsman. P.

peshin, primitive, preceding, bygone. P.

peshiniyān, those gone before, the ancients. P.

paighām (or *paigham*), message. P.

paigham-bar, messenger, prophet. P.

paik, courier, messenger. P.

paigar, battle, conflict, contest. P.

paigān, javelin, dart, spear. P.

pil, elephant. P. [in rut. P.]

pili mast, furious elephant, elephant

pilbān, elephant-keeper. P.

pil-tan (lit. elephant-bodied), big, huge, bulky. P.

pilawar, pedlar, huckster. P.

pila, cocoon of the silkworm. P.

paimān, promise, treaty, covenant. P.

paimāna, measure either for wet or dry goods; cup, goblet, bowl. P.

payam-bar, messenger, prophet. P.

payambar-zādagi, birth or descent from a prophet. P.

paivastan, to join, unite, mix or associate intimately (with). P.

paivasta, joined, united; constantly, habitually, uninterruptedly. P.

paivand, kindred, relation, connexion; conjunction, joint, articulation. P.

ت

at, thee; of thee; to thee; thy. P.

tā, until; in order that, so that, because; as soon as, as much as; so long as, as long as; ere; even, then; lo! behold! beware! have a care! never (with following negative). P. [to endure. P.]

tāb, heat, warmth, lustre; power, ability

tābān, lustrous, bright, shining, dazzling. P.

tābistān, summer. P.

tāb-dār, bright, shining. P.

tātār, Tartars, Tartary. A.P.

tāṣir, influencing, impressing, efficiency, efficacy. A.

tāj, crown, diadem, coronet. A.

tāj-dār, wearing a crown, crowned. A.P.

tājir, merchant, trader. A.

tājire, a merchant. A.P.

tā chand, how far? how long? P.

tākhtan, to attack, rush upon; to gallop, to walk fast; incursion, irruption. P.

tākhir, delay, postponement, reservation. A.

tādīb, erudition, instruction; chastisement, correction, discipline. A.

tārāj, plunder, devastation, destruction, waste; dissolution. P.

tārak, top, summit; crown (of the head); point (of a spear). P.

tārīkh, date, day of the month. A.

tārik, dark, black, dull, cloudy. P.

tārik-dil, black-hearted; benighted,

tārikī, darkness. P. [depraved. P.]

tāzanda, galloping, cantering, prancing. P.

tāza, fresh, bright, verdant, blooming. P.

tāza-bahār, fresh spring, bloom. P.

tāza-rū, bright-faced, of cheerful aspect, smiling. P. [guage. P.]

tāzī, Arab, Arabian horse, Arabic lan-

tāziyāna, scourge, lash; whipping, flogging, chastisement. P.

tāzidan, to run. P. [regret, pain. A.]

ta'assuf, grieving, regretting; grief,

ta'assuf khurdan, to grieve, to regret. A.P.

ta'assufan, of grief, from vexation, sorrowfully (acc. case employed adverbially). A.

tāftan, to shine, sparkle; to spin, to twist, twirl; to turn away (the face); to heat (an oven). P.

tāk, vine; clasp. P.

tā kūjā, how far? to what extent? P.

tāki, of or belonging to the vine. P.

tā kai, how long? till when? P.

tālīf, composition, compilation. A.

ta'ammul, reflection, meditation, consideration, thought. A. [redress. P.]

tāwān, offence, crime; fine; retribution,

tāwīl, explanation, interpretation, exposition, commentary. A.

تأید *tāyid*, aid, help, assistance (from God). A.
 تبار *tabār*, family, tribe. P.
 تباه *tabāh*, ruin, destruction, misery, distress; ruined; ruinous. P.
 تباهی *tabāhī*, ruin, wreck, perdition; wickedness, depravity, dissoluteness. P.
 تبدیل *tabdīl*, change, alteration. A.
 تبرک *tabarruk*, felicitation, benediction, congratulation; abundance, plenty. A.
 تبسم *tabassum*, smiling; smile. A.
 تبہ *tabah* (or تبہ for تباه *tabāh*), ruin. P.
 تبہ گشتن *tabah gashtan*, to become marred, to be spoiled. P. [tar. P.
 تتری *tatarī*, of or belonging to Tartary, Tartar.
 کلاه تتری *kulāhi tatarī*, a Tartar cap (such as is worn by men of distinction). P.
 تتری *tatare*, a Tartar. P.
 تتمہ *tatimma*, completion, complement. A.
 تجارت *tijārat*, traffic, trade. A.
 تجاسر *tajāsur*, boldness, hardihood, rashness. A.
 تجربه *tajribat* or *tajriba*, experience, proof, trial. A.
 تجربہ *tajrib*, testing, trial, proof. A.
 تجسس *tajassus*, spying, watching, search. A.
 تجلی *tajalli*, brightness, brilliance, lustre. A.
 تجلی کردن *tajalli kardan*, to make clear or manifest, to reveal; to shed light (on); to be manifest. A.P.
 تجنب *tajannub*, avoidance, turning aside from. A.
 تجنب کردن *tajannub kardan*, to shun, avoid, refrain, desist. A.P.
 تحذیر *taḥzīr*, bidding beware, setting on one's guard; threatening, cautioning. A.
 تحریر *tahrir*, emancipating (a slave), writing elegantly and well; writing. A.
 تحریمہ *tahrīma*, pronouncing the *takbīr* (or formula *الله اکبر allāhu akbar*, "God is very great") preparatory to praying; entering upon prayer. A.
 تحسب *taḥsibū*, ye will reckon (imperf. jussive of the verb *حسب*). A.
 تحسبونی *lā taḥsibunī*, do not consider me. A.
 تحسین *taḥsīn*, applause, commendation, approval. A. [mend, approve. A.P.
 تحسین کردن *taḥsīn kardan*, to applaud, commend.
 تحسیل *taḥsīl*, acquisition, gain, collection. A.
 تحفه *tuhfa*, present, gift, rarity. A.
 تحقیق *taḥqīq*, investigation; truth, certainty. A.

تکّم *taḥakkum*, commanding, ruling; dominion, rule, authority. A.
 بردن تکّم *taḥakkum burdan*, to submit to authority, to obey. A.P.
 تحمل *taḥammul*, bearing, carrying a load, suffering; patience, endurance, forbearance. A.
 تحمل کردن *taḥammul kardan*, to endure, to bear. A.P.
 تحمل آوردن *taḥammul āvardan*, to forbear, to exercise patience or forbearance. A.P.
 تحیت *taḥīyat* (pl. تحیات *taḥīyāt*), salutation, greeting; felicitation. A. [wilderness. A.
 تحیر *taḥaiyur*, astonishment, amazement, bewilderment.
 تخت *takht*, throne. P.
 تخلص *takhliṣ*, release, deliverance, rescue. A.
 تخم *tukhm*, seed; stone (of fruit); egg; breed, race. P. [punishment. A.
 تدارک *tadāruk*, reparation, making amends, compensation.
 تدبیر *tadbīr*, deliberation, counsel, advice; management; prudence, judgment; plan, contrivance; control, government. A.
 تدر *tadri*, thou knowest, or hast known (imperf. jussive of the verb *دری*, he knew). A.
 تدر باطنی *wa lā tadri bāṭinī*, whilst thou knowest not my inward part (or heart). A.
 تدری *tadri*, thou knowest, or knewest (imperf. of the verb *دری*). A.
 تدریج *tadriḡ*, gradation; moderation. A.
 بتدریج *ba tadriḡ*, by degrees, not frequently or copiously. P.A.
 تذهیب *tazhīb*, gilding. A.
 تر *tar*, wet, moist, fresh: also, a particle added to adjectives, to form the comparative degree. P.
 ترا *turā*, thee, to thee, for thee. P.
 ترازو *tarāzū*, balance, scales. P.
 ترانی *tarānī*, thou seest me (imperf. of *راى* *ra'ā*, he saw, with the affixed pronoun *نی* *nī*). A.
 تربت *turbat*, tomb, sepulchre. A.
 تربیت *tarbiyat*, instruction, tuition, education, training. A.
 ترتیب *tartīb*, arrangement; preparation; getting ready; composition. A.
 ترتیل *tartīl*, reading (the Kurān) with a distinct utterance, chanting (the Kurān) in a peculiar, distinct, and leisurely manner. A.
 ترحّم *tarahḥum*, commiseration. A.
 تردد *taraddud*, frequent coming and going; irresolution, hesitation, vacillation. A.
 ترسا *tarsā*, infidel, pagan. P.

ترسان *tarsān*, fearing; afraid. P.
 ترسمت *tarsamat*, I fear thee (1 p. aor. of ترسیدن *tarsidan*, with affixed pronoun). P.
 ترسیدن *tarsidan*, to fear, be alarmed or apprehensive. P. [austere, rough, morose. P.
 ترش *tursh* or *turush*, sour, acid; crabbed;
 ترش رو *turush-rū*, sour-faced, cross-looking. P.
 ترش شیرین *turush-shirīn*, acid-sweet. P.
 ترش طعم *turush-ṭa'm*, sour-flavoured. P.A.
 ترشی *turshi*, sourness, acidity. P.
 ترقی *tarakki*, rise, ascendant, promotion, improvement. A.
 ترک *tark*, abandonment, forsaking, quitting, relinquishing, giving over, renunciation; neglect. A.
 ترک ادب *tarki adab*, departure from good breeding, breach of good manners, rudeness. A.P.
 ترک جان *tarki jān*, leave of life, farewell to life. A.P. [renounce, forsake. A.P.
 ترک کردن *tark kardan*, to leave, quit, give up,
 ترک *Turk* (pl. ترکان *turkān*), Turk. P.A.
 ترکه *tarika*, bequest, legacy; leaving. A.
 ترکستان *Turkistān*, Transoxiana. P.
 ترکیه *turkiya*, Turkish, provincial, or barbarous Persian. P.
 ترنج *turunj*, citron, lemon, orange. P.
 ترنج بجای *ba jāyi turunj* (114), instead of the orange. (The allusion is to the story of Joseph and Zulaikha, Potiphar's wife, given in the 12th chap. of the Kurān). P.
 ترنم *tarannum*, singing, humming. A.
 ترو *tara* or *tarra*, green, pot-herb. P.
 تریاق *tiryāk* (probably the Greek θηριακὰ Arabicized), a certain compound medicine, supposed to be a remedy against the bite or sting of venomous reptiles, and poisonous potions; an antidote for poisons; Bezoar stone; treacle. A.
 ترید *turīdu*, thou desirest (imperf. of اراد *arāda*, 4th form of راد *rāda*, for رود). A.
 تزد *tazdad*, thou wilt increase (imperf. jussive of ازداد *izdāda*, 8th form of the verb زاد *zāda*, for زيد). A.
 تزد حیا *tazdad ḥubban*, thou wilt increase (for thyself) affection. A.
 تسبیح *tasbiḥ*, celebration of the praise of God (by repetition of the formula سبحان الله *subhāna 'llāh*, the glory or perfection of God!); chaplet of beads, rosary. A.

تسبیح خوان *tasbiḥ-khūān*, a singer of the praise of God; repeating the formula *subhāna 'llāh*; one who tells his beads. A.P.
 تست *tust*, thee it is, is thine. P.
 برتست *bar tust*, is (incumbent) on thee, (devolves) on thee. P.
 تسکین *taskin*, consoling, tranquillizing. A.
 تسلی *tasallī*, consolation, solacing. A.
 تسلیم *taslīm*, surrender, delivery, submission, resignation; health, security. A.
 تسلیم کردن *taslīm kardan*, to give up, resign, surrender, submit to. A.P.
 تشبیه *tashbih*, comparison, simile. A.
 تشرک *tushrika*, he gave a partner (imperf. subjunctive of اشرك *ashraka*, 4th form of the verb شرک). A. [ring honour. A.
 تشریف *tashrif*, ennobling, honouring, conferring.
 تشنگی *tishnagi*, thirst, thirstiness. P.
 تشنه *tishna*, thirsty (pl. تشنگان *tishnagān*). P.
 تشویر *tashwir*, shame, confusion (in consequence of a deed done); regret, remorse. A.
 تشویش *tashwish*, disturbing, unsettling; confusion; alarm, disquietude, care, solicitude. A.
 تصانیف *taṣānīf* (pl. of تصنيف *taṣnīf*), literary compositions, writings. A.
 تصدیق *taṣdīq*, verifying, attesting, accepting as true; credence. A.
 تصرف *taṣarruf*, control, power, grasp, disposal, use. A. [ness, display. A.
 تصنع *taṣannu'*, artifice, dissimulation, speciousness.
 تصنيف *taṣnīf*, composing, compiling. A.
 تصور *taṣawwūr*, imagination, fancy, idea. A.
 تصور کردن *taṣawwūr kardan*, to imagine, picture (to one's self), conceive. A.P.
 تصوف *taṣawwuf*, contemplation, meditation (on God); Sūfism. A.
 تضرع *taẓarru'*, humbling one's self; lamentation, earnest prayer and supplication. A.
 تظاول *taẓāwul*, oppression, injustice, violence, usurpation; conquest; rudeness. A.
 تفر *tafir*, he flew, or fled (imperf. jussive of the verb طار *ṭāra*, for طير). A.
 تفر لم تفر *fa laita 'n namlu lam tafir*, would that the ant had not taken wing (or flown)! A. [طلع *ṭala'a*). A.
 تطلع *taṭla'u*, it riseth (imperf. fem. of the verb طلع *ṭalla* حتى *ḥattā taṭla'u 'sh shamsu*, until the sun shall rise. A.

- تطوع *taṭawwū'*, doing a good action gratis. A.
 بتطوع *ba taṭawwū'*, voluntarily. P.A.
 تعالی *ta'ālā*, he was exalted; he is exalted, or may He be exalted! the Exalted; the Most High (perf. of the 6th form of the verb *علا 'alā*). A.
 تعبّد *ta'abbud*, worship, adoration, devotion. A.
 تعبدوا *ta'budū*, ye worship (imperf. subj. of *عبد 'abada*). A.
 ان لا تعبدوا الشیطان *an lā ta'budū 'sh shaitāna*, that ye would not worship (or serve) the devil. A.
 تعبیه *ta'biya*, arranging, fixing. A.
 تعبیه شدن *ta'biya shudan*, to be fixed. A.P.
 تعبیر *ta'bir*, interpretation of dreams. A.
 تعجب *ta'ajjub*, astonishment, surprise. A.
 تعجیل *ta'jil*, haste, hurry, precipitation. A.
 تعدّ *ta'uddu*, thou enumeratest (imperf. of the verb *عدّ 'adda*). A.
 یا من تعدّ محاسنی *yā man ta'uddu maḥāsini*. O thou who recountest my good qualities! A.
 تعدّی *ta'addī*, assault, hostility; violence, oppression. A. [ment. P.
 تعذیب *ta'ẓib*, infliction of punishment; torture.
 تعرّض *ta'arruḡ*, finding fault, objecting; opposition, aversion, annoyance, exposure; presenting (a petition). A.
 تعزیت *ta'ziyat*, condolence. A.
 تعصّب *ta'aṣṣub*, partiality; tenacity; bigotry; obstinacy. A. [tion, holiday. A.
 تعطیل *ta'tīl*, suspension, interruption; vacation.
 تعلّق *ta'alluḡ*, attachment, connection, dependence. A.
 تعلیم *ta'lim*, teaching, instruction. A.
 تعنّت *ta'annut*, reproach, taunt. A.
 تعهّد *ta'ahhud*, holding in regard, cherishing, protecting, minding. A.
 تغابن *taghābun*, defrauding one another; vexation, disappointment, excessive regret. A.
 تغیّر *taghāyur*, alteration, change, deterioration. A. [nān), boasting, glorying. A.
 تفاخر *tafāḡhur* (and A.P. تفاخر کنان *tafāḡhur kunān*), becoming free from anxiety, becoming cheerful; recreation, walking for amusement; sight-seeing, strolling. A.
 تفارّق *tafāriḡ* (pl. of *تفرّق tafriḡ*), intervals, divisions; instalments. A.
 با تفاریق *ba tafāriḡ*, by instalments; by degrees, gradually. P.A.
 تفاوت *tafawuṭ*, difference, variation. A.
- تفاوت کردن *tafawuṭ kardan*, to make a difference, to move or affect. A.P.
 تفتیش *taftīsh*, inquiry, search, diligent investigation. A.
 تفحص *tafaḥḡḡṣ*, investigation, search. A.
 تفرّج *tafarruḡ* (and A.P. تفرّج کنان *tafarruḡ kunān*), becoming free from anxiety, becoming cheerful; recreation, walking for amusement; sight-seeing, strolling. A.
 تفرّج گاه *tafarruḡ gāh*, place for recreation. A.P.
 تفرقه *tafriḡa*, division, distribution; separation, dissension. A. [separate. A.P.
 تفرقه کردن *tafriḡa kardan*, to distribute, to divide.
 تفقّد *tafaḡḡud*, strict search, diligent inquiry; looking into (an affair) with kindness. A.
 تفویض *tafwiṡ*, confiding, making over, consignment, transference. A. [dunning. P.
 تقاضا *taḡāṡā* (for A. تقاضی *taḡāṡī*), exaction, demand.
 تقاعّد *taḡā'ud*, backwardness, hesitation, hanging back. A.
 تقدّس *taḡaddasa*, he was sanctified; (as an epithet) Most Holy; (perf. 5th form of the verb *قدس*). A.
 تقدیر *taḡdīr*, decree, appointment, fate. A.
 تقرب *taḡarrub*, being near, propinquity; association, intimacy. A. [draw near. A.P.
 تقرب نمودن *taḡarrub namūdan*, to approach, to draw near.
 تقریر *taḡrīr*, averring, avowal, recital, statement. A. [coming. A.
 تقصیر *taḡṡīr*, deficiency, failure, fault, shortcoming.
 تقول *taḡūlu*, she says (imperf. of the verb *قال qāla*, for *قول*). A.
 تقوی *taḡwā*, piety. A.
 تقویّت *taḡwīyat*, strengthening, support. A.
 تقویم *taḡwīm*, straightening, attempting to make straight. A. [gence. A.
 تکاسل *takāsul*, indolence, sluggishness, negligence.
 تکبر *takabbur*, arrogance, pride. A.
 تکسب *taksibu*, thou mayest acquire (imperf. of the verb *کسب kasaba*). A.
 تکلف *takalluf*, ceremony; dissimulation, insincerity; excess, immoderateness. A.
 تکلموا *takallamū*, speak ye (imp. of the 5th form of the verb *کلم*). A. [ence. A.
 تکیه *takiya*, pillow; reliance, support, dependence.
 تکیه زدن *takiya zadan*, to lean or recline. A. P.
 تگ *tag*, canter, gallop; course, heat. P.

تلاطم *talāṭama*, (the water) dashed, (perf. 6th form of the verb *تلاطم*). A.

تلاطم *talāṭum*, buffetting, dashing. A.

تلبیس *talbīs*, fraud, deception, disguise. A.

تلخ *talkh*, bitter. P. [address, satirical. P.

تلخ گفتار *talkh-guftār*, bitter of speech, of harsh

تلخی *talkhī*, bitterness, bitter disappointment; thou art bitter. P.

تلخی چشیده *talkhī-chashīda*, tasted bitterness. P.

تلطف *talāṭṭuf*, kindness, courtesy, affability. A.

تلف *talaf*, perishing, ceasing to be; becoming lost, bad, or spoiled. A.

تلف شدن *talaf shudan*, to perish, be lost, consumed, or spoiled. A. P.

تلف کرده *talaf karda*, wasted, destroyed, marred. A. P. [piling. A.

تلفیق *talfīk*, bringing together, collecting, com-

تلمیذ *tilmīz*, scholar, student, disciple. A.

تلون *talawwun*, changeableness, versatility, fickleness. A. [تلا. A.

تلی *tuliya*, it is read (perf. pass. of the verb

تلی با ما تلی فی القرآن *bi mā tuliya fi 'l kūr'āni min āyātihī*, according to what is read in the verses of the Kurān. A.

تم *tamma*, it is completed. A.

تم الكتاب *tamma 'l kitābu*, the book is finished. A.

تماشا *tamāshā* (for A. تماشی *tamāshī*), sight, show, spectacle. P.

تمام *tamām*, complete, perfect; sufficient; finished, concluded; end, completion. A.

تمامتر *tamāmtar*, more complete. A. P.

هرچه تمامتر *harchi tamāmtar*, whatever is best or most perfect, the utmost. P.

بهمی *ba tamāmī*, altogether, in toto. P. A.

تمتع *tamattu'*, enjoyment. A.

تمر *tamr*, date (fruit). A.

التمر باغ و الناطور غیر مانع *attamru yāni'un wa 'n nāṭuru ghairu māni'in*, the date is ripe, and the keeper does not prevent. A.

تمر *tamurru*, thou passest (imperf. of the verb *تمر* *marra*). A.

لما لا تمر کریماً *limā lā tamurru karīman*, why dost thou not pass by charitably? A.

تمکین *tamkīn*, power, authority, dignity. A.

تملق *tamalluq*, fawning, flattery, blandishment, caressing. A. [sire, longing for. P.

تمنا *tamannā* (for A. تمنی *tamannī*), wish, de-

تمن *tamnun*, he upbraided (or twitted) with benefits conferred (imperf. jussive of the verb *تمن* *manna*). A.

تموز *tamūz*, the Syrian month corresponding to July; extreme heat. A.

تمیز *tamīz* (for A. تمیز *tamyīz*), judgment, discrimination. P.

تمیل *tamīlu*, it bends (fem. imperf. of the verb *تمیل* *māla*, for میل). A.

تمیل غصون البان *tamīlu ghuṣūnu 'l bāni*, the branches of the ben-tree bend. A.

تن *tan*, body, person; bulk. P.

تن دادن *tan dādan*, to engage (in), mix one's self (up with); to yield, give in. P.

تن آسانی *tan āsāni*, ease of body, personal comfort or indulgence. P. [drinking. A.

تناول *tanāwul*, partaking of food, eating and

تنبيه *tambih*, warning, caution, admonition. A.

تن پرور *tan-parvar*, pamperer of the body, voluptuous. P.

تن پروری *tan-parvarī*, pampering of the body, voluptuousness, luxury. P.

تنته *tantahi*, thou desistest (imperf. jussive of *تنته* *nahi*), 8th form of *تنته*. A.

تند *tund*, violent, impetuous, irascible, stern, severe; scowling. P.

تندخوی *tund-kho*, violent-tempered. P.

تندخویی *tund-kho'i*, violence of temper. P.

تندرست *tan-durust*, sound of body, healthy, hale, sound, well, robust. P.

تندی *tundī*, bulkiness, massiveness; height; hastiness, irascibility, vehemence, impetuosity. P.

تنزیل *tanzīl*, revelation; the Kurān. A.

تسون *tansauna*, ye neglect, or overlook (2 m. pl. imperf. of the verb *تسون* *nasiya*). A.

تنشأ *tansha'u*, it shoots, or will shoot upwards (3 f. sing. imperf. of the verb *تنشأ* *nasha'a*). A.

تنشأ لينة هو عرقها *tansha'u linatu huwa 'irkuha*, a palm-tree will spring up of which he is the root. A.

تنعم *tana'um*, happiness, luxurious enjoyment. A.

تنک *tunuk*, shallow. P.

تنگ *tang*, strait, narrow, tight; distressed; in difficulties; avariciousness; vexation, affliction, annoyance. P.

تنگ آب *tang-āb*, shallow. P.

تنگ چشم *tang-chashm*, (narrow-eyed) covetous, greedy, insatiate. P.

تنگ دست *tang-dast* (pl. تنگستان *tang-dastān*), poor, indigent, distressed. P.

تنگ دستی *tang-dastī*, penury, indigence, poverty. P. [grieved. P.]

تنگ دل *tang-dil*, sad, melancholy, vexed, روزی *tang-rozī*, pinched for food, straitened for daily bread. P.

تنگی *tangī*, distress, straits. P.

تنور *tannūr*, oven. P. [bodies. P.]

تنها *tanhā*, alone, by one's self; (pl. of تن *tan*)

تنهایی *tanhā'ī*, solitude, retirement, loneliness. P.

تانی چند *tane chand*, several persons, some in-

تو *tu*, thou; of thee, thy. P. [dividuals. P.]

توابع *tawābi'* (pl. of تابع *tābi'*), followers, de-

pendents; effects, results, consequences. P.

تواضع *tawāẓu'*, humility, self-abasement, sub-

mission; politeness, affability. A. [ān). A.]

توأم *tau'am* (vulg. *tawam*), twin (P. pl. توأمان *tau'am-*

توان *tuwān*, it is possible; one may or can. P.

توانا *tuwānā*, powerful, strong, able, stalwart. P.

توانایی *tuwānā'ī*, power, ability, strength P

تواند *tuwānād*, it is possible, one may, one can. P.

توانستن *tuwānistān*, to be strong, powerful;

to be able; to obtain the mastery. P.

توانگر *tuwāngor* (pl. توانگران *tuwāngarān*), rich,

wealthy, opulent, affluent; great. P.

توانگرا *tuwāngarā*, O rich one! P. [in grace. P. A.]

توانگر همت *tuwāngar-himmat*, high-minded; rich

توانگری *tuwāngarī*, opulence, wealth; powerfulness,

greatness. P. [or rich man. P.]

توانگری *tuwāngare*, a certain great, or powerful,

توانم *tuwānam*, I am able or capable. P.

توانم آن *tuwānam ān*, I am capable of that. P.

توبه *taubat*, repentance, penitence. A.

توبیخ *taubikh*, reproof, upbraiding, scolding,

threatening, terrifying. A.

توجه *tawajjuh*, turning of the face, conversion,

attention, favour, countenance. A.

توحید *tauḥīd*, a profession of the unity of the

Godhead. A.

تودیع *taudī'*, bidding adieu, taking farewell;

dismissing; depositing. A.

توریت *tauret*, the Mosaic Law, the Pentateuch. A.

توسط *tawasut*, being in the middle, mediating. A.

توشه *tosha*, provisions. P.

توفیق *taufīk*, divine guidance, favour of God;

completion of one's wishes, success. A.

توقع *tawakku'*, hope, expectation, expectancy. A.

توقف *tawakkuf*, delay, hesitation, pause, halt. A.

توقف کردن *tawakkuf kardan*, to delay, to pause, wait, halt. A. P.

توکل *tawakkul*, confiding, trusting in God. A.

توکیل *taukil*, committal (to prison); being in charge, or custody. A.

تویی *tū'ī*, thou art. P.

ته *tih*, empty. P.

تهاون *tahāucun*, neglecting, negligence, slight, carelessness, remissness. A.

تہذیب *tahzīb*, adorning, correcting, amending, adjusting. A.

تهمت *tuhmat*, suspicion, evil opinion. A.

تہنیت *tahnī'at*, congratulation, felicitation. A.

تہور *tahawwur*, fury, daring, rush, onslaught, violent assault. A.

تہی *tihī*, empty; thou art empty. P.

تہی دست *tihī-dast* (pl. تہیستان *tihī-dastān*), empty-handed, poor, needy. P.

تہی مغز *tihī-magħz*, empty-brained, addle-pated,

تیر *tīr*, arrow. P. [shallow. P.]

تیر علم *'ilmi tīr*, science of archery. A. P.

تیر انداز *tīr-andāz*, archer. P.

تیره *tīra*, muddy, turbid, obscure, dark. P.

تیرہ بخت *tīra-bakht*, unhappy, unfortunate. P.

تیرہ بختی *tīra-bakhtī*, thou art unfortunate, thou art (or wilt be) miserable. P.

تیرہ رای *tīra-rāi*, dark-minded, of beclouded judgment P. A. [ed. P.]

تیرہ روان *tīra-ravān*, dark-souled, black-heart-

تیز *tez*, sharp, keen; fierce, hot. P.

تیز چنگی *tez-changī*, sharpness of claw, rapacity. P.

تیز دندان *tez-dandān*, sharp-toothed. P.

تیز رو *tez-rav*, sharp-going, fleet, swift. P.

تیشہ *tīsha*, axe, adze. P.

تیغ *tegh*, sword. P.

تیمار *timār*, care, sorrow; attendance on the sick; grooming and currying a horse. P.

تیمار خوردن *timār khurdan*, to receive a rub, to get a brushing. P.

ث

ثابت *gābit*, firm, fixed, stable; established, confirmed. A.

ثابت شدن *gābit shudan*, to be fixed, or established, to be ratified. A. P.

ثابت کردن *gābit kardan*, to make firm, establish, confirm, or ratify. A. P.

ثروت *ṣarwaṭ*, opulence, riches. A.

ثُريا *ṣurayyā*, the Pleiades. A. [accesses. A.]

تغور *ṣughūr* (pl. of *ṣaghr*), passes, frontier-
تغور الاسلام *ṣughūru 'l islām*, the passes, or
frontier-accesses of the land of the true
faith. A.

ثم *ṣumma* (in A. *thumma*), then, after that. A.

ثمره *ṣamra* (properly, *ṣamara*), fruit, profit,
result, consequence. A.

ثمين *ṣamin*, precious, costly. A.

ثناء *ṣanā*, praise, eulogy; panegyric. A.

ثناءه *ṣanā'uhu*, His praise. A.

ثواب *ṣawāb*, reward, recompense. A.

ثوابي *ṣawābe*, a reward, a recompense. A.

ج

جا *jā*, place, room, position, high standing. P.

جاءه *hama jā*, everywhere. P.

جاسوس *jāsūs*, spy, scout. A.

جاسوسي *jāsūsī*, watching, spying, espionage. A.P.

جالينوس *jālīnūs* (the Greek *Galen* arabicized),
Galen, the physician. A.

جامع *jāmī*, a principal mosque, where the
sermon (*khuṭba*) is delivered on Fridays. A.

جامه *jāma* (pl. *jāmahā*), garment, clothes,
dress, robe, vest, stuff. P.

جامه كعبه *jāma'e ka'ba*, a covering of black
cloth embroidered with silver, in which
the square temple at Mecca is arrayed.
This cloth is renewed annually. P.A.

جامه‌های کهن *jāmahāyi kuhan*, old clothes. P.

جان *jān*, life, soul. P.

جانان *jānān* (pl. of *jān*), souls; dear ones. P.

جانب *jānīb*, side, direction. A.

جان بحق تسلیم کردن *jān ba ḥaqq taslīm kardan*,
to surrender the soul to God, give up the
ghost. P.

[father's darling! P.]

جان پدر *jāni pidar*, life of thy father! thy
جانستان *jān-sitān*, soul-seizing, life-taking or
destroying. P.

جان کندن *jān kandan*, to dig out the life. P.

جانور *jānwār*, animal. P.

جانوری *jānwārī*, thou art a brute beast. P.

جانی *jāne*, one soul, a soul, or life; any living
soul. P.

جاودانی *jāwidānī*, eternity; eternal. P.

جاوید *jāwīd*, immortal, eternal, enduring, ever-
lasting. P.

جاه *jāh*, exaltation, rank, dignity, high posi-
tion, pomp. P.

جاهدان *jāhadāni*, the two (or, they both)
strive hard, or exert themselves vigorously
(dual, perf. 3rd form of the verb *jahad*). A.

وان تشرک علی ان جاهدک *wa in jāhadāka*
'alā an tushrika bi, even if they both (i.e.
the parents) strive hard to make thee asso-
ciate with me. A.

جاهل *jāhil* (P. pl. *jāhilān*), ignorant. A.

والمرء جاهل *wa 'l mar'u jāhilun*, and man is
ignorant. A.

جای *jāi* = جا *jā*; (the pl. is *jāihā*). P.

بجای زنان *ba jāyi zanān*, to woman's estate, to
womanhood. P.

جایگاه *jāi-gah*, place, spot, point. P.

جای نفس *jāyi nafas*, room for breathing. P.A.

جائی *jā'e*, one place, a particular place, point,
or degree; a new place; respect, regard,
reference. P.

جائیگاه *jā'egah*, place, locality. P.

جبال *jibāl* (pl. of *jabal*), mountains. A.

اقل جبال الارض *aqallu jibālī 'l arṣi ṭūrun*,
the least of the mountains of the earth is
Sinai. A.

جبر *jabr*, restoring to sound condition, setting
a bone; repairing (the broken fortunes of
any one); binding up (a broken or wounded
heart). A.

جبریل *jabrīl* (also جبرائیل *jabra'il*, or
جبرائیل *jabrā'il*), Gabriel, the archangel. A.

جبل *jabal*, mountain. A.

جبلت *jibillat*, nature, constitution. A.

جبلّی *jibilliy*, natural, original, innate. A.

جبین *jabīn*, temple, side of the forehead; fore-
head. A.

جد *jud*, bestow thou, give bountifully (imp.
of the verb *jāda*, for جود). A.

جدّ *jidd*, earnestness, seriousness; effort, la-
bour, toil, exertion. A.

جدال *jidāl*, strife, contention, fighting. A.

جدائی *judā'i*, separation. P.

جذب *jazb*, drawing, attraction. A.

جر *jarr*, drawing, attracting, dragging, trail-
ing; deriving; the vowel mark *kasra* under
the last letter of a word. A.

علی جر ذیل *'alā jarri zailin*, upon the trailing
of the skirt. A.

جَرَّ *'āmīlu 'l jarri* (gen. *āmīli 'l jarri*), one who (or that which) drags or draws, or attracts; (in grammar) a particle which requires to be followed by the genitive. A.

جَرَّاح *jarrah*, a surgeon who dresses wounds. A.

جَرَّاحَت *jirāhat*, wound. A.

جَرَائِم *jarā'im* (pl. of *jarīmat*), crimes, offences, sins. A.

جَرَم *jurm*, fault, offence, crime, sin. A.

جَرَيَان *jarayān*, flowing, running. A.

جَز *juz*, except, save, besides, all but. P.

جَزَاء *jazā'*, recompense, retribution. A.

جَزَم *jazm*, amputation, cutting, breaking off; decision, determination; decided, positive.

جَزِيرَة *jazīra*, island; peninsula. A. [firm. A.]

جَسَّ *jassa*, he touched, felt. A.

مَاذَا الَّذِي جَسَّ الْعَثَانِي *mā za 'llazī jassa 'l ma-ṣānī*, who is that who touches the chords of the lute? A. [ness. A.]

جَسَارَت *jasārat*, daring, presumption, bold-

جَسْتَن *jastan*, to spring, leap, bound, jump. P.

جَسْتَن *justan*, to search, seek, aim at, strive to win; to hunt after, pry into. P.

جَسَد *jasad*, the body (of man, genie, or angel); the calf of the children of Israel (spoken of in the Kurān); red, intensely yellow, saffron-coloured. جَسَدًا *jasadan* (acc.). A.

جِسْر *jisr*, bridge. A.

جِسْم *jism*, the body. A.

جَسِيم *jasim*, big-bodied, portly. A.

جَبَّة *ja'ba*, quiver, case for arrows. A.

جَعْفَرِي *ja'fari*, the finest kind of gold. A.

جَعَلَ *ja'ala*, he placed, made, appointed, or constituted (used optatively). A.

وَجَعَلَ إِلَى كُلِّ خَيْرٍ مَا لَهُمَا *wa ja'ala ilā kullī khair-in mā'alahuma*, and make the final lot of both to be every good. A.

جَفَا *jafā*, tyranny, ill usage, oppression, cruelty, severity, violence; insolence; coarseness. A.

جَفَائِي *jafā'e*, an insult, an outrage. A.P.

جَفْت *juft*, pair, couple; partner, mate. P.

جَفْتُ گِرِفْتَن *juft giriftan*, to take a partner, to marry. P.

جِگَرَبَنْد *jigar-band*, the heart, lungs, liver, and spleen collectively; the vitals. P.

جَلَّ *jalla*, he shone in glory; (as an epithet of God) the Glorified. A. [alted. A.]

جَلَّا وَاعْلَا *jalla wa 'alā*, the glorified and ex-

جَلَّ *jull*, housing, horse-cloth. A.

جَلَّاد *jallād*, executioner, headsman. A.

جَلَال *jalāl*, majesty, glory. A.

جَلَالُش *jalālash*, his glory. A.P.

جَلَالِي *jalālī*, the new Persian era, so called from Jalālud dīn Malik Shāh, under whose reign, which commenced A.H. 465, the Persian calendar was reformed. P.

جُلَسَاء *julasā* (pl. of *jalis*), companions. A.

جُلْنَار *julnār* (for P. گُلْنَار *gulnār*), pomegranate-flowers. A.

جَلِيس *jalis*, companion with whom one sits, associate, fellow-inmate. A.

جَمَاد *jamād*, not growing, inanimate, inorganic (as a mineral). A.

جَمَاعَت *jamā'at*, meeting, society, congregation, multitude. A.

جَمَاعَتِي *jamā'ate*, a body. A.P.

جَمَال *jamāl*, beauty, comeliness. A.

جَمَالُ الْإِنَام *jamālu 'l anāmi*, the beauty (or ornament) of mankind. A.

بِجَمَالِهِ *bijamālihi*, by his beauty. A.

جَمِشِد *Jamshed*, an ancient king of Persia, being the fourth monarch of the first or Peshdādyān dynasty. He built Istakhar or Persepolis, and was dethroned by Zahhāk. P.

جَمْع *jam'*, company, assembly; conjunction; the plural number; collected, composed, tranquil; united. A. [assemble. A.P.]

جَمْع آمدن *jam' āmadan*, to flock together, to

جَمْع شدن *jam' shudan*, to be or become collected, to congregate, unite; to have carnal intercourse. A.P.

جَمْعِي *jam'e*, a company. A.P.

جَمْعِيَّت *jam'iyat*, collection; reflection; tranquillity, quiet, calm, composure. A.

جَمْلَكِي *jumlagi*, totality, completeness. P.

بِجَمْلَكِي *ba jumlagi*, in the mass, altogether. P.

جَمْلَة *jumla*, sum, whole, all, total, company, band. A. [all, in short. A.]

جَمْلَةً فِي الْجَمْلَة *fi'l jumla*, on the whole, to sum up

جَمِيع *jamī'*, all, the whole. A.

جَمِيل *jamīl*, good, beautiful, comely, pleasing (in person, actions, or moral character.) A.

جِن *jinn*, genius, genii. A.

جَنْبَانِيدَن *jumbānidan*, to cause to be shaken, to make to move, put in action, to wag, wave, or nod. P.

- jumbādan*, to agitate, shake, stir, be-stir, to become roused or excited. P.
- jambaini* (obl. of *jambāni*), both sides. A. [sides. A.]
- jannat* (pl. *jannāt*), garden. A.
- jins*, genus, kind, stock, sort. A.
- jang*, war, battle, fight, strife, conflict. P.
- jang āvardan*, to wage war, to fight. P.
- jang-āzmūda*, tried in war, experienced in battle, veteran. P.
- jang-āvar* (pl. *jang-āvarān*), warrior. P.
- jang-āvarī*, aggression, strife. P.
- jang-jū* (pl. *jang-jūyān*), war-seeking, pugnacious; warrior. P.
- jangī*, warlike, martial. P.
- junūn*, insanity, madness, frenzy. A.
- jani* *muk-na* = *jucānī mikunad*, sets up for being a youth, plays the part of a young man. P.
- jinni*, of or belonging to the *jinn* or *jav*, barley, grain. P. [genii. A.P.]
- jav jav*, a grain at a time, grain by grain. P. [grain. P.]
- jū*, river, stream. P.
- jawāb*, answer, reply. A.
- jawābe*, an answer, a reply. A.P.
- jawār*, living in the neighbourhood of, neighbourhood. A.
- jawāri man lā yuhibbu*, (from) the neighbourhood of one who loveth not. A.
- jucāl*, sack, bag, sacking. P.
- jucāl-doz*, large packing-needle. P.
- jucān* (pl. *jucānān*), youth, young man. P.
- jucān-mard*, brave; honest fellow; brave lad; liberal, generous. P.
- jucān-mardī*, manliness, courage; liberality.—*Jucān-marde*, a certain brave man. P.
- jucānī*, season of youth, youth, juvenility, adolescence.—*Jucāne*, a youth, one young man, a certain youth; a lovely youth. P. [youth. P.]
- jūd*, liberality, bounty. A.
- jaur*, violence, oppression, insult, injustice, tyranny; brutality, churlishness, boorishness. A.
- jauri shikam*, press of hunger. A.P.
- jaur-pesha*, the business of tyranny; tyrannical; tyrant. A.P.
- jauz*, nut, walnut. A.
- jauziy*, vendor of nuts. A.
- abu 'l faraj bin jauzī*, name of a celebrated preacher at Baghdad. A.
- jausaq* (P. *kūshk*, arabicized), lofty edifice, palace, belvedere, kiosk. A.
- josh*, ebullition, ferment, excitement; raging (of the sea); clamour; swarm. P.
- joshānīdan*, to cause to boil. P.
- jaushan*, coat of mail. A.
- jaushan-khāi*, piercing (or piercer of) the coat of mail. A.P.
- joshīdan*, to boil, effervesce; to fume, fret, become excited; to hum, buzz, to be all in a bustle, to spirt out; to beat, palpitate, throb. P.
- jauhar*, jewel; essence, nature, root, origin; element. A.
- jauhar-firosh*, seller of jewels, jeweller. A.P. [jewellers. A.P.]
- jauhariyān* (pl. of *jauharī*), *jave*, a single barley-corn, a grain of barley. P. [dust. P.]
- jave sīm*, a grain of silver, silver
- jūy*, river, stream; (imp. of *jūy*) seek
- jūyān*, seeking. P. [thou. P.]
- javin* or *javvin*, of barley, barley-made. P.
- nāni javin*, barley bread. P.
- jū'īdan*, to seek. P. [bride. A.]
- jahāz* or *jihāz*, ship; paraphernalia of a
- juhāl* (pl. of *jāhīl*), ignorant. A.
- jahān*, world; (part. of *jahīdan*) darting, quivering, flashing. P.
- jahān-āfirīn*, world-creator, God. P.
- jahān-panāh*, asylum of the world. P.
- jahān-dāri*, possession of the world, empire. P.
- jahānda*, to leap, dart. P.
- jahān-dīda*, one who has seen the world, travelled, experienced. P.
- jahāne*, a world, a crowd or host. P.
- jahānīdan*, to impel, urge, to cause to leap, force to gallop. P. [lary. A.]
- jihat*, mode, reason, cause; wages, salary. A.P.
- jihate*, a salary, wages. A.P.

جهد *jahd*, labour, study, endeavour, care, pains, diligence. A.

جهل *jahl*, ignorance, stupidity. A.

جهود *juhūd* (pl. جهودان *juhūdān*), Jew. P.

جهول *jahūl*, extremely ignorant. A.

جهیدن *jahidan*, to gallop off. P.

جیب *jaib*, bosom; breast of a garment; pocket. A.

جاءت *ji'ta*, thou camest (perf. of the verb جاء *jā'a*, for جيا). A.

جاءتني في رفقة *izā ji'tanī fī rufqatin*, when thou comest to me in company with others. A.

جيران *jirān* (pl. of جار *jār*), neighbours. A.

جیرانی *jirānī*, my neighbours. A.

جیش *jaish* army; retinue. A.

جیفة *jifat*, carcase; an animal that has died a natural death, or been killed otherwise than in the manner prescribed by the law; (hence) unclean, unlawful. A.

ع

چابک *chābuk*, active, smart, expert, alert. P.

چادر *chādar*, sheet; veil reaching from head to

چار *chār*, four. P. [foot. P.]

چار پا *chār-pā*, four-footed, quadruped. P.

چار پايه *chār-pāya*, (four-footed) bedstead, char-

چار پائي *chār-pā'e*, a quadruped. P. [poy. P.]

چاره *chāra*, remedy, resource, help. P.

چالاک *chālāk*, vigilant, alert, smart, active. P.

چاه *chāh*, well; pit; dungeon. P.

چاه زندان *chāhī zindān*, dungeon, prison-hole. P.

چاهت *chāhat*, thee in the well; thy well. P.

چپ *chap*, left side, left hand. P.

چرا *chirā*, why? wherefore? for what? what? P.

چراغ *chirāgh*, lamp. P.

چراغي *chirāghe*, a lamp. P. [pasture. P.]

چراگاه *charā-gāh*, grazing-place; meadow, mead,

چرخ انداز *charkh-andāz*, cross-bowman. P.

چست *chust*, quick, brisk, smart, sprightly. P.

چش *chash* = چشم *chashm*. P.

چشم *chashm* (pl. چشمان *chashmān*), eye, sight, view; hope, expectation. f.

چشمخانه *chashm-khāna*, socket of the eye. P.

چشم درد *chashm-dard*, pain in the eye, ophthalmia. P.

چشمه *chashma*, fountain, spring. P.

چشمه حيوان *chashma'i haiwān*, the fountain of life or immortality. P.A.

چشمه نور *chashma'i hor*, fountain of light. P.

چشیدن *chashidan*, to taste. P.

چشیده *chashida*, tasted; proved, experienced. P.

چکیدن *chakidan*, to drop, drip, trickle, distil. P.

چگونگی *chigūnagī*, state, particulars. the why and wherefore. P.

چگونه *chigūna*, how? in what way? P.

چگونه *chigūna'e*, how art thou? P.

چل *chil* (for چهل *chihal*), forty. P.

چل ساله *chil sāla*, forty years old. P.

چمچه *chumcha*, spoon. P.

چنان *chunān*, like that, such as, such as that, in that manner, just the same, in such a manner, as, so, to such a degree or extent. P.

چنانکه *chunānki*, as that which, such as, just as, exactly as, in the same manner as, according as, to such a degree as; so that. P.

چنانکه دانی *chunānki dānī*, as thou knowest. P.

چند *chand*, so as, such, some; a few, sundry, several, much; how much? how many? how oft? how long? P.

چند تنی *tane chand*, some persons. P.

چند روزی *roze chand*, a few days. P.

چندان *chandān*, much, all that, so much, so little. P.

چندانکه *chandān ki*, as long as, as soon as, whilst, to the extent that, so much that, so much as that; ere, or ever; how much soever, however much, although, notwithstanding. P.

چندانی *chandāne*, a good deal, more than enough, much, very much. P.

چند روز *chand roz*, some days, a few days. P.

چندین *chandīn*, some, certain, much, ever so much, such, such as this or these, such and such, so much as this, so many, so long, all this, all these. P.

چنگ *chang*, crook, claw, grasp, clutch; lute. P.

چنگال *changāl*, claw, talon, gripe. P.

چنین *chunīn*, thus, like this, such as this or these, all this, so much, thus much, in this way. P.

چو *chū* (for چون *chūn*), like; when, whilst, since, whereas, if, if so be. P.

چوب *chob*, wood, stick, bludgeon. P.

چوپان *chūpān* (or چوبان *chūbān*), shepherd. P.

چوپانی *chūpānī*, pastoral office, duty or business of a shepherd. P.

چوگان *chaugān*, game of horse-shinty; the bat used in the said game, curved at one end. P.

چوگان *chaugāni ābnūs*, an ebony bat (used in the game of *chaugān*). P.

چون *chūn*, how? when, whenever, whilst, as, like, such as, so much as, whereas, since, because, how. P.

چونی *chūnī*, how art thou? how farest thou? P.

چه *chi*, what? why? how? what matters it? or, how! how many! what! P.

چه بودی *chi būde*, how would it be? would it not be excellent? how fine it would be!

چهار *chahār*, four. P. [would that! P.

چهار پا *chahār-pā* (pl. *چهار پایان chahār-pāyān*), four-footed, quadruped. P.

چهارم *chahārum*, fourth. P.

چه بای *chi-pā'ī*, why dost thou stand still? why dost thou hesitate? (from *پاییدن pā'idan*). P.

چه خوش گفت *chi khwush guft*, how well spake! P.

چه در رفا *chi dar rū wa chi dar kafā*, whatever before one's face, the same behind one's back. P.

چه شد *chi shud*, what has happened? P.

چه گونه *chi gūna'e*, how art thou? P.

چهل *chihāl*, forty. P.

چی *chī* (for *چیز chiz*), thing, any thing. P.

چیدن *chīdan*, to pluck, gather, pick, peck, glean, collect. P.

چیره *chira*, rude, uncivil, bold, impudent. P.

چیز *chiz*, thing. P. [trifle. P.

چیزی *chize*, something, a little, any thing, a

چيست *chist*, what it is; what is it? what is? P.

چه حال *hāl chist*, what's the matter? P.

چین *Chīn*, China; (imp. of *چیدن chīdan*), gather, pick, collect. P.

چینه *chīna*, grain; pickings for birds. P.

چینی *Chīnī*, of China, Chinese. P.

ح

حاتم طائی *Hātim Tā'ī*, name of an illustrious Arab of the tribe of *طیّ tayi*, celebrated among Eastern nations for his liberality. A.

حاج *hāj*, pilgrim to Mecca. A.

حاجات *hājāt* (pl. of *حاجة hājat*), wants, necessities, necessary matters. A.

حاجت *hājat*, want, need, necessity, occasion; urgent, pressing case. A.

خواستن *hājat khwāstan*, to pray, state one's wants in prayer. A.P. [need of. A.P.

حاجتمند *hājatmand*, necessitous, in want, in

حاجتی *hājate*, a private business, a want. A.P.

حاجّی *hājīy*, a pilgrim to Mecca. A.

حادث *hādīḡ*, occurring. A.

شدن *hādīḡ shudan*, to occur. A.P.

حاذق *hāzīq*, skilful, clever. A.

حاسد *hāsīd* (P. pl. *حاسدان hāsīdān*), envious. A.

حاصل *hāṣīl*, gain, acquisition, result; manifest. A.

حاصل شدن *hāṣīl shudan*, to be gained, acquired, or procured; to happen, befall, arise, occur. A.P. [earn. A.P.

حاصل کردن *hāṣīl kardan*, to get, acquire, gain, حاصل گردیدن *hāṣīl gardīdan* = حاصل شدن *hāṣīl shudan*, [q. v.] A.P.

حاضر *hāzīr* (P. pl. *حاضران hāzīrān*), present, ready, prepared, prompt, in attendance, waiting. A.

حاکم *hākīm* (P. pl. *حاکمان hākīmān*), governor, ruler, magistrate, judge. A.

حال *hāl*, state, condition, predicament; state of feeling; extraordinary state; ecstasy, rapture; instant, moment. A.

چه حال *hāl chist*, what is the matter? A.P.

حالت *hālat* = حال *hāl*, [q. v.] A.

حالت *hālat*, thy state. A.P.

چه حالت *chi hālat ast*, what is the matter? what has happened? how do you feel? P.

حالی *hālate*, a state, a condition. A.P.

حالی *hāle*, at the time, at the instant; one state, a state; whilst. A.P.

حالی که *hāle ki*, the instant that. A.P.

حامل *hāmīl*, carrying; carrier, bearer. A.

حامل الغواشی *hāmīla 'l ghawāshī*, (as) carrier of the saddle-coverings (the acc. used adverbially). A. [porter thereof. A.

حامله *fa anta hāmīluhu*, thou art the sup-

حامله *hāmīla*, pregnant (female). A.

حامی *hāmī*, defender, protector, guardian. A.

حبا *hubban*, affection, in point of affection (acc. used adverbially). A.

حبه *habba*, grain, seed, berry. A.

حس *habs*, confinement, imprisonment. A.

حل *habl*, rope, cord; bond, link of connexion. A.

من حل الوريد *min habl 'l warīdi*, than the jugular vein. A.

حبیب *habīb*, beloved, sweetheart, friend. A.

حتی *hattā*, until, so that. A.

حج *hajj*, pilgrimage (to Mecca). A.

- حجاج *ḥujjāj* (pl. of *ḥājj*), pilgrims (to Mecca). A.
- حجاج *Ḥajjāj bin Yūsuf*, name of a Governor of Arabian Irāk under the Khalifa Abdulmalik, A.H. 65. A.
- حجاز *ḥijāz*, a province of Arabia wherein Mecca is situated, Arabia Petræa. A.
- حجازي *ḥijāziy*, native of, or belonging to Ḥijāz. A.
- حجت *ḥujjat*, argument, reason; dispute, altercation; plea, allegation. A.
- حجر *ḥajar*, stone. A.
- الحجر الصلد *al ḥajaru 'ṣ ṣaladu*, the firm rock. A.
- حجرة *ḥujra*, closet, chamber, cabin, cell; nuptial chamber. A. [gree; just limits. A.]
- حد *ḥadd*, bound, boundary, limit; extent, degree.
- حد شرع *ḥaddi shar'*, legal punishment, the punishment ordained by the Muhammadan code (*shar'*). A.P. [A.P.]
- بحدي *ba ḥadde*, to a limit or extent or degree.
- حذت *ḥiddat*, sharpness, or hastiness of temper; irascibility. A. [young man, youth. A.]
- حدث *ḥadag*, novelty, new thing, recent event:—
- حدثي *ḥadage*, a certain youth. A.P.
- حديث *ḥadīṣ*, discourse, saying, history, story, legend, tradition (especially relating to Muhammad). A.
- حديقة *ḥadīkat*, enclosed garden; palm-grove. A.
- حذر *ḥazar*, caution, warning; guard, care. A.
- حذر کردن *ḥazar kardan*, to beware, to be on one's guard, to exercise caution. A.P.
- حر *ḥarr*, heat, warmth. A.
- حراث *ḥurrās* (pl. of *ḥārīṣ*), farmers, agriculturists, cultivators. A.
- حرارت *ḥarārat*, heat, warmth. A.
- حراست *ḥirāsat*, custody, guardianship, care, defence. A. [sacrilege. A.]
- حرام *ḥarām*, unlawful, forbidden, prohibited; حرامزده *ḥarām-zāda*, bastard, villain, rascal; villainous, rascally. A.P.
- حرامي *ḥarāmīy* (P. pl. *ḥarāmīyān*), robber, outlaw, brigand, bandit. A.
- حرس *ḥarasa*, he protected. A. °
- حرسها الله *ḥarasaḥa 'llāhu*, May God protect her! (the perf. used optatively). A.
- حرف *ḥarf*, letter, word, particle. A.
- حرف گیر *ḥarf-gīr*, captious; censorer, critic, caviller. A.P.
- حرفی *ḥarfe*, one letter, a single letter. A.P.
- حرکت *ḥarakat*, motion, act, movement; conduct, behaviour; improper or unbecoming act. A.
- حرکتي *ḥarakate* (usually *ḥarkate*), an action. A.P.
- حرم *ḥaram*, sacred; the sacred enclosure at Mecca; female apartments, harem. A.
- حرومان *ḥirmān*, rendering unprosperous, privation of prosperity, ill-fatedness. A.
- حرمات *ḥurmat*, honour, respect, reverence. A.
- حرور *ḥarūr*, hot, nocturnal wind; heat. A.
- حروف *ḥurūf* (pl. of *ḥarf*), letters, characters. A.
- حریر *ḥarīr*, silk. A.
- حرص *ḥarīṣ*, greedy, eager, sensual. A.
- حریف *ḥarīf* (P. pl. *ḥarīfān*), companion, fellow, associate; impudent, loose, or audacious fellow; rival. A.
- حزین *ḥazīn*, sad, mournful. A.
- حس *ḥiss*, feeling, sensation. A.
- حساب *ḥisāb*, account, reckoning, calculation. A.
- حسب *ḥasb*, reckoning, computing; sufficiency, sufficing; (hence, P.) suitable (to), according to. A. [him. A.]
- حسبه *ḥasbuhu*, his sufficiency, sufficing for
- حسب واقع *ḥasbi wāqī'a*, according to circumstances, suitably to the case. A.P.
- بر حسب *bar ḥasbi*, according to, in conformity
- حسد *ḥasad*, envy. A. [with. A.P.]
- حسد بردن *ḥasad burdan*, to bear envy, to envy. A.P.
- حسرت *ḥasrat*, grief, regret, sorrow, vexation. A.
- حسرت خوردن *ḥasrat khurdan*, to grieve or regret, to sigh for. A.P.
- حسرتي *ḥasrate*, an intense grief. A.P.
- حسن *ḥasuna* (fem. *ḥasunat*), he (or it) was fair, beautiful, or good. A.
- حسنه *ḥasunat jamī'u kḥiṣālihi*, good are all his qualities. A.
- حسن *ḥusn*, beauty; goodness, excellence. A.
- حسن *ḥasan*, beautiful; excellent. A.
- حسن تدبیر *ḥusni tadbīr*, excellent management, wholesome discipline. A.P.
- حسن خطاب *ḥusni kḥitāb*, elegance of address, polite conversation. A.P.
- حسن رای *ḥusni rāi*, just observation. A.P.
- حسن ظن *ḥusni ḡann*, good opinion. A.P.
- حسن نبات الارض *ḥusnu nabāti 'l arṣi*, the excellence of a plant of the earth. A.
- حسنات *ḥasanāt* (pl. of *ḥasnat*), good deeds or works. A.

حسن میمندی *Hasani Maimandī*, the name of the minister of Sulṭān Maḥmūd. A.P.

حسنى *ḥasanī*, beauty, comeliness. A.P.

حسود *ḥasūd* (P. pl. حسودان *ḥasudān*), envious; envier. A. [followers, retinue. A.

حشم *ḥasham*, pomp, magnificence; dependents,

حصار *ḥiṣār*, fortified town, castle, fortress; siege. A.

حصارى *ḥiṣāre*, a fort or fortress. A.P.

حصياء *ḥaṣbā*, gravel, pebbles. A.

حصه *ḥiṣṣa*, lot, share, portion. A.

حصول *ḥuṣūl*, acquisition, gain. A.

حصى *ḥaṣā*, or حصا *ḥaṣā*, pebbles, small stones. A.

حضرت *ḥaẓrat*, presence, majesty; His (or Your) Grace, Reverence, Lordship, Worship. A.

حضور *ḥuẓūr*, presence, court. A.

حطام *ḥuṭām*, anything dry and brittle; frail and perishing goods (of the present world). A.

حظ *ḥaẓẓ*, delight, pleasure, enjoyment, gratification; flavour, taste; part, portion, stock. A.

حظي *ḥaẓẓe*, one joy, a joy or pleasure. A.P.

حظ نفس *ḥaẓẓi nafs*, a sensual joy. A.P.

حفصه *Ḥafṣa*, the name of one of the wives of Muhammad. She was the daughter of Omar. A. [mory. A.

حفظ *ḥifẓ*, guarding, protecting; custody; me-

حق *ḥaqq*, justice, justness, propriety, rightness, truth; just, proper, right, true; existing as an established fact or truth, necessarily existing by his own essence (applied to God); right or due of any kind, just claim. A.

حق عادتک *ḥaqqā 'ibādatika* (acc.), the due of Thy worship, or as Thou oughtest to be worshipped. A.

حق معرفتک *ḥaqqā ma'rifatika* (acc.), the right of the knowledge of Thee, or as Thou oughtest to be known. A. [of. P.A.

حق در حق *dar ḥaqqi*, with regard to, in respect
حقا *ḥaqqan*, really, truly, verily, in sooth (acc. used adverbially.) A.

حقارت *ḥaḳārat*, contempt. A.

حق شناس *ḥaqq-shinās*, grateful, just. A.P.

حق شناسي *ḥaqq-shināsī*, gratitude, justice. A.P.

حقوق *ḥuḳūḳ* (pl. of حق *ḥaqq*), rights, dues, just claims, duties. A.

حقير *ḥaḳīr*, small, feeble, insignificant; base, contemptible, mean, despicable; a wretch. A.

حقیقت *ḥaḳīkat*, truth, reality, fact, true or real nature or state. A.

حقیقی *ḥaḳīqī*, essential, true, real. A.

حکایت *ḥikāyat* (pl. حکایات *ḥikāyāt*), story, tale, narrative, anecdote, relation. A.

حکم *ḥukm*, order, command; decision, judgment; rule, dominion; check, restraint. A.

حکم کردن *ḥukm kardan*, to order, command; to rule; to pronounce judgment; to take as a rule or authority. A.P.

حکم انداز *ḥukm-andāz*, skilful archer; (syn. *kādir-andāz*). A.P.

حکمت *ḥikmat*, philosophy, wisdom, knowledge, science; wise saying, maxim. A.

درین چه حکمتست *dar īn chi ḥikmatast*, what wisdom is there in this? what's the policy of this? P.

حکومت *ḥukūmat*, judicial authority; sentence of a judge, decision, decree; law-suit. A.

حکیم *ḥakīm* (P. pl. حکیمان *ḥakīmān*), philosopher, wise man, sage; physician. A.

حکیمی *ḥakime*, a certain wise man. A.P.

حلال *ḥalāl*, lawful, permitted, allowable; pure,

حلاوت *ḥalāwat*, sweetness. A. [clean. A.

حلب *ḥalab*, Aleppo. A.

حلبی *ḥalabī*, of Aleppo, Aleppine. A.

حلق *ḥalq*, throat. A.

حلقه *ḥalqa*, ring, circle; assembly. A.

حلقه بگوش *ḥalqa ba gosh* (lit. 'ring in the ear,' as a badge of servitude), obedient; devoted servant. A.P.

حلقی *ḥalqe*, a throat, a windpipe; (hence) a musical and melodious voice. A.P.

حلم *ḥilm*, mildness, meekness, forbearance, gentleness. A.

حلواء *ḥalwā*, a sweet cake or pudding made of butter, flour, and milk; sweetmeat. A.

حلیه *ḥilyat*, splendour, external appearance. A.

حلیم *ḥalīm*, mild, gentle, forbearing. A.

حلیماً *ḥalīman* (acc. used adverbially), meekly, mildly. A.

حمار *ḥimār*, male ass, jackass, stupid fellow. A.

حمال *ḥammāl*, carrier of burdens, porter, bearer; laden, loaded. A.

حمام *ḥammām*, bath, hot bath. A.

حمایت *ḥimāyat*, protection, defence, safeguard. A.

حمائد *ḥamā'id* (pl. of حمیدة *ḥamīdat*), laudable acts, praiseworthy deeds. A.

حمد *ḥamd*, praise. A. [longs) to God. A.

الحمد لله *al ḥamdu li 'Ilāhi*, praise be (or be

- حمل *haml*, load, burden, pregnancy. A.
 حمل کردن *haml kardan*, to charge, impute, ascribe. A.P.
 حملة *hamla*, assault, onset, attack, charge. A.
 حملي *hamā* (properly حما, for حمام *hamām*), pigeons, doves. A.
 ورق الحمامي *wurku 'l hamā*, the brown (or slate-coloured) pigeons. A.
 حمي *himā*, a place of herbage or pasture, prohibited to the public; a thing prohibited or interdicted; (hence, poetically) the abode of one's beloved. A.
 من ذكر الحبي *min zikri 'l himā*, as to the mention of my love's abode. A.
 حميت *hamiyat*, warmth, zeal; vehemence, scorn, disdain, anger; jealous care of what one is bound to respect or honour, and to defend. A.
 حميد *hamīd* (fem. حميدة *hamīdat*), praised; laudable, praiseworthy. A.
 حمير *hamīr* (pl. of حمار *himār*), asses. A.
 حنجرة *hanjara*, windpipe, gullet, throat, A.
 حنظل *hanṣal*, colocynth gourd. A.
 حواشي *hawās'ī* (pl. of حاشية *hāshiyat*), followers, attendants, domestics. A.
 حوالت *hawālat* or حواله *hawāla*, making over, or entrusting to one's care; transference. A.
 حوت *hūt*, fish, large fish. A.
 حور *hūr* (pl. of حوراء *hawrā*), gazelle-eyed maidens, celestial brides, houries; (used by the Persians in the singular) celestial bride, &c. A.
 حوران *hūrān*, the P. pl. of حور *hūr*. A.P.
 حوض *hawṣ*, reservoir, cistern, pond, tank. A.
 حول *hawlahu*, round about him. A.
 حي *haiy*, a tribe (of the Arabs). A.
 حيات *hayāt*, life. A. [founded, harassed. A.
 حيران *hairān*, perplexed, bewildered, confounded.
 حيف *haiḥ*, oppression, violence; a pity, a sad thing. A.
 حيل *hiyal* (pl. of حيلة *hīlat*), tricks, devices, stratagems. A.
 حيلة *hīla*, artifice, stratagem, device, trick; change of state. A.
 حيلها *hiḡalkā*, the P. pl. of حيل *hiyal*, [q.v.].
 حين *hina*, time, period of time; at the time when. A.
 حين الذل يكسبها *hina 'z zullu yaksibuhā*, at the time when abjectness acquires them. A.

حيوان *haiwān* (pl. حيوانات *haiwānāt*), animal, brute, beast. A. [ignorant animal. A.P.
 حيوان لا يعلم *haiwāni lā ya'lam*, senseless, or
 حيوة *hayāt*, life. A.

خ

- خاتم *khātim*, seal; ring, signet-ring. A.
 خاتمة *khātimat*, end, conclusion; seal. A.
 خاتون *khātūn*, lady, matron, dame. P.
 خار *khār*, thorn; stick. P.
 خارت *khārat*, thy thorn. P.
 هر خاري *har khāre*, every thorn, each thorn. P.
 خارا *khārā*, hard stone, flint. P.
 خاربن *khār-bun* (pl. خاربنان *khār-bunān*), root of thorn or bramble; prickly shrub. P.
 خارکش *khār-kash*, carrier of thorn-fagots; a wood-gatherer. P.
 خارکن *khār-kan*, one who roots up thorns. P.
 خاستن *khāstan*, to rise, to get up, grow or spring up, arise; to bring forward; to occur, happen. P.
 خاص *khāṣṣ* (P. pl. خاصان *khāṣṣān*), special, particular, private, peculiar; intimate, select, choice; special favourite; confiscated, confiscated, forfeit. A.
 خاصة *khāṣṣa*, especially, particularly. A.P.
 خاصیت *khāṣṣiyat*, peculiarity, property, speciality. A.
 خاطر *khāṭir*, heart, mind, thought, idea; will, choice; spirits, feeling; account, sake. A.
 خاک *khāk*, dirt, clay, earth, soil, ground, land, dust; grave (113); humble, lowly, mean. P.
 خاک در *khāki dar*, earth of a door (or visitation), where one's wishes are obtained. P.
 خاک مرده *khāki murda*, ashes of the dead. P.
 خاک آلود *khāk-ālūd*, begrimed with dirt. P.
 خاک پا *khāk-pā*, dust of the feet. P.
 خاک زاد *khāk-zād*, sprung from earth, earth-born, earthy. P.
 خاکسار *khāksār*, mixed with earth, earth-like; humble; abject, base, grovelling; sordid wretch. P.
 خاکستر *khākistar*, ashes. P.
 خاکم *khākam*, I am earth. P. [earthy. P.
 خاکی *khāki*, earthy; humble, abased; thou art
 از خاکی *az khāki*, thou art (composed) of earth. P.
 خالی *khālī*, empty, void, free from; destitute, deserted. A.

خام *khām* (pl. خامان *khāmān*), raw, crude; vain, foolish, inexperienced; simpleton. P.

خاموش *khāmush*, silent, taciturn; silence! be silent! P.

خاموشی *khāmushī*, silence, taciturnity. P.

خاندان *khāndān*, family, race; house, household, court, king's household. P.

خانقاه *khānaqāh* (P. خانه *khānagāh*, arabicized), convent or religious house for darweshes, and *ṣūfis*. A.

خان و مان *khān o mān*, house, family; riches, and especially hereditary possessions, moveable and real. P.

خانه *khāna*, house, abode, home; nest. P.

خانه برداری *khāna-pardāzi*, domestic economy. P.

خانه خدا *khāna-khudā*, master of the house, major-domo. P.

خانمان *khānmān*, house, family. P.

خاوی *khāwi*, empty, void. A.

الطن خاوی *khāwi 'l baṭni*, the empty-bellied. A.

خایه *khāya*, testicles. P.

خائیدن *khā'idan*, to bite, know, chew. P.

خباثت *khābāṣat*, wickedness, malignity, malice, malevolence. A.

خبث *khubs*, malignity, malice, malevolence; impurity, obscenity, abominable act. A.

خبر *khābar*, information, intelligence, knowledge, acquaintance, report, news, tradition. A.

خبرت *khibrat*, experience, trial, proof, test. A.

خیث *khābiṣ*, impure, bad, corrupt, base, wicked. A.

خیثه *khābiṣat* (pl. خیثات *khābiṣāt*), impure thing; (fem. of خیث *khābiṣ*). A.

الغیثات للخیثین *al khābiṣātu li 'l khābiṣīna*, impure things (are) for the impure. A.

خیثین *khābiṣīna* (obl. pl. of خیث *khābiṣ*), impure persons. A.

ختم *khātm*, seal; completion, conclusion, end. A.

ختم قرآن *khātmī kur'ān*, perusal of the Kurān from the beginning to the end. A.P.

ختمی *khātmī*, a complete perusal of the Kurān from beginning to end. A.P.

ختنی *khutānī*, Chinese, of Chinese Tartary. P.

خیالت *khajālat*, shame, blush, bashfulness, confusion. A.

خجسته *khujasta*, happy, auspicious. P.

خجل *khajil*, blushing, ashamed. A.

خجل کردن *khajil kardan*, to shame, to put to the blush. A.P. [fusion. A.]

خجلت *khajlat*, bashfulness, blush, shame, confusion. P.

خدا *khudā*, God. P. [vout. P.]

خدا پرست *khudā-parast*, God-worshipper, devotee. P.

خدام *khuddām* (pl. of خادم *khādīm*), domestics, servants. A.

خداوند *khudāwand* (pl. خداوندان *khudāwandān*), lord, master, owner, possessor. P.

خداوند حقیقی *khudāwandi haqiqi*, the real master, i.e. God. P.A.

خداوند زاده *khudāwand-zāda* (pl. خداوند زادگان *khudāwand-zādagān*), nobleman's son. P.

خداوندگار *khudāwāndagār*, Creator of the world. P.

خداوندی *khudāwandī*, lordship, sovereignty, divinity, providence; Your Majesty, Highness, Lordship, etc. P.

خدای *khudāi*, God. P.

خدایا *khudāyā*, O God! P.

خدایرا *khudāirā*, to God, for God. P.

خدائی *khudā'ī*, divinity, deity, godhead. P.

خدم *khadam* (pl. of خادم *khādīm*), servants, slaves. A. [tendance; homage. A.]

خدمت *khidmat*, service, ministry, tendance, attendance. P.

خدمتگار *khidmatgār*, servant, waiting or serving man, personal attendant. A.P.

خدمتی *khidmate*, a particular or special service; the particular service. A.P.

خر *khār*, ass, donkey; blockhead, fool. P.

خر دجال *khārī dajjāl*, the ass of Antichrist. P.A.

خراب *khārāb*, destroyed, ruined. A.

خرابات *khārābāt* (pl. of خرابه *khārābat*), ruins, devastations; liquor-shop (such being generally, in Muhammadan countries, kept in a ruin). A.

خرابه *khārābat*, devastation, ruin. A.

خرابه *khārāba*, ruin, a ruin. A.

خرابی *khārābī*, ruin. A.

خراج *khārāj*, tribute, tax, revenue, rent. A.

خراجی *khārājī*, revenue-collector. A.P.

خراسان *khurāsān*, the province of Persia bordering on Herāt, Khorassan. P.

خراسانی *khurāsānī*, of Khorassan. P.

خراشیدن *khārāshidan*, to scratch, scrape, lacerate, wound, grate, irritate. P. [jaunty. P.]

خرامان *khārāmān*, strutting, swaggering, waving, proudly, jauntily, to walk proudly, jauntily, gracefully, to strut, wave to and fro. P.

خریزه *kharbuza*, marsh-melon. P.

خریزه زار *kharbuza-zār*, melon-bed or field. P.

خرج *khارج*, expenditure, expense, outgoing. A.

خرچ *kharch*, expense, outgoings. P.

خرچ نمودن *kharch namūdan*, to spend, expend. P.

خرد *khurd*, little, small. *Khīrad*, wisdom, good sense, sound judgment. P.

خردمند *khīradmand* (pl. خردمندان *khīradmandān*), wise, intelligent, judicious. P.

خردۀ *khurda*, fragment, particle, scrap, crumb. P.

خردی *khurdī*, infancy, childhood, first part of life. P. [ass. P.]

خرست *khārast* (for خراست *khā rast*), is an *khīrsak* (originally خرسک, from خرس *khīrs*, bear, and سگ *sag*, dog), the game of bear and dogs, or bear-baiting. P.

خرطوم *khārtūm*, proboscis; prow (of a vessel). A.

خرف *khārif*, doting old man, dotard. A.

خرقه *khirka*, religious mendicant's garment made of shreds or patches; garb, habit; patch. A.

خرقه پوش *khirka-posh* (pl. خرقه پوشان *khirka-poshān*), clad in shreds and patches, dervish, religious mendicant. A. P.

خرگاه *khīrgāh*, royal tent or pavilion. P.

خرم *khurram*, pleasant, delightful. P.

خرما *khurmā*, date (a fruit). P.

خرمن *khīrman*, harvest, corn reaped and stacked, but not yet threshed out. P.

خرمهره *khār-muhra*, a small shell (the *Cypraea moneta*), used for money in Africa and the East; (Hind. کوری *kaurī*). P.

خرمی *khurramī*, delight, joy, glee, happiness. P.

خرند *khārand*, they purchase (inf. خریدن *khāridan*); are asses (for خراند *khārand*). P.

خروار *khāriwār*, ass-load; a large load. P.

خروج *khurūj*, egress, going forth. A.

الخروج قبل الولوج *al khurūja kabla 'l wulūji*, (provide for) egress before entering, (look before you leap). A.

خروس *khurūs*, cock, chanticleer. P.

خروش *khurosh*, loud noise or cry, clamour, shouting. P.

در خروش *dar khurosh*, loud, vocal, resonant. P.

خروشدن *khuroshidan*, to make a loud noise or outcry, to shout, clamour, cry aloud. P.

خری *khare*, an ass. P.

خریدار *khāridār*, purchaser. P.

خریدن *khāridan*, to purchase, buy. P.

خریدی *khāride*, he used to purchase, he would

خریف *khārif*, autumn. A.

[buy. P.]

خر *khazz*, silk stuff, raw silk. A.

خران *khizān*, autumn. P.

خزانه *khizāna*, treasury, exchequer; store. A.

خزانه غیب *khizānā'i ghāib*, hidden stores. A. P.

خزائن *khazā'in* (pl. of خزانه *khizānat*), treasuries, treasures. A. [herd. A.]

خزف *khazaf*, pottery, jar, earthen vessel, pots-

خزینه *khazīna*, treasure; treasury, exchequer, storehouse. A.

خس *khās*, thistle; weed. P.

خسارت *khāsārat*, loss, damage. A.

خسیدن *khūspīdan*, to lie down, sleep, slumber; to lodge. P. [ness; avarice. A.]

خست *khissat*, vileness, baseness, contemptible-
خسته *khasta*, wounded, hurt, sick; sad, dispirited. P.

خستۀ دلہای *dilhāyi khasta*, broken hearts. P.

خستۀ *Khasta'o*, thou art sad. P.

خستۀ خاطر *khasta-khātīr* (or P. خستۀ دل *khasta-dīl*), pained at heart, annoyed, vexed. P. A.

خسب *khāsib*, sordid, vile, base, worthless. A.

خشب *khāshab*, dry wood, timber. A.

خشت *khisht*, brick, tile. P. [bricks. P.]

خشت فیروزہ *khishti firoza*, turquoise-coloured

خشت زن *khist-zan*, brickmaker. P.

خشتی *khishte*, a brick, a tile. P.

دو خشتی *khishte dū*, a couple of bricks. P.

خشک *khushk*, dry, sere, arid, barren. P.

خشک رودی *khushk-rūde*, a dried-up stream. P.

سال خشک *khushk-sāl*, dry year, barren year, year of drought and dearth. P. [drought. P.]

خشک سالی *khushk-sālī*, scarcity, dearth,

خشک مغز *khushk-maghz*, dry-brain, noodle. P.

خشکی *khushki*, dryness, dry land; drought. P.

خشم *khishm* (for A. *khāsham*), anger, rage, fury. P.

خشم شدن *dar khishm shudan* (or خشم گرفتن *khishm giriftan*), to fly in a rage. P.

خشم راندن *khishm rāndan*, to work one's self into a rage, to display anger. P.

خشم آلودہ *khishm-ālūda*, overflowing with rage, sullied with anger. P.

خشمناک *khishmnāk*, angry, raging, furious. P.

خشن *khāshuna*, he was rough; he is rough; (in the assertion of a general proposition, the perfect is often employed for the imperf.) A.

خشنود *khushnūd*, pleased, contented. P.
 خشنوت *khushnūt*, roughness, ruggedness ; harshness, severity. A. [properties. A.
 خصال *khiṣāl* (pl. of *khaṣlat*), qualities, *khiṣālihi*, (of) his endowments. A. [A.
 خصلت *khaṣlat*, quality, disposition, habit, nature.
 خصم *khaṣm*, enemy, antagonist, opponent. A.
 خصمي *khaṣmī*, enmity, contention. A.P.
 خصوص *khushūṣ*, particular. A.
 علی الخصوص *'ala 'l khushūṣ*, in particular, particularly, especially. A. [disputation. A.
 خصومت *khushūmat*, enmity, contention, strife,
 خصیب *khaṣīb*, palm-tree. *Khuṣaib*, name of a man. A.
 خط *khaṭt*, line, boundary ; character, handwriting, letter ; moustache, beard. A.
 خط زشت *khaṭṭi zisht*, a vile scrawl. A.P.
 خط سبز *khaṭṭi sabz*, down upon the face (like that upon a peach), incipient beard. A.P.
 خطا *khaṭā*, fault, error, sin, offence, mistake. A.
 خطا *khaṭā*, Cathay. P.
 خطاست *khaṭāst*, is a mistake. A.P.
 خطا کردن *khaṭā kardan*, to commit a fault, to sin, fail, miss. A.P.
 منکر خطایی *khaṭāyi munkar*, atrocious sin. A.P.
 خطاب *khiṭāb*, address, harangue ; sermon, homily ; discussion ; charge, accusation ; reproof, censure, displeasure. A.
 خطایی *khaṭā'e*, a sin, a fault ; any particular offence ; a single slip or failure. A.P.
 خطباء *khutabā* (pl. of *khaṭīb*), preachers. A.
 خطبه *khutba*, an oration, or sermon, delivered every Friday, after the forenoon service, in the principal Muhammadan mosques, in which the preacher praises God, blesses Muhammad and his descendants, and prays for the sovereign. A.
 خطه *khitta*, land, country, district, city. A.
 خطر *khaṭar*, danger, peril, risk, jeopardy. A.
 خطرناک *khaṭarnāk*, dangerous, hazardous, perilous.
 خطیب *khaṭīb*, preacher, orator. A. [ous. A.P.
 خطیر *khaṭīr*, of high account or estimation, important ; hazardous, perilous. A.
 خفاجه *khaṭāja*, name of a certain band of plundering Arabs. P.
 خفت *khiffat*, lightness ; frivolity, weakness. A.
 خفت رای *khiffati rāi* (or *خفت عقل* *khiffati 'aql*), weakness of intellect. A.P.

خفت *khuft*, sleeping, nap. P.
 خفتن *khuftan*, to sleep, to lie down. P.
 خفته *khufta*, slept, sleeping, asleep, lying down ; sleeper. P.
 خفیه *khufya*, concealment, secrecy. A.
 خفیه در *dar khufya*, in secret, privately. P.A.
 خفیة *khafiyat* (fem. of *khafīy*), secret, hidden, latent. A.
 خلاب *khiṭāb*, clay, dirt, mud, mire. P.
 خلاص *khalāṣ*, liberation, release, escape, deliverance. A.
 خلاف *khiṭāf*, difference ; opposition, contradiction, dispute, contention, enmity ; opposing, contrary. A.
 خلاف کردن *khiṭāf kardan*, to oppose, act contrary to, contradict, violate, break. A.P.
 خلافة *khiṭāfat*, vicegerency, caliphate ; sovereignty, monarchy. A. [friends. A.
 خلان *khullān* (pl. of *khalīl*), intimate
 خلایق *khalā'iq* (pl. of *khalīqat*), peoples, creatures, nations. A.
 خلد *khallada* (3 per. sin. pret. 2nd form of the rt. *خلد* used optatively), may (God) prolong or perpetuate. A.
 خلد الله ملكه *khallada 'l lāhu mulkahu*, may God prolong his rule. A.
 خلعت *khil'at*, robe of honour. A.
 خلق *khalk*, creatures, created things, people, folk, men, mankind.—*Khulk*, nature, habit, disposition. A.
 خلق آزار *khalk-āzār*, man-tormentor. A.P.
 خلقان *khulkān* (pl. of *khalaḳ*), old and worn-out garments. A.
 خلقی *khalkē*, a host of people, a multitude ; any created being ; a form or figure. A.P.
 خلل *khalal*, fault, defect, injury, damage, detriment, something wrong ; disturbance. A.
 خلوت *khawwat*, retirement, privacy, seclusion ; private meeting. A.
 خلوت نشین *khawwat-nishin*, sitting in retirement, recluse. A.P. [cluse. A.P.
 خلوت نشینی *khawwat-nishinī*, thou art a recluse.
 خلیفه *khalīfa*, vicegerent, the title of the successors of Muhammad, first assumed by, or given to, Abūbakr. A.
 خم *khamm*, curl ; coil, noose. P.
 خمار *khumār*, effects of intoxication, crop-sickness or headache after drinking. A.

خمر *khamr*, wine, or intoxicating expressed juice of anything. A.

خم کمند *kham-kamand*, noose. P.

خاموش *khamosh*, silent. P.

خمیر *khamir*, dough, leaven. A.

خمیر کردن *khamir kardan*, to knead. A.P.

خندان *khandān*, laughing, smiling. P.

خندق *khandak* (the P. کده *kanda* arabicized), ditch, moat, fosse. A.

خنده *khandā*, laughter, laughing. P.

خندیدن *khandidan*, to laugh, titter, smile. P.

خک *khunuk*, happy, fortunate; cool, temperate. P.

خو *khū* or *kho*, nature, habit, disposition. P.

خوی بد *khoyi bad*, bad temper. P.

خواب *khwāb*, sleep, slumber, dream. P.

خوابگاه *khwāb-gāh*, place of sleep, dormitory. P.

خواجه *khwāja* (pl. خواجگان *khwājagān*), man of distinction, lord, subordinate ruler or minister; master; gentleman; Mister; teacher; merchant; owner; eunuch. P.

خواجه عالم *khwāja'i 'ālam*, Lord of the world (Muhammad). P.A.

خواجه تاش *khwāja-tāsh* (pl. خواجه تاشان *khwājā-tāshān*), having a common master; (for the pl.) slaves or servants of one master. P.

خوار *khwār*, contemptible, mean despised, abject. P.

خوار مردم *mardum-khwār*, man-eater. P.

خوار *khuiwārun*, lowing, crying like a calf. A.

خوار داشتن *khwār dāshtan*, to hold in contempt, to despise; (when it is used as the latter part of a compound, it is the root of خوردن *khwurdan*, to eat, and signifies) eater, eating, devouring, drinker. P.

خوارزم *khwārazm*, the ancient Chorasmia, lying along the banks of the river Oxus or Jaihūn, and extending to the Caspian sea. P.

شاه خوارزم *khwārazm-shāh*, title of the Sultān محمد علاء الدین *'alā'u 'd dīn Muḥammad*, who reigned in Khārazm from 1200 to 1220 of our era. P.

خواست *khwāst*, solicitation, begging request. P.

خواستن *khwāstan*, to want, desire, wish, will, ask, beg, require; to design, intend; to seek, covet; to be willing; to call down; to wed; to arise, spring up. P.

خواص *khawāṣṣ* (pl. of خاصه *khāṣṣat*), nobles, grantees. A.

خواص و عوام *khawāṣṣ o 'awāmm*, nobles and plebeians, gentle and simple. A.

خوان *khwān*, furnished board or cloth, tray, dish. P.

خواندن *khwāndan*, to read, recite, repeat, chaunt, intone; to call upon, invoke; to summon, challenge, proclaim; to lay claim; to crow. P.

خوانده *khwānda'e*, thou hast read. P.

خواه *khwāh*, wishing, desiring; wanting, requiring; whether, either, or. P.

خواهر *khwāhar*, sister. P.

خوانده *khwāhanda*, he who asks or wishes; beggar, mendicant, suppliant. P.

خواهی *khwāhī*, thou wishest; dost thou wish? P.

خوب *khūb* (pl. خوبان *khūbān*), good, beautiful, fair, well. P.

خوبرو *khūb-rū* (or خوب روی *royi*, but pronounced *khūb-rū*), fair-faced, handsome, comely. P.

خوب روی *khūb-rū'i*, thou art fair-faced. *Khūb-rū'e*, a handsome-faced person. P.

خوب صورت *khūb-ṣurat*, comely, handsome. P.A.

خوب منظر *khūb-manẓar*, fair to behold, comely in appearance. P.A.

خوبی *khūbī*, beauty, comeliness. P.

خود *khud*, self, himself, herself, itself; one's own. P.

خود رای *khud-rāi*, self-opinioned, headstrong, opinionative, conceited. P.A.

خودی *khudi*, one's own; pride, vanity, conceit; egotism, selfishness. P.

خوردن *khurdan*, to eat; to drink; to swallow, devour, consume, corrode; to gnaw; to experience, suffer; to fret; eating. P.

خورده *khurda*, eaten. P. [wallet. P.]

خورده انبان *khourda'i ambān*, crumbs in a

خوردی *khurdī*, infancy, childhood. *Khurde*, he was accustomed to eat, he used to eat. P.

خورش *khurish*, food, aliment. P.

خورشید *khurshed*, the sun. P.

خویم *khurram*, joyful, pleasant. P.

خورنده *khuranda*, eater; fed, maintained, victualled; household. P.

خوش *khush*, pleasant, agreeable, delightful, blooming, nice, palatable, grateful, happy, good, well. P.

خوشانیدن *khoshānidan*, to cause to dry up, to render parched. P.

خوش آواز *khush-āwāz*, pleasant-voiced, sweet-voiced, having a melodious voice. P.

خوش آوازي *khush-âwâze*, one with a sweet voice. P. [odoriferous. P.]

خوشبوي *khush-bû*, sweetly-scented, fragrant, خوشتر *khush-tar*, pleasanter, more agreeable. P.

خوشخو *khush-kho*, of pleasing manners or disposition, good-tempered, affable. P.

خوش سخن *khush-sukhan*, well-spoken. P.

خوش طبع *khush-tab'*, good natured, cheerful. P.A. [dantly. P.]

خوش گریستن *khush giristan*, to weep abundantly. خوش گفت *khush guft*, well spake he. P.

خوشنود *khushnûd*, content, satisfied well-pleased. P.

خوشه *khûsha* or *khosha*, ear of corn. P.

خوشي *khushî*, gladness, mirth, gaiety, cheerfulness, pleasantness, agreeableness, delight, enjoyment, diversion, fun. P.

خوشیدن *khoshîdan*, to wither, dry, parch. P.

خوض *khawz*, saying what is false; conspiring against. A.

خورده *khû-karda*, habituated. P.

خون *khûn*, blood; killing, murder. P.

خونخوار *khûn-khûâr*, blood-devouring, sanguinary, blood-thirsty. P.

خونخواري *khûn-khûârâgi*, blood-thirstiness, ferocity. P. [per, disposition. P.]

خوي *khûy* (the same as *khû*), habit, tendency. خويد *khawîd*, green corn, wheat or barley not yet in ear. P.

خوش *khûesh*, self; one's own; (my, thy, his, hers, its, ours, your, their) own; kinsman, relative, relation. P.

خوشاوند *khûeshâwand*, kinsman. P.

خويشتن *khûesh-tan*, own person, self; own. P. بر خويشتن *bar khûesh-tan*, of himself, voluntarily. P. [mious, self-restraining. P.]

خويشتن دار *khûesh-tan-dâr*, temperate, abstemious. خويشتنيد *khûesh-tanêd*, of your own ye are. P.

خيار *khîyâr*, cucumber. A.

خیال *khayâl*, imagination, fancy, thought, notion, idea, conceit, whim, caprice; phantom, spectre, apparition. A.

خیالاً *khayâlan*, (acc.) as an image, or apparition in sleep. A.

خیال اندیش *khayâl-andesh*, fantastic, chimerical, conceited, whimsical, vain. A.P.

خیالاً برافتي *khayâlan yurâfikunî*, as an apparition to accompany me on a journey. A.

خیال بستن *khayâl bastan*, to suppose, imagine, form a notion, entertain an idea, dream of. A.P.

خیانت *khîyânât*, perfidy, treachery, treason, disloyalty. A.

خیانتی *khîyânate*, an act of disloyalty, a case of treason, an instance of treachery. A.P.

خیر *khair*, well; good, virtuous, fair, well-doing; goodness, kindness, liberality, charity; goods, riches, good things. A.

خیر است *khair ast*, it is well; is it well? A.P.

خیره *khîra*, malignant, malevolent, emboldened (to attack); indolent, torpid; stupid, grovelling; angry, moody; impudent, shameless; perverse, obstinate; ravenous, insatiate. P.

خیره رای *khîra-râi*, of dark or mean understanding, grovelling. P.

خیره رو *khîra-rû*, shameless, impudent; of malignant aspect. P.

خیره سر *khîra-sar*, headstrong; wayward; silly, stupid, blundering. P.

خیزان *khezân*, rising. P.

خیزان افتان و خیزان *uftân o khezân*, (now) falling and (now) rising, i.e. staggering along, (moving) with difficulty. P.

خیزیدن *khezîdan*, to rise, spring. P.

خیزش *khezash*, rise (and slay) him. P.

خیل *khail*, troop, body of horsemen; tribe; mass. A.

خیلتاش *khailtâsh*, fellow-soldier, comrade; commander, general; name of an athlete. P.

خیل خانه *khail-khâna*, royal household. P.

خیمه *khaima*, tent, tabernacle. A.

خیمه زدن *khaima zadan*, to pitch a tent. A.P.

د

داد *dâd*, he gave; gift, giving; justice, measure, redress; cry for redress or justice. P.

داد توان *tuwân dâd*, one can give. P.

دادن *dâdan*, to give, assign, surrender, resign, yield; to give leave, allow, suffer, permit; to place (in school). P.

دادي *dâde*, justice, judgment (emphatically):— he used to give. P.

دار *dâr*, keep (imp. of داشتن *dâsh-tan*). P.

دارو *dârû*, medicine, drug, physic, remedy. P.

داروي تلخ *dârûyi talkh*, bitter medicine. P.

دار و گير *dâr o gir*, pomp, bustle, consequence. P.

داروي *dârû'e*, a certain medicine, a drug. P.

داري *dârî*, thou holdest, supportest, keepest, or maintainest (aor. of داشتن *dâsh-tan*). P.

دار *dārāini* (obl. of *dārāni*, dual of *dār*), two worlds, both worlds. A.

داشتن *dāshtan*, to have, hold, possess, keep; to keep up, maintain; to place, deposit; to withhold, withdraw; to consider; to wear. P.

داشتن *dast dāshtan*, to hand over, to restore. P. (or cause of anything). A.

داعی *dā'i*, inviting, stimulating; the author
داعیه *dā'iyā*, cause, source; claim, pretension, call. A.

دام *dām*, snare, net. P.

دام *dāma*, may he (or it) be perpetual, or continue (3 per. perf. of *دوم*, used optatively). A.

دام *dāma mulkuhu*, may his kingdom endure. A. [dure. A.

دام *dāma sa'duhu*, may his happiness endure
داماد *dāmād*, son-in-law. P.

دامن *dāman*, skirt of a garment; base of a hill. P.

دامنی *dāmane*, a skirt, a whole skirt. P.

دامی *dāmī*, thou art the snare. P.

دان *dān*, know, consider (imp. of دانستن). P.

دانا *dānā* (pl. دانایان *dānāyān*), wise, knower, wise man. P.

دانایی *dānā'i*, knowledge, science:—*dānā'e*, a man of wisdom. P. [regard. P.

دانستن *dānistan*, to know, consider, esteem,

دانستی *dāniste*, he might know; he used to know. P.

دانش *dānish*, knowledge, science, learning. P.

دانشمند *dānishmand*, wise, intelligent, knowing, learned. P.

دانشمندی *dānishmande*, a certain learned man. P.

دانگ *dāng*, a weight, the fourth part of a dram; the sixth part of a *dīnār*. P.

دانه *dāna*, grain, corn, seed; bait; bead. P.

دانی *dāni*, thou knowest (2 per. sing. aor. of دانستن *dānistan*). P.

داؤد *Dā'ud*, David, king of Israel. A.

داؤدی *Dā'udī*, David-like, resembling David the sweet singer of Israel. P. A.

دار *dā'war*, judge, ruler; God. P.

دائره *dā'ira*, circle, circumference, orbit. A.

دام *dā'im*, lasting, unintermitting, ceaseless; always, perpetually. A.

دایه *dāya*, nurse, foster-mother. P.

دبیتی *dabikī*, fine stuff of gold tissue (so named from *Dabik*, a small town in Egypt, where it is manufactured). A.

دجال *dajjāl*, Antichrist. A.

دجله *dijla*, the river Tigris; (in India it is pronounced *dajla*). A.

دجلی *dujā*, darkness. A.

الدجلی *ad dujā*, the darkness. A.

دختر *dukhtar*, daughter; damsel, girl. P.

دختر خواستن *dukhtar khwāstan*, to ask a girl in marriage. P. [maiden. P.

دخترک *dukhtarak*, little girl or daughter,

دخل *dakhl*, entering; income, receipt, revenue; a source of income (136). A.

دخول *dukhul*, entering, ingress, access, arrival. A. [prey. P.

دد *dad* (pl. ددان *dadān*), wild beast, beast of

در *dar*, in, into, within, among; concerning, about, as regards, respecting, on, upon, at; under. P.

در *ba daryā dar*, in the sea. P.

در *dar* (pl. درها *darhā*), door, gate, avenue; topic, subject. P.

از در *az dar*, by the door. P.

در *darr*, milk, especially such as flows spontaneously from the udder in a copious stream. A.

در *durr*, pearl. P.

در تیم *durriyatim*, rare, incomparable pearl. P.

دراز *darāz*, long; outstretched, extended. P.

دراز کردن *darāz kardan*, to stretch forth, or hold out; to let loose (the tongue). P.

درازی *darāzi*, length. P.

در است *dirāsāt*, study, reading, repeated study, or reading. A. [thunderstruck. P.

در آشتن *dar āshuftan*, to be disturbed; to be

دراعه *durra'a*, tunic, wide vest, or shirt of wool. A.

در افتادن *dar uftādan*, to fall on, to attack, to engage in controversy with; (frequently, however, the prep. *dar* is pleonastic). P.

در آمدن *dar āmadan*, to come in, enter; to come forward, or on; to meet; to break into. P.

در آموختن *dar āmokhtan*, to teach. P.

در انداختن *dar andākhtan*, to hurl, cast. P.

در آیدن *darānidan*, to tear, to cause to burst. P.

در آوردن *dar āvardan*, to bring in; to bring down; to stay, or check. P.

در آویختن *dar āwekhtan*, to fasten on, to lay hold of, to cling to, or hang on by. P.

در آید *dar āi*, enter thou, come in (imp. of در آمدن *dar āmadan*). P.

در است *dirāyat*, knowledge, skill, acuteness. A.

در باختن *dar bākhtan*, to play, gamble away; to lose. P.

دربان *darbān*, porter, doorkeeper. P.

در بار *dar bar*, on or in the breast; in the arms. P.

در بر کردن *dar bar kardan*, to put on (clothes); to wear, assume. P. [wear. P.

در بر گرفتن *dar bar giriftan*, to put on, assume, *dar-basta*, with the door shut; shut in. P.

در بند *dar band*, in the bond; enslaved. P.

در پس *dar pas*, in the rear. P.

در پی *dar pai*, at the heels, behind, following. P.

در پیش *dar pesh*, before, a-head, in front; in prospect. P.

در پیوستن *dar paivastan*, to join, to meet; to be engaged in; to rise up to. P.

درج *darj*, infolding, collecting, preserving, comprising, holding:—*durj*, casket. A.

درجات *darajāt* (pl. of درجه *darajat*), steps, stages upwards (of Paradise: opposed to درکات *darakāt*). A.

درجه *darajat*, step, degree, rank, dignity. A.

درجه *darajatihi*, his dignity. A.

درجی *durje*, a casket. A.P. [stantly. P.A.

در حال *dar hāl*, at the present time; now; in-
در حق *dar haqq*, in reference, respect, or re-
gard. P.A. [shrub, bush. P.

درخت *dirakht* (pl. درختان *dirakhtān*), tree,
در خفیہ *dar khufya*, in secret, secretly. P.A.

در خواب *dar khwāb*, in sleep, asleep. P.

در خوابی *dar khwābī*, thou art asleep. P.

در خورد *dar khwurd*, worthy, suited. P.

درد *dard*, pain, ache, anguish. P.

دردا *dardā*, oh, the pain! alas! P.

در دادن *dar dādan*, to submit, yield, surrender;
give out, proclaim. P. [pain, pained. P.

دردمند *dardmand*, afflicted, aching, suffering

دردمندیم *dardmandem*, we are pained. P.

در ربودن *dar rubūdan*, to sweep away, tear away;
to snatch, carry off; to save, rescue; to

steal upon. P.

در رسانیدن *dar rasānidan*, to bring in. P.

در رنجیدن *darranjidan*, to be annoyed or vexed. P.

درس *dars*, study, reading; lesson, lecture. A.

در ساختن *dar sākhtan*, to do with, to agree
with; to be satisfied or content. P.

درست *darast* (for در است *dar ast*), is in, is
comprised. — *Durust*, complete, entire,
sound; just, right, true, valid; healed. P.

درست ناکرده *durust nā karda*, unfinished, not
done correctly. P.

در سیزیدن *dar sitezidan*, to strive obstinately
and pertinaciously. P.

درشت *durusht*, hard, harsh; rugged, rough;
thick, firm; big, stout, bulky; stern, surly. P.

درشت خور *durusht-kho*, surly-tempered, severe. P.

درشت رو *durusht-rū*, crabbed-faced. P.

درشتی *durushti*, roughness; harshness, severity;
bulkiness, bigness, fatness. P.

در افتادن *dar futādan*, to fall, to fall in. P.

در قفا *dar kafā*, behind. P.A.

درکات *darakāt* (pl. of درک *darak*), lowest depths,
stages downwards (of Hell). A.

در کار اند *dar kār and*, are at work, are busy. P.

در کشاده *dar-kushāda*, open-doored, with the
door open. P.

در کشیدن *dar kashidan*, to draw in, contract;
to suppress, restrain, refrain; to withdraw;
to shut; to drag. P.

در کشیدن زبان *zabān dar kashidan*, to be silent. P.

درگاه *dargāh*, court, gate, threshold; shrine;
palace, king's court. P.

در گذاشتن *dar guzāshtan*, to pass by; to pass
over. P.

در گزانیدن *dar guzrānidan*, to cause to pass. P.

در گذشتن *dar guzashtan*, to elapse, to pass on,
to pass over, pass by, pass away, die. P.

در گرفتن *dar giriftan*, to take effect, to impress. P.

در گرو بودن *dar girav būdan*, to be in deposit,
pledge, or pawn. P.

در گستن *dar gusistan*, to be broken or
twisted, to break down, fail. P.

در گسلانیدن *dar gusilānidan*, to snatch, twitch,
wrest, wrench. P.

درم *daram* (for در من *dari man*), my gate. P.

درم *diram* (pl. درمها *diramhā*), money; a silver
coin, worth about twopence; a drachm

(which is the weight of the coin). P.

در ماندگی *dar ماندagi*, distress, sorrow, sad-
ness; want; inability. P.

در ماندن *dar ماندan*, to be in want; to be at
a loss; to be at a standstill; to stick, sink,
flounder; to be distressed. P.

در مانده *dar mānda* (pl. در ماندگان *dar mānda-
gān*), distressed, unfortunate. P.

درم دار *diram-dār* (pl. درم داران *diram-dārān*),
possessed of wealth, monied, rich. P.

درمی *dirame*, a single dirhem. P.

دري *dirame chand*, a few dirhems, a little money. P.

در میان *dar miyān*, in the midst, among. P.

در میان ایشان *dar miyāni shān* (for *dar miyāni eshān*), among them. P.

در میان نهادن *dar miyān nihādan*, to lay before; to entrust; to expose; to speak of. P.

درند *darrinda*, that which rends or tears; rapacious, ravenous. P.

درنگ *dirang*, delay, hesitation. P.

درنگی *dirangi*, tardiness, lingering, delay. P.

در نوردن *dar navardan*, to travel. P.

در نوردیدن *dar navardidan*, to wrap up, to fold together; to obliterate. P.

در او *dar ū*, in him, in it, thereon:—*dirav*, reaping, harvest. P.

دروازه *darwāza*, door. P.

دروغ *durogh*, lie, falsehood. P.

دروغ زن *durogh-zan*, false, liar. P.

دروغی *durogh-e*, a lie, a falsehood. P.

دروغی که *durogh-e ki*, the lie that. P.

درون *darūn*, within, in; inside, heart. P.

درودن *diravīdan*, to mow, reap. P.

درویش *darwesh*, poor, needy, indigent; religious mendicant, dervish. P.

درویش سیرت *darwesh-sīrat*, poor in spirit, of a humble disposition, having the manners or temper of a dervish. P.A.

درویش صفت *darwesh-shīfat*, dervish-like, endowed with the qualities of a dervish. P.A.

درویشی *darweshī*, the condition of a dervish, poverty:—*darwesh-e*, a dervish, a certain dervish. P.

درها *darhā* (pl. of *dar*), doors; gates. P.

درهای آسمان *darhāyi āsmān*, windows of heaven. P.

در هم *dar ham*, together; perplexed, confused, intertwined; pell-mell; vexed, annoyed. P.

درهم *dirham* = درم *diram* (of which it is the arabicized form). A.

درهم افتاده *darham uftāda*, fallen into chaos and confusion, embroiled, entangled. P.

درهم کشیدن *darham kashīdan*, to draw together, to contract. P.

دری *dare*, a door. P.

دریا *daryā*, sea, ocean; any large river. P.

دریای مغرب *daryāyi maghrib*, Western Sea, Mediterranean. P.A.

هفتگانه دریای *daryāyi haftgāna*, the seven seas. P.

در با دریا *ba daryā dar*, in the sea, in the midst of the sea. P.

در یاب *dar yāb*, know thou, take cognizance of, consider, be wise (imp. of *dar yāftan*). P. [stand, comprehend. P.

در یافتن *dar yāftan*, to discover, find out, under-

دریچه *darīcha* (dim. of *dar*), small door, win-

دریدن *darīdan*, to rend or tear. P. [dow. P.

دریغ *diregh* or *duregh*, alas! what a pity! pity, harm; denial, refusal; repugnance, reluctance, unwillingness; sorrow, vexation, grief, remorse. P. [vexed. P.

دریغ خوردن *diregh khurdan*, to grieve, to be

دریغ داشتن *diregh dāshtan*, to deny, grudge, refuse, withhold, keep back. P.

دریغ *direghā*, alas! ah! well-a-day! P.

درین *darīn*, in this; in these (same as *dar īn*). P.

دریوزه *daryūza*, mendicancy, mendicity. P.

دزد *duzd* (pl. *duzdān*), thief, robber. P.

دزدی *duzdī*, theft, robbery:—*duzde*, a certain thief, a robber. P.

دزدیدن *duzdīdan*, to steal, rob, thieve. P.

دست *dast* (pl. *dasthā*), hand; paw; pre-eminence, superiority, victory. P.

دست آوردن *ba dast āvardan*, to gain, get possession of, secure. P.

دستار *dastār*, turband; napkin, handkerchief; handkerchief-full. P.

دست بدست *dast ba dast*, (from) hand to hand. P.

دست بردن *dast bar dast zadan*, to wring the hands. P.

دست برداشتن *dast bar dāshtan*, to withdraw the hand; to leave, let alone. P.

دست بردل بودن *dast bar dil būdan*, to be anxious, uneasy, unhappy, or pained. P.

دست بر فشاندن *dast bar fishāndan*, to rub the hands together (for joy). P.

دست تنگ *dasti tang*, lack of means, straitened circumstances, indigence. P.

دست تنگی *dast-tangī*, straits, indigence penury. P.

دست دادن *dast dādan*, to give a hand; to help, aid, favour, promote. P.

دست رس *dast-ras*, come to hand, clutched, obtained, within one's power; means of subsistence, livelihood; friendly. P.

دستگاه *dast-gāh*, help, relief; power, strength, means, ability; wealth. P.

- دستگیری *dast-girī*, taking by the hand; aid, help, assistance; possession. P.
- کردن دستگیری *dast-girī kardan*, to hand over, put in possession. P.
- دست و پا *dast o pā*, hand and foot. P.
- دست و پا بریده *dast o pā burīda*, amputated in hands and feet. P.
- دستور *dastūr*, custom, habit; prime minister. P.
- دسته *dasta*, handful, bundle; handle. P.
- دست یافتن *dast yāftan*, to get the (upper) hand, to triumph. P. [water. P.]
- دشت *dasht*, desert, wilderness, plain without
- دشمن *dushman* (pl. دشمنان *dushmanān*), foe, enemy. P.
- کام دشمن *dushman-kām*, (lit. foe's wish) death. P.
- دشمنی *dushmanī*, enmity, hostility. P.
- دشنام *dushnām*, abuse. P.
- دشنامی *dushnāme*, an abusive word; abuse, incivility, rudeness. P.
- دشوار *dushwār*, not easy, difficult, harsh, hard to bear; unbecoming, painful, distressing. P.
- دعا *du'ā*, prayer, invocation, intreaty, supplication; benediction. A.
- دعای خیر *du'āyi khair*, prayer for welfare. A.P.
- دعای *du'ā'e*, a prayer; an imprecation. A.P.
- دعوا *da'au*, they pray to, supplicate (perf. of the verb دعا, for دعوا). A.
- دعوة *da'wat*, prayer, suit, petition; invitation; feast, banquet, entertainment. A.
- دعوی *da'wā*, claim, demand; plea, excuse; plaint; petition, suit at law, prosecution; assumption, pretension. A.
- دغا *daghā*, imposture, cheat, fraud. P.
- دغایی *daghā'i*, impostor, hypocrite. P.
- دغل *daghal*, corrupt, base, counterfeit; vice, fraud. A. [drum; tambourine. P.]
- دف *daf* (for the A. دَف *duff* or *daff*), kettle-
- دفتر *daftar* (probably the Greek διφθέρα arabicized), book, register, journal, record, volume. A. [off. A.]
- دفع *daf*, repelling, parrying, averting, warding
- دفع انداختن *daf' andākhtan*, to put off (with excuses), defer, postpone. A.P.
- دفن *dafn*, hiding, concealing; burial, interment. A. [to inter or bury. A.P.]
- دفن کردن *dafn kardan*, to hide in the ground,
- دق *dakq*, vice, evil condition. A.
- دقیقه *dakīqa*, particle; nice point. A.
- دکان *dukān*, shop. P.
- دگر *digar* (pl. دگران *digarān*), other, different; any more; again. P.
- دگر بار *digar bār*, another time, again. P.
- دگر باره *digar bāra*, again, once more. P.
- دگر ره *digar rah*, another road; another time. P.
- دگری *digare*, another. P.
- دل *dil*, heart. P.
- دل آرام *dil-ārām*, heart-pleasing, heart refreshing, solacing, delightful; lover. P.
- دل از دست رفته *dil az dast rafta*, one who has lost his heart; love-lorn. P.
- دل آزرده *dil-āzarda*, displeased, irritated, provoked, pained, aggrieved. P.
- دل آشفته *dil-āshufta*, distressed in mind, distracted. P.
- دل افروز *dil-afroz*, heart-inflaming. P.
- دلالت *dalālat*, indication; proof, evidence. A.
- دل آمان در *dar dil āmadan*, to find place in the heart, to please the heart. P.
- دل آوار *dil-āvar* stout-hearted, brave, valiant; warrior. P. [test. P.]
- دل آوری *dil-āvari*, intrepidity, boldness; con-
- دل آویخته *dil-āwekhta*, enamoured; loved. P.
- دل آویز *dil-āwez*, heart-attracting, alluring, charming, ravishing. P. [ing. P.]
- دلبر *dil-bar*, heart-ravisher, charmer, charm-
- دلبری *dil-bari*, captivation of the heart:—*dil-bare*, a captivator of the heart, a charmer. P.
- دل بستگی *dil-bastagi*, attachment, heart-union. P.
- دل بسته *dil-basta*, united in heart, attached. P.
- دل بند *dil-band*, heart-binding; agreeable, charming, fascinating. P.
- دل تنگ *dil-tang*, heart-sick, disheartened, sad, vexed, distressed, out of spirits. P.
- دل تنگی *dil-tangi*, distress, depression of spirits, sadness; heart-burning; oppression. P.
- دلخوش *dil-khush*, pleased, satisfied, contented, cheerful, glad; reconciled. P.
- دلدار *dil-dār*, possessing or holding the heart; charming. P.
- دل ز جان برداشتن *Al zi jān bar dāshtan*, to give up hope of life. P.
- دلستان *dil-sitān*, heart-ravisher, charmer; fascinating. P.
- دل فروز *dil-firoz*, enlivening, glad, joyous. P.
- دل فرب *dil-fireb*, heart-stealing, beguiling, bewitching, deceitful. P.

دلی *dalk*, a kind of garment formerly worn by *kāzīs*, *ulamā*, and the *khatīb*s of mosques, and by other persons of religious orders; a kind of patched garment worn by devotees, reputed saints, and *darweshes*; patches, rags. A.

دلکش *dil-kash*, heart-attracting, alluring. P.

دلکشا *dil-kushā*, heart-expanding, exhilarating. P.

دل مرده *dil-murda*, dead at heart, cold-hearted. P.

دل نهدان *dil nihādan*, to set the heart, acquiesce, or be satisfied. P.

دلی *dile*, a heart, a single heart. P.

دلیر *diler*, bold, brave, audacious, courageous. P.

دلیری *dilerī*, courage, boldness, audacity. P.

دلیل *dalīl*, right director, guide; proof; argument, demonstration. A.

دم *dam*, respiration, breath, speech, words; moment; gulp, draught. P.

دم *dum*, tail. P.

دم بر آوردن *dam bar āvardan*, to draw a breath. P.

دم زدن *dam zadan*, to breathe (a word), utter (a syllable); to proceed. P.

دمار *dimār* (for A. *damār*), ruin, destruction; revenge, vengeance; cry of anguish. P.

دماغ *dimāgh*, ruin; conceit, fancy, notion, pride, consequential airs. A.

دمان *damān*, swift; powerful; terrible, furious, unruly. P. [moment. P.]

دمدم *dam ba dam*, moment to moment, each

دم در کشیدن *dam dar kashidan*, to cease to breathe, to be silent, hold one's breath. P.

دمر *dammir*, destroy utterly (imp. of 2nd form of the verb *دمر*). A.

و دمیر علی اعدائک و شنائک *wa dammir 'alā ā'dā'ihī wa shunātihi*, and utterly destroy his enemies and haters. A.

دمشق *Dimashk* or *Dimishk*, Damascus, the capital of Syria. A.

دمی *damī*, inflated, puffy, tumid, windy:—*dame*, an instant, one moment, at a breath. P.

دمی چند *dame chand*, a few moments. P.

دمیاط *dimyāt*, Damietta, in Egypt. A.

دمیاطی *dimyāfi*, a species of fine cotton cloth or stuff made at Damietta, dimity. A.

دمیدن *damīdan*, to blow, bloom, bud, expand; to sprout (as an incipient beard); to appear, to burst forth (as the dawn). P.

دنال *dumbāl*, tail, stern; rudder. P.

دندان *dandān*, toot. P.

دندانی *dandāne*, one tooth, a single tooth. P.

دنیا *dunyā*, world, earthly possession. A.

دنیا حیات *hayātī dunyā*, the present life. A.P.

الدنیا و الدین *ad dunyā wa'd dīn*, the world and religion, (church and state). A.

دنیای دون *dunyāyi dūn*, base world. A.P.

دنیا دار *dunyā-dār*, (clinger to the world), man of the world, wealthy person; worldling. A.P.

دنوی *dunyawī*, worldly, secular. A.

دو *dū*, two; both. P.

دوا *dawā*, medicine, remedy. A.

دوا کردن *dawā kardan*, to apply remedies, to treat medically. A.P.

دواب *dawābb* (pl. of *دابة* *dābbat*), cattle, beasts (especially such as are ridden). (*Dawābb* is often employed in the sense of the singular.)

دوام *dawām*, perpetuity, duration. A. [lar.] A.

علي الدوام *'alā 'd dawāmi*, perpetually, uninterruptedly. A.

دوان *dawān*, running; runner. P. [run. P.]

دوانیدن *dawānīdan*, to cause, suffer, or allow to

دوائی *dawā'e*, a remedy, a medicine. A.P.

دو بار *dū bār*, twice. P.

دو باره *dū bāra*, a second time, twice. P.

دوتا *dū tā*, double, twofold; convex or concave, bent, curved. P.

دوچه *dauhat*, a great tree with spreading branches. A.

دوچه سمیع طیرها موزون *dauhatun saji'u tairihā mauzūn*, great trees, the notes of whose birds are in sweet harmony. A.

دوختن *dokhtan*, to sew, or sew up; to close up; to broider; to transfix, or pierce. P.

دود *dūd*, smoke, exhalation. P.

دود دل *dūdi dīl*, smoke of the heart, sigh, groan. P.

دودمان *dūdman*, great family, tribe. P.

دور *daur*, revolution, cycle; time; the world; fortune; circulation of the wine-cup. A.

دور *dūr* (pl. *دوران* *dūrān*), far, distant, remote; avaunt! P.

دور افتاده *dūr uftādā*, strayed away, wandered far off, gone to a distance. P.

دوران *daurān*, revolution, circle, cycle. A.

دوزخ *dozak*, hell. P.

دوزخی *dozakhi* (pl. *دوزخیان* *dozakhiyān*), dweller in hell; damned; infernal. P.

دوست *dost* (pl. *دوستان* *dostān*), friend, lover. P.

- داشتن *dost dāshtan*, to love, to hold or esteem as a friend. P. [friendly. P.]
 دوستدار *dostdār*, one accepted as a friend, friend,
 دوست رو *dost-rū*, having the face of a friend, amiable; beloved, esteemed. P.
 دوستی *dosti*, friendship, love. P.
 . . . *doste*, a friend, a certain friend. P.
 بدوستی *ba doste*, by that friend (I swear). P.
 دوش *dosh*, shoulder; last night. P.
 دوشیزه *doshiza*, virgin. P.
 دوغ *dogh*, sour curds, buttermilk. P.
 دوکان *dūkān*, shop. P.
 دوگانه *dūgāna*, twofold; a prayer in which two inclinations of the body are made. P.
 دوگانه *dūgāna'e*, a single one of such prayers. P.
 دولت *daulat*, wealth, treasure, fortune, prosperity, happiness; power; reign, empire, dynasty. A.
 دولتی *daulate*, a fortune. A.P.
 دوم *duicum* (or دومین *duicumīn*), second. P.
 دون *dūn* (pl. دونان *dūnān*), low, base, vile, mean, contemptible. A.
 دون *dūna*, beside, short of, exclusive of. A.
 دون العذاب الاکبر *dūna 'l'azābi 'l'akbari*, besides the greater punishment (of the world to come).
 دو نیم *dū nim*, two halves; in two. P. [come]. A.
 دویدن *dauidan*, to run. P.
 ده *dah*, ten. P.
 .. *dih*, village, hamlet, town; (imp. of دادن *dādan*) give thou; (as latter part of a compound) giver. P.
 دهان *dahān*, mouth; orifice. P.
 دهانی *dahāne*, a mouth; the mouth. P.
 ده خدا *dih-khudā* (or خدای *dih-khudāi*), head man of a village. P.
 دهد *dihād*, he (she or it) gives, or may give (aor. of دادن *dādan*). P.
 دهر *dahr*, time, age, eternity; world; fortune. A.
 دهشت *dahshat*, fear, awe, dismay. A.
 دهقان *dihkān* (from the P. ده خان *dih khān*, prince, or lord, of a town or village), the head man, or chief, of a village or town; rustic, husbandman, peasant. A.
 دهقان پسر *dihkān-pisar*, peasant's boy. A.P.
 دهل *duhul*, drum, tabour. P.
 دهلیز *dihlīz*, entrance-hall, vestibule, portico, antechamber. P.
 دهمت *dihamat*, I should bestow on thee. P.
- دهن *dahan*, mouth. P.
 دهنی *dahane*, a mouth, some mouth. P.
 دیار *diyār* (pl. of دار *dār*), houses; countries, provinces, districts. A.
 دیار بکر *diyār-bakr*, name of the country anciently called Mesopotamia. A.
 دیانت *diyānat*, being religious, adherence to religion, conscientiousness, honesty, probity. A.
 دیا *dibā*, silk brocade, variegated with colours. P.
 دیاجه *dibāja* (from the A. دیاج *dibāj*, for the P. دیاه *dibāh* = دیا *dibā*), proem, introduction or preface to a poem or a book, and especially one that is embellished, or composed in an ornate style. A.
 دیق *dibāk* (from the P. دیبه *dibah*, for دیباه *dībāh*) = دیا *dibā*, [q. v.]. A.
 دیدار *didār*, sight, look, view, interview. P.
 دیدن *didan*, to see, perceive, behold, witness, observe, regard, consider; to meet with, suffer, experience. P.
 دیده *dida*, seen; having seen; eye-sight. P.
 دیر *der*, late, long, slow; old, antique. P.
 دیر دیر *der der*, after a long time, at long intervals; very late; very seldom. P.
 دیرینه *derīna*, old; long-lived; of long standing; a long while. P.
 دیرینه روز *derīna-roz*, old, aged, ancient. P.
 دیگ *deg*, pot, cauldron. P.
 دیگر *digar*, other, another; on the other hand; besides, moreover, further, again; any more, any longer. P.
 دیگران *digarān* (pl. of دیگر *digar*), others, other persons. P.
 دیگر بار *digar-bār*, another time, again. P.
 دیگر دم *digar-dam*, another moment. P.
 دیگر روز *digar roz*, next day. P.
 دیگر وقت *digar waqt*, another time. P.A.
 دیگری *digare*, one another; the other. P.
 دین *din*, religion, faith, creed. A.
 دینار *dīnār* (originally دین آ *dīn ā*, "brought into existence, or circulation, by the law"), a gold coin weighing a drachm and three-sevenths. A.P.
 دین دنیا فروش *dīn ba dunyā firosh*, a seller or barterer of religion for the world. P.
 دیو *dev*, devil, daemon, evil spirit. P.
 دیوار *dīwār*, wall. P.

ديوان *dīwān*, finance department; tribunal of justice or revenue; a complete series of odes running through the whole alphabet, the verses of the first class terminating in *l*, of the second in *ب*, and so on. P.

صاحب ديوان *ṣāḥibī dīwān*, comptroller of the finances, chancellor of the exchequer. A.P.

ديوانه *dīwāna*, mad, crazy, deranged. P.

ديواني *dīwānī*, belonging to a court of law or exchequer; a financier, financial. P.

ديو صفت *dev-ṣifat*, devil-like, endued with the nature of devils. P.A.

ديه *dih*, village. P.

ذ

ذا *zā*, he; this. A.

الذي *zā llazī*, he who. A.

ذات *zāt*, person, body; nature, essence, soul, self; genus, species, race, breed. A.

ذخر *zukhr*, treasure; provision, store, hoard. A.

ذخيره *zakhīra*, store, hoarded supply. A.

ذرة *zarra*, atom, particle, little. A.

ذكر *zīkr*, memory, mention, memorial, remembrance, recital; repeating of the names, attributes, or praises of God. P.

بذكرش *ba zikraṣh*, in His praise, in the mention of Him. P.A.

ذل *zull*, baseness, abjectness, meanness, disgrace, humiliation. A. [ness, vileness. A.]

ذلت *zillat*, error, blunder; disgrace; base-

ذلتی *zillate*, a base passion, a vile propensity, any thing shameful, scandalous, disgraceful, and dishonourable. A.P.

ذلك *zālīka*, that, this. A.

ذلكن or ذالكن *zālikunna*, that, this. A.

ذليل *zālīl*, low, brought low, humbled; abject, mean, despicable. A.

ذم *zamm*, blame, detraction. A.

ذمائم *zamā'im* (pl. of ذميمة *zamīmat*, crimes, misdeeds, malpractices, reprehensible quali-

ذنب *zanab*, tail. A. [ties. A.]

ذو *zū*, having, possessing, possessed of, endowed with (always used as a prefixed noun). A.

ذو القربى *zū 'l kurbā*, possessed of relationship, kinsman. A.

ذو الفار *zū 'l fakār*, name of the celebrated sword which was captured at the battle of Badr. It became the property of Muhammad, and afterwards fell into the possession of his son-in-law and successor, the caliph Aliy. A.

ذو النون *zū'n nūn*, a name of Abū Fazl Sohan bin Ibrāhīm, a celebrated Muhammadan saint, chief of the Sūfis, who died in Egypt, A.H. 245. A.

ذوق *zauk*, taste, relish, gust, delight. A.

ذوي *zawī* (obl. of ذو *zawū*, pl. of ذو *zū*), possessed of, endued with. A.

ذوي القربى *zawī 'l kurbā*, possessed of affinity, relatives, relations, kinsmen. A.

ذئب *zīb*, wolf. A.

ذيل *zail*, skirt, or lower extremity of a garment, that is dragged on the ground when allowed to hang down. A.

را *rā*, sign of the dat. and acc. cases in Persian. P.

رأت *ra'at*, she saw (3 p. sing. fem. of the verb رأي *ra'ā*, he saw). A. [enjoyment. A.]

راحت *rāhat*, quiet, rest, repose, ease; pleasure,

راز *rāz*, secret, mystery. P.

راس *rās* (for رأس *ra's*), head. A.

راسه *rāsahu*, his head (acc. with affixed pro noun *hu*). A.

راست *rāst*, straight, direct, exact, correct, right, true; the right hand; immediately, directly; a note in music. P.

راست خواهی *rāst khwāhī*, thou desirest the truth? asked thou the truth? P.

راست سخن *rāst-sukhun*, true in speech, truthful. P.

راستی *rāstī*, truth, veracity, truthfulness; rectitude, straightforwardness. P.

راسخ *rāsikh*, firm, solid, sound; profoundly learned. A. [contented. A.]

راضی *rāzīn* (for راضی *rāziyun*), pleased, satisfied,

راضی *rāzī*, content, satisfied, pleased, willing, agreeable. A.

راضیم *rāziyam*, I am content. A.P.

راعی *rā'ī*, shepherd, pastor. A.

راكب *rākib*, rider, riding. A.

راكب المواشي *rākiba 'l mawāshī*, as a rider of the beasts; (acc. governed by the preceding verb اكن *akun*). A.

راكبات *rākibāt* (pl. of راکب *rākibat*, fem. of راکب *rākīb*), female riders, women riding. A.

راندن *rāndan*, to drive, goad, spur, impel, propel, push forward, travel hard, urge onward, drive away, expel; to attack, fall foul of; to carry on. P.

- راوا *ra'au*, they saw (3 pl. masc. perf. of the verb رأي *ra'ā*). A.
 راه *rāh*, way, road, path; voyage, journey. P.
 راه زن *rāh-zan*, robber, highwayman. P.
 راه نبرده *rāh-na-burda*, untravelled. P.
 رأي *ra'y*, view, opinion, judgment, sentiment. A.
 رأي زدن *rāi zadan*, to give an opinion, to think of. A.P.
 رايه *ra'yat*, standard, flag, banner, ensign. A.
 رايته *ra'aita*, thou sawest (2 p. sing. masc. of رأي *ra'ā*). A. [a sinner. A.
 رايت انيما *izā ra'aita ašīman*, when thou seest رأي *rā'e*, an opinion; a new opinion. A.P.
 رب *rabb*, lord; Creator, God; O Lord! A.
 رب الارض عنه راضي *rabbu 'l arzi 'anhu rāzin*, the Lord of the earth be pleased with him! A.
 رب *rubba*, many, many a. A.
 رب صديق لامي *rubba šadīkin lāmanī*, many a true friend hath blamed me. A.
 رباط *ribāt*, a public building for the accommodation of travellers and their beasts, caravansary; a religious house, monastery; a dwelling for Sūfis A.
 رباعي *rubā'iy*, a verse of four hemistichs, tetrastich, quatrain. A.
 ربائيدن *rubā'idan*, to seize, rob. P.
 ربنا *rabbānā*, O our Lord! (acc. used for the vocative). A. [draw one's self. P.
 ربودن *rubūdan*, to snatch, steal, ravish; to with-
 ربيع *rabi'*, the spring. A.
 ربيعي *rabi'i*, vernal. A.
 رجم *rajm*, pelting with stones. A.
 رجم العنايد *rajmi 'l 'anākidi* (gen.), pelting the cluster or bunch (on the tree). A.
 رحلت *riḥlat*, march; departure; death. A.
 رحمان or رحمن *rahmān*, merciful. A.
 الرحمن الرحيم *ar rahmānu 'r rahīm*, the merciful, the compassionate; the most merciful. A.
 رحمة or رحمت *rahmat* (or *rahamat*), pity, mercy; blessing; a mercy, a gift of the Divine mercy. A.
 رحمة الله عليه *rahmatu 'llāhi 'alaihi*, The mercy of God be upon him! A.
 رحمت آوردن *rahmat āvardan* (or رحم آوردن *rahm āvardan*), to shew pity, to exercise mercy. A.P.
 رحل *raḥl*, journey, departure, getting away. A.
 رحيم *rahīm*, merciful, compassionate. A.
- رخام *rukḥām*, marble, alabaster. A.
 رخت *rakht*, furniture, goods, stuff, apparatus, baggage. P.
 رخسار *rukhsār*, cheek. P. [effulgent. P.
 رخشنده *rakhshanda*, shining, bright, dazzling,
 رخشیدن *rakhshidan*, to shine, flash, glitter. P.
 رد *radd*, return; restitution, restoration; refutation. A. [joinder. A.P.
 رد جواب *raddi jawāb*, answering properly; re-
 رز *raz*, vine, grape. P.
 رز *ruzz*, rice. A.
 رزق *rizk*, means of subsistence, support, sus-
 tenance, victuals, food, provisions, daily allowance appointed by Providence. A.
 رزق معلوم *rizkun ma'lūmun*, an appointed or assured sustenance. A.
 رساله *risāla*, letter, epistle; treatise. A.
 رسانیدن *rasānidan*, to cause to arrive, send, bring, carry; to inflict. P.
 رستگاري *rastagārī*, escape, deliverance. P.
 رستم *Rustam* (son of Zāl), the most renowned of the heroes of ancient Persia. P.
 رستن *rastan*, to be liberated, to get free, to escape. P.
 رستن *rustan*, to grow, sprout. P.
 رسته *rasta*, escaped, saved. P. [tice. A.
 رسم *rasm*, law, rule, canon, custom, usage, prac-
 رمي *rasmī*, a custom; customary. A.
 رسوا *ruswā*, disgrace. P.
 رسول *rasūl* (P. pl. رسولان *rasūlān*), messenger, apostle. A. [or it has arrived. P.
 رسیدست *rasidast* (= رسیده است *rasida ast*), he
 رسیدن *rasidan*, to arrive, reach, touch, attain. P.
 رشة *rashshat*, sprinkling. A.
 رشف *rashf*, drinking to the last drop. A.
 رشف الزلال *rashfu 'z zulālī*, a copious draught of cool, limpid water. A.
 رشك *rashk*, emulation, zeal, jealousy, envy. P.
 رشوت *rishwat*, bribe. A.
 رشوت خوردن *rishwat khurdan*, take bribes. A.P.
 رضا *riḡā*, contentment, satisfaction, willingness, goodwill, consent, favour; content, satisfied. A.
 رعي *raziya*, he was pleased or satisfied; (optatively) may he be pleased or gracious. A.
 رعي الله عنه *raziya 'llāhu 'anhu*, May God be gracious to him! A.
 راضينا *raḡinā*, we are satisfied. A.

- راژینا من نواک باگرهین *ražinā min nawālika bi 'r*
raḥili, we are content with getting away as
 (or for) thy gift. A.
- رطب *ruṭab*, fresh ripe dates; (see اشتبهی). A.
- راعی *ra'āyā* (pl. of رعیة *ra'iyat*), subjects. A.
- رعایت *ri'āyat*, care, attention; respect, regard. A.
- رعایت خاطر کردن *ri'āyati khātir kardan*, to re-
 gard or attend to the wishes (of a person). A.P.
- رعد *ra'd*, thunder; roll (of a drum). A.
- رعنا *ra'nā* (fem. of ارعن *ar'an*), delicate, tender;
 adorned, beautiful. A.
- رعیث *ra'iyat*, subject, cultivator, peasant, ryot. A.
- رغبت *raghbat*, strong desire, wish, inclination,
 eagerness, avidity. A.
- رفتار *raftār*, going, travelling; travel. P.
- رفتن *raftan*, to go, depart, make off; to escape;
 to attain; to descend. P.
- رفتن *raftan*, to sweep. P.
- رفته *rafta* (pl. رفتگان *raftagān*), gone, set off,
 passed, departed, travelled; dead, deceased. P.
- رفع *raf'*, lifting, raising, elevation; promotion;
 removal (from office); (in Arabic grammar)
 the vowel *gamma* at the end of a word. A.
- رفق *rifk*, gentleness, tenderness, civility. A.
- رقه *rufkat*, *rifkat*, or *rafkat*, a company of fel-
 low-travellers; company, society. A.
- رقه *rufkatin*, in company, accompanied by
 others. A.
- رفع *rafi'*, raised, high, exalted. A.
- رفیق *rafik* (P. pl. رفیقان *rafikan*), companion,
 associate, friend. A.
- رقاب *riqāb* (pl. of رقبه *raqabat*), necks. A.
- رقص *raqs*, dancing, capering; ambling, prancing. A.
- رقعه *ruk'a*, patch; letter, short note, scrap of
 paper, piece of cloth; petition. A.
- رقعه بر رقعده *ruk'a bar ruk'a*, patch upon patch. A.P.
- رقم *raqm*, writing, inscription, stamp, mark. A.
- .. راکم *rakam*, calamity, misfortune. A.
- رقیب *raqib*, waiter in expectation (of a person
 or thing), watcher, observer; guardian,
 keeper; successor; rival, competitor. A.
- رقبه *ruqyat*, charm, magic, spell. A.
- رکاب *rikāb*, stirrup. A.
- رکبه *rukbat*, the knee. A.
- رکبתי *rukbatī*, my knee. A.
- رکب *rakibū*, they embark (perf. of the verb
rakiba). A.
- رکعت *rak'at*, an inclination of the body
 during prayer, so that the hands rest upon
 the knees. A.
- رکک *rakik*, thin, slender; feeble; small; mean,
 contemptible. A.
- رگ *rag*, vein. P.
- رگ جان *ragi jān*, heart-strings. P.
- رگ زن *rag-zan*, bleeder, phlebotomist. P.
- رماية *rimāyat*, shooting arrows, archery. A.
- رمضان *ramazān*, the ninth of the Arabian months;
 the month during which a strict fast was
 enjoined by Muhammad upon all his fol-
 lowers, from sunrise to sunset, daily. A.
- رمق *ramaq*, the remains of life, the last breath. A.
- رمی *ramā*, he shot. A.
- رماني *ramānī*, he shot me. A.
- رمیدن *ramidan*, to flee in terror, to be scared. P.
- رنج *ranj*, trouble, labour; toil, fatigue, trial;
 anguish, grief, pain, annoyance. P.
- رنجاندن *ranjānidan*, to displease, annoy, vex,
 put to grief, affect with disgust. P.
- رنجش *ranjish*, pettishness, indignation. P.
- رنجش آمیز *ranjish-āmez*, mixed with displeasure;
 angry, testy. P.
- رنجور *ranjūr*, sick, afflicted, ill, ailing. P.
- رنجوري *ranjūrī*, sickness, disorder, distemper. P.
- رنجه *ranja*, pain, grief. P.
- رنجي *ranje*, a grief, a vexation, annoyance. P.
- رنجیدن *ranjidan*, to be displeased, offended,
 vexed, put out of humour, annoyed, made
 sad. P. [debauchee, rake. P.]
- رند *rind* (pl. رندان *rindān*), dissolute fellow,
 رنگ *rang*, colour, hue, dye, tint. P.
- رنگارنگ *rang-ā-rang*, many-coloured, of various
 hues, colours or kinds. P.
- رنگین *rangin*, coloured; eloquent, flowery (lan-
 guage), florid (style). P.
- رو *rav*, go thou (imp. of رفتن *raftan*). P.
- رو *rū*, face, surface; consideration, sake, cause,
 reason. P.
- روى خاك *bar rūyi khāk*, on the face of the
 earth, on the bare ground. P.
- روا *rawā*, lawful, allowable, passable, right,
 fit, proper. P.
- روا داشتن *rawā dāshtan*, to allow, permit, sanc-
 tion; to deem right. P.
- روان *ravān*, life, soul, spirit; (part. of رفتن
raftan) going, moving, shifting, running. P.

- روان شدن *ravān shudan*, to depart, set out. P.
 روان کردن *ravān kardan*, to send away, to despatch, dismiss. P. [ing. P.
 روان آسا *ravān-āsā*, soul-refreshing, spirit-soothing.
 روب *rob* (imp. of روبیدن *robīdan*), wipe. P.
 روباه *rūbāh*, fox. P. [clean. P.
 روبیدن *robīdan*, to wipe, sweep, dust; to
 روح *rūh*, spirit, soul. A.
 روح قوت *kūti rūh*, food of the soul. P.A.
 رود *rūd*, river, stream. P. [of رفتن *raftan*). P.
 . . . *ravad*, he goes, he may or might go (aor.
 روده *rūda*, intestines, entrails, guts, viscera. P.
 روده تنگ *rūda'i tang*, narrow guts. P.
 روز *roz* (pl. روزها *rozhā*), day. P.
 روز داد *rozi dād*, day of retribution. P.
 روز شمار *rozi shumār*, day of reckoning. P.
 روز میدان *rozi maidān*, day of battle. P.
 روزک *rozak*, a short day. P.
 روزکی چند *rozake chand*, a few short days. P.
 روزگار *rozgār* (pl. روزگاران *rozgārān*), time, fortune; state, condition; living, livelihood, means of subsistence; time, life. P.
 روزگار بدن *rozgār burdan*, to live, to associate. P.
 روزگار نا مساعد *rozgāri nā musā'id*, unpropitious fortune, hard times. P.A.
 روزگاری *rozgāre*, a time, some time, a length of time, a while, a long period. P.
 روزن *rauzan*, window; chimney, aperture for the escape of smoke. P.
 روزه *roza*, fasting, fast. P. [fast. P.
 روزه داشتن *roza dāshtan*, to keep a fast, to
 روزی *rozi*, fortune, luck; daily bread or food, subsistence. P. [in a day (74). P.
 roze, one day, a single day; some day;
 روزی خوار *rozi-khūār* (pl. روزی خواران *rozi-khūārān*), eater of daily bread; a living creature. P.
 روزی ده *rozi-dih*, giver of daily bread, bestower of subsistence. P.
 رؤساء *ru'asā* (pl. of رئیس *ra'is*), chiefs. A.
 روسپی *rūspī*, harlot, whore, courtesan. P.
 روستا *rūstā*, village, market-town. P.
 روستازاده *rūstā-zāda* (pl. روستازادگان *rūstā-zāda-gān*), village-born; rustic, villager. P.
 روستایی *rūstāi* (pl. روستایان *rūstāyān*), peasant, villager, rustic. P.
 روستایی *rūstāye* (or روستائی *rūstā'e*), a villager. P.
- روشن *rū'ash* = روشن *roshan* [q.v.]. P.
 روش *ravish*, gait, walk, carriage; procedure, custom; conduct, behaviour. P.
 روشن *roshan*, bright, shining, clear, light, enlightened; limpid. P.
 روشنائی *roshnā'ī*, light, brightness. P.
 روشن رای *roshan-rāi*, of enlightened judgment, clear-minded. P.A.
 روشن کردن *roshan kardan*, to illumine, brighten; to give sight to. P.
 روشن گردیدن *roshan gardīdan* = روشن کردن *roshan kardan*. P.
 روشن گهر *roshan-guhar*, bright-souled, luminous, sparkling as a gem. P.
 روضه *rauẓat*, flowery mead, beautiful garden. A.
 روضه ماء نهرها سلسال *rauẓatun mā'u nahrihā salsāl*, a garden, the water of whose streams is cool and sweet. A.
 روغن *raughan*, grease, oil, butter. P.
 روم *Rūm*, the Turkish Empire. A.
 رومی *rūmī*, Turkish, produced in Turkey. A.P.
 روند *rawanda* or *rawinda* (pl. روندگان *rawandagān*), one that goes; traveller, passenger; devotee. P. [lustre, glory. A.
 رونق *raunaq*, ornament, beauty, freshness, bloom,
 روی *rūy* (pronounced *rū*), face, countenance, aspect. P.
 روی کشیدن *rū darham kashīdan*, to frown. P.
 روی کردن *rū kardan*, to turn the face. P.
 روی *ravi*, thou goest, mayest go (aor. of رفتن *raftan*). P.
 روی *rūyat*, thy face, thy countenance. P.
 روئیدن *rū'idan* or *ro'idan*, to grow, vegetate; to make grow, cause to vegetate. P.
 روئین *rū'in*, brazen, consisting of brass. P.
 روئین چنگ *rū'in-chang*, brazen-clawed. P.
 راه *rah*, road; time, turn. P.
 راه *rahā*, leave. P.
 راه را کردن *rahā kardan*, to leave, quit, abandon, put off, lay aside; to give leave. P.
 راهیدن *rahānīdan*, to cause or allow to escape; to save, free, deliver, rescue, release. P.
 راهائی *rahā'ī*, escape, deliverance, release, emancipation. P.
 راهبانیه *rahbāniyat*, monasticism; monkery. A.
 لا رهبانیه فی الاسلام *lā rahbāniyata fi 'l islāmī*, there is no monachism in Islām. A.
 راهبر *rah-bar*, guide, road-guide. P.

رَدِ بَرْدَن *ourdan*, to obtain the road, to get access to. P.
 رهبري *rah-bari*, guidance, direction. P.
 رَه زَن *rah-zan*, robber, highwayman. P.
 رَه گَزَر *rah-guzar*, passage, thoroughfare, street. P.
 رَه دِن *rahidan*, to rid one's self, escape, get free or clear of. P.
 رِيَا *riyā*, hypocrisy. A. [clerkship. A.
 رِيَا سَت *ri'āsāt*, dominion, authority, headship;
 رِيحَان *raiḥān*, an odoriferous herb. A.
 رِيختَن *rekhtan*, to pour out, spill, scatter, shed, crumble; to spend (money), to squander. P.
 رِيختِه *rekhta*, poured out, spilt, shed, crumbled; torn to shreds, ruined, lost, mingled, dis-
 رِزِه *reza*, crumb, scrap, shed. P. [solved. P.
 رِسْمَان *resmān*, rope, string; cable, hawser. P.
 رِش *resh*, wound, sore, blain, ulcer; bleeding, wounded, sore.—*Rīsh*, beard; dress, suit of clothes for festive occasions. P.
 رِشَان *reshān*, wounded, bleeding. P.
 رِيَا ن *rai'ān*, best of anything, prime or vigour
 رِيگ *reg*, sand. P. [(of youth). A.
 رِيگ رَوَان *regi ravān*, shifting sand, quick-
 رِيو *rev*, fraud, deceit. P. [sands. P.

ز

ز *zi* = از *az* [q.v.]. P.
 زَاد *zād*, provisions for a journey:—he was born (past of زادن *zādan*). P.
 زَادِ رَاه *zādi rāh*, provisions for a journey. P.
 زَادَا (for زِيد), he or it increased, it was over and above, exceeded. A.
 زَادِ عَلِي ذَلِك *mā zāda 'alā zālika*, whatever is in excess of this. A.
 زَادِ بَوْم *zād-būm*, father-land, place of one's birth, native country. P.
 زَادِ گَان *zādagān* (pl. of زَادِه *zāda*), born; children, young ones. P.
 زَادِگِي *zādagī*, birth, parentage. P.
 زَادَن *zādan*, to be born, arise, spring; to give birth to, to bring forth. P.
 زَادِه *zāda*, born; son. P.
 زَادِه *zāda'e*, a son. P.
 زَار *zār*, groan, lamentation; groaning, afflicted; weak, contemptible; wretch; (as latter part of compounds) place, bed, field. P.
 زَارِي *zārī*, lamentation, cry, wailing. P.
 زَاغ *zāgh*, a crow. P.

زَال *Zāl*, the father of Rustam. P.
 زَالِي *zāle*, a certain old woman. P.
 زَان (for زَان *zi ān* از آن *az ān*), from that; than that. P.
 زَانَكِه *zānki* (for از آنَكِه *az ān ki*), because that. P.
 زَانَكِه *zān gah* (for از آنَكِه *az ān gah*), from that time. P.
 زَانَم *zānam* (for از آنَم *az ānam*), than that I am. P.
 زَانُو *zānū*, knee. P.
 زَاهِد *zāhid* (P. pl. زَاهِدَان *zāhidān*), devout, abstinent; recluse, anchorite. A. [like. A.P.
 زَاهِدْتَر *zāhittar*, more of a recluse, more hermit-
 زَاهِدِي *zāhidī*, devotion, religion, piety. A.P.
 zāhide, a recluse, an anchorite. A.P.
 زَايِد *zā'id*, increasing, exceeding. A.
 زَايِدِ الْوَصْف *zā'idu'l waṣf*, indescribable, beyond description. A.
 زَائِر *zā'ir* (P. pl. زَائِرَان *zā'irān*), visitor, pilgrim. A.
 زَائِل *zā'il*, waning, declining, decaying; im-
 paired. A.
 زَايِنْدِه *zāyinda* or *zāyanda*, bringing forth; pro-
 ductive; a mother; springing, flowing, run-
 ning (fountain or well); unfailing, peren-
 nial. P.
 زَايِنْدَن *zā'idan*, to bring forth; to procreate. P.
 زَبَان *zabān* (pl. زَبَانِه *zabānhā*), tongue; lan-
 guage, speech, dialect. P.
 زَبَانِ آوَر *zabān-āvar* (pl. زَبَانِ آوَرَان *zabān-āvarān*),
 eloquent, fluent; orator, poet. P.
 زَبَانِ آوَرِي *zabān-āvari*, eloquence, flow of lan-
 guage, fluency of tongue, readiness. P.
 زَبَانِ بَرِيْدِه *zabān-burida*, tongue-cut, tongue-
 tied, silent. P.
 زَبَانِ دَرَاَز *zabān-darāz*, long-tongued; rude, in-
 solent, violent in speech; scold. P.
 زَبَانِ دَرَازِي *zabān-darāzī*, lengthening of the
 tongue, giving loose to the tongue. P.
 زَبَانِ دَر كَشِيْدَن *zabān dar kashidan*, to be silent,
 to restrain the tongue. P.
 زَبَانِه *zabāna*, flame. P.
 زَبَانِي *zabāne*, a tongue, a language. P.
 زَبَانِي كِه دَاشْت *zabāne ki dāsh*t, the language
 that he possessed, i.e. his own language, or
 dialect. P.
 زَبَر دَسْت *zabar-dast* (pl. زَبَر دَسْتَان *zabar-dastān*),
 having the upper hand; oppressive, vio-
 lent; oppressor. P.
 زَبَرِيْن *zabarin*, upper, superior. P.

- زبونى *zabūnī*, meanness, baseness, vice, vileness, faultiness, wickedness, depravity. P.
- زبهر *zi bahri*, for the sake of. P.
- زيب *zabīb*, dried date; raisin. A.
- زبای در آوردن *zi pāi dar āvardan*, to trip up, to throw down, to prostrate. P.
- ز پس *zi pas*, after, behind. P.
- زجر *zajr*, chiding, scolding, reproof, rebuke; impediment, opposition, violence. A.
- زحمت *zahmat*, pressure, trouble, inconvenience, annoyance, affliction, disquietude. A.
- زخم *zakhm*, wound. P. [wounded. P.]
- زخم خورده *zakhm-khūrda*, received a wound.
- زخمه *zakhma*, bow or plectrum of a violin or other musical instrument. P.
- ز خود *zi khud*, of himself, herself or itself. P.
- زدن *zadan*, to strike, beat, hit, shoot, whip, flog; to dash, fling, cast; to rap; to attack; to sting; to strike up; to pitch (a tent). P.
- زر *zar*, gold; money. P.
- زرر *zarr*, gold. P.
- زرر جعفری *zarri ja'fari*, the purest kind of gold. P.
- زر اندود *zar-andūd*, overlaid with gold, gilded.
- زرد *zard*, yellow. P. [gilt. P.]
- زرع *zar'*, sowing; sown field, corn-field. A.
- زرع و تجارت *zar' o tijarat*, farm and merchandise. P.A.
- زرق *zark*, (used by the Persians in the sense of) hypocrisy, fraud, imposture. A.
- زرنی *zurnī*, visit me (from زر *zur*, imp. of زار *zāra*, for زور, with the affix نی *nī*, me). A.
- زرنی غبّا *zurnī ghībba*, visit me every other
- زربن *zarīn* or *zarrīn*, golden. A. [day. A.]
- زشت *zisht*, ugly, plain, ill-favoured, deformed; odious, offensive, disgusting. P.
- زشت خو *zisht-kho*, of an odious temper. P.
- زشت خوئی *zisht-kho'e*, a certain ill-tempered
- زشت رو *zisht-rū*, ugly-faced. P. [fellow. P.]
- زشت روئی *zisht-rū'i*, ugliness of face. P.
- زشت نامی *zisht-nāmī*, infamy. P.
- زشتی *zishti*, ugliness, foulness; opprobrium, reproach; vilifying. P.
- زکاة *zakāt*, alms, almsgiving. A.
- زالال *zulāl*, cool, cold, limpid (water). A.
- زالت *zallat*, slip, fault, wrong action, blunder, mistake. A.
- زلف *zulf*, curling lock of hair, ringlet. P.
- ز *zumma*, (the camel) was bridled, or haltered (pass.). A.
- زما *zi mā* (for از ما *az mā*), from us, our. P.
- زمام *zimām*, leading string, rein, bridle, halter. A.
- زمان *zamān*, time, season, age. A.
- زمان الوصل *zamāna 'l waṣli*, time of visiting (acc.). A.
- زمانه *zamāna*, time; world. A.P.
- زمانی *zamāne*, a while, a little while. A.P.
- زماکشاری *zamaḵsharī*, (Abu 'l Kāsim Mahmūd) a native of Zamakhshar, in Khwārazm, an eminent Arabic grammarian and commentator, born A.H. 467. P.
- زمره *zumra*, circle, assembly, crowd. A.
- زمردین *zumurrudīn*, of emerald hue. P.
- زمرمه *zamzama*, confused sound, murmuring, humming, a musical manner of reading, chant, concert. A.
- زمستان *zamistān*, winter. P.
- زمان *zaman*, time, season. A.
- زمن *zi man* (for از من *az man*), from me. P.
- زمی *zamī* = زمین *zamīn*. P.
- زمین *zamīn*, earth, ground; landed property, estate, land, territory, country. P.
- زن *zan* (pl. زنان *zanān*), woman; wife. P.
- زن خواستن *zan khwāstan*, to seek a woman in marriage. P.
- زن کردن *zan kardan*, to take a wife, marry, wed. P.
- زن و فرزند *zan o farzand*, wife and child (or children). P.
- زن باردار *zani bār-dār*, pregnant woman. P.
- زنبور *zambūr*, wasp, hornet. A.
- زنبور *zambūram*, I am a hornet. A.P.
- زنجیر *zanjir*, chain, fetter. P.
- زنجیری *zanjiri pāi*, fetters. P.
- زندان *zanakhdān*, chin, lower jaw. P.
- زن خواسته *zan-khwāsta*, married a wife. P.
- زند *zindān*, prison, jail. P.
- زندست *zindast*, is living, survives (equivalent to زنده است *zinda ast*). P.
- زندگانی *zindagānī* (or زندگی *zindagi*), life, living. P.
- زنده *zinda*, living, alive. P. [alive. P.]
- زنده کردن *zinda kardan*, to animate, to make
- زندیک *zindik* (the Persian زند or زندیک arabicized), infidel, hypocrite; fire-worshipper. A.
- زنگ *zang*, rust. P.
- زنگار *zangār*, verdigris; rust. P.

زنگ خوردن *zang-khurdan*, eaten up with rust, corroded, rusty. P.

زنگی *Zangī*, Ethiopian, Ethiop. The surname of the family of Sanjar, who established a dynasty under the title of Atābak [q.v.]. P.

زهار *zinhār* = زینهار *zīnhār* [q.v.]. P.

زنی *zanī*, womanhood. P.

زانه *zane*, a woman, a wife. P. [fall. A.

زوال *zawāl*, decline, wane, setting, departure,

زود *zūd*, swift, quick; swiftly, soon, readily, quickly, speedily. P.

زودتر *zūttar*, quicker, sooner, more speedy. P.

زودی *zūdi*, speed, swiftness, quickness, suddenness. P.

زودی *ba zūdi*, with quickness, quickly. P.

زور *zor*, strength, power, force, violence. P.

زور آوردن *zor āvardan*, to bring violence, to press heavily. P. [athlete. P.

زور آتما *zor āzmā*, strong, powerful, athletic;

زور آزمایی *zor-āzmā'e*, an athlete; a certain wrestler. P.

زور آور *zor-āvar* (pl. زور آوران *zor āvarān*) possessing or bringing strength; vigorous, powerful; athlete. P.

زور آوری *zor-āvari*, vigour; combat, fight. P.

زورق *zaurak*, small boat, skiff. A.

زورمند *zormand*, robust, powerful, strong. P.

زورمندی *zormandi*, strength, force, violence. P.

..... *zormande*, a strong, powerful fellow. P.

زوزن *Zauzan*, name of a city lying between Herat and Nishapur; also of an extensive district dependant of Nishapur. P.

زه *zih*, bowstring. P. [a bow. P.

زه کردن *zih kardan*, to fix a bowstring, string

زهاد *zuhhād* (pl. of زاهد *zāhid*), religious men, recluses, ascetics, devotees. A.

زهار *zihār*, the private parts. P.

زهد *zuhd*, abstinence, devotion; religious mortification. A.

زهر *zahr*, poison, venom, bane. P.

زهر قاتل *zahrī kātīl*, deadly poison. P.A.

زهرو *zahra*, gall-bladder; boldness, spirit. P.

زیادت *ziyādat* (and زیاده *ziyāda*) augmentation, increase; (used adjectively) additional, excessive, much, more. A.

زیادت کردن *ziyādat kardan* (or زیاده کردن *ziyāda kardan*), to increase, augment, raise, enhance. A.P.

زیاده گردیدن *ziyāda gardīdan* (شدن *shudan* or گشتن *gashtan*), to become greater, to increase, grow, wax stronger. A.P.

زیاده حسنی *ziyāda-ḥasanī*, extreme comeliness, exceeding beauty. A.P.

زیارت *ziyārat*, visit; visitation; pilgrimage. A.

زیارتگاه *ziyārat-gāh*, place to which pilgrimage is made; shrine. A.P.

زیان *ziyān*, loss; detriment, injury, harm, hurt, mischief; decline, decay. P.

زیب *zib* or *zeb*, ornament, beauty. P.

زیبا *zibā*, beautiful, fair, comely, graceful. P.

زینق *zibak*, quicksilver, mercury. P.

زینیدن *zebidan*, to adorn; to become, beseech, suit; to please, to be agreeable. P.

زید *Zaid*, a proper name. A.

زیدی *zaidī*, thou art (of) Zaid. P.A.

زید تا عمرو و بکر و زیدی *tā 'amr o bakr o zaidī*, as long as thou art (a follower) of Amr, Bakr, and Zaid (names expressive of worldliness and secularity). P.

زیر *zer*, under, beneath, below, down. P.

زیر بار شدن *zeri bār shudan*, to be under a load, to be burdened, to be in difficulty. P.

زیرا که *zīrā ki*, because that. P.

زبردست *zer-dast* (pl. زبردستان *zer-dastān*), powerless; under authority; inferior; oppressed. P.

زبردست آزار *zordast-āzār*, oppressor of the weak. P. [gent, witty. P.

زیرک *zīrak*, quick, sagacious, shrewd, intelli-

زیرکی *zīraki*, quickness, intelligence, sprightliness, wit, spirit, genius. P.

زیرین *zerīn*, lower, inferior, nether. P.

زیستن *zistan*, to live; to survive; living. P.

زیک *zi yak* (for از یک *az yak*), of one. P.

زین *zīn* (for زی *zī*), than this. P.

زینب *Zainab*, name of one of the numerous wives of Muhammad. A.

زینت *zīnat*, ornament, decoration, gear; attractiveness, grace. A.

زینهار *zīnhār*, defence, protection; care, caution; beware! have a care! never (with neg.) P.

زینها کردن *zīnhār kardan*, to be upon one's guard, to protect one's self. P.

زینور *zewar*, ornament. P.

ژ

ژاله *zhāla*, hail. P.

ژنده *zhanda*, old and patched (garment). P.

ژیان *zhiyān*, formidable, terrible, fierce, rampant. P.

س

سابق *sābiq*, past, preceding, prior, former, antecedent, bygone. A.

سابقی *sābiku* 'l in'ām, of former favours or bounties. A.

سابقه *sābikat* and *sābika* (fem.), former, past. A.

ساتر *sātir*, veiling, concealing, hiding; concealer; (acc. ساتراً *sātiran*). A.

ساترا *kun sātiran*, be (or become) thou a concealer (of his fault). A.

ساخن *sākhṭan*, to do, form, make, construct, contrive, perform, arrange; to prepare, make ready; to do with, manage, make shift; to be content; to agree, harmonize; to coun-

ساز *sāz*, musical instrument. P. [terfeit. P.

ساز کردن *sāz kardan* = ساخن *sākhṭan*. P.

ساعت *sā'at*, hour, moment. A.

ساعتي *sā'ate*, an hour, a while. A.P.

ساعده *sā'id*, the arm from the wrist to the elbow, fore-arm. A.

ساعده *sā'iduhu*, his arm. A.

ساق *sāk*, the leg. A.

ساقی *sākin* (for ساقی *sākiyun*), a cup-bearer. A.

و هو ساق *wa huwa sākīn*, and he is a cup-

ساقی *sākī*, cup-bearer. A. [bearer. A.

سال *sāl*, year. P.

سالار *sālār*, general, chief, leader, commander. P.

سالك *sālik* (P. pl. سالكان *sālikān*), traveller. A.

سالكاني *sālikāni ṭarīkat*, travellers. A.P.

سالگی *sālagī*, (in comp.) age. P.

ساله *sāla* (pl. سالها *sālahā*), age; years. P.

پنج ساله *panj sāla*, five years old. P.

سالها *sālhā* (pl. of سال *sāl*), years, for years. P.

سالی *sāle*, one year; a whole year; a certain year. P.

چند سالی *sāle chand*, several years. P.

دو سالی *sāle dū*, a couple of years. P.

سالیان *sāliyān*, years. P.

سائر *sā'ir*, remainder, rest, all, except, the other; the whole. A. [supplicant. A.

سائل *sā'il*, asking; beggar, petitioner, suitor,

سایه *sāya*, shade, shadow. P.

سایه پرورده *sāya-parvarda*, brought up in the shade, delicately brought up, raw, inexperienced. P.

سائیدن *sā'idān*, to grind, crush, rub, triturate. P.

سبب *sabab*, cause, reason, motive. A.

سبحان الله *subhāna 'llāh*, O Holy God! Most Holy God! A.

حق سبحانه و تعالی *ḥaqq subhānahu wa ta'ālā*, God the most Holy and the most High. A.

سبز *sabz*, green, verdant, fresh. P.

سبزه *sabza*, verdure, herbage; green herb, pot-herb; sprouting or incipient beard. P.

سبع *sub'*, (fem.) seven. The seven long chapters of the Kurān, from بقره *baqrat* to توبه *taubat*. A.

هفت *haft sub'*, the seven of (or seven times) these seven chapters. P.A.

سبك *sabuk*, light, not heavy. P.

سبكبار *sabuk-bār*, light in weight; lightly loaded; ready to rise and travel. P.

سبكپا *sabuk-pā*, light-footed, light of foot; restless, unsettled. P.

سبكتاگین *Sabuktagin*, the father of Sultan Mahmūd, founder of the dynasty of the Ghaznavids, who flourished in the beginning of the eleventh century. P.

سبكسار *sabuk-sār*, light-headed, addle-pated, of weak intellect; contemptible. P.

سبكساری *sabuk-sārī*, lightness. P.

سبیل *sabīl*, road, path, way; religious bequest. A.

بر سبیل *bar sabīli*, by way of. P.A.

سپاس *sipās*, thanks, thanksgiving. P.

سپاه *sipāh*, soldiery, army. P.

سپاهی *sipāhī*, military, of the military order. P.

سیر *sipar*, shield. P.

سیر انداختن *sipar andākḥtan*, to throw away the shield, to give up the contest, to yield. P.

سیر باز *sipar-bāz*, (player with the shield), skilful warrior. P.

سپردن *sipurdan*, to entrust, consign, give up, surrender, resign, submit. P.

سپری شدن *sipari shudan*, to be full or complete, to come to an end. P.

سپند *sipand*, wild rue (the seed of which is used by fumigation to counteract the evil eye). P.

است *ast*, is, (he, she, it) is. P.

ستاره *sitāra*, star. P.

ستاندن *sitāndan*, to take, receive, accept; to seize, catch, snatch; to exact, levy. P.

ستایش *sitāyish*, praise, laud; encomium; compliment, flattery. P.

- ستدان *sitadan*, to take, accept; to take away. P.
 ستردان *siturdan*, to shave. P.
 ستم *sitam*, tyranny, oppression, outrage, injustice; deliberately, designedly, purposely. P.
 ستم‌دیده *sitam-dida* (pl. ستم دیدگان *sitam-dida-gān*), one who has seen or experienced oppression. P.
 ستمگار *sitamgār* (or ستمگر *sitamgar*), tyrannical; tyrant, oppressor. P.
 ستمگاری *sitamgārī* (or ستمگری *sitamgarī*), tyranny, oppression, cruelty. P.
 ستمی *sitame*, an act of oppression. P.
 ستودن *sitūdan*, to praise, laud. P.
 ستور *sutūr*, animal, beast of burden (as a horse, mule, or the like). P.
 ستون *sutūn*, pillar, column. P.
 ستوه *sutūh*, tired, jaded, knocked up; afflicted; fear, dread. P.
 ستیز *sitez*, contention, strife, emulation; obstinate, contentious, quarrelsome; (imp. of ستیزیدن *sitezidan*) contend thou, persist. P.
 ستیز روی *sitez-rū*, quarrelsome-looking; quarrelsome, contentious. P.
 ستیزه *siteza*, strife, contention. P.
 ستیزیدن *sitezidan*, to contend, strive, quarrel. P.
 سجع *saj'*, singing of birds, cooing of doves; rhyme, metre, cadence. A.
 سجع گوی *saj'-go*, a speaker in rhythmical sentences, or highly polished and ornamental speech. A.P.
 سجود *sujūd*, prostration, adoration, worship. A.
 سبآن وائل *Sahbān Wā'il*, name of an Arabian poet, reputed to have been the most eloquent man that ever lived in Arabia. A.
 سحر *saḥar*, twilight, dawn of day, morning. A.
 مرغ سحر *murghī saḥar* (lit. bird of the morning), the nightingale. P.A. [morn-tide. A.P.
 سحرگاه *saḥar-gah* (or سحرگاهان *saḥargāhān*), morn, morning; of or pertaining to the morning. A.P. [ing. A.P.
 ... saḥare, one morning, on a certain morn-
 سخا *sakhā* (and سخاوت *sakhāwat*), liberality, generosity. A.
 سخت *sakht*, hard, strong; painful, severe. P.
 سخت پی *sakht-pai*, of strong muscle, muscular. P.
 سختی *sakhtī*, hardness, hardship, adversity, distress; vehemence, severity; stinginess. P.
- سختی کشیدن *sakhtī kashidan*, to endure hardship. P.
 سخره *sukhra*, one who is compelled to labour. A.
 بخور گرفتن *ba sukhra giriftan*, to seize by force, employ enforced labour, to press or oppress. P.A.
 سخن *sukhun* or *sukhan* (pl. سخنها *sukhunhā* or سخنان *sukhunān*), word, speech, discourse; affair, matter; poem, poetry. P.
 سخن پیوستن *sukhun paivastan*, to connect or draw out a discourse. P.
 سخن چین *sukhun-chin*, tale-bearer. P.
 سخندان *sukhun-dān* (and سخن گوی *sukhun-go*) speaker, orator, poet. P.
 سخنی *sukhune* or *sukhane*, a word. P.
 چند سخنی *sukhune chand*, a few words. P.
 سد *sadd*, obstructing, staying, arresting; obstruction (such as a mound, dike, rampart, &c.). A.
 سد رمق *saddi ramak*, staying or arresting the remains of life, preserving the strength, keeping body and soul together. A.P.
 سر *sar*, head, top, summit, tip, end, point; cover, lid; intention, design; wish, desire, inclination; thought, fancy, idea; spring, source; chief, choicest. P. [de novo. P.
 از سر *az sar*, from the beginning, over again, سر *sirr* (pl. اسرار *asrār*), secret, mystery. A.
 سرآه *sarrā*, an easy, happy condition (opposed to زار *zarrā*). A.
 سراج *sirāj*, lamp. A.
 سراج الباهرة *sirāju 'l millati 'l bāhirati*, the lamp of the surpassingly bright religion. A.
 سراج *sarācha*, inner apartment, closet; palace, pavilion. P. [the heart. P.
 دل سراج *sarācha'i dil*, the inmost recesses of سرانجام *sar'anjām*, conclusion, termination, end; accomplishment; issue; materials, requisites, stores, provisions; anything essential to an undertaking. P.
 سرانندیب or سرنندیب *sarandīb* (the Sanskrit स्वर्ण द्वीप *swarna dwīpa*, 'gold island,' arabicized), Ceylon. A.
 سر انگشت *sar-angusht* (pl. سر انگشتها *sar-angushtā*), tip of the finger. P.
 سرای *sarāi*, palace, house, abode, mansion, inn; (imp. of سرائیدن *sarā'idan*, used as latter part of compound) playing, player on a musical instrument. P.

در سرائی *dar sarāi*, in the house, at home. P.
سرای دیگر *sarāyi digar*, the next mansion, i. e.
the other world. P.

سرائی *sarā'ie*, a mansion, a house, a home. P.
سرائیدن *sarā'idan*, to sing, warble; to play on
an instrument. P.

با سر بردن *ba sar burdan*, to carry to an end, to
bring to completion, to finish. P.

سر پنجهگی *sar panjagi*, strength of fist, grip. P.
سر پنجه *sar panja*, nails, claws; open hand, ex-
panded fingers. P. [strong. P.]

سرتیز *sartez*, hot-headed, vehement; head-
سرخ *surkh*, red, crimson; blooming, blushing. P.
سرخوش *sari khwesh*, one's own way or will. P.
سرخوش گرفتن *sari khwesh giriftan*, to follow
one's own course, attend to one's own bu-
siness; to be off. P.

سرد *sard*, cold, cool; extinct. P.

سرد و گرم روزگار *sard o garmi rozgār*, the ups and
downs of life, the vicissitudes of fortune. P.

سردست *sari dast* (and *sar-dast*), the extremity
of the hand, tips of the fingers. P.

سرزنش *sarzanish*, rebuke, chiding, reproach;
chastisement. P.

سرشت *sirishht*, nature, temperament, physique;
physics. P.

سرعت *sur'at*, speed, swiftness; activity. A.

سر کردن *sar kardan*, to break out; to become
manifest; to burst (as a boil); to come to
a head. P. [rebellious. P.]

سرکش *sar-kash*, heady, headstrong, refractory,
سرکشاده *sar-kushāda*, having the table-cloth
spread; spread out. P.

سرکشی *sar-kashī*, disobedience, refractoriness. P.
سرکشیدن *sar kashidan*, to draw back the head;
to disobey, to become rebellious or refrac-
tory; to end. P.

سر کوفته *sar-kofta*, head-crushed. P.

سر کوفته مارم *sar-kofta maram*, I am a head-
crushed snake. P.

سرکه *sirka*, vinegar. P.

سرگردان *sar-gardān*, bewildered, giddy; dizzy. P.
سرگشته *sar-gashta*, whirling round, dizzy, asto-
nished; afflicted. P.

سرگین *sargin*, dung. P.

سرما *sarmā*, winter, cold. P.

سرمایه *sar-māya*, source of wealth, fund, capi-
tal, stock-in-trade. P.

سرمست *sar-mast*, intoxicated to the last de-
gree, dead drunk. P.

سرندیب *sarandip* = سرانذیب *sarandib*, [q. v.]. P.

سرو *sarv*, cypress. P.

سرو خرامان *sarvi kharāmān*, waving cypress. P.

سرو پا *sar o pā*, head and foot, from head to

سرو *surod*, song. P.

[foot. P.]

سرودن *surodan*, to sing, warble. P.

سرور *sarvar*, head, chief, principal. P.

سروری *sarvari*, chiefship, command, captaincy;
sovereignty, empire, rule, sway. P.

سروکار *sar o kār*, business, service. P.

سره *sara*, current (as coin); of full metal;
(hence, anything) good, worthy, faultless. P.

سرهنگ *sarhang*, officer, captain, chief, head-
man. P.

سرهنگی *sarhangī*, of or pertaining to a chief
officer or head; official. P. [night. A.]

سرای *sarā*, he travelled, visited, or came by

سرای طیف *sarā taifu*, an apparition came by
night. A.

سری *sarī*, desire, longing, wish. P.

. . . sare, one head, a head; a fancy, an
affection. P.

سری داشتن *sare dāshtān*, to have a fancy, en-
tertain an affection. P.

سریز *sarir*, throne. A.

سزا *sazā*, punishment. P.

سزاوار *sazāwār*, deserving, meriting, worthy;
suitable. P.

سست *sust*, weak, languid, wearied, dead-beat. P.

سست بازو *sust-bāzū*, weak in the arm. P.

سست رغبت *sust-raghat*, of sluggish passions,
cold, pallid. P. A.

سستی *susti*, sloth, laxness, negligence, remiss-
ness; gentleness. P.

سلطوت *saṭwat*, dominion, majesty; force, domi-
nation; bluster. A.

سعادت *sa'adat*, happiness, felicity. A.

سعت *sa'at* or *si'at*, liberality, facility; wide-
ness, spaciousness, amplitude. A.

سعد *sa'd*, happiness; a proper name. A.

سعد *sa'idq*, it prospers. A.

سعد دنیا به *la ḥad sa'ida 'd dunyā bihi*, the
world assuredly prospers through him. A.

سعد بن اتابک الاعظم *sa'du bin atābaki 'l a'zami*,
Sa'd, the son of the greatest Atābak. A.

سعد *sa'duhu*, his happiness. A.

Sa'dī, one of the most celebrated of Persian writers. He was born at Shirāz, A.H. 571, A.D. 1175. P. [*Sa'dī*]. P.

Sa'diyā, O Sadi! (voc. case of سعدی *sa'y*, effort, exertion, endeavour, pains, labour, trouble; purpose, study. A.

sa'y kardan, to endeavour, to strive, to attempt. A.P.

safāhat, folly, stupidity; boorishness, uncouthness, rudeness, coarseness. A.

suft, boring, piercing, perforating; (3 p. sing. imperf. of *suftan*) he bored. P.

suftan, to bore, pierce, perforate. P.

safar, journey, travel, voyage. A.

safari daryā, sea-voyage. A.P.

safar karda, having made a journey; travelled; fatigued. A.P.

sufra, a carpet or cloth on which the dishes are placed at meal-times; the carpet or cloth with the dishes laid out. (The *sufra* used in travelling is usually made of leather). P.

sufra nihādan, to spread a carpet or cloth for a meal. P.

siftā, of low origin, low, mean, base. A.

suflā (fem. of *asfal*), lower, inferior. A.

yadi suflā, the lower (i.e. receiving)

safed, white, fair. P. [hand. A.P.]

safih, stupid, ignorant, insane, silly, foolish. A.

saqat, anything of a base nature; improper speech, coarse abuse. A.

sakim, sick, infirm, ill; invalid. A.

sukkān, helm or rudder of a ship. A.

sakatta, thou art (or wert) silent (2 m. sing. perf. of the verb *sakata*). A.

in sakatta, if thou art silent. A.

sukunj or *sakunj*, one who has fetid breath; fetid breath. P.

sikandar, Alexander. A.

sukūn, tranquillity, rest, repose. A.

sag (pl. *sagān*), dog. P. [mise. P.]

sigāl, thought, conjecture, suspicion, sur-
sagi bāzārī, dog of the *bāzār*, a street cur. P.

sagi shikārī, hunting-dog. P.

sage, a dog, one dog. P.

sal, ask thou (irregular imp. for *is'al*, of the verb *sa'ala*, he asked). A.

silāh, arms, accoutrements. A.

salāfin (pl. of *sulṭān*), sultans, emperors. A.

salām, salutation, peace. A.

salāmat, safety, peace, welfare, well-being; harmlessness; sincerity, integrity. A. [(is) in solitude. A.]

as salāmatu fi'l waḥdati, safety
salāme, a salutation, a salaam. A.P.

salāḥshor, skilled in arms, trained to arms; fully armed and ready for battle; champion, warrior. P.

salsāl, limpid water wavering like a chain, cool and sweet water. A.

silsila, chain, series. A.

sulṭān, king, emperor, monarch. A.

sulṭānu 'l barri wa 'l baḥri, ruler over land and sea. A.

sulṭānī, rule, sovereignty, royalty. A.P.

Sulṭāne, an emperor, a monarch. A.P.

salṭanat, power, rule, dominion, royalty. A.

salṭanatī, of the kingdom thou art. A.P.

silk, thread, string, series, order, train, connexion. A.

salima, he was (or is) safe. A.

wa in salima 'l insānu, even if the man were safe. A.

sala = *sāla*, [q.v.]. P.

salim, sound, perfect, healthy; mild, gentle; simple. A.

Sulaimān, Solomon. A.

samā, heaven, sky. A.

samāhat, beneficence, liberality. A.

samāt or *simat*, carpet or cloth covered with food. A.

samā (or *samā'at*), hearing; song or dance, especially the circular dance of

samā', the ear. A. [dervishes. A.]

sam'i ilā ḥusni 'l aghānī, my ear (is inclined) to the beauty of the songs. A. [heard. A.]

samī'at, she (or they, irrational fem.)

lau samī'at wurḡu 'l ḥamā, if the dusky pigeons had heard. A.

samand, a horse of a noble breed, a bay horse with black legs and tail. P.

سوم *samūm*, sultry suffocating blast, destructive to travellers; simoom of the desert. A.

سمن *samin*, fat, sleek, plump. A.

ستان *sinān*, point of a javelin, spear-head. A.

سنبُل *sumbul*, hyacinth, spikenard; any odoriferous flower. P.

سُنَّت *sunnat*, rule, law, canon; the traditions of Muhammad, considered by the orthodox Muslims as a supplement to the Kurān, and of equal authority. They are rejected, however, by the Shiya or sect of Ali. A.

سَنجَار *Sanjār*, name of a city in Mesopotamia. P.

سَنجِدَن *sanjidan*, to weigh; to ponder. P.

سَنگ *sang*, stone, rock; weight. P.

سَنگ زدن *sang zadan*, to pelt, to throw a stone. P.

سَنگ خَرَدِه *sang-khurda*, a bit or small piece of stone. P. [cruel, unfeeling. P.]

سَنگدل *sang-dil*, (*lit.* stone-heart), hard-hearted.

سَنگساری *sangsāri*, stoning. P.

سَنگی *sangi*, heaviness, weight. P.

... *sange*, a rock, a single stone. P.

سَنگین *sangin*, of stone, heavy. P.

سَنور *sinnaur*, cat. A. [matched cat. A.]

کَسَنور مغلوب *ka sinnauri maghlūbin*, as an over-

صو *sū*, side, quarter, direction; towards. P.

بَسْوِی آسَمَان *ba sūyi āsmān*, in the direction of heaven, towards heaven. P.

سُو *sū*, evil, badness, wickedness. A.

فَا مِنْ سُوِّ ظَنِّ الْمَدْعِي *fa min sū'i ḡanni 'l mudda'i*, yet from the evil-thinking of the adversary. A.

مِنْ سُوِّ نَفْسِهِ *min sū'i nafsihī*, from the wickedness of his own nature. A.

سَوَابِق *sawābiḡ* (pl. of *sābiḡat*), past events, things gone before. A.

سَوَابِقِ نِعْمَت *sawābiḡi nī mat*, former favours. A. P.

سَوَاد *sawād*, blackness. A.

سَوَادُ الْوَجْهِ *sawādu 'l wajhi*, blackness of face. A.

سَوَار *sucār* (pl. *sucārān*), horseman, rider; mounted. P.

سَوَارِم *sucāram*, I am mounted. P.

سَوَارِي *sucārī*, thou art mounted. P.

... *sucāre*, a mounted horseman, a sowar. P.

سُؤَال *su'āl*, question, inquiry; begging, mendicity. A.

سُوكْتَن *sokhtan*, to burn, consume. P.

سُود *sūd*, gain, profit, interest, use. P.

سُود دَاشْتَن *sūd dāshtan*, to afford profit, to avail. P.

سُودَا *saudā*, melancholy, insanity, vain or insane idea or act; trade, traffic. P.

سُودَمَنَد *sūdmand*, profitable, salutary, useful. P.

سُودَن *sūdan*, to wear, rub, bray, deface, efface. P.

سُودِي *sūde*, a profit, any profit. P.

سُورَاخ *sūrākh*, hole, crevice. P.

سُورَت *saurat*, power (of kings or tyrants), despotism, despotic power. A.

سُورَة *sūra*, chapter of the Kurān. A.

سُوز *soz*, burning, heat, flame. P.

سُوزَان *sozān*, burning, flaming, blazing. P.

سُوزَن *sozan*, needle. P. [trans.]. P.

سُوزِدَن *sozidan*, to burn; (trans. and in-

سُوگَند *saugand*, oath, swearing. P.

سُوگَند خُورَدَن *saugand khūgurdan*, to take oath, to swear. P.

سُوَلَت *sawwalat*, she (or it) suggested the concocting or fabricating (3 per. sing. fem.

perf. of the verb سَوَّلَ, 2nd form of the root

سَوَّلَ, for سَوَّلَ). A.

سُوَلَت لَکُم اَنْفُسُکُم اَمْرًا *sawwalat lakum anfusukum amran*, your own natures suggested the

fabrication of this saying to you. A.

سُوم *sicum*, third. P.

سُوهَان (or سُوْهَن *sūhan*), file, rasp (for iron or wood). P.

سُوِي *sicā*, save, besides, except. A.

سُوي *sū*, side, quarter; towards. P.

سِه *sih*, three. P. [thrice. P.]

سِه بَار *sih bār* (not بَارَه *bārā*), three times,

سِه شَش *sih shash*, three sixes, sizes (at dice). P.

سَهْل *sahl*, easy, not difficult, simple, trifling. A.

سَهْلًا *sahlan*, easily; softly; (see اَهْلًا *ahlan*). A.

سَهْل تَر *sahl-tar*, more easy, easier. A. P.

سَهْل جُو *sahl-jū*, seeking to be smooth or easy, peacefully disposed, pacific, gentle. A. P.

سَهْل گُوي *sahl-go*, soft or fluent speaking. A. P.

سَهْلِي *sahli*, ease; gentleness, meekness. A. P.

سَهْمَگِين *sahmgīn*, fearful, formidable, awful. A. P.

سَهِي *sihī*, straight, erect, upright. P.

سِه يَك *sih yak*, three aces (at dice). P.

سَهِيل *suhail*, the star Canopus. A.

سِي *sī*, thirty. P. [nator. A.]

سَيَاح *sayāḡ*, traveller, pilgrim; great peregrin-

سَيَاحَت *siyāḡat*, journey, travel; pilgrimage. A.

سیاحی *saiyāḥe*, a traveller, a certain traveller. A.P.
سیاست *siyāsat*, chastisement; discretionary punishment such as the law has not provided, but as may be inflicted by the judge; administration of justice, government. A.

سیاقت *siyākat*, pushing on, urging; carrying on. A.

سیاقت سخن *siyākatī sukhun*, carrying on discourse, to go on talking. A.P.

سیاه *siyāh*, black, sable, dark; negro, Ethiop. P.

سیاه فام *siyāh-fām*, black-coloured, swarthy. P.

سیاه گوش *siyāh-gosh*, (*lit.* black-ear), lynx; the animal called the lion's provider. P.

سیاهی *siyāhī*, black-servant, negro; blackness, darkness, swarthinness. P.

سیاهی *siyāhe*, a black, a negro. P.

سیب *sīb* or *seb*, apple. P.

سیبی *sebe*, one apple, an apple. P.

سیخ *sikh*, roasting-spit. P.

سید *saiyid*, lord. A. [Muhammad. A.

سید الانبیاء *saiyidu 'l ambiyā*, lord of the prophets,

سید عالم *saiyidi 'ālam*, lord of the world. A.P.

سیر *sair*, walking (for amusement), promenading; journeying; perusal of a book. A.

سیر *siyar* (pl. of سیرة *sīrat*), morals, virtues, habits, qualities. A.

سیر *ser*, full, satiate, satisfied, sated, glutted;

سیر *sir*, garlic. P. [tired, wearied. P.

سیرنگ *ser-nigah*, a satisfactory look, a good look; gazing one's fill. P.

سیرت *sīrat*, virtue, moral quality, character, disposition; way of life, mode, habit; history, memoir. A.

سیری *serī*, fulness, satiety, repletion. P.

سیصد *sīsad*, three hundred. P.

سیف *saif*, sword, sabre. A.

سیل *sail*, torrent, flood. A.

سیلاب *sailāb*, flood, torrent, inundation. A.P.

سلی *saile*, a torrent, a flood, an inundation. A.P.

سلی *sili*, blow with the open hand edgeways on the back of the neck, cuff, slap. P.

سیم *sim*, silver. P.

سیما *simā*, face, forehead, countenance; signs or tokens (on the forehead). P.

سیمین *simin*, of silver, silvery; delicate. P.

سینه *sina*, breast, bosom, chest. P.

سیم *sicum*, third. P.

سید *siyah*, black, sable; gloomy, sad. P.

سید دل *siyah-dil*, black-hearted. P.

ش

ش *ash*, him, to or of him, her, it, or them. P.

شابه *shābaha*, he resembled (3rd form of the verb شیه). A.

شابه بالوری حمار عجلاً جسدًا *shābaha bi 'l warā ḥi-maru 'ijlan jasadan*, an ass among men is like unto a red golden calf. A.

شاة *shāt*, sheep, goat. A.

اش الشاة النظيفة *ash shātu nazīfatun*, the sheep (or goat) is clean. A.

شاخ *shākh*, branch, bough. P.

شادمان *shādmān*, joyful, glad, joyous. P.

شادمانی *shādmānī*, joyfulness, joy, rejoicing, exultation. P.

شادی *shādī*, joy, gladness, rejoicing, glee. P.

شادی کنان *shādī kunān*, rejoicing. P.

شاشیدن *shāshidan*, to stale, squirt urine. P.

شاطر *shāfir*, bold, courageous, active, brisk,

شاعر *shā'ir*, poet. A. [lively. A.

شافی *shāfī*, healing, salutary, sanatory. A.

شاكر *shākir*, thanking, praising; grateful. A.

شاگرد *shāgird* (pl. شاگردان *shāgirdān*), student, scholar, pupil; apprentice; servant, groom. P.

شام *Shām*, Syria, and its capital, Damascus. A.

شامیان *shāmiyān*, the inhabitants of Shām, the Syrians or Damascenes. A.P. [dition. A.

شان *sha'an*, thing, affair, business; state, con-

شان *shān*, nature, state, condition; regard,

respect; pomp, splendour; (for ایشان *eshān*) they, them. P. [to. P.

شان در شان *dar shāni*, in respect of, with regard

شاه *shāh*, king; saying *shāh* or 'check' at chess. P.

شاهد *shāhid*, mistress; lover; a beautiful or beloved object; a witness. A.

شاهد پسر *shāhid-pisar*, lovely boy. A.P.

شاهدی *shāhidī*, airs; insolence, indignation. A.P.

شاهنامه *Shāh-nāma*, (*lit.* book of the kings), the celebrated poem of Firdausi. P.

شاهانشاه *shāhanshāh* (by inversion, for شاهان *shāhān*), king of kings. P.

شاهانشاه معظم *shāhanshāhu 'l muazzam*, the most puissant king of kings. A.

شاهی *shāhī*, royalty, sovereignty; royal. P.

شاید *shāyad*, is fit, suited, or allowable; suits, is becoming, proper or worthy, behoveth; it is possible, may be; perhaps, perchance. P.
شایستن *shāyistan*, to suit, to be fit, right or proper. P. [mising. P.]

شایسته *shāyista*, worthy, suitable, proper; pro-
شایدن *shāyidan*, to be worthy. P.

شب *shab* (pl. *shabā*), night, to-night. P.
شب قدر *shabi qadr*, night of power, the 27th of Ramazān, when the Kurān is said to have been sent down from heaven. P.A.

شباب *shabāb*, youth, prime of life. A.

شبان *shabān* or *shubān*, shepherd. P.

شبانروز *shabānroz*, a night and a day. P.

شبانگاه *shabāngāh* (or *shabāngah*), night-time, evening, even-tide, nightfall. P.

شیره *shab-para*, (lit. night-flyer), bat. P.

شبخیز *shab-khez*, rising at night, keeping (or keeper of) vigils. P.

شبع *shab'* or *shiba'*, satiety, pall. A.

شبع *shabi'a*, he was satiated, sated, gluttoned, he was satisfied. A.

شبع الکمی *izā shabi'a 'l kamiyu*, when the warrior has his belly full. A.

شبهگاه *shab-gāh*, even-tide, evening, night-time. P.

شبنم *shab-nam*, night-moisture, dew. P.

شده *shabāh*, glass-bead. A. [night. P.]

شبیه *shabe*, one night, a single night, a whole

شیره *shapara* or *shappara*, bat. P.

شیره چشم *shappara-chashm*, bat-eyed, purblind. P.

شاه *shitā*, winter. A.

شتاب *shitāb*, haste, hurry, speed, quickness. P.

شتابان *shitābān*, one who makes haste. P.

شتافتن *shitāftan*, to make haste, (imp. شتاب *shitāb*). P.

شتر *shutur*, camel. P.

شتر صالح *shuturi sālih*, the camel which the prophet Sālih is said to have brought out of a block of stone as a sign to the tribe of Thā mud. (Kurān, ch. vii.) P.A.

شتر بار *shutur-bār*, a camel's load; camels of burthen. P.

شتربان *shuturbān*, camel-man, camel-driver, one who attends to a camel. P.

شتر بچه *shutur-bacha*, camel-colt. P.

شجاعت *shajā'at*, valour, courage, bravery. A.

شجر *shajar*, tree. A.

شحنه *shahna*, superintendent of police. A.

شخص *shakhṣ*, person, individual; form, figure. A.

شخصم *shakhṣam*, my person. A.P.

شخصی *shakhṣe*, a person, a single person, one person, an individual, a certain person. A.P.

شداد *shidād* (pl. of شدید *shadid*), vehement, violent, hard, severe, inexorable. A.

شدت *shiddat*, hardships, sufferings, violence, excessiveness. A.

شدن *shudan*, to be, become, happen, befall; to go, depart, pass away; to enter. P.

شده *shuda'e*, one that hath become; turned into. P.

چی شدی *chi shude*, what would have happened? what harm would there have been? P.

شر *sharr*, evil, malignity, depravity, wicked-
شراب *sharāb*, wine. A. [ness. A.]

شربت *sharbat*, one drink, one sip, a single draught; beverage, syrup, sherbet. A.

شربت *sharibtu*, I drank (1 p. sing. perf. of the verb شرب). A.

شربت ابی *sharbatī ābe*, a draught of water. A.P.

و لو شربت بحورا *wa lau sharibtu buhūra*, even though I drank oceans; (*buhūra* for *buḥū-ran*, in verse). A.

شربتی *sharbate*, a draught. A.P.

شرح *sharaha*, (God) opened the heart, or disposed the mind (towards religion;—used optatively). A.

شرح صدره *sharaha ṣadrahu*, may (He) expand his breast (with joy)! A.

شرزه *sharza*, fierce, enraged, terrible. P.

شرط *sharṭ*, condition, requirement; rule, regulation. A. [(breeze). A.]

شرطه *shurṭa*, propitious; gentle and favourable

شرع *shar'*, law, equity, the Muhammadan code

شرعی *shar'ī*, legal, lawful. A. [of law. A.]

شرف *sharaf*, excellence, nobility, eminence,

شرم *sharm*, shame. P. [dignity, honour. A.]

شرمزده *sharm-zada*, struck with shame, shame-stricken, abashed. P. [downcast. P.]

شرمسار *sharmsār*, filled with shame, ashamed,

شرمساری *sharmsārī*, shame, confusion of face, being downcast or abashed. P.

شوه *sharah*, avidity, appetite, greed, covetousness, cupidity. A.

شریف *sharīf*, noble, illustrious. A.

شریک *sharik*, partner, sharer. A.

شستن *shustan*, to wash. P.

شش *shash*, six. P.
 سه شش *sih shash*, three sixes, sizes (at dice). P.
 ششم *shashum*, sixth. P.
 شصت *shašt*, sixty. P.
 شطرنج *shaṭranj*, chess. A.P.
 شعب *shi'b*, valley, ravine, defile. A.
 شعر *shi'r*, poetry, poesy, song. A.
 شعراء *shu'arā* (pl. of شاعر *shā'ir*), poets. A.
 شفا *shifā*, convalescence, recovery. A.
 شفاعت *shafā'at*, intercession. A.
 شفا یافتن *shifā yāftan*, to obtain a cure. A.P.
 شفا *shafat*, lip. A.
 شفاة العالم *shafati'shā'imi*, of the lips of one keeping a fast (apt to be flabby and withered). A.
 شفقت *shafaqat*, pity, clemency, compassion, sympathy. A.
 شفیع *shafī'*, advocate, intercessor. A.
 آوردن شفیع *shafī' āvardan*, to bring (or invoke as) an intercessor. A.P.
 شقوق *shukūk* (pl. of شق *shaqq*), chinks, cracks. A.
 شک *shakk*, doubt, scepticism. A.
 شکارگاه *shikār-gāh*, hunting-ground, game-pre-serve. P.
 [prey. P.]
 شکاری *shikārī*, suited to the chase; game,
 سگ شکاری *sagi shikārī*, hunting-dog, hound. P.
 شکایت *shikāyat*, complaint, grievance. A.
 شکایت کردن *shikāyat kardan* (or آوردن *āvardan*),
 to complain, to lodge a complaint. A.P.
 شکر *shakar*, sugar; sweet words; sweet lips. P.
 . . . *shukr*, thanks, gratitude, returning thanks,
 thanksgiving. A.
 شکران *shukran* (acc. of *shukr*), thanks, thanks-
 giving; thankfully. A.
 شکر خنده *shakar-khanda*, sweetly-smiling. P.
 شکر گذاردن *shukr guzārdan* (and شکر گذاشتن
shukr guzāshstan), to return thanks. A.P.
 شکر نعمت *shukri ni'mat*, thanks for favours
 and benefits received. A.P. [thanks. A.P.]
 شکری *shukre*, one act of praise; a giving of
 شکست *shikast*, breaking, fracture, breakage;
 (3 p. sing. of the verb *shikāstan*) he broke. P.
 شکستن *shikastan*, to break or fracture. P.
 شکسته *shikasta* (pl. شکستگان *shikastagān*),
 broken, shattered; sprained, dislocated;
 impaired, enfeebled, weakened. P.
 شکل *shakl*, figure, form. A.
 شکم *shikan*, stomach, belly, bowels; womb. P.

بند شکم *shikam-banda*, one who is burdened
 with the thought of providing himself with
 sustenance, slave to appetite. P.
 درد شکم *shikam-dard*, belly-ache, gripes. P.
 شکجه *shikanja*, stocks, rack. P.
 شکور *shakūr*, thankful, grateful. A.
 اشکور *ash shakūr*, the thankful. A.
 شکبسی *shikibe*, a particle or atom of patience. P.
 شکبیدن *shikibidan*, to be patient; to do
 without, to dispense with. P.
 شکافتن *shigāftan*, to split. P. [prise. P.]
 شکفت *shigift*, astonishment, amazement, sur-
 شگفت آمدن *shigift āmadan*, to be astonished. P.
 شگفتست *shiguftast* (= شکفته است *shigufta
 ast*), hath blossomed. P.
 شگفتن *shiguftan*, to bloom, blossom. P.
 شکوفه *shigūfa*, blossom, bud. P.
 شلغم *shalgham*, turnip. P.
 شما *shumā*, (pron. 2 per. pl.), ye, you. P.
 شمانت *shamātat*, delight at another's woe, joy
 at the misfortunes of an enemy. A.
 شمار *shumār*, account, calculation, reckoning;
 (imp. of *shumurdan*) count, reckon, or
 esteem thou. P.
 روز شمار *rozi shumār*, day of reckoning. P.
 شماریدن *shumāridan*, to count, esteem, reckon. P.
 شمائل *shamā'il* (pl. of شمال *shimāl*), virtues,
 talents, good qualities. A.
 شمائلی *shamā'ilī*, natural, physical. A.
 شمه *shamma*, atom, particle, whiff. A.
 شمردن *shumurdan*, to count, reckon, enume-
 شمس *shams*, (fem.) sun. A. [rate. P.]
 شمس الدین *shamsu'd dīn*, (lit. the sun of re-
 ligion), a proper name. A.
 شمشیر *shamsher*, sword, scimeter. P.
 شمع *sham'*, waxlight, candle, taper. A.
 شمیدن *shamīdan*, to scent, to smell. P.
 شناه *shunāt* (pl. of شانی *shānī*), haters. A.
 شناده *shunātihi*, those who wish him evil, his
 enemies. A.
 شناخت *shinākht*, knowledge. P.
 شناختن *shinākhtan*, to know; to recognise,
 acknowledge, consider, regard. P.
 شناس *shinās* (imp. of *shinākhtan*, used as lat-
 ter part of compounds), knower, perceiver,
 recogniser; knowing, recognising. P.

شعت *shun'at*, turpitude, brutality; evil-speaking, foul abuse. A.
 شگرف *shangarf*, cinnabar, vermilion. P.
 شنو *shinav* (imp. of *shinūdan*), hear. P.
 شنودن *shinūdan*, to hear; to understand; to
 شنوم *shinavam*, I may hear. P. [obey. P.
 شنید *shanīd*, he heard; hearing. P.
 شنیدستی *shanīdastī*, thou heardest. P.
 شنیدن *shanīdan*, to hear; to hearken, listen;
 to hear of, about, or concerning; to per-
 ceive, smell, scent. P.
 شنیده *shanīda'e*, thou hast heard. P.
 شنیع *shanī'*, base, odious, disgusting. A.
 شو *shav*, be, or become thou (imp. of *shudan*). P. [tan), wash thou. P.
 شو or شوي *shū*, husband; (imp. of *shustan*)
 شوخ *shokh*, saucy, insolent; playful, arch. P.
 شوم *shokh-chashm*, saucy-eyed, shame-
 less, impudent, wanton. P.
 شوخ جشي *shokh-chashmī*, sauciness, petulance,
 insolence. P. [sey. P.
 شوخ دیده *shokh-dida*, wanton-eyed, saucy; hus-
 شوخي *shokhī*, petulance, presumption, pert-
 neness, sauciness. P. [شدن). P.
 شود *shavad*, would be or become (aor. of
 شور *shor*, noise; perturbation, disquiet, com-
 motion, disturbance, emotion; salt, saline,
 brackish; bad luck. P.
 شور بخت *shor-bakht*, ill-fated, unfortunate. P.
 شورش *shorish*, distraction, confusion of mind,
 insanity; tumult. P.
 شوره *shora*, nitre, saltpetre; salsuginous. P.
 شور بوم *shora-būm*, salt, brackish ground. P.
 شوري *shore*, a crazy passion, insane delusion. P.
 شوریدن *shorīdan*, to be confounded, distracted. P.
 شوریده *shorīda*, distracted, disturbed, disquiet-
 ed; mad, crazy. P.
 شوکت *shaukat*, pomp, splendour, grandeur,
 magnificence, majesty, dignity, awe. A.
 شوهر *shauhar*, husband. P.
 شوي *shavī*, thou becomest. P.
 . . . *shū*, husband. P.
 شوم *shūyam*, I would wash. P.
 شويد *shūyad*, he washes (aor. of *shustan*). P.
 شه *shah*, king. P.
 شهد *shahd*, honey. A.
 شهر *shahr*, city, town. P.

شهرها *Shah-ravā*, name of a certain despotic
 monarch, who forced leathern money to be
 received as coin of the realm in his king-
 dom; (hence), leathern money. P.
 شهري *shahre*, a certain city. P.
 شهریار *shahr-yār*, (lit. friend of the city), king. P.
 شهوار *shahwār*, worthy of a king, royal. P.
 شهوت *shahwat*, lust; indulgence of the appe-
 tite. A.
 شیا or شیئا *shai'an* (acc. of *شی* *shai*), thing. A.
 شیاد *shaiyād*, impostor. A. [demons. A.
 شیاطین *shayāfīn* (pl. of *شیطان* *shai'tān*), devils,
 شیب *shai'b*, hoariness, old age. A.
 شیخ *shai'kh*, venerable or learned man, doctor;
 preceptor. A.
 شیخ ابو الفرج شمس الدین بن جوزي *shai'kh abu 'l*
faraj shamsu 'd dīn bin jauzī, name of a
 celebrated preacher of the sect of Hanbal,
 and Sadi's master. He was born A. H. 510,
 and died A. H. 597. A.
 شید *shaid*, deceit, fraud, trick, hypocrisy. P.
 شیدی *shaidī*, thou art (a mass of) hypocrisy. P.
 شیدا *shaidā*, distractedly in love, insane. P.
 شیر *shīr*, milk. P.
 . . . *sher*, lion. P. [Persia Proper. P.
 شیراز *Shirāz*, name of the capital of Fārs, or
 شیرازی *shirāzī*, native or inhabitant of Shirāz. P.
 شیر مرد *sher-mard* (pl. *شیر مردان* *sher-mardān*),
 (lit. lion-man), bold, brave. P.
 شیر مردی *sher-mardī*, thou art a brave lad. P.
 شیری *sherī*, leonine, lion-like. P.
 شیرین *shirīn*, sweet. P.
 شیرین زبان *shirīn-zabān*, sweet-tongued, plea-
 sant of speech, gentle of speech. P.
 شیرین زبانی *shirīn-zabānī*, sweetness of speech. P.
 شیرین لب *shirīn-lab*, sweet-lipped. P.
 شیرینی *shirīnī*, sweetness; a sweetmeat. P.
 شیشه *shisha*, glass. P.
 شیشه گر *shishagar*, glass-blower. P.
 شیطان *shai'tān*, evil spirit, devil. A.
 الشیطان *ash shai'tān*, the devil, Satan. A.
 شیوه *sheva*, elegance, grace, blandishment,
 coquetry; habit, custom, manner of living. P.

صابر *sābir*, patient. A.
 صاحب *sāhib*, master, owner, proprietor, patron;
 possessor, possessed of. A.

صاحب تميز *ṣāhib-tamīz*, man of discernment; discerning, discerner. A.P. [cernment. A.P.]
 صاحب تميزي *ṣāhib-tamīzī*, thou art a man of discernment.
 صاحب جمال *ṣāhib-jamāl* (P. pl. صاحبجمالان *ṣāhib-jamālān*), beautiful, comely. A.P.
 صاحب دل *ṣāhib-dil*, spiritual, pious; man of piety; a Sūfī. A.P.
 صاحب دلی *ṣāhib-dile*, a pious man; a Sūfī. A.P.
 صاحب دنیا *ṣāhib-dunyā*, wealthy. A.P.
 صاحب دولت *ṣāhib-daulat*, wealthy. A.P.
 صاحب دیوان *ṣāhibi dīwān*, superintendent of finance. A.P. [gent. A.P.]
 صاحب فراست *ṣāhib-firāsāt*, shrewd, intelligent.
 صاحب هنر *ṣāhib-hunar*, skilful. A.P.
 صاحب ساحت *ṣāḥat*, she (or it) cried out; she would have wailed (115); (3 p. fem. sing. perf. of the verb صاح *sāḥa*, for صیح). A.
 صادر *ṣādir*, issuing, proceeding, going forth; issued, passed, emanated. A.
 صادر شدن *ṣādir shudn*, to originate, proceed from; to go out; to escape. A.P.
 صادق *ṣādīq*, true, just, sincere. A.
 صافی *ṣāfi*, pure, sincere; candid. A.
 صالح *ṣāliḥ* (P. pl. صالحان *ṣāliḥān*), good, just, pious, virtuous; name of a prophet who was sent on a mission to the people of the tribe of ثمود *thamūd*. (See the Kurān, ch. vii.). A.
 صالحا *ṣāliḥan*, a good action; virtuously. A.
 صالحی *ṣāliḥe*, a certain pious man. A.P.
 صائم *ṣā'im*, fasting; one who fasts, faster. A.
 صبا *ṣabā*, zephyr, gentle breeze. A.
 ... شبّ، boyishness. A.
 صباح *ṣabāḥ*, morning. A.
 صباح علی *ṣābaḥ 'alā*, in the morning. A.
 صباحت *ṣabāḥat*, beauty, elegance. A.
 صبح *ṣubḥ*, morning. A.
 صبر *ṣabr*, patience. A.
 ... صابر، aloes. A.
 صبر کردن *ṣabr kardan*, to have patience, to wait; to abstain. A.P.
 صبر جميل *fa ṣabrun jamīlun*, and therefore (my duty) is (to show) becoming patience. A.
 صبح *ṣabūḥ*, dawn; a morning bowl. A.
 صبور *ṣabūr*, patient. A.
 صبري *ṣabūrī*, patience. A.
 صحت *ṣuḥbat*, society, company, companionship, fellowship, friendship, intimacy. A.

صحت *ṣiḥḥat*, good health, soundness, right performance, correctness. A.
 صحرا *ṣaḥrā*, desert, wilderness. A.
 صحن *ṣaḥn*, courtyard, enclosure, area, quadrangle. A.
 صخره *ṣakhra*, name of an evil genius (of hideous aspect) who attempted to steal the ring of Solomon. A.
 صد *ṣad*, a hundred. P.
 صدق *ṣadāq*, marriage-settlement made by a husband on the wife. A.
 صد باب *ṣad bāb*, a hundred chapters. P.
 صد چندان *ṣad chandān*, a hundred times as much. P. [seat of honour. A.]
 صدر *ṣadr*, breast, chest; highest seat, chief seat.
 صد سال *ṣad sāl*, a hundred years, a century. P.
 صدف *ṣadaf*, shell; oyster-shell; mother-of-pearl. P.
 صدق *ṣidq*, truth, veracity; sincerity. A.
 صدق الله العظيم *ṣadaqa 'llāhu 'l'azīmu*, the great God spoke true. A.
 صدق مودت *ṣidqi mawaddat*, sincere attachment. A.P. [fice. A.]
 صدقه *ṣadqa*, alms; propitiatory offering, sacrifice.
 صدمه *ṣadma*, charge, attack, rush, force, shock. A.
 صديق *ṣadīq*, sincere, true, just; a true friend. A.
 صدیق *ṣiddīq* (P. pl. صدیقان *ṣiddīkān*), faithful witness to the truth (epithet of Joseph, Abūbākr and Abraham). A.
 صرف *ṣarf*, changed; expenditure. A.
 صرف شدن *ṣarf shudan*, to be spent. A.P.
 صرف کردن *ṣarf kardan*, to spend, expend. A.P.
 صرة *ṣurra*, a purse. A.
 صعب *ṣa'b*, hard, rough, difficult, troublesome. A.
 صف *ṣaff*, rank, file, row, line, series. A.
 صف در اول *dar avval ṣaff*, in the first form, class, rank, or row. P.A.
 صفاء *ṣafā*, purity. A.
 اخوان الصفا *ikhwānu 'ṣ ṣafā*, brethren of purity, name of a society of learned men, founded at Bassora towards the close of the fourth century of the Hijra. A.
 صفاهان *Ṣifāḥān* (for صفاهان *Iṣfāḥān*), the capital of Persian Irāk (the ancient Parthia). P.
 صفائی *ṣafā'i*, purity; exhilaration, recreation. A.P.
 صفت *ṣifat* (P. pl. صفتها *ṣifathā*), quality, property, attribute; form, mode, manner; (in comp.) like. A.

حار *har šifat*, any how. A.P.
 مفضل *šafīcat*, choice, best part. A.
 ملا *šalā*, inviting the poor by proclamation to assemble for the purpose of receiving food. P.
 ملايت *šalābat*, hardness; firmness, severity, violence; majesty, awe, dignity. A.
 صلاح *šalāh*, goodness, rectitude, probity, honesty, virtue; well-being, welfare, prosperity; peace; advice. A.
 صلاحيت *šalāhiyat*, integrity, honesty, probity; devotion, piety. A.
 صلح *šulh*, peace, reconciliation, pacification, harmony, compact, truce:—*šulhin*, in peace. A.
 صلحا *šulaḥā* (pl. of *صالح* *šāliḥ*), just, pious. A.
 صلد *šald*, hard, solid, strong; (the verse reads *šalad*). A.
 صلعم *šal'am*, a contraction of the phrase *صَلَّى صَلَّى* *šalla 'llāhu 'alaihi wa sallama*, [q.v.]. A.
 صلوا *šallū* (2 per. pl. imp. of *صَلَّى* *šallā*), pray ye, invoke ye blessings. A.
 صلوات *šalawāt* (pl. of *صَلَاة* *šalāt*), benedictions. A.
 صلوا عليه وآله *šallū 'alaihi wa ālihi*, invoke ye blessings on him and his family. A.
 صلوة *šalāt* (pl. *صلوات* *šalawāt*), compassion, mercy from God, the divine benediction and blessing. A.
 صلّى الله عليه وسلّم *šalla 'llāh 'alaihi wa sallama*, May God be gracious unto him, and preserve him (the perfects *šallā* and *sallama* are the second forms of the verbs *صَلَّى* and *سَلَّمَ*, and are used optatively). A.
 صم *šumm* (pl. of *أصم* *ašamm*), deaf persons. A.
 صم بكم *šummun bukmun*, deaf (and) dumb. A.
 صميم *šamīm*, sincere, pure, genuine. A.
 صندل *šandal*, sandal-wood or ointment; sandal-powder mixed with rose-water (used as a liniment for the head and feet in cases of violent head-ache and fever). A.
 صندوق *šandūḡ*, chest, coffer, ark. A.
 صندوق كور *šandūḡi gor*, sarcophagus. A.P.
 صنع *šan' or šun'*, make, creation, work. A.
 صنعت *šan'at*, profession, craft, trade, art. A.
 صنم *šanam*, image, idol; lovely mistress, beauty, beloved one. A.
 صواب *šawāb*, rectitude, reason, propriety, good sense, soundness; meritorious action, whatever is right. A.

صوت *šaut*, sound, voice, noise. A. [آصوت]
 صوت الحمير *la šautu 'l ḥamiri*, (is) the voice of
 صورت *šurat*, shape, form, figure, appearance, aspect, likeness, effigy. A.
 بصورت *ba šurat*, to outward appearance, apparently, ostensibly. P.A.
 عالم صورت *'ālamī šurat*, the visible or external world. A.P.
 صورت بستن *šurat bastan*, to assume a form; to be supposed, imagined, conceived, conceivable or practicable. A.P.
 صورت حال *šurati ḥāl*, state of the case, statement of circumstances. A.P.
 صورت و معنی *šurat o ma'nā*, body and spirit; matter and mind; semblance and reality. A.P.
 صوفي *šūfi* (pl. *صوفیان* *šūfiyān*), wise, pious; a religious order among the Persians, who led a more regular and contemplative life than the common dervishes. P.
 صوفی *šūfiye*, a certain Sūfi. P.
 صولت *šaulat*, fury, impetuosity, fierceness, vehemence, severity, violence. A.
 صیاد *šaiyād*, huntsman, hunter; fowler; fisher-
 صیت *šit*, fame, renown. A. [man. A.
 صید *šaid*, game, prey, chase. A.
 صید کردن *šaid kardan*, to hunt; to take captive. A.P. [head of game. A.P.
 صیدی *šaide*, some game, a piece of game, a
 صیف *šaiḡ*, summer, May and June, the hotter months being called *قَیظ* *ḡaiḡ*. A.
 صیقل *šaiḡal*, polishing, furbishing; furbishing instrument (and in Persian), furbisher. A.

ض

ضاعف *zā'afa* (perf. of the 3rd form of the verb *ضَعَفَ*, used optatively), may He double or multiply twofold. A.
 و ضاعف اجره *wa zā'afa ajrahu*, and may (He) increase his recompense twofold. A.
 و ضاعف اجلها *wa zā'afa ijlālahuma*, and may (God) increase twofold the honour of both of them. A.
 ضاعف ثواب جميله و حسناته *zā'if šawāba jamīlihi wa ḥasanātihi*, double (or increase) the reward of his comely behaviour and his good actions. A. [erred, strayed. A.
 ضائع *zā'i*, wasting, wasted; wandering, lost;
 ضبط *zabt*, holding fast, securing, containing, retaining; confiscation. A.

مفجور *ʔajūr*, peevish, impatient, fretful, re-
pining. A.

ضحاک *Zahhāk*, name of a prince of Arabian
origin, who seized the sceptre of Persia
from Jamshed the fourth king of the first
or Peshdadian dynasty. He was overthrown
by Faridūn. A.

ضد *ʔidd*, contrary, opposite; enemy, rival. A.

ضراء *ʔarrā*, adversity, misfortune, affliction
(opposed to سراء *sarrā*). A.

ضرب *ʔarb*, blow. A.

ضرب *ʔaraba*, he struck. A.

ضرب الحبیب زیب *ʔarbu 'l ḥabibi zabibun*, a lover's
blow is a raisin. A.

ضربت *ʔarbat*, a blow, one blow. A.

ضربت لازب *ʔarbatī lāzib*, a good hard stroke,
a telling blow (which leaves a lasting
scar). A.P. [Amr. A.]

ضرب زید عمراً *ʔaraba zaidun 'amran*, Zaid struck

ضرورت *ʔarūrat*, need, force, necessity. A.

بضرورت *ba ʔarūrat*, perforce. P.A.

ضرورتی *ʔarūrate*, an urgent need, a pressing

ضریر *ʔarir*, blind. A. [necessity. A.P.]

ضریری *ʔarire*, a blind man. A.P.

ضعف *ʔu'f*, feebleness, weakness, debility. A.

ضعیف *ʔa'if* (P. pl. ضعیفان *ʔa'ifān*), weak, feeble;
infirm; impaired; thin, spare, slender. A.

ضعیف اندام *ʔa'if-andām*, slender-bodied. A.P.

ضعیف حال *ʔa'if ḥāl*, in a weakly state; in
slender circumstances. A.P.

ضعیفی *ʔa'ife*, a weak man. A.P.

ضلالت *ʔalālat*, going astray, error, erroneous-
ness, ruin, perdition. A.

ضمه *ʔamma* (ʔ), the vowel mark for "u;"
whiskers. A. [the mind. A.]

ضمیر *ʔamir*, mind, thought; what is hidden in

ضمین *ʔamin*, surety, sponsor, security, bail. A.

ضمیم *ʔaigham*, lion. A.

ضمیران *ʔaimuran*, a species of fragrant herb. A.

ط

طارم *ʔāram*, dome, vault. P. [ven. P.A.]

طارم اعلیٰ *ʔārami ā'lā*, the highest vault, hea-

طاعة or طاعت *ʔā'at*, obedience, service of God,
worship or devotion. A.

طاعتش *ʔā'atash*, his worship; devotion to
Him. A.P.

طاعن *ʔā'in* (P. pl. طاعنان *ʔā'inān*), reviling; re-
viler, gainsayer. A. [man; tyrant. A.]

طاغی *ʔāghī*, leader of rebels, violent refractory

طاق *ʔāk*, portico, cupola, dome. A.

طاقت *ʔākat*, strength, power, ability; strength
to bear, power of endurance. A.

طال *ʔāla*, he (or it) was (or is, or becomes)
long (3 per. perf. of طرل). A.

طال لسانه *ʔāla lisānuhu*, his tongue grows long. A.

طالب *ʔālib*, asking, seeking, desirous, urgent,
eager, pressing, anxious to obtain, craving;
candidate; lover. A.

طالع *ʔālī*, arising; fortune; the star of one's

طاوس *ʔā'us*, peacock. A. [nativity. A.]

طاوس زیبی *ʔā'us-zebe*, peacock-decorator. A.P.

طاوسی *ʔā'usi*, belonging to a peacock; made of
peacock's feathers. A.P.

طاهر *ʔāhir*, pure. A.

طائر *ʔā'ir*, flying; flier. A.

طاثری *ʔā'ire*, a bird, any thing that flies. A.P.

طائفه *ʔā'ifa*, company, party; band, train, troop;
gang; sect; class. A.

طباع *ʔibā'*, nature, temperament, disposition. A.

طباچه *ʔabāncha* (or طبانچه *ʔabānja*), slap, blow,
buffet, cuff. P.

طبائع *ʔabā'i* (pl. of طبیعة *ʔabi'at*), natures,
tempers, constitutions, capacities. A.

طبع *ʔab'*, nature, temperament. A.

طبع چار *chār ʔab'*, four humours, elementary
qualities or complexions (which are found
in man). P.A. [platform. A.]

طبق *ʔabak*, dish, tray; storey of a house, flat;

طبقی *ʔabake*, an entire tray, a whole salver. A.P.

طبل *ʔabl*, drum. A.

طبله *ʔabla*, large wooden dish in which fruits
or perfumes are exposed, tray. A.

طیب *ʔabib*, physician, doctor. A.

طبیعت *ʔabi'at*, natural habit, disposition, state
of body or mind. A.

شناس طبیعت *ʔabi'at-shinās*, knowing the tem-
perament; skilful physician. A.P.

طرابلس *ʔarābulūs* (or طرابلس *ʔarābulus*), the
city of Tripoli. A.

طرابلس شام *ʔarābulūsi shām*, Tripoli in Syria,
to distinguish it from طرابلس غرب *ʔarābulūsi
gharb*, Tripoli in Barbary. A.P.

طرار *ʔarrār* (P. pl. طراران *ʔarrārān*), cutpurse. A.

طرب *ʔarab*, mirth, hilarity; excitement. A.

انگيز *tarab. angez*, mirth-exciting; moving, affecting. A.P.

طرح *tarḥ*, manner, mode; position, establishment; fixing or laying the foundation of an edifice. A.

دادن بطرح *ba tarḥ dādan*, to give (that is, compel to purchase) at a high price. P.A.

نگندن طرح *tarḥ figandan*, to lay a foundation; to practise. A.P.

طرف *taraf*, direction, part, side, quarter. A.

طرفي *tarafe*, a portion, a part. A.P.

طريق *tarik*, way, course, road; rite, profession, sect, creed. A.

بطريق *ba तरीکی* (or طريق *bar तरीکی*), by way of. P.A. [used adverbially]. A.

طريقاً *tarikān*, as to the road (acc. of *tarik*, طريق *tarikāt*, mode of living, way of life; religious order. A.

پير طريق *pīri तरीکات*, superior of an order or sect, prior, abbot. P.A.

طريقي *tarikē*, a way, one way, some way. A.P.

طعام *ta'am* (P. pl. طعامها *ta'amhā*), meat, food, meal, viands, victuals. A.

طعمه *tu'ma*, meat, food; dinner, meal. A.

طعن *ta'n* (or طعنه *ta'na*), blame, reproach, jeer, gibe, banter, taunt, sarcasm, censure. A.

زدن طعنه *ta'na zadan*, to cast reflections, to revile, to jeer, to sneer at. A.P.

زنان طعنه *ta'na-zanān*, jeering, sneering. A.P.

طفل *fiṭl*, child, infant. A.

طفلي *fiṭli*, childhood. A.

... *fiṭle*, a child, a boy, a lad. A.P.

طفوليت *tuṭūliyāt*, childhood, infancy. A.

طلا *ṭilā*, gold, gilding; pure gold; gold fringe or wire. P.

طلاق *ṭalāk*, divorce. A.

طلب *ṭalab*, inquiry, requisition; claim, demand; pursuit, search, quest; invitation. A.

طلب کردن *ṭalab kardan*, and نمودن *ṭalab namūdan*, to demand, require; to seek, summon, call for; to expect, look for. A.P.

طلبگار *ṭalabgār*, one who requires; suitor. A.P.

طلبدن *ṭalbidan*, to seek; (a Persian verb coined from the Arabic). P. [ance. A.

طلعة *ṭal'at*, aspect, countenance, sight, appearance *bi ṭal'atihi*, by his countenance. A.

طمع *ṭama'*, covetousness, desire, greediness, cupidity. A.

داشتن طمع *ṭama' dāshtan*, and کردن طمع *ṭama' kardan*, to covet; to expect. A.P.

طنز *tanẓ*, sneer, sarcasm, ridicule. A.

طور *tūr*, mountain, especially Mount Sinai. A.

طوطي *tūṭī*, parrot. P.

طوع *tau'*, obeying, cheerfully submitting to. A.

طوعاً و کرهاً *tau'an wa karhan*, nolens volens, willing or unwilling, willing or not. A.

طوفان *tūṭān*, flood, deluge. A.

طول *tūl*, length. A.

طويلة *ṭawīla*, a long rope by which a number of horses, asses, goats, &c., are fastened together in a row; a row of horses, &c. so fastened; gang; stable. A.

طهارت *ṭahārat*, ablution, cleanness, purification, sanctity. A. [ness. A.

طيب *ṭib*, good, excellence, sweetness, delicious- طيب الادا *ṭibu'l* (properly طيب *ṭaiyibu 'l*) *adā*, melodious, musical. A.

طيب آميز *ṭib-āmez*, blended with sweetness. A.P.

طيبات *ṭibat*, being good or sweet; sweetness. A.

طيبات آميز *ṭibat-āmez*, imbued with goodness, mingled with sweetness. A.P.

طيب لاهجتي *ṭib-lahjate*, a sweetness of intonation, melodiousness of voice. A.P.

نفس طيب *ba ṭibi nafs*, with a willing or cheerful mind. P.A.

طير *ṭair*, bird. A.

طيران *ṭayarān*, flying, flight. A.

طيرة *ṭaira*, levity of mind, frivolity; rage, wrath. A.

طيرة *ṭira*, regret, sorrow, shame. P.

طيش *ṭaiṣh*, inconstancy, levity, folly. A.

طيف *ṭaiṭ*, form, spectre, apparition, vision. A.

ظ

ظالم *ẓālim* (P. pl. ظالمان *ẓālimān*), cruel, unjust, iniquitous, oppressive; oppressor, tyrant. A.

ظالمی *ẓālime*, a tyrant, a certain tyrant. A.P.

ظاهر *ẓāhir*, outward, exterior; clear, evident, plain, obvious, apparent, manifest. A.

ظاهر از روی *az rūyi ẓāhir*, from outward appearance. P.A.

ظرافت *ẓarāfat*, ingenuity, dexterity; address; wit, facetiousness, pleasantry, jocularly. A.

ظریف *ẓarīf* (P. pl. ظریفان *ẓarīfān*), ingenious, clever, skilful; witty; man of wit and genius, wit. A.

ظفر *zafar*, conquest, victory, triumph. A.

ظل *ẓill*, shadow. A.

ظل الله *ẓillu 'llāhi*, the shadow of God. A.

ظلم *ẓulm*, tyranny, oppression; injustice, wrong, iniquity. A.

ظلمات *ẓulmāt*, *ẓulamāt*, or *ẓulumāt* (pl. of *ظلمة* *ẓulmat* or *ẓulumat*), darknesses. A.

ظلمت *ẓulmat*, darkness, obscurity; a dark region at the world's end, where the fountain of life is supposed to be. A.

ظلم *ẓalūm*, most tyrannical, unjust, or oppressive; a great tyrant. A.

ظم *ẓim*, thirst. A.

ظما *ẓama*, thirst, thirstiness. A.

ظما بقلبي *ẓama'un bi ẓalbi*, there is a thirst in my heart. A.

ظن *ẓann*, opinion, thought, idea; suspicion. A.

ظن حسن *ḥusni ẓann*, good opinion. A.P.

ظني حسن *ḥusni ẓanne*, the good opinion. A.P.

ظهر *ẓahr*, back, outside. A.

ظهر *ẓahir*, backer, supporter; protector. A.

ع

عابد *'ābid* (P. pl. عابدان *'ābidān*) worshipper (of God or idols); religious recluse, devotee. A.

عابد فريسي *'ābid-firebe*, a hermit-seducer. A.P.

عاج *'aj*, ivory. A.

عاجز *'ajiz*, weak, impotent, feeble, unable, incapable, hard pressed, wretched, at bay. A.

عاجز آمدن *'ajiz āmadan*, to prove feeble, unable, or incompetent, to fail. A.P.

عاجل *'ajil*, transitory, fragile, fleeting (hence, the present life). A.

عادت *'ādat* (pl. عادات *'ādāt*), custom, habit, wont, usage, use. A.

عادل *'ādil*, just, equitable. A.

عار *'ār*, shame, reproach, disgrace. A.

عارض *'ariz*, cheek; accident, misfortune. A.

عارف *'arif* (P. pl. عارفان *'arifān*), wise, skilful, knowing, intelligent; knower (of God), holy; holy man. A.

عاريت *'ariyat*, anything borrowed or lent; loan. A.

عاشق *'ashik* (P. pl. عاشقان *'ashikān*), lover. A.

عاشقي *'ashikī*, the relation of lover. A.P.

عامي *'aṣī* (P. pl. عاميان *'aṣiyān*), disobedient, mutinous; sinner, rebel, transgressor. A.

عانيت *'afiyat*, health, safety. A.

عافين *'āfin* (acc. pl. of عافي *'afī*), forgiving; forgivers. A.

والعافين عن الناس *wa 'l 'āfina 'ani 'n nāsi*, and those who forgive men. A.

عاقبت *'ākibat*, end; in the end, at length, at last, after all, in the long run. A.

عاقبة الامر *'ākibatu 'l amr*, at the end of the affair, finally. A. [wise. A.

عاقل *'ākil* (P. pl. عاقلان *'ākilān*), intelligent,

عاكف *'ākif* (P. pl. عاكفان *'ākifān*), assiduous, attentive. A.

عاكفان كعبه *'ākifāni ka'ba*, those who constantly remain in religious attendance at the Kaabah, or cubical temple at Mecca. A.P.

عالم *'ālam*, the world. A.

... عالم *'ālim* (P. pl. عالمان *'ālimān*), learned, wise; learned man, doctor. A.

عالم الغيب *'ālimu 'l ghaib*, knower of secret things; omniscient. A.

عالم آراي *'ālam-ārāi*, world adorning, adorning, or regulator of the universe. A.P.

عالم صورت *'ālamī šurat*, visible or external world. A.P. [world. A.P.

عالم معني *'ālamī ma'nā*, invisible or spiritual

عالمي *'ālamī* (pl. عالميان *'ālamīyān*), a man, an inhabitant of the world; worldly-minded, worldling. A.P.

عالي *'ālane*, a world, a whole world. A.P.

... عالمي *'ālime*, a learned man. A.P.

عالي *'ālī*, high, exalted. A.

عام *'amm*, common, vulgar, public, general, common people. A.

عامل *'āmil*, maker, doer, performer; practical, active; collector of revenue; (in grammar) governing (particle). A.

عامل الجر *'āmilu 'l jarri*, one who draws or drags; (a particle) requiring the noun following to be marked with *kasra*, or sign of the genitive case. A.

عامي *'ammī*, untaught, illiterate; common, plebeian; (pl. عاميان *'ammiyān*) people, subjects. A.P.

عائدة *'ā'idat*, (is or will be) returning (pres. part. fem. of the verb عاد *'āda*: see لا تان *li'anna*). A.

عبا *'abā*, cloak open in front, without sleeves (worn by dervishes), a dervish's blanket or garment. A.

عباد *'ibād* (pl. of عبد *'abd*), servants. A.

عبادي 'ibādī, my servants. A.
 لعباده li 'ibādīhi, for his servants. A.
 عبادة or عبادت 'ibādat, (P. pl. عبادتها 'ibādathā),
 worship, devotion; act of devotion, adora-
 tion. A.
 عبادتك 'ibādatika, of Thy worship. A.
 عبارت 'ibārat, phrase, expression, phraseology,
 mode of speech, or style in writing. A.
 عبد 'abd, servant, slave. A.
 عبدي 'abdi, my servant. A.
 عبد القادر گیلانی 'abdu 'l kādīr Gilānī, a doctor
 of eminent sanctity, born in the Persian
 province of Gilān, and died at Bagdad,
 A.H. 561, A.D. 1166. A.
 عبدنا 'abadnā, we have worshipped (perfect of
 the verb عبد 'abada). A.
 عبدناک 'abadnāka, we have worshipped (or
 served) Thee. A.
 عبرت 'ibrat, warning; subject for serious re-
 flection. A.
 عبرت گرفتن 'ibrat giriftan, to take warning. A.P.
 عبور 'ubūr, crossing (a river); transit, passage. A.
 عبور کردن 'ubūr kardan, to pass clear of, to
 clear. A.P.
 عیر 'abir, ambergris; a perfume composed of
 musk, sandal-wood, and rose-water. A.
 عیری 'abirī, art thou ambergris? A.P.
 عتاب 'itāb, reproach, chiding, reproof, reprimand,
 censure, displeasure. A.
 عجائب 'ajā'ib (pl. of عجيبة 'ajibat), wonders,
 marvels, miracles. A.
 عجب 'ujb, pride, conceit, self-complacency. A.
 . . 'ajab, wonder, astonishment, surprise, the
 wonder (was)! strange, marvellous. A.
 عجب کاری bu 'l 'ajab kāre, a strange piece
 of business! A.P.
 عجب چه chi 'ajab, what wonder? P.A.
 عجبتار 'ajabtar, stranger, more marvellous. A.P.
 عجز 'ajz, weakness, impotence, incapacity. A.
 عجل 'ijl, calf. A.
 عجلًا جسدًا 'ijlan jasadān, (acc.) a calf of red
 gold; the golden calf of the children of
 عجم 'ajam, Persian. A. [Israel. A.
 عجمي 'ajamiy, foreign; Persian. A.
 عجوز 'ajūz, five, (or according to some) seven,
 days at the winter-solstice, the last few
 days of winter. A.
 عجين 'ajīn, plaster, mortar, cement; dough. A.

عجين الکلس 'ajinu 'l kilsī, mortar (made of)
 lime. A. [like. A.
 عداوة or عداوت 'adāwat, hostility, enmity, dis-
 عدت 'iddat, the time of probation which must
 expire before a divorced woman can be re-
 عدل 'adl, justice, equity. A. [married. A.
 عدم 'adam, 'udm or 'udum, deficiency, priva-
 tion, loss; absence; non-existence; anni-
 عدو 'aduww, enemy, foe. A. [hilation. A.
 عدوک 'aduwwika, of thine enemy. A.
 عدول 'udul (pl. of عادل 'ādīl), just men. A.
 عدیل 'adīl, equal in weight or in quantity,
 equiponderant; (hence) a travelling com-
 panion seated in a litter on the opposite
 side of a camel. A.
 عذاب 'azāb, punishment, torment, torture. A.
 عذاب النار 'azāba 'n nārī, (from) the torments
 of the fire (accusative). A.
 عذار 'izār, face, cheek. A. [ment. A.
 عذر 'uzr, excuse, plea, apology, acknowledg-
 عذر خواستن 'uzr khwāstan, to beg pardon or
 excuse, to apologize. A.P.
 عذر نهادن 'uzr nihādan, to excuse, pardon. A.P.
 عذري 'uzrī, my apology, my excuse. A.
 عراق 'irāk, the ancient Chaldaea, Irāk; name
 of a mode in music. A.
 عرب 'arab, Arabia; Arab; Arabs. A.
 عرصة 'arbada, conflict, scuffle, disturbance,
 quarrel, drunken riot. A.
 عربي 'arabīy, Arabian; the Arabic language. A.
 عرصه 'arṣa, area, space, extent, court; board
 (for chess or draughts). A.
 عرض 'arṣ, representation, statement, petition. A.
 . . 'irz, reputation, fame, character. A.
 عرفنا 'arafnā, we have known (perf. of the verb
 عرف 'arafa). A.
 عرفناک 'arafnāka, we have known Thee. A.
 عرق 'irḳ, root, stock. A. [spirit, rack. A.
 . . 'arāk, perspiration, sweat; blush; juice,
 عرقها 'irḳuhā, its root, or stock. A.
 عروس 'arūs, bride, spouse. A.
 عروسی 'arūsi, nuptials, wedding. A.P.
 عریان 'uryān, naked, nude; stripped, robbed,
 despoiled. A.
 عز 'azza, he was great or glorious; hence, incom-
 parable, glorious (epithet of the Deity). A.
 عز نصره 'azza naṣruhu, May his victory be
 glorious! A.

عزّ 'izz, glory, dignity, grandeur, excellence. A.
 عزب 'azab, unmarried man, bachelor. A.
 عزيم 'azam I am a bachelor. A.P.
 عزة or عزت 'izzat, honour, dignity, glory. A.
 بعزت ba 'izzat, with honour. P.A.
 بعزّت ba 'izzattar, more honourable. P.A.
 عزلت 'uzlat, retirement, solitude, seclusion, sequestration, voluntary resignation. A.
 عزم 'azm, undertaking, design, resolve, determination, preparation. A.
 عزّ وجلّ 'azza wa jalla, May He be honoured and glorified! (as epithets of the Deity) Great and Glorious. A.
 عزيز 'aziz, precious, dear, valued; lover; excellent, honourable, glorious, venerable; (a title given to Potiphar, prince of Egypt, in the chapter of the Kurān entitled "Joseph," and hence) prince or king of Egypt. A.
 عزيزي 'azīze, the precious, excellent one; an excellent object. A.P.
 عزيمت 'azimat, incantation, spell; resolution, undertaking; departure. A.
 عسر 'usr, difficulty, distress. A.
 انّ مع العسر يسرا inna ma'a l'usri yusran, verily along with distress (is) ease. A.
 عسل 'asal, honey. A.
 عشاء 'ashā, supper. A.
 ... 'ishā, the first watch of the night, evening; evening prayer. A.
 عشاق 'ushahāk (pl. of عاشق 'āshiq), lovers; (see برده). A.
 عشرت 'ishrat, agreeable conversation, enjoyment, joy, happiness, conviviality, jollity. A.
 عشق 'ishk, love. A.
 عشق بازى 'ishk-bāzī, love-making, loving, amorous talk:—'ishk-bāze, a lover. A.P.
 عما 'aṣā, stick, staff, wand; yard, penis. A.
 عصارة 'uṣāra, juice, expressed juice. A.
 عصر 'aṣr, age, time. A.
 عصمت 'iṣmat, chastity, continence, purity. A.
 عصيان 'iṣyān, sinning, sin; rebellion, opposition. A. [elbow. A.
 عضد 'aḍud, the arm from the shoulder to the
 عضد الدولة القاهرة 'aḍudu 'd daulatī 'l kākharatī, the arm of the victorious empire. A.
 عضو 'uḍw (P. pl. عضوا 'uḍvā), limb, joint. A.
 عضوي 'uḍve, one member, a member. A.P.

عطاء 'aṭā, giving, bestowing; present, gift, donation; payment. A. [gist. A.
 عطّار 'aṭṭār, dealer in perfumes and drugs, drug-
 عطش 'aṭashan, of thirst (acc. of عطش 'aṭash, thirst, used adverbially). A.
 عظيم 'aẓīm, great, large; high in dignity or value. A. [innocence. A.
 عفاف 'afāf, abstaining, continence, chastity; عفو 'afw, pardon, forgiveness. A.
 عقب 'akab, heel; after, behind. A.
 در عقب dar 'akab, afterwards, subsequently. P.A.
 عقبى 'uqbā, end; reward; life to come. A.
 عقد 'aḳd, knot; cluster; bond, contract; resolve; closing or settling (a bargain). A.
 عقد بستن 'aḳd bastan, to tie a knot. A.P.
 عقد نكاح 'aḳdi nikāh, marriage-knot. A.P.
 عقده 'uḳda, knot; marriage-knot; frown. A.
 عقل 'aql, intellect, reason, judgment, sense. A.
 عقوبت 'uḳubat, punishment, torture, torment. A.
 عقل 'uḳul (pl. of عقل 'aql), intellects, understandings, reasoning powers. A.
 عقولهم 'uḳūlihīm, of their understandings. A.
 على قدر عقولهم 'alā ḳadri 'uḳūlihīm, according to the capacity of their understandings. A.
 عكس 'aks, reverse, contrary, opposite, inversion. A.
 في عكس الدجلى fi 'aksi 'd dujā, in the opposite of darkness, i.e. in brightness. A.
 علا 'alā, he was high; (hence) Most High, (epithet of the Deity). A.
 علاج 'ilāj, medical treatment, doctoring, remedy, cure. A.
 علامت 'alāmat, sign, mark, characteristic. A.
 علامة 'allāma, most learned (man). A.
 علانية 'alāniyat, external deportment. A.
 علانيّتي هذا 'alāniyatī hāzā, this my outward and visible conduct. A.
 علت 'illat, cause, reason, motive, pretence, pretext, plea; accident, misfortune, casualty; disease; grounds of a charge or accusation. A.
 علتى 'illate, a ground for any charge or accusation, a plea of arraignment. A.P.
 علفزار 'alaf-zār, pasture, meadow. A.P.
 علقت 'ulikat, was, or had been suspended (3rd sing. fem. pass. of the verb علّق). A.
 علقت بالتّجّر الاخضر نار 'ulikat bi 'sh shajari 'l akh-zari nāru, (as though) fire was suspended from the green tree. A.

علم 'ilm, learning, knowledge, science. A.
 .. 'alam, flag; banner; badge, distinctive mark worn on the dress; epaulet. A.
 علماء 'ulamā (pl. of عالم 'ālim), learned men, ulemas or doctors. A.
 علم شدن 'alam shudan, to be conspicuous, distinguished or famous. A.P. [metic. A.P.]
 علم محاسبه 'ilmi muhāsaba, the science of arithmetic.
 علو 'uluw, height, exaltation. A.
 علوة 'uluwicu, his high station (acc. governed by the preceding verb ادم adāma). A.
 علوم 'ulūm (pl. of علم 'ilm), sciences. A.
 علوي 'uluwī, high, sublime. A.
 ... 'alawī, a descendant of Ali, the son-in-law of Muhammad. A.
 علوم 'alawīyam, I am a descendant of Ali. A.P.
 علي 'alā, upon, on, over, above; against, after, according to. A.
 علي دين ملوكهم 'alā dīni mulūkihi, according to the religion of their princes. A.
 علي الدوام 'alā 'd dawāmi, perpetually, always. A.
 علي العباد 'alā 'l 'ibādi, against servants. A.
 علي الفطرة 'alā 'l fīṭrati (in the text, erroneously, (الفترة), within the pale of the true religion (Islām). A. [the measure. A.]
 علي قدر 'alā ḡadri, in proportion, according to the weight.
 علي الليل 'alā 'l laili, through the night. A.
 علي المصنف 'alā 'l muṣannifi, on the author; it rests with the author (to prove). A.
 علي ulā, height, sublimity, glory, dignity. A.
 علي 'aliy, Ali, the cousin and son-in-law of Muhammad. A.
 علي 'alaiya, on me, upon me, against me. A.
 عليا 'ulyā (fem. of اعلى 'ālā), upper, higher. A.
 علي يد yadī 'ulyā, the upper (i.e., the bestowing) hand. A.P.
 عليك 'alaika, upon thee, i.e., thou oughtest to do; against thee. A.
 عليك ما mā 'alaika, what is laid upon, or is incumbent on thee. A.
 عليه 'alaihi, upon or against him. A.
 عليها 'alaihā, on, upon, against her (or it). A.
 عليه السلام 'alaihi 's salām, on him be peace. A.
 عم 'amm (P. pl. عمان 'ammān), father's brother, paternal uncle. A.
 عم بني banī 'amm, sons of a paternal uncle, first cousins. A.

عمارت 'imārat, edifice, building, structure
 reparation, refitting. A.
 عمدة 'umdat and 'umda, support, prop, buttress (generally occurring in composition). A.
 عمدة الخواص 'umdatu 'l khawāṣṣ, pillar of the nobles, prime minister. A.
 عمدة الملوك 'umdatu 'l mulūk, the pillar of kings. A. [kings. A.]
 عمر 'umr, age, life; long life. A. [kings. A.]
 ... 'umar, Omar (a man's name). A.
 عمراً 'amran (acc. of عمرو 'amr), a proper name; 'Amr: (the genitive is عمرو 'amrin). A.
 عمرو 'amr (pronounced عمر 'amr, the و being added to distinguish this word from عمر 'umar), a proper name: a fictitious name, like John Nokes, used in scholastic and juridical treatises. A.
 عمرو لث 'amr laṯ, name of the second Sultān of the dynasty of the Saffarides who reigned in Persia. A.
 عمري 'umre, a life, a life time. A.P.
 عمل 'amal (P. pl. عملها 'amalhā), work, labour, act, action, practice, business, service, employ; good works. A.
 عمل 'amila, he did, he wrought. A.
 عمل صالحا من عمل صالحا man 'amila ṣāliḥan, he who doeth a good deed. A.
 عمل فرمودن 'amal farmūdan, to put in office, to employ. A.P.
 عموم 'umūm, community, universality. A.
 علي العموم 'alā 'l 'umūm, commonly, generally. A.
 عميم 'amīm, universal, general, expansive, diffusive, comprehensive. A.
 عن 'an, off, from, from off; of. A.
 عنا 'anā, adversity, distress, teen. A.
 عتاب 'unnāb, jujube-tree and fruit. A.
 عتاب رنگ 'unnāb-rang, jujube-coloured. A.P.
 عناد 'inād, obstinacy, perverseness, violence, hostility, contention. A.
 عناقد 'anāḡid (pl. of عقود 'unḡud), clusters, [bunches. A.]
 عنان 'inān, rein, bridle. A.
 عنايت 'ināyat, aid, assistance, favour, countenance, protection. A.
 عنبر 'ambar, ambergris (a perfume to which jetty hair is frequently compared). A.
 عند 'inda, with, at, at the time of, near. A.
 عند الله 'inda 'llāhi, in the sight of God. A.
 عند الاعيان 'inda 'l ā'yāni, in the presence of the nobles. A.

وا *'inda hubūbi 'n nāshirātī*, and at the time of the blowing of the cloud-scattering winds. A.

عندليب *'andalīb*, nightingale. A.

عنوان *'unfuwān*, the best part (of a thing); the vigour, beauty, freshness, flower or prime (of youth). A.

عنكبوت *'ankabūt*, spider. A.

عنه *'anhu*, of him, with him. A. [him. A.]

عنه راض *'anhu rāzin*, satisfied, or pleased with
عواقب *'awākīb* (pl. of عاقبة *'ākibat*), ends, issues, consequences. A. [his last end. A.]

عواقبه *'awākībahu* (acc.), his future destinies,
عوام *'awāmm* (pl. of عامة *'āmmat*), common people, commonalty. A.

عوام الناس *'awāmmu 'n nās*, the common people, the multitude. A. [blemishes. A.]

عوائب *awā'ib* (pl. of عيب *'aib*), defects, faults,
عوائد *awā'id* (pl. of عائدة *'ā'idat*), returns; profits, gains, advantages. A.

عود *'ūd*, aloe-wood. A.

عوض *'uwaḥ*, equivalent, substitute, anything given or received in exchange; lieu, stead. A.

عون *'aun*, aid, help, assistance. A.

عهد *'ahd*, time, reign; agreement, compact, covenant, engagement; vow, promise, rule. A.

عهده *'uhda*, office, appointment, trust; obligation; charge, accusation. A.

عز عنه بدر آمدن *az 'uhda ba dar āmadan*, to quit one's self of an obligation or charge or allegation; to pay off, become quits. P.

عجاري *'aiyārī*, deceit, cunning, trick, stratagem. A.P.

عيل *'iyāl* (pl. of عيل *'ayyil*), family, children, household, domestics. A.

عيب *'aib* (P. pl. عيبها *'aibhā*), fault, defect, failing, vice, blemish, disgrace. A.

عيب كردن *'aib kardan* (or گرفتن *girifstan*), to accuse, reproach, censure, criticise, blame, find fault with, slander, vilify, take notice of (or carp at) faults and failings. A.P.

عيب جو *'aib-jū* (P. pl. عيب جوان *'aib-jūyān*), fault-finder, censorious, carper, caviller. A.P.

عيبی *'aibe*, a blemish, a fault, a defect. A.P.

عيد *'id*, festival, fête, holiday. A.

عيد اضحیٰ *'idī aḥḥā*, the festival of sacrifices celebrated at Mecca, on the 10th of المحرم *zu 'l hijja*, the last month of the Arabian year, in honour of Abraham's offering up (as the Muhammadans say) Ishmael. A.P.

عيس *'is* (pl. of اعيس *'ā'yas*), (camels) of a whitish yellow colour. A.

عيسي *'isā*, Jesus. A.

عیش *'aish*, life; pleasure, enjoyment. A.

عين *'ain*, eye; fountain, source; the very essence, individual, thing itself; certainty, accuracy, veriest. A.

عين جيراني *min 'aini jirānī*, from the eyes of my neighbours. A. [pitch. A.]

عين القطر *'ainu 'l kifr*, the very essence of
عيوب *'uyūb* (pl. of عيب *'aib*), vices, faults, defects, blemishes. A.

غ

غار *ghār*, cave, cavern, den. A.

غارت *ghārat*, hostile incursion, foray, raid for predatory purposes; robbery; plunder, booty. A.

غازي *ghāzī*, warrior, conqueror; one who wages war against infidels; a rope-dancer, tumbler, juggler. A.

غاص *ghāṣa*, he has sunk or plunged (3 per. sing. perf. of غوص *'ghuṣ*). A.

غاص في الكنب *ghāṣa fi 'l kuṣubi*, (him who) has sunk into the sand-heaps. A.

غافل *ghāfil*, forgetful, negligent, remiss, inattentive, off one's guard. A.

غالب *ghālib*, overcoming, superior, prevailing, paramount, predominant, overpowering, strong, triumphant, victorious; chief, most. A.

غالب آمدن *ghālib āmadan*, to overcome, prevail against, get the better of. A.P.

غالب اوقات *ghālib auqāt*, on most occasions. A.P.
غائب *ghā'ib*, absent, invisible, out of sight; departed, disappeared. A.

غایت *ghāyat*, end, point, extremity, limit, extreme, excess, intensity. A.

بغایت *ba ghāyat*, in the extreme. P.A.

غیا *ghibban*, every second day. A.

غبار *ghubār*, dust. A. [traitor. A.]

غدار *ghaddār*, faithless, perfidious, treacherous;

غدر *ghadr*, perfidy, treachery, treason. A.

غذيت *ghuḥita*, thou hast been nourished (pass. of the verb غدي *ghazā*, he nourished). A.

غراب *ghurāb*, crow, raven. A.

يا غراب البين *yā ghurāba 'l baini*, O raven (whose appearance or croak is ominous) of separation! A.

غرامت *gharāmat*, mulct, fine; tribute; a debt which must be paid; injury, damage. A.

غرائب *gharā'ib* (pl. of غريبة *gharīb*), extraordinary and strange things, rarities. A.

غرياء *ghurabā* (pl. of غريب *gharīb*), strangers, friendless, poor. A.

غريال *ghirbāl*, large sieve. A.

غربت *ghurbat*, foreign travel, exile, expatriation, emigration. A.

غرض *gharaz*, intention, design; selfish purpose, aim or interest; spite, rancour, grudge; (adv.) in short. A.

غرضي *gharaze*, a spite, a grudge, an ill turn. A.P.

غرفة *ghurfa*, upper chamber, balcony on the top of a house. A.

غرق *ghark*, immersion, sinking, drowning. A.

غرق شدن *ghark shudan*, to be swamped, to founder; to be plunged or drowned. A.P.

غرور *ghurūr*, deception, delusion; pride, haughtiness; vain-glory, vanity; insolence; flattery, adulation. A.

غرة *ghirra* (for A. *gharra*), deceived, deluded, imposed upon; haughty, proud. P.

غريب *gharīb* (P. pl. غريان *gharibān*), uncommon, strange, foreign; wondrous; poor; stranger. A.

غربي *gharībī*, peregrination, foreign travel; foreignness; poverty, indigence. A.

غربي *gharibe*, a stranger, a foreigner. A.P.

غرق *gharīk*, immersed, sunk, sinking, drowning, drowned. غريقاً *gharīkan* (acc.) A.

غروب *ghiriv*, clamour, outcry, shout; roll (of a drum). P.

غزالي *ghazzālī*, name of a celebrated philosopher and controversialist, who died A.H. 506. A.

غزل *ghazal*, anacreontic poem; ode. A.

غصة *ghuṣṣa*, choking sensation, suffocation; anguish, distress, pain, sorrow; displeasure, wrath. A. [branches, boughs. A.

غصون *ghuṣūn*, (pl. of غصن *ghuṣn*), young غصبان *ghaṣbān*, angry, chiding. A.

غفران *ghufrān*, remission of sins, pardon, forgiveness, absolution. غفراناً *ghufrānan*, (acc.) A.

غفرت له *ghofartu lahu*, I have pardoned him. A.

غفلت *ghaflat*, neglect, negligence, thoughtlessness, carelessness, forgetfulness, remissness. A.

غفور *ghafūr*, forgiving, pardoning (by God). A.

غلام *ghulām* (P. pl. غلامان *ghulāmān*), slave, servant, lad, page. A.

غلباء *ghalbā*, thickly planted (orchard). A.

غلبة *ghalabat* or *ghalaba*, victory, predominance, overpowering. A. [overcome. A.P.

غلبه کردن *ghalaba kardan*, to prevail against, to

عله *ghalla*, corn, grain. A.

غلط *ghalat*, fault, error, blunder, mistake. A.

غلطیدن *ghaltidan*, to roll, wallow, welter. P.

غليظ *ghaliṣ* (P. pl. غليظان *ghaliṣān*), gross, filthy, coarse, rough, hard-hearted, brutal. A.

غم *ghamm*, grief, sorrow, sadness, regret; care, concern, solicitude, anxiety; harm, loss. A.

غم خوردن *ghamm khurdan*, to grieve, sorrow; to devour sorrow, to sympathize with. A.P.

غم داشتن *ghamm dāstan*, to care, have a care. A.P.

غم فردا *ghammi fardā*, cares of the morrow. A.P.

غماز *ghammāz*, informer, accuser, detractor. A.

غممت *ghammat*, care to thee, care of thee. A.P.

غمزه *ghamza*, glance; amorous glance, ogling; wink, nod. A.

غمي *ghamme*, a grief, a sorrow. A.P.

غنایم *ghanā'im* (pl. of غنیمة *ghanimat*), spoils. A.

غني *ghanīy*, rich, independent. A.

غني تر *ghanitar*, richer, wealthier. A.P.

غنیمت *ghanimat*, fortunate hit; prize, gain, booty; blessing, precious privilege. A.

غنیمت شمردن *ghanimat shumurdan*, to count as a precious opportunity, to esteem as a privilege. A.P.

غواشي *ghawāshi* (pl. of غاشية *ghāshiyat*), coverings for saddles, (such as grooms in Persia and India to this day carry on their shoulders, with which they cover the saddle every time their master alights from his horse). A.

غواشي حامل *hāmila 'l ghawāshī*, (as) carrier of the saddle coverings (acc. used adverbially). A.

غواص *ghawāṣ*, diver for pearls, pearl-fisher. A.

غور *ghaur*, deep reflection, profound meditation, mature consideration. A.

غوطه *ghoṭa*, dive, dip, sousing, ducking. A.

غوطه خوردن *ghoṭa khurdan*, to get a ducking. A.P.

غوک *ghūk* (pl. غوکان *ghūkān*), frog. P.

غياث *ghiyās*, succour, redress, aid, help. A.

غياث الاسلام *ghiyāṣu 'lislāmī*, defender of true faith. A.

غيب *ghaib*, concealment, invisibility; concealed, secret, hidden, invisible; supernatural riches. A.

دان غيب *ghaib-dān*, seer, one who knows future events or secrets; omniscient. A.P.

غيبت *ghaibat*, absence, separation, losing sight . . . *ghibat*, slander, back-biting. A. [of. A.

غير *ghair*, other, other than, different. A.

غير *ghaiyara*, he altered, made a change (2nd form of the verb غار *ghāra*, for غير). A.

والشيب غير بي *wa 'sh shaibu ghaiyara bī*, and hoariness has wrought a change in me. A.

غيرت *ghairat*, zeal, jealousy. A.

غير مانع *ghairu mānī'in*, (is) not preventing, does not prevent. A.

غيري *ghairī*, beside me, other than me. A.

غيط *ghaiz*, rage, ire, fury, wrath, anger. A.

ف

ف *fa* (particle of gradation), and so, and consequently, and thereupon, for, then, therefore. A. [woman. A.

فاجرة *fājira* (fem. of فاجر *fājir*), an unchaste

فاحش *fāhish* (fem. فاحشة *fāhisha*), shameful, impudent, indecent, outrageous. A.

فاحشة *zani fāhisha*, whorish woman. P.A.

فاخر *fākhīr*, splendid, glorious, brave, showy; distinguished, honourable, precious; important. A.

فأذا *fa izā*, then, in that case, therefore. A.

فارس *fārs*, Persia proper. P.

فارس *fāris*, rider (of a mule or ass), cavalier. A.

فارسي *fārsī*, Persian. P. [empty. A.

فارغ *fāriḡh*, free, at leisure, free of care; void,

فاسد *fāsīd*, bad, vicious, vitiated, perverse, perverted, immoral. A. [terer. A.

فاسق *fāsiq*, worthless, impudent; sinner, adul-

فاضل *fāzil*, eminent, excellent, highly gifted or otherwise distinguished; learned, pious. A.

فاضلتر *fāziltar*, better, more excellent, more learned. A.P.

فأظن *fa aẓallu*, then would I be the whole day (imperf. of the verb ظن *ẓalla*, with ف). A.

فأفة *fūḡa*, fast, starvation, extreme hunger; want, poverty, destitution. A.

فام *fām*, colour, hue (in comp.), as فام *siyāh-fām*, dark-coloured, black, swarthy. P.

فان *fa in*, and if. A.

فانت *fa anta*, then thou. A.

فانت محارب *fa anta muḥāribu*, then thou (art) a bringer of war. A.

فائدة *fā'idat* and *fā'ida*, advantage, benefit, use. A.

فائدة فان *fa inna 'l fā'idata*, for of a truth the advantage. A.

فائق *fā'iq*, superior, surpassing, transcendent. A.

فأدان *futādan*, to fall. P.

فأده *futāda*, fallen, dropped; gotten. P.

فتح *fath*, victory. A.

فتحة *fatḥa*, the vowel mark (' a); the beard. A.

فتحي *fatḥe*, a victory, a conquest. A.P.

فتد *futad*, he falls or should fall (aor. 3 p. sing. of *futādan*). P.

فتنه *fitna*, insurrection, stir, disturbance, mischief, strife, tumult, sedition, political revolution, riot, uproar, row; scourge, evil, pest; trial. A.

فتنه انگيز *fitna-angez*, strife-exciting, disturbance-creating. A.P. [ness. A.

فتوت *futuwwat*, generosity, liberality; manli-

فتوي *fatwā*, judicial decree given by the mufti. A.

فجور *fujūr*, wickedness, debauchery. A.

فخر *fakhr*, glory, ornament. A.

فخر الدين *fakhru 'd dīn*, (lit. the glory of religion), a proper name. A.

فخري *fakhrī*, my glory, my boast. A.

فداء *fidā*, sacrifice, ransom, redemption, offering, devotion for another. A.

فر *farr*, splendour, pomp. P.

فرا *farā*, towards, in front. P.

فرات *furāt*, the river Euphrates. A.

فرا جنگ آوردن *farā chang āvardan*, to get into one's grasp, to clutch; to acquire. P.

فراخ *farākh*, large, broad, wide, capacious; plentiful. P.

فراخ روی *farākh-rū*, of an open, pleasant, countenance:—*farākh-ravī*, width of step, going fast; extravagance, profusion, excess. P.

فراخ سخن *farākh-sukhun*, great talker, loquacious or garrulous (person). P.

فراخی *farākhī*, amplitude, abundance. P.

فرا ر *firār*, fleeing away, flight. A.

فرا رسیدن *farā rasīdan*, to arrive; to come forward; to encounter, meet; to surround, comprehend, overtake. P.

فرا رفتن *farā raftan*, to go out, go forward, advance. P.
 فراز *farāz*, above, upon, on; before, in presence; entrance, ingress, interior; shut, closed. P. [come in at. P.
 فراز آمدن *farāz āmadan*, to come up to; to از در فراز آمدن *az dar farāz āmadan*, to come in by the door. P.
 فراست *firāsāt*, intelligence, sagacity, ingenuity, shrewdness, acuteness; physiognomy. A.
 فراستی *firāsate*, a shrewdness. A.P.
 فراش *farrāsh*, one who spreads the carpets or cushions in the palaces of kings or great men, a chamberlain: (these persons often officiate as executioners). A.
 فراغ *firāgh*, cessation, rest from toil, tranquillity, peace of mind; leisure. A.
 فراغت *farāghat*, leisure, freedom from business, care, and trouble; retirement, disengagement, independence; forgetfulness. A.
 فراق *firāk*, separation, absence; loss, departure, death. A.
 فرا گرفتن *farā giriftan*, to envelop. P.
 فراموش *farāmush*, forgotten; forgetfulness. P.
 فراموش *farāmushat*, forgetfulness of thee; thee forgotten. P.
 فراموش *farāmush*, forgotten. P.
 فراموش کردن *farāmush kardan*, to forget. P.
 فراوان *farāwān*, large, excessive, abundant, numerous, ample, full, copious, plenteous, complete, overflowing. P.
 فراهم *farāham*, together. P.
 فراهم آوردن *farāham āvardan*, to collect, gather, scrape together (as a faggot or bundle); to shut, close. P.
 فراهم شدن *farāham shudan*, to come together, to be closed. P.
 فربه *farbih*, fat. P.
 فربهی *farbihi*, fatness. P.
 . . . *farbihe*, a fat man, a fat person. P.
 فرتوت *fartūt*, decrepit old dotard. A.
 فرج *farj*, privities (of male or female). A.
 فرجام *farjām*, end, conclusion, issue. P.
 فرح *farah*, joy, gladness, glee. A.
 فرخ *farrukh*, happy, fortunate. P.
 فرخنده *farkhunda*, prosperous, happy. P.
 طالع فرخنده *farkhunda-tālī*, of happy destiny. P.A.

فردا *fardā*, to-morrow; the next life. P.
 فرزند *farzand* (pl. فرزندان *farzandān*), son, child. P.
 فرزند بر خاسته *farzand bar-khāsta*, with children grown up, having grown up children. P.
 فرزین *farzīn*, the queen (at chess). P.
 فرستادن *firistādan*, to send, despatch, commit. P.
 فرسنگ *farsang*, parasang, league. P.
 فرسوده *farsūda*, fatigued, wearied; damped, discouraged, dispirited. P.
 فرش *farsh*, carpet, rug, or anything similar spread on the ground; pavement, flooring. A.
 فرشته *firishta*, angel. P.
 فرشته *firishta'e*, an angel. P.
 فرشته خوی *firishta-kho*, angel-tempered, of angelic disposition. P.
 فرصت *furṣat*, opportunity, occasion; convenience; advantage, boon. A.
 فرض *farz*, divine or positive command, injunction, obligation. A.
 فرما *farī*, excess, committing excess. A.
 فرعون *Fir'aun*, Pharaoh (a title common to the ancient kings of Egypt, as that of Ptolemy to the later sovereigns). A.
 فرعونی *fir'aunī*, Pharaoh-like, proud, arrogant, haughty. A.
 فرق *farq*, separation, distinction, difference. A.
 فرمان *farmān*, command, order, mandate. P.
 فرمان بردن *farmān burdan*, to obey orders. P.
 فرمان دادن *farmān dādan*, to issue an order. P.
 فرمان بردار *farmān-bardār*, submissive, obedient to command. P.
 فرمان بردارم *farmān-bardāram*, I am obedient, I obey orders. P. [ruler, lord, king. P.
 فرمانده *farmān-dih*, ruling, issuing mandates; فرمانده *farmūdan*, to order, command, prescribe, assign; (when used in reference to any one in an exalted station, it simply means "to say"). P. *
 فرموده *farmūda*, commanded; having commanded; hath commanded. P.
 فرنگ *farang*, Frank or European. P.
 فرو *faro*, *firo* or *furo*, down, downward, below, under, beneath. P.
 فرو بردن *faro burdan*, to carry down, to lower; to swallow; to dip, plunge. P.
 فرو بستن *faro bastan*, to bind, tie down; to stop, shut, close; to obstruct, let; to fail. P.

فرو پوشیدن *faro poshīdan*, to put on, to clothe. P.
 فرو *farotar*, lower. P.

فروختن *firokhtan*, to sell, to barter away; to inflame, kindle, light. P. [utter. P.

فرو خواندن *faro khwāndan*, to hold forth, to فرو *firod* or *farod*, down. P.

فرو آمدن *firod āmadan*, to come down, descend. P.

فرو آوردن *firod āvardan*, to bring down, to lower. P.

فرو رفتن *faro raftan*, to go down (as breath into the lungs by inspiration); to sink. P.

فروش *firosh*, selling; seller, vendor. P.

فرو غلطیدن *firo ghalīdan*, to roll down. P.

فرو کوفتن *faro koftan*, to knock down. P.

فرو گذاشتن *faro guzāshstan*, to pass over, pass by, leave out, omit, spare, overlook. P.

فرو گفتن *faro guftan*, to talk over, of, or about. P.

فرو ماندن *faro māndan*, to lag, remain behind, be exhausted, fail, to break down, sink, flag. P. [scoundrel. P.

فرو مایه *faro-māya*, low, mean, baseborn, ignoble, فرو نشانیدن *faro nishāndan*, to allay, quell, quench, extinguish. P.

فرو نشستن *faro nishastan*, to subside: go out. P.

فرو هشتن *faro hishtan*, to hang down. P.

فرو هشته *firo hishta*, hanging down, pendulous. P.

فرو هلیدن *firo hīdan*, to force or drive down, to expel. P.

فرهنگ *farhang*, wisdom, intelligence, understanding, science; dictionary, lexicon. P.

فرو یاد *firyād*, cry for help or redress, complaint. P.

فرو یاد رس *firyād-ras*, redresser of grievances, helper, succourer. P.

فرو یاد رسی *firyād-rasī*, assistance, redress. P.

فرو ب *fireb* or *fareb*, deception, fraud, duplicity, trick; (imp. of *fireftan*, used as latter part of compounds) deceiving; ravishing. P.

فرو بیدن *farebidan*, or *firebidan*, to deceive, seduce, beguile. P.

فرویدن *Faridūn* or *Firidūn*, seventh king of Persia of the first or Peshdadian dynasty. He delivered Persia from the tyranny of the usurper Zāhhāk. P. [ravish. P.

فرو رفتن *fireftan*, to deceive, beguile; to steal,

فرو *farik*, troop, squadron, party; division, class; section. A.

فزون *fuzūdan*, to increase, multiply. P.

فزون *fuzūn*, increased, augmented. P.

فزونی *fuzūnī*, increase. P.

فساد *fasād*, depravity, vice, vicious conduct, corruption, perverseness, mischief, villainy, iniquity; violence, war, detriment. A.

فشیخت *fushāt*, expanse, space, room; rejoicing, joy, cheerfulness. A.

فسق *fisk*, adultery, fornication, iniquity, sin. A.

فسوس *fisos* (for افسوس *afsos*), vexation, sorrow, grief, regret. P. [foul abuse. A.

فسوق *fusūk*, impudence, villainy, immorality;

فسون *fusūn* (for افسون *afsun*), incantation, fascination, deceit, snare, delusion. P.

فشاندن *fishāndan*, to strew, scatter, shed. P.

فصاحت *faṣāḥat*, eloquence, rhetoric; gabble. A.

فصل *faṣl*, time, season; section, chapter. A.

فصلی *faṣle*, a chapter. A.P.

فصیح *faṣīḥ*, eloquent, fluent, rhetorical. A.

فضائل *faẓā'il*, (pl. of فضيلة *faẓīlat*), virtues, attainments, excellent qualities, excellences. A.

فضل *faẓl*, excellence, virtue, merit, worth, bounty, goodness, loving kindness; science, learning. A. [literati. A.

فضلاء *fuẓalā* (pl. of فاضل *fāẓil*), learned men,

فضله *faẓla*, remainder, redundancy, leavings, remains, dregs, superfluity, overgrowth. A.

رز *faẓla'e raz*, the overgrown (or superfluous) tendrils and leaves of the vine. A.P.

فضول *faẓul*, redundant, excessive. A.

... *fuẓul*, impertinence, intrusion, meddling; doing anything wrong, transgressing. A.

فضیحت *faẓīḥat*, disgrace, ignominy. A.

فضیلت *faẓīlat*, excellence, superiority, eminence, virtue, accomplishments. A.

فطره *fiṭrat* or *fiṭra* (in the text, p. 17, by mistake, فطرة), creation; the faith or religion of Islām; alms given at the festival held on breaking the fast of Ramazān. A.

فطنت *fiṭnat*, understanding, intelligence, acuteness, sagacity. A.

فعل *fi'l*, act, action, operation; a verb. A.

فعلیها *fa'alahā*, then (it is) against him. A.

فغان *fighān*, complaint, lamentation, moan. P.

بفغان *ba fighān*, in despair. P.

بفغان آمدن *ba fighān āmadan*, to break into wailing, to lament, wail, complain; to utter plaintive notes or cries. P.

نقد *ja kaṣ*, therefore, verily. A.

فقدت *faqattu*, I missed (1 p. sing. of the perf. فقد *faqada*). A.

فقدت زمان الوصل *faqattu zamāna 'l waṣli*, and so lost I the time of union. A.

فقر *fakr*, poverty. A.

فقراء *fukarā* (pl. of فقير *fakīr*), poor. A.

الفقر المكب *al fakri 'l mukibbi*, (from) the depressing poverty. A.

الفقر سواد الوجه في الدارين *al fakru sawādu 'l wajhi fi 'd dāraini*, poverty (is) blackness of the face (i.e. a disgrace) in both worlds. A.

فقرش *fakrash*, his poverty. A.P.

الفقر فخري *al fakru fakhri*, poverty (is) my glory. A.

فقلت *fa kultu*, and so I said, then said I. A.

فقير *fakīr*, poor, pauper; religious order of

فقيرة *fakira*, poor woman. A. [mendicants. A.]

فقيه *fakīh*, a Muhammadan lawyer, jurist, or theologian; a great scholar. A.

فكر *fikr*, thought, care, reflection, imagination. A.

فكرة or فكرت *fikrat*, thought; that which is the subject of reflection. A.

فكيف *fa kaif*, why then? how then? how much more? how much less then? A.

فكندن *figandan* = افكندن *afgandan*. [q.v.] P.

فلا تطعها *fa lā tuṭi' humā*, then obey them not (imperf. jussive of تطع *tuṭi'u*, 4th form of the verb طاع *ṭā'a*, for طاع). A.

فلاح *falāḥ*, prosperity, safety, happiness, well-

فلاح *fallāḥ*, husbandman. A. [being. A.]

فلان *fulān*, such and such, so and so, such an

فلان *fulānam*, I am such an one. A.P. [one. A.]

فلك *fulk*, ship. A.

... falak, sky, firmament, heaven. A.

فليرحمن *fa li 'r raḥmān*, for unto the Merciful

فلما *fa lammā*, and when. A. [One. A.]

فلفسه *fa li nafsīhi*, then (it is) for his own self (i.e. for his personal advantage). A.

فليت *fa laita*, Oh! would that! A.

فليس *fa laisa*, see ليس *laisa*, and نافع *naṣi'*. A.

فما عليك *fa mā 'alaika*, then there is nought against thee, it is no fault of thine. A.

فمن *fa man*, who then? A.

... fa min, then from. A.

فنون *funūn* (pl. of فن *fann*), sciences, accomplishments; modes, ways, sorts. A.

فوارس *fawāris* (pl. of فارس *fāris*), cavaliers. A.

ابو الفوارس *abu 'l fawāris*, see under ابو *abū*. A.

فواكه *fawākih* (pl. of فاكهة *fākihat*), fruits. A.

فوائد *fawā'id* (pl. of فائدة *fā'idat*), benefits, advantages, privileges, lessons, morals. A.

فوت *faut*, passing away, departure; loss, death. A.

فوت شدن *faut shudan*, to be lost. A.P.

فولاد *fulād*, steel. P.

فهم *fahm*, understanding, comprehension. A.

فهمیدن *fahmidan*, to understand (a Persian verb coined from the Arabic). P.

فهو *fahuwa* and *fahwa*, and so he. A.

فهو حسه *fa huwa ḥasbuhu*, then He will suffice for him. A.

في *fī*, in, among; concerning, for. A.

في الجملة *fī 'l jumla*, upon the whole, in short. A.

في الحال *fī 'l hāl*, now, presently, at present. A.

فيروزه *fīroza*, fortunate; a turquoise (which is thought to bring good luck to the wearer). P.

فيل *fīl*, elephant. A.

والفيل جيفة *wa 'l filu jīfatun*, and the elephant is unclean (or unlawful). A.

فيلسوف *failasūf* (the Greek φιλόσοφος arabicized), philosopher. A.

فيها *fī nā*, in us, among us. A.

فيه *fī hi*, in him; in that, in it, therein. A.

فيهم *fī him*, in them, among them. A.

ق

قابل *kābil*, capable, able, skilful; susceptible. A.

قابله *kābila*, midwife, nurse. A.

قاتل *kātil*, deadly, mortal, fatal. A.

قادر *kādir*, predestinating; powerful, able. A.

قارون *Qārūn*, Korah, the cousin of Moses, who is said by the Muhammadans to have been very rich and avaricious. A.

قاصد *kāsid*, messenger, courier. A.

قاصر *kāṣir*, short, defective, deficient, insufficient. A. [siastical]. A.

قاضي *kāzī*, judge (civil, criminal, and eccle-

قاع *kā'*, plain, level ground, flat country. A.

قاع بسيط *kā' i basīf*, widely extended plain or desert. A.P. [ner; footing. A.]

قاعدة *kā'ida*, rule, canon; style, mode, man-

قافلة *kāfila*, body of travellers, caravan. A.

قال *kāla*, he said (from قول). A.

قال الله تعالى *kāla 'llāhu ta 'ālā*, God the Most High has said (in the Kurān). A.

- قالب *kālīb*, form, model, mould; body, bust, shape, figure. A. [of قال]. A.
 قالوا *kālū*, they said or have said (3 pl. perfect)
 قامت *kāmat*, stature, figure, height of the human figure; six feet, fathom. A.
 قانع *kānī*, being content, one who is contented. A.
 قاهر *kāhir* (fem. قاهرة *kāhira*), victorious. A.
 القاهرة *al kāhira*, Al Cairo (victrix). A.
 قائم مقام *kā'im-makām*, locum tenens, deputy, viceroy, viceregent; successor. A.
 قبا *kabā*, a kind of light cloak with long sleeves, generally made of wool; tunic quite open in front. A.
 بستان قباي *kabāyi postin*, a fur cloak. A.P.
 قبالة *kabāla*, bond, deed, written agreement; title-deeds, conveyance. A.
 قبح *kubh*, deformity, ugliness; shameful. A.
 قبضة *kabẓa*, grasp, gripe, grip, clutch. A.
 قبل *kabl*, fore part, face, front; before. A.
 ... *kibal*, part, side, quarter. A.
 قبل المصائب *kabla 'l maṣā'ibī*, before troubles (arrive). A. [of the East. P.A.]
 اقبل مشرق *az kibali mashrik*, from the quarter
 قبله *kibla*, the place to which men turn in prayer, (this among Jews and Christians is the temple of Jerusalem, and among Muhammadans the temple of Mecca); any point or centre of attraction; (in ch. ii, story 17), God. A.
 قبول *kabūl*, acceptance, favourable reception; good opinion, esteem; accepted; accept-
 قبولي *kabūlī*, acceptable. A.P. [able. A.]
 قبيح *kabīḥ*, disgusting; abominable, disgraceful; distasteful. A.
 قبيلة *kabila*, tribe, family; wife. A.
 قتال *katāl*, soul; remains of life; strength; body:—*kitāl*, carnage, slaughter; fighting. A.
 قتل *katl*, slaying, slaughter. A.
 قبيحة *kuḥba*, or *kaḥba*, whore, prostitute; female pander. A.
 قد *kad* (a particle used before verbs, signifying) already, now, really, assuredly, perhaps, sometimes. A.
 قدّ *kadd*, stature. A.
 قدح *kadaḥ*, cup, bowl, goblet. A.
 قدر *kadr*, power; rank, dignity, esteem, reputation; value, worth; quantity, measure, capacity, due measure; fate, destiny. A.
 قدر *kidr*, pot, cauldron. A.
 ... *kadar*, quantity; price, value, worth. A.
 ليلة القدر *lailatu 'l kadr* (and P.A. شب قدر *shabi kadr*), the night of power. (This is one of the last ten nights of Ramazān. Gabriel is said to have begun to reveal the Kurān to Muhammad on this night). A.
 قدراً *kadran* (acc. of *kadr*), as to value, rank, dignity, or importance. A.
 قدرت *kudrat*, power, ability. A.
 بقدرت *ba kadrat*, by thy power. P.A.
 القدر مخفوض *al kadru makhfūzu*, (but) the dignity is lowered. A. [set up. A.]
 القدر منتصب *al kīdrū muntaṣibūn*, the pot is
 قدری *kadre*, a little, a small quantity. A.P.
 قدس *kuds*, Jerusalem (the holy city). A.
 قدم *kadam*, foot; step, pace, walk. A.
 قدم برداشتن *kadam bar dāshtan*, to lift the foot, to stir a step. A.P.
 قدم رنجه شدن *kadam-ranja shudan*, to take the trouble of stepping. A.P.
 قدم *kaddim*, send before (imp. of the 2nd form of the verb قدم). A.
 قدم الخروج قبل الولوج *kaddimi 'l khurūja kabla 'l wulūji*, arrange first for the exit before entering; look before you leap. A.
 قدمی *kadame*, a single step. A.P.
 قدمی چند *kadame chand*, a few steps or paces. A.P.
 قدوم *kudūm*, approach, arrival, advent. A.
 قدیم *kadīm*, ancient, antique, old, former. A.
 قرار *karār*, stability, firmness, quiet, rest, calm, composure, equanimity, agreement, promise. A.
 بر قرار *bar karār*, firm, fixed, on a steady footing or foundation; unchanged, unmoved, self-possessed. P.A.
 قراضه *kurāza*, bit or particle of gold, a small particle of any metal. A.
 قرآن *kur'ān*, the sacred book of the Muhammadans, written by their prophet, and feigned to have been revealed from heaven. A.
 قرائن *karā'in* (pl. of قرينة *karīnat*), signs, indications, conjectures. A.
 قربان *kurbān*, sacrifice. A.
 قربانی *kurbānī*, destined for sacrifice. A.
 قربة *kirbat*, leathern water-bag. A.
 ... *kurbat*, nearness, proximity, vicinity; affinity, kindred. A.

قربتي *kirbatī*, my water-bag. A.
 قربي *qurbā*, relationship, kin, consanguinity. A.
 قرص *qurṣ*, disk. A.
 قرص خورشید *qurṣi khurshēd*, the orb (or disk) of the sun. A.P.
 قرض *qarṣ*, debt, loan. A.
 قرین *qarīn*, connected, linked; contiguous; friend, yokefellow, mate. A.
 قریه *qarya*, village. A.
 قز *qazz*, raw silk. A.
 قز آگند *qazz āgand*, a quilted vest, or garment, of silk and cotton, worn in battle; a coat of mail. A.P.
 قسیم *qasīm*, beautiful, handsome, well made. A.
 قصاب *qaṣṣāb* (P. pl. قصابان *qaṣṣābān*), butcher. A.
 قصاص *qisās*, retaliation, retribution. A.
 قصب *qaṣab*, reed, pen, quill; muslin. A.
 قصب الحبيب *qaṣabu 'l ḥabīb*, the friendly pen. A.
 قصب مصري *qaṣabi miṣrī*, fine linen ornamented with flowers, made in Egypt. A.P.
 قصه *qisṣa*, history, story, case. A.
 قصد *qaṣd*, intention, preparation, design, aim. A.
 قصد کردن *qaṣd kardan*, to form (or entertain) a design, to intend, to attempt (life). A.P.
 قصر *qaṣr*, citadel, castle, palace. A.
 قصیده *qaṣīda*, poem, kasida or elegy, being a kind of longer غزل *ghazal* or ode. A.
 قضاء *qaṣā*, fate, destiny, predestination; death; sentence, judgment, decree; payment, settling, discharging, setting free, concluding, finishing. A.
 قضا کردن *qaṣā kardan*, to make up for a former omission to fast and pray. A.P.
 قضای نبشته *qaṣāyi nabishta*, destiny-written, written by destiny. A.P.
 قضا را *qaṣārā*, providentially, by chance. A.P.
 قضبان *quṣbān* (pl. of قضيب *qaṣīb*), long and slender branches, twigs. A.
 قطب *quṭb*, Polar Star, North Pole. A.
 قطر *qaṭr*, drop. A.
 ... کثیر (for قطران *qaṭrān*), liquid pitch. A.
 قطر علی *qaṭrun 'alā qaṭrin*, drop upon drop. A.
 قطره *qaṭra*, drop. A.
 چند قطره *qaṭra'e chand*, a few drops. A.P.
 قطع *qaṭ'*, amputation, cutting, maiming; abandonment. A.
 قطع رحم *qaṭ'i raḥīm*, renunciation of kin, severing the ties of kindred. A.P.

قطع کردن *qaṭ' kardan*, to cross, traverse to cut off; to conclude. A.P.
 قطعه *qit'a*, strophe, section, part, portion. A.
 تعر *ka'r*, abyss, gulf, A.
 قفاه *qafā*, back or nape of the neck, back, reverse, behind one's back, secretly. A.
 در قفای او *dar qafāyi ū*, at his heels; in track
 قفس *qafas*, bird-cage. A [of him. P.A.
 قفس قفس = قفس. A.
 قلاع *qilā'* (pl. of قلعه *qal'a*), forts. A.
 قلب *qalb*, heart. A. [the afflicted. A.
 بقلب الموحی *bi qalbi 'l mūja'i*, in the heart of
 قلت *kultu*, I said; (1 p. sing. perf. of قال *qāla* for قول). A.
 قلت له *faḳultu lahu*, then I said to him. A.
 قلعه *qal'a* (in India pronounced *qila*), fort, castle, fortalice. A.
 قلم *qalam*, reed, reed-pen, pen. A.
 قلمون *qalamūn*, chameleon; (see under بوبو *bū*). A.
 قلنا *qulnā*, we said (1 p. pl. of perf. قال *qāla*, for قول). A.
 قلندر *qalandar* (pl. قلندران *qalandarān*), a wandering Muhammadan monk, with shaven head and beard, who abandons family and goods (so called from the name of the founder of this sect, which appears to be somewhat lax). P.
 قله *qulla*, top, summit. A.
 قلیل *qalīl*, small, little; few. A.
 وقلیل من عبادي الشکور *wa qalīlun min 'abādiya'sh shakūr*, but few of my servants are grateful. A.
 قنا *qinā*, preserve us (imp. قی *qī* of the verb وقی *waqā*, he preserved, and نا *nā*, us). A.
 قنا عذاب النار *qinā 'azāba 'n nārī*, save us from the torment of the fire. A.
 قناعت *qanā'at*, contentment. A.
 قوت *quwwat*, strength, power, force, ability, faculty. A.
 قوت *qūt*, food, aliment, sustenance. A.
 قوتي *quwuate*, a power. A.P.
 قوج *qūj*, ram. P.
 قول *qawl*, word, saying; agreement. A.
 قول و فعل *qawl o fi'l*, saying and doing, word and deed. A.
 قوله تعالی *qauluhu ta'ālā*, the saying of Him Most High. A.
 قولوا *qūlū*, say ye (imp. of the verb قال *qāla*, for قول). A.

كُولُوا *kūlū li 'l mu'afā*, say to him who is free from the pain (of love). A.

قوم *qum*, race, folk, tribe; band of people. A.

قَوِّمْتَ *qawwamtā*, thou hast straightened (perf. of قَوِّمَ *qawwama*, 2nd form of the verb قَامَ *qāma*, for قوم). A. [it, or] them. A.

قَوِّمْتَهَا *qawwamtahā*, thou straightenedst (her, قَوْمِي *qāume*, a class, a people, a tribe, a community, a sect or denomination; a crowd. A.P.

قَوِيَّ *qawīy*, strong, hale, robust, powerful. A.

قَوِيَّ بَالٍ *qawī bāl*, strong in the arm. A.P.

قَهْرٍ *qahr*, anger, wrath; force, violence; severity, sharpness. A.

قَهْرٍ خُطَابٍ *khutābi qahr*, wrathful address, violent harangue. A.P.

قَهْرٍ كَوِيٍّ *qahr go'i*, harsh or severe speaking, severity. A.P.

قِيَاسٍ *qiyās*, conjecture, guess, imagination, supposition, judgment. A.

قِيَامَتٍ *qiyāmat*, the resurrection. A.

قَيْدٍ *qaid*, bondage, imprisonment, bond, fetters, shackles. A.

قِيَمَتٍ *qimat*, price, value. A.

ك

كَ *ka* (prefixed prep. governing the genitive case), as, like; (also an affixed pron. of the 2nd pers. sing. masc.) thee; of thee, thy, thine. A.

كَابِنٍ *kābin*, the portion a husband must pay to a wife if he divorces her on insufficient grounds; dowry, marriage settlement. P.

كَاتِبٍ *kātib*, writer, scribe. A.

كَأْخٍ *kākh*, apartment at the top of a house open to the front; gallery; balcony; palace. P.

كَادَ *kāda*, it or he wants but little, it or he was little short of, it was nearly (happening). A.

كَادَ الْفُقْرَانُ يَكُونُ كُفْرًا *kāda 'l faḡru an yakūna kufran*, poverty is little short of becoming blasphemy. A.

كَادَ يَمُوتُ *kāda yamūtu*, he nearly died. A.

كَارٍ *kār* (pl. كَارِهٍ *kār-hā*), thing, business, matter, affair; act, action, service, toil, work; use, good purpose; office, post. P.

كَارَ بَكَرَ آمَدَانٍ *ba kār āmadan*, to come of use, to serve, be of service. P.

كَارَ بَسْتَانَ *kār bastan*, to apply, act upon, adopt, use, employ, put in practice. P.

كَارِخِي *ka arkha*, like the flabbidest. A.

كَارْدٍ *kārd*, knife. P. [ledge. P.

كَارْدَانِي *kār-dāni*, experience, practical know-

كَارْدِيدِ *kār-dida*, experienced; veteran. P.

كَارْزَارٍ *kārzār*, battle, battle-field, action. P.

كَارِ فَرْمُودَنِ *kār farmūdan*, to act upon, apply, put in practice. P. [act thou, do. P.

كَارِ كُنْ *kār kun* (imp. of كَرْدَن *kār kardan*),

كَارْگَه *kār-gāh*, workshop, manufactory. P.

كَارْوَانَ *kārwān*, caravan, body of travellers or pilgrims. P.

كَارْوَانِي *kārwāni* (pl. كَارْوَانِيَّانٍ *kārwāniyān*), connected with a caravan, member of, or traveller with, a caravan. *Kārwāne*, a caravan. P.

كَارِهٍ *kār-hā* (pl. of كَارٍ *kār*), affairs; difficulties, disagreeable things. P.

كَارِي *kārī*, efficient; experienced in war, warrior, champion. *Kāre*, a business, an affair, work, employ; an act, a deed. P.

كَاسْتَنَ *kāstan*, to lessen, damage; to diminish, grow less. P.

كَاسِدٍ *kāsīd*, worthless, deficient in quantity or quality; dull, flat (market). A.

كَاسِهٍ *kāsa*, cup, vase, plate, saucer. P.

كَاسِيَّ *kāsa 'i chini*, china vase; porcelain. P.

كَاشَ *kāsh*, would that! would to heaven! P.

كَاشْتَنَ *kāsh-tan*, to sow, set, plant, cultivate. P.

كَاشْغَرِ *Kāshghar*, name of a city of Chinese Tartary. P.

كَاضِمِينَ *kāzimīna* (acc. of كَاضِمُونَ *kāzimūna* pl. of كَاضِمٍ *kāzim*), restrainers; they who check, curb, or repress. A.

وَالْكَاضِمِينَ *wa 'l kāzimīna 'l qhaizā*, and (God loves) those who subdue their wrath. A.

كَاغْذٍ *kāghaz*, paper. P.

كَاغْذِ زَرٍ *kāghazi zar*, paper powdered with gold dust, or gold leaf. P.

كَافَّةٍ *kāffa*, bulk, body, whole. A.

كَافَّةً *kāffa 'i anām*, all mankind. A.P.

كَافِرٍ *kāfir*, denying God; ungrateful, unthankful; infidel, caffre. A.

كَافُورٍ *kāfur*, camphor. A. [phor. A.P.

كَافُورِيٍّ *kāfurī*, camphorated, made of camphor شَمْعِ كَافُورِيٍّ *sham 'i kāfurī*, a camphor candle or light. P.A.

كَافِيٍّ *kāfi*, sufficient, competent, enough. A.

كَالْبَدْرِ *ka 'l badri*, like the full moon. A.

کام *kām*, palate, jaw, mouth; desire, wish; satisfaction, delight. P. [perous. P.]

کامران *kām-rān*, fortunate, successful, prosperous. P.
کامرانی *kām-rānī*, voluptuousness, gratification of the appetites. P.

کامل *kāmil*, perfect, complete, excellent. A.

کامی *kāme*, a particular desire or wish. P.

کان *kān*, mine, quarry. P. [who. P.]

... *kān* (for *کأن* *ki ān*), for that, that it, he

زر *zari kān*, gold from the mine. P.

کان *kāna*, he was, is, became. A. [tion. P.A.]

کانتقام *kintikām* (for *کی انتقام* *ki intikām*), than retributive.

کانشی *kānchi* (for *کأن چی* *ki ān chi*), for that which. P. [lest within. P.]

کاند *kāndar* (for *کأن در* *ki andar*), for within,

کانرا *kānrā ki* (for *کأنرا کی* *ki ānrā ki*), that to him who. P. [that. P.]

کانکی *kān ki* (for *کأن کی* *ki ān ki*), who

کاهی *kāhili*, indolence, laziness, sloth, languor. A.

کاهیدن *kāhidan*, to abate, diminish, suffer loss; to waste; to wax dull. P.

کای *kai* (for *کای* *ki ai*), saying oh! P.

کائات *kā'ināt* (pl. of *کائة* *kā'inat*), beings, existences, creatures. A.

کباب *kabāb*, meat cut into small pieces, and roasted on skewers with onions and eggs. A.

کبر *kibr*, pride, arrogance. A.

کبک *kabk* (pl. *کبکان* *kabkān*), partridge. A.

کبوتر *kabūtar*, pigeon, dove. P.

کبیر *kabir*, great, large. A.

کت *kat* or *kit* (= *کتر* *ki turā*), that thee. P.

کتاب *kitāb*, book. A. [the Kurān. A.P.]

کتاب مجید *kitābi majīd*, the glorious book, i.e.

کتاب *kuttāb*, writing-school. A.

کتابه *kitāba*, inscription, title-page of a book. A.

کتابی *kuttābe*, a certain writing-school. A.P.

کتابی چند *kitābe chand*, sundry books, several volumes. A.P.

کتاب *kutub* (pl. of *کتاب* *kitāb*), books. A.

کتدا *kat-khudā*, master of a family, householder. P.

کتدائی *kat-khudā'e*, a single householder. P.

کتف *kitf*, *katif*, or *katāf*, shoulder, shoulder-blade. A. [ed. P.]

دست برکت *dast bar katif basta*, pinion-

کب *kuṣub* (pl. of *کب* *kaṣīb*), sand-hillocks, sand-heaps. A.

کج *kaj*, crooked, wry; a kind of common silk. P.

کجا *kujā*, where? whence? whither? how? P.

کج آگند *kaj-āgand*, a garment of coarse silk worn under a cuirass. P.

کجاوه *kajāva*, dorser, pannier or litter slung on each side of a camel, in which travellers and pilgrims are carried. P.

کجاوه نشین *kajāva-nishin*, one seated in a camel-litter. P. [wast thou? P.]

کجائی *kujā'i*, whence art thou? where art or

از کجائی *az kujā'i*, from whence art thou? P.

کج طبع *kaj-tabā'*, perverse, dogged. P.A.

کدام *kudām*, which? of what kind? P.

کدخدا *kad-khudā* (pl. *کدخدایان* *kad-khudāyān*), householder, housekeeper, master of the house. P.

کدورت *kudūrat*, turbidness, gloom. A.

کذاب *kazzāb*, arrant liar, great liar. A.

کذلک *kazālika*, thus, so, in like manner. A.

کرا *kirā*, whom? whom; to whom? to whom. P.

کرام *kirām* (pl. of *کریم* *karīm*), generous, liberal, beneficent, benign. A.

کراما *kirāman*, kindly, pityingly, considerately, generously (accusative used adverbially). A.

کرامت *karāmat* (pl. *کرامات* *karāmāt*), generosity, excellence, magnificence, splendour: miracle; power of working miracles. A.

کران *karān*, shore, coast, margin, bank. P.

کرانه *karāna*, margin, edge, side, quarter, corner. P. [dislike. A.]

کراهت *karāhat*, aversion, detestation, disgust,

کراهیت *karāhiyat*, abhorrence, aversion, disgust. A. [tress. A.]

کربت *kurbat*, affliction, hardship, grief, dis-

کرد *kard* = کردن (p. 156, l. 7 from bottom). P.

کردار *kirdār*, action, deed, employment, practice, conduct. P. [or act. P.]

کرداری *kirdāre*, a conduct, a practice, a deed

کردست *kardast* (= *کرده است* *karda ast*), he hath done or committed. P.

کردگار *kirdigār*, God the Omnipotent. P.

کردن *kardan*, to do, make, form, act, commit, perform, practise, discharge, execute. P.

کرده *karda*, made, done, accomplished. P.

کردی *karde*, was wont to make, would make. P.

کرشمه *kirishma*, wink, nod, languishing look, glance. P.

کرم *kirm*, worm. P. [silk-worm. P.
 کرم *kirmi pīla* (and *kirm-pīla*), yellow worm,
 کرم *karam*, generosity, bounty, liberality, kind-
 ness, goodness, excellence. A.
 کرمی *karame*, an act of liberality. A.P.
 کریمی *karrūbīy*, cherub. A.
 کریم *karīm* (P. pl. کریمان *karīmān*), liberal,
 munificent, bountiful, generous; benign,
 merciful; a name of God. A.
 کریم *karīmu 'n nafs*, of benevolent dis-
 position, of a generous soul. A.
 کریم *karīman*, kindly, mercifully, generously,
 charitably, (accusative used adverbially). A.
 کریمی *karīme*, most exceeding generous. A.P.
 کرید *karīh*, detestable, filthy, odious, hideous,
 hateful, disgusting. A.
 کرید *karīhu 's saut*, harsh-voiced, having
 an execrable voice. A.
 کز *kaz* (for *ki az*), that from, that of. P.
 کز *kaz 'akabash*, because after him. P.A.
 کز *ki zū* (for *ki az ū*), that of him. P.
 کزید *ka zaidin*, like Zaid. A.
 کزدم *kazh-dum* (lit. crook-tail), scorpion. P.
 کس *kas*, any one, somebody, a person. P.
 کسان *kasān* (pl. of *kas*), persons, people. P.
 کسر *kasr*, fracture; broken state or fortune,
 affliction. A. [kings of Persia. A.
 کسری *Kisrā*, Chosroes, a name of several
 کسور *ka sinnauri*, like a cat. A.
 کوس *kiswat* (P. pl. کسوتها *kiswathā*), robe,
 raiment, dress; mode of dress; the cover-
 ing in which the Kaaba is draped, made of
 black cloth embroidered with silver. A.
 کس *kase*, any one, any person; a certain per-
 son; a person of consequence. P.
 کس *kase ki*, the person that. P.
 کش *kash* (imp. of کشیدن *kashīdan*), draw tho. I.P.
 . . . *kash* (for *ki ash*), that to him. P.
 کشان *kushādan*, to open, loose, let loose, un-
 loose, unbar, unbolt, untie; to take, cap-
 ture, subdue, conquer. P.
 کشانی *kushāda-peshānī*, of open, or un-
 clouded brow. P.
 کشاده روی *kushāda-rū*, of an open countenance. P.
 کشان *kashān* (part. of کشیدن *kashīdan*), drawing. P.
 کشای *kushāi* (imp. of کشیدن *kushīdan*), open. P.
 کشتگان *kushtagān* (pl. of کشته *kushta*), slain. P.

کشتن *kishtan*, to sow, till. P.
 . . . *kushtan*, to slay, kill, slaughter, murder,
 put to death; to put out or extinguish (a
 lamp). P.
 کشته *kushta*, slain, killed; extinguished; hath
 slain, having slain. P.
 کشته باشی *kushta bāshī*, thou shalt have slain. P.
 کشتی *kashtī*, vessel, boat, ship. P.
 . . . *kushtī*, wrestling. P.
 کشتیان *kashtibān*, boatman, pilot, helmsman. P.
 کشتی شکسته *kashtī-shikasta*, shipwrecked. P.
 کشتی گرفتن *kushtī giriftan*, to grapple, seize or
 close in wrestling. P.
 کشف *kashaf*, opening, manifesting, revealing;
 dispelling; discovery; investigation. A.
 کشف *kashafa*, he uncovered or unveiled, he
 dispelled. A.
 کشف الدجی *kashafa 'd dujā*, he dispelled the
 darkness (of unbelief and sin). A.
 کشنده *kushanda*, deadly (poison). P.
 کشودن *kushūdan*, to open. P.
 کشور *kishwar*, climate, clime, quarter, region
 of the world. P.
 کشورگشا *kishwar-kushā*, conqueror of king-
 doms. P. [kingdoms. P.
 کشورگشایی *kishwar-kushā'e*, a conqueror of
 کشتی *kushī*, thou slayest, thou shouldest kill. P.
 کشیدن *kashīdan*, to draw, draw out, stretch,
 drag, pull, trail, strip; to draw upon one's
 self, bear, submit to, undergo, endure; to
 extend, prolong; to spread. P.
 کشیده *kashīda*, drawn, spread; experienced;
 suffered, endured. P.
 کعب *ka'b* (P. pl. کعبها *ka'bhā*), the heel. A.
 کعبه *ka'ba*, the Kaaba, or cube-shaped temple
 of Mecca. It is termed بیت الله *baitu 'llāh*,
 the house of God, and الحرم *al haram*, the
 sacred. A. [hand; foam. A.
 کف *kaff*, palm of the hand; sole of the foot;
 کف دست *kaffi dast*, palm of the hand. A.P.
 کف آوردن *ba kaff āvardan*, to procure, to se-
 cure in the hand. P.A.
 کفارت *kaffārat*, atonement, expiation (for vio-
 lating an oath). A.
 کفاف *kafāf*, sufficiency, competency, pittance;
 livelihood, means of support. A.
 کفاف اندک *kafāfi andak*, slender means, small
 competency. A.P.

کافی *kāfī*, a pittance; a sufficiency, competency. A.P. [formance (p. 28). A.
کفایت *kifāyat*, sufficiency; ability; acting, performing. A.P.
کفایت کردن *kifāyat kardan*, to suffice. A.P.
کفر *kufr*, infidelity, impiety, blasphemy. A.
کفش *kafsh*, shoe; sandal, slipper. P.
کفش دوز *kafsh-doz*, shoemaker, cobbler. P.
کفن *kafan*, shroud, winding-sheet. A.
کفور *kafur*, impious, infidel, ungrateful. A.
کفی *kafā*, it is enough, it suffices; (see نذیر *naẓir*). A.
کفیت *kufita* (perf. passive of the verb کفی *kafā*), thou hast been made sufficient. A.
کفیت اذن *kufita azan*, thou hast had power enough given thee for harm. A.
کُلّ *kull*, all, every, universal, whole. A.
کلاس *kalāsa*, wells where travellers (especially pilgrims to Mecca) drink. P.
کلام *kalām*, word, saying, discourse, speech, conversation. A.
کُلّی *kullu inā'in*, every vessel. A.
کلاه *kulāh*, cap, hat, Tartar cap. P.
گوشه کلاه *kulāh-gosha* (by inversion, for گوشه *gosha'i kulāh*), peak of a high cap. P.
کلب *kalb*, dog. A.
علی الکلب *'ala 'l kalbi*, against the dog. A.
کلبه *kulba*, shop, warehouse. P.
کلس *kils*, quick lime (for making mortar). A.
کلم *kallim*, speak to, address (imp. of 2nd form of the verb کلم). A.
کلم الناس *kallimi 'n nāsa*, speak to people. A.
کلمه *kalima*, word, saying. A.
چند کلمه *kalima'i chand*, a few words, a brief discourse. A.P.
کلمه حق *kalima'i haqq*, the word of truth. A.P.
کُلُوا *kulū*, eat ye (2 per. pl. imp. of the verb کُل). A.
کلوخ *kulūkh*, clod, brickbat. P.
کلوخ انداز *kulūkh-andāz*, slinger. P.
کلوخ کوب *kulūkh-kob*, mallet for breaking clods, clod-crusher. P.
کُلّی *kullī*, wholly, entirely, whole, entire, absolute, conclusive. A.
کلید *kilid*, key. P.
کُلّی یوم *kulla yaumin* (acc.), every day. A.
کم *kam*, few, little; less, small; abated, diminished, decreased. P.
کم (pronom. suffix), you. A.

کم *kumm*, sleeve. A. [as. A.
کما *kamā*, (lit. like that which), as, according to. A.
کما احسن الله اليك *ka mā aḥsana 'llāhu ilaika*, as God hath done good to thee. A.
کم آزار *kam-āzār*, a rare whipper, seldom using the cane for punishing idle boys. P.
کمال *kamāl*, perfection, excellence; utmost; consummate. A.
بکماله *bi kamālihi*, by his perfection. A.
کمال بهجت *kamāl-bahjat*, perfect in beauty. A.P.
کمال بهجتی *kamāl-bahjate*, a perfection of beauty. A.P.
کمان *kamān*, bow. P.
کمانی *kamāni kayānī*, the Kayānian bow (a strong bow is so called because archery was brought to perfection among the Persians under the Kayānian, or second dynasty of kings). P.
کماندار *kamān-dār*, archer, Bowman. P.
کمتر *kamtar*, less, very little. P.
کمتریم *kamtarem*, we are less. P.
کمترین *kamtarin*, least, smallest, lowest. P.
کمر *kamar*, waist; girdle, belt. P.
کمر بند *kamar-band*, waistband, girdle (in which the Orientals carry their money). P.
کم عیار *kam-'iyār*, below standard, base (coin). P.
کمند *kamand*, noose, lasso. P. [P.A.
کمی *kamiy*, armed, mailed; bold, brave, strong. A.
کمین *kamīn*, defective, mean. P.
کمین *kamīn*, ambush, ambuscade. A.
کمین گاه *kamīn-gāh*, place of ambush, ambush. P.
کمینم *kamīnam*, I am mean. P. [cade. A.P.
کمینه *kamīna*, base, low, humble, mean; least, lowest. P.
کن *kun*, be or become thou (imp. of the verb کن *kāna*, for گون, governing the acc.). A.
کنار *kanār*, shore, margin, side, bank. P.
... کنار *kinār*, embracing, embrace, lap, bosom. P.
کنار در کردن *kinār dar kardan*, to fill the lap. P.
کنار و بوس *kinār o bos*, embracing and kissing. P.
کناره *kanāra*, side, edge. P.
کناره گرفتن *kanāra-giriftan*, to retire, withdraw, to step aside, avoid. P.
کان *kunān*, making, doing (part. pres. of the verb کردن *kardan*). P.
کنج *kunj*, corner, nook. P.
کنجشک *kunjishk*, sparrow, any small bird. P.
کنجی *kunje*, a corner, a nook. P.

کند *kund*, dull, blunt. P.

.. *kunad* (aor. of *kardan*), he makes or does. P.

کندر *kandar* (for اندر *ki andar*), that in. P.

کندن *kandan*, to dig, raze, extirpate, overthrow, ruin; to clip or shave (the beard or whiskers). P.

کشت *kunisht*, fire-temple; Jews' synagogue; Christian church; profession, occupation. P.

کنعان *kan'an*, Canaan, grandson of Noah. A.

کنعان *kan'an*, Canaan, grandson of Noah. A.
کنعان *kan'an*, I am a beauty, but not in Canaan, i.e. I make no pretension to superior excellence; (Joseph is here alluded to. His beauty was considered so eminent, that he was called ماه کنعان *māhi kan'an*, the moon of Canaan). P.

کمت *kunamat*, I should make thee (aor. of *kardan*, with affixed pronoun *at*). P.

کنون *kunūn* (for اکنون *aknūn*), now. P.

کنونت *kunūnat*, now to thee. P.

کني *kunī*, thou makest, or canst or wilt make (aor. of کردن *kardan*). P.

کيز *kaniz*, maid, virgin, girl; female servant. P.

کيزک *kanizak* (pl. کيزکان *kanizakān*), handmaid, damsel, female servant or slave. P.

کو *kū*, street, lane; where:—(for که *ki ū*), for he, that he:—(for کجاست *kujāst*), where is? where is he? P. [*koftan*]. P.

کوب *kob*, strike, thump, knock, (imp. of کوفتن *koftan*)
کوتاه *kotāh*, short, small, little, dwarfish, contracted. P. [*ish. P.A.*]

کوتاه قد *kotāh-kadd*, short of stature, dwarfish
کوتاه *kotāh*, short; contracted; withdrawn. P.
کوتاه دست *kotāh-dast*, short-handed, feeble, powerless. P.

کوتاه نظر *kotāh-nazar* (pl. کوتاه نظران *kotāh-nazarān*), short-sighted. P.A.

کوچک *kūchak*, little, small. P.

کودک *kūdak* (pl. کودکان *kūdakān*), boy, youth, child, lad, brat, urchin. P.

کودکی *kūdakī*, childishness, boyishness. P.

.. *kūdake*, a child, a boy. P.

کودن *kaudan*, dull, lazy, slow, stupid; obese. P.

کور *kūr* (pl. کوران *kūrān*), blind, sightless. P.

کور بخت *kūr-bakht* (lit. blind-fortune), unfortunate. P.

کور دل *kūr-dil*, blind-hearted; stupid. P.

کوز *kūz*, curved, bent down. P.

کوز پشت *pushti kūz*, curved back, humpback. P.

کوزه *kūza*, gugglet, jug, jar. P.

کوس *kos*, drum. P.

کوس زدن *kos zadan*, to beat a drum. P.

کوشش *koshish*, effort, endeavour, exertion, labour. P.

کوشیدن *koshidan*, to strive, struggle, labour, endeavour, take pains, make effort, strenuously engage. P.

کوفه *Kūfa*, a city on the Euphrates, four days' journey from Baghdād, and so near Basrah that the two towns are called the two Basrahs or the two Kufahs. In Basrah and Kufah were rival schools of learning. The oldest Arabic characters extant are called Kufic, from the city of Kufah. A.P.

کوفتن *koftan*, to pound, beat, knock, thump, strike, crush, smash. P.

کوفته *kofta*, beaten, pounded; wearied, knocked up, tired, dead beat; hashed or pounded

کون *kūn*, fundament. P. [meat. P.]

کون خر *kūni khar* (lit. fundament of an ass), a great fool, an arrant blockhead; most

کو *koh*, mountain. P. [contemptible. P.]

کوهسار *kohsār*, mountainous. P.

کوهستان *kohistān*, mountainous tract, hill-country. P.

کوهي *kohe*, a mountain, a certain mountain. P.

کوي *kū*, street, lane, alley. P.

کويي *kū'e*, a street or lane. P.

که *ki*, that; for, because; than; but; lest; as; when; while; where; saying; who, what, which (interrogative and relative). P.

که از دست و زبان *az dast o zabāni ki* from the hand and tongue of whom? from whose hand and tongue? P.

که *kih*, little, small, mean, inferior. P.

کهنتر *kihtar* (pl. کهنتران *kihtarān*), smaller, lesser, meaner, inferior. P.

کَهف *kahf*, cave, cavern; asylum, refuge. A.

کَهف اصحاب *aṣḥābi kahf*, the companions of the cave, i.e. the seven sleepers in the cave of Ephesus. A.P.

کَهف الفقراء *kahfu 'l-fuqarā'i*, the asylum of the

کهن *kuhan*, old. P. [poor. A.]

کهن پيري *kuhan-pire*, an old or aged man. P.

کهنه *kuhna*, old. P.

کای *kai*, when? how? P.

کای *kai* (pl. کایان *kayān*), a great king. P.

کیاست *kiyāsāt*, sagacity, acuteness, wisdom. A.

کیاستی *kiyāsate*, a sagacity. A.P.

کیان *kayān* (pl. of کای *kai*), kings; the surname of the second dynasty of Persian kings. P.

کیانی *kayānī*, Kayānian, used in the time of the Kayāns. P.

کیخسرو *Kai Khusrau*, Cyrus, the third king of the Kayānian or second dynasty of Persia. (Rustam was one of his generals, and his war with Afrāsyāb, king of Turkistān, is celebrated in the Shāh-nāma). P.

کیر *kīr*, penis. P.

کیست *kīst*, who is he? who is? who he is. P.

کیستی *kīstī* (for کستی *ki hastī*), who art thou? who thou art. P.

کیسه *kīsa*, purse, scrip, money-bag. P.

کیش *kīsh*, name of an island at the entrance to the Persian Gulf. P.

کیش *kayash*, how of him? P.

کیفیت *kaifīyat*, character, account, state, circumstances. A.

کیمیای *kimiyāgar*, alchymist. A.P.

کین *kīn* (for کاین *ki īn*), that this, for this; whether this; thinking or fancying this; saying this:—(for کینه *kīna*), hatred, rancour. P.

گ

گازر *gāzur*, washerman; bleacher, fuller. P.

گام *gām*, palate. P.

گاو *gāv* (pl. گاوان *gāvān*), bull, ox. P.

گاوراندن *gāv rāndan*, to drive oxen, to plough. P.

گارغبیر *gāvi 'ambar*, the cow which produces ambergris; i.e. the sea-cow (the dung of which the Persians suppose ambergris to be); (figuratively) pretentious. P.

گاری *gāve*, an ox, one ox. P.

گاه *gāh*, time, place; at times, at one time. P.

گاه و بیگاه *gāh o begāh*, in season and out of season, at all hours. P.

گاهی *gāhe*, at times; one while. P.

گبر *gabr*, fire-worshipper, infidel, guebre. P.

گدا *gadā* (or گدای *gadāi*, pl. گدایان *gadāyan*), beggar, mendicant. P. [rious. P.A.]

گد مع *gadā-tab'*, of a beggarly nature, penu-

گدایی *gadā'i*, beggary, mendicancy, begging, condition of a beggar.—*Gadā'e*, a beggar. P.

گذار *guzār*, leave, let alone, give up, relinquish, resign (imp. of گذاشتن *guzāshtan*). P.

گذارن *guzārdan*, to perform, discharge, pay satisfy; to pass one's time; to allow. P.

گذاشتن *guzāshstan*, to quit, give up, leave, let go, abandon, pass by, omit; to allow, suffer; to discharge, pay, perform. P.

گذر *guzar*, passage, pass, place of transit. P.

گذر کردن *guzar kardan*, to cross over, to pass, pass on, pass by, away or off; to die. P.

گذرانیدن *guzrānidan*, to cause to pass; to send, to carry, to waft. P.

گذشت *guzashtast* (= of گذشته *guzashta ast*), hath passed. P.

گذشتن *guzashtan*, to pass, elapse; to pass away; to die; to cross over; to happen, to befall. P.

گذشته *guzashta*, passed, bygone, slipped away. P.

گر *gar*, if; although, what though; whether. P.

گرامی *girāmī*, precious; beloved; revered, highly esteemed. P.

گران *girān*, dear, precious; heavy, weighty, important; dull; sore. P.

گرانمایه *girān-māya*, of great worth, precious, valuable. P.

گرازی *girāne*, a heavy, dull, lumpish fellow; a foolish and disagreeable person; a bore. P.

گرائیدن *girā'idan*, to have an affection towards, to be inclined to; to explore, examine, note, pry into, mind, look to. P.

گربه *gurba*, cat. P.

گرنیز *gurpuz* (or گربوز *gurbuz*), artful, deceitful, seductive, treacherous. P.

گرت *garat*, if to thee. P. [though. P.]

گرچه *garchi* (for اگرچه *agarchi*), although, what

گرد *gard*, dust; fine dust that flies in the air. P.

...گرد *gird*, round, around; the circular motion of the dancing dervishes. P.

گرد *gurd* (pl. گردان *gurdān*), strong, valiant;

گرداب *gird-āb*, whirlpool. P. [hero. P.]

گرد آمدن *gird āmadn*, to flock or gather round, to assemble, meet together, to convene; to accumulate; to be due or owing (p. 78). P.

گردان *gardān*, revolving. P.

گردانیدن *gardānidan*, to cause to become, turn into, convert, to render, to constitute; to make to roll or revolve, to turn round; to allow; to avert; to alter; to turn away. P.

- آوردن *gird āvardan*, to collect, store, gather, accumulate. P.
- بگردش *ba girdash*, around or about him. P.
- گردش *gardish*, revolution, vicissitude, change, turn, motion. P.
- کردن *gird kardan*, to collect, gather, amass, گردگان *girdgān*, walnut. P. [accumulate. P.]
- گردن *gardan*, the neck. P.
- گردن کشیدن *gardan kashidan*, to withdraw the neck; to mutiny, rebel, disobey; to stretch the neck. P.
- گردن کشی *gardan-kashī*, outstretching of the neck; pride, arrogance; refractoriness. P.
- گردون *gardūn*, windlass, wheel; heaven, the celestial sphere. P.
- گرد *girda*, round cake (but not thin). P.
- گردی *garde*, a dust; a down. P.
- گردیدن *gardidan*, to become; to change; to revolve, roll; to walk around, wander about; to hover or hang about. P.
- گردیدی *gardide*, he (or it) would have become. P.
- گُرزی *gurze*, a penis. P.
- گرسن *giristan*, to weep, shed tears; to cry. P.
- گرسنگی *gurusnagī* or *gursnagī*, hunger. P.
- گرسنه *gurusna* (pl. *gursnagān*), hungry, starving, famishing. P.
- گرفتار *giriftār*, taken, seized, captivated; prisoner, captive. P.
- گرفتار آمدن *giriftār āmadan*, to be taken prisoner, to fall into (the hands). P.
- گرفتست *giriftast*, has taken (for گرفته است). P.
- گرفتن *girifstan*, to take, get; to capture, catch, seize, hold, apprehend; to have effect; to subjugate; to receive, adopt; to derive; to carp at; to begin; to stop, close up; (intransitive) to be stopped (120). P.
- گرفتی *girifte*, he would have taken. P.
- گُرگ *gurg* (pl. *gurgān*), wolf. P. [whelp. P.]
- زاده *gurg-zāda*, born of a wolf; wolf's
- گرم *garm*, hot, warm; zealous, earnest; thronged, busy, brisk, active (marlet). P.
- گرمی *garmī*, heat, warmth, fever. P.
- گرمیدار *garmī-dār*, feverish, fevered, febrile. P.
- گرو *girav*, wager, pledge, deposit, pawn; contract, engagement. P.
- گروه *guroh*, troop, band, gang, bevy, crowd. P.
- گروهی *gurohe*, a certain sect or class. P.
- گرویدن *giravīdan*, to follow, admire, believe, imitate; to be attached, to stick close, to be tied down. P.
- گریان *giryān*, weeping, shedding tears, crying.
- گریبان *girebān*, collar-opening, or breast of a garment. P. [abscond, escape. P.]
- گریختن *gurekhtan*, to fly, flee, run away; to گریز *gurez*, flight. P.
- گریزان *gurezān*, taking flight, fleeing. P.
- گریستن *girīstan*, to weep, shed tears, bemoan, bewail. P.
- گروه *gariwa* or *girīwa*, high ground, table-land, steep bank, acclivity, ravine. P.
- گریه *giryā*, crying, weeping; tears. P.
- گزاردن *guzārdan*, to pay, discharge (a debt). P.
- گُزاف *guzāf*, vain or rash act or word. P.
- بگُزاف *ba guzāf*, with impunity. P.
- گزند *gazand*, damage, hurt, harm, detriment. P.
- گزندی *gazande*, an injury, a harm. P.
- گزیدن *gazīdan*, to bite. P.
- ... *guzīdan*, to choose. P.
- گُزیر *guzīr*, aid, help, remedy. P.
- گسترانیدن *gustarānīdan*, to spread, to gather, to become cognizant of. P.
- گستر *gustarad*, he should spread. P.
- گستردن *gustardan* = گسترانیدن *gustarānīdan*. P.
- گستن *guistan*, to break; to break down. P.
- گسلانیدن *gusilānīdan*, to break, snap asunder. P.
- گسلیدن *gusilīdan*, to break, snap asunder, uproot. P. [hath passed. P.]
- گشت *gahtast* (= گشته است *gashta ast*), گشتن *gahtan*, to become; to be changed or turned into; to pass, depart. P.
- گفت *guft*, he spoke; speech, speaking; preaching, preachment. P.
- گفتا *guftā* (for گفت *guft*), he said. P.
- گفتار *guftār*, discourse, speech, saying, tradition, argument, conversation; talk or profession (as opposed to کردار *kirdār*, action or practice). P. [to action]. P.
- گفتاری *guftāre*, a saying, mere talk (as opposed
- گفتست *guftast* (= گفته است *gufta ast*), hath spoken. P.
- گفتمش *guftamash*, I said to him. P.
- گفتی *guftame*, I would say. P.
- گفتن *guftan*, to speak, say, tell, talk; to call; to recite; to compose (poetry). P.

گفتن افتاده است *imtinā'i sukhun guftanān uftāda ast*, abstaining from speaking has fallen to me, i.e. has been chosen by me. P.

گفت و شنود *guft o shunūd*, conversation, discourse, dialogue; debate, altercation, controversy. P.

گفته *gufta*, said, spoken, saying, utterance;—hath said or spoken; having spoken. P.

گفتها *guftahā* (pl. of گفته *gufta*), things spoken, sayings. P.

گل *gil*, clay, mire, earth; a kind of argil with which women in the East cleanse

گل *gul*, rose; flower. P. [their hair. P.

گلآب *gul-āb*, rose-water. P.

گلات *gulat*, thy rose. P.

گلستان *gulistān*, rose-garden, flower-garden. P.

گلشکر *gul-shakar*, conserve of roses. P.

گلم *gilam*, I am clay. P.

گله *gala* or *galla*, flock, herd, drove; troop. P.

.. *gila*, complaint, lamentation; blame; accusation, remonstrance. P.

گلی *gile*, a lump of clay. P.

... *gule*, a rose; a flower. P. [hair. P.

گلیم *gilim*, blanket, mantle, garment of goat's

گلیمی *gilime*, a blanket, a single blanket, one blanket. P.

گم *gum*, lost, dwindled, reduced. P.

گماشتن *gumāshdan*, to appoint, depute, commission, entrust, set over. P.

گمان *gumān*, doubt, suspicion, fancy, supposition. P. [suspect. P.

گمان بردن *gumān burdan*, to think, suppose,

گم شدن *gum shudan*, to be lost. P.

گم کردن *gum kardan*, to lose. P.

گم کرده فرزند *gum-karda-farzand*, who had lost his son, bereaved parent, i.e. the patriarch Jacob, father of Joseph. P.

گناه *gunāh* (pl. گناهان *gunāhān*), sin, fault, error, crime. P.

گناهی *gunāhe*, a crime. P.

گنبد *gumbaz*, dome, cupola, vaulted building. P.

عضد گنبد *gumbazi 'azad*, name of a celebrated mosque. P.

گنج *ganj*, treasure, hoard, store. P.

گنجی *ganje*, a treasure. P.

گنجیدن *gunjidan*, to be held, contained, stowed. P.

گندم *gandum*, wheat, corn. P.

گندم بریان *gandumi biryān*, parched wheat,

گندنا *gandanā*, leek. P. [toasted corn. P.

گندنآزار *gandanāzār*, bed of leeks. P.

گنده *ganda*, fetid, foul, offensive, stinking. P.

گندیدن *gandidan*, to have a foul smell, emit a stench, stink, putrefy. P.

گندیده *gandida*, fetid, stinking, offensive. P.

گنگ *gung*, dumb, mute. P.

گنه *gunah*, crime, sin, harm. P.

گار گنه *gunahgār*, criminal, sinful. P.

گو گو or گوی *goy* (imp. of گفتن *guftan*), speak, say:—*gū*, a ball. P.

گواهی *gawāhī*, evidence, testimony, witness. P.

گور *gor*, grave, tomb; wild ass. P.

گوری *gore*, an onager entire. P.

گوسفند *gosfand* (pl. گوسفندان *gosfandān*), sheep, گوش *gosh*, ear. P. [goat. P.

گوشت *gosht*, meat, flesh. P.

... *goshat*, thine ear. P.

گوشمال *gosh-māl* (lit. rubbing the ears), chastisement, punishment. P.

خوردن گوشمال *goshmāl khurdan*, to receive chastisement. P.

گوشمالی *gosh-mālī* (lit. rubbing of the ear) chastisement; reproof, reprimand. P.

گوشوار *gosh-wār* or گوشواره *gosh-wāra*, ear-ring. P.

گوشه *gosha*, corner, nook; privacy, retirement; peak (of a cap). P.

گوشه نشین *gosha-nishīn* (pl. گوشه نشینان *gosha-nishīnān*), sitting or lurking in a corner; recluse, solitary, retired; hermit. P.

گوگرد *gūgird*, brimstone, sulphur. P.

گون گونا *gūn-ā-gūn*, of various hues or kinds. P.

گونه *gūna*, manner, mode, way, sort, fashion. P.

چه گونه *chi gūna'e*, how farest thou? P.

گوهر *gauhar*, jewel, gem; essence, substance. P.

گوی *gū*, ball, hockey-ball:—*go*, speech, saying. P.

گویان *goyān*, speaking, saying, talking. P.

گوید *goyad*, says, speaks (aor. of گفتن *guftan*). P.

گوینده *goyanda*, talker, speaker; warbler. P.

بردن گوی نیکی *guyi neki burdan*, to carry off the ball of merit, to surpass or excel. P.

گوئی *go 'i*, thou speakest, thou wouldst say. P.

گاه *gah*, time; at one time, sometimes; now; then. P.

گهر *guhar*, gem; race, family; essence, origin. P.

گاه *gah gah*, time to time, occasionally. P.

گاهی *gahe*, at one time, one while. P.

گیاه *giyāh* (pl. گیاهان *giyāhān*), grass. P.

گیتی *geti*, world; fate, destiny. P.

گیتی *geti-ārā*, world-adorning. P.

گیتی *geti-furoz*, world-illuminating. P.

گیر *gir*, granted; take, hold, keep (imp. of the verb گرفتن *giriftan*). P.

گیرد *gīrad*, takes or will take; seizes or will seize (aor. of گرفتن *giriftan*). P.

گیرم *gīram*, I admit, grant, allow (aor. of گرفتن *giriftan*). P.

گیر و دار *gīr o dār*, seize and hold; dominion. P.

گیسو *gisū* (pl. گیسوان *gisūwān*), ringlet. P.

ل

ل *la* (adverbial prefix), certainly, surely, assuredly; (prep. for *li* before pronom. suffixes) to, for. A.

لی *li*, (prep.) to, for; (conj. joined to the imperf. subjunctive of a verb) that, in order that. A.

لا *lā*, not (used, firstly, as a simple negative; secondly, as a prohibitive particle joined to the imperf. jussive). A.

لا تَحْزَنْ *lā tahzananna*, grieve thou not (imperf. energetic neg. of the verb حزن *hazan*). A.

لا تَحْسِبْنِي *lā tahsibūni*, think ye me not. A.

لا تُسْرِفْ *lā tusrifū*, waste not, commit not excess (imperf. jussive neg. of اسرف *asrafa*, 4th form of the verb سرف *sarf*). A.

لا تَفْعَلْ *lā taf'al*, do not (imperf. jussive neg. of the verb فعل *fa'ala*). A.

لا تَفْعَلْ بِنَا مَا نَحْنُ بِأَهْلِهِ *lā taf'al bi nā mā nahnu bi ahlihi*, do not unto (me or) us that of which we are deserving. A.

لا تَمُرُّ *lā tamurru*, thou passest not by (imperf. neg. of the verb مر *marra*). A.

لا تَمْنُنْ *lā tamnun*, upbraid not with favours conferred (imperf. jussive neg. of من *manna*). A.

لَا جَرَمَ *lā jaram*, of necessity, perforce; indubitably, certainly, as a matter of course. A.

لا جَوَدَ *lā jawad*, lapis lazuli. A.

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ *lā ḥaula wa lā quwata illā bi 'llāhi*, there is no strength nor power save in God (a phrase employed by the Muhammadans in times of difficulty and calamity to recom-

mend and enjoin submission, patience and acquiescence). A.

لَا خَيْرَ *lā khair*, (is) not good. A.

لَا رَجْمَكَ *la arjumannaka*, I will assuredly stone thee (energetic imperf. of the verb رجم *rajm*). A.

لَا رَهْبَانِيَّةَ فِي الْإِسْلَامِ *lā rahbāniyata fi 'l islāmi*, there is no monachism in Islām. A.

لَازِبَ *lāzib*, firm, solid. A.

لَازِبَ ضَرْبَتِ *zarbati lāzib*, a good hard blow (which leaves a lasting scar). A.P.

لَازِمَ *lāzim*, necessary, obligatory, suitable. A.

لَاشِهَ *lāsha*, corpse, carcase. P.

لَا عَظَمَ *la ā'zam*, assuredly the greatest. A.

لَاغِرَ *lāghar*, thin, lean, lank, slim, meagre. P.

لَاغِرْمِيَّانَ *lāghar-miyān*, slender-waisted. P.

لَاغِرِي *lāghare*, a lean man or person. P.

لَا فَ *lāf*, boast, vain-glory, brag. P.

لَا فَ زَدَنَ *lāf zadan*, to boast, to brag, to

لَا لَهَ *lāla*, tulip. P.

[bluster. P.

لَا لِي *la'ālī* (pl. of لؤلؤ *lu'lu'*), pearls. A.

لَا مَ *lāma*, he blamed. A.

لَا مَنِي *lāmanī*, he hath blamed me. A.

لَا نَ *li anna*, because. A.

لَا نَ الْفَائِدَةُ إِلَيْكَ عَائِدَةٌ *li anna 'l fā'idata ilaiika ā'idatun*, for the benefit will revert to thee. A.

لَا وَاللَّهِ *lā wa 'llāhi*, no, by God! A.

لَا يَدَ *lāyad*, howls, growls, (aor. of لا يَدِنَ *lāyidan*). P.

لَا يَسْعَى *lā yasa'unī*, he doth not obtain access to me (imperf. of the verb وسع *was'a*). A.

لَا يَسْعَى فِيهِ *lā yasa'unī fihi*, during which there doth not obtain access to me. A.

لَا يَسْقَى *lā yaskī*, he giveth not to drink (imperf. of the verb سقى *sakā*). A.

لَا يَعْقِلُ *lā ya'kil*, he understands not; (hence) stupid, stolid, dull (imperf. of the verb عقل *aqala*). A.

لَا يَعْلَمُ *lā ya'lam*, he knows not; (hence) ignorant, stupid (imperf. of the verb علم *alima*). A.

لَا يَغْلَقُ *lā yughlaqu*, it is not shut, it shall not be closed (imperf. passive of the verb غلق *ghalaqa*). A.

لَا يَلِيقُ *lā'ilik*, fit, suitable, becoming, befitting. A.

لَا يَقَالُ *lā yūkalu*, it will not be said (imperf. passive of the verb قال *qāla*, for قال *qāla*). A.

لَا يَكَادُ *lā yukādu*, it doth not come nigh to (accomplishing a thing;—imperf. of the verb كاد *kāda*). A.

لا يكاد يسيغ *lā yukādu yusiḡhuhu*, it is not near to allaying, it doth nearly slake or quench it. A.

لام *lā'im*, blamer, accuser, slanderer, censurer. A.

لا يمر *lā yamurru*, he doth not pass by (imperf. of the verb *مر* *marra*). A.

لا يملك *lā yumlaku*, it is not possessed, it has no owner (imperf. passive of the verb *ملك* *malaka*). A.

لب *lab*, lip; margin, brink, rim. P.

لباس *libās*, dress, garment, clothing, apparel, attire. A.

لغوا *la baḡhaw*, verily they would have rebelled (pl. pret. of the rt. *بغى* *bagi*). A.

لبنان *Lubnān*, mount Lebanon (so called from the milkywhiteness of its perpetual snow). A.

لي تزورني *li tazūranī*, that thou mayest visit me, to visit me (imperf. of the verb *زار* *zāra*, for *زور* *zūr*). A.

لحظه *lahẓa*, look, glance; moment. A.

لحنت *lahkht*, somewhat, some, a little, a piece or part. P.

لحيتي *lahkhte*, an instant, a little while. P.

لدغة *ladgha*, stinging (as of a scorpion), sting. A.

لذت *lazẓat*, delight, flavour, delicious taste. A.

بلذت *ba lazẓat*, with flavour. P.A.

بلذت تر *ba lazẓattar*, more savoury, or delicious. P.A.

لذلك *li zālika*, for this or that reason, on that account, therefore, hence (it is). A.

لذيذ *lazẓīz*, delicious, savoury, delightful, luxurious. A. [ing. P.

لرزه *larza*, shiver, tremor, trepidation, quak-

لرزیدن *larzidan*, to tremble, shake, quake, shiver. P.

لسان *lisān*, tongue; language. A.

لسانه *lisānuhu*, his tongue, his language. A.

لشكر *lashkar*, army, host. P.

لشكري *lashkarī* (pl. لشكاريان *lashkariyān*), military; soldier, guard, attendant, military man, officer; soldiery. *Lashkare*, an army, a whole host of soldiers. P.

لشاهجه *lišāhibihi*, for its owner. A.

لطفات *laṭāfat*, grace, elegance; gentleness, softness, graciousness, genialness, gentle means. A.

لطف *lutf*, gentleness, graciousness, amenity, amiableness, kindness, lenity, grace, favour; elegance. A. [words. A.P.

لطف كوي *lutf-go'i*, gentle speaking, kind

لطيف *laṭīf* (P. pl. لطيفان *laṭīfān*), elegant, graceful; witty; fine, light, delicate. A.

لطيفاً *laṭīfan*, delicate (acc. of لطيف *laṭīf*). A.

لطيفه *laṭīfa* (P. pl. لطيفها *laṭīfahā*), pleasantry, bon-mot, witty or facetious saying. A.

لطيف خوي *laṭīf-kho*, of a mild, gentle, affable

لعب *la'b*, play, sport. A. [disposition. A.P.

لعباده *li 'ibādīhi*, for (or to) his servants. A.

لعل *la'l*, ruby. A.

لعل *la'alla*, perhaps. A.

لعلهم *la'allahum*, haply they. A.

لعل ياره *la'l-pāra*, piece of ruby. A.P.

لعنة *la'nat*, curse, imprecation, malediction. A.

لعنة الله على حده *la'natu 'llah 'alā ḥidah*, God's curse on each and every one of them! A.

لغزیدن *laghẓidan*, to slip, slide, stumble. P.

لغوه *laghw*, inconsiderate act or speech, impropriety, folly, slip, fall. A.

لغوي *laghwī*, my indiscretion. A.

... لغوه *laghwe*, a lapsus linguae. A.P.

لفظ *lafẓ*, word, expression, vocable. A.

لقاء *liqā*, meeting, encounter; aspect, face, visage, countenance. A. [ready. A.

لقد *laqad*, of a truth, assuredly, verily; al-

لقمان *Luqmān*, name of a certain wise man (by some said to have been a son of Job's sister or aunt; by others to have been a disciple of David; by others, a judge in Israel; whilst others declare him to have been an emancipated Ethiopian slave. He is the author of some Arabian fables, and is supposed by many to be the same as Æsop). A.

لقمه *luqma*, morsel, mouthful, scrap; a pitance. A.

لقمه چند *luqma 'i chand*, several mouthfuls. A.P.

لك *laka*, for thee, to thee. A.

لكاتبه *li kātibīhi*, for the writer of it. A.

لكم *la kum*, for you, to you. A.

للخبيثين *li 'l khabīṣīna*, for the impure. A.

للرحمن *li 'r raḥmāni*, to the Merciful. A.

للرحمن الطاب خفية *fa li 'r raḥmāni alṭāfun khaṭīyatun*, for the Merciful One has secret favours (or blessings). A.

للغريب *li 'l gharībī*, to the stranger. A.

للسائم *li 'n nā'imī*, for the sleeper. A.

لم *lam*, not (negative of the *Perfect*, but always joined to the *Jussive* in the sense of the perfect). A.

ل *lima* (for لى *li mā*), for what? why? wherefore? A.

[fect). A.

لما *lammā*, after, when (used with the *Per-*
ان *in lam akun*, if I may not be. A.

لم *lam taṭir*, it had not flown, had not
assayed to fly (imperf. jussive of the verb
طار *tāra*, for طير). A.

لمتن *luntunna*, ye blamed (2 fem. pl. perf. of
لام *lāma*, for لوم). A.

فيه *fa ẓālikunna 'l laẓī lum-*
tunnani fihi, this then is he for whom ye
blamed me! (These words having been
addressed to a company of women, the
fem. *ẓālikunna* is used). A.

لمعان *lam'ān*, brilliance, sparkle, glitter, splen-
dour. A.

لم يراها *lam yarahā*, he hath not seen her (im-
perf. jussive of the verb رآي). A.

لم يقبلوا *lam yaqbalū*, (if) they accept not (im-
perf. of the verb قبل). A.

لم يلتفتن *lam yaltaftina*, they do not give atten-
tion (to), or look (at); (imperf. pl. fem.
8th form of verb لفت). A.

لنذيقهم *la nuẓīkannahum*, assuredly we will
make them taste (imperf. energetic of اذاق
أذاق *azāka*, 4th form of the rt. ذاق *ẓāka*, for
ذوق). A.

ولنذيقهم من العذاب الأدنى *wa la nuẓīkannahum*
mina 'l 'azābi 'l adnā, and we will assuredly
make them taste of the smaller punishment
(i.e. the punishment which is inflicted in
the present world). A.

لنفسك *li nafsika*, for thyself. A.

لنگ *lang*, lame, limping, halting. P.

لنگر *langar*, anchor. P.

لنگر نهادن *langar nihādan*, to cast anchor. P.

لو *lau*, if, unless. A.

لوازم *lawāzim* (pl. لازمة *lāzimat*), necessary
things, requisites. A.

لوج *lūj*, squint-eyed. P.

[on. A.

لوح *lauḥ*, tablet, board used as a slate to write

لوط *Lūṭ*, Lot, nephew of Abraham. A.

لوم *laum*, blame, reproach, censure. A.

له *lahu*, to him, for him, he has; to it, for it,
it has. A.

لهجت *lahjat*, voice, sound, tone; accent; ac-
centuation; speech, talk. A.

[cry. A.

له خوار *lahu khuwāru*, (which) has a lowing

له صوت *lahu ẓautun*, to him (i.e. he has) a
voice. A.

لهم *lahum*, to them, for them, they have. A.

لهو *lahw*, play. A. [game, fun. A.P.

لهو و لعب *lahw o la'b*, playing and toying, sport,
لي *li*, for me; to me; i.e. I have. A.

ليت *laita* (particle of exclamation), would
that! O that! A.

ليث *lais*, lion. A.

ليث عمرو *amr lais*, name of the second sove-
reign of the dynasty of the Saffarides (cop-
persmiths), who reigned in Persia from
870 to 901). A.

ليس *laisa* (neg. substantive verb), he was not,
is not; there is not; (also used as an
indecl. neg. particle, stronger than لا *lā*)
not. A.

ليس بطاهر *laisa bi ṭāhirin*, is not pure. A.

وليس له غيره *wa laisa lahu ghairi*, and he
hath no other (God) beside me. A.

ليس يرفع *laisa yarfa'u*, he raises not (imperf.
of the verb رفع). A.

ليس يسلم *laisa yaslamu*, he will not be safe
(imperf. of the verb سلم). A.

ليك *lek*, or ليكن *lekin*, but. A.

ليل *lail*, night. A.

الليل *al lail*, the night. A.

علي الليل *'ala 'l laili*, in the night, at night. A.

ليلى *Lailā*, name of the mistress of Majnūn.
(The loves of this celebrated pair form the
subject of one of Nazāmi's poems.) A.

لي مع الله وقت *li ma'a 'llāhu waqtun*, I have a
time (or season) with God. A.

لا إن *la in*, verily if. A.

لا إن لم تنته لأرجمنك *la in lam tantahi la arju-*
mannaka, verily if thou desistest not I
will assuredly stone thee; (*tantahi* is the
jussive of the verb انتهى *intahā*, 8th form
of the verb نهى; and *arjumannaka* is the
energetic imperf. of the verb رجم). A.

لين *linat*, excellence, mildness, softness; hu-
manity; a kind of palm-tree; a tall palm. A.

لثيم *la'im*, mean, base, vile, sordid, grovelling. A.

لثيم الطبع *la'imu 't ṭab'*, the sordid of nature;
the churlish soul. A.

ام (pronoun suffix), me; of me, my; I
ما *mā*, we; us; of us; our. P. [(am). A

ما *ma* (negative), not; (pronoun) what, whatever, whatsoever, that which; (interrog.) what? (adv.) as long as. A.

ماء *mā*, water. A.

[streams. A.]

ماء نهرا *māu nahrihā*, the water of its

ما بقلب *mā bi kalbi*, what (is) in the heart. A.

ما تقول *mā taqūlu*, that which thou sayest; what sayest thou? (imperf. of the verb قال *qāla* for قول). A.

ماتم *mātam*, grief, mourning. P.

ما جرى *mā jarā*, what occurred; accident, incident, event, occurrence. A.

ما حضر *mā ḥazara*, that which is ready. A.

ما حضري *mā ḥazare*, the fruit, milk, and cheese which constitute a Persian breakfast. A.P.

ما دام *mā dāma*, as long as it continues; during, as long as. A.

مادر *mādar*, mother. P.

مادر مادر *mādari mādar*, an old woman, grandmother, grannam. P.

ما ذا *mā zā*, what? what is this? A.

ما ذا اكتسبت *mā za ktasabta*, what hast thou gained (or earned)? A.

مار *mār*, snake, serpent. (According to Oriental legends, every subterranean treasure is placed under the guardianship of a serpent.)

مارا *mārā*, to us; for us; us. P. [pent]. P.

مارگزیدا *mār-guzīda*, bitten by a serpent. P.

ماری *mārī*, thou art a serpent. P.

ماست *māst*, sour milk, buttermilk, whey. P.

ماضي *māzī* (fem. ماضية *māziyat*), past, bygone. A.

ما عبدناك *mā 'abadnāka*, we have not worshipped Thee. A.

ما عرفناك *mā 'arafnāka*, we have not known Thee (1 p. pl. perf. of عرف *'arafa*). A.

مال *ma'āl*, end, goal, termination, issue. A.

مال *māl*, money, wealth, property, substance; prosperity. A.

مالدار *māl-dār*, wealthy, opulent, monied man. A.P.

مالك *mālik*, master, owner, possessor; controller. A.

مالك رقاب الامم *māliku riqābi 'l umami*, lord of the necks of peoples. A.

مالكي *mālikī*, relation of master; ownership. A.

ما لي الغريب سوي الغريب انيس *mā li 'l gharibi siwa 'l gharibi anisu*, the stranger hath no friend but the stranger. A.

مألوف *mālūf* (for *ma'lūf*), familiar, ordinary, accustomed, customary. A.

مالهما *ma'ālahumā*, final portion of both. A.

مالخوليا *mālikhūliyā* (the Greek μελαγχολία arabicized), melancholy, idle fancy. A.

مالیدن *mālīdan*, to rub, anoint; to press, crush. P.

ما ليس لك به علم *mā laisa laka bihi 'ilmun*, that of which thou hast no knowledge. A.

ما مر *mā marra*, what (or that which) passed. A.

ما مضى *mā maẓā*, that which is passed, what has passed. A.

مامك *māmak*, little mother, goody. P.

مأمن *māman* (for *ma'man*), place of security. A.

مأمن رضا *māmani riẓā*, a satisfactory (or pleasing) place of security. A.P.

ما من مولود *mā min mauḷūdin*, there is not (one) of those who are born, there is no one born. A.

مأمول *māmūl* (for *ma'mūl*), hoped for, expected. A.

مانا *mānā*, alike, equal, similar; certainly; you would say or think, as though; forthwith, quickly, immediately. P.

ماند *mānd*, hath remained. P.

... *mānad*, he or it remains, or remaineth, or will remain (aor. of ماندن *māndan*); he or it resembles (aor. of مانستن *mānistān*). P.

ماندن *māndan*, to remain, continue, last, endure; to be fatigued, spent, tired, exhausted; to break down. P.

در گل ماندن *dar gil māndan*, to sink in a quagmire; to hesitate, to boggle. P.

مانده شدن *mānda shudan*, to be weary, tired, knocked up. P.

مانستن *mānistān*, to resemble. P.

مانع *māni*, refuser, forbidding, hinderer, preventer. A.

مانند *mānand*, like. P. [venter. A.]

مانی *mānī*, name of a celebrated painter, the founder of the sect of the Manichæans. P.

ماوا *māwā* (for *ma'wā*), haunt, retreat, place of resort, apode. A.

ماه *māh*, the moon; month. P.

ماه روي *māh-rū* (pl. ماه رويان *māh-rūyān*), moon-faced, fair and lovely as the moon. P.

ما رويي *māh-rū'e*, one fair as the moon. P.

ماهي *māhī*, fish. P.

ماهيي *māhiye*, a fish, one fish, a certain fish. P.

مايه *māya*, amount, sum, quantity; wealth, capital, stock-in-trade, store; main-stay; source, origin. P.

مباح *mubāḥ*, lawful, allowable; allowed to be taken or suffered to be shed with impunity. A.

مباد *ma bād*, may there not be! P.

مبادا *mabādā*, let it not be! by no means! away! lest. P.

مبارز *mubārīz* (P. pl. مبارزان *mubārīzān*), warrior, champion. A. [fight. A.]

مبارزت *mubārazat*, coming out, or forth, to

مبارک *mubārak*, blessed, blest; happy, fortunate; auspicious. A. [perhaps. P.]

مباش *ma bāsh*, be it not! stay not! lest,

مبالغه *mubālagha*, exaggeration, extravagance, hyperbole, stress, emphasis. A.

مبالغه نمودن *mubālagha namūdan* (or مبالغه کردن *mubālagha kardan*), to exaggerate, be extravagant. A.P. [unfortunate. A.]

مبتلا *mubtalā*, afflicted, plagued, tried, tempted;

مبدل *mubaddal*, changed, converted, altered. A.

مبذّر *mubazzir*, prodigal, lavish, spendthrift. A.

مبذّری *mubazzirī*, prodigality, extravagance, profusion, profuseness. A.

مبر *ma bar*, do not lower (imp. of بردن *burdan*). P.

مبرز *mabraz*, privy. A.

مبلغ *mablagh*, sum, amount (of money). A.

مبلغی *mablaghe*, a sum, a certain amount; a good bit, a long stretch. A.P. [bastan]. P.

مبند *ma band*, indulge not (imp. of بستن *bستن*).

مبیت *mabit*, passing the night (in a place). A.

مبین *mubin*, manifest, evident, clear, distinct. A.

میندار *ma pindār*, think not, do not suppose or imagine (imp. of پنداشتن *pindāshstan*). P.

متاب *ma táb*, turn not away (imp. of تافتن *tāftan*). P. [pliance. A.]

متابع *mutāba'at*, following; obedience, com-

مآلف *muta'allif*, cultivating an acquaintance, conciliating. A.

متبحر *mutabāḥḥir*, like an ocean in depth and extent of learning, deep, profound. A.

متبدل *mutabaddal*, changed, altered; metamorphosed. A.

متجلی *mutajalli*, resplendent, brilliant. A.

متحرک *mutaḥarrik*, moving, moveable; motive. A.

متجلی *mutaḥalli*, adorned with jewels. A.

متحمل *mutaḥammil*, suffering patiently, enduring; bearer. A.

متحیر *mutaḥaiyir*, perplexed, astonished, astounded, bewildered, amazed. A.

متدد *mutaraddid*, hesitating, wavering, vacillating, irresolute, unsettled, uncertain, doubtful, perplexed. A.

مترسل *mutarassil* (P. pl. مترسلان *mutarissilān*), letter-writer, correspondent; corresponding secretary of a prince. A.

مترصد *mutarassid*, contemplating, watching, waiting for, watchful, observant. A.

مترقب *mutarakkib*, one who expects, waits, or hopes; hoping, expecting. A.

متسع *muttasi'*, large, spacious, extensive. A.

متصور *mutaṣawwir*, pictured, imagined, supposed, considered. A.

متضعف *mutaṣa'if*, weak, weakened, enfeebled, powerless. A.

متع *matti'*, cause thou to enjoy, render happy (imp. of 2nd form of the verb متع). A.

متع *matti'i 'l muslimīna bi ḥayātihi*, make happy the true believer by the length of his life. A.

متعبّد *muta'abbid* (P. pl. متعبّدان *muta'abbidān*), worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متعدّي *muta'addi*, aggressor; transgressor; (in grammar) transitive, causal (verb). A.

متعدّیا *muta'addiyan*, acc. of متعدّي. A.

متعلّق *muta'allik*, (P. pl. متعلّقان *muta'allikān*), related to, connected, dependent, attendant, adherent; domestic, kinsman. A.

متعلّم *muta'allim* (P. pl. متعلّمان *muta'allimān*), learner, student, pupil, disciple. A.

متعنّد *muta'annid* (P. pl. متعنّدان *muta'annidān*), seeker of another's ruin; inimical. A.

متغیّر *mutaghaiyir*, changed, altered; disturbed, perplexed. A.

متفق *muttafiq*, consenting, agreeing, agreed. A.

متقدّم *mutakaddim* (P. pl. متقدّمان *mutakaddimān*), predecessor, one gone before, ancient. A.

متکبر *mutakabbir*, proud, haughty, arrogant. A.

متکلم *mutakallim* (P. pl. متکلمان *mutakallimān*), speaker, orator. A. [pining for. A.]

متلهف *mutalahhif*, agitated, distressed, grieved,

متمتع *mutamatti'*, enjoying, enjoyer, benefitter; one who takes his fill. A.

متمکن *mutamakkin*, placed, established, permanently located, firmly fixed or rooted; inhabiting. A.

متنم *mutana'im*, soft, delicate; affluent in the enjoyment of the conveniences, comforts and luxuries of life. A.

موقع *mutawakkī* (P. pl. *mutawakkī'ān*), waiting, expecting; expectant. A.

متهاون *mutahāwin*, negligent, indolent, heedless, inattentive; idler. A. [cused. A.]

متهم *muttahim*, suspected, accused, falsely accused

مثابت *maṣābat*, step, degree, point. A.

مثابتي *maṣābate*, a degree. A.P.

مثال *miṣāl*, like, resembling; history, fable; example, model; similitude, likeness. A.

بر مثال *bar miṣālī*, after the similitude of. P.A.

با مثال ما *bā miṣālī mā*, with the like of us, with such as we. P.

مثاني *maṣānī* (pl. of *maṣnā*), the chords of the lute (that are after the first). A.

مثل *maṣāl*, fable, tale, parable, simile, apologue, proverb. A.

في في المثل *fī 'l maṣāl*, for example. A.

مثل زدن *maṣāl zadan*, to give an example, quote a proverb, propound a parable. A.P.

مثلي *maṣale*, a simile. A.P.

مثنوي *maṣnawī*, poetry composed of distichs in each of which are two lines, which rhyme and agree in measure. A.

مجادله *mujādala*, disputation, strife. A.

مجال *majāl*, room to move round or turn about; suitable place; power, strength, ability. A.

مجالس *majālis* (pl. of *majlis*), assemblies, places of sitting, sessions. A.

مجالست *mujālasat*, sitting with another, converse, society. A.

مجانبت *mujānabat*, receding, retiring, going off, going aside. A.

مجاورت *mujāwarat*, keeping up intercourse with neighbours, intimacy; vicinity, propinquity, neighbourhood, cohabitation. A.

مجاورت کردن *mujāwarat kardan*, to keep close, to remain near, to sit by. A.P.

مجاهد *mujāhada*, fighting (specially against infidels), strenuous effort to harm or ruin; struggle, effort; submitting to trouble, a sore infliction. A.

مجتبى *mujtabā*, chosen, selected, elect. A.

مجرد *mujarrad*, stripped; solitary, single; unmarried; bare, mere. A.

بمجرد *bā mujarrad*, barely, merely. P.A.

مجروح *majrūh*, wounded. A.

مجرى *mujrā*, made to flow; (hence), issued, granted, allowed. A.

مجلس *majlis*, place of sitting, assembly, session; congregation. A.

مجلسي *majlise*, a whole company. A.P.

مجللى *mujallā*, bedecked, ornamented. A.

مجمع *majma'*, place of confluence or of assembling, meeting, congregation, assembly. A.

مجموع *majmū'*, collected; tranquil, quiet. A.

مجموعه *majmū'a*, collection, assemblage, aggregate. A.

مجنون *majnūn*, crazed, insane; name of the Arab lover whose attachment to Laila is celebrated by Nazāmī and other poets. A.

مجوی *ma jū*, seek not (neg. imp. of *جستن* *justan*). P.

مجيد *majīd*, glorious. A.

محابا *muḥābā*, connivance; respect, regard; ceremony. A.

محادثه *muḥādāṣa*, conversing, talking, conversation. A. [facing one another. A.]

مخاذا *muḥāza* (for *مخاذاة* *muḥāzāt*), confronting,

مخارب *muḥārib*, waging war; contending; warrior. A.

محاسبه *muḥāsaba*, adjustment or audit of accounts, computation; arithmetic. A.

محاسن *maḥāsin* (pl. of *ḥusn*), good works, laudable actions, virtues, merits; personal charms. A. [lences. A.]

محاسني *maḥāsini*, my good works or excel-

مخافل *maḥāfil* (pl. of *maḥfil*), assemblies. A.

مخال *muḥāl*, impossible; inconsistent (with), opposed (to), absurd. A.

محمده *maḥmīd* (pl. of *maḥmidat*), laudable actions or qualities, virtues. A.

محاوره *muḥāwara*, conversation, dialogue, chat, talk, common parlance. A.

محب *muḥibb*, friend, lover. A.

محبب *muḥibbu 'l atkiyā'i*, the friend of the pious. A. [ship. A.]

محببت *maḥabbat*, love, affection; kindness, friend-

محبوب *maḥbūb* (P. pl. *maḥbūbān*), beloved, liked; mistress. A.

محبوبتر *maḥbūbtar*, more beloved. A.P.

محبوبتي *maḥbūbe*, an object greatly beloved. A.P.

محتاج *muḥtāj* (P. pl. *muḥtājān*), necessitous, needy, in want, indigent, in need. A.

محتاجتر *muḥtājtar*, more in need, in greater need, more needy, more necessitous. A.P.

- مُتَسَبِّب** *muhtasib*, the superintendent of police, who examines weights and measures, and prevents drinking and other disorders; police-magistrate. A.
- مُتَمَلِّم** *muhtamal*, supposable, conceivable, probable, suspected. A.
- ... **مُتَمَلِّم**, bearing a burthen; patient. A.
- مُحْجُوب** *mahjūb*, veiled, concealed, obscured; bashful, modest. A.
- مُحْرَق** *muḥraqan* (acc. of **مُحْرَق** *muḥraq*), burning, burnt, consumed. A.
- مَحْرُوم** *mahrūm*, excluded; denied, refused; frustrated, disappointed. A.
- مُحْسِن** *muḥsinīna* (acc. of **مُحْسِن** *muḥsinūna*, pl. of **مُحْسِن** *muḥsin*), beneficent. (See **يُحِبُّ** *yuhibbu*). A. [ment. A.]
- مَشْهَر** *maḥshar*, place of assembly; last judgment.
- مُحْض** *maḥẓ*, pure, unmixed, unalloyed, sheer; only, entirely, purely. A.
- مُحْزَر** *maḥẓar*, disposition, temper. A.
- مُحْفِل** *maḥfil*, assembly. A.
- مُحْفُوظ** *maḥfūẓ*, kept, guarded, preserved. A.
- مُحَقِّق** *muḥaqqik* (P. pl. **مُحَقِّقَان** *muḥaqqikān*), verifying, confirming; teacher of spiritual truth, philosopher. A.
- مُحَقِّقَانَه** *muḥaqqikāna*, spiritual; truly, accurately; like, or after the manner of the teachers of spiritual truth. A.P.
- مِهَكَّة** *miḥakk*, touchstone, test. A.
- مُحْكَم** *muḥkam*, strong, firm, strengthened, confirmed; incontrovertible, indisputable, conclusive; a portion or passage of the Kurān; clear, conspicuous, perspicuous. A.
- مَحَل** *maḥall*, place, situation; quarter, district; occasion, opportunity. A. [parish. A.]
- مَحَلَّة** *maḥalla*, quarter of a town, district.
- مُحَمَّد** *muḥammad*, greatly praised; name of a man; name of the Arabian pseudo-prophet. A.
- مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ غَزَالِي** *Muḥammad bin Muḥammad Ghazzālī*, a renowned doctor of Islām, born at Thaus, in Khurāsān, A.H. 450, and died A.H. 505. A.
- مُحَمَّدُ سَبُكْتَاغِي** *Mahmūd Sabuktagīn*, the second Sultan of the dynasty of Ghazni, succeeded his father Sabuktagīn, A.H. 387, A.D. 997, and died A.H. 419, after conquering great part of Hindūstān, and taking the royal cities of Delhi and Kannauj. A.P.
- مِحْنَت** *miḥnat*, affliction, trouble, toil, distress, anguish, suffering, inconvenience, discomfort.
- مَحْو** *maḥw*, obliteration. A. [fort. A.]
- مُحَوَّد** *maḥw shudan*, to be erased or obliterated. A.P. [son. A.]
- مُخَاطَب** *mukḥāṭab*, addressed; the second person. *mukḥāṭib*, addressing; speaker. A.
- مَخَافَت** *makhāfat*, dread, fear, alarm; danger. A.
- مُخَالَطَت** *mukḥālaṭat*, mixing, or engaging in (an affair); familiar or social intercourse, intimacy, friendship. A.
- مُخَالَف** *mukḥālif*, contrary, repugnant, adverse, antagonistic, unfavourable; obstinate, irreducible. A. [opposition, enmity. A.]
- مُخَالَفَت** *mukḥālafat*, contradiction, contrariety.
- مُخْطَب** *mukḥabbat*, disordered, deranged, upset. A.
- مُخْتَصَر** *mukḥtaṣar*, abridged, curtailed; brief, compendious, laconic; compendium; mean, trifling, small, insignificant. A.
- مُخْتَلِف** *mukḥtalif*, different, various, contrary. A.
- مُخْدَم** *makhḍum*, served, waited upon; lord, master. A. [kharidan]. P.
- مُخَر** *ma khar*, do not buy (neg. imp. of **خَرَدَن** *khāradan*).
- مُخَرَّش** *ma kharāsh*, lacerate not, do not tear (neg. imp. of **خَرَّاشِدَن** *khārašīdan*). P.
- مُخْفُوز** *makhfūẓ*, lowered, depressed; marked with *kasr*, or *khaṣṣ* (as when **قَدَر** *qadr* has been changed to *kidr*). A.
- مُخْلِص** *mukḥliṣ* (P. pl. **مُخْلِصَان** *mukḥliṣān*), sincere, real, genuine; truly religious. A.
- مُخْلِصِيْنَا** *mukḥliṣīna* (acc. of **مُخْلِص** *mukḥliṣ*), sincere, unfeigned in professions of faith, in demonstration of friendship, or in yielding obedience. A.
- مُخْلِصِيْنَا لَهُ الدِّين** *mukḥliṣīna lahu 'd dīna*, being sincere towards him in religion. A.
- مُخْلُوق** *makhlūq*, created, formed; creature. A.
- مُخْتَن** *mukḥannas*, effeminate, infamous; a rank old catamite; hermaphrodite. A.
- مُخَوَّر** *ma kḥpur*, do not eat (neg. imp. of **خَرَدَن** *khāradan*). P.
- مُخَوِّف** *makhḥūf*, dreadful, dangerous, fearful. A.
- مَدَّاح** *maddāḥ*, laudatory; encomiast, panegyrist. A. [tan]. P.
- مَدَّار** *ma dār*, hold not (neg. imp. of **دَاشَتَن** *dāsh-tan*).
- مُدَارَا** *mudārā* (for A. **مُدَارَات** *mudārāt*), politeness, kindness, affability, conciliation, gentleness; dissimulation. P.
- مُدَاوَمَت** *mudāwamat*, becoming permanent, constantly, remaining, frequenting; continuance, perpetuity. A.

مدبر *mudabbir*, administrator, prefect, governor, manager, director. A.

مدت *muddat*, time, term, period, space, long time or interval, while. A.

مدتها *muddathā* (P. pl. of مدت *muddat*), many days, long intervals; for a long season. A.P.

مدتی *muddate*, a certain space of time, a long interval; for a long period. A.P.

مدح *madh*, praise, eulogium, encomium, applause, commendation. A.

مدرسه *madrasa*, seminary, academy, public school, college. A.

مدعی *mudda'ī* (P. pl. مدعیان *mudda'iyān*), plaintiff; opponent, adversary; false claimant; pretender. A. [ed. A.]

مدفون *madfūn*, buried, interred, hidden, covered. *ma dih*, give not, yield not (neg. imp. of دادن). P.

مدهوش *madhūsh* (P. *madhosh*), astonished, bewildered, confounded, bereft of sense and reason. A.

مذکور *mazkūr*, remembered, mentioned, recorded, repeated, expressed; discourse. A.

مذلت *mazallat*, baseness, abjectness, vileness; contemptibleness; contempt, degradation. A.

مذمت *mazammat*, blame, disparagement, scorn, contempt. A. [culpable, blameable. A.]

مذموم *mazmūm*, blamed, censured, condemned;

مر *mar*, an emphatic particle sometimes placed before the dat. and acc. of Persian nouns, and corresponding to the Hindūstānī *hi*. It is, however, often pleonastic. P.

مر *marra*, he (or it) passed, passed by. A.

مر العیس و *wa marra 'l 'īsu*, now that the (whitish-yellow) camels have passed by (or gone). A.

مر *mar*, man; the human race. A.

مر *marā* (dat. or acc. of من *man*, I), to me, me. P.

مراتب *marātib* (pl. of مرتبه *martaba*), steps, ranks, degrees, grades; dignities, honours. A.

مراد *murād*, meant, intended; desire, wish, will, intention, design, pleasure; object, aim; desirable objects; good things of life. A.

مراسله *murāsala*, epistolary correspondence. A.

مراغبه *murāghabat*, expression of a wish, desire, propensity. A.

مراغه *murāfa'a*, carrying a complaint or case (before a judge). A.

مراقت *murāfaqat*, travelling in company, association, companionship, society. A.

مراقبه *murākaba*, observation, regard, contemplation, meditation (on God). A.

مرا هست *marā hast*, to me is, I have. P.

مری *murabbī*, tutor, instructor, guardian, patron, protector. A.

مرتب *murattab*, set in order, arranged. A.

مرتب کردن *murattab kardan*, (and مرتب ساختن *murattab ākhtan*), to arrange, to regulate. A.P. [office. A.]

مرتبه *martabat* and *martaba*, rank, degree, step,

مرتبی *martabate*, a rank. A.P.

مرتهن *murtahan*, pledged. A.

مرحب *marḥab*, amplitude, convenience, room. A.

مرحبا *marḥaban* (acc.), see اهلا *ahlan*. A.

مرحمت *marḥamat*, pity, compassion. A.

مرد *mard*, man; hero. P.

مرداد *murdād*, the fourth month of the Persian calendar, corresponding to our July. P.

مردار *murdār*, impure, unclean; carcass; carrion. P.

مردان *mardān* (pl. of مرد *mard*), men. P.

مردانه *mardāna*, manly. P.

مردشت *Mardusht*, a place near Shirāz, where earthen vessels are said to be extensively manufactured. P.

مردک *mardak* (dim. of مرد *mard*), little man, manikin; low, little, or insignificant fellow. P.

مردم *mardum* (pl. مردمان *mardumān*), man, human being. P.

مردم آزار *mardum-āzār*, man-tormentor, vexing, afflicting mankind. P.

مردم آزاری *mardum-āzārī*, the tormenting of mankind. *Mardum-āzāre*, a tormentor of mankind. P.

مردم خوار *mardum-khūār*, man-devouring, cannibal; cruel, fell, remorseless. P.

مردم در *mardum-dar*, man-rending, ferocious, ravenous. P. [ing, injurious. P.]

مردم گزا *mardum-gazā*, man-biting, man-molest-

مردمی *mardumī*, manliness; humanity, courtesy. P.

... *mardume*, a man, a certain man. P.

مردن *murdan*, to die, expire; to go out, be extinguished. P.

مرد *marda*, of or pertaining to man. P.

... *murda*, dead, deceased. P.

مرد *dū marda*, of two men, to the number of two men. P.
 به مرده *murda bih*, (is) better dead. P.
 مردی *mardī*, manliness, virility, vigour, valour, bravery;—thou art a man. *Marde*, a man man, a certain man. P.
 مردیت *mardiyat*, thy virility. P.
 مرسان *ma rasān*, cause not to arrive, inflict not. P.
 مرسل *mursāl*, sent; messenger, apostle. A.
 مرسوم *marsūm*, prescribed, accustomed; pay, stipend, salary. A.
 مرشد *murshid*, guide, spiritual director. A.
 مرصع *murassa'*, covered with gold, set with jewels, inlaid. A. [plaint. A.
 مرض *maraz*, disease, sickness, malady, complaint. A.
 مرضی *marazī*, agreeable, acceptable; assented to; will, assent. A.
 مرغ *murgh* (pl. مرغان *murghān*), bird, fowl. P.
 مرغ آبی *murgh-ābi*, water-fowl. P.
 مرغ ایوان *murghī aiwān* (lit. bird of the porch), birds which sit on or about the porch of a house, such as sparrows, *mainās*, &c. P.
 مرغ بریان *murghī biryān*, broiled or roasted fowl. P.
 مرغک *murghak* (dim. of مرغ *murgh*), little bird, chick. P.
 مرغی *murghē*, a bird. P. [chick. P.
 مرقع *murakka'*, patched garment, beggars quilt, (syn. دلق). A.
 مرکب *markab*, horse, steed, camel; any beast or vessel whereon one is carried. A.
 مرکب *murakkaḥ*, compounded; mounted, placed, set, inserted. A.
 مرکز *markaz*, fixed place, or point, or station; centre. A.
 مرگ *marg*, death, decease. P. [centre. A.
 مرنج *ma ranj*, grieve not, be not displeased (imp. of رنجیدن *ranjīdan*). P.
 مرو *ma rav*, go not (imp. of رفتن *raftan*). P.
 مروا *marrū*, they passed by (3 p. pl. perf. of مرار *marra*). A.
 مروا باللغو *izā marrū bi ḥ laghwi*, when they pass by (or meet with) a folly (or impropriety). A. [ingly. A.
 مروا کراما *marrū kirāman*, they pass by pity. A.
 مروارید *marwārīd*, pearl. A.
 مروت *muruwat*, manliness, humanity, kindness, generosity, liberality; politeness; human nature. A.

مروحه *mirwaḥa*, fan. A.
 مرهم *marham*, salve, plaster, balm, liniment. A.
 مرهم نه *marham-nih*, one who lays on salve, or applies a plaster. A.P. [rified. A.
 مرهوب *marhūb*, feared; afraid, alarmed, terrified. A.
 مرید *murīd*, desirous; partial; scholar, disciple, pupil. A. [is. P.
 مرین *marīn* (for مارین *mar īn*), this, this it is. P.
 مزاج *mizāj*, temperament, constitution, disposition, quality. A.
 مزاح *muzāḥ*, joke, jesting. A.
 مزاجه *muzjāt* (fem. of مزجی *muzjan*), small, scanty, little, trifling, mean or paltry (thing or matter). A.
 مزد *muzd*, reward, gratuity, fee, recompence. P.
 مزد سرهنگی *muzdi sarhangī*, revenue-collector's fee, or bailiff's fee. P.
 مزروع *mazrū'*, sown (seed or field); tillage. A.
 مژگنی *muzakkā*, made clean, purified; capital from which 2½ per cent. yearly is given in alms (and which is thus rendered pure). A.
 مز *ma zan*, strike not (neg. imp. of زد *zadan*). P.
 مزیت *mazīyat*, excellence, excess (of wisdom). A.
 مزید *mazīd*, increasing; increase, addition. A.
 مژده *muzhda*, good news, glad tidings. P.
 مژ *mizha* or *muzha* (pl. مژگان *mizhagān* or *muzhagān*), eye-lid; hair of eye-lid, eye-lash. P.
 مساء *masā*, evening. A.
 مساعد *musā'id*, happy, favourable, auspicious. A.
 مسافر *musāfir* (P. pl. مسافران *musāfirān*), traveller, wayfarer, stranger. A.
 مساکین *masākin* (pl. of مسکین *miskīn*), poor. A.
 مسامحت *musāmaḥat*, negligence; connivance, conniving; giving up, waiving or foregoing (a claim). A.
 مست *mast*, drunk, intoxicated, inebriated; drunkard; infuriated. P.
 پیل مست *pīlī mast*, elephant in rut, furious elephant. P.
 مستتر *mustatar*, concealed, hidden. A.
 mustatir, one who hides himself. A.
 مستجاب *mustajāb*, answered, accepted. A.
 مستجاب الدعوة *mustajābu 'd da'wat*, whose prayer is accepted, or heard in heaven. A.
 مستحکم *mustahkam*, firm, established, confirmed. A.
 مستخلص *mustakhḥḥ*, taken clean away; appropriated, made special, secured, rescued. A.

مستقي *mustaṣki*, dropsical, one who has the
 مستعار *musta'ār*, borrowed. A. [dropsy. A.
 مستعان *musta'an*, whose aid is implored; (hence)
 God. A.
 مستعرب *musta'rib* (P. pl. مستعربان *musta'ribān*),
 one who becomes as an Arab. A.
 مستعجل *musta'jil*, quick, hasty, making haste,
 hurrying. A. [fit. A.
 مستعد *musta'idd*, arranged; ready, prompt; able,
 مستغرق *mustaghraq*, plunged, immersed. A.
 مستفيد *mustafid*, benefited, profited, deriving
 advantage; profitable, advantageous. A.
 مستقيم *mustaqbiḥ*, hateful, odious, disgusting. A.
 مستقيم *mustakim*, right, true, correct, accurate;
 straight; sound, vigorous (constitution);
 resolute; faithful. A.
 مستم *mastam*, I am intoxicated. P.
 مستمع *mustami'*, hearer, auditor, listener. A.
 مستمند *mustmand*, needy, indigent, wretched. P.
 مستوجب *mustawjib*, deserving, meriting; proper,
 fit, worthy, becoming. A.
 مستور *mastūr* (P. pl. مستوران *mastūrān*), veiled,
 concealed; good, modest, chaste. A.
 مستولي *mustauli*, overcoming, predominant,
 prevalent. A.
 مستي *mastī*, intoxication, drunkenness. P.
 مسجد *maṣjid*, place of worship, mosque. A.
 مـطور *maṣtūr*, written, mentioned, described. A.
 مسكر *muskir*, inebriating, intoxicating; any
 intoxicating drink or drug. A.
 مسكنت *maskanat*, poverty. A.
 مسكين *maskin* (P. pl. مسكينان *maskinān*), poor,
 humble, meek. A.
 مسلم *muslim*, true believer, Moslem. A.
 مسلم *musallam*, committed, consigned, en-
 trusted; preserved, safe, secured; sole, ex-
 clusive; granted, allowed (to). A.
 مسلمان *muslimān* (P. pl. of مسلم *muslim*),
 true believers, Moslems. A.
 مسلمان *musalmān* (pl. مسلمانان *musalmānān*),
 Musalmān, believer (a corrupted word). P.
 مسلماني *musalmāni*, the Muhammadan religion;
 orthodoxy, Islām. P.
 مسلمين *muslimīna* (acc. of مسلمون *muslimūna*, pl.
 of مسلم *muslim*), true believers, faithful. A.
 مسمع *misma'*, organ of hearing, ear. A.
 مسمعي *misma'i*, mine ear. A.
 بمسمعي *bi misma'i*, into my ear. A.

مسند *masnad*, large cushion for reclining on
 throne, bench. A.
 مسند قضا *masnadi qazā*, judgment-seat. A.P.
 مسؤل *mas'ul*, asked, questioned, interrogated. A.
 مسئلة *mas'ala*, question, query, problem, pro-
 position, point of law. A.
 مشابهت *mushābahat*, resemblance. A.
 مشار *mushār*, indicated. A.
 مشار الیه *mushārun ilaih*, the pointed at; the
 aforesaid. A.
 مشاطة *mashshāṭa*, tire-woman. A.
 مشام *mashāmm*, smell, olfactory sense. A.
 مشاورت *mushāwarat*, application for advice;
 consultation. A.
 مشاهدة *mushāhadat*, beholding, contemplation,
 vision, view, sight, appearance. A.
 مشاهدۃ الابرار بين القیّی والایستار *mushāhadatu 'l-
 abrāri bainat tajallī wa 'l-istitār*, the visions
 of the devout consist partly of the manifes-
 tations (of the Deity), and partly of (His)
 veiling (Himself) in obscurity. A.
 مشاھره *mushāhara*, monthly wages or allow-
 ance, pay, salary. A.
 مشائخ *mashā'ikh* (pl. of شيخ *shaiḥ*), elders,
 revered, venerable, holy men: (often used
 for the singular, as in Tale XIX, Book II.) A.
 مشت *musht*, fist, blow with the fist; handful. P.
 مشتاب *ma shītāb*, haste not, be not in a hurry
 (neg. imp. of شتافتن *shitāftan*). P.
 مشتاق *mushtāq*, desirous, longing, anxious. A.
 مشتاق منزلي *mushtāqi manzili*, thou desirest
 the halting-place. A.P.
 مشتاقی *mushtāqi*, desirousness. A.P.
 مشتاقی بد کہ ملولی *mushtāqi bih ki malūli*, long-
 ing is better than loathing. A.P.
 مشتري *mushtari*, purchaser, buyer. A.P.
 مشت زن *musht-zan*, boxer, pugilist, bruiser. P.
 مشت زنی *musht-zanī*, fisticuffs, boxing. P.
 musht-zane, a boxer. P.
 مشغل *mushtaghal*, employed, busy, engaged;
 occupied (in devotion). A.
 mushtaghil, employing, spending; em-
 ployer, spender. A.
 مشہر *mushtahar* or *mushtahir*, proclaimed,
 made public; called, named; famous. A.
 مشتی *mushtī*, handful; blow with the fist. P.
 . . . *mushte*, a handful, a small body. P.
 دو مشت *mushte dū*, a couple of handfuls. P.

مشرق *mashriq*, the point or quarter in which the sun rises, the East. A.
 تابستاني *mashriki tābistāni*, the summer solstice, the longest day, when the sun enters Cancer. A.P.
 زمستاني *mashriki zamistāni*, the winter solstice, the shortest day, when the sun enters Capricorn. A.P.
 مشرقين *mashrikaini* (oblique of مشرقان *mashrikāni*, dual of مشرق (مشرق), the two Easts (i.e. the East and the West). A.
 بعد المشرقين *bu'du 'l mashrikain*, the distance between the East and the West. A.
 مشعل *mash'al*, torch, flambeau. A.
 دار مشعل *mash'ala-dār*, torch-bearer. A.P.
 مشغلة *mashghala*, business, employment, occupation; pastime; place of business; tumult, disturbance. A. [busy. A.
 مشغول *mashghūl*, employed, occupied, engaged, مشغولي *mashghūli*, employment, business. A.P.
 مشفق *mushfiq*, kind, gracious, tender, affectionate, benevolent, compassionate. A.
 مشقة *mashaqqat*, trouble, labour, hardship, misery, difficulty, pain, toil. A.
 مشك *mushk* or *mishk*, musk. P.
 بيد مشك *bedi mushk*, musk-willow. P.
 مشكل *mushkil*, difficult, arduous, puzzling, perplexing, embarrassing. A.
 مشكلي *mushkili*, difficulty. A.P.
 مشكي *mushki* or *mishki*, art thou musk? P.
 مشمار *ma shumār*, count not, reckon not (neg. imp. of شمردن). P.
 مشموم *mashmūm*, perfumed, fragrant. A.
 مشورت *mashwarat*, consultation, counsel. A.
 مشوش *mushawwash*, disturbed, uneasy, vexed, perplexed, distressed; stormy, raging, boisterous. A.
 مشهور *mashhūr*, public, notorious, well-known; celebrated, noted, famed. A.
 مشهورتر *mashhūrtar*, better known, more public, notorious or celebrated. A.P.
 مشيت *mashiyat*, will, pleasure. A.
 مشير *mushir*, counsellor, adviser. A.
 مصاحبة or مصاحبة *muṣāhabat*, companionship, society, familiarity, intimacy. A.
 مصاحف *maṣāḥif* (pl. of مصحف *muṣḥaf*), volumes, books; Kurān. A.
 معاذر *muṣāḍira*, fining, mulcting, amercing. A.

مصارع *muṣāra'at*, wrestling, contest. A.
 مصاف *maṣāff* (pl. of مصف *maṣaff*), ranks; rows (of soldiers); a field of battle. A.
 مصاف آزموده *maṣāff-āzmūda*, inured to war. A.P.
 مصالح *maṣāliḥ* (pl. of مصلحة *maṣlaḥat*), affairs, concerns, interests, benefits. A.
 مصالح *muṣālahat*, reconciliation, peace, pacification. A. [misfortunes. A.
 مصائب *maṣā'ib* (pl. of مصيبة *muṣibat*), calamities, قبل المصائب *qabla 'l maṣā'ibi*, before the troubles (of losing them have been experienced). A.
 مصحف *muṣḥaf*, book, volume. A.
 المصحف *al muṣḥaf*, the volume; (also A.P. مصحف عزيز *muṣḥafi 'azīz*, the precious volume; and مصحف مجيد *muṣḥafi majīd*, the glorious book), i.e. the Kurān. A.
 مصر *miṣr*, Egypt. A.
 مصرع *miṣra'*, hemistich, first half line. A.
 مصري *miṣri* (A. مصري *miṣriy*), Egyptian. A.P.
 مصطفى *muṣṭafā*, chosen, elected, elect; a man's name, and a title given to Muhammad. A.
 مصالح *muṣliḥ*, rectifier, censor, reformer; pacific, conciliatory. A.
 مصلحة *maṣlaḥat*, affair, business; object, subject, purpose; prudent course, wise step, proper measure, becoming thing; fit occasion, expediency; welfare, best interest; benevolence, kindness, peace, good-will. A.
 مصالحة *maṣlaḥat-āmez*, imbued with kindness, conciliatory, pacific. A.P.
 مصالحة جو *maṣlaḥat-jū*, seeking to correct or reform. A.P.
 مصالحة جوي *maṣlaḥat-jū'e*, a seeker, or promoter of the interest, or of the good-will. A.P.
 مصالحي *maṣlaḥate*, any particular occasion, crisis or emergency. A.P.
 مصلي *muṣallā*, place of prayer, oratory; a large field, in which, upon certain occasions, thousands congregate to offer public prayer. A.
 مصلاي شيراز *Muṣallāyi Shirāz*, the name of a place at Shirāz. A.P.
 مصمم *muṣammam*, fixed, determined. A.
 مصنف *muṣannif*, author, compiler, composer. A.
 مصون *maṣūn*, guarded, kept safe. A.
 مصيب *muṣib*, disastrous, calamitous, injurious, hurtful, pernicious. A.
 مصيبة *muṣibat*, calamity, misfortune, adversity, disaster, affliction. A.

- بمصیبتی *ba muṣibate*, by a misfortune, through a calamity. P.A.
- مضاد *muḡādd*, opponent, antagonist, rival. A.
- مضاعف *muḡā'af*, doubled. A.
- مضرت *maḡarrat*, detriment, injury, mischief, hurt, nuisance. A.P. [tenour. A.
- مضمون *maḡmūn*, contents, purport, subject, مضمون *maḡmūni khīṣāb*, subject of discussion; occasion of displeasure or condemnation. A.
- مضی *maḡā*, he went; it passed. A.
- مضی الصبا *maḡa 's ṣibā*, childhood is passed and gone. A. [with. A.
- مطابق *muṭābiḡ*, conformable, in consonance
- مطاع *muṭā'*, obeyed. A.
- مطاعم *muṭā'im* (pl. of مطعم *maṭ'am*), meats, viands, eatables. A.
- مطالبة *muṭālaba*, asking, requiring, exaction. A.
- مطالبه کردن *muṭālabat kardan* (or مطالبه کردن *muṭālaba kardan*), to require, demand, crave, sue, importune. A.P.
- مطالعه *muṭāla'a*, contemplation, consideration, attention, glance; inspection, perusal. A.
- مطالعه فرمودن *muṭāla'a farmūdan*, to view, regard, look upon; to read, peruse, glance at. A.P.
- مطاعت *muṭāwa'at*, obedience, submission. A.
- مطایفه *muṭāyaba*, joking together, jesting, plea-
- مطبخ *maṭbakh*, kitchen. A. [santry. A.
- مطبوع *maṭbū'* printed, impressed; agreeable, acceptable, pleasing. A.
- مطرب *muṭrib*, musician, singer. A.
- مطربی *muṭribe*, a musician; such a musician! A.P.
- مطلب *ma ṭalb*, seek not (neg. imp. of طلبیدن). P.
- مطلع *muṭṭali'*, apprized, informed, acquainted. A.
- مطلع شدن *muṭṭali' shudan*, to perceive. A.P.
- مطلع گردانیدن *muṭṭali' gardānidan*, to acquaint, to inform, to apprise. A.P.
- مطلوب *maṭlūb*, required, sought, demanded; thing desired, object required. A.
- مطعم *maṭmaḡ*, upraised (eye), upturned (sight); spectacle, show, theatre. A.
- مطعم نظر *maṭmaḡi naḡar*, object of attraction to the eyes. A.P. [fumed. A.
- مطیب *muṭaiyab*, aromatized, scented, per-
- مطيع *muṭi'*, obedient, submissive. A.
- مظفر *muḡaffar*, rendered triumphant, made victorious. A.
- مظفر و منصور *muḡaffar o maṇṣūr*, made victorious, and assisted (by God). A.
- مظلوم *maḡlūm* (P. pl. مظلومان *maḡlūmān*), oppressed, injured, tyrannized over. A.
- مع *ma'a*, with, along with; notwithstanding. A.
- معي *ma'ī*, with me. A.
- معد *ma'ahu*, with him.
- معانیه or معانیت *mu'ātabat*, chiding, rebuke, reproach, reprehension, censure, punishment. A.
- معاش *ma'āsh*, living, livelihood, subsistence. A.
- معاشرت *mu'āsharat*, familiarity, society, intimacy, intercourse. A. [offences. A.
- معاصی *ma'āṣi* (pl. of معصیه *ma'ṣiyat*), crimes, معاقل *mu'āfā*, well, healthy, free from pain. A.
- لعلل المعانی *li'l mu'āfā*, to him who is free (from the pain of love). A.
- معاقبت *mu'ākabat*, pursuing; punishment. A.
- معالجه *mu'ālaja*, medical treatment, physicing, doctoring; remedy, cure. A.
- معالجاتی *mu'ālajate*, a cure. A.P.
- معامله *mu'āmala*, business, affair, dealing, trade; practice; treatment, behaviour, conduct. A.
- معاند *mu'ānid* (P. pl. معاندان *mu'ānidān*), obstinate, stubborn, refractory; enemy. A.
- معاینه *mu'āyana*, seeing clearly, inspecting, beholding. A.
- معبّر *ma'bar*, pass, ferry, ford. A.
- ... می'بار, ferry-boat, (any thing in or on which a stream is crossed, such as) a bridge, &c. A.
- معتاد *mu'tād*, accustomed, wont, used to. A.
- معتبر *mu'tabar*, revered, respected, venerated, esteemed; respectable. A. [fesses. A.
- معترف *mu'tarif*, one who acknowledges or con-
- معتقد *mu'takid*, firmly persuaded; staunch believer; faithful friend, support. A.
- معتکف *mu'takif*, continually at prayer (in the temple), assiduous and unremitting in religious exercises; devotional, devout. A.
- معمد *mu'tomad*, confidential, trusty, trustworthy; confidant. A. [confidant. A.
- معمد علیه *mu'tamad 'alaih*, the relied upon
- معجب *mu'jiḡ*, admirer of himself, vain, conceited; fop, beau. A.
- معجز *mu'jiz*, miracle. A.
- معدّه *mi'da*, stomach. A.
- معدن *ma'dan*, mine, source of minerals. A.
- معدوم *ma'dūm*, extinct, non-existent, not forthcoming, lost; future. A.

معدسگی *mi'da-sangī*, overgorging, dyspepsy. A.P.
 معذرت *ma'zarat*, excuse. A. [exculpated. A.
 معذور *ma'zūr*, excusable, pardonable; excused,
 داشتن معذور *ma'zūr dāshtan*, to hold excused. A.P.
 معرض *ma'raz*, place of meeting or exposure;
 position; occurrence. A.
 معرفت *ma'rifat*, acquaintance, knowledge;
 knowledge of God; spirituality; means. A.
 معرفتی سابق *sābika'e ma'rifate*, an old acquaint-
 anceship. A.P.
 معركة *ma'raka*, battle-field; battle. A.
 معروف *ma'rūf*, known, noted, notorious, cele-
 brated. A.
 معزول *ma'zūl*, dismissed, discarded, turned out
 of office, degraded. A.
 معزولی *ma'zūlī*, dismissal, degradation. A.P.
 معشر *ma'shar*, company, society. A.
 معشوق *ma'shūq*, loved, beloved; mistress. A.
 معشوقه *ma'shūqa*, mistress. A.
 معشوقی *ma'shūqī*, relation of beloved. A.P.
 معصم *mi'sam*, wrist. A.
 معصوم *ma'sūm*, innocent, guiltless, immaculate,
 chaste, uncorrupt, unspotted. A.
 معصومی *ma'sūmī*, chastity, innocence. A.P.
 معصیت *ma'siyat*, rebellion, sin, crime, offence. A.
 بمعصیتی *ba ma'siyate*, for a crime. P.A.
 معضلات *mu'zilat* (pl. of معضلة *mu'zilat*, fem. of
 معضل *mu'zil*), difficulties, knotty questions,
 intricacies, arduous affairs. A.
 معطل *mu'atfal*, neglected, abandoned, uncared
 for; vacant; unoccupied. A.
 معظم *mu'azzam*, magnified, revered, honoured;
 great, respectable. A.
 معظّمات *mu'zamāt*, great, grave matters, weighty
 and important affairs. A.
 معلّم *mu'lam*, distinguished by a particular mark;
 speckled, flowered, decorated; notable. A.
 معلّم *mu'allam*, marked, striped, spotted. A.
 ... *mu'allim*, teacher, instructor, master. A.
 معلوم *ma'lūm*, known, understood, ascertained,
 discovered; settled, fixed, destined; expe-
 rienced; notorious; stamped, impressed
 (coin), money. A.
 معلوم کردن *ma'lūm kardan*, to make known, to
 know, ascertain, discover, experience. A.P.
 معلومی *ma'lūme*, a single coin, any money. A.P.
 معنی *ma'nā*, sense, meaning, reality; religious
 sentiment, spiritual subject, spirituality;
 the spiritual world. A.

معنی *ba ma'nā*, in spirit, in substance, in
 reality. P.A.
 معنای این سخن *ma'nāyi in sukhun*, the meaning
 of these words (or of this speech). A.P.
 معول *mu'auwal*, relied upon for help; place of
 confidence. A.
 معونت *ma'ūnat*, aid, help, assistance. A.
 معهود *ma'hūd*, established, fixed, accustomed;
 usual, customary; promised, vowed, stipu-
 lated. A.
 معی *ma'ī*, with me, along with me. A.
 معیشت *ma'ishat*, living, livelihood, necessities
 of life, means, means of living. A.
 معین *mu'aiyan*, fixed, settled, determined,
 appointed, assigned. A.
 معیوب *ma'yūb*, stigmatized, blemished, vicious,
 faulty; tainted or suspected. A.
 مغاره *maghāra*, den, cave, cavern. A.
 مغاضباً *mughāziban* (acc.), in a rage, furiously. A.
 مغرب *maghrib*, quarter of sunset, West;
 Western Africa, Morocco. A. [place. A.
 من مغرباً *mim maghribihā*, from its setting-
 مغربی *maghribīy*, Western; African; of or from
 the West; an inhabitant of the West. A.P.
 مغرور *maghrūr*, self-deceived, deluded; proud,
 self-sufficient, conceited. A.
 مغز *maghz*, brain; marrow, kernel. P.
 مغزی *maghze*, a kernel. P. [ness. A.
 مغفرت *maghfirat*, pardon, absolution, forgive-
 مغلوب *maghlūb*, overcome, defeated, conquered,
 vanquished, subdued. A. [singer. A.
 مغنّ *mughannin* and مغنی *mughannī*, musician,
 وانت مغنّ *wa anta mughannin*, but thou art a
 singer. A.
 مغیلان *mughilān*, a species of Mimosa, the
 Mimosa Arabica (the Indian name of this
 tree is بول *babūl*). A.
 مفتاح *mafatih* (pl. of مفتاح *miftāh*), keys. A.
 مفارقت *mufāraqat*, separation, scattering; de-
 parture; loss, death. A.
 مفاوضت *mufāwazat*, partnership; copulating,
 carnal intercourse. A.
 مفتتن *muftatin*, bewitched, infatuated. A.
 مفتخر *muftakhir*, boasting, boastful, proud. A.
 مفتقر *muftakir*, reduced to poverty; in straits;
 longing exceedingly (for). A.
 مفتن *muftan*, seduced to evil, bewitched, in-
 fatuated, insane. A.

مفخر *mafkhār*, object of glory; glory, boast. A.
 مغر الإسلام *mafkhāru 'l islāmi*, the glory of Islam. A.
 مفخر *mufakkhkhar*, glorious, exalted. A.
 مفرح *mufarriḥ*, exhilarating; exhilarator. A.
 مفرما *ma farmā*, command not (neg. imp. of فرمودن). P.
 مفروش *ma firosh*, sell not (neg. imp. of فروختن). P.
 مفسد *mufsid* (P. pl. مفسدان *mufsidān*), mischievous, seditious; corrupter, mischief-maker. A.
 مفلس *mufliṣ* (P. pl. مفلسان *mufliṣān*) insolvent, bankrupt, poor, penniless. A.
 مفلسي *mufliṣi*, insolvency, penury, poverty. A.P.
 مفهم *mafhum*, understood, apprehended, comprehended. A.
 مقابله *muqābalat* or مقابله *muqābala*, opposition, resistance, contention, competition; confronting, straight before; contrast, collation. A.
 مقال *maqāl*, speech, discourse, word. A.
 مقاله *maqāla*, word, discourse, speech. A.
 مقام *maqām*, standing-place, position, spot, seat, station, staying, halting-place (on a journey); session; place of residence, dwelling, abode. A.
 مقامات *maqāmāt* (pl. of مقامة *maqāmat*), discourses or lectures, as being read or delivered during a مقامة *maqāmat* or sitting. A.
 مقامر *muqāmīr*, dicer, gambler, gamester. A.
 مقامي *maqāme*, a place, a site. A.P.
 مقاومت *muqāwamat*, opposing, contending, vying; opposition, resistance. A.
 مقبل *muqbil*, advancing, prosperous; fortunate. A. [approved; welcomed. A.
 مقبول *maqbul*, received; accepted; agreeable, مقبولتر *maqbultar*, more acceptable, more agreeable, more welcome. A.P.
 مقتضي *muqtaḏā* (in P. مقتضا *muqtaḏā*), required, demanded; exigency, requirement. A.
 مقدار *miqdār*, quantity, amount. A.
 مقدر *muqaddar*, decreed, predestinated. A.
 بمقدار *hāza 'l miqdāru yahmiluka*, this quantity will support thee. A.
 مقدم *muqaddam*, put before, placed before, preposed; preferred; antecedent, prior. A.
 مقدم داشتن *muqaddam dāshtan*, to place foremost, to give precedence to. A.P.

مقدمه *muqaddama*, preface, preamble, prologue, premiss. A.
 مقدمه خود زمتشری *muqaddama'e nahvi zamakhshari*, "Introduction to Syntax," by Zamakhshari. A.P.
 مقدر *maqḏūr*, predestined, decreed, fated. A.
 مقرب *muqarrab* (P. pl. مقربان *muqarrabān*), brought near, allowed to approach, admitted to the immediate presence; approximated; intimate or immediate attendant. A.
 مقر *muqarrar*, fixed, settled, established, appointed, confirmed; agreed upon; certain. A.
 مقرون *maqrūn*, connected, conjoined, yoked. A.
 مقري *muqri*, innate, natural. P.
 کور مقري *kūri muqri*, blind from one's birth. P.
 مقسوم *maqsūm*, distributed, divided, apportioned, allotted. A.
 مقصد *maqṣad*, place of destination, goal; intention, end, aim, object, design, purpose. A.
 مقصود *maqṣūd*, aimed at, intended; intention, aim, design, scope, drift. A.
 مقود *miqtwad*, reins, bridle; rope, hawser. A.
 مقيم *muqim*, fixed, constant, abiding. A.
 مكارم *makārim* (pl. of مكرمة *makramat*), virtues, excellences, laudable actions; favours, benefits, bounties. A.
 مكاره *makāriḥ*, disagreeables, inconveniences; odious, detestable, or abominable things. A.
 مكاشفه *mukāshafa*, displaying, disclosure, revelation, apocalypse. A.
 مکالمه *mukālama*, conversation, talk. A.
 مکان *makān*, place, habitation, house, dwelling. A.
 مکائد *makā'id* (pl. of کيد *kaid*), tricks, frauds, devices, stratagems. A.
 مکب *mukibb*, whatever causes (one) to hang the head; depressing, humiliating. A.
 مکة *Makka*, Mecca, a town in the province of Hijaz, and the birthplace of Muhammad. A.
 مکتب *maktab*, school, writing-school. A.
 مکتوب *maktūb*, written; letter. A.
 مکر *makr*, deceit, fraud, imposture. A.
 مکرر *mukarrar*, repeated, reiterated. A.
 مکرم *mukarram*, honoured, respected, revered. A.
 مکروه *makrūh*, odious, offensive, disagreeable, execrable. A.
 مکروهی *makrūhi*, unpleasantness. A.P.
 مکسب *maksab*, gain, acquisition; means of getting a livelihood. A.

- مكن *ma kun* or *mu kun*, make not (neg. imp. of كرون). P.
- مكنك *muknat*, power, strength, influence; virtue, ability; affluence. A.
- مكنه *mukna* = *mikunad*; (see جنى *jani*). P.
- مگر *magar*, besides, save, excepting, all but, but, unless; perhaps, may be, perchance, by chance, haply; unfortunately. P.
- مگردان *ma gardān*, cause not (suffer not, allow not) to become (neg. imp. of گردانیدن *gar-dānidan*). P.
- مگس *magas*, fly, small winged insect. P.
- مگوي *mago* (or *mugo*), don't tell, tell not (neg. imp. of گفتن). P.
- ملا *mala'*, assembly, crowd of people. A.
- ملا ائدان *bar mala' uftādan*, to become public, to get abroad. P.A.
- ملاح *mallāh* (P. pl. ملاحان *mallāhān*), boatman, mariner, sailor. A.
- ملاحدة *mulāhidat*, heretics, unbelievers. A.
- ملاذ *malāz*, asylum, place of refuge; stronghold, fastness. A. [strangers. A.]
- ملاذ الغرابة *malāzu 'l ghurabā'i*, the refuge of
- ملازم *mulāzim*, assiduous, inseparable; diligent; servant, close attendant. A.
- ملازمت *mulāzamat*, close attendance, assiduity, closeness; diligence, service. A.
- ملاطفة *mulāṭafat*, soothing, coaxing, caressing; gentleness, kindness, courtesy. A.
- ملاطيه *Malāṭiya*, name of a town on the Euphrates, capital of Armenia Minor. A.
- ملاعبت *mulā'abat*, playing, joking. A. [ter. A.]
- ملاقات *mulākāt*, meeting, interview, encounter.
- ملاال *malāl* (or ملالة *malālat*), sadness, displeasure, disgust; ennui, weariness, fatigue.
- ملالي *malālī*, displeasure. A.P. [languor. A.]
- ملام *malām*, reproach, reprehension. A.
- ملامت *malāmat*, reproach, blame, upbraiding, censure, disparagement. A.
- ملاهي *malāhī* (pl. of ملهى *milhā*), instruments of music; worldly pleasures and pastimes (which are forbidden as causing forgetfulness of God). A. [angels. A.]
- ملائك *malā'ik* (pl. of ملاك *malak* or ملائكة *malāk*), angels. A.
- ملائكة *malā'ikat* (pl. of ملاك *malak*) angels. A.
- ملائكتي *yā malā'ikatī*, O! my angels. A.
- ملائك صورتی *malā'ik-ṣūrat*, an angel-faced creature, one of angelic form. A.P.
- ملة *millat*, religion, faith, creed. A.
- ملياً *maljā*, asylum, place of refuge. A.
- ملحد *mulhīd*, heretic, infidel. A.
- ملحوظ *malhūz*, observed, beheld, viewed, glanced
- ملخ *malakh*, locust. P. [at. A.]
- ملعون *mal'ūn*, cursed, execrated, damned. A.
- ملك *milk*, property, estate, possession. A.
- ملك *mulk*, kingdom, sovereignty, dominion, territory, country; power, possession. A.
- ملك ودين *mulk o dīn*, church and state. A.P.
- ملك *malak*, angel. A.
- ملك *malik*, king. A. [nobles. A.]
- ملك الخواص *maliku 'l khawāṣṣ*, chief of the
- ملك زاده *malik-zāda*, king's son, prince. A.P.
- ملك نيمروز *maliki nīmroz*, king of Nimroz (a territory including the provinces of Sistān and Makrān, of which Sām Nerimān was governor for Minūchihr, seventh king of the first or Peshdāryan dynasty of Persia). A.P.
- ملكوت *malakūt*, empire; the invisible and heavenly world, empyrean heaven. A.
- ملكي *malakī*, angelic. A.P.
- ملوث *mulawwaṣ*, polluted, contaminated, defiled, soiled. A.
- ملوك *mulūk* (pl. of ملك *malik*), kings. A.
- ملول *malūl*, dejected, vexed, tired, weary, sick; fastidious. A.
- ملولي *malūlī*, thou art weary, thou art averse to; aversion, loathing. A.P.
- ممالك *mamālik* (pl. of مملكة *mamlukat*), regions, kingdoms, realms. A.
- ممانعت *mumāna'at*, prohibition, resistance, refusal; repugnance. A.
- ممتاز *mumtāz*, picked out, chosen; eminent, distinguished. A.
- ممتنع *mumtani'*, prohibited; impossible, impracticable. A.
- ممد *mumidd*, prolonger, extender, aider, assistant. A.
- مدوح *mamdūh*, praised, lauded. A.
- ممسك *mumsik*, holdfast, close-fisted, parsimonious, stingy. A.
- ممقوت *mamkūt*, disagreeable, detestable; hated, detested; odious. A.
- مملكت *mamlukat*, dominion, realm, kingdom. A.
- مملوك *mamlūk*, possessed, owned; purchased slave, property. A.

ملوكي *mamlūkī*, relation of servant, servile condition, servitude. A.P.

من *man*, I, (and in the oblique case) me. A weight varying from 1½ lbs. to 80 lbs. P.

من *man*, who, he who, she who, him who; whoso, whosoever; who? A.

من ذا *maẓ zā*, who (is) this? A.

من *min*, from; of; from amongst, by; besides; for; on account of; than. A.

من ذا الذي *miẓ zā 'llazī*, from this who. A.

من مولود *mā min maulūdin*, there is not one of those who are born, there is none born. A.

من *mann*, reproaching with favours bestowed, twitting with benefits conferred; imposing a sense of obligation. A.

منابر *manābir* (pl. of منبر *mimbar*), pulpits, platforms. A.

مناجات *munājāt*, prayers, silent devotions. A.

مناذمت *munādamat*, society, familiarity, sociableness, intercourse, associating with. A.

منارة *manāra*, lighthouse; minaret, tower from whence people are summoned to prayer. A.

منازعت *munāza'at*, altercation, contest, hot contention. A.

مناسب *munāsib*, fit, suitable, suited, consonant, accordant, apposite, apropos. A.

مناسبت *munāsabat*, relation, resemblance; analogy, proportion, comparison. A.

مناسحت *munāṣaḥat*, advice, admonition, exhortation, counselling. A.

مناظرة *munāẓara*, disputation. A.

منافع *manāfi'* (pl. of منفعة *manfa'at*), gains, profits, benefits, advantages. A.

مناقض *munāḳiẓ*, contrary, repugnant. A.

مناكحت *munākaḥat*, marriage. A.

من السماء *mina 's samāi*, from heaven. A.

من العذاب الأدنى *mina 'l 'azābi 'l adnā*, of the lighter punishment, i.e. of this world. A.

مناهي *manāhi* (pl. of منهي *manhiy*), forbidden practices, prohibited things; crimes, sins. A.

من آياته *min āyātihi*, of or from its (the Kurān's) verses. A.

منبر *mimbar*, pulpit. A.

من بعد *mim ba'da*, afterwards. A.

من بعد ذلك *mim ba'da ḡalika*, after that. A.

منت *manat*, I thee. P.

منت *minnat*, praise; thanks; obligation, conferring a favour; twitting or casting in the teeth of benefits conferred. A.

منت بردن *minnat burdan*, to bear or lie under obligations. A.P.

منت شناس *minnat-shinās*, one who appreciates favours or recognizes obligations, grateful. A.P.

منت نهادن *minnat nihādan*, to lay under obligations, to confer a favour. A.P.

منتصب *muntaṣib*, erect; set up, placed, erected, set on (as a cauldron or pot); marked with *naṣba* or *fathā*, nasbated (as when *ḡidr* has been changed to *ḡadr*). A.

منتظر *muntazir*, one who expects with impatience, waiting, expecting, expectant. A.

منتظم *muntazim*, arranged; placed in rows; threaded (as pearls). A.

منتهي *muntahā*, finished, terminated, completed, accomplished, ended, consummated. A.

منجلاب *manjalāb*, impure or stinking water. P.

منجم *munajjim*, astronomer, astrologer. A.

من خير *min ḡhair*, of good, of what is good and desirable. A.

منزل *manzil*, dwelling-house, mansion; lodging; halting-place, stage, station-house; dignity, rank. A.

منزلاً *manzilan*, as to rank (accus.). A.

منزلت *manzilat*, rank, station; dignity; character, esteem. A.

منسوب *mansūb*, connected, associated, attributed, ascribed, imputed, charged; accused. A.

منش *manash*, I him. P.

منش گردانید یکی از متعلقان منش مطلع گردانید *yake az muta-'allikāni manash mutṭālī' gardānīd*, one of my friends made him acquainted. P.

منشات *manshāt*, literary compositions, writings. A. [nishastan). P.

منشین *ma nishin*, sit not (neg. imp. of نشستن *nishastan*). P.

منتصب *manṣib* or *manṣab*, office, post, dignity. A.

منتصب قضا *manṣibi ḡazā*, office of a judge. A.P.

منصبی *manṣabe*, a post of dignity. A.P.

منصرف *munṣarif*, receding, retiring, departed. A.

منصرف کردن *munṣarif kardān*, to retire, depart; to get rid of, spend, dissipate. A.P.

منصف *munṣif*, just, true, honest, candid *munṣifan* (acc.). A.

منصور *manṣūr*, aided, defended (by God), rendered victorious. A.

- الاعداء المنصور علی الاعداء *al manşūru 'ala 'l ā'dā'i*, the victorious over enemies. A.
 منطق *manṭiq*, speech, discourse; logic, reasoning, argument. A.
 منظر *manẓar*, face, countenance, aspect, looks. A.
 منظور *manẓūr*, seen, viewed, beheld; beloved, favourite, sweetheart. A.
 منظوم *manẓūm*, (fem. منظومة *manẓūma*), composed in verse, metrical, versified. A.
 منع *man'* (or as used *mana'*), forbidding; prohibition. A.
 من عبيد *min 'abdi*, from my servant. A.
 منعدم *mun'adim*, lost, vanished, disappeared, destroyed, annulled, ruined. A.
 منعم *mun'am*, benefited, blest with abundance, wealthy, affluent. A.
 متم *muna'am*, blest with the good things of this world, rich, affluent. A.
 من عند الله *min 'inda 'llāh*, from God, with the favour of God. A.
 منقّص *munaghghaṣ*, sullied, disturbed, embittered, made wretched. A. [defile. A.
 منفذ *manfaẓ*, place of passage; pass, passage, benefit. A.
 منفعات *manfa'at*, emolument, advantage, benefit. A.
 منقضي *munkaṣi*, finished, ended, completed. A.P.
 منقطع *munkaṭi'*, cut off, exterminated. A.
 منكر *munkar*, denied; ignored; atrocious, bad, wicked, iniquitous. *Munkir*, ignorer; averse, disapproving, evil-affected. A.
 منكري *munkarī*, atrocity, iniquity. A.P.
 munkare, an atrocious offence, an enormity. A.P.
 منكر *ma nigar*, look not (neg. imp. of نكرستن). P.
 منم *manam*, I am, I am (one who). P.
 من مغربها *mim maghribihā*, from its setting-place, from the West. A.
 منه *ma nih*, lay not, place not, set not (neg. imp. of نهادن). P.
 منية *muniyat*, wish, desire. A.
 منيتي *muniyati*, my desire. A.
 ميتة *maniyat*, death, decease. A.
 منيتي *maniyati*, my death. A.
 منيتي قبل *qabla maniyati*, before my death. A.
 منيع *mani'*, inaccessible, impregnable. A.
 منيوش *manyūsh* (for *ma niyush*), listen not. P.
 مو *mū*, hair. P.
 موي زنگي *mūyi zangī*, hair of a negro. P.
 مواجب *mawājib* (pl. of موجب *mūjib*), causes, reasons, motives. A.
 مواجهه *mawcājah*, presence; face to face. A.
 مواخذ *mu'ākhaẓ*, taken to task, rebuked, reproved, chastised. A. [sion. A.
 مواخذت *mu'ākhaẓat*, remonstrance, reprehension. A.
 مواخذت کردن *mu'ākhaẓat kardan*, to call to an account. A.P. [peds, cattle. A.
 مواشي *mawāshī* (pl. of ماشية *māshiyat*), quadrupeds, cattle. A.
 مواظبت *mawāḡabat*, perseverance, assiduity. A.
 موافق *mucāfiq*, conformable, suitable, agreeable, consonant, apt, fit. A.
 موافقت *mucāfaqat*, agreement, unison, harmony, concurrence, acquiescence; assent, consent; concert; aptness, suitability, congeniality. A.
 مؤانست *mu'ānasat*, intimacy, familiarity. A.
 موت *maut*, death. A.
 موت الفقراء راحة *mautu 'l fuqarā'i rāḡatun*, the death of the poor (is) ease. A.
 مؤثر *mu'assār*, impressed. A.
 . . . *mu'assir*, penetrating, making an impression; impressive, effectual, effective, efficient. A.
 موج *mawj*, wave. A.
 موجب *mūjib*, cause, means, motive, reason, account. A. [to. P.A.
 بموجب *ba mūjib*, in conformity with, according to. A.
 موجع *mūja'*, pained, afflicted with pain: (the verse requires موجعي *mūja'i*). A.
 موجود *maujūd*, found, existing, existent; ready, present, forthcoming. A.
 موجودات *maujūdāt* (pl. of موجودة *maujūdat*), existing things; existences. A.
 موجه *mucawjjaḥ*, approved, agreeable. A.
 موحد *mucawḡhid*, one who confesses the unity of God, unitarian; orthodox. A.
 مودت *mawcaddat*, friendship, love. A.
 مؤذن *mu'azzin*, the crier who summons Muhammadans to prayer from one of the minarets of a mosque. A.
 مؤذي *mu'zi*, noxious, injurious, hurtful, pernicious; injurer. A.
 مور *mūr* (or *mor*), ant, emmet; reptile. P.
 مورچانه *mūrḡhāna*, rust of iron. P.
 مورچه *mūrḡha* (pl. مورچگان *mūrḡgān*), little ant, emmet; (figuratively) hairs about the face, whiskers. P.

مور *mūram*, I am an ant. P.
 موروث *maurūs*, inherited; hereditary. A.
 موري *more*, an ant. P.
 موريانه *moriyāna*, rust. P. [nious. A.
 موزون *mauzūn*, weighed, measured; harmo-
 موسم *mausim*, time, season; monsoon. A.
 موسوم *mausūm*, marked, signed, impressed,
 branded; noted, characterized; named. A.
 موسي *Mūsā*, Moses, the Jewish lawgiver. A.
 موش *mūsh*, mouse. P.
 موشك *mūshak* (dim. of موش *mūsh*), little mouse. P.
 موشك كور *mūshaki kūr*, blind little mouse,
 i.e. the mole. P.
 موصوف *mauṣūf*, furnished with qualifications,
 qualified; characterized, distinguished; de-
 scribed; praised; before-mentioned. A.
 موضع *mauṣa'*, place; village, hamlet, town. A.
 موضعي *mauṣa'e*, a place, a certain place. A.P.
 موعظت *mau'izāt* (P. pl. موعظها *mau'izahā*), ad-
 vice, admonition, exhortation, homily. A.
 موقوف *muwaffaq*, assisted, favoured, blessed. A.
 . . . *muwaffiq*, one who prospers, favours,
 seconds; sure guide. A.
 موكل *muwakkal*, appointed guardian, charged
 with, entrusted; superintendent; keeper
 (of a prisoner). A.
 مولد *maulid*, native country, birth-place. A.
 مولع *mūlī*, excited; greatly addicted, passion-
 ately fond, eager desirer; ardent, greedy. A.
 مؤلف *mu'allif*, compiler, composer, author. A.
 مولود *maulūd*, born. A.
 مولی *maulā*, lord, master, ruler. A.
 المولی *al maulā*, God, the Lord. A.
 مولی ملوک العرب والعجم *maulā mulūki 'l 'arabi
 wa 'l 'ajami*, lord of the kings of Arabia
 and Persia, A.
 موم *mūm* or *mom*, wax. P.
 مؤنت *ma'unat*, provisions, daily food or rations. A.
 مؤنس *mu'nis*, intimate, familiar; companion,
 friend. A.
 موي *mū*, hair of the head. P. [whiskers. P.
 موي بناکش *mūyi bunāgoṣh*, hair of the cheek,
 مؤيد *mu'aiyad*, aided, strengthened, rendered
 victorious. A.
 مؤيد من السماء *al mu'aiyad mina 's samā'i*, the
 aided of heaven. A.
 مؤني *mū'e*, a single hair. P.

ماه *maḥ*, the moon. P.
 . . *mih*, great; superior. P. [jesty. A.
 مهابت *mahābat*, fear, dread, alarm; awe; ma-
 مهار *mihār*, leading-string, reins, halter, bridle;
 a camel's leading-string or bridle; a peg
 put through a camel's nose to which the
 leading-string is attached. A.
 ماه ياره *mah-pāra* (lit. piece of the moon), mis-
 tress. P. [perior. P.
 مهتر *mihtar* (pl. مهتران *mihtarān*), greater, su-
 مهتری *mihtari*, greatness; superiority, head-
 ship, rule. P.
 مهجور *mahjūr*, separated, cut off, excluded; fled
 from, forsaken, deserted, rejected, shunned. A.
 مهد *maḥd*, cradle. A. [ness. P.
 مهر *mīhr*, love, attachment; tenderness, kind-
 . . *muhr*, seal; virginity. P.
 مهرش *mīhrash*, love of him (her, it); his love. P.
 مهربان *mīhrbān*, kind, affectionate, friendly;
 friend, lover. P.
 ماه رو *mah-rū*, moon-faced, beautiful. P.
 ماه رؤی *mah-rū'i*, thou art fair as the moon. P.
 مهره *muhra*, chessman; bead of glass or coral. P.
 مهره بر چیدن *muhra bar chīdan* (lit. to gather
 up the pieces, or chessmen), to give up the
 game, to abandon (an enterprise). P.
 مهم *muhimm*, momentous (affair), grand, serious,
 urgent, weighty (business). A.
 مهمان *mihmān*, guest, being a guest. P.
 مهمان سراي *mihmān-sarāi*, guest-chamber, house
 for strangers, hospitable roof, hostel. P.
 مهماني *mihmāni*, feast, entertainment; hos-
 pitality. P.
 مهمل *muhmal*, useless, of no importance; neg-
 lected, disregarded. A.
 . . . *mukmil*, negligent, careless. A.
 مهيا *muhaiyā*, prepared, made ready. A.
 مہین *mihīn*, greatest, noblest. P.
 مي *mai*, wine. P.
 مي *mī*, a particle prefixed to the Aorist, the
 Present, Imperfect, and Imperative of Per-
 sian verbs, which has the effect of chang-
 ing the two last into the habitual and con-
 tinuative forms. P.
 ميا *mayā*, come not (neg. imp. of آمدن *āma-
 dan*). P. [آزاردن. P.
 ميازار *mayāzār*, distress not (neg. imp. of
 میان *miyān*, waist, middle; between, betwixt. P.

از ان میان *az an miyan*, from the midst thereof, from amongst them. P. [tapis. P.]
 در میان آمدن *dar miyān āmadan*, to come on the
 میان بستن *miyān bastan*, to gird the waist or
 loins. P.
 میان تهی *miyān-tihī*, empty within, hollow. P.
 میانه *miyāna*, middle; middle-sized, middling,
 moderate; mediation. P. [آمدن]. P.
 می آید *mī āyad*, is coming, cometh (present of
 میت *maiyyit*, dead. A.
 می آید *hāzā ma'ahu maiyyitun*, this (thing)
 with him (is) dead. A.
 میخ *mekh*, nail, peg or pin. P.
 میخی چند *mekhe chand*, some nails, a few pegs. P.
 میدان *maidān*, plain, area, circus, course, arena;
 battle-field, battle. A. [thou. P.]
 میر *mir*, prince; (imp. of مردن *murdan*) die
 میراث *mīrās*, heritage, inheritance. A.
 میرانم *mīrānam*, make me to die (imp. of
 (میرانیدن). P. [رفتن]. P.)
 میرavad, goeth, is going (present of
 میسر *muyassar*, facilitated, made easy; practicable,
 feasible, obtainable; obtained, gained. A.
 میشتی *mīshū'ī*, thou canst wash (aor. of شستن). P.
 میکائیل *Mikā'il*, Michael, the archangel (thought
 by the Muhammadans to be the especial
 protector of the Jews, as Gabriel is of the
 followers of Islām). A.
 میگردم *mikardam*, I was making (Progressive
 or Continuative Past of کردن). P.
 میل *mail*, inclination, leaning, bias; fondness,
 partiality. A. [bias. A.P.]
 میل کردن *mail kardan*, to incline to, to bend,
 میل *mīl*, needle; skewer or wire for anointing
 the eye with collyrium. A.
 میلی *maile*, a leaning, a bias, an inclination. A.P.
 میمون *maimūn*, prospered with success, favoured
 by fortune; fortunate, auspicious; name of
 a man, Felix. A.
 مینا *minā*, glass of a variety of colours; enamel;
 blue heaven, azure sky. P.
 میندیش *mayandesh*, be not anxious (neg. imp.
 of اندیشیدن *andeshidan*). P.
 میوه *miva* or *meva*, fruit. P.

ن

نا *na*, not (a prefixed negative particle). P.
 نا *nā* (prefix), not, non-, un-, in-, dis-. P.

نا *nā* (pronom. suffix), us, of us, our. A.
 نا آزموده *nā āzmūda*, untried, inexperienced. P.
 نا امید *nā umed*, or *nā ummed*, despairing, de-
 spairer, despondent. P.
 نا امیدی *nā umedī*, despair, hopelessness. P.
 نا اهل *nā ahl*, unworthy, worthless, base. P.A.
 نا بکاری *nā bakārī*, uselessness. P.
 نا بوده *nā būda*, not been, not become. P.
 نا بینا *nā binā* (pl. بنایان *nā bināyān*), not
 seeing, blind, sightless. P.
 نا بینایی *na binā'ī*, want of sight, blindness. P.
 nā binā'e, a blind person. P.
 نا پاک *nā pāk*, unclean, dirty, nasty, filthy. P.
 نا پایدار *nā pāi-dār*, unstable, unsteady, in-
 constant. P.
 نا پرهیزگار *nā parhezgār*, inattentive, incautious,
 negligent; intemperate, incontinent, un-
 chaste. P.
 نا پسند *nā pasand*, disapproved, unapproved;
 objectionable, unbecoming, distasteful, dis-
 pleasing, offensive. P.
 نا پسندی *nā pasandī*, disapprobation; anything
 deserving of disapprobation. P.
 نا پسندیده *nā pasandida*, disapproved; deserv-
 ing of censure and disapprobation; offen-
 sive, unpleasant. P.
 نا تراشیده *nā tarāshida*, unhewn, unpolished,
 uncouth; lout. P. [defective. P.A.]
 نا تمام *nā tamām*, unfinished, crude, imperfect,
 نا توان *nā tuwān*, impotent, weak, powerless. P.
 نا توانی *nā tuwānī*, inability, weakness, impo-
 tence. P.
 نا جنس *nā jins*, of worthless stock or quality;
 ignoble; ill-conditioned. P.A.
 نا جوانمرد *nā juwān-mard* (pl. جوانمردان *nā
 juwān-mardān*), not a gentleman, ungentle-
 manly; illiberal, ignoble. P.
 نا چار *nā chār*, helpless, remediless. P.
 نا چیز *nā chīz*, nothing-worth, worthless, vile,
 contemptible. P.
 نا حق شناس *nā haqq-shinās*, ungrateful. P.A.
 ناخن *nākhun*, nail, claw, talon. P.
 نا خوب *nā khūb*, unseemly, unbecoming. P.
 نا خوبی *nā khūbī*, want of beauty, uncome-
 liness, ugliness. P.
 نا خوردن *nā khurguran*, not eating; not to eat. P.
 نا خورده *nā khurgurda*, not eaten, untasted; not
 suffered, felt or experienced, unfelt. P.

ناخ *na khayush*, unpleasant, disagreeable, harsh, unharmonious. P.

ناخ خوش آواز *nā khayush-āwāz*, possessed of a disagreeable voice, harsh-voiced. P.

ناخ خوشتر *nā khayushtar*, more unpleasant, more grating, more disagreeable. P.

نادان *nādān*, ignorant, inexperienced; fool. P.

نادانی *nādāni*, ignorance, folly; (thou) art ignorant. P.

نادر *nādir*, rare, wonderful, uncommon; rarely. A.

نادر الحسن *nādiru 'l ḥusn* of rare beauty. A.

نا درسته *nā durust*, untrue, incorrect, inaccurate, wrong. P.

نا دیده *nā dida*, unseen; unknown. P.

نار *nār* (fem.), fire; hell. نار *nāran* (acc.). A.

ناز *nāz*, blandishment, caress, caressing, affection, tenderness, grace, coquetry, feigned disdain, delicacy, airs. P.

نازل *nāzil*, lowered, descending. A.

نازنین *nāznīn*, lovely, amiable, agreeable, delicate; dear, precious; belle, mistress. P.

نازینی *nāznīni*, thou art a beauty; thou art held dear or precious. A.

نا زیبا *nā zebā*, ill-favoured, uncomely; unbecoming. P.

نازیدن *nāzidan*, to coquet, to put on pretended haughtiness, to pride or plume one's self, to boast, to swell, look big, be elated. P.

ناس *nās*, men, mankind. A.

الناس *an nās*, mankind. A.

ان الناس علی دین ملوکهم *an nāsu 'alā dīni mulūki-him*, men (follow or make a profession) according to the religion of their kings. A.

نا ساز *nā sāz*, inharmonious, dissonant, discordant. P.

نا سازگار *nā sāzgār*, uncongenial. P.

نا سپاس *nā sipās*, ungrateful, unthankful. P.

نا سزا *nā sazā*, unworthy, improper, unbecoming. P.

نا سازوار *nā sazāwār*, uncongenial, ungenial. P.

نا سزایی *nā sazāi*, unworthy. P.

نا سزایی *nā sazā'e*, an unworthy personage. P.

ناشره *nāshirat* (pl. ناشرات *nāshirāt*), a cloud-scattering, or dust-scattering (wind), strong (wind). A. [acquaintance. P.]

نا شناخت *nā shīnākht*, unknown, without

ناشی *nāshī*, monitor, counsellor, faithful adviser. A.

نامر *nāfir*, defender, assistant, helper. A.

نا صواب *nā ṣawāb*, not right, improper, vain, false. P.A.

نا صیه *nāsiya*, forelocks, pendulous ringlets; front, forehead, countenance. A.

نا طور *nāfūr*, gardener, watcher, keeper of a vineyard, or palm plantation. A.

ناظر *nāzīr* (P. pl. ناظران *nāzīrān*), looker, viewer, inspector, spectator, beholder. A.

ناف *nāf*, the navel. P.

نافذ *nāfiz*, penetrating, piercing; valid, operative, effective; received, obeyed. A.

نا فرجام *nā farjām*, unpropitious, unhappy. P.

نا فرمان *nā farmān*, disobedient, uncomplying, ing, stubborn, refractory. P.

نافع *nāfi*, profitable, advantageous, salutary, useful. A. [benefit. A.]

نا فاع *bī nāfi'in*, for benefiting, (calculated) to

فایس بنافع ادب الادیب *fa laisa bināfi'in adabu 'l adīb*, then the instruction of the teacher is of no benefit. A. [impaired. A.]

ناقص *nāqīs*, deficient, defective; diminished,

ناقص عقل *nāqīs 'aql*, deficient in understanding, unintellectual, dull. A.P. [making. P.]

نا کردن *nā kardan*, not to make; the non-

نا کرده *nā karda*, unfinished, undone. P.

نا کس *nā kas*, mean base, vile, worthless; a nobody. P.

نا گاه *nā gāh*, suddenly, unexpectedly, all at once, on a sudden. P.

نا گفتن *nā guftan*, not to speak; not speaking. P.

نا گاه *nāgah*, suddenly, all at once. P.

نا گاهی *nāgahe*, on a sudden, unexpectedly. P.

نالش *nālīsh*, complaint, lamentation. P.

نال *nāla*, complaint, moan, lamentation. P.

نالیدن *nālīdan*, to complain, lament, bemoan, groan. P.

نام *nām*, name; fame, character, reputation. P.

نام نهادن *nām nihādan*, to name, to call. P.

نا محبوب *nā maḥbūb*, unloved, disliked. P.A.

نا مرادی *nā murādi*, unpleasantness, disagreeableness, disappointment; distress, despair; renunciation of the world. P.A.

نا مردم *nā mardum* (pl. نامردمان *nā mardumān*), not human, inhuman, brutish; base, ignoble, vile. P.

نا مساعد *nā musā'id*, unfavourable, unpropitious. P.A.

- نا مستعد *na musta'idd*, unapt, inept, incapable, unready. P.A.
 نا معلوم *nā ma'lūm*, unknown. P.A.
 نا معول *nā mu'awwal*, not to be trusted, not trustworthy, unsound. P.A.
 نا مقبول *na maqbūl*, unaccepted, unwelcome. P.A.
 نا مناسب *nā munāsib*, unfitting, improper, unbecoming, wrong. P.A.
 نامور *nāmvar*, famous, celebrated, noted, renowned, notorious. P. [nious. P.A.]
 نا موزون *nā mauzūn*, discordant, inharmonious. P.
 ناموس *nāmūs*, reputation, character, fame, honour, credit, esteem. P.
 نام و نشان *nām o nishān*, name and trace. P.
 نامه *nāma*, writing, letter, record, book; works, acts, deeds. P.
 نامی *nāmī*, illustrious, renowned, famed. P.
 نان *nān* (but by Persians usually pronounced *nūn*), bread; loaf. P.
 نان تهي *nāni tihī*, dry bread. P.
 نان رباط *nāni ribāt*, bread given away at monasteries to travellers, pilgrims, and mendicants. P.A. [charity. P.A.]
 نان وقف *nāni waqf*, bequest of bread in alms. P.
 نا نهاده *nā nihāda*, not put, not placed, not allotted. P.
 نانی *nāne*, a loaf, a single loaf. P.
 ناری *nāvarī*, wilt not bring (a contraction of *nāvarī*), the neg. aor. of آوردن *āvar-dan*, to bring). P.
 نا هموار *nā hamwār*, uneven, unsuitable, disproportioned, ungainly; untidy, ill-behaved, unruly. P.
 نای *nāi*, neck, throat; flute, pipe. P.
 نای و نوش *nāi o nosh*, song (or music) and wine. P. [obtain. P.]
 نا یافتن *nā yāftan*, not to find, procure, or obtain. P.
 نایند *nāyad* (for *nāyāyad*), comes not. P.
 نائم *nā'im*, sleeper; sleeping, asleep. A.
 لای *lā 'n nā'imī*, for the sleeper. A.
 نایی *nā'i*, reed, cane; the throat, neck. P.
 نبات *nabāt*, fine sugar, white and refined. P.
 ... *nabāt*, vegetation, plant. A.
 نباتا حسن *nabātan ḥasanān*, fair plants. A.
 نابرد *nabard*, war, battle, conflict. P.
 ... *na barad*, he taketh not away, removeth not (neg. aor. of بردن *burdan*). P.
 ... *na burad*, he cuts not off (aor. of *burīdan*). P.
- ناری *na barī*, thou shouldst not bear or submit to (2 p. sing. aor. of بردن *burdan*). P.
 نایش *nabisht*, writing, inscription. P.
 نایش *nabishtan*, to write. P.
 نبض *nabẓ*, the pulse. A.
 نبوت *nubuwwat*, prophecy, prophetic gift or office, function or privilege of a prophet. A.
 نبودی *na būde*, he or it would not be. P.
 نبی *nabī* = نبیند *na binād* [q. v.]. P.
 نبی *nabiy*, prophet. A.
 نبیند *na binād*, he seeth not (3 p. sing. aor. of دیدن *dīdan*). P.
 نترسد *na tarsad*, he should not fear; ought he not to fear? (3 p. sing. aor. of ترسیدن *tar-sīdan*). P.
 نتوان *na tuwān*, (one) cannot. P. [sīdan]. P.
 نتوان رست *na tuwān rast*, one cannot escape. P.
 نتواند *na tuwānad*, cannot. P.
 نتوانستن *na tuwānistān*, not to be able. P.
 نثار *niṣār*, money, or anything thrown by way of largess among the populace on festive occasions; a scattering, showering down. A.
 نثار *nuṣār*, any thing scattered or showered; rain, showers. A.
 نجم *najm*, star. A.
 نجویی *na jū'i*, thou seekest not (2 p. sing. aor. of جستن *jāstn*). P.
 نغن *naḥnu*, we. A. [present of جستن]. P.
 نحر *naḥw*, way, path, track. A.
 النحو *an naḥw*, grammar, syntax. A.
 نحوی *naḥwīy*, teacher of syntax, grammarian. A.
 بنحوی *bi naḥwīyīn*, by a grammarian. A.
 نخست *nukḥust*, first; first of all. P.
 نخستین *nukḥustīn*, first; original, former. P.
 نخفتست *na khuftast*, is not asleep. P.
 نخل *nakhḥl*, palm-tree; (and often) any young tree in general. A. [ers. A.P.]
 نخل بند *nakhḥl-band*, maker of artificial flower-bands. P.
 نخل بنی محمود *nakhḥla'i banī maḥmūd* (lit. the palm-grove of the tribe Beni Maḥmūd), the name of a halting-place on the road from Kūfah to Mecca, where the pilgrims are wont to rest. A.
 نخل بنی هلال *nakhḥla'i banī hilāl* (lit. the palm grove of the tribe Banī Hilāl), a place in Arabia. A.
 ند *and*, are. P.
 نداء *nidā*, voice, call from heaven. A.
 ندامت *nadāmat*, repentance, contrition, regret, remorse. A.

ندانی *na dāni*, thou knowest not; knowest not thou? (2 p. sing. aor. of دانستن *dānistān*). P.

ندر *na darad*, rendeth not (3 p. sing. aor. of دریدن *darīdan*). P.

ندما *nudamā* (pl. of ندیم *nadīm*), intimate friends, boon companions, courtiers. A.

دهد *na dihad*, giveth not (3 p. sing. aor. of دادن *dādan*). P.

دیدۀ *na dida'e*, hast thou not seen? P.

ندیم *nadīm* (P. pl. ندیمان *nadīmān*), courtier, confidant, boon-companion. A.

نذر *naẓr*, vow, offering; gift to a superior. A.

نذیر *naẓīr*, admonisher, monitor; prophet or teacher sent to warn the wicked. نذیرا *naẓīran* (acc.). A.

نذیرا *naẓīran*, change of time is a sufficient admonisher. A.

نرسی *na rasi*, thou wilt not arrive. P.

نرم *narm*, soft, mild, gentle; downy. P.

نرمی *narmī*, softness, mildness, gentleness. P.

نزاع *nizā'*, quarrel, strife, dispute. A.

نزد *nazd*, near, towards, with. P.

نزدیک *nazdik*, near, with, adjoining, present. P.

نزدیکان *nazdikān* (pl. of نزدیک *nazdik*), those near or about one, servants, attendants. P.

نزدیکتر *nazdiktār*, nearer. P.

نزع *naza'*, the agonies of death. A.

نزول *nuzūl*, descending, alighting; descent. A.

نزهت *nuzhat*, cheering, refreshing; pureness, freshness; delight, pleasure, recreation, diversion. A.

نسبت *nisbat*, relation, reference, relationship. A.

نسبت کردن *nisbat kardan*, to refer, impute, ascribe; to compare. A.P. [*sadda*]. A.

نشد *nasuddu*, we will close up (imperf. of نشودن *nasuddu bihi shukūka* 'l *ma-brazi*, we will close up with it the chinks of the privy. A.

نسرین *nasrīn*, wild rose, dog-rose, eglantine. P.

نسق *nasak*, order, manner, method, arrangement. A.

نسل *nasl*, offspring, progeny, race, breed. A.

نسیج *nasij*, woven; silken garments of fine texture, interwoven with gold thread. A.

نشأت *nasha'ta*, thou hast grown up (2 p. sing. of the perfect نشأ *nasha'a*). A.

نشاط *nashāt*, cheerfulness, joyousness, glee, sprightliness. A.

نشان *nishān*, sign, mark, trace, characteristic; scar; flag, standard. P.

نشان دادن *nishān dādan*, to point out, to indicate, to exemplify. P.

نشانیدن *nishāndan*, to mark; to cause to sit, to seat, to place; to quench, extinguish, allay. P.

نشانه *nishāna*, mark, aim, butt, target. P.

نشايد *na shāyad*, is not suited, is improper, unfit, unbecoming, suits not, befits not. P.

نشست *nishast*, he sat; sitting. P.

نشستن *nishastan*, to sit, squat; to settle, to be fixed; to be extinguished. P.

نشسته *nishasta'e*, art thou sitting? P.

نشیده *na shanīda'e*, hast thou not heard? P.

نشوي *na shavī*, thou wilt not become (aor. of شدن). P.

نشیب *nisheb*, descent, declivity, slope. P.

نشیمن *nishīman*, seat, place, abode, mansion, place of sitting. P.

نشین *nishīn*, sit, sit down (imp. of نشستن). P.

نشیمن *nishīnam*, I sit (aor. of نشستن). P.

نشینی *nishīnī*, thou shouldst sit. P.

نصب کردن *naṣb kardan*, to fix, appoint. A.P.

نصر *naṣr*, victory. A.

... *naṣara*, he succoured, he helped; (used optatively) may He render victorious! A.

نصر اعلامه *naṣara a'lāmahu*, may (God) give victory to his banners. A.

نصرانی *Naṣrānīy*, Nazarene, Christian. A.

نصیحت *naṣīhat*, advice, counsel, admonition, exhortation. A.

نصیحتگر *naṣīhatgar*, counsellor, adviser. A.P.

نطفه *nutfa*, seed, sperma hominis, embryo. A.

نطق *nutq*, speech, articulation. A.

نطیب *nuṭīb*, we find sweet (imperf. of نطاب *aṭāba*, 4th form of the verb نطاب *ṭāba* for نطیب). A.

نظر *naẓar*, sight, look, glance, regard, favour, kindness. A.

نظر کردن *naẓar karḍan*, to look, look at, to perceive, to observe. A.P.

نظر داشتن *naẓar dāshtan*, to have or hold in view, to fix the gaze on, to behold, perceive. A.P.

نظری *naẓare*, a look, a glance. A.P.

نظم *naẓm*, verse, poetry. A. [lawful. A.

نظیف *naẓīf* (fem. نظیفة *naẓīfat*), pure, clean,

- نا مستعد *na musta'idd*, unapt, inept, incapable, unready. P.A.
 نا معلوم *nā ma'lūm*, unknown. P.A.
 نا معول *nā mu'awwal*, not to be trusted, not trustworthy, unsound. P.A.
 نا ماکبول *na makbūl*, unaccepted, unwelcome. P.A.
 نا مناسب *nā munāsib*, unfitting, improper, unbecoming, wrong. P.A.
 نامور *nāmvar*, famous, celebrated, noted, renowned, notorious. P. [nious. P.A.]
 نا موزون *nā mauzūn*, discordant, inharmonic.
 ناموس *nāmūs*, reputation, character, fame, honour, credit, esteem. P.
 نام و نشان *nām o nishān*, name and trace. P.
 نامه *nāma*, writing, letter, record, book; works, acts, deeds. P.
 نامی *nāmī*, illustrious, renowned, famed. P.
 نان *nān* (but by Persians usually pronounced *nūn*), bread; loaf. P.
 نان تہی *nāni tihī*, dry bread. P.
 نان رباط *nāni ribāt*, bread given away at monasteries to travellers, pilgrims, and mendicants. P.A. [charity. P.A.]
 نان وقف *nāni wakf*, bequest of bread in
 نا نہادہ *nā nihāda*, not put, not placed, not allotted. P.
 نانی *nāne*, a loaf, a single loaf. P.
 ناوری *nāvarī*, wilt not bring (a contraction of
 ناوری آوردن *nayāvarī*, the neg. aor. of آوردن *āvar-dan*, to bring). P.
 نا ہموار *nā hamwār*, uneven, unsuitable, disproportioned, ungainly; untidy, ill-behaved, unruly. P.
 نای *nāi*, neck, throat; flute, pipe. P.
 نای و نوش *nāi o nosh*, song (or music) and wine. P. [obtain. P.]
 نا یافتن *nā yāftan*, not to find, procure, or
 ناید *nāyad* (for نایاد *nayāyad*), comes not. P.
 نائم *nā'im*, sleeper; sleeping, asleep. A.
 لائِم *lī 'n nā'imi*, for the sleeper. A.
 نائی *nā'ī*, reed, cane; the throat, neck. P.
 نبات *nabāt*, fine sugar, white and refined. P.
 . . . *nabāt*, vegetation, plant. A.
 نباتا حسنًا *nabātan ḥasanān*, fair plants. A.
 نبرد *nabard*, war, battle, conflict. P.
 . . . *na barad*, he taketh not away, removeth not (neg. aor. of بردن *burdan*). P.
 . . . *na burad*, he cuts not off (aor. of *burīdan*). P.
- نری *na barī*, thou shouldst not bear or submit to (2 p. sing. aor. of بردن *burdan*). P.
 نبشت *nabisht*, writing, inscription. P.
 نبشتن *nabishtan*, to write. P.
 نبض *nabz*, the pulse. A.
 نبوت *nubuwwat*, prophecy, prophetic gift or office, function or privilege of a prophet. A.
 نبودی *na būde*, he or it would not be. P.
 نبی *nabī* = نبیند *na binad* [q. v.]. P.
 نبی *nabiy*, prophet. A.
 نبیند *na binad*, he seeth not (3 p. sing. aor. of دیدن *dīdan*). P.
 نترسد *na tarsad*, he should not fear; ought he not to fear? (3 p. sing. aor. of ترسیدن *tar-sidan*). P.
 نتوان *na tuwān*, (one) cannot. P. [sīdan). P.]
 نتوان رست *na tuwān rast*, one cannot escape. P.
 نتواند *na tuwānad*, cannot. P.
 نتوانستن *na tuwānistan*, not to be able. P.
 نثار *niṣār*, money, or anything thrown by way of largess among the populace on festive occasions; a scattering, showering down. A.
 نثار *nuṣār*, any thing scattered or showered; rain, showers. A.
 نجم *najm*, star. A.
 نجوئی *na jū'ī*, thou seekest not (2 p. sing. of جستن *jestan*). P.
 نحن *naḥnu*, we. A. [present of جستن). P.]
 نحو *naḥw*, way, path, track. A.
 النحو *an naḥw*, grammar, syntax. A.
 نحوی *naḥwīy*, teacher of syntax, grammarian. A.
 بنحوی *bi naḥwīyin*, by a grammarian. A.
 نخست *nukhust*, first; first of all. P.
 نخستین *nukhustīn*, first; original, former. P.
 نخفتست *na khuftast*, is not asleep. P.
 نخل *nakhīl*, palm-tree; (and often) any young tree in general. A. [ers. A.P.]
 نخل بند *nakhīl-band*, maker of artificial flower
 بنی محمود *nakhla'i banī maḥmūd* (lit. the palm-grove of the tribe Beni Maḥmūd), the name of a halting-place on the road from Kūfah to Mecca, where the pilgrims are wont to rest. A.
 نخل بنی ہلال *nakhla'i banī hīlāl* (lit. the palm grove of the tribe Bani Hilāl), a place in
 اند *and*, are. P. [Arabia. A.]
 نداء *nida'*, voice, call from heaven. A.
 ندامت *nadāmat*, repentance, contrition, regret, remorse. A.

نداني *na dāni*, thou knowest not; knowest not thou? (2 p. sing. aor. of دانستن *dānistan*). P.
 ندر *na darad*, rendeth not (3 p. sing. aor. of دریدن *darīdan*). P.
 ندما *nudamā* (pl. of ندیم *nadīm*), intimate friends, boon companions, courtiers. A.
 نهد *na dihad*, giveth not (3 p. sing. aor. of دادن *dādan*). P.
 ندیده *na dida'e*, hast thou not seen? P.
 ندیم *nadīm* (P. pl. ندیمان *nadīmān*), courtier, confidant, boon-companion. A.
 نذر *nazr*, vow, offering; gift to a superior. A.
 نذیر *nazīr*, admonisher, monitor; prophet or teacher sent to warn the wicked. نذیرا *na-zīran* (acc.). A.
 نذیرا کفی بغير الزمان *kafā bi taghaiyuri 'z zamāni nazīran*, change of time is a sufficient admonisher. A.
 نرسی *na rasi*, thou wilt not arrive. P.
 نرم *narm*, soft, mild, gentle; downy. P.
 نرمی *narmī*, softness, mildness, gentleness. P.
 نزاع *niza'*, quarrel, strife, dispute. A.
 نزد *nazd*, near, towards, with. P.
 نزدیک *nazdik*, near, with, adjoining, present. P.
 نزدیکان *nazdikān* (pl. of نزدیک *nazdik*), those near or about one, servants, attendants. P.
 نزدیکتر *nazdiktar*, nearer. P.
 نزع *naza'*, the agonies of death. A.
 نزول *nuzul*, descending, alighting; descent. A.
 نزهت *nuzhat*, cheering, refreshing; pureness, freshness; delight, pleasure, recreation, diversion. A.
 نسبت *nisbat*, relation, reference, relationship. A.
 نسبت کردن *nisbat kardan*, to refer, impute, ascribe; to compare. A.P. [*sadda*]. A.
 نسد *nasuddu*, we will close up (imperf. of سد *sad*). A.
 نسد به شقوق البرز *nasuddu bihi shukūka 'l mabrazi*, we will close up with it the chinks of the privy. A.
 نسرین *nasrīn*, wild rose, dog-rose, eglantine. P.
 نسق *nasak*, order, manner, method, arrangement. A.
 نسل *nasl*, offspring, progeny, race, breed. A.
 نسیج *nasij*, woven; silken garments of fine texture, interwoven with gold thread. A.
 نشأت *nasha'ta*, thou hast grown up (2 p. sing. of the perfect نشأ *nasha'a*). A.

نشاط *nashāt*, cheerfulness, joyousness, glee, sprightliness. A.
 نشان *nishān*, sign, mark, trace, characteristic; scar; flag, standard. P.
 نشان دادن *nishān dādan*, to point out, to indicate, to exemplify. P.
 نشان دادن *nishāndan*, to mark; to cause to sit, to seat, to place; to quench, extinguish, allay. P.
 نشانه *nishāna*, mark, aim, butt, target. P.
 شاید *na shāyad*, is not suited, is improper, unfit, unbecoming, suits not, befits not. P.
 نشست *nishast*, he sat; sitting. P.
 نشستن *nishastan*, to sit, squat; to settle, to be fixed; to be extinguished. P.
 نشسته *nishasta'e*, art thou sitting? P.
 شنیده *na shanīda'e*, hast thou not heard? P.
 نشوي *na shavī*, thou wilt not become (aor. of شدن). P.
 نشیب *nisheb*, descent, declivity, slope. P.
 نشیمن *nishīman*, seat, place, abode, mansion, place of sitting. P.
 نشین *nishīn*, sit, sit down (imp. of نشستن). P.
 نشینم *nishīnam*, I sit (aor. of نشستن). P.
 نشینی *nishīnī*, thou shouldst sit. P.
 نصب کردن *naṣb kardan*, to fix, appoint. A.P.
 نصر *naṣr*, victory. A.
 ... *naṣara*, he succoured, he helped; (used optatively) may He render victorious! A.
 نصر اعلامه *naṣara ā'lāmahu*, may (God) give victory to his banners. A.
 نصرانی *Naṣrānīy*, Nazarene, Christian. A.
 نصیحت *naṣīhat*, advice, counsel, admonition, exhortation. A.
 نصیحتگر *naṣīhatgar*, counsellor, adviser. A.P.
 نطفه *nuṭfa*, seed, sperma hominis, embryo. A.
 نطق *nuṭq*, speech, articulation. A.
 نطیب *nuṭību*, we find sweet (imperf. of اطاب *aṭāba*, 4th form of the verb طاب *ṭāba* for طیب). A.
 نظر *nazar*, sight, look, glance, regard, favour, kindness. A.
 نظر کردن *nazar kardan*, to look, look at, to perceive, to observe. A.P.
 نظر داشتن *nazar dāshan*, to have or hold in view, to fix the gaze on, to behold, perceive. A.P.
 نظری *nazare*, a look, a glance. A.P.
 نظم *nazm*, verse, poetry. A. [lawful. A.
 نظیف *naẓīf* (fem. نظیفة *naẓīfat*), pure, clean,

- نعت *na't*, description, epithet; praise. A.
- نعره *na'ra*, shout, cry, exclamation. A.
- نعره زدن *na'ra zadan*, to raise a shout, to utter a cry, to exclaim. A.P.
- نعل *na'sh*, bier with a dead body laid upon it (when empty it is called *سَریر sarir*). A.
- نعل *na'l*, horse-shoe, shoe. A.
- نعل در آتش *na'l dar ātish* (lit. horse-shoe in the fire), agitated, discomposed; afflicted. (The superstition is that a horse-shoe thrown into a fire, with the name of any person engraved on it, and incantations pronounced over it, has the effect of making such person restless and miserable). P.
- نعلبند *na'l-band*, smith, farrier. A.P.
- نعلبند پسر *na'lband-pisar*, blacksmith's son. A.P.
- نعلین *na'lain* (oblique dual), pair of shoes with wooden soles; clogs. A.
- نعم *na'am*, yes, very true, very well. A.
- ... *ni'am* (pl. of *نعمه ni'mat*), good things. A.
- نعمت *ni'mat*, blessing, favour, grace, bounty; prosperity, riches, wealth, opulence, good things; tenderness, delicacy; liberality. A.
- نعمتی *ni'mate*, a single favour. A.P.
- نعمتی گر اندر *gar andar ni'matī*, if thou art in affluence. P.A.
- نعوذ بالله *na'ūzu bi 'llāh*, we seek refuge with God; God help us! A.
- نعیب *na'ib*, croaking, croak. A.
- نعیق *na'ik*, croaking, croak. A.
- نعیق غراب الین *na'iku ghurābi 'l baini*, the croak of the raven of separation; (see *غراب ghurāb*). A.
- نعم *na'im*, enjoyment, luxury, anything good which we enjoy; pleasure, delights. A.
- نغز *naghz*, beautiful, good. P.
- نغزتر *naghztar*, more agreeable. P.
- نغمه *naghma*, soft and sweet musical sound, melody. A.
- نفاق *nifāk*, hypocrisy, dissimulation. A.
- بنفاق *ba nifāk*, hypocritically. P.A.
- نفرت *nafrat*, abomination, aversion, disgust; fright, alarm, terror. A. [desire. A.
- نفس *nafs*, soul, spirit; self, person; carnal . . . *nafas*, breath, breathings; talk; moment. A.
- نفس آماره *nafsi ammāra*, imperious (or overpowering) lust, concupiscence. A.P.
- نفس بر آوردن *nafas bar āvardan*, to give utterance. A.P.
- نفس پرور *nafs-parvar*, self-indulgent, selfish; effeminate, luxurious. A.P.
- نفسک *nafsuka*, thyself, thy soul. A.
- نفسه *nafsihi*, (from) himself, (of) his own nature. A. [sigh. A.P.
- نفسی *nafase*, a single breath, one breath, a
- نفسی سرد *nafase sard*, a cold sigh. A.P.
- نقط *nafī* or *nift*, naphtha, bitumen, liquid naphtha. A.
- نقط انداز *nafī-andāz*, maker of fireworks. A.P.
- نقط اندازی *nafī-andāzi*, the art of making (or exhibiting) fireworks. A.P.
- نفع *naf'*, gain, profit, advantage, benefit. A.
- نقد *nafaqa*, the necessary expenses for living. A.
- نقد کردن *nafaqa kardan*, to disburse, to give in alms. A.P.
- نقور *nafūr*, flying (from society), abhorring, hating; averse, alien. A.
- نقی *nafī*, expulsion, banishment, transportation; prohibition, negation. A.
- نقیس *nafīs*, precious; a precious object which is received with such eagerness as to stop the breath (*nafas*). A.
- نقی کردن *nafī kardan*, to eject, to expel. A.P.
- نقاش *naqqāsh*, embroiderer; painter, limner. A.
- نقب *naqb* (P. pl. *naqbā*), subterranean excavation, digging through a wall, breach. A.
- نقد *naqd*, ready money, coin, small change. A.
- بنقد *ba naqd*, on the instant, by a glance, immediately (p. 78). P.A.
- نقدی *naqde*, the money. A.P.
- نقره *nuqra*, silver. A.
- نقره خام *nuqra'i khām*, virgin silver. A.P.
- نقش *naqsh*, picture, drawing, design; spot, paint. A.
- نقش برین *naqshi birūn*, outward adorning. A.P.
- نقش و نگار *naqsh o nigār*, spots and hues, paintings and ornaments. A.P.
- نقص *nāqṣ*, defect, deficiency, injury. A.
- نقصان *nuqṣān*, loss, injury, defect, deficiency, imperfection, diminution, failure. A.
- نقض *naqṣ*, violation of contract, rupture, infringement; acting contrary to. A.
- نقل *naql*, transportation, translation, removal, migration. A. [copy. A.P.
- نقل کردن *naql kardan*, to remove, migrate; to
- نکاح *nikāh*, marriage. A.
- نکبت *nakbat*, adversity, trouble. A.

نکته *nukta*, subtle or quaint conceit or point ; riddle. A. [kardan]. P.

نکند *na kunad*, makes not (neg. aor. of کردن)

نیکو *nikū*, good, beautiful; well; safe and sound. P.

نیکو رو *nikū-rū*, handsome-faced. P.

نیکو سیرت *nikū-sirat*, virtuous, moral. P.A.

نیکو نام *nikū-nām*, bearing a good name, respectable, respected. P.

نکوهیدن *nakūhidan*, to despise, slight, blame. P.

نکوهیده *nakūhida*, despised, blamed, scorned, spoken ill of; despicable. P.

نیکویی *nikū'i*, goodness, kindness, amiability; comeliness, beauty. P.

نکویی کردن *nikū'i kardan*, to do good. P.

نگار *nigār*, picture; beloved object, sweetheart; beauty. P. [pourtray. P.]

نگار کردن *nigār kardan*, to draw, paint, limn,

نگارخانه *nigār-khāna*, picture-gallery; the house or studio of the celebrated imposter Manes, founder of the heretical sect of the Manichaeans in the early ages of Christianity. P.

نگارین *nigārīn*, embellished; beautiful, fair,

نگاه *nigāh*, look. P. [lovely. P.]

نگاه داشتن *nigāh dāshtan*, to keep, to hold; to observe, to watch; to guard, protect, save, preserve. P.

نگاه کردن *nigāh kardan*, to look, to view, to regard, to watch, to observe; to gaze at with longing. P.

نگارن *nigārān* (pres. part.), looking, beholding. P.

نگارستان *nigārīstan*, to behold, look. P.

نگریستن *nigārīstan*, to look, peer, pry. P.

ن گفته *na gufta*, unsaid, not spoken; not having spoken, as long as one has not spoken. P.

نگون *nigūn*, upside down, turned, inverted; adverse. P.

نگونخت *nigūn-bakht*, unfortunate, ill-fated; unlucky wight, ignoble, base. P.

نگه *nigah* = نگاه *nigāh*. P.

نگاه داشتن *nigah-dāshtan* = نگاه داشتن *nigāh-dāshtan*). P.

نگاه کردن *nigah-kardan* = نگاه کردن. P.

نگه دار *nigah dār*, preserve thou. P.

نگین *nigīn*, a ring, especially the seal-ring of a prince; a precious stone set in a ring. P.

زیر نگین *zeri nigīn*, under the authority or sanction, dependant on. P.

نم *nam*, moisture, damp, dew. P.

نماز *namāz*, prayer; prayers, (especially those prescribed by law to be repeated five times a day). P.

نماند *na mānad*, remaineth not; is no more. P.

نماندم *na māndam*, I remained not. P.

نمد زین *namadi zin* or *namad-zin*, coarse woollen saddle-cloth; a saddle stuffed on the upper part (to prevent the rider being galled). P.

نمط *namat*, mode, manner, style, fashion, strain, way, custom, likeness. A.

نمک *namak*, salt. P.

نمکین *namakīn*, salted, salt; seasoned, savoury, enjoyable; sprightly, arch, sparkling, piquant, witty; handsome, beautiful, graceful. P.

نمل *naml*, (fem.) ant; (figur.) whiskers. A.

نمودن *namūdan*, to show, point out, display, evince, manifest, discover; to appear. P.

نمودی *namūde*, he was in the habit of displaying, he was wont to show. P.

نمونه *namūna*, example, pattern, sample, specimen; exemplar. P. [dishonour. P.]

نگ *ang*, honour, character; shame, disgrace,

نگه *na nihī*, thou puttest not (aor. of نهادن). P.

نو *nau*, new fresh, recent. P.

نواحی *nawāhi* (pl. of ناحية *nāhiyat*), environs, parts adjac. nt. A.

نواختن *nawākhtan*, to soothe, to caress, to indulge, to gratify, or treat with kindness. P.

نوادیر *nawādir* (pl. of نادره *nādirat*), rarities, rare things. A.

نوازیدن *nawāzidan* = نواختن [q. v.]. P.

نوال *nawāl*, present, gift, donative. A.

نوالک *nawālīka*, thy gift. A.

نو آورده *nau-āvarda*, fresh-brought. P.

نوبت *naubat*, period, time, turn. A.

نو جوان *nau-juwān*, one just come to adolescence, youth. P.

نوح *Nūh*, the patriarch Noah (called by the Muhammadans شيخ المرسلين *Shaiḥu 'l mur-salīn*, elder of the apostles). A.

نودمیده *nau-damīda*, newly-sprouted (incipient [beard]). P.

نور *nūr*, light. A. [navardīdan] (or نور دیدن *navardīdan*), to omit, pass by or over, to neglect, forget. P.

نور رسیده *nau-rasīda*, newly-arrived; new, fresh, recent; germinating. P.

نور *nau-roz*, New-year's-day (which, in the Persian Calendar, is the day on which the sun enters Aries). P.

نوروزی *nau-rozī*, suited to or becoming the festival of New-year's-day, New-year's. P.

نوش *nosh*, drink, honey, sweets. P.

نوشت *navisht*, what is written, writing, scripture; written. P.

نوشتست *navishtast*, is written or scribbled. P.

نوشتن *navishtan*, to write, to record. P.

نوشته *navishta*, written, inscribed; writing. P.

نوشدارو *nosh-dārū*, treacle; any antidote to poison; an electuary; a pleasant and efficacious medicine (p. 76). P.

نوشیدن *noshidan*, to drink; to take, swallow. P.

نوشیروان *nūshīravān*, name of a king of Persia (Chosroes the first), in whose reign Muhammad was born; he is often designated by the Arabic epithet of العادل *al'ādīl*, the Just. P.

نوشین *noshīn*, sweet, pleasant. P.

نوع *nau'*, species, kind, mode, sort. A.

نوعی *nau'e*, a species, a sort, a mode, a manner; a new, particular, peculiar, or original manner. A.P.

نومیدی *naumedī* or *naumīdī*, despair. P.

نون *nūn*, fish. A.

نُونِ ذُو النُّونِ *zu 'n nūn*, (lit. possessed of the fish), a name given to the prophet Jonah; also the name of a certain personage famed for piety, who died A.H. 245 (A.D. 860). A.

نویسنده *navisanda*, writer. P.

نه *na*, not, no, neither, nor. P.

نه *na'e*, thou art not. P.

نه *nih*, put, place, lay, lay down (imp. of نهادن *nihādan*). P.

نهج *nuhāju*, we are excited, we are roused up (imperf. pass. of the verb **هَج** *hāja*). A.

نهجی *nuhāju ilā šauti 'l aghānī*, we are roused to the sound of the songs. A.

نهاد *nihād*, nature, disposition, habit. P.

نهادن *nihādan*, to place, put, set, lay, lay by, lay up, lay out; to leave, to fix; to wear; to set out; to determine, make up (one's mind). P.

نهاده *nihāda*, placed, laid, set, fixed; having placed; hath placed. P.

نهان *nihān*, hid, hidden, concealed; secret, occult, latent, clandestine. P.

نهان داشتن *nihān dāshtan*, to keep secret. P.

نهانی *nihānī*, secret, hidden, concealed, private, privy, clandestine. P.

نِه‌آوند *nuhāvand* (or *nihāvand*), name of a city in Persian Irāk; name of a mode in music. P.

نهایت *nihāyat*, end, extremity, ne plus ultra. A.

نهر *nahr*, river, stream, canal. A.

نهر الی نهر *nahrin ilā nahrin*, river to river. A.

نهر تالاطم رکبتی *nahrin talātama rukbatī*, a river dashing its waves on my knee; (the gen. *nahrin* is in apposition with *munyat*). A.

نہفت *nihuft*, he concealed; secrecy, secret. P.

بہفت *ba nihuft*, in secret. P.

نہفتن *nihuftan*, to hide, conceal. P. [ly. P.]

نہفته *nihufta*, hidden, latent, concealed; secret-

نہق *nahaqa*, he brayed (3 per. sing. perfect). A.

نہق الخطیب ابو الفوارس *izā nahaqa 'l khaṭību abu 'l fawārisi*, when the preacher Abu 'l fawāris brays. A. [gator; shark. P.]

نہنگ *nahang* (by some *nihang*), crocodile, alli-

نہی *nahy*, prohibition. A.

نہی کردن *nahī kardan*, to forbid, prohibit. A.P.

نہیب *nahīb*, terror, fear. P.

نی *nai*, reed, cane; flute, pipe. P.

نی *nī*, me (pronom. suffix joined to verbs). A.

.. *ne* = *na*. P.

نیارامد *ayārāmad*, he will not rest (aor. of **نیارامیدن** *āyārāmidan*). P.

نیارامیدن *ayārāmid*, he rested not (past of **آرامیدن** *āyārdan*). P.

نیارد *ayārad*, will not bring (aor. of **آوردن** *āzārdan*). P.

بر نیارد *bar ayārad*, he raiseth not. P.

نیازارد *ayāzārad*, he torments not. P.

نیازاری *ayāzārī*, thou afflictest not, tormentest not, grieveest not (aor. of **آزاردن** *āzārdan*). P.

نیازردم *ayāzārdam*, I tormented not. P.

نیازمند *ayāzmand*, indigent, necessitous, needy. P.

نیازموده *ayāzmūda*, not experienced. P.

نیاساید *ayāsāyad*, he is not refreshed (past of **آسودن** *āsūdan*). P.

نیاسودی *ayāsūde*, he would not rest. P.

نیافت *ayāft*, he found not. P.

نیاق *niyāk* (pl. of **نَاق** *nāqat*), she-camels. A.

نیاقا *niyākan* (acc.); see under **و** *wa*. A.

نیام *niyām*, sheath, scabbard, case. P.

نیامد *ayāmad*, came not (past of **آمدن** *āmadan*). P.

نیاموخت *ayāmokht*, he hath not learned (past of **آموختن** *āmokhtan*). P.

نیاوردی *nayāvardī*, thou hast not brought (past of آوردن *āvardan*). P.

نیاوری *nayāvarī*, thou bringest not. P. [*dan*]. P.

نیاید *nayāyad*, he comes not (aor. of آمدن *āma-*

نیاي *nayā'i*, thou comest not (aor. of آمدن *āma-*

نیا نی *na'i boriyā*, the reed of which mats are made. P.

نیت *niyat* (also نیت *nīyat*), design purpose, intention, resolve; will-worship. A.

نیزد *nayar zad*, it is not worth (aor. of ارزیدن *ar-*

نیرو *nirū*, strength. P. [*zīdan*]. P.

نیزه *nīza*, also, likewise, too; even; again. P.

نیزه *nīza*, spear, lance, javelin. P.

نیست *nīst* (in India *nest*), it is not, consists not. P.

نیستی *nīstī*, thou art not; destitution. P.

نیش *nesh*, sting; lancet. P.

نیش زدن *nesh zadan*, to sting, to strike with the sting. P.

نیشکر *nai-shakar*, sugar-cane. P.

نیفتاد *nayuftād*, it did not fall out, happen, or occur (past of افتادن *uftādan*). P.

نیفشاندی *nayafshāndī*, thou scatteredst not (past of افشاندن *afshāndan*). P. [of افشاندن *afshāndan*]. P.

نیفشانی *nayafshānī*, thou scatterest not (aor.

نیفگنی *nayafganī*, thou castest not away (aor.

نیفگند *afkēndan*). P. [very; very well. P.

نیک *nek* (pl. نیکان *nekān*), good, beautiful; well;

نیک انجام *nek-anjām*, of happy end. P.

نیکبخت *nek-bakht* (pl. نیکبختان *nek-bakhtān*), fortunate, happy. P.

نیکبختی *nek-bakhtī*, good fortune. P.

نیکخواه *nek-khūwāh* (pl. نیکخواهان *nek-khūwāhān*), benevolent, well-wisher. P.

نیک داشتن *nek dāshtan*, to hold in regard, to treat kindly, to do good. P.

نیک رفته *nek-rafta* (pl. نیک رفتهگان *nek-raftagān*), well-departed; one who, in dying, has left a good name behind him. P.

نیک روز *nek-roz*, happy. P.

نیک سرانجام *nek-sar-anjām*, ending well; having a happy issue; thoroughly provided, well furnished. P.

نیک سهلست *nek sahlāst*, it is very easy. P.

نیک سیرت *nek-sīrat*, of a kindly disposition. P. A.

نیک فرجام *nek-furjām*, of happy end. P.

نیک منضر *nek-mahzar*, good-natured, amiable. P. A.

نیک مرد *nek-mard*, good man. P. [nesty. P.

نیک مردی *nek-mardī*, kindness, goodness, ho-

نیک نام *nek-nām*, of good report, fair-famed. P.

نیکو *neku* (pl. نیکوان *nekuwān*), good; well; comely, beautiful. P.

نیک و بد *nek o bad*, good and bad. P.

نیکو روش *neku-ravish*, moral, well-behaved. P.

نیکو نام *neku-nām*, of good repute, having a good

نیکوی *nekuvi*, goodness. P. [name. P.

نیکویی *neku'i*, goodness, kindness. P.

نیکي *neki*, goodness, virtue; good. P.

نیل *nīl*, indigo; a blue stroke which they are accustomed to draw upon the house-door of anyone deceased, or upon any thing which is lost, confiscated, or abandoned; mourning; the river Nile. P.

نیم *nīm*, half. P.

نیم خورده *nīm-khūgurd*, half-eaten; half-drunk. P.

نیم خورده *nīm-khūgurda*, half-eaten; half-drunk; leavings, refuse. P.

نیم روز *nīm-roz*, noon, mid-day; the province of Sīstān. P.

نیم سیر *nīm-ser*, half-full. P.

نیم شب *nīm-hab*, midnight. P.

نینداختی *nayandākhte*, he would not throw, he would not have thrown (past subj. of انداختن *andāktan*). P.

نیندوخت *nayandokht*, he gained not, acquired not (past of اندوختن *andokhtan*). P.

نیشیدن *niyūshīdan*, to listen. P.

نشین *na'in*, made of reeds; reedy. P.

و

و *wa* (and sometimes in Persian *o*), and; still, yet, while; for; by; (for رُب *rubba*) many, many a (p. 142). A.

و *wā*, again, *re* (a prefix). P.

و *atūbu ilaihi*, and I turn by repentance unto Him. A. [tive. A.

و *wāzīk*, confiding, confident, assured, posi-

واجب *wājib*, necessary, due, obligatory, incumbent; expedient, proper. A.

واجب آمدن *wājib āmadan*, to be necessary, to be due or right, to behave. A. P.

واجبی *wājibi* (or *ba wājibi*), necessary, expedient, proper, deserved. A. P.

و *wa 'hfaz*, and protect Thou. A.

وادی *wādī*, valley, vale, dell, dale; river. A. [tor. A.
 وارث *wāriṣ* (P. pl. وارثان *wāriṣān*), heir, inheri-
 tor. وارث ملک سليمان *wāriṣu mulki sulaimāna*, the
 inheritor of the dominion of Solomon. A.
 وأرفع *wa 'rafa'*, and exalt Thou. A.
 وأزرون *wāzhūn*, inverted, topsy-turvy. P.
 وأزرون بخت *wāzhun-bakht*, unfortunate. P.
 واسط *Wāsiṭ*, name of a city lying midway be-
 tween Kūfah and Basrah on the Tigris,
 built A.H. 83, by Hajjāj bin Yūsuf. A.
 واصف *wāṣif* (P. pl. واصفان *wāṣifān*), praisers;
 describers. A.
 وأطلب *wa 'ṭlub*, and ask thou. A.
 واعظ *wā'iz* (P. pl. واعظان *wā'izān*), preacher,
 exhorter, admonisher. A.
 وأفر *wāfir*, abundant, ample, exuberant, full,
 vast, very great. A.
 واقعه *wāqī'a*, accident, incident, event; battle,
 conflict; catastrophe; case. A.
 وأعمالها *wāqī'hā* (P. pl. of واقعة *wāqī'a*), event-
 ualities, events, wars. A.P.
 وادیده *wāqī'a-dīda*, (man) of experience. A.P.
 واقف *wāqif*, apprized, aware, informed. A.
 واقف گردانیدن *wāqif gardānidan*, to acquaint,
 to apprise. A.P.
 وآلا *wālā*, high, exalted. P.
 وآلا *wa illā*, and if not, otherwise. A.
 والآل *wālātār*, higher. P.
 وآله *wa 'llāh*, and God; by God! A.
 وآله *wa ālihi*, and (on) his offspring. A.
 وام *wām*, debt, loan. P.
 وام دادن *wām dādan*, to grant a loan, to lend. P.
 وام ماندن *wā māndan*, to remain behind, to lag. P.
 وامی *wāme*, a loan. P.
 وان *wa in*, and if, even if, although. A.
 وانت *wa anta*, and thou. A. [(or comest). A.
 وان جئت *wa in ji'ta*, and though thou camest
 وانگاه *wāngāh*, and then; and then! P.
 وانما *wa innamā*, and only. A.
 وان *wa innahu*, and certainly it (is). A.
 وانما اعظم *wa innahu la ā'zam*, whilst assuredly
 it is the greatest. A.
 وجد *wajd*, rapture, ecstasy; fervent love. A.
 وجوب *wujūb*, necessity, duty. A.
 بوجوب *ba wujūb*, necessarily, imperatively. P.A.
 وجود *wujūd*, being or existing; existence; body,
 person, individual. A.

وجود *ba wujūd*, with the existence; notwith-
 standing. P.A.
 وجودی *wujūde*, an existence. A.P.
 وجه *wajh*, face; mode, manner, cause, reason;
 supply, means. A. [A.P.
 وجه کفاف *wajhi kafāf*, sufficiency of provisions.
 وحدت *waḥdat*, solitude, singleness, unity. A.
 وحش *waḥsh*, wild animal, wild beast. A.
 وحشت *waḥshat*, fear, dread, horror, sadness,
 gloom; dreariness; rage, savageness, fierce-
 ness; asperity, aversion. A.
 وحل *waḥal*, mire, black adhesive clay, puddle. A.
 وحید *waḥīd*, single, separated, detached, apart. A.
 وداد *widād*, love, affection. A.
 وداعها *widādihā*, for love of her. A.
 وداع *wadā'*, farewell, adieu, good bye. A.
 وداع کردن *wadā' kardan*, to bid adieu, say
 farewell. A.P. [though; since. P.
 وور *war* (for *wa agar*), if; and if; even if; al-
 ورا *warā*, beyond, without, besides, except. A.
 وراکات نیاقا *wa rākibātīn niyākan*, many wo-
 men riding she-camels. A.
 ورد *ward*, rose; leaf or petal of a flower. A.
 ورزیدن *warzidan*, to acquire, seek, pursue,
 cultivate, practise. P. [if it. P.
 ورش *warash* (for *wa agar ash*), and
 ورطه *warṭa*, labyrinth, maze; precipice, whirl-
 pool, or any place or position of danger. A.
 ورق *wurḳ* (pl. of ورقا *warḳā*), brown or slate-
 coloured (pigeons). A.
 ورق *warāḳ*, leaf (of a tree or paper), page. A.
 ورقی *warāḳe*, one leaf, a single leaf, a page. A.P.
 ورنه *warna* (for *wa agar na*), and if not,
 otherwise. P.
 ورعی *warā*, men, mortals. A.
 وز *waz* (for *wa az*), and from. P.
 وزیر *wuzarā* (pl. of وزیر *wazīr*), viziers, minis-
 ters of state. A. [ters of state. A.
 وزن *wazn*, weight. A.
 وزیر *wazīr*, minister of state, vizier. A.
 وزیر *wazīrī*, rank of vizier, premiership. A.P.
 وسعت *wus'at*, largeness, amplitude, space. A.
 وسه *wasma*, collyrium, juice of the leaves of
 woad, or the indigo plant, used in tincturing
 and dyeing. P.
 وسیله *wasīlat*, and *wasila*, means, medium, in-
 tervention; whatever wins or conciliates
 the favour of a prince or great man (as a
 gift or merit). A.

wasīm, marked between the shoulders by a hairy wen of the size of a pigeon's egg (as all the prophets had been,—Muhammad is believed to have been the last so distinguished); beautiful. A.

wiṣāl, meeting, conjunction, interview, enjoyment of any beloved object. A.

waṣf, description, praise; quality, property. A.

waṣl, union; enjoyment of the society of friends, friendship, intercourse. A.

waṣīyat, will, testament, commandment, charge. A.

waṣīfa, allowance of provisions, stipend. A.

waṣīfa-khāṣur, pensioner. A.P.

wa'ada, he promised. A.

wa'da, promise, agreement, engagement; putting off with a promise. A.

wa'da dādan, to give a promise; to put off with a promise. A.P.

wa'iz, admonition, exhortation, sermon. A.

wafā, performance of promise, payment, fulfilment; fidelity, good faith. A.

wafā kardan, to repay, reimburse, fulfil. A.P.

wafāt, decease, death, demise. A.

wafāt yāftan, to die. A.P.

wafā-dār, keeper of good faith. A.P.

wafā-dārī, keeping of good faith. A.P.

wafā'e, a good faith, an act of good faith. A.P.

wafk, congruity, proportion. A.

bar wafk, in accordance, in conformity,

wafā, he paid. A. [agreeably to. P.A.]

iṣā wa'ada wafā, when he promises, he fulfils. A.

waḳāhat, impudence, shamelessness, effrontery, brazenness. A. [ness. A.]

wakār, majesty, dignity, gravity, sedateness.

wakt, time, hour, season, occasion. A.

ba wakt, at the usual hour, at the proper time. P.A.

wakthā (P. pl. of A. *wakt*), times, many times; ever and anon. A.P.

wakte, a certain time or occasion, once upon a time; at the (or that) time; at one time, at another time. A.P.

wa kad, and assuredly, and verily. A.

wakf, religious legacy, charitable bequest. A.

mālī wakf, property so bequeathed. A.P.
al wakfu lā yumlaku, the religious bequest is not owned, i.e., has no owner. A.

wukūf, experience, knowledge, information. A.

wukūf yāftan, to get knowledge or information, to come to know. A.P.

wakil, set over; holder of a charge; president, commissioner, trustee; attorney. A.

wagarna, and if not, otherwise. P.

wa lā, and not, neither. A. [fects. A.]

wulāt (pl. of *wālī*), governors, pre-

wilādāt, birth, giving birth, procreation. A.

wilāyat, country, territory; a foreign

walad, son. A. [country. A.]

waladahu, (acc.) his son. A.

wala', eager desire. A.

wa la nuzikannahum, and verily we will make them taste (imperf. energetic of *azāka*, 4th form of the verb *zāka*, for ذوق, with the pron. *hum*, them). A.

wa lau, and if, and though. A.

wa lau inna, and if in truth. A.

wulūj, ingress, entrance. A.

wale, but, however. P.

waliy, holy man, saint. A.

wa laisa, and there is not; and not. A.

wali 'ahd, heir-apparent. A.

wa lek, but. P.

wa lekin, but, however. A.

wali nī'mat, benefactor, master. A.P.

wa mā, and whatever is. A.

wa man yatawakkalu 'ala 'illāhi fahwa ḥasbuhu, and whoso trusteth in God, He is sufficient for him. A.

wa naḥnu, and we. A.

wa naṣara ā'lāmahu, and aid his banners! A. [banners! A.]

wahhāb, great and bounteous giver. A.

al wahhāb, the Giver, i.e. God. A.

wa hal, and how? A.

wahm, surmise, suspicion, apprehension; fear, anxiety; mind, imagination. A.

wa huwa (pronounced *wahwa*), and he (is). A.

wa huwa sākin yarā, and he (is) a cup-bearer who sees. A.

vai, he, him; of him, his; her. P.

ویران *wirān, wairān, or werān*, desolate, waste, depopulated. P.

وین *wīn* (for واین *wa īn*), and this. P.

هو *hu* (affixed pronoun), him, it; of him; his; its; (after the prepositions *بِ, فِي, عَلَيَّ, &c.*, it is pronounced *hi*). A.

ها *hā* (affixed pron. fem.), her; them, their. A.

هادی *hādī*, guide, leader, director. هادی *hādīyan* (acc.). A.

هادی *kafa 'Ulāhu hādīyan*, God sufficeth as a guide. A.

هارون الرشید *Hārūn arrashīd*, Hārūn the Guide, or Guided arīst (the fifth Caliph of the house of Abbās; he began to reign A.H. 170, and died A.H. 193). A.

هامان *Hāmān*, name of the favourite of Ahasuerus, and the enemy of the Jews; he is represented in the Kurān as vizier to Pharaoh. A.

هان *hān*, have a care! let it not be! P.

هائل *hā'il*, terrible, horrible, dreadful. A.

هوب *hubūb*, blowing, blowing hard (the wind); gale, fresh or smart breeze. A.

هجرة *hijra*, the flight of Muhammad from Mecca to Madina (which occurred on the 16th of July, A.D. 622, and in the reign of the caliph Omar, was ordered to be considered as the Muhammadan æra). A.

هدف *hadaf*, butt or mark for archers, target. A.

هدي *hady*, cattle sent to Mecca to be sacrificed. A.

هدیه *hādīya* (or هدیه *hadya*), offering, gift, present (especially to superiors). A.

هنا *hāzā*, this. A.

هنا *hāza 'l miqdāru*, this quantity. A.

هر *har*, every, all, each. P.

هراس *hirās*, terror, fear, dread. P.

هراسیدن *hirāsīdan*, to fear, stand in awe, be in dread; to terrify. P.

هر آن *har ān*, every one. P.

هر آنکه *har ān ki*, every one who, whosoever. P.

هر آینه *har āyina* (or هر آینه *har ā'ina*), doubtless, undoubtedly, assuredly, positively; by all means, at all events. P.

هر بار *hār bār*, every time, each time. P.

هر جا که *har jā ki*, every place that, wherever. P.

هر چند *harchand*, although. P.

هر چه *harchi*, all that, every thing that, what. P.

هر چه تمامتر *harchi tamām tar*, whatever is best or most perfect, the utmost. P.

هر دم *har dam*, each moment, every instant. P.

هر دو *har dū*, both. P. [two hands. P.]

بهر دو دست *ba har dū dast*, with both the

هر روز *har roz*, every day, daily. P.

هرزه گردی *harza-garde*, a saunterer, a wanderer, a vagabond. P.

هرزه گو *harza-go*, babblers, idle talker. P.

هرزه گوئی *harza-go'e*, a prater, a chatterbox. P.

هر سو *har sū*, on all sides, everywhere. P.

هر شب *har shab*, every night. P.

هر کجا *har kujā*, everywhere; wheresoever, wherever. P.

هر کرا *har kirā*, whomsoever, to whomsoever. P.

هر که *har ki*, whosoever. P.

هر گاه *har gāh*, every time, whenever. P.

هر گاه که *har gāh ki*, every time that, whensoever. P.

هرگز *hargiz*, ever, at any time (always used with following negative). P.

هر گه *har gah*, every time, whenever. P.

هر گه که *har gah ki*, every time that, whensoever. P.

هرمز *Hurmuz*, son of Nushīrāvān. (He was at first a mild prince, but before his fall became cruel and vindictive). P.

هریره *hurairat* and *huraira* (dim. of هریره *hirrat*), a little cat, a pet cat, a kitten. A.

هر یکی *har yake*, every single one, each one. P.

هزار *hazār*, thousand. P.

هزار بار *hazār bār*, a thousand times. P.

هزار پا *hazār-pā*, millepede, scolopendra. P.

هزار دانه *hazār dāna*, a thousand beads. P.

هزار دوست *hazār dost*, having a thousand lovers or admirers. P.

هزیر *hizabr* or *hizbar* (P. pl. هزیران *hizabrān*),

هزل *hazl*, jest. A.

هست *hast*, he or it is. P.

هستم *hastam*, I am; I was. P.

هستند *hastand*, they are. P.

هستی *hastī*, existence, entity; wealth, riches, property, possessions. P.

هش *hush*, intelligence. P.

هش داشتن *hush dāshtan*, to have a care, to

هشت *hasht*, eight. P. [mind, take heed. P.]

هشتم *hashtum*, eighth. P.

هشتان *hishtan*, to let alone; to leave, quit. P.

هشدار *hush dār*, be careful! have your wits about you! P.

هشیار *hush-yār*, conscious, shrewd, sensible, intelligent, rational. P.

هفت *haft*, seven. P.

هفتا *haftā* (for هفتاد *haftād*) seventy. P.

هفتاد *haftād*, seventy. P.

هفت رنگ *haft-rang*, seven-coloured. P.

هفتگانه *haftgāna*, seven times over; seven. P.

هفتم *haftum*, seventh. P.

هفته *hafta*, week, seven days. P.

هل *hal*, does there? is there? is it? A.

هلاک *halāk*, perishing, ruin; destruction; slaughter, death. A.

هلاک شدن *halāk shudan*, to be lost, to perish. A.P.

هلاکت *halākat*, perdition, ruin, destruction; (A.P.) thy destruction. A.

هلال *hilāl*, name of a tribe. A.

هلال بني *banī hilāl*, sons or children of Hilāl. A.

هلاک *halaka*, he perished. A.

هلاک الناس حوله عطشاً *halaka 'n nāsu ḥaulahu 'a'ashan*, men around him perished of thirst. A.

هلاکت *halakta*, thou hast perished. A.

هلیلان *hilidan*, to neglect, abandon, let alone. P.

هلیلان فرو *furo hilidan*, to drive down, to expel. P.

هم *ham*, also, too, even, likewise; moreover; together; this same; even so. P.

هم *hum* (affixed pron. masc.), they, them (pronounced *him* when affixed to the prepositions *ب*, *في*, *علي*, &c.). A.

هم *hamm*, grief, care, solicitude. A.

هما *humā* (or هماي *humāi*), phoenix, bird of happy omen (which never touches the ground; it is imagined that whoever is overshadowed by it becomes a king). P.

هما *humā*, and (after prep.) *himā*, both of them (suffixed masc. pron. of the dual). A.

همان *hamān*, always, all the same, thus, exactly so, same, self-same. P.

همانا *hamānā*, certainly, assuredly; again, as before; alike; immediately. P.

همانا که *hamānā ki*, at the same time that, even supposing that; although. P.

همان به *hamān-bih*, always better. P.

همایون *humāyūn*, august, royal, imperial; fortunate, happy. P.

همه *himmat*, resolution, spirit, magnanimity, courage; mind, attention, endeavour, fixing the mind on (or meditating on, or praying to) God; auspices, favour, grace, blessing. A.

همت خواستن *himmat khwāstan*, to ask a blessing. A.P.

همچنان *hamchunān*, all the while, still, yet, in that manner, thus, in like manner, in the same manner, as before. P.

همچنین *hamchunīn*, in this manner; likewise. P.

همچو *hamchū*, like, such as, even as, all the same as, this same. P.

همخواب *ham-khwāba*, bed-fellow, spouse. P.

همدان *Hamadān*, name of a town of Persia, the province of 'Irāki 'Ajami. P.

هم در آن *ham dar ān*, that same, that very. P.

هم درد *ham-dard*, fellow-sufferer, sympathetic. P.

هم دردی *ham-darde*, a fellow-sufferer. P.

همدم *ham-dam*, (lit. breathing together) intimate companion or friend. P.

هم دوان *ham-dawān*, running together. P.

همراه *ham-rāh*, fellow-traveller; along with, in company with. P.

همراه *ham-rah* = همراه *ham-rāh*. P.

همسایه *ham-sāya*, (lit. same shade) neighbour. P.

همسایه درویش *ham-sāya'e darwesh*, a poor neighbour. P. [associate; spouse. P.]

همسر *ham-sar* (lit. the same head), equal,

همچنان *ham-'inān* (lit. with equal reins), companion in riding. P.A. [panion. P.A.]

همقدم *ham-ḡadam* (lit. fellow-stepping), com-

هم نفس *ham-ḡafas*, cage-fellow. P.A.

همکن *ham-kun* (pl. همکنان *ham-kunān*), fellow-labourer, fellow-worker, companion. P.

همگنان *hamginān*, all; a company; equals. P.

همنشین *ham-nishīn* (or همنشست *ham-nishast*), one who sits with another, companion. P.

همه *hama*, all, every one, the whole, everything. P. [withstanding. P.]

همه با این *bā 'in hama*, with all this, all this not-

همه جا *hama jā*, everywhere, all places. P.

همه جا است *hama jā ast*, is everywhere. P.

همه را *hama rā*, to all. P.

همی *hami*, a redundant particle prefixed to the present and imperfect tenses of Persian verbs (see می *mī*). P.

همی *hame* = همچنین *hamchunīn* (p. 130).

همی دارم *hami dāram*, I have. P.

هميدون *hamidūn*, now; always; in this manner. *hamesha*, always, invariably. P. [ner. P.]
 همين *hamin*, only; merely this (or these); the same, neither more nor less; in the same
 هند *Hind*, India. A.P. [manner. P.]
 هندو *hindū*, a Hindoo. P.
 هندوستان *Hindūstān*, the country of the Hindū people, Hindostan. P.
 هندوي *hindū'e*, a certain Hindoo. P.
 هندي *hindī*, of India, Indian. P.
 هنر *hunar*, skill, science, ingenuity, art, tact, knack; virtue, merit, excellence, accomplishments. P.
 هنرمند *hunarmand* (or هنرور *hunarwar*), skilful, scientific, talented, possessing merit, worthy. P. [displaying. P.]
 هنر نماي *hunar-numāi*, merit-displayer, merit-
 هنرور *hunarwarī*, eminence in art, skill, or science. P. [or excellence. P.]
 هنري *hunare*, a single merit, a solitary virtue
 هنگام *hangām*, time, hour, season, moment. P.
 هنگفت *hanguft*, thick, dense, coarse, stout; cloth of a firm texture. P.
 هند *hunūd* (pl. of هند *hind*), Indians. A.
 هنوز *hanoz*, yet, still, hitherto. P.
 هني *hani*, agreeable, wholesome, pleasant, light, easy of digestion. A.
 هو *huwa*, he; He is (a name of God). A.
 هوا *hawā*, air, atmosphere, the space between heaven and earth; anything empty. A.
 هوا پختن *hawā pukhtan*, to concoct a vain fancy. A.P.
 هوا و هوس *hawā wa hawas*, concupiscence, lust, sensuality, sensual indulgence. A.
 هوا پرست *hawā-parast*, sensualist. A.P.
 هوا پرستي *hawā-paraste*, a sensualist. A.P.
 هواج *hawādij* (pl. of هودج *haudaj*), camel-litters. A.
 هواجها *hawādijahā*, in their litters. A.
 هوايش *hawāyash*, the air of it, its climate. A.P.
 هواي *hawā'e*, a new conceit, a fresh whim. A.P.
 هور *hor*, the sun. P.
 هوس *hawas*, desire, lust, concupiscence. A.
 هوس بازي *hawas-bāze*, a voluptuary. A.P.
 هوسي *hawase*, a whim, a desire, a lust, a sensual scheme, some new caprice. A.P.
 هوش *hosh*, understanding, sense, judgment, prudence, intelligence; shrewdness. P.

داشتن *hosh dāshtan*, to heed, mind, pay attention, be careful. P.
 هوشمند *hoshmand*, intelligent, sensible, sagacious; cautious, wary. P.
 هوشمندی *hoshmandī*, intelligence, sagacity. P.
 هوشيار *hosh-yār*, sensible, endowed with a sound understanding. P.
 هول *haul*, terror, dread; horrible. A.
 هولناك *haulnāk*, terrible, dreadful; dangerous, perilous. A.P.
 هويدا *huwaidā*, clear, evident, conspicuous. P.
 حيات *hai'at*, face, aspect, appearance; exterior form, guise. A.
 هيبت *haibat*, fear; respect, reverence, awe; awfulness, gravity, majesty, dignity. A.
 هيچ *hech*, at all, anything, aught, some, any. P.
 هيچت *hechat*, any to thee. P.
 هيچ کدام *hech kudām*, any one. P.
 هيچکس *hech kas*, a person of no consequence, nonentity of a person. P.
 هيچ وقتي *hech waqte*, at any time, ever. P.A.
 هيچ يك *hech yak*, anyone. P.
 هيزم *hezam*, wood, faggot, sticks, firewood. P.
 هيزم كش *hezam-kash*, a carrier of faggots for fuel; mischief-maker, firebrand. P.
 هيكل *haikal*, figure, image; stature, shape. A.
 هيكله *haikale*, a figure; such a form! A.P.
 هيولاني *haiyulānīy*, material. A.
 هيهايت *haihāt*, begone! away! beware! A.

ي

ي *ī*, my (pronom. suffix joined to nouns). A.
 يا *yā*, or, either. P.
 يا *yā*, O! (governs the nom. or accus.). A.
 ياب *yāb*, find thou (imp. of يافتن *yāftan*); (in comp.) finding, obtaining. P.
 يا بني *yā bunaiyā*, O my darling boy! A.
 ياد *yād*, memory, remembrance, recollection. P.
 ياد آمدن *yād āmadan*, to come into memory, to recur to one's recollection. P.
 ياد آوردن *yād āvardan*, to call to remembrance. P.
 ياد داشتن *yād dāshtan*, to remember, recollect. P.
 ياد گرفتن *yād giriftan*, to bear in mind, to impress on the memory. P.

یار *yār* (pl. یاران *yārān*), helper, ally; associate, companion, friend; endued with; lover (occurring in certain words such as شهریار *shahr-yār*, هوشیار *hosh-yār*, and a few others). P.

یارا *yārā*, power; boldness, courage. P.

گفتار یارای *yārāyi-guftār*, boldness of speech, daring to talk. P.

رب یا رب *yā rabb*, O Lord! A.

یاری *yārī*, friendship; aid, help, assistance; fellowship, companionship. *Yāre*, a friend; a lover. P.

یأس *yās* (for *ya's*), despair. A.

یاسمن *yāsmīn*, jasmine. P.

یاسمن بو *yāsmīn-bū*, sweet-scented as the jasmine. P. [the jasmine. P.]

یاسمن بوئی *yāsmīn-bū'ī*, thou art as sweet as experience. P. [obtained. P.]

یافتی *yāfte*, he had (or, would have) found or یافه درای *yāfa-darāi*, idle talker. P.

یا للعجب *yā lī 'l 'ajab*, wonderful! strange! A.

یا لیت *yā laita*, Oh would that! A.

یا معشر الخلق *yā ma'shara 'l khullāni*, O assembly of friends! A.

یا من *yā man*, O the person who! O thou who! A.

یانع *yāni'*, ripe, mature. A.

انعم التمر یانع *at tamru yāni'un*, the dates are ripe. A.

یاروری *yāvarī*, aid. P. [assist. P.]

کردن یاروری *yāvarī kardan*, to befriend, help, aid,

بیطش *yabṭushu*, he seized violently, assaulted with violence; he took or laid hold of (imperf. of the verb *بیطش*). A.

بالفرار *yabṭushu bi 'l firāri*, he will take to flight. A.

بخاش *yatakhāshanu*, he is rough (morally or physically), (imperf. of *takhāshana*, 6th form of the verb *بخش*). A.

بترشیح *yatarashshahu*, it drops or distils (imperf. of *tarashshahu*, 5th form of the verb *ترشح*). A.

بتلاطف *yatalātafu*, he is smooth; he becomes courteous, gentle, or gracious (imperf. of *talātafa*, 6th form of the verb *تلاطف*). A.

بتوکل *yatawakkalu*, he trusts, relies, confides (imperf. of *tawakkala*, 5th form of the verb *توکل*). A.

و من توکل علی الله *wa man yatawakkalu 'ala 'llāhi*, and whosoever placeth trust in God. A.

یتیم *yatīm*, orphan, pupil, ward; unique, rare, incomparable. A.

درتیم *durri yatīm*, a rare pearl. A.P.

یجلو *yajlū*, he makes clear (imperf. of the verb *جلو* for *جلا*). A.

من یجلو بطلعه الدجی *man yajlū bi ṭal'atihi 'd dujā*, (of) one who lighted up the darkness by his countenance. A.

یحب *yuhibbu*, he loves or befriends (imperf. of *حب*). A. *aḥabba*, 4th form of the verb *حب*.

والله یحب العسین *wa 'llāhu yuhibbu 'l muḥsinīna*, and God loves the beneficent. A.

یحدث *yuhaddisu*, he converses (imperf. of *حدث*). A. *haddasa*, 2nd form of the verb *حدث*.

من ذا یحدثنی *māz zā yuhaddisunī*, who will converse with me? A.

یحمل *yaḥmilu*, it bears or will bear, carry or support (imperf. of the verb *حمل*). A.

یحملک *yaḥmiluka*, it will support thee. A.

یحیی *Yahyā*, John; St. John the Baptist. A.

یخ *yakh*, ice. P.

یخ بسته *yakh-basta*, ice-bound, frozen. P.

یخ گرفته *yakh-girifta*, ice-seized, frozen. P.

ید *yad*, the hand. A.

ید سفلی *yadi suflā*, the lower or inferior hand, the hand that receives. A.P.

ید علیا *yadi 'ulyā*, the upper or superior hand, the hand that gives. A.P.

یدین *yadaini* (obl. of *yadāni*, dual of *yad*), both hands. A.

بین یدیه *baina yadaihi*, between his hands, (meaning) in front of him, in his presence. A.

یر *yara*, he sees (imperf. jussive of the verb *رأى* *ra'ā*). A.

ا لم یرها يوماً *a lam yarahā yauman*, ah! he has not seen her at any time. A.

یرافق *yurāfiḳu*, he travels in company with, he accompanies, he helps, he affords aid (imperf. of *rāfaqa*, 3rd form of the verb *رافق*). A.

یرافقنی علی اللیل هادیا *yurāfiḳunī 'ala 'l laili hādīyan*, he accompanied me on a journey by night as a guide. A.

یرجعون *yarja'unā*, they return or will return (imperf. of the verb *رجع*). A.

یرفع *yarfa'u*, he raises (imperf. of the verb *رفع*). A. [not his head. A.]

لیرفع راسه *laisa yarfa'u ra'sahu*, he raises

يرى *yarà*, (a contraction of يرى *yar'à*, imperf. of the verb رأى *ra'à*), he sees, he looks on. A.

يزول *yazūlu*, he or it departs, declines, decays (imperf. of the verb زال *zāla*, for زول). A.

يستقيم *yastākīmu*, it is correct, right, proper, consistent; it stands, remains (imperf. of قام *istākāma*, 10th form of the verb قام, for قوم). A.

يرفع *wa hal yastākīmu 'r raf'u*, but is raising befitting (or does it rightly comport with) ? A.

يسر *yusran* (acc. governed by the particle ان *inna*), ease, facility. A.

يسع *yasa'u*, it is large, ample; he or it holds, contains; he is able or equal to (imperf. of the verb وسع). A.

يسع *yasa'uni*, he equals me; he can hold me. A.

يسقي *yaski*, he presents liquor (imperf. of the verb سقى *saqā*). A.

ولا يسقي *wa lā yaski*, but he gives not to drink. A.

يسلم *yaslamu*, he is safe, he escapes (imperf. of the verb سلم). لايس *lais yaslamu*, he is not safe. A.

يسغ *yusighu*, it allows to flow gently down the throat; (hence) it allays, quenches (imperf. of ساغ *asāgha*, 4th form of the verb ساغ, for سوغ). A.

لايكاد *lā yakādu yusighuhu*, it doth not nearly quench it. A.

يصول *yaşulu*, he attacks, makes an assault. A.

يصول بطشاً *yaşulu batshan*, he will attack valorously. A.

يصول على الكلب *yaşulu 'ala 'l kalbi*, it springs at the dog. A.

يصول مغاضباً عليّ *yaşulu mughāziban 'alaiya*, he makes an assault on me fiercely, he attacks me furiously. A.

يطير *yafir* (jussive of يطير *yafiru*, imperf. of the verb طار *fāra*, for طير, he fled, he flew). A.

يطفى *yutf'u*, he extinguishes or quenches (imperf. of اطفأ *atfa'a*, 4th form of the verb اطفى). A.

يطفى برشة *yutf'u bi rashshatin*, he extinguishes it with a sprinkling. A.

يعلم *ya'lamu*, he knoweth or shall know (imperf. of the verb علم). A.

والله يعلم *wa 'llāhu ya'lamu*, but God knows. A.

يعني *ya'nī*, he means; it signifies (imperf. of the verb عني). (hence) videlicet, that is to say, to wit. A.

يغلق *yughlaku*, it will be shut (imperf. pass. of the verb غلق). A.

يغما *yaghma*, prey, booty, spoil, plunder; name of a city in Turkistān, celebrated for the beauty of its inhabitants. P.

يغماي *yaghmā'i*, native of the city of Yaghmā. P.

يغني *yughnī*, he or it enables to do without, or to dispense with; it or he renders independent or rich (imperf. of اغني *aghna*, 4th form of the verb غني). A.

يغنيه ذلك عن *yughnihi zālīka 'an*, that will enable him to dispense with. A.

يفترى *yafṭarī*, he invents a lie, charges falsely (imperf. of افترى *iftarā*, 8th form of the verb فري). A.

يقال *yukālu*, it is said, it will be said (imperf. pass. of the verb قال). A.

يقبح *yukabbihu*, he regards as abominable, he detests (imperf. of قبح *kabbaha*, 2nd form of the verb قبح). A.

يا من يقبح امرى *yā man yukabbihu amrī*, O he who regards my case with aversion. A.

يقبلوا *yakbalū*, they accept (imperf. of the verb قبل). A.

يقين *yakīn*, certain, sure, true. A.

يك *yak*, one; an ace. P.

يك سه *sih yak*, three aces. P.

يك هر يك *yak yak = har yak*. P.

يك *yaku* (a contraction of يكن *yakun*, imperf. jussive of كان for كون it was). A.

لم يك يفهم ايمانهم *lam yaku yanfa'uhumu imānuhum*, their faith availed them not. A.

يكاد *yakādu*, it wants but little; see *lā yakādu*. A.

يكان *yakān yakān*, one by one. P.

يكبار *yak bār*, one time, once, one day, some day. P. [everything. P.]

يكبار *ba yakbār*, for one and all; in a body; ياك باره *yak bāra*, wholly, entirely. P.

يكتاش *yaktāsh*, name of a celebrated athlete. P.

يكدل *yak-dil*, single-hearted, faithful, sincere. P.

يكدم *yak dam*, one instant, one moment. P.

يكدم كه *yak dam ki*, the moment that. P.

يكديگر *yak-digar* (or يكدگر *yak-digar*), one another. P.

يكران *yak-zabān*, of one tongue, speaking the same thing, univocal, unanimous. P.

يكان *yak-sān*, same, ditto, alike, equal. P.

يكب *yaksibu*, it gains, acquires (imperf. of the verb كسب). A.

يكسو *yak sū*, one side, aside. P.

يكنو نهادن *yak sū nihādan*, to lay aside. P.

يكون *yakūnu*, he or it becomes, or will be (imperf. of the verb كان *kāna*). A. [alike. P.

يكي *yakī*, unity, oneness; one and the same,

... *yake*, one, a single one, any one, a certain one, an individual; the one. P.

يكي روز *yake roz*, one day, some day. P.

يگانه *yagāna* (originally يك گانه *yak gāna*), one, sole, single; unrivalled, unequalled; phoenix. P.

يگفتن *yaltafitna*, they pay attention, they give heed (imperf. fem. 8th form of the verb گفت). A.

يگهي *yalhaku*, it adheres to, attaches to, reaches, overtakes (imperf. of the verb لحق). A.

يگهني شان *fa yalhakunī sha'nun*, there attaches to me a state (I fall into a state). A.

يگميز *yalmizu*, he defames, calumniates, accuses, reproaches (imperf. of the verb لمز). A.

يگماني *yamāni*, produced in Yaman. A.

يگمسان *yumajjisāni*, they make a Magian (imperf. dual of مجس *majjasa*, a verb coined from the word مجوس *majūs*, Magi, fire-worshipper. A.

يگمسانه *yumajjisānihi*, they (i.e. the parents) make a Magian of him. A.

يگمر *yamurru*, he passes by (imperf. of the verb مر). A.

يگمر بصال *lā yamurru bi sālihin*, he passeth not by (the prophet) Sālih (or, by a just man). A.

يگملک *yamliku*, he possesses, he owns (imperf. of the verb ملک). *Yumlaku*, it is possessed or owned (imperf. pass. of the same verb). A.

يگمن *yumn*, felicity, prosperity, good luck, blessing, auspices. A.

... *yaman*, right hand or side; Yaman, Arabia Felix. A.

يگمين *yamīn*, oath; right hand or side. A.

يگمين الملك *yamīnu 'l mulk*, right arm of the kingdom (a style, title, or proper name). A.

يگمران *yunaṣṣirāni*, they make a Nazarene, they Christianize (imperf. dual of نصر *naṣ-ṣara*, a verb coined from the word نصراني *naṣrānīy*, Nazarene). A.

يگمرانه *yunaṣṣirānihi*, they (i.e. both parents) make a Christian of him. A.

يگنفع *yanfa'u*, it availeth, profiteth (imperf. of the verb نفع). A.

يگنفعك *yanfa'uka*, it will profit thee, it availeth thee. A.

يگوج *yu'ajjiju*, he kindles (imperf. of ايج *ajjaja*, 2nd form of the verb ايج). A.

يگوج ناراً *yu'ajjiju nāran*, he kindles a fire. A.

يگوز *yuz*, panther, pard (said by the poets to have a partiality for cheese). P.

يگوسف *Yūsuf*, the patriarch Joseph (whose beauty is said to have been very remarkable. Mention is made of him in several passages of the Kurān, but especially in the chapter which bears his name). A.

يگوسف *yūsufī*, Joseph-like, comely as Joseph. A.P.

يگوض *yūziḥu*, he would make evident (imperf. of وضع *auzaḥa*, 4th form of the verb وضع). A.

يگوض لي عذري *fa yūziḥu lī 'uzri*, then he would make my excuse clear for me. A.

يگولد *yūladu*, he is born (imperf. pass. of the verb ولد *walada*). A.

يگولد علي الفطرة *illā wa ḥad yūladu 'ala 'l fiṭrati*, but what is assuredly born in the pale of the religion of Islām. A.

يگوم *yaum*, day. A.

يگوم القيامة *yaumu 'l ḥiyāmati* (acc. *yauma 'l ḥiyāmati*), the day of resurrection. A.

يگوم الوداع *yauma 'l wadā'i*, (acc.) on the day of bidding adieu. A.

يگوما *yauman* (acc. of يوم *yaum*), one day, any day, some day; (adverbially) once; ever. A.

يگونان *Yūnān*, Ionia; the ancient Greece until subjugated by Rome (after which it is called by Oriental writers Rūm). A.

يگونس *Yūnas*, the Prophet Jonah. A.

يگهتي *yahtadī*, he is guided aright, he finds the right way (imperf. of اهتدى *ihtadā*, 8th form of the verb هدى *hadā*). A.

يگهدد *yahuddu*, he (or it) shakes to the ground, or demolishes (imperf. of the verb هدد *hadda*). A.

يهـد *yahuddu'stakhara fārisi*, (which) shakes Istakhr of Persia. A.

يهـدي *yuhdā*, he is directed (pass. imperf. of the verb هـدي *hadā*, he guided). A.

يهـدي *yuhdā bihi wa huca lā jahtadī*, one is guided by him, but he does not find the right way himself. A.

يهـودان *yuhawwidāni*, they make a Jew (imperf.

dual of هـود *hawwada*, 2nd form of the verb هـاد *hāda*). A.

يهـودانه *yuhawwidānihi*, they (i.e. the parents) make a Jew of him. A.

يهـودي *yahūdīy*, Jew, Jewish, Judaical. A.

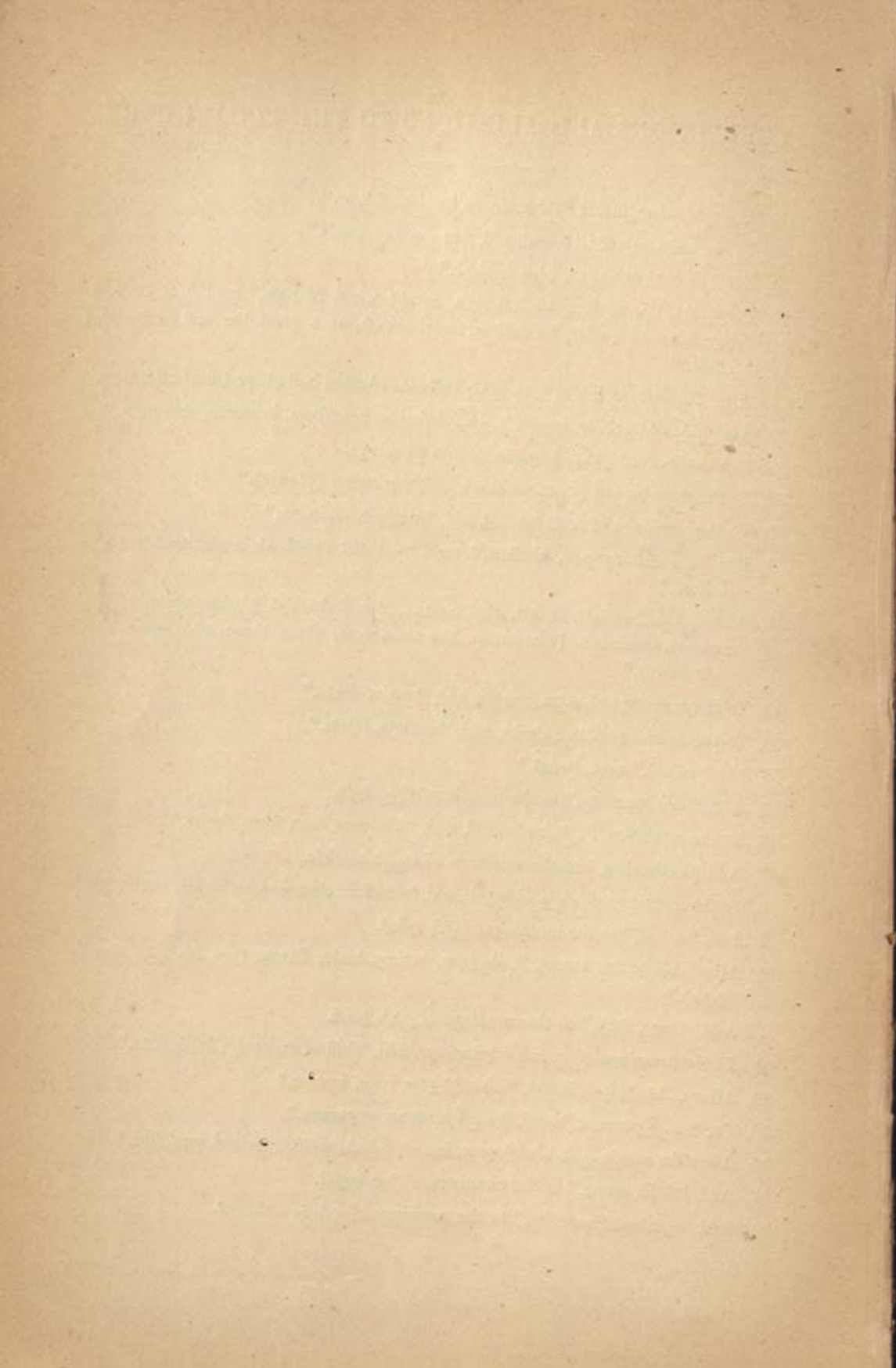
يشـس *ya'isa*, he despaired. A.

اذا يشـس الانسان *izā ya'isa 'l insānu*, when a man despairs. A.

CORRECTIONS AND ADDITIONS TO THE VOCABULARY.

PAGE.

- 6, After *اشر ashar*, insert "*اشير ashir*, an insolent fellow."
- 9, To the meanings of *اما ammā*, add, "as for, as regards."
- 15, For "*بخو bakḥau*," read, "*بخوا bakḥwā*."
- 19, For "*بکذاب اشir bi kazzābin asharrin*, as the worst of liars," read "*بکذاب اشir kazzābin ashir* (*ashir*, for *ashirin*, metri causa), as a great liar and an insolent fellow."
- " After *بلبلā bulbulā*, insert "*بلبلان چشم bulbulān-chashm*, bulbul-eyed, fickle, faithless."
- 22, After *بیکبار ba-yakbār*, insert, "*بیکران bekarān*, boundless, immense, enormous."
- " Delete the word *بیکران be-girān* and its meanings.
- 29, To the meanings of *تشویش tashwīsh*, add, "gnawing (of care)."
- 30, To the meanings of *تقاعد taqā'ud*, add, "neglect, omission."
- 31, For "*تنگ آب tang-āb*, shallow," read, "*تنگ آب tunak āb*, a shallow stream, a shallow."
- 41, After *حواشی ḥawāshī*, insert, "*حواشی خدمتگاران ḥawāshiyi khidmatgārān*, menial servants, domestics (who sit in the ante-room, where those who enter leave their shoes)."
- 44, To the meanings of *خواجه khwāja*, add, "major-domo."
- 48, To the meanings of *درها darhā*, add, "outlets, inlets."
- 55, For "*رؤ'اش rū'ash*," read, "*rūsh*."
- 57, Add, "driving away," to the meanings of *زجر zajr*.
- 66, To the meanings of *شمال shamāl*, add, "features, face, form, figure."
- 67, Add "enthusiast," to the meanings of *شوریده shorīda*.
- 70, To the meanings of *چار طبع chār ṭab'*, add, "the four elements, earth, air, water, fire"
- " Add, "a leaf," to the meanings of *طبق ṭabaḡ*.
- 71, After *طعام ṭa'am*, insert, "*طعم ṭa'm*, eating, taste, flavour (see *توش طعم turush-ṭa'm*)."
- " Add, "rage, fury," to the meanings of *طیش ṭaiṣh*.
- 84, To the meanings of *کاغذ زر kāghaẓi zar*, add, "bill of exchange, bank note."
- 89, After *خطاب khitāb*, insert, "*خطام khitām*, rope, hawser."
- 90, For "*گرسنه gurusna*," read, "*گرسنه gurusna*, or *gursna*."
- 95, After the words *ماحزری māḥẓare*, insert, "*ماخوذ mākhūẓ*, seized, punished."
- 97, Add, "field, scope," to the meanings of *مجال majāl*.
- 105, Add, "grades of sanctity," to the meanings of *مقامات maḳāmāt*.

APPENDIX

SHEWING THE VARIOUS METRES, PERSIAN, AND ARABIC, OCCURRING IN
THE GULISTÂN.

I. BAĦRI HAZAJ.

1. PERFECT OR REGULAR (*Sâlim*) ; acatalectic octameter, $\cup - - - | \cup - - - |$
 $\cup - - - | \cup - - - ||$ (*Maḡā'ilun, Maḡā'ilun, Maḡā'ilun, Maḡā'ilun*), or hexa-
meter, $\cup - - - | \cup - - - | \cup - - - ||$; or the same catalectic, $\cup - -$ (*Ma-*
fā'il or *Fa'ūlun*) taking the place of the last foot in each hemistich, which foot
is then termed *Maḡṣūr* or *Maḡzūf*. Examples are found in the following
verses :

PAGE.
3, second <i>Bait</i> .
5, first <i>Ḳiṭ'a</i> .
11, last do.
12, <i>Maḡnavi</i> .
19, <i>Ḳiṭ'a</i> .
26, last <i>Bait</i> .
27, first <i>Ḳiṭ'a</i> .
28, last <i>Bait</i> .
30, first <i>Ḳiṭ'a</i> .
31, last do.
32, first do.
35, do. do.
40, <i>Maḡnavi</i> .
42, first <i>Ḳiṭ'a</i> .
„ <i>Maḡnavi</i> .
43, second <i>Ḳiṭ'a</i> .
44, first <i>Maḡnavi</i> .
„ <i>Bait</i> .
48, <i>Ḳiṭ'a</i> .
50, first <i>Ḳiṭ'a</i> .
51, <i>Maḡnavi</i> .
56, first <i>Ḳiṭ'a</i> .
57, do. do.
59, <i>Maḡnavi</i> .
60, do.
„ <i>Fard</i> .

PAGE.
61, <i>Maḡnavi</i> .
62, second do.
64, <i>Naẓm</i> .
„ <i>Fard</i> .
68, first <i>Ḳiṭ'a</i> .
69, second do.
70, <i>Maḡnavi</i> .
73, do.
75, <i>Ḳiṭ'a</i> .
77, first <i>Bait</i> .
78, first <i>Ḳiṭ'a</i> .
82, second <i>Bait</i> .
92, first do.
96, <i>Maḡnavi</i> .
104, <i>Shēr</i> .
110, second <i>Ḳiṭ'a</i> .
112, second <i>Maḡnavi</i> .
113, second <i>Bait</i> .
114, <i>Maḡnavi</i> .
116, third <i>Bait</i> .
118, second <i>Ḳiṭ'a</i> .
119, Story XX.
121, <i>Ḳiṭ'a</i> .
125, <i>Maḡnavi</i> .
127, first <i>Ḳiṭ'a</i> .
129, do. do.

PAGE.
129, first <i>Maḡnavi</i> .
130, <i>Maḡnavi</i> .
„ second <i>Ḳiṭ'a</i> .
132, the three <i>Ḳiṭ'as</i> .
136, <i>Bait</i> .
139, <i>Ḳiṭ'a</i> .
148, do.
„ <i>Maḡnavi</i> .
149, second do.
150, <i>Ḳiṭ'a</i> .
151, first <i>Ḳiṭ'a</i> .
152, <i>Maḡnavi</i> .
153, first do.
„ second <i>Ḳiṭ'a</i> .
156, do. <i>Bait</i> .
157, <i>Shēr</i> .
„ <i>Maḡnavi</i> .
• 163, last <i>Ḳiṭ'a</i> .
164, first do.
„ <i>Maḡnavi</i> .
165, first <i>Ḳiṭ'a</i> .
„ second do.
168, first <i>Bait</i> .
„ <i>Maḡnavi</i> .
169, <i>Ḳiṭ'a</i> .
170, second <i>Bait</i> .

2. IMPERFECT (*Gair-sālim*), of which the varieties that commonly occur¹ are—

a) Octameter (*Muṣamman*), of which the measures of the feet are *Maf'ūlu*, *Mafā'ilu*, *Mafā'ilu*, *Mafā'il* or *Fa'ūlun* (— ∪ | ∪ — ∪ | ∪ — ∪ | ∪ — ∪ ||), the first being termed *Akhrab*, the second and third *Makfūf*, and the fourth *Maḥṣūr* or *Maḥzūf*. It is found in the following verses:

PAGE.	PAGE.	PAGE.
4, first <i>Kit'a</i> .	83, first <i>Bait</i> .	141, first <i>Bait</i> .
21, second do. ²	„ second do.	144, first <i>Kit'a</i> .
53, second <i>Bait</i> .	108, second <i>Kit'a</i> .	158, last <i>Bait</i> .
„ first <i>Kit'a</i> .	116, last <i>Bait</i> .	165, second <i>Kit'a</i> .
55, second <i>Bait</i> . ³	127, <i>Bait</i> . ⁴	166, <i>Bait</i> .
56, last <i>Kit'a</i> .	140, last <i>Bait</i> .	

b) Hexameter (*Musaddas*), the feet of which are of the measures *Maf'ūlu*, *Mafā'ilun*,⁵ *Fa'ūlun* (— ∪ | ∪ — ∪ | ∪ — ||), the second of which is termed *Maḥbūz*. It occurs in

PAGE.	PAGE.	PAGE.
4, <i>Bait</i> .	54, <i>Magnavī</i> .	122, <i>Bait</i> .
8, second <i>Bait</i> .	58, first <i>Kit'a</i> .	134, <i>Magnavī</i> .
15, first <i>Kit'a</i> .	65, second <i>Bait</i> .	141, second <i>Kit'a</i> .
19, first <i>Bait</i> .	71, <i>Magnavī</i> .	145, second <i>Bait</i> .
30, last do.	85, <i>Shēr</i> (Arabic).	147, first <i>Kit'a</i> .
31, first do.	99, <i>Kit'a</i> .	159, last <i>Magnavī</i> .
33, first <i>Magnavī</i> .	102, first <i>Kit'a</i> .	162, first <i>Bait</i> .
„ first <i>Kit'a</i> .	103, second <i>Bait</i> .	168, <i>Kit'a</i> . ⁶
44, <i>Kit'a</i> .	105, <i>Magnavī</i> .	

¹ Other varieties also occur, here and there, in single hemistichs. These will be pointed out in the notes on such verses.

² The third hemistich of this *Kit'a* is of the variety *Maf'ūlu*, *Mafā'ilun*, *Maf'ūlu*, *Fa'ūlun*, — ∪ | ∪ — — | — ∪ | ∪ — .

³ The final syllable *ash*, of each hemistich of this *Bait*, is termed *Radif*, “that which rides behind.”

⁴ The first hemistich of this *Bait* also is of the variety *Maf'ūlu*, *Mafā'ilun*, *Maf'ūlu*, *Fa'ūlun*, — ∪ | ∪ — — | — ∪ | ∪ — .

⁵ In one place, viz. the *Bait* of page 2, the second foot is of the measure *Mafā'ilu* (∪ — ∪), as in the octameter.

⁶ The third hemistich of this *Kit'a* is of the variety *Maf'ūlun*, *Fā'ilun*, *Fa'ūlun*, — — | — ∪ | ∪ — |), the first foot being termed *Maḥrūm*, and the second *Ashtar*.

II. BAḤRĪ KHAFĪF.

The feet are $\bar{\cup} \cup \bar{\cup} \bar{\cup} | \cup \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} | \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} ||$, *Fā'ilātun* or *Fa'ilātun*, *Maḡā'ilun*, *Fa'ilun* or *Fa'lun*, the second and third being imperfect feet, termed *Makhlūn*, and *Makḡūf* or *Makḡū'*. The metre is used in the following verses :

PAGE.

- 2, second *Kiṭ'a*.
 3, last do.
 6, *Maḡnavī*.
 8, second *Kiṭ'a*.
 „ *Maḡnavī*.
 9, *Bait*.
 11, *Maḡnavī*.
 „ first *Kiṭ'a*.
 13, second *Bait*.
 14, *Kiṭ'a*.
 15, last do.
 16, *Bait*.
 17, first *Bait*.
 „ *Kiṭ'a*.
 18, first do.
 „ second *Bait*.
 19, do. do.
 „ last *Kiṭ'a*.
 20, *Maḡnavī*.
 22, last *Kiṭ'a*.
 23, do. *Maḡnavī*.
 25, third *Bait*.
 „ *Kiṭ'a*.
 27, last *Kiṭ'a*.
 28, first *Bait*.
 30, last *Kiṭ'a*.
 36, *Maḡnavī*.
 37, do.
 „ first *Kiṭ'a*.
 39, the three *Kiṭ'as*.
 40, *Kiṭ'a*.
 41, last *Kiṭ'a*.
 42, do. do.
 44, second *Maḡnavī*.
 45, 2nd & 3rd *Kiṭ'as*.
 46, all the *Kiṭ'as*.
 47, first *Kiṭ'a*.
 „ do. *Bait*.
 48, *Maḡnavī*.
 „ third *Bait*.

PAGE.

- 49, *Kiṭ'a*.
 52, first *Kiṭ'a*.
 54, both the *Kiṭ'as*.
 55, first *Kiṭ'a*.
 56, *Maḡnavī*.
 57, second *Kiṭ'a*.
 59, *Kiṭ'a*.
 60, *Kiṭ'a*.
 61, first *Kiṭ'a*.
 62, first *Maḡnavī*.
 63, both the *Maḡnavis*.
 64, do. *Kiṭ'as*.
 65, first *Bait*.
 66, *Maḡnavī*.
 67, first *Kiṭ'a*.
 68, second do.
 „ Story XLI.
 70, Story XLIV.
 „ *Bait*.
 71, second *Kiṭ'a*.
 73, *Kiṭ'a*.
 74, *Maḡnavī*.
 76, second *Kiṭ'a*.
 77, third *Bait*.
 78, last two *Kiṭ'as*.
 80, both *Kiṭ'as*.
 81, first *Kiṭ'a*.
 82, *Maḡnavī*.
 83, *Kiṭ'a*.
 84, both *Kiṭ'as*.
 „ first *Bait*.
 86, do. *Kiṭ'a*.
 88, second do.
 90, first do.
 91, *Kiṭ'a*.
 92, second *Bait*.
 „ *Kiṭ'a*.
 93, both *Kiṭ'as*.
 „ *Bait*.
 95, second *Bait*.

PAGE.

- 96, *Kiṭ'a*.
 98, do.
 „ last *Bait*.
 100, *Bait*.
 101, *Maḡnavī*.
 „ last *Kiṭ'a*.
 102, do do.
 103, both *Maḡnavis*.
 105, first *Kiṭ'a*.
 106, both *Maḡnavis*.
 108, first *Kiṭ'a*.
 109, do. *Bait*.
 „ last two *Kiṭ'as*.
 110, *Maḡnavī*.
 112, last do.
 113, first *Bait*.
 114, second *Kiṭ'a*.
 7, first *Bait*.
 „ *Kiṭ'a*.
 119, *Bait*.
 120, *Maḡnavī*.
 121, do.
 122, first *Kiṭ'a*.
 123, both *Kiṭ'as*.
 124, *Maḡnavī*.
 125, *Turkiya*.
 „ *Bait*.
 126, both *Kiṭ'as*.
 127, second *Kiṭ'a*.
 128, *Maḡnavī*.
 129, last *Kiṭ'a*.
 131, both *Kiṭ'as*.
 133, last two *Kiṭ'as*.
 134, *Kiṭ'a*.
 135, last *Bait*.
 137, *Kiṭ'a*.
 138, first *Bait*.
 145, *Maḡnavī*.
 „ first *Bait*.
 146, *Fard*.

PAGE.

- 147, first *Bait*.
 150, last do.
 152, first *Kit'a*.
 153, first *Kit'a*.
 „ *Bait*.
 „ second *Maḡnavī*.
 154, last *Kit'a*.
 155, first two *Baits*.

PAGE.

- 155, first *Kit'a*.
 156, third *Bait*.
 „ fourth do.
 „ *Maḡnavī*.
 157, last *Kit'a*.
 159, first *Bait*.
 160, *Maḡnavī*.
 161, both *Kit'as*.

PAGE.

- 162, first and last *Kit'a's*.
 163, *Bait*.
 165, first *Kit'a*.
 166, last do.
 167, both *Kit'as*.
 169, *Bait*.
 171, *Kit'a*.
 172, *Maḡnavī*.

III. BAḤRI RAMAL.

This metre occurs, generally, as a regular octameter or hexameter, for the most part catalectic, the last foot being either *Maḡṣūr*, or *Maḡzūf*, or *Maḡtū'*. The feet are $\underline{\cup} \cup \text{---} | \underline{\cup} \cup \text{---} | \underline{\cup} \cup \text{---} | \underline{\underline{\cup}} \underline{\underline{\cup}} \text{---}$ (*Fa'ilātun*, *Fa'ilātun*, *Fa'ilātun*, *Fa'ilātun*, or *Fā'ilun*, or *Fa'ilun*, or *Fa'ilun*), or $\underline{\cup} \cup \text{---} | \underline{\cup} \cup \text{---} | \underline{\underline{\cup}} \underline{\underline{\cup}} \text{---}$. It is found in

PAGE.

- 3, first *Kit'a*.
 15, second do.
 16, *Kit'a*.
 17, second *Bait*.
 20, *Kit'a*.
 21, first *Kit'a*.
 24, do. do.
 25, do. *Bait*.
 26, do. *Bait*.¹
 29, do. *Kit'a*.
 „ second *Bait*.
 33, last *Maḡnavī*.
 34, *Kit'a*.
 35, second do.
 45, first do.
 46, *Bait*.
 47, second *Bait*.
 51, first *Kit'a*.
 52, second *Kit'a*.
 53, first *Bait*.

PAGE.

- 53, last *Kit'a*.
 55, first *Bait*.
 „ *Maḡnavī*.
 57, last *Kit'a*.
 62, *Bait*.
 63, do. (Arabic).
 64, do.
 66, second *Bait*.
 69, first *Kit'a*.
 76, second *Bait*.
 „ last do.
 79, *Bait*.
 „ *Shēr*.
 83, *Naḡm*.
 87, first *Kit'a*.
 88, last *Bait*.
 89, second *Shēr*.
 102, do. *Kit'a*.
 104, first *Bait*.
 „ second do.

PAGE.

- 106, *Kit'a*.
 111, do.
 112, *Miḡrā'*.
 113, second *Kit'a*.
 114, first do.²
 115, *Naḡm*.
 118, first *Kit'a*.
 130, do. do.
 135, first *Bait*.
 136, do. *Kit'a*.
 142, do. *Bait*.
 146, second *Kit'a*.
 147, do. do.
 149, *Bait*.
 152, first *Bait*.
 „ second *Kit'a*.
 157, first *Kit'a*.
 159, first *Maḡnavī*.
 160, do. *Kit'a*.
 163, do. do.

¹ The third foot of the first hemistich of this couplet is ---.

² The vowel *ū* is, *metri causa*, shortened in the word *būde* of the second hemistich.

IV. BAḤRI RAJAZ.

<i>Bait</i> , p. 35.	{	- ∪ ∪ -		- ∪ -		- ∪ ∪ -		- ∪ -	
1st <i>Bait</i> , p. 107.	{	- ∪ ∪ -		∪ - ∪ -		- ∪ ∪ -		∪ - ∪ -	
<i>Shē'r</i> , p. 115.	{	- - ∪ -		- - ∪ -		∪ - ∪ -		- - ∪ -	
3rd <i>Bait</i> , p. 148.	{	- - ∪ -		- - ∪ -		- - ∪ -		- - ∪ -	

V. BAḤRI MUTAḤĀRIB.

Of this metre the octameter alone is employed, and it is generally catalectic, the feet being ∪ - - | ∪ - - | ∪ - - | ∪ - ||, *Fa'ūnun*, *Fa'ūnun*, *Fa'ūnun*, *Fa'ūl* or *Fa'al*. It occurs in

PAGE.

3, first <i>Bait</i> .
third do.
5, second <i>Ḳiṭ'a</i> .
7, first <i>Ḳiṭ'a</i> .
" second do.
8, first <i>Bait</i> .
10, <i>Maḡnavī</i> .
13, do.
16, do.
20, <i>Bait</i> .
22, first <i>Ḳiṭ'a</i> .
23, first <i>Maḡnavī</i> .
24, <i>Maḡnavī</i> .
25, do.
29, last <i>Ḳiṭ'a</i> .
32, second <i>Bait</i> .
37, last <i>Ḳiṭ'a</i> .
41, first do.
43, <i>Bait</i> .
45, do.
47, second <i>Ḳiṭ'a</i> .
48, do. <i>Bait</i> .
49, <i>Maḡnavī</i> .
54, last <i>Bait</i> .
55, third do.

PAGE.

58, <i>Bait</i> .
" <i>Naḡm</i> .
" second <i>Ḳiṭ'a</i> .
61, <i>Fard</i> .
" second <i>Ḳiṭ'a</i> .
72, <i>Bait</i> .
75, last two <i>Baits</i> .
84, <i>Maḡnavī</i> .
87, second <i>Ḳiṭ'a</i> .
88, first <i>Bait</i> .
89, <i>Bait</i> .
" <i>Maḡnavī</i> .
90, <i>Bait</i> .
91, last <i>Bait</i> .
95, third do.
96, first do.
97, the two <i>Maḡnavīs</i> .
102, " <i>Baits</i> .
107, second <i>Bait</i> .
116, do. <i>Bait</i> .
" <i>Maḡnavī</i> .
117, last <i>Bait</i> .
120, first <i>Ḳiṭ'a</i> .
121, <i>Bait</i> .
123, do.

PAGE.

124, second <i>Ḳiṭ'a</i> .
134, <i>Bait</i> .
135, second <i>Bait</i> .
137, <i>Bait</i> .
140, first <i>Bait</i> .
142, second do.
" third do.
144, second <i>Ḳiṭ'a</i> .
147, <i>Maḡnavī</i> .
" last <i>Bait</i> .
148, second do.
149, first <i>Maḡnavī</i> .
" third do.
151, both <i>Baits</i> .
152, second <i>Bait</i> .
155, last do.
158, second do.
159, do. do.
162, second <i>Ḳiṭ'a</i> .
165, last do.
166, <i>Maḡnavī</i> .
167, last <i>Bait</i> .
169, <i>Maḡnavī</i> .
172, <i>Bait</i> .

VI. BAĦRİ MUNSARIĦ.

The varieties of this metre which occur in the Gulistān are $\text{—} \cup \cup \text{—} | \text{—} \cup \text{—} | \text{—} \cup \text{—} ||$, or *Mufta'ilun*, *Fā'ilātu* (or *Fā'ilun*), *Mufta'ilun*, *Fā'ilun* (or *Fā'ilāt*, or *Fa'*). The second foot, *Fā'ilun* ($\text{—} \cup \text{—}$) is found only in the first, third, fourth, and seventh hemistichs of the *Kiṭ'a* at page 10, the remaining hemistichs having $\text{—} \cup \text{—} \cup$ for that foot. Other verses in which the metre occurs are as follow :

$$\left\{ \begin{array}{l} \text{—} \cup \cup \text{—} | \text{—} \cup \text{—} \cup | \text{—} \cup \cup \text{—} | \text{—} \cup \text{—} || \\ \text{3rd Bait, p. 83 ; 1st Bait, p. 86.} \end{array} \right\}$$

$$\left\{ \begin{array}{l} \text{—} \cup \cup \text{—} | \text{—} \cup \text{—} \cup | \text{—} \cup \cup \text{—} | \text{—} || \\ \text{1st Kiṭ'a, p. 8 ; 2nd Bait, p. 69 ; 2nd Bait, p. 85 ;} \\ \text{3rd Bait, p. 107 ; 3rd Bait, p. 139 ; 3rd Bait, p. 140.} \end{array} \right\}$$

VII. BAĦRİ MUZĀRĪ'.

Of this metre but one variety occurs, viz. *Maf'ūlu*, *Fā'ilātu*, *Mafā'ilu*, *Fā'ilāt* or *Fā'ilun* ($\text{—} \cup \cup | \text{—} \cup \text{—} \cup | \cup \text{—} \cup | \text{—} \cup \text{—} ||$). It is the metre of the following verses :

PAGE.	PAGE.	PAGE.
4, second <i>Kiṭ'a</i> .	67, <i>Bait</i> .	133, first <i>Kiṭ'a</i> .
5, last do.	„ second <i>Kiṭ'a</i> .	138, second <i>Bait</i> .
14, <i>Naẓm</i> .	69, first <i>Bait</i> .	139, do. do.
18, last <i>Kiṭ'a</i> .	74, <i>Kiṭ'a</i> .	141, first <i>Kiṭ'a</i> .
30, first <i>Bait</i> . ¹	75, first <i>Bait</i> .	144, last do.
32, do. do.	76, first <i>Kiṭ'a</i> .	146, first do.
50, second <i>Kiṭ'a</i>	86, second <i>Kiṭ'a</i> .	149, <i>Kiṭ'a</i> .
„ last <i>Bait</i> .	87, <i>Naẓm</i> .	158, first <i>Bait</i> .
65, <i>Kiṭ'a</i> .	88, third <i>Kiṭ'a</i> .	161, second <i>Bait</i> .
„ last <i>Bait</i> .	117, <i>Naẓm</i> .	

VIII. BAĦRİ MUJTAŞ.

But one variety of this metre occurs, viz. *Mafā'ilun*, *Fā'ilātun*, *Mafā'ilun*,

¹ The feet of the second hemistich of this couplet afford an example of another variety of the measure. They are $\text{—} \cup \cup | \text{—} \cup \text{—} | \text{—} \cup \cup | \text{—} \cup \text{—} ||$.

Fa'ilun or *Fa'lun* (— — — | — — — | — — — | — — ||); although a variation occurs in the second foot of some hemistichs. The following are the verses in which the metre is employed :

PAGE.	PAGE.	PAGE.
7, <i>Bait</i> .	72, <i>Kiṭ'a</i> .	135, third <i>Bait</i> .
„ last <i>Kiṭ'a</i> .	73, <i>Bait</i> .	135, <i>Kiṭ'a</i> .
9, <i>Kiṭ'a</i> .	77, <i>Kiṭ'a</i> . ¹	136, second <i>Kiṭ'a</i> .
19, second <i>Kiṭ'a</i> .	78, second <i>Kiṭ'a</i> .	137, <i>Naẓm</i> . ²
22, do. do.	81, do. do.	139, first <i>Bait</i> .
23, <i>Naẓm</i> .	85, both <i>Kiṭ'as</i> .	140, second do.
24, third <i>Bait</i> .	86, second <i>Bait</i> .	143, both <i>Kiṭ'as</i> .
25, second do.	„ last <i>Kiṭ'a</i> .	144, <i>Bait</i> .
26, do. do.	88, first do.	146, first <i>Bait</i> .
28, <i>Kiṭ'a</i> .	95, first <i>Bait</i> .	150, first two <i>Baits</i> .
29, first <i>Bait</i> .	97, <i>Bait</i> .	151, last <i>Kiṭ'a</i> .
31, first two <i>Kiṭ'as</i> .	98, first <i>Bait</i> .	154, first do.
32, second <i>Kiṭ'a</i> .	99, last do.	155, third <i>Bait</i> .
33, do. do.	101, first <i>Kiṭ'a</i> .	156, first do. ³
37, <i>Naẓm</i> .	104, do. do.	158, third <i>Bait</i> .
38, <i>Kiṭ'a</i> .	105, last do.	159, do. do. ⁴
43, <i>Fard</i> .	108, third do.	160, two last <i>Kiṭ'as</i> .
52, <i>Bait</i> .	109, first do.	161, first <i>Bait</i> .
55, second <i>Kiṭ'a</i> .	110, do. do.	163, second <i>Kiṭ'a</i> .
57, <i>Bait</i> .	111, first <i>Naẓm</i> .	164, last do.
60, do.	113, first <i>Kiṭ'a</i> .	168, second & last <i>Baits</i> .
62, <i>Kiṭ'a</i> .	118, third do.	170, first <i>Kiṭ'a</i> .
69, last <i>Bait</i> .	120, second do.	„ third <i>Bait</i> .
71, first <i>Kiṭ'a</i> .	125, <i>Kiṭ'a</i> .	„ last <i>Kiṭ'a</i> .

IX. BAḤRĪ SARĪ.

This metre takes the form — — — | — — — | — — ||, *Muḥta'ilun*, *Muḥta'ilun*, *Fa'ilāt* or *Fa'ilan*. It occurs in

PAGE.	PAGE.	PAGE.
2, first <i>Kiṭ'a</i> .	51, last <i>Kiṭ'a</i> .	85, first <i>Bait</i> .
13, first <i>Bait</i> .	66, first <i>Bait</i> .	87, last <i>Kiṭ'a</i> .
32, last do.	76, do. do.	90, do. do.
43, first <i>Kiṭ'a</i> .	79, <i>Naẓm</i> .	94, <i>Maḡnavī</i> .

¹ The second foot of the third hemistich of this *Kiṭ'a* becomes *Maḡ'ulun* (— — —), by *musha'as*.

² The second foot of the first hemistich is | — — — |, termed *musha'as*.

³ The second foot of the second hemistich is | — — — |.

⁴ The second foot of the first hemistich of the first *Kiṭ'a* is | — — — |.

PAGE.

104, last *Kit'a*.107, *Maṣnavī*.112, first *Maṣnavī*.113, last *Kit'a*.

PAGE.

122, *Shē'r* (Arabic)." last *Kit'a*.

124, first do.

PAGE.

129, second *Maṣnavī*.145, *Kit'a*.153, third *Kit'a*.

X. BAḤRĪ TAWĪL.

This and all the following metres are confined almost exclusively to the Arabic verses. The metre *Tawīl* is found in the following pages, the feet being

— — — | — — — | — — — | — — — || :

PAGE.

5, *Shē'r*.

13, do.

14, *Bait*.50, first *Bait*.51, *Shē'r*.

PAGE.

55, *Shē'r*.

59, do.

105, do.¹" *Bait*.107, *Shē'r*.

PAGE.

108, *Shē'r*.111, second *Naẓm*.114, *Shē'r*.

158, do.

XI. BAḤRĪ KĀMIL.

The feet of this metre, together with the verses in which it occurs, are given below:

Shē'r, { — — — | — — — | — — — || *Shē'r*, { — — — | — — — | — — — | — — — ||
p. 3. { — — — | — — — | — — — || p. 67. { — — — | — — — | — — — | — — — ||

Shē'r, { — — — | — — — | — — — || — — — | — — — ||
p. 80. { — — — | — — — | — — — || — — — | — — — ||

First *Bait*, { — — — | — — — | — — — || } *Shē'r*,
p. 82. { — — — | — — — | — — — || } p. 112.

Shē'r, { — — — | — — — | — || *Shē'r*, { — — — | — — — | — — — ||
p. 87. { — — — | — — — | — || p. 95. { — — — | — — — | — — — ||

First *Bait*, { — — — | — — — | — — — ||
p. 91. { — — — | — — — | — — — ||

Shē'r, { — — — | — — — | — — — || *Shē'r*, { — — — | — — — | — — — ||
p. 111. { — — — | — — — | — — — || p. 123. { — — — | — — — | — — — ||

¹ The last hemistich of this *Shē'r* is Persian.

XII. BAḤRI WĀFIR.

The feet of this metre are $\cup - \overline{\cup\cup} - | \cup - \overline{\cup\cup} - | \cup - - ||$. It occurs in the following verses:

PAGE.	PAGE.	PAGE.
18, first <i>Bait</i> .	29, <i>Shē'r</i> .	98, <i>Miṣrā'</i> .
26, <i>Shē'r</i> .	38, <i>Bait</i> .	99, first <i>Bait</i> .

XIII. BAḤRI BASĪṬ.

This metre occurs once in the hexameter form, and seven times as an octameter, as will be seen from the following:

$\left\{ \begin{array}{l} \cup - \cup - \overline{\cup\cup} - \cup - \cup - \overline{\cup\cup} - \\ \textit{Shē'r}, \text{ p. 58 ; } \textit{Naẓm} \text{ (Persian), p. 59 ;} \\ \text{Second } \textit{Bait}, \text{ p. 77 ; Third } \textit{Shē'r}, \text{ p. 79 ;} \\ \textit{Shē'r}, \text{ p. 140 ; } \textit{Shē'r}, \text{ p. 142 ; } \textit{Shē'r}, \text{ p. 172.} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} - - \cup - - \cup - \cup - - \\ \text{First } \textit{Bait}, \text{ p. 48.} \end{array} \right\}$
--	--

گلستان

شیخ مصلح الدین سعدی

شیرازی

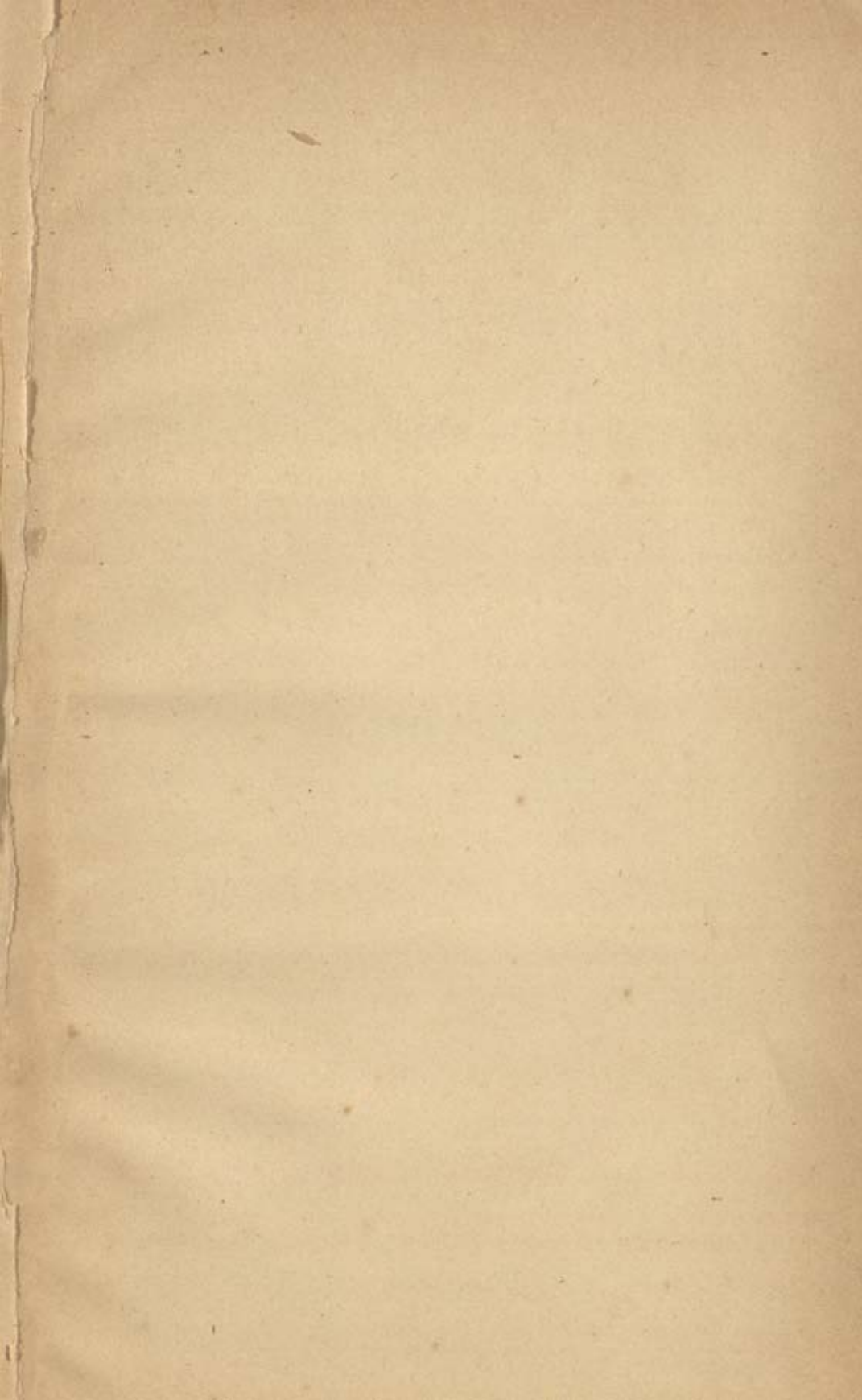
Acc. No. 10865

باعتبار جی ٹی پلاس صاحب

در دار الحکومت لندن

بمطبع ولیم ایچ الین اند کمپنی نمبر ۱۳ واٹرلو پلایس طبع آرایش یافت *

سنه ۱۸۷۴ عیسوی

قطعه

ابرو باد و مه و خورشید و فلک در کارند تا تو نانی بکف آری - و بنفلت نخوری *
 همه از بهر تو سرگشته و فرمان بردار شرط انصاف نباشد که تو فرمان نبری *
 در خبرست از سرور کائنات و مخیر موجودات و رحمت عالمیان و صفوت آدمیان
 و تئمه دور زمان احمد مجتبی محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم -

بیت

شفیع مطاع نبی کریم - تسیم جسمیم بسیم و سیم *

بیت

چه غم دیوار اُمت را که باشد چون تو پشتیبان؟
 چه باک از موج بحر آن را که باشد نوح کشتیبان؟

شعر

بَلَّغَ الْعُلَیَّ بِكَمَالِهِ - كَشَفَ الدَّجَلَ بِجَمَالِهِ *
 حَسَنَتْ جَمِیعُ خِصَالِهِ - صَلُّوا عَلَیْهِ وَ آلِهِ *

که هر گاه که یکی از بندگان گنهگار پریشان روزگار دست انابت بآید اجابت بدرگاه حق
 جل و علا بردارد - ایزد تعالی در وی نظر نکند - بازش بخواند - باز اعراض کند - بازش
 بتضرع و زاری بخواند - حق سبحانه تعالی گوید - "يَا مَلَكُوتِي! لَقَدْ اسْتَحْيَيْتُ مِنْ عَبْدِي -
 وَ لَيْسَ لَهُ غَيْرِي فَقَدْ غَفَرْتُ لَهُ - یعنی - دعوتش را اجابت کردم - و حاجتش را بر آوردم -
 که از بسیاری دعا و زاری بنده شرم همیدارم *

بیت

کرم بین و لطف خداوندگار! گنه بنده کردست او شومسار!
 عاکفان کعبه جلالتش بتقصیر عبادت معترف - که "مَا عَبْدَنَّاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ!" و واهان
 حلیه جمالتش بتحیر منسوب - که "مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ!" *

قطعه

گر کسی وصف او ز من پرسد - بی دل از بی نشان چه گوید باز؟
 عاشقان کشتگان معشوقند - بر نیاید ز کشتگان آواز *

مقدمه گلستان

شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی

بسم الله الرحمن الرحيم

مِنّتِ خدایا عَزَّو جَلَّ ! که طاعتش موجبِ قربتست - و بشکرِ اندرش مزیدِ نعمت *
هر نفسی که فرو می‌رود مُدّتِ حیاتست - و چون بر می‌آید مُفَرِّجِ ذات - پس در هر
نفسی دو نعمت موجودست - و بهر نعمتی شکری واجب *

بیت

اژ دست و زبان که بر آید کز عهدهٔ شکرش بدر آید ؟
قوله تعالیٰ - اَعْمَلُوا - آل دَاوُدَ شُکْرًا - و قَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِیَ الشُّکُور *

قطعه

بندهٔ همان به که ز تقصیرِ خویش عذرِ بدرگاهِ خدا آورد -
ورنه سزاوارِ خداوندیش - کس نتواند که بجا آورد *

بارانِ رحمتِ بی‌حسابش همرا فرا رسیده - و خوارانِ نعمتِ بیدریغش همه جا
کشیده - و پردهٔ ناموسِ بندگان بگناهی فاحشِ ندر - و وظیفهٔ روزی خوارانِ بخطای
مُنکر نبرد *

قطعه

ای کریمی ! که از خزانهٔ غیب - گهر و ترسا وظیفهٔ خور داری !
دوستان را گجا کنی محروم تو - که با دشمنان نظر داری ؟

فرّاشِ بادِ صبارا گفت - تا فرّشِ زمردین بگسَرد - و دایهٔ ابرِ بهارِیا فرمود - تا بذاتِ
نبات را در مهّدِ زمینِ پیرورد - و درختان را بخلعتِ نوروزی قبایِ استَبَرَق در بر گرفته
و اطفالِ شاخ را بقُدومِ موسمِ بهاری کلاهِ شگوفه بر سر نهاده - و عصارهٔ تازی بقُدرتش از شهد
فالِق شده - و نُخَمِ خُرمایِ بیمنِ تربیتش نخلِ باسِق گشته *

قطعه

گلی خوشبوی در حمام روزی - رسید از دستِ محبوبی بدستم *
 بدو گفتم - که مشکی یا عبیری ؟ که از بویِ دلاویز تو مستم *
 بگفتا - من گلی ناچیز بودم - ولیکن مدتی با گلِ نیشستم *
 کمالِ همنشین در من اثر کرد - و گرنه من همان خاکم که هستم *
 اللَّهُمَّ مَتِّعِ الْمُسْلِمِينَ بِطَوْلِ حَيَاتِهِ ! وَصَاعِفِ ثَوَابِ جَمِيلِهِ وَحَسَنَاتِهِ !
 وَارْفَعْ دَرَجَةَ أَوْلِيَائِهِ وَوَلَاتِهِ ! وَدَمِّرْ عَلَيَّ أَعْدَائِهِ وَشُنَاتِهِ !
 بِمَا تُلِي فِي الْقُرْآنِ مِنْ آيَاتِهِ * اللَّهُمَّ آمِنْ بَلَدَهُ وَاحْفَظْ وَلَدَهُ !

شعر

لقد سعد الدنيا به - دلم سعدة ! و آیدهُ المولى بالوثة النصر !
 كذلك قنشا لينة هو عرقها - وحسن نبات الأرض من كرم البذر *
 ایند تعالی و تقدس خطه پاك شیراز را بهیبتِ حاکمانِ عادل و همتِ عالمانِ عامل
 د' زمانِ قیامت در امان سلامت نگاه دارد !

قطعه

ندانی که من در اقلیم غربت چرا روزگاری بکردم درنگی ؟
 برون رفتم از تنگِ قُرکان که دیدم جهان درهم افتاده چون مویِ رنگی *
 همه آدمی زاده بودند - لیکن چو گُرکان بخونخواری نیز چنگی *
 درون مردمی چون ملک نیک محضر - برون لشکری چون هزاران جنگی *
 چو باز آمدم کُشور آسوده دیدم - پلنگان رها کرده خویِ پلنگی *
 چنان بود در عهدِ اول که دیدم جهان پر ز آشوب و تشویش و تنگی *
 چنین شد در ایامِ سلطانِ عادل اتابک ابو بکر بن سعد رنگی *

قطعه

اقلیمِ یارس را غم از آسیبِ دهر نیست - تا بر سرش بود چو توئی سایه خدا *
 امروز کس نشان ندهد در بسیطِ خاک - مانند آستانِ درت مامنِ رضا *
 برتست پاسِ خاطرِ بیچارگان - و شکر بر ما - و بر خدای جهان آفرین جزا *

یکی از صاحب‌دلان سر بَجیب مراقبه فرو برده بود - و در بحرِ مکاشفه مُستغرق شده * چون از آن حالت باز آمد یکی از اصحاب بطریق انبساط گفت - درین بوستان که تو بودی ما را چه حُفّه کرامت آوردی؟ گفت - بخاطر داشتم که چون بدرختِ گلِ پرسم دامنِ پرکنم و هدیه اصحاب را برم * چون بدرختِ گل رسیدم بوی گلِ چنان مست کرد که دامنم از دست برفت *

بیت

گفتم که گلی بچینم از باغ - گل دیدم و مست گشتم از بوی *

قطعه

ای مرغِ سحر! عشقِ زیروانه بیا موز! کان سوخته را جان شد - و آواز نیامد *
این مدعیان در طلبش بی خبراند - کان را که خبر شد - خبرش باز نیامد *

قطعه

ای برتر از خیال و قیاس و گمان و وهم! در چه گفته اند - شنیدیم - و خوانده ایم *
مجلس تمام گشت و پایان رسید عمر - ما همچنان در اولِ وصفِ تو مانده ایم *

در محامدِ پادشاهِ اسلام خَلَقَ اللَّهُ مُلْکَهُ *

ذکرِ جمیلِ سعدی که در افواهِ عوام افتاده - و صِیْتِ سُخُنَش که در بسیطِ زمین رفته - و قِصْبِ الحَبِیبِ حدیثش که همچو نیشکر می خورند - و رُقعَةُ منشآتش که چون کاغذِ رومی برود - بر کمالِ فضل و بلاغتِ او حمل نتوان کرد - بلکه خداوندِ جهان و قُطْبِ دَائِرَةِ زَمَان - قائمِ مقامِ سُلَیْمَان - نَاصِرِ اَهْلِ اِیْمَان - شاهنشاهِ مُعَظَّم - اِتَابِلِ اعْظَم - مُظَفَّرِ دُنْیَا وَ الدِّین - ابو بکر بن سعد بن زَنَکِی - ظِلُّ اللَّهِ فِي اَرْضِهِ - رَبُّ الارْضِ عَنْهُ رَاضٍ - یَعِیْنِ عِزَّیْتِ نظر کرده است - و تحسینِ بلیغ فرموده - و اِرادَتِ صادق نموده * لا جَرَمَ بَاقِ اَنَام از خواص و عوام بَعَجَّتِ او گِرائید * اند - که النَّاسُ عَلَی دِیْنِ مُلُوکِهِم *

رباعی

ز آنکه که فرا بر منِ مسکین نظرت - آدام از آفتاب مشهور ترست *
گر خود همه عیبها بدین بنده درست - هر عیب که سلطان به پسندد ترست *

بعد از تأمل این معنی مصلحت چنان دیدم - که در نشیمن عزلت نشیمن - و دامن از صحبت فراهم چینم - و دفتر از گفته‌های پریشان بشویم - وین بعد پریشان نگوییم *

بیت

زبان بریده بگنجی نشسته صم بکم به از کسی که نباشد زبانش اندر حکم *
تا یکی از دوستان که در کجاوه غم انیس من بودی - و در حُجره هم جلیس - برسم
قدیم از در آمد * چندانکه نشاط مرغبت کرد - و بساط ملأعبت گسترده - جوابش
نگفتم - و سر از زانوی تعب بر نگرفتم * رنجیده بمن نگه کرد و گفت -

قطعه

کنونت که امکان گفتار هست - بگو - ای برادر! بلطف و خوشی *
که فردا چو پیک اجل در رسد - بحکم ضرورت زبان در کشی *
یکی از مُتعلّقان منش بر حَسَب این واقعه مُطالع گردانید - که فلان عزم کرده است -
و نیت جزم آورده - که بقیّت عمر در دنیا مُعْتَكِف نشیند - و خاموشی گزیند - تو
نیز اگر توانی سر خویش گیر - و راه مُجانبّت در پیش آر * گفتا - بعزّت عظیم
و صحبت قدیم که دم بر نیارم - و قدّم بر ندارم - مگر آنکه که سخن گفته شود بر عادت
مالوف و طریق معروف - که آزرده دل دوستان جهلست - و کفارت یمین سهل -
و خلاف رای صوابست و نقض عهد اُولی الالباب - که ذوالفقار علی در نیام - و زبان
سعدی در کام *

قطعه

زبان در دهان خردمند چیست ؟ کلید در گنج صاحب هنر *
چو در بسته باشد - چه داند کسی که جوهر فروشت یا شیشه گر ؟

قطعه

اگرچه پیش خردمند خامشی ادبست - بوقت مصلحت آن به که در سخن کوشی *
دو چیز طایره عقلست - دم فرو بستن بوقت گفتن - و گفتن بوقت خاموشی *
فی الجمله زبان از مکالمه او در کشیدن فتوت نپنداشتم - و روی از محاذنه او
گردانیدن مروت ندانستم - که یار موافق بود - و در ارادت صادق *

یا رب! ز بادِ فتنه نکه دار خالِ پارس - چندانکه خال را بود و آب را بقا!

در سببِ تالیفِ کتابِ گوید

شبی در ایامِ گذشته تأمل میکردم - و بر عمرِ تلف کرده تأسف میخوردم - و سنگِ سراچه دل را بالماسِ آبِ دیده می سقتم - و این ابیاتِ مناسبِ حالِ خود می گفتم -

مثنوی

هر دم از عمر میروند نفسی - چون نکه میکنم نماند بسی *
 ای که پنجاه رفت و در خوابی! مگر این پنج روز دریایی *
 خجل آنکس که رفت و کار نساخت - کوسِ رحلت زدند و بار نساخت *
 خیابِ نوشین بامدادِ رحیل باز دارد پیاده را ز سبیل *
 هر که آمد عمارتِ نو ساخت - رفت و منزلِ بدیگری پرداخت *
 و آن دیگر بُخت همچنین هوسی - وین عمارت بسر بُرد کسی *
 یارِ نا پایدار دوست مدار! دوستی را نشاید این غدار *
 مایه عیشِ آدمی شکمست - تا بتدریج میروند چه غمست ؟ *
 گر ببندد چنانکه نگشاید - گر دل از عمر بر کند شاید *
 در کشاید چنانکه نقوان بست - گو - بشو از حیاتِ دنیا دست ! *
 چار طبعِ مُخالف و سرکش چند روزی بوند باهم خوش *
 گر یکی زین چهار شد غالب - جانِ شیرین بر آید از قالب *
 لاجرم مردِ عارفِ کامل نهد بر حیاتِ دنیا دل *
 نیک و بد چون همی نباید مُرد - خُتِ آن کس که گوی نیکی بُرد *
 بَرگِ عیشی بگورِ خویش فرست ! کس نیارد ز پس - تو پیشِ فرست *
 عمرِ بَرست و آفتابِ تموز - اندکی مانده - خواجه ! غره هنوز ؟ *
 ای تَهی دست رفته در بازار ! ترسمت باز ناوری دستار *
 هر که مزروعِ خود خورد بخورد - وقتِ خرمش خوشه باید چید *
 پندِ سعدی بگوشِ دل بشنو ! ره چنین است - مرد باش - و بَرُو !

حالی که من این بگفتم - دامنی گل بریخت - و در دامنه آویخت - که الکریم اذا وعد وفی * فصلی در همان روز اتفاق بیاض افتاد - در حسن معاشرت و آداب مجاورت - در لباسی که متکلمان را بکار آید - و مترسلان را بلاغت بیفزاید * فی الجملة هنوز از گل بوستان بقیته مانده بود - که کتاب گلستان تمام شد - و تمام آنکه شود بحقیقت - که پسندیده آید در بارگاه جهان پناه - سایه کردگار - پرتو لطف پروردگار - خداوند زمان - کهن امان - الموبد من السماء - المنصور علی الاعداء - عقد الدولة القاهرة - سراج العلة الباهرة - جمال الانام - مخبر الاسلام - سعد بن اقبال الاعظم - شاهنشاه المعظم - مالک رقاب الأمم - مولی ملوک العرب و العجم - سلطان البر و البحر - وارث ملک سلیمان - مظفر الدنيا و الدین - ابو بکر بن سعد بن زنگی ادام الله اقبالهما! و ضاعف اجلهما! و جعل لی کل خیر مآلها! و بکرشمة لطف خداوندي مطالعه فرماید *

قطعه

گر التفات خداوندیش بیاراید - نگار خانه چینی و نقش ارزنگیست *
 امید هست که روی ملال در نکشد - ازین سخن - که گلستان نه جای دلتنگیست *
 علی الخصوص که دیباجه همایونش - بنام سعد ابو بکر سعد بن زنگیست *

در مکارم اخلاق امیر عادل امیر فخر الدین ادام الله علوه *

بکر عروس فکر من از بی جمالی سر بر نیارد - و دیده یاس از پشت پای خجالت بر ندارد - و در زمره صاحب دِلان مُجَلّی نشود - مگر آنکه که متعلی گردد بزبور قبول امیر کبیر - عامل - عادل - مؤید - مظفر - منصور - ظهیر سریر سلطنت - مشیر تدبیر مملکت - کهن الفقراء - ملائ الغرباء - مربی الفضلاء - محب الاتقیاء - غیاث الاسلام و المسلمین - عمدة الملوک و السلاطین - ابو بکر بن ابی نصر - اطل الله عمره! و اجل قدره! و شرح صدره! و ضاعف اجره! که ممدوح اکابر آفاقست - و مجموعه مکارم اخلاق *

بیت

هر که در سایه عنایت اوست - گنهد طاعتست و دشمن دوست *
 بر هر یک از سائر بندگان و حواری خدمتکاران خدمتی معین است - که اگر در ادای

بیت

چو جنگ آوری - با کسی در ستیز - که از وی گزیرت بود یا گزیر *
 بحکم ضرورت سخن گفتیم - و تفرج کُنان بیرون رفتیم در فصل ربیعی - که آثار صولت
 بر آرمیده بود - و آوان دولت ورد رسیده *

بیت

پیراهن سبز بر درختان چون جامه عید نیکبختان *

قطعه

اول اُردی بهشت مایه جلالی - بلبل گوینده بر منابر قُصبان *
 بر گل سرخ از نم افتاده لالی - همچو عرق بر عذار شاهد غضبان *
 شب را ببوستان با یکی از دوستان اتفاق عبیت افتاد * موضعی خوش و خرم - و
 درختان دلکش و درهم - گوئی خُرده مینا بر خاکش ریخته است - و عقد ثریا از
 تاش در آویخته *

قطعه

روضه ماء نهرها سلسال - دوحه سجع طیرها موزون *
 آن پر از لاله‌ای رنگارنگ - وین پر از میوه‌ای گوناگون *
 باد در سایه درختانش - گسترانید فرش بوقلمون *
 بامدادان که خاطر باز آمدن بر رای نشستن غالب آمد - دیدمش دامنی پر از گل
 و ریحان و سُنبل و ضیمران فراهم آورده - و رغبت شهر کرده * گفتم - گل بوستان را چنانکه
 دانی بقائی - و عهد گلستان را وفائی نباشد - و حکما گفته‌اند - هرچه دیر نباید دلبستگی را
 نشاید * گفتا - طریق چیست ؟ گفتم - برای تزهت ناظران و فسحت حاضران
 کتاب گلستان تصنیف توانم کردن - که باد خزان را بر اوراق او دست تطاول نباشد -
 و گردش زمان عیش ربیعش بطیش خریف مبدل نکند *

ملئوی

بچه کار آیدت ز گل طبّقی ؟ از گلستان من ببر ورقی *
 گل همین پنج روز و شش باشد - وین گلستان همیشه خوش باشد *

مثنوی

هر که گردن بدعوی افرازد - دشمن از هر طرف برو تازد *
 سعدی افتاده ایست آزاده * کس نیاید بجنّت افتاده *
 اول اندیشه و آنکسی گفتار - پای پیش آمدست پس دیوار *
 تخلصند ولی نه در بستان - شاهد من ولی نه در کنعان *
 یمن حکیم را گفتند - حکمت از که آموختی ؟ گفت - از نابینایان - که تا جای نه
 بینند پای نه نهند * قَدِمَ الْخُرُوجَ قَبْلَ الْوُلُوجِ *

مصرع

مردیت بیازمائی و آنکه زن کن *

قطعه

گرچه شاطر بود خروس بجنّت - چه زند پیش باز روّین جنّت ؟
 گریه شیر است در گرفتن موش - لیک موشست در مصاف پلنگ *
 اما باعتماد سعت اخلاق بزرگان - که چشم از عوائب زبردستان ببوشند - و در افشاء
 جرائم کهتران نکوشند - کلمه چند بطریق اختصار از نوادر و امثال و اشعار و حکایات
 و سیر ملوک ماضیه درین کتاب درج کردیم - و برخی از عمرگرنامیه برو خرج * موجب
 تصنیف کتاب گلستان این بود - و بِاللّهِ التَّوْفِیْقِ *

قطعه

بماند سالها این نظم و ترتیب - ز ماهر ذرّه خاکی افتاده حائی *
 غرض - نقش‌یست کرما باز ماند - که هستی را نمی بینم بقائی *
 مگر صاحب‌دلی روزی برحمت - کند در کار درویشان دعائی *
 اِمعان نظر در ترتیب کتاب و تهذیب ابواب ایجاز سخن مصلحت دید - تا این روضه
 رعنا و حدیقه علیا چون بهشت بهشت باب اتفاق افتاد * ازین سبب مختصر آمد -
 تا بماللت نینجامد - و اللّهُ الْمُوفُّ لِاتِّمَامِهِ *

برخی از آن تهاون و تکاسل روا دارند - هر آینه در معرض خطاب آیند و در محفل عتاب - مگر برین طائفه درویشان - که شکر نعمت بزرگان بر ایشان واجب است - و ذکر جمیع و دُعای خیر بر همگنان فرض - و ادای چنین خدمتی در غیبت اولیتر است ز حضور - که آن بتصنع نزدیکست و این از تکلف دور * باجابت مقرون باد !

قطعه

پشتِ دوتای فلک راست شد از خرمی - تا چو تو فرزند زاد مادر ایام را *
حکمتِ محض است - اگر لطفِ جهان آفرین - خاص کند بندهٔ مصلحتِ عام را *
دولتِ جاوید یافت هر که نگو نام زیست - کز عقبش ذکر خیر زنده کند نام را *
وصفِ ترا گر کند - ورنکند اهلِ فضل - حاجتِ مشاطه نیست روی دآرام را *

عذرِ تقصیرِ خدمت و موجبِ اختیارِ عزلت *

تقصیری و تقاعدی که در مواظبتِ خدمتِ بارگاهِ خداوندی میروند بظاہر آنست - که طائفه از حکماء هند در فضائلِ بزرجمهر سخن میگفتند - و در آخر جز این عیبش نفوانستند گفت - که در سخن گفتن بطی است - یعنی درنگ بسیار میکند و مستمع را بسی منتظر باید بود تا وی تقریرِ سخنی کند * بزرجمهر بشنید و گفت - اندیشه کردن که چه گویم به از پشیمانی خوردن که چرا گفتم *

مثلی

سخندانِ پرورده پیرِ کهن بیندیشد - آنکه بگوید سخن *
مزن بسی تأمل بگفتار دم - نگو گوی - گر دیر گوئی چه غم ؟
بیندیش - و آنکه بر آور نفس - و زان پیش بس کن که گویند - بس !
بناطق آدمی برترست از دواب - دواب از تو به - گر نگوئی صواب *
فکیف در نظرِ اعیان و بزرگانِ حضرتِ خداوندی - عزّ نصره ! که مجمعِ اهلِ دل است - و مرکزِ علماء متبحر - اگر در سیاقِ سخن دلیری کنم شوحی کرده باشم - و بضاعتِ مزجاتِ حضرتِ عزیز آورده - و شبّه در بازارِ جوهریان جری نیرزد - و چراغِ پیش آفتابِ پرتوی ندارد - و مفارّه بلند در دامنی کوه آلود پست نماید *

باب اول

در سیرت پادشاهان

حکایت ۱

پادشاهی را شنیدیم - که بگشتن اسیری اِشارت کرد * بیچاره در حالتِ نومیدی - بزبانی که داشت - ملک را دُشنام دادن گرفت و سقط گفتن - که گفته اند - هر که دست از جان بشوید - هر چه در دل دارد بگوید *

اِذَا يَئِسَ الْإِنْسَانُ - طَالَ لِسَانُهُ - كَسَنُورٍ مَغْلُوبٍ يَصُولُ عَلَى الْكَلْبِ *
شعر

بیت

وَقْتُ ضَرُورَتِ - چو نماند گریز - دست بگیرد سر شمشیر تیز *

ملک پرسید - که چه میگوید؟ یکی از وزیری نیک محضر گفت - ای خداوند! میگوید - که وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَاقِبِينَ عَنِ النَّاسِ - وَاللَّهُ يَحِبُّ الْمُحْسِنِينَ * ملک را بروی رحمت آمد - و از سر خون او در گذشت * وزیر دیگر - که ضد او بود - گفت -

اِذَا يَئِسَ الْإِنْسَانُ - طَالَ لِسَانُهُ - كَسَنُورٍ مَغْلُوبٍ يَصُولُ عَلَى الْكَلْبِ * این ملک را

دشنام داد - و نا سزا گفت * ملک روی از این سخن درهم کشید و گفت - مرا آن دروغ و بیسندیده تر آمد از این راست که تو گفتی - که آنرا روی در مصلحت بود - و این را بذکر خباثتی - و خرده شدن گفته اند - دروغ مصلحت آمیز به از راستی فتنه انگیز *

بیت

هر که شاه آن کند که او گوید - حیف باشد که جز نکو گوید *
این لطیفه بر طای ایوان فریدون نوشته بود *

مثنوی

جهان - ای برادر! نماند بکس - دل اندر جهان آفرین بند و بس *

مثنوی

در آن مدت که ما را وقتِ خوش بود .. ز هجرت شش صد و پنجاه و شش بود *
 مُراد ما نصیحت بود - گفتیم - حواله با خدا کردیم - و رفتیم *

بابِ اول - در سیرتِ پادشاهان * بابِ دوم - در اخلاقِ درویشان * بابِ سیوم -
 در فضیلتِ قناعت * بابِ چهارم - در فوائدِ خاموشی * بابِ پنجم - در عشق
 و جوانی * بابِ ششم - در ضعف و پیری * بابِ هفتم - در تاثیر تربیت *
 بابِ هشتم - در آداب صحبت *

پدر بخندید - و ارکان دولت به پسندیدند - و برادران بجان رنجیدند *

قطعه

تا مرد سخن نگفته باشد - عیب و هنرش نهفته باشد *

هر بیشه گمان مبر که خالیست - شاید که پلنگ خفته باشد *

شنیدم که ملک را در آن مدت دشمنی صعب روی نمود * چون لشکر از هر دو طرف روی در هم آوردند و قصد مبارزت کردند - اول کسیکه اسب در میدان جهانید آن پسر بود - و می گفت -

قطعه

آن نه من باشم که روز جنگ بینی پشت من -

این منم کاندلر میان خالک و خون بینی سری *

آنکه جنگ آرد بخون خویش بازی میکند -

روز میدان آنکه بگیرد - بخون لشکری *

این بگفت و بر سپاه دشمن زد و تنی چند از مردان کاری بینداخت * چون پیش پدر باز آمد - زمین خدمت ببوسید و گفت -

قطعه

ای که شخص منت حقیر نمود! تا درشتی هنر نه پنداری *

اسب لاجر میان بکار آید روز میدان - نه گاو پرواری *

آورده اند که سپاه دشمن بیقیاس بود و ایشان اندک جماعتی آهنگت گریز

کردند * پسر نعره بزد و گفت - ای مردان! بکوشید - تا جامه زنان نبوشید! سواران را

بگفتن او تهور زیاده گشت و بیکبار حمله بردند * شنیدم که هم در آن روز بر دشمن

ظفر یافتند * ملک سر و چشمش ببوسید و در کنار گرفت و هر روزش نظر بیش

می کرد - تا ولی عهد خویش گردانید * برادرانش حسد بردند و زهر در طعامش

کردند * خواهرش از غرغره بدید و در بچه برهم زد * پسر بفراسست دریافت -

و دست از طعام باز کشید و گفت - محالست که هنرمندان بمیزند و بی هنران جای

ایشان گیرند *

سکه ۱۴۰۰

باب اول

مکن تکیه بر مُلکِ دُنیا و پُشت - که بسیار کس چونتو پرورد و کُشت *
چو آهنگِ رفتن کند جانِ پاک چه بر تخت مُردن - چه بر رویِ خاک؟

حکایت ۲

یکی از ملوکِ خراسان سلطان محمود سبکتگین را بخواب دید بعد از وفاتِ او بعد
سال - که جمله وجود او ریخته بود و خاک شده - مگر چشمانش - که همچنان در
چشم خانه همی گردیدند و نظر میکردند * سائر حکما از تاویل آن خواب عاجز ماندند -
مگر درویشی - که بجای آورد و گفت - هنوز چشمش نگرانست که ملکش با
دگرانست *

نظم

بس نامور بزیرِ زمین دفن کرده اند کز هستیش بروی زمین یک نشان نماند *
و آن پیر لاشه را که سپردند زیرِ خاک - خاکش چنان بخورد کرو استخوان نماند *
زندست نامِ فرخ نوشیروان بعدل - گرچه بسی گذشت که نوشیروان نماند *
خیری کن - ای فلان! و غنیمت شمار عمر زان پیشتر که بانگ برآید "فلان نماند" *

حکایت ۳

ملک زاده را شنیدم - که کوتاه قد و حقیر بود - و دیگر برادرانش بلند بالا و خوبرو *
باری ملک بکراهیت و استحقار رویِ نظر کرد * پسر بفراست و استیصار دریافت و
گفت - ای پدر! کوتاه خردمند به از نادان بلند * هر چه بقامت کبتر بقیمت
بهتر - که - الشَّاةُ نَظِيفَةٌ وَالْفِيلُ جِيفَةٌ *

بیت

أَقَلُّ جِبَالِ الْأَرْضِ طُورٌ - وَانَّهُ لَاعَظَمُ عِنْدَ اللَّهِ قَدْرًا وَ مَنَرًا *

قطعه

آن شنیدی - که لاجر دانا گفت روزی بابلهی فریه -
اسپ تازی اگر ضعیف بود - همچنان از طویلۀ خریه *

باب اول

بیت

(قرص خورشید در سیاهی شد - یونس اندر دهان ماهی شد)
 مردان دلاور از کمین گاه بدر جستند و دست یگان یگان بر کتف بستند و باده دادن
 همرا بدرگاه ملک حاضر آوردند * ملک همگان را اشارت بکشتن فرمود * اتفاقا در آن
 میان جوانی بود - که میوه عنقوان شبایش تو رسیده و سبزه گلستان عذارش تو
 دمیده * یکی از وزرا پایه تخت ملک را بوسه داد و روی شفاعت بر زمین نهاد
 و گفت - این پسر هنوز از باغ زندگانی بر نخورده است و از ریعان جوانی تمتع نیافته -
 توقع بکرم و اخلاق خداوندی آنست - که با بخشیدن خون او بر بنده ممت نهند *
 ملک روی ازین سخن در هم کشید - و موافق رای بلندش نیامد - و گفت -

بیت

پرتو نیکان نگیرد هر که بنیادش بدست * تربیت نا اهل را چون گردگان بر گنبدست *
 نسل فساد ایتان منقطع کردن اولیتر است - و تبلیغ تبار ایشان بر آوردن عین مصلحت -
 که آتش نشانیدن و اخگر گذاشتن - و ادعی کشیدن و بچه نگاهداشتن - کار خردمندان
 نیست *

ابوگر آب زندگانی بارد - هرگز از شاخ بید بر نخوری *
 کار با فرومایه روزگار مبسر - کرنی بپوریا شکر نخوری *
 وزیر چون این سخن بشنید - طوعا و کرها به پسندید - و بر حسن رای ملک آفرین کرد
 و گفت - آنچه خداوند - دام ملکه ! فرمود عین صوابست و مسئله بیجاواب - و لیکن
 حقیقت آنست - که اگر در سلک بدان تربیت یافتی طبیعت ایشان گرفتگی و یکی
 از ایشان شدی * اما بنده امیدوارست که بصحبت صالحان تربیت پذیرد و خوی
 خردمندان گیرد - که هنوز طفلست - و سیرت بغی و عناد آن گروه در نهاد او متمکن
 نشده - و در حدیثست - ما من مولود الا و قد یولد علی الفطرة فابیاه یهودیة او نصرانیة او
 مجوسیة *

بیت
 کس تپید بزر سایه بوم - هر هما از جهان شود معدوم *
 پدر را ازین حال آگاهی دادند * برادرانش را بخواند و گوشمالی بواجبی بداد * پس هر
 یکی را از اطراف بلاد حصه معین کرد - تا فتنه بنشست و نزاع برخاست - که گفته
 اند - ده درویش در گلیهی بخسپند و دو پادشاه در اقلیمی نگنجند *

نیم نانی گر خورد مرد خدی - بنذل درویشان کند نیمی دیگر *
 هفت اقلیم ار بگیرد پادشاه - همچنان در بند اقلیمی دیگر *

حکایت ۴

طایفه دزدان عرب بر سر کوهی نشسته بودند و منفذ کاروان بسته - و رعیت بلدان
 از مکائد ایشان مرهوب و لشکر سلطان مغلوب - بحکم آنکه ملادی منیع از قله کوهی
 بدست آورده بودند و ملجا و ماوای خود ساخته * مدیران ممالک آن طرف در
 دفع مضرت ایشان مشورت کردند - که اگر این طایفه همبرین نسق روزگاری مداومت
 نمایند - مقاومت ممتنع گردد *

مثنوی
 درختی که اکنون گرفتست پای - آیه نیروی شخصی بر آید ز جای *
 وگر همچنان روزگاری هلی - بگردونش از بلیغ بر نگسلی *
 سر چشمه شاید گرفتن ببیل - چو پُر شد نشاید گذشتن ببیل *
 سخن برین مقرر شد که یکی را بتجسس ایشان بر گماشتند و فرصت نگاه می داشتند
 تا وقتی که بر سر قومی رانده بودند و بقعه خالی مانده * تنی چند از مردان وقعه
 دیده و جنگ آزموده را بفرستادند - تا در شعب جبل پنهان شدند * شبانگاه - که
 دزدان باز آمدند سفر کرده و غارت آورده - رخت غنیمت بنهادند و سلاح ازین
 بکشادند * نخستین دشمنی که بر سر ایشان تاختن آورد خواب بود * چندانکه پاسی از
 شب بگذشت -

باب اول

زمین شور سنبل بر نیارد - درو تخم عمیل ضائع مگردان !
 نکوئی با بدان کردن چنانست که بد کردن بجائی نیک مردان *

حکایت ۵

سرهنک زاده را بر در سرای آغلمش دیدم - که عقل و کیاستی و فهم و فراستی زائد الوصف داشت * هم از عهد خردی آثار بزرگی در ناصیه او پیدا - و لمعان انوار زیرکی در جبینش مبین *

بیت

بالای سرش - ز هوشمندی - می تافت ستاره بلندی *

فی الجملة مقبول نظر سلطان آمد - که جمال صورت و کمال معنی داشت - و حکما گفته اند - توانگری بدلت - نه بعال - و بزرگی بعقلست - نه بسال *

بیت

کودکی کو بعقل پیر بود - نزد اهل خرد کبیر بود *
 ابزاری جنس بر منصب او حسد بردند و بخیاثتی متهمش کردند و در کشتن او سعی بی فائده نمودند *

مصرع

دشمن چه کند چون مهربان باشد دوست ؟
 ملک پرسید - که موجب خصمی اینان در حق تو چیست ؟ گفت - در سایه دولت خداوندی - دام ملکه ! همگنانرا راضی کردم مگر حسود - که راضی نمیشود الا بزوال نعمت من - و اقبال دولت خداوندی باقی باد !

قطعه

توانم آن که نیازم اندرون کسی * حسود را چه کنم ؟ کو ز خود بزم درست *
 بمیر - تا برهی - ای حسود ! کین رنجیست که از مشقت آن جز بمرگ نتوان رست *

قطعه

شور بختان بارزو خواهند مقبلان را زوال نعمت و جاه *
 گر نبیند بروز شیره چشم - چشمه آفتاب را چه گناه ؟
 راست خواهی - هزار چشم چنان کور بهتر که آفتاب سیاه *

باب اول

قطعه

پسر نوح با بدان بنشست - خاندان نبوتش گم شد *
سگ اصحاب کهن روزی چند - پی نیکان گرفت و مردم شد *

این بگفت و طائفه از ندمای ملک با وی بشفاعت یار شدند - تا ملک از سر خون
و در گذشت و گفت - بخشیدم - اگرچه مصلحت ندیدم *

رباعی
دانی که چه گفت زال با رستم گرد! دشمن نتوان حقیر و بیجاریه شمرد *

دیدیم بسی آب ز سر چشمه خرد - چون بیشتر آمد - شترو بار ببرد *

فی الجمله پسر را بنار و نعمت پروردند و استاد ادیب را بتربیت او نصب کردند -
تا حسن خطاب و رد جواب و سایر آداب خدمت ملوکش در آموخت و در نظر
همگان پسندیده آمد / روزی وزیر از شمائل او در حضرت ملک شمه میگفت - که
تربیت عاقلان در وی اثر کرده و جهل قدیم از جیل او بدر رفته و خوی خردمندان
گرفته * ملک از این سخن تبسم کرد و گفت -

بیت

غذیت بدرنا و نشأت فینا - فمن انبک انک این ذئب ؟
اذا کان الطباع طبع سوء - فلیس بناع ادب الادیب *

بیت

عاقبت گرت زاده گرت شود - گرچه با آدمی بزرگ شود *
سالی دو برین بر آمد - طائفه اویش محلت در او پیوستند و عقد موافقت بستند -
تا بوقت فرصت وزیر را هر دو پسرش بکشت و نعمت بیقیاس برداشت و در
مغاره دزدان بجای پدر بنشست و عاصی شد * ملک دست تحمیر بدندان گرفت و گفت -

قطعه

شمشیر نیک ز آهن بد چون کند کسی ؟ ناکس بتربیت نشود - ای حکیم ! کس *
باران که در لطافت طبعش خلاف نیست - در باغ لاله روید و در شوره بوم خس *

قطعه

پادشاهی کو روا دارد ستم بر زیردست - دوستدارش روز سختی دشمن زور آورست *
 بارعت صلح کن وز جنگ خصم ایمن نشین - زان که شاهنشاه عادل را رعیت لشکرست *

حکایت ۷

پادشاهی باغلامی عجمی در کشتی نشسته بود - و غلام هرگز دریا ندیده و محنت
 کشتی نیازموده - گریه و زاری آغاز نهاد - و لرزه بر اندامش افتاد * چندانکه ملاطفت
 کردند - آرام نگرفت * ملک را عیش ازو منقص شد - چاره ندانست * حکیمی
 در آن کشتی بود * ملک را گفت - اگر فرمائی - من او را بطریقی خاموش گردانم * گفت -
 غایت لطف و کرم باشد * بفرمود تا غلام را بدریا انداختند * باری چند غوطه بخورد - از آن
 پس مویش بگرفتند و سوی کشتی آوردند * بهر دودست در سگان کشتی در آویخت * چون
 ساعتی بر آمد - بگوشه بنشست و قرار گرفت * ملک را پسندیده آمد - و گفت -
 اندرین چه حکمت بود؟ گفت - اول محنت غرق شدن نیازموده بود و قدر سلامت
 کشتی نمیدانست * همچنین قدر عاقبت کسی داند که بمصیبتی گرفتار آید *

قطعه

ای سیر! ترا زان جوین خوش نماید - معشوق منست آن که بزندیک تو زشتست *
 حوران بهشتی را دوزخ بود اعراف * از دوزخیان پرس - که اعراف بهشتست *

بیت

فرقت میان آن که یارش در بر با آن که دو چشم انتظارش بر در *

حکایت ۸

هرمز را گفتند - که از وزیران پدر چه خطا دیدی که بند فرمودی؟ گفت - خطائی
 معلوم نکردم - ولیکن دیدم که مهابت من در دل ایشان بیکرانست - و بر عهد من
 اعتدال کلی ندارند - ترسیدم که از بیم گرد خورش آهنگ هلاک من کنند - پس قول
 حکما را کاربستم - که گفته اند -

باب اول

حکایت

یکی از ملوک عجم را حکایت کنند - که دست تپاول بمال رعیت دراز کرده بود و جور و اذیت آغاز - تا بجایی که خلق از مکائد ظلمش بجان آمده بودند و از کُربتِ جورش راه غریب گرفتند * چون رعیت کم شد - و ارتفاع ولایت نقصان پذیرفت - خزینة قهی ماند - و دشمنان از هر طرف زور آوردند *

قطعه

هر که فریاد رس روز مصیبت خواهد - گو - در ایام سلامت بجوانمردی کوش !
بنده حلقه بگوش آر ننوازی برود * لطف کن لطف - که بیکانه شود حلقه بگوش *
باری در مجلس او کتاب شاهنامه همی خواندند - در زوال مملکت ضحاک و عهد فریدون * وزیر ملک را پرسید - که فریدون گنج و حشم نداشت - ملک چه گونه برو مقرر شد ؟ گفت - چنانکه شنیدی - خلقی بتعصب برو گرد آمدند و تقویت کردند - پادشاهی یافت * وزیر گفت - ای ملک ! چون گرد آمدن خلق موجب پادشاهیست - نو مر خلق را چرا پریشان میکنی ؟ مگر سر پادشاهی نداری *

بیت

همان به که لشکر بجان پروری - که سلطان بلشکر کند سروری *
ملک گفت - موجب گرد آمدن سپاه و رعیت چیست ؟ گفت - پادشاه را کرم باید - تا برو گرد آیند - و رحمت - تا در سایه دولتش ایمن نشینند - و ترا ازین هر دو یکی نیست *

مثنوی

نکند جور پیشه سلطانی - که نیاید ز گُرت چوپانی *
پادشاهی که طرح ظلم فکند - پای دیوار ملک خویش بکند *
ملک را پند وزیر ناصح موافق طبع نیامد - روی ازین سخن درهم کشید و بزندانش فرستاد *
بسی بر نیامده بود که بنی عم سلطان بمنازعت برخاستند و ملک پدر خواستند * قومی که از دست تپاول او بجان آمده بودند و پریشان شده - بر ایشان گرد آمدند و تقویت کردند - تا ملک از تصرف او بدر رفت و بر ایشان مقرر شد *

باب اول

آنگاه روی بمن کرد و گفت - از آنجا که همت درویشان است و صدق معامله ایشان -
توجه خاطر همراه من کنید - که از دشمن صعب اندیشناکم * گفتمش - بر رعیت
ضعیف رحمت کن - تا از دشمن قوی رحمت نه بینی *

نظم

ببازوان توانا و قوت سر دست - خطاست پنجه مسکین ناتوان بشکست *
نترسد آن که بر افتادگان نبخشاید - که گرز پای در آید - کسش نگیرد دست ؟
هر آن که تخم بدی گشت و چشم نیکی داشت - دماغ پییده پخت و خیال باطل بست *
ز گوش پنبه برون آر و داد خلق بده ! و گرتو می ندهی داد - روز دادی هست *

مثنوی

بني آدم اعضا یکدیگرند - که در آفرینش زیك جوهرند *
چو عضوی ببرد آورد روزگار - دیگر عضوهارا نماند قرار *
تو کر محنت دیگران بی غمی - نشاید که نامت نهند آدمی *

حکایت ۱۱

درویشی مستجاب الدعوة در بغداد پدید آمد * حجاج بن یوسف را خبر کردند *
بخواندش و گفت - مرا دعای خیر کن ! گفت - خدایا ! جانش بستان ! گفت - از
بهر خدا این چه دعاست ؟ گفت - این دعای خیرست ترا و جمله مسلمانان را *
گفت - چگونه ؟ گفت - اگر بمیری - خلق از عذاب تو برهند - و تو از گناهان *

مثنوی

ای زبردست زبردست آزار ! گرم تا کی بماند این بازار ؟
بچه کار آیدت جهان داری ؟ مردنت به که مردم آزاری *

حکایت ۱۲

یکی از ملوک بی انصاف پارسایی را پرسید - از عبادتها کدام فاضلترست ؟ گفت - ترا
خواب نیم روز - تا در آن يك نفس خلق را نیازاری *

باب اول

بجنگ = ۱۰۰۰۰

قطعه

که از

از آن کز تو ترسد بقرس - ای حکیم! و گر با چو او صد بر آئی بجنگت *
نه بینی که چون گربه عاجز شود - بر آرد بچنگال چشم پلنگت ؟
از آن مار بر پای راعی زند - که ترسد سرش را بکوبد بسنگت *

mai-shaphed mar = snake

حکایت ۹

یکی از ملوک عرب رنجور بود در حالت پیری - امید از زندگانی قطع کرده * ناگاه
سواری از در در آمد و گفت - بشارت باد مرثا! که فلان قلعه را بدولت خداوندی
گشادیم و دشمنان را اسیر گرفتیم - و سپاه و رعیت آن طرف بجملگی مطیع فرمان
شدند * ملک نفسی سرد بر آورد و گفت - این مُرده مرا نیست - دشمنانم راست -
یعنی وارثان مُلک را *

قطعه

درین امید بسر شد - درخ! عمر عزیز - که آنچه در دلم است از درم فراز آید *
امید بسته بر آمد - ولی چه فائده؟ ز آنک امید نیست که عمر گذشته باز آید *

قطعه

کوس رحلت بگفت دست آجل * ای دو چشم! وداع سر بکنید!
ای کف دست و ساعد و بازو! همه تودیع یکدیگر بکنید!
بر من اوفتاده دشمن گام - آخر - ای دوستان! گذر بکنید!
روزگار بشد بنادانی - من نکردم - شما حذر بکنید!

حکایت ۱۰

بر بالین تربت یحیی پیغمبر (علیه السلام) معتکف بودم در جامع دمشق * یکی
از ملوک عرب که به بی انصافی معروف بود - بزیارت آمد و نماز گذارد و حاجت
خواست *

بیت

درویش و غنی بنده این خاك درند - و آنان که غنی ترند محتاج ترند *

باب اول

ملك گفت - اين گدايي شوخ چشم مبدِّرا - كه چندين نعمت باندك مدت بر انداخت - برانيد! كه خزينه بيت المال لقمه مساكينست - نه طعمه اخوان الشياطين *

بيت

ابلهي كو روز روشن شمع كافوري نهد -

يكي از وزراي ناصح گفت - اي خداوند روي زمين! مصلحت آن مي بينم كه چنين كسانرا وجه كفاف بتفريق مجري بايد داشت - تا در نفقه اسراف نكنند * اما آنچه فرمودي از زجر و منع - مناسب سيرت ارباب همت نيست يكي را بلطف اميدوار گردانيدن و باز بنوميدي خسته خاطر گردانيدن *

بيت

بروي خود در اطعام باز نتوان كرد * چو باز شد - بدرستي فراز نتوان كرد *

بيت

مرغ جائي پرَد كه چينه بود - نه بجائي رَوَد كه چي نبود *

قطعه

كس نديند كه تشنگان حجاز]
هر گجا چشمه بود شيرين - مردم و مرغ و مور گرد آيند *

حكايت ۱۴

يكي از پادشاهان پيشين در رعايت مملكت سستي كردي و لشكر بسختي داشتني * لاجرم دشمني صعب روي نمود - همه پشت دادند و روي بگريز نهادند *

مثنوي

چو دارند گنج از سپاهي دريغ - دريغ آيدش دست بُردن به تيغ *
چه مردمي كند در هف كارزار - كه دستش تهبي باشد از روزگار؟

يكي از آنان كه غدر كردند با من دوستي داشت * ملاقاتش كردم و گفتم - دوست و ناسپاس و سفته نا حق شناس كه باندك تغير حال از مخدومِ قديم بر گردد و حقوقِ نعمتِ سالها در نوردد * گفت - اگر بكم معذور داري شايد - كه اسپم بي جو بود و

قطعه

ظالمی را خفته دیدم نیم روز - گفتم - این فتنه است - خوابش برده به *
آنکه خوابش بهتر از بیداریست - آچنان بد زندگانی مرده به *

حکایت ۱۳

یکی از ملوک را شدیم - که شبی در عشرت روز کرده بود و در پایان مستی همیگفت -

بیت

مارا بجهان خوشتر ازین یکدم نیست - کرنیک و بد اندیشه و از کس غم نیست *
درویشی برهنه بسروا برون خفته بود - بشنید و گفت -

بیت

ای آنکه باقبال تو در عالم نیست ! گیرم که غمت نیست - غم ما هم نیست ؟
ملک را خوش آمد * صرّه هزار دینار از روزن بیرون داشت و گفت - دامن بدار !
درویش گفت - دامن از کجا آرم ؟ که جامه ندارم * ملک را بر ضعف حال او رحمت
زیاده گشت - خلعتی بر آن مزید کرد و پیشش فرستاد * درویش آن نقدا را باندک
روزگاری بخورد و پیریشان کرد و باز آمد *

بیت

قرار بر کف آزادگان نگیرد مال - نه صبر در دل عاشق - نه آب در غریب *
در حالتی که ملک را پروای او نبود - حالش بگفتند * ملک بهم بر آمد و روی در هم
کشید * و ازینجا ست که گفته اند اصحاب فطنت و خیرت - که از حدت و صولت
پادشاهان پُر حذر باید بود - که غالب همت ایشان بمعظمت امور مملکت متعلق
باشد - و تحمّل ازدحام عوام نکنند - گاهی بسلامی برنجند و وقتی بدشنامی خلعت
دهند *

مثنوی

حرامش بود نعمت پادشاه - که هنگام فرصت ندارد نگاه *
مجال سخن تا نبینی ز پیش - به بیهوده گفتن مبر قدر خویش *

باب اول

talawoun
- fricklenen

که از تلون طبع پادشاهان پر حذر باید بود - که وقتی بسلامی بر خند و گاهی بدشنامی
خلعت دهند - و گفته اند - که ظرافت بسیار هفت نديمان است و عیب
حکيمان *

بیت

تو بر سرِ قدرِ خویش میباش و وقار - بازی و ظرافت بنديمان بگذار *

حکایت ۱۷

یکی از رفیقان شکایت روزگار نامساعد بنزدیک من آورد و گفت - کفافِ اندک دارم
و عیال بسیار - و طاقتِ بارِ فاقه نمی آرم - و بارها در دلم می آید که باقلیمی دیگر
نقل کنم - تا بهر صفت زندگانی کرده آید - و کسی را بر نیک و بد من اطلاع نباشد *

بیت

بس گرسنه خفت و کس ندانست که کیست *

بس جان بلب آمد که برو کس نگریست *

باز از شماتت اعدا می اندیشم که بطعنه در قفای من بخندند - و سعی مرا در حق
عیال بر عدم مروت حمل کنند و گویند -

قطعه

به بین آن بی حمیت را - که هرگز نخواهد دید روی نیک بختی *

تن آسانی گزیند خویشتر را - زن و فرزند بگذارد بسختی *

و در علم محاسبه - چنانکه معلومست - چیزی دانم * اگر بمعونت شما جهتی معین
شود که موجب جمعیتِ خاطر باشد - بقیه عمر از عهده شکر آن بیرون نتوانم آمد *

گفتم - ای برادر - عملِ پادشاهان دو طرف دارد - امیدِ نان و بیمِ جان - و خلافِ
رایِ خردمندانست بامیدِ نان در بیمِ جان افتادن *

قطعه

کس نیاید بخانه درویش - که خراج زمین و باغ بده !

یا بتشویش غصه راضی شو - یا جگر بند پیش زاف بنه !

نمذ زون بگرو * سلطان که بر با سپاهی بخیلی کند - با او بجان جوانمردی نتوان کرد *
in prison *in the middle of the road* *in prison* *in prison* *in prison*

بیت

زر بده مرد سپاهی را تا سر بدهد - و گرش زر ندهی - سر بنزد در عالم *
in the world *in the world* *in the world* *in the world* *in the world*

شعر

اِذَا شَبَّحَ الْكَمِيَّ يَصُولُ بَطْشًا - وَ خَاوِيِ الْبَطْنِي يَبْطِشُ بِالْفَرَارِ *

حکایت ۱۵

یکی از ورزای معزول شده بحلقه درویشان در آمد - و برکت صحبت ایشان در وی اثر کرد و جمعیت خاطرش دست داد * ملک بار دیگر با وی دل خوش کرد و عملش فرمود * قبول نکرد و گفت - معزولی به که مشغولی *
in reality dismissed *in reality dismissed* *in reality dismissed* *in reality dismissed* *in reality dismissed*

رباعی

آنان که بکنج عافیت بنشستند - دندان سگ و دهان مردم بستند -
 کاغذ بدریدند و قلم بشکستند - وز دست و زبان حرف گیران رستند *
 ملک گفت - هر آئینه مارا خردمند کافی باید که تدبیر مملکت را شاید * گفت -
 نشان خردمند کافی آنست که بچنین کارها تن در ندهد *
in the world *in the world* *in the world* *in the world* *in the world*

بیت

همای بر همه مرغان از آن شرف دارد - که آساکخوان خورد و طایری نیازارد *
in the world *in the world* *in the world* *in the world* *in the world*

حکایت ۱۶

سیاه گوش را گفتند - ترا ملازمت شیر چه سبب اختیار افتاد ؟ گفت - تا فضله صیدش میخورم و از شر دشمنان در پناه صولتش زندگانی میکنم * گفتند - اکنون که بظل حمایتش در آمدی و بشکر نعمتش اعتراف نمودی - چرا نزدیکتر نیایی - تا در حلقه خاصانت در آورد و از بندگان مخلصانت شمارد ؟ گفت - همچنان از بطش وی ایمن نیستم *
in the world *in the world* *in the world* *in the world* *in the world*

بیت

اگر صد سال گبر آتش فروزد - چو یکدم اندران افتد - بسوزد *
 گاه افتد که ندیم حضرت سلطان زر بیابد - و گاه باشد که سرش برود - و حکما گفته اند -
in the world *in the world* *in the world* *in the world* *in the world*

قطعه

دوست مشمار آن که در نعمت زند لای یاری و برادر خواندگی *
دوست آن باشد که گیرد دستِ دوست در پیریشان حالی و در ماندگی *

دیدم که متغیر میشود - و نصیحت من بغرض میشوند - بنزدیک صاحب دیوان رفتم -
بسابقه معرفتی که در میان ما بود - صورت حالش بگفتم و اهلیت و استحقاقش بیان
کردم - تا بکاری مختصرش نصب کردند * روزی چند برین بر آمد * لطف طبعش را
بدیدند و حُسن تدبیرش را پسندیدند * کارش از آن درگذشت و بعزیزه والاتر از آن
مُتمکن گشت * همچنین نجم سعادتش در ترقی بود تا بآوج ارادت رسید - و مقرب
حضرت سلطان گشت - و مُشار الیه و مُعتمد علیه شد * بر سلامت حالش شادمانی
کردم و گفتم -

بیت

ز کار بسته میندیش و دل شکسته مدار ! که آب چشمه حیوان درون تاریکیست *

شعر

أَلَا لَا تَحْزَنَنَّ أَخَا الْبَلَدَةِ ! فَلِلرَّحْمَنِ الطَّافَ خَفِيَّةٌ *

بیت

منشین ترش تو از گردش ایام - که صبر - گرچه تلخست - ولیکن بر شیرین دارد *
در آن مدت مرا با طائفه باران اتفاق سفر حجاز افتاد * چون از زیارت مکه باز
آمدم - دو منزل استقبال کرد * ظاهر حالش را دیدم پیریشان و بر هیأت درویشان *
گفتم - که حال چیست ؟ گفت - چنانکه تو گفتی - طائفه حسد بُردند و بخیانتم
منسوب کردند - و ملک - دام مُلکه ! در کشف حقیقت آن استقصاء نمود - و یاران
قدیم و دوستان صمیم از کلمه حق خاموش گردیدند و صحبت دیرینه فراموش کردند *

قطعه

نه بینی که پیش خداوند جاه - ستایش کنان دست بر سر نهند ؟
وگر روزگارش در آرد ز پای - همه عالمش پای بر سر نهند *

بابِ اوّل

گفت - این سخن موافقِ حالِ من نگفتی - و جوابِ سؤالی من نیاوردی * نشنیده که گفته اند - هر که خیانت نرزد دستش از حساب نلرزد *

بیت

راستی موجبِ رضای خداست - کس ندیدم که گم شد از راهِ راست *
و حکما گفته اند - چهار کس از چهار کس بجان آیند - خراجی از سلطان - دزد از پاسبان - و فاسق از غماز - و روسپی از مُحْتَسِب * آنرا که حساب پاکست از محاسبه چه باکست ؟

قطعه

مکن فراخ روی در عمل - اگر خواهی که وقتِ رفعِ تو باشد مجالِ دشمنِ تنگ *
توپاک باش! و مدار - ای برادر - از کس باک! زنند جامه زلیاتِ گاداران بر سنگ *
گفتم - حکایتِ آن رویاهِ مناسبِ حالِ تُست که دیدندش گریزان - واققان و خیزان میرفت * کسی گفتش - چه آفتست که - چپِ چندینِ مخالفتست ؟ گفت - شنیده‌ام که شتران را بسُخَره میگیرند * گفتند - ای سقیه ! شتر را با تو چه مناسبتست ؟ و ترا با او چه مشابَهت ؟ گفت - خاموش - اگر حسودان بغرض گویند که این هم شترِ بچه است - و گرفتار آیم - کِرا غمِ تخلیصِ من باشد ؟ و تا قریب از عراق آورده شود - مار گریده مرده بود * ترا همچنان فضل است و دیانت و تقوی و امانت - و لیکن مُتَعَدِّدان در کمینند و مدعیان گوشه نشین - اگر آنچه حُسنِ سیرتِ تُست - بخلافِ آن تقریر کنند - در معرضِ خطابِ پادشاهِ اُفتی * در آن حالتِ کِرا مجالِ مَقالِ باشد ؟ پس مصلحتِ آن می بینم - که مُلکِ قناعت را حراست کنی و ترکِ ریاستِ گوئی - که عاقلان گفته اند -

بیت

بدریا در منافعِ بیشمارست - و گر خواهی - سلامت بر کنارست *
رفیق چون این سخن بشنید - بهم بر آمد و روی در هم کشید و سخنانِ رنجش آمیز گفتن گرفت - که این چه عقل است و کفایت و فهم و درایت ؟ و قولِ حکما درست آمد - که گفته اند - دوستان در زندان بکار آیند - که بر سفره همه دشمنان دوست نمایند *

گفت - الله ! الله ! چه جاي اين سخنست !

بيت

گر بر سر و چشم من نشيني - نازت بکشم - که نازيني *

في الجملة بنشستم و از هر دري سخن در پيوستم تا حديث زلت ياران در مين
آمد * گفتم -

قطعه

چه جرم دید خداوند سابق الانعام - که بنده در نظر خویش خوار میدارد ؟

خداپرست مسلم بزرگی و الطاف - که جرم بیند و نان برقرار میدارد *

حاکم این سخن را پسندید و اسباب معاش یاران فرمود تا باز بر قاعده ماضی مهیا
دارند - و مونت ایام تعطیل را وفا کنند * شکر نعمت بگفتم - و زمین خدمت
بپوسیدم - و عذر جسارت خواستم و در حال بیرون آمدم و گفتم -

قطعه

چو کعبه قبله حاجت شد - از دیار بعید روند خلق بدیدار اوبسی فرسنگ *

ترا تحمل امثال ما ببايد کرد - که هیچکس نرزد بر درخت بی بر سنگ *

حکایت ۱۹

ملک زاده گنج فراوان از پدر میراث یافت * دست کرم بر کشاد و داد سخاوت

بداد و نعمت بی دریغ بر سپاه و رعیت بریخت *

قطعه

نیاساید مشام از طبله عود - بر آتش نه که چون عنبر ببوید *

بزرگی بایدت - بخشنده کن ! که تا دانه نیفشانی فروید *

یکی از جلسای بی تدبیر نصیحتش آغاز کرد - که ملوک پیشین مر این نعمت را
بسعی اندوخته اند و برای مصلحتی نهاده - دست ازین حرکت کوتاه کن - که واقعا
در پیشست و دشمنان در کمین - نباید که بوقت حاجت درمانی

بابِ اوّل

فی الجملة بانواع عقوبت گرفتار بودم - تا درین هفته - که مرده سلامت حجاج برسید -
از بند گرانم خلاص کردند و ملک موروئم خاص * گفتم - موعظه من قبول نکردی -
که گفتم - عمل پادشاهان چون سفر دریاست سودمند و خطرناک - یا گنج برگیری یا در
تلاطم امواج بمیری *

بیت

یا در بهر دو دست کند خواجه در کنار - یا موج روزی افکندش مرده بر کنار *
صلحت ندیدم ازین بیش ریش درویش را بنیش ملامت خراشیدن و نمک
پاشیدن - بدین دو بیت اختصار کردم -

قطعه

ندانستی که بینی بند بر پای - چو در گوشت نیامد پند مردم ؟
دگر ره گر نداری طاقب نیش - مکن انگشت در سوراخ کردم *

حکایت ۱۸

تلی چند در صحبت من بودند - ظاهر ایشان صلاح آراسته و باطن بفلاح پیراسته *
یکی از بزرگان در حق این طائفه حسن ظن بلیغ داشت - و اداری معین کرده *
مگر یکی از ایشان حرکتی کرد که مذاسب حال درویشان نبود * ظن آن شخص
فاسد شد - و بازار ایدان کاسد * خواستم تا بطریقی کفای یاران مستخلص کنم *
آهنگ خدمتش کردم * دربانم رها نکرد و جفا گفت * معذورش داشتم - که
لطیفان گفته اند -

قطعه

در میر و وزیر و سلطان را بی وسیلت مگرد پیرامن *
سگ و دربان چو یافتند غریب - این گریبان گرفت و آن دامن *
چندانکه مقربان حضرت آن بزرگ بر حال من وقوف یافتند - باکرام در آوردند *
برتر مقامی معین کردند - اما بتوابع فروتر نشستم و گفتم -

بیت

سگدار - که بنده کمینم - تا در صف بندگان نشینم *

گویند - سرِ جمله حیوانات شیر است - و کمترین جانوران خر - و باتفاقِ خردمندان
خرِ باربر به از شیرِ مردم در *

مثنوی

مسکین خر - اگرچه بی تمیزست - چون بار همی برد - عزیزست *
گاو و خرنِ بار بردار به ز آدمیانِ مردم آزار *
گویند - ملک را طرفی از دُمائمِ اخلاش بقرائن معلوم شد - در شکنجه کشید - و بانواع
عقوبتش بکُشت *

قطعه

حاصل نشود رضای سلطان تا خاطرِ بندگان نجوئی *
خواهی که خدای بر تو بخشد - با خلقِ خدای کن نکوئی *
آورده اند - که یکی از ستم دیدگان بر سرِ او بگذشت - و در حالِ تباہ او تامل کرد و گفت -

قطعه

نه هر که قوتِ بازو و منصبی دارد بسطنت بخورد مالِ مردمان بگُزاف *
توان بخلق فرو بردن استخوانِ درشت - ولی شکمِ بدرد - چون بگیرد اندر ناف *

حکایت ۲۱

مردم آزاری را حکایت کنند - که سنگی بر سرِ صالحی زد * درویش را مجالِ انتقام نبود *
سنگ را با خود همیداشت تا وقتی که ملک را بر آن لشکری خشم آمد - و در چاه
زدنش کرد * درویش بیامد و سنگ بر سرش کوفت * گفتا - تو کیستی ؟ و این
سنگ بر من چرا زدی ؟ گفت - من فلان - و این سنگ همانست که در فلان تاریخ
بر سرِ من زدی * گفت - چندین روزگار کجا بودی ؟ گفت - از جاهت اندیشه میکردم -
اکنون که در چاهت دیدم - فرصت را غنیمت شمردم - که زیرکان گفته اند -

مثنوی

ناسزائی را چو بینی بختیار - عاقلان تسلیم کردند اختیار *
چون نداری ناخنِ درنده تیز - با بدان آن به که کم گیری سنیز *

باب اول

قطعه

اگر گنجی کنی بر عاملیان بخش - رسد مر هر گدای را برنجی *
 چرانستایی از هر یک جوی سیم - که گرد آید ترا هر روز گنجی *
 ملک زاده روی ازین سخن در هم کشید - و موافق طبع بلندش نیامد - و مر اورا
 زجر فرمود و گفت - مرا خداوند تعالی مالک این ممالک گردانیده است تا بخورم و
 ببخشم - نه پاسبانم که نگهدارم *

بیت

قارون هلاک شد نه چهل خانه گنج داشت - نوشیروان نمرود که نام نیکو گذاشت *

حکایت ۲۰

آورده اند که نوشیروان عادل را در شکار گاهی صیدی کباب می کردند * نمک نبود *
 غلامی را بروسقا فرستاد تا نمک آورد / نوشیروان گفت - نمک بقیمت بستان تا بی
 رسمی نشود - و دیه خراب نگردد * گفتند - ازین قدر چه خلل زاید ؟ گفت -
 بنیاد ظلم اول در جهان اندک بوده است - هر که آمد بر آن مزید کرد - تا بدین
 غایت رسید *

قطعه

اگر ز باغ رعیت ملک خورد سببی - بر آورند غلامان او درخت از بیع *
 به نیم بیضه که سلطان ستم روا دارد - زنند لشکریانش هزار مرغ بسیخ *

بیت

نماند ستمگار بد روزگار - بماند برو لعنت پایدار *

حکایت ۲۱

عاملی را شنیدم که خانه رعیت خراب کردی تا خزانه سلطان آبادان کلد - بی خبر از
 قول حکما - که گفته اند - هر که خلق را بیازارد تا دل سلطان بدست آرد - خدای
 تعالی همان خلق را برو گمارد - تا دمار از نهاد او بر آرد *

بیت

تش سوزان نکند با سپند - آنچه کند دود دل دردمند *

بیت

هرچه رود بر سرم - چون تو پسندی - رواست * بنده چه دعوی کند؟ حکم خداوند راست *
 اما بموجب آن که پرورده نعمت این خاندانم - نخواهم که در قیامت بخون من گرفتار
 آئی * اگر بیکناه بنده را خواهی کشت - باری بقاویل شرعی بکش - تا بقیامت باخود
 نباشی * گفت - تاویل چه گونه کنم؟ گفت - اجازت ده تا من وزیر را بکشم - آنکه
 بقصاص او کشتن بفرما - تا بحق کشته باشی * ملک بخندید و وزیر را گفت - چه مصلحت
 می بینی؟ گفت - ای خداوند! این شوخ دبدبه را بصدقه گور پدرت آزاد کن - تا مرا
 هم در بلا نیفتند! گناه از منست - که قول حکمارا معتبر نداشتم - که گفته اند -

قطعه

چو کردی با کُلُوح انداز پیگار - سر خود را بنادانی شکستی *
 چو تیر انداختی بر روی دشمن - حذر کن کاندرا آماجش نشستی !

حکایت ۲۵

ملکِ زوزن را خواجه بود کریم النَّفْس و نیک محضر - که همگان را در مواجهه حرمت
 داشتی و در غیبت نیکو گفתי * اتفاقاً از وی حرکتی صادر شد که در نظر سلطان
 ناپسندیده آمد * مصادره فرمود و عقوبت کرد * سرهنگان پادشاه بسوابق انعام معترف
 بودند - و بشکر آن مرتبه - در مدت توکیل او رفق و ملامت نکردند و زجر و معاتبه
 روا نداشتندی *

قطعه

صلح با دشمن خود کن - و گرت روزی او در قفا عیب کند در نظرش تحسین کن *
 سخن آخر بدهان میگذرد مؤذیر - سخن تلخ نخواهی - دهش شیرین کن *
 تا آنچه مضمون خطابِ ملک بود از عهده بعضی از آن بدر آمد - و به بقیّت در زندان
 بماند * یکی از ملوکِ نواحی در خُفیه پیدایش فرستاد - که ملوک آن طرف قدر چنان
 بزرگوار ندانستند و بی عزتی کردند * اگر خاطر عزیز فلان - احسن الله خلاصه ! بجانب
 ما التفاتی کند - در رعایتِ خاطرش هر چه تمامتر سعی کرده شود - که اعیان این

باب اول

هر که با پولاد بازو پنجه کرد - ساعدِ سیمینِ خود را رنجه کرد *
 باش - تا دستش ببندد روزگار - پس بکامِ دوستانِ مغش برآر *

حکایت ۲۳

* یکی از ملوک را مرضی هائل بود - که اعاده ذکرِ آن ناکردن اولیتر است * طائفه از حکمای یونان متفق شدند - که مر این رنج را دوائی نیست - مگر زهره آدیمی که بچندین صفت موصوف باشد * ملوک بمردود - تا طلب کردند * دهقان پسری یافتند بدان صفت که حکما گفته بودند * پدر و مادرش را بخواندند و بنعمتِ بیکران خوشنود گردانیدند - و قاضی فتوی داد - که خونِ یکی از رعیت رختن برای سلامتِ نفسِ پادشاه روا باشد * جلالتِ قصد او کرد * پسر سر سویی آسمان کرد و بخندید * ملوک پرسید - درین حالت چه جای خندیدن است ؟ گفت - نازِ فرزندان بر پدر و مادر باشد - و دعوی پیشی قاضی برند - و داد از پادشاه خواهند - اکنون پدر و مادر بعلمتِ حطلم دنیوی مرا بخون در سپردند - و قاضی بکشتنم فتوی داد - و سلطان مصالحِ خویش در هلاکِ من می بیند - بجز خدای عز و جل پناهی نمی بینم *

بیت

پیش که بر آورم ز دستت فریاد ؟ هم پیش تو از دستِ تو میخوام داد *
 سلطان را ازین سخن دل بهم بر آمد - و آب در دیده بگردانید - و گفت - هلاکِ من اولیتر که خونِ چنین بیگناهی رختن * سر و چشمش ببوسید - و در کنار گرفت - و نعمتِ بی اندازه بخشید - و آزادش کرد * گویند که هم در آن روز ملوک شفا یافت *

قطعه

همچنان در فکرِ آن بیت - که گفت پیل بانی بر لب دریای نیل *
 زیرِ پایت گر بدانی حالِ مور - همچو حالِ تُست زیرِ پایِ پیل *

حکایت ۲۴

یکی از بندگان عمرو لیث گریخته بود * کسان در عقبش رفتند و باز آوردند * وزیر را وی غرضی بود * اشارت بکشتن کرد - تا دیگر بندگان چنین حرکت نکنند * بنده پیشِ عمرو لیث سر بر زمین نهاد و گفت -

خُروش از نهادش بر آمد * پرسیدندش - که چه دیدی؟ گفت - علو درجَاتِ بندگان
بدرگاهِ حق جلّ و علا همین مثال دارد *

نظم

دو بامداد گر آید کسی بخدمتِ شاه - سوم هر آینه در روی کند بطُف نگاه *
امید هست پرستندگانِ مخلص را - که نا امید نگردند ز آستانِ اله *

مثنوی

مِهتري در قبولِ فرمانست - تركِ فرمان دليلِ حرمانست *
هر که سیمایِ راستان دارد - سرِ خدمت بر آستان دارد *

حکایت ۲۷

ظالمی را حکایت کنند - که هیزمِ درویشان خریدی بحیف - و توانگران دادی بطرح *
صاحبِ دلی بر او گذر کرد و گفت -

بیت

ماری تو - که هرکرا به بینی بزنی؟ یا بوم - که هر کجا نشینی بکُنی؟

قطعه

زورت - ار پیش میروم با ما - با خداوند غیب دان نروم *
زورمندی مکن بر اهلِ زمین - تا دعائی بر آسمان نروم !
ظالم ازین سخن برنجید - و روی از نصیحتِ او درهم کشید - و برو التفات نکرد * اخذتَه
العِزَّةَ بِالْأَثَمِ * تا شبی آتشِ مطبخ در انبارِ هیزمش افتاد و سائرِ املاکش بسوخت و
از بسترِ نرمش بر خاکسترِ گرمش نشاند * اتفاقاً همان شخص بر روی بگذشت * دیدش
که با یاران همی گفت - ندانم که این آتش از کجا در سراي من افتاد ! گفت - از
دودِ دلِ درویشان *

قطعه

حذر کن ز دودِ درونهای ریش ! که ریشِ درون عاقبت سر کند *
بهم بر مکن تا توانی دلی - که آهی جهانی بهم برزند *
این لطیفه بر کاخِ کُخسرو نوشته بود -

باب اول

مملکت بدیدار وی مُتَقَرَّنند - و بجواب این حروف مُنْتَظِر * خواجه برین وقوف یافت -
 و از خطر اندیشید * در حال جوابی مختصر - چنان که مصلحت دید - که اگر بر ملا
 افتد فتنه نباشد - بر قفای ورق بنوشت و روان کرد * یکی از متعلقان - که برین واقف
 بود - ملک را اعلام کرد - که فلان را - که حبس فرموده * با ملوک نواحی مراسله دارد *
 ملک بهم بر آمد و کشف این خبر فرمود * قاصداً برگرفتند و رساله را بخواندند * نوشته
 بود - که حسن ظن بزرگان در حق بنده بیش از فضیلت بنده است - و تشریف قبولی
 که فرموده اند - بنده را امکان اجابت آن نیست - بحکم آن که پرورده نعمت این
 خاندانم - و باندک مایه تغییر خاطر با ولی نعمت قدیم بیوفائی نتوان کرد - چنان که
 گفته اند -

بیت

آنها - که بجای تست هردم گرمی - عذرش بنه - ار کند بعمری ستمی *
 ملک را سیرت حق شناسی او پسندیده آمد - و خلعت و نعمت بخشید - و عذر خواست -
 که خطا کردم که ترا بی گناه آزر دم * گفت - ای خداوند! بنده درین حال مر خداوند را
 خطائی نمی بیند - بلکه تقدیر خداوند حقیقی چنین بود - که مر این بنده را مکروهی
 برسد - پس بدست تو اولیتر که حقوق سوابق نعمت و ایانی منت برین بنده داری -
 که حکما گفته اند -

مثنوی

گر گزندت رسد ز خلق مرنج! که نه راحت رسد ز خلق نه رنج *
 از خدا دان خلاف دشمن و دوست - که دل هر دو در تصرف اوست *
 گرچه تیر از کمان همی گذرد - از کماندار بیند اهل خرد *

حکایت ۲۶

یکی از ملوک عرب را شنیدم - که با متعلقان دیوان فرمود - که مرسوم فلانرا - چندانکه
 هست - مضاعف کنید - که ملازم درگاه است و مقرر فرمان - و سایر خدمتکاران
 بله و لعب مشغولند و در ادای خدمت متهاون * صاحب دلی بشنید - فریاد و

قطعه

یا وفا خود نبود در عالم - یا مگر کس درین زمانه نکرد *
 کس نیاموخت علم تیر از من که مرا عاقبت نشانه نکرد *

حکایت ۲۹

درویشی مجرّد بگوشهٔ صحرا نشسته بود * پادشاهی برو بگذشت * درویش - از آنجا که
 مُلک قناعتست - سر بر نیاورد - و التّفات نکرد * پادشاه - از آنجا که شوکتِ سلطنت
 است - بهم بر آمد و گفت - این طائفهٔ خرّقه پوشان بر مثالِ حیوانند - اهلّیت و
 آدمیت ندارند * وزیرِ نزدیکش آمد و گفت - ای درویش! سلطان روی زمین بر تو
 گذر کرد - چرا خدمت نکردی و شرطِ ادب بجا نیاوردی؟ گفت - سلطان را بُگوی -
 توقّع خدمت از کسی دار که توقّعِ نعمت از تو دارد * دیگر - آنکه مُلُک از بهرِ
 پاسب رعیت اند - نه رعیت از بهرِ طاعتِ مُلُک *

قطعه

پادشاه پاسبانِ درویششست - گرچه نعمت بفرّ دولتِ اوست *
 گوسفند از برای چوپان نیست - بلکه چوپان برای خدمتِ اوست *

قطعه

گریکی را تو کامران بینی - دیگر را دل از مجاهده ریش *
 روزگی چند باش - تا بخورد خاک مغزِ سر خیال اندیش *
 فرقِ شاهي و بندگی برخاست چون قضایِ نبشته آید پیش *
 گر کسی خاکِ مرده باز کند - نشناسد توانگر از درویش *
 مُلک را گفتارِ درویش اُستوار آمد * گفت - از من چیزی بخواه * گفت - آن می خواهم
 که دیگر بار زحمتِ ندهی * گفت - مارا پندی ده * گفت -

بیت

درباب - کُنون که نعمت هست بدست - کین دولت و مُلک می رود دستِ بدست *

بابِ اوّل

قطعه

چه سالهای فراوان و عمرهایی دراز - که خلق بر سرِ ما بر زمین بخواهد رفت *
چنانکه دست بدست آمدست مُلک بما - بدستهای دگر همچنین بخواهد رفت *

حکایت ۲۸

یکی در صنعتِ کشتی گرفتن بسر آمده بود - که سبب و شصت بندِ فاخر درین علم دانستی - و هر روز بنوعی دیگر کشتی گرفتگی * مگر گوشهٔ خاطرش با جمالِ یکی از شاگردانِ میلی داشت * سبب و پنجاه و نه بندش در آموخت - مگر یک بند - که در تعلیمِ آن دفع انداختی و تاخیر کردی * فی الجمله پسر در قوت و صنعت بسر آمد - و کسی را با او امکانِ مقاومتِ نماند - بحدّی که روزی پیشِ ملّکِ آن روزگار گفت - که اُستاد را فضیلتی که بر منست - از روی بزرگیست و حقّ تربیت - و اگر نه - بقوتِ از روی کمتر نیستم - و بصنعت با او برابرم * ملّک را این سخن دُشوار آمد - فرمود تا مصارعت کنند * مقامی متّسع ترتیب کردند - و ارکانِ دولت و اعیانِ حضرت و زورِ آورانِ اقالیم حاضر شدند * پسر - چون پیلِ مست - در آمد بصدمتی که اگر کوهِ آهني بودی از جا بر کندي * استاد دانست که جوان بقوتِ از روی برترست و بصنعت برابر - بدان بندِ غریب - که از روی پنهان داشته بود - در آویخت * پسر دفعِ آن ندانست * استاد او را بدو دست از زمین بر داشت و بائی سر بگردانید و بر زمین زد * غریب از خلق بر آمد * ملّک فرمود استاد را خلعت و نعمتِ دادن - و پسر را زجر و ملامت کرد - که با پرورندهٔ خویش دعوی مقاومتِ کردی و بسر نبردی * پسر گفت - ای خداوند! استاد بزورِ آوری بر من دست نیافت - بلکه مرا در علم کشتی دقیقّه مانده بود - که از من دریغ همیداشت - امروز بدان دقیقّه بر من دست یافت * استاد گفت - از بهرِ چنین روزنگاه میداشتم - که حکما گفته اند - دوستِ چندان قوتِ مده - که - اگر دشمنی کند - بتواند * نشنیده که چه گفت آن که از پروردهٔ خود جفا دید ؟

بیت

أَعِثُّهُ الرِّمَایَةَ كُلَّ یَوْمٍ - فَلَمَّا اشْتَدَّ سَاعِدُهُ - رَمَتْنِي *

بابِ اوّل

حکایت ۳۳

سیاحی گیسوان بتافت - که من علویم - و با قافله حجاز بشهری در آمد - که از حج می آیم - و قصیده پیش ملک برد - که من گفته ام * یکی از ندمای ملک در آن سال از سفر دریا آمده بود * گفت - من او را در عید اضحی بصره دیده ام - حاجی چگونه باشد ؟ دیگری گفت - من او را میشناسم - پدرش نصرانی بود در ملاطیه - علوی چگونه باشد ؟ و شعرش در دیوان آنوری یافتند * ملک فرمود تا بزنندش و نفی کنند - تا چندین دروغ چرا گفت ؟ گفت - ای خداوند روی زمین ! سخنی دیگر دارم - اگر راست نباشد - هر عقوبت که فرمائی سزاوارم * گفت - آن چیست ؟ گفت -

قطعه

غربی گرت ماست پیش آورد - دو پیمانه آبست و یک چمچه دروغ *
گر از بنده لغوی شنیدی مرنج - جهاندایده بسیار گوید دروغ *
ملک بخندید و گفت - ازین راست تر سخنی نگفتی * بفرمود - تا آنچه مامول او بود مهیا داشتند *

حکایت ۳۴

یکی از وزرا بر زبردستان رحمت آوردی - و اصلاح همگان بخیر توسط کردی * اتفاقاً خطاب ملک گرفتار آمد * همگان در استخلاص او سعی کردند - و موکلان در معاقبتش ملاطفت نمودند - و بزرگان دیگر سیر نیک او در افواه گفتند - تا ملک از سر خطای او در گذشت * صاحب دلی برین حال اطلاع یافت و گفت -

قطعه

تا دل دوستان بدست آری - بوستان پدر فروخته به *
بختن دیگ نیک خواهان را - هر چه رخت سراسر سوخته به *
با بداندیش هم نکویی کن - دهن سگ بلقمه ده خنه به *

حکایت ۳۵

یکی از پسران هارون الرشید پیش پدر آمد خشم آلوده و گفت - فلان سرهنگ زاده مرا

باب اول

حکایت ۳۰

یکی از وزرا پیش ذوالنون مصری رفت و همت خواست - که روز و شب بخدمت سلطان مشغول و بخیرش امیدوار و از عقوبتش ترسان * ذوالنون بگریست و گفت - اگر من خدا را چنین ترسیدمی که تو سلطان را - از جمله صدیقان بودمی *
قطعه

گر نبودی امیدِ راحت و رنج - پای درویش بر فلک بودی *
ور وزیر از خدا بترسیدی همچنان کز ملک - ملک بودی *

حکایت ۳۱

پادشاهی بگشتن بی گناهی اشارت کرد * گفت - ای ملک! بموجبِ خشمی که ترا بر منست آزارِ خود مجوی * گفت - چگونه؟ گفت - این عقوبت بر من بیست نفس بسر آید - و بزه آن بر تو جاوید بماند *

رباعی

دوران بقا چو باد صحرا بگذشت - تلخی و خوشی و زشت و زیبا بگذشت *
پنداشت ستمگر که جفا بر ما کرد - بر گردن او بماند و بر ما بگذشت *
ملک را نصیحت او سودمند آمد - و از سرِ خون او در گذشت *

حکایت ۳۲

وزرای نوشیروان در مهمی از مصالح مملکت اندیشه همیکردند - و هریک بروفقِ دانش خود رائی میزد * ملک نیز همچنین تدبیری اندیشه کرد * بزرجمهر را رایِ ملک اختیار آمد * وزیران دیگر در نهانش گفتند - که رایِ ملک را چه مزیت دیدی بر فکر چندین حکیم؟ گفت - بموجبِ آنکه انجام کار معلوم نیست - و رایِ همگنان در مشیت است - که صواب آید یا خطا - پس موافقتِ رایِ ملک اولیقر - تا اگر خلافِ صواب آید - بعلتِ متابعتِ او از معاتبتِ ایمن باشیم - که گفته اند -

مثنوی

خلافِ رایِ سلطان رایِ جستن - بخونِ خویش باید دست شستن *
اگر شه روز را گوید شبست این - بپاید گفت - اینک ماه و پروین!

گفت - تو چرا کار نکني - تا از مذلتِ خدمتِ رستگاري يابي ؟ که خردمندان گفته اند - زانِ جو خوردن و بر زمينِ نشستن به از کمِ زرین بستن و بخدمتِ ايستادن *

بيت

بدست آهکِ تفته کردن خمير به از دست بر سينه پيشِ امير *

قطعه

عمرِ گرانبايه درين صرف شد - تا چه خورم صيف - و چه پوشم شتا ؟
اي شکم خيره ! بناني بساز - تا نکني پشتِ بخدمتِ دو تا *

حكايت ۳۸

کسي مُرده پيشِ نوشيروانِ عادل برد و گفت - که فلان دشمنِ ترا خدای عز و جل برداشت * گفت - هيچ شنيدی که مرا فرو خواهد گذاشت ؟

فرد

مرا بمرگِ عدو جايِ شادمانی نيست - که زندگانيِ ما نيز جاودانی نيست *

حكايت ۳۹

گروهی از حکما در بارگاهِ کسری بمصلحتي سخن هميگفتند * بزرجمهر خاموش بود * گفتند - چرا درين بحث با ما سخن نکوني ؟ گفت - وزرا بر مثالِ اطبا اند - و طبيب دارو ندهد مگر بسقيم - پس - چون بينم که رايِ شما بر صوابست - مرا در آن سخن گفتن حکمت نباشد *

قطعه

چو کاري بي فضول من بر آید - مرا در وي سخن گفتن نشاید *
و گر بينم که نابينا و چاهست - اگر خاموش بنشينم - گناهست *

حكايت ۴۰

هارون الرشيد را - چون مُلکِ مصر مُسلم شد - گفت - بخلافِ آن طاغي - که بغرور مُلکِ مصر دعويِ خدائي کردی - نبخشم اين مملکت را مگر بخسيس ترين بندگانِ خویش *
سياهي داشت - نام او خُصيب - مُلکِ مصر بويِ ارزاني داشت * آورده اند که عقل و فراستِ او بحدّي بود - که سالي طائفه از حُرّاتِ مصر شکايت بنزدیکِ او آوردند -

باب اول

دشنام مادر داد * هارون الرشید ارکان دولت را گفت - جزای چنین کس چه باشد ؟
 یکی اشارت بکشتن کرد - و دیگری بزبان بریدن - و دیگری بمصادره * هارون گفت - ای
 پسر ! کرم آنست که عفو کنی - و اگر نتوانی - تو نیزش دشنام ده - نه چندان که انتقام
 از حد بگذرد - آنگاه ظلم از طرف تو باشد و دعوی از قبل خصم *

قطعه

نه مردست آن بفزدیک خردمند که با پیل دمان پیگار جوید *
 بلی مرد آنکس است از روی تحقیق - که - چون خشم آیدش - باطل نگوید *

مثنوی

یکی را زشت خوی داد دشنام - تحمّل کرد و گفت - ای نیک فرجام !
 بقرزانم که خواهی گفت - "آنی" - که دامن - عیب من - چون من - ندانی *

حکایت ۳۶

با طائفه بزرگان در کشتی نشسته بودم * زورقی در پی ما غرق شد - دو برادر در گردابی
 افتادند * یکی از بزرگان ملاح را گفت - که بگیر این هر دو غریق را - که پنجاه دینار
 بهر یک میدهم * ملاح یکی را برهانید - و آن دیگری جان بحق تسلیم کرد * گفتم -
 بقیّت عمرش نمانده بود - از آن در گرفتن تقصیر کردی * ملاح بخندید و گفت - آنچه
 تو گفتی یقین است - و دیگر - میل خاطر من به رهانیدن این بیشتر بود - بسبب آنکه -
 وقتی در راهی مانده بودم - این مرا بر شتر خود نشانده - و از دست آن دیگر تازیانه
 خورده بودم * گفتم - صدق الله العظیم ! من عمل صالحاً فَلَنَقْصِرَ وَّ مِنْ اسَاءَةٍ فَلَعَلَّهَا *

قطعه

تاتوانی - درون کس مخراش ! کاندین راه خاها باشد *
 کار درویش مستمند بر آر - که ترا نیز کارها باشد *

حکایت ۳۷

دو برادر بودند - یکی خدمت سلطان کردی - و دیگری بسعی بازو نان خوردی * باری
 آن توانگر درویش را گفت - که چرا خدمت نکنی - تا از مشقت کار کردن برهی ؟

نهاد و گفت - سیاه بیچاره را درین خطائی نیست - بلکه سائر بندگان و خدمتکاران
بخشش و انعام خداوندی امیدوار اند * ملک گفت - اگر درین مقاضات شبی
تاخیر کردی - چه شدی ؟ گفت - ای خداوند روی زمین ! نشنیده که گفته اند ؟

قطعه

تشنه سوخته بر چشمه حیوان چو رسد - تو مپندار که از پیل دمان اندیشد *
ملج گرسنه در خانه خالی پر خوان - عقل باور نکند کز رمضان اندیشد *
ملک را این لطیفه پسندیده آمد - و گفت - سیاه را بقو بخشیدم - کنیزک را چه کنم ؟
وزیر گفت - کنیزک را هم سیاه بخش - که نیم خورده سگ هم سگ را شاید - که
گفته اند -

قطعه

هرگز اورا بدوستی مپسند - که رود جای نا پسندیده *
تشنه را دل نخواهد آب زلال - نیم خورده دهان گندیده *

قطعه

دست سلطان دگر کجا بیند ؟ چون بسرگین در افتاد قرنج *
تشنه را دل نخواهد آن کوزه - که رسید است بر دهان سکنج *

حکایت ۴۲

اسکندر را پرسیدند - که دیار مشرق و مغرب را بچه گرفتی ؟ که ملوک پیشین را خزائن و
عمر و لشکر بیش از تو بود - و چنین فتحي میسر نشد * گفت - بعون الله تعالی -
هر مملکت را که گرفتم رعیتش را نیازدم - و نام پادشاهان پیشین جز به نیکویی نبردم *

بیت

بررگش نخوانند اهل خرد - که نام بزرگان برشتی بر د *

قطعه

این همه هیچست چون می بگذرد - بخت و تخت و امر و نهی و گیر و دار *
نام نیک رفتگان ضائع مکن - تا بماند نام بیکت بر قرار *

بابِ اوّل

که پنبه کاشته بودیم بر کنارِ رودِ نیل - بارانِ بی وقت آمد - جمله تلف شد * گفت -
پشم بایستی کاشتن تا تلف نشدی * حکیمی بشنید - بخندید و گفت -

مثنوی

اگر روزی بدانش بر فرودی - ز نادان تنگ تر روزی نبودی *
بنادان آچنان روزی رساند - که دانا اندر آن حیران بماند *

مثنوی

بخت و دولت بکاردانی نیست - جز بتاییدِ آسمانی نیست *
اوقاتِ دست در جهان بسیار بی تمیز ارجمند و عاقل خوار *
کیمیایِ مرغِ مرده و رنج - ابله اندر خرابه یافته گنج *

حکایت ۴۱

یکی از ملوک را کنیزکِ خُتنی آوردند در غایتِ حسن و جمال * خواست که در
حالتِ مستی با وی جمع شود * کنیزکِ ممانعت کرد * ملک در خشم شد و مر
اورا بسیاهی زنگی بخشید - که لبِ زبرینش از پَرهٔ بینی بر گذشته بود - و زبرین
بگریبان فرو بسته - هیکلی که صخرهٔ جَنی از طلعتِ او بر میدی - و عینُ القَطَر از
بغلش بگندیدی *

بیت

تو گوئی تا قیامت زشت روئی برو ختمست - و بر یوسفِ نکوئی *
چنانکه گفته اند -

قطعه

شخصی نه چنان کره منظر - کر زشتی او خبر توان داد *
وانگاه بغل - نَعُوذُ بِاللّهِ ! مُردار به آفتابِ مُرداد !
سیاهرا در آن مدتِ نفسِ طالب بود و شهوتِ غالب * مهرش بجنُبید و مهرش
بر داشت * بامدادان - که ملک هشیار شد - کنیزک را جُست و نیات * ما چرا
بگفتند * خشم گرفت و فرمود تا سیاهرا با کنیزک دست و پای استوار به بندند و
از بامِ جُوسقِ قلعه بخندق در اندازند * یکی از وزرای نیک محضر روی شفاعت بر زمین

باب دوم

می نگویم که طاعتم به پذیر - قلم عفو بر گناهانم کش *

حکایت ۳

عبد القادر گیلانی (رحمة الله علیه) را دیدند - که در حرم کعبه - روی بر حصا نهاده - می نالید و میگفت - ای خداوند! ببخشای - و اگر مستوحش عقوبتم - در قیامت نابینا بر انگیز - تا در روی نیکان شرمسار نشوم *

قطعه

روی برخالت عجز میگویم - هر سحر که که یاد می آید -
ای که هرگز فراموش نکند! هیبت از بنده یاد می آید؟

حکایت ۴

دزدی بخانه پارسائی در آمد * چندانکه جست چیزی نیافت * دلتنگ باز گشت *
پارسا از حال او خبر شد * گلی می - که در آن خفته بود - برداشت و در ره گذر دزد
انداخت - تا محروم نرود *

قطعه

شنیدم که مردان راه خدا دل دشمنان هم نکردند تنگ *
ترا کی میسر شود این مقام؟ که با دوستان خلافت و جنگ *
مودت اهل صفا چه در روی و چه در قفا - نه چنانکه در پست عیب گیرند - و در
پیشست بمیرند *

بیت

در برابر چو کوسفند سلیم - در قفا همچو گُرگ مردم در *

بیت

هر که عیب دیگران پیش تو آورد و شمرد - بیگمان عیب تو پیش دیگران خواهد بُرد *

حکایت ۵

تقی چند از رَوندگان متقی در سیاحت بودند و شربک رنج و راحت * خواستم که
مُوافقت کنم - مُرافقت نکردند * گفتم - از کرم و اخلاق بزرگان بعید است روی از

باب دوم

در اخلاقی درویشان

حکایت ۱

یکی از بزرگان پارسائی را گفت - که چه گوئی در حقِ فلان عاید؟ که دیگران در حق او بطعنه سخنها گفته اند * گفت - در ظاهرش عیب نمی بینم - و در باطنش عیب نمی دانم *

قطعه

هرکرا جامه پارسا بینی - پارسا دان و نیک مرد انگار *
ور ندانی که در نهانش چیست - محتسب را درون خانه چه کار؟

حکایت ۲

درویشی را دیدم - که سر بر آستان کعبه همی مالید و می گفت - یا غُفُور! یا رَحیم! تو دانی که از ظلم و جهول چه آید *

قطعه

عُذْرِ تَقْصیرِ خدمت آوردم - که ندارم بطاعتِ اسْتَظْهَار *
عاصیان از گناه توبه کنند - عارفان از عبادتِ اسْتَغْفَار *
عابدان جزای طاعت خواهند - و بازرگانان بهایِ بضاعت - من بنده امید آورده ام -
نه طاعت - و بدریوزه آمده ام - نه تجارت - اَصْنَعْ بِي مَا أَنْتَ لَهُ أَهْلُهُ - وَلَا تَفْعَلْ بِنَا مَا تَحْنُ بِأَهْلِهِ

بیت

گر کُشی در جُرمِ بخشی - روی و سر بر آستانم *
بفنده را فرمان نباشد - هر چه فرمانی بر آنم *

قطعه

بر در کعبه سائلی دیدم - که همی گفت و میگرستی خوش -

گفتم - سپاس و منت خدایرا عز و جل - که از فوائد درویشان محروم نماندم - اگرچه بصورت از صحبت وحید شدم - اما بدین فائده مستفید گشتم - و مرا همه عمر این نصیحت بکار آید *

مثنوی

بیک نا تراشیده در مجلسی برنجد دلِ هوشمندان بسی *
اگر برکه پر کنند از گلاب - سگی در وی افتد - کند مَجْلاب *

حکایت ۶

زاهدی مهمان پادشاهی بود * چون بطعام بنشستند - کمتر از آن خورد که ارادت او بود - و چون بنماز برخاستند - بیشتر از آن کرد که عادت او بود - تا ظن صلاح در حق او زیادت نکند *

بیت

ترسم نرسی بکعبه - ای اعرابی ! دین ره که تو یروی بترکستانست *
چون بخانه باز آمد - سفره خواست - تا قنّاول کند * پسری داشت صاحب فراست *
گفت - ای پدر ! بدعوت سلطان بودی - طعام خوردی ؟ گفت - در نظر ایشان چیزی نخوردم که بکار آید * گفت - نماز را هم قضا کن - که چیزی نکردی که بکار آید *

قطعه

ای هنرها نهاده بر کف دست ! عیبهارا نهفته زیر بغل !
تا چه خواهی خریدن - ای مغرور ! روز درماندگی بسیم دغل ؟

حکایت ۷

یاد دارم که در ایام طفولیت متعبد بودم و شبخیز و موله بزه و پرهیز * شبی در خدمت پدر نشسته بودم و همه شب دیده برهم نبسته - و مصحف عزیز در کنار گرفته و طائفه گردن ما خفته * پدر را گفتم - از زبان یکی سر بر نمیدارد که دوگانه بگذارد - چنان خواب غفلت شان برده که گویی مرده اند * گفت - ای جان پدر ! اگر تو نیز بخفتی به که در پوستین خلق اُفتی *

باب دوم

مُصَاحِبَتِ مَسْكِينَانِ بَر تَافَتَن - و فائده دَرِيخ داشتن - که مَن در نَفْسِ خود آن قَدَر قوت و سرعت میشناسم - که در خدمتِ مردانِ یارِ شاطرِ باشم - نه بارِ خاطر *

بیت

إِنْ لَمْ أَكُنْ رَاكِبَ الْموَاشِي - أَسْعَى لَكُمْ حَامِلَ الْغَوَاشِي *

یکی از آن میان گفت - ازین که شنیدی دل تنگ مدار - که درین روزها دُزدی بصورتِ صالحان بر آمد و خود را در سِلِّکِ صُحبتِ ما مُنظَّم کرد * از آنجا که سلامت حالِ درویشانست کُمانِ فُضولش نبردند و بیاری قبولش کردند *

بیت

چه دانند مردم که در جامه کیست ؟ نویسنده داند که در نامه چیست *

مثنوی

ظاهرِ حالِ عارفان دُلُقسست - این قدر بس که روی در خَلَقست *
در عمل کوش و هر چه خواهی پوش ! تاج بر سر نه و عَلم بر دوش *
تَرکِ دُنیا و شهوتست و هوس پارسائی - نه تَرکِ جامه و بس *
در قز آگند مرد باید بود - بر مُخَنَّتِ سِلَاحِ جنگ چه سود ؟
روزی تا بشب رفته بودیم و شبانگه در پایی حِصاری خُفته * دزد بی توفیقِ اِبریقِ رفیق برداشت - که بطهارت میروند - او خود بغارت رفت *

بیت

ناسزای - که خرقه در بر کرد - جامه کعبه را جُل خر کرد *
چندانکه از نظرِ درویشان غائب شد - بر خی برفت و در جی بدزدید * تا روز روشن شد - آن تاریخ مبلغي راه رفته بود و رفیقان بی گناه خفته * بامدادان همه را بقلعه در آوردند و بزدان کردند * از آن تاریخ باز تَرکِ صحبت گفتیم - و طریقِ عزلت گرفتیم *
”السَّلَامَةُ فِي الْوَحْدَةِ“ بر خواندیم *

قطعه

چو از قومی یکی بیدانِشی کرد - نه کِهرا منزلت ماند نه مِهرا *
نمی بینی که گاوی در علف زار بیالاید همه گاوِانِ دِهرا *

باب دوم

شعر

أَشْهَدُ مَنْ أَهْوَى بَغِيرَ وَسِيلَةٍ - فَيَلْحَقُنِي شَانُ أَضَلِّ طَرِيقًا *
يُوجِعُ نَارًا ثُمَّ يُطْفِئُ بِرَشَةٍ - لِذَلِكَ تَرَانِي مُحْرَقًا وَ غَرِيقًا *

مثنوی

یکی پرسید از آن گم کرده فرزند - که ای روشن گهر - پیر خردمند !
ز مصرش بوی پیراهن شنیدی - چرا در چاه کنعانش ندیدی ؟
بگفت - احوال ما برق جهانست - دمی پیدا و دیگر دم نهانست *
گهی بر طارم اعلیٰ نشینم - گهی بر پشت پایی خود نه بینم *
اگر درویش بر یک حال ماندمی - سر دست از دو عالم بر فشاندی *

حکایت ۱۰

در جامع بعلبک کلمه چند از وعظ میگفتم با طائفه افسرده و دل مرده و راه از عالم صورت
بمعنی نبرده * دیدم که نفسم در نمی گیرد - و آنشم در هیثم تر اثر نمیکند * دریغ آمدم
تربیت ستوران و آئینه داری در مجلس کوران - و لیکن در معنی باز بود و سلسله
سخن دراز * در معنی این آیت "وَحَنُّ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ" سخن بجائی رسیده
بود - که میگفتم -

قطعه

دوست نزدیکتر از من بمنست - مشکل این است - من از روی دورم *
چه کنم ؟ با که توان گفت ؟ که او در کنار من و من مجبورم *
من از شراب این سخن مست و فضله قدح در دست - که ناگاه رونده در کنار مجلس گذر
کرد و دور آخر دروی اثر کرد * نعره چنان نزد که دیگران بموافقت او در خروش آمدند -
و خامان مجلس در جوش * گفتم - سبحان الله ! دوران با خبر در حضور و نزدیکان بی
بصر دور *

قطعه

فهم سخن چون نکند مستمع - قوت طبع از متکلم مجوی *
فصاحت میدان ارادت بیار - تا بزند مرد سخن گوی گوی *

باب دوم

قطعه

- نبیند مدعی جز خویش را - که دارد پرده پندار در پیش *
- گرت چشم خدا بینش ببخشد - نه بینی هیچکس عاجزتر از خویش *

حکایت ۸

- یکی از بزرگان را در محفل همی ستودند - و در اوصاف حمیده اش مبالغه همی کردند *
- بعد از تامل سر بر آورد و گفت - من آنم که من دانم *

بیت

كُفِيتَ أَذِي - يَا مَنْ تَعَدَّ مَحَاسِنِي عَلَانِيَتِي هَذَا - وَلَمْ تَدْرِ بَاطِنِي *

قطعه

- شخص چشم عالمیان خوب منظرست - وز خُبِ باطنم سر خجلت نهاده پیش *
- طاوس را - بنقش و نگاری که هست - خلق تحسین کنند - و او خجل از پایی زشت خویش *

حکایت ۹

- یکی از صلحای لبنان - که مقامات او در دیار مغرب مذکور بود - و بکرامات مشهور -
- بجامع دمشق در آمد - بر کنار برکه کلاسه طهارت همی ساخت * ناگاه پایش بلغزید -
- بحوض در افتاد - و بمشقت بسیار از آجا خلاص یافت * چون از نماز پرداخت -
- یکی از اصحاب مر او را گفت - مرا مشکلی هست * شنید گفت - آن چیست ؟ گفت -
- یاد دارم که روزی بر روی دریای مغرب میرفتی و قدمت تر نمیشد - و امروز در یک
- قامت آب از هلاکت چیزی نمانده بود - درین چه حکمتست ؟ شنید درین فکر
- زمانی فرو رفت * بعد از تامل بسیار سر بر آورد و گفت - نشنیده که سید عالم محمد
- مصطفی (صلی الله علیه و سلم !) می فرماید - که لی مع الله وقت لا یسعی فیهِ ملک
- مُقَرَّبٌ وَ لَا نَبِیُّ مُرْسَلٌ ؟ و نگفت - علی الدوام * وقتی چنین بودی که بجبرئیل و
- میکائیل نپرداختی - و دیگر وقت با حفصه و زینب در ساختی * مشاهدۀ الابرار بین
- التَّجَلِّي وَ الْإِسْتِقَارِ - می نمایند و می ربایند *

بیت

- دیدار می نمایی و پرهیز میکنی - بازار خویش و آتش ما تیز میکنی *

کرد - که جهان بر تو تنگ آمده بود - که دزدی نکردی الا از خانه چنین یاری !
گفت - ای خداوند ! نشنیده که گفته اند ؟ خانه دوستان برُوب - و در دشمنان مکُوب *

بیت

چون فرومائی بسختی - تن بجز اندر مده * دشمنانرا پوست بر کن - دوستانرا پوستین *

حکایت ۱۴

پادشاهی پارسائی را پرسید - که هیچت از ما یاد می آید ؟ گفت - بلی - هر گاه که
خدای عز و جل را فراموش میکنم یادت می آرم *

بیت

هر سو دود آن کُش ز در خویش براند - و آنرا که بخواند بدر کس نه دواند *

حکایت ۱۵

یکی از صالحان بخواب دید پادشاهی را در بهشت و پارسائی را در دوزخ * پرسید که
موجب درجات این چیست ؟ و سبب درجات آن چه ؟ که من بخلاف این همی
پنداشتم * ندا آمد - که این پادشاه برادرت درویشان در بهشتست - و این پارسا
بتقریب پادشاهان در دوزخ *

قطعه

دلقت بچه کار آید ؟ و تسبیح و مرقع ؟ خود را ز عملهای نکویده بری دار *
حاجت بکُلاه برکی داشتنت نیست - درویش صفت باش و کلاه تقوی دار *

حکایت ۱۶

درویشی سرو یا برهنه با کاروان حجاز از کوفه بدر آمد و همراه ما شد - نظر کردم
معلومی نداشت * خرامان همی رفت و میگفت -

قطعه

نه برآشتری سوارم - نه چواشتر زیر بارم - نه خداوند رعیت - نه غلام شهریارم *
غم موجود و پریشانی معدوم ندارم * نفسی میزنم آسوده و عمری بسر آرم *
اشتر سوار گفتش - ای درویش ! گجا میروی ؟ باز گرد - که بسختی بمیری * نشنید -

باب دوم

حکایت ۱۱

شبی در بیابان مکه از بیخوابی پای رفتم بماند * سر بنهادم و شترانرا گفتم - دست
از من بدار *

قطعه

پای مسکین پیاده چند رود - کز تحمل ستوه شد بخفتی *
تا شود جسم فریبهی لاشر - لاغری مرده باشد از سختی *
گفت - ای برادر! حرم در پیشست و حرامی در پس * اگر رفتی - جان سلامت
بردی - و اگر خفتی - مردی * نشنیده که گفته اند ؟

بیت

خوشست زیر مغیلاں برآه بادیه خفت شب رحیل - ولی ترک جان ببايد گفت *

حکایت ۱۲

پارسانی را دیدم - که بر کرانه دریا نشسته بود و زخم پلنگ داشت - و بهیچ دارو
به نمیشد - و مدتها در آن زنجوری شکر خدای عز و جل گفتمی * پرسیدندش - که
شکر چه می گذاری ؟ گفت - شکر آنکه - الحمد لله ! بمصیبتی گرفتارم - نه بمعصیتی *

قطعه

گر مرا زار بکشتن دهد آن یار عزیز - تا نکویی که در آن دم غم جانم باشد *
گویم - از بنده مسکین چه گنه صادر شد - کودل آزرده شد از من ؟ غم آنم باشد *

حکایت ۱۳

درویشی را ضرورتی پیش آمد - گلیمی از خانه یاری بدزدید * حاکم فرمود - که دستش
ببرند * صاحب گلیم شفاعت کرد - که من او را بجل کردم * حاکم گفت - بشفاعت
تو حدّ شرع فرو نگذارم * گفت - راست فرمودی - و لیکن هر که از مال وقف چیزی
بدزد قطعش لازم نیاید - که الوقف لا یملک - و هر چه در ملک درویشانست وقف
محققانست * حاکم را این سخن استوار آمد - دست از وی برداشت و ملامتش

باب دوم

قطعه

آهنی را - که مورچانه بخورد - نتوان بُرد ازو بصیقل زنگت *
 با سیه دل چه سود گفتن و عطا؟ نرود میخ آهنین در سنگت *

قطعه

بروزگار سلامت شکستگان دریاب - که جبرِ خاطرِ مسکین بلا بگرداند *
 چو سائل از تو بزاری طلب کند چیزی - بنده - و گرنه ستمگر بزور بستاند *

حکایت ۱۹

چندانکه مرا شیخ اجل ابو الفرج شمس الدین بن جوزی (رحمۃ الله علیه!) بترکِ سماع فرمودی - و بخلوت و عزلت اشارت کردی - عَفْوَانِ شَبَابِمْ غَالِبِ آمَدِی و هوا و هوس طالب * ناچار - بخلافِ رایِ مری - قدمی چند برفتمی و از سماع و مُخَالَطَتِ درویشان حظی بر گرفتمی - و چون نصیحتِ شیخم یاد آمدی - گفتمی -

بیت

قاضی - اربابان نشیند - بر فشاند دست را - محتسب - گرمی خورد - معذور دارد مست را *
 تا شبی بمجمع قومی برسیدم و در آن میان مُطَرِبِی دیدم -

بیت

گوئی - رگت جان میگذسد نغمه نا سازش - نا خوشتر از آوازه مرغ پدر آوازش *
 گاهی انگشت حریفان در گوش و گاهی بر لب - که "خاموش!" چنانکه عرب گوید -

شعر

نُهَاجُ إِلَي صَوْتِ الْأَغَانِي بِطَيْبِهَا - وَأَنْتَ مُغْنٍ إِنْ سَكَتَ نُطَيْبُهَا *

بیت

نه بیند کسی در سماعت خوشی - مگر وقت رفتن - که دم در کشی *

مثنوی

چون باواز آمد آن بربط سرای - کدخدارا گفتم - از بهر خدای
 پنبه ام در گوش کن - تا نشنوم - یا درم بکشی - تا بیرون روم *

باب دوم

و قدم در بیابان نهاد و برفت * چون بنخله بنی محمود برسیدیم - توانگرا اجل فرا رسید * درویش ببالینش فراز آمد و گفت - مابسختی نمریدم و تو بر بختی مُردی *

بیت

شخصی همه شب بر سر بیمار گریست - چون روز شد آن بُمرد و بیمار بزیست *

قطعه

ای! بسا اسپ تیزرو که بماند - که خرننگ جان بمنزل بُرد *
بس که در خاک تندرستانرا دفن کردند و زخم خورده نُمرد *

حکایت ۱۷

عابدی جاهل را پادشاهی طلب کرد * عابد اندیشید که دارویی بخورم تا ضعیف شوم - مگر حسن ظنی که در حق من دارد زیادت شود * آورده اند که داروی بخورد - زهر قاتل بود - بُمرد *

قطعه

آن - که چون پسته دیده‌امش - همه مغز - پوست بر پوست بود همچو پیاز *
پارسیان روی در مخلوق پشت بر قبله می‌کنند نه از *

مثنوی

تا زاهد عمرو بکرو زیدی - اخلاص طلب مکن - که شیدی *
چون بنده خدای خویش خواند - باید که بجز خدا نداند *

حکایت ۱۸

کاروانی را در زمین یونان بُزدند و نعمت بیقیاس بُردند * بازرگانان گریه و زاری آغاز نهادند - خدا و پیغمبر را شفیع آوردند - سود نداشت *

بیت

چو پیروز شد دزد تیره روان - چه غم دارد از گریه کاروان ؟
لُقمان حکیم در آن کاروان بود * یکی از کاروانیان گفتش - کلمه چند از حکمت و موعظت با اینان بگوی - مگر از مال ما دست دارند - دریغ باشد که چندین نعمت ضائع شود * لُقمان گفت - دریغ باشد کلمه حکمت با ایشان گفتن *

باب دوم

حکایت ۲۰

لُقمان حکیم را گفتند - ادب از که آموختی ؟ گفت - از بی ادبان - که هر چه از ایشان در نظرم نا پسند آمد - از آن پرهیز کردم *

قطعه

نگویند از سر بازچه حرفی - کران پندی نگیرد صاحب هوش *
وگر صد باب حکمت پیش نادان بخوانند - آیدش بازچه در گوش *

حکایت ۲۱

عابدی را حکایت کنند - که شبی ده من طعام خوردی و تا سحر در نماز ایستادی *
صاحب دلی بشنید و گفت - اگر نیم نان بخوردي و بخفتی - بسیار از این فاضلتر بودی *

قطعه

اندرون از طعام خالی دار - تا در آن نور معرفت بینی *
تهی از حکمتی - بعلمت آن که - پری از طعام تا بینی *

حکایت ۲۲

بخشایش الهی گم شده را در مناهي چراغ توفیق فرا راه داشت - تا بحلقه اهل تحقیق
در آمد * بیمین قدم درویشان و صدق نفس ایشان نهنگ اخلاص بمحمد مبدل
گشت * دست از هوا و هوس کوتاه کرد و زبان طایعان در حق وی دراز - که بر قاعده
اولست و زهد و صلاحش بی معول *

بیت

بغذرو توبه توان رستن از عذاب خدای - ولیک می نتوان از زبان مردم رست *
طاقت جور زبانه نیاورد - و شکایت اینحال پیش پیر طریقت برد و گفت - از جور
زبان مردم برنج اندرم * شیخ بگریست و گفت - شکر این نعمت چه گونه گذاری که
بهتر از آنی که می پندارندست ؟

قطعه

چند گوئی که بد اندیش و حسود عیب جوان من مسکینند ؟
که ببد خواستم بر خیزند - که بخون ریختن بنشینند *

في الجملة پاسِ خاطرِ درویشان را موافقت کردم و شبی بچندین مُجاهده بروز آوردم و گفتم -

قطعه

مُؤَن بانگِ بی هنگام بر داشت - نمیداند که چند از شب گذشتست *
 درازِ شب از مَرگانِ من پُرس - که یکدم خواب در چشم نه گشتست *
 بامدادان بحکمِ تَبَرُّک دستاری از سر و دیناری از کمر بُکُشادم و پیشِ مُغَنّی نهادم و
 در کنارش گرفتم و بسی شکر گفتم * یارانِ ارادتِ من در حقِ وی بر خِلافِ عادت
 دیدند - و بر خِفَّتِ عَقْلِ نُهْفَتِه بخندیدند * یکی از آن میانِ زبانِ تعرُّضِ دراز کرد و
 ملامت کردن آغاز - که این حرکتِ مناسبِ رایِ خردمندان نکردی - که خِرَقَهٗ مشائخ
 بچنین مُطَرِبِ دادی که همه عمرش درمی در کف نبوده است و قُرَاقَهٗ در دَف *

مثنوی

مُطَرِبِ دور ازین خُجسته سرائی - کس ندیدش دو باره در یک جای *
 راست چون بانگش از دهن برخاست - خلق را موی بر بدن برخاست *
 مَرغِ ایوان ز هَوَلِ او بپَرید * مَغَر ما بُرد و حَلَقِ خود بدید *
 گفتم - زبانِ طَعْنِهٗ آن به که کوتاه کنی - بحکمِ آنکه مرا کرامتِ این شَخْصِ ظاهر شده
 است * گفت - مرا نیز بر کیفیتِ آن واقف گردان - تا همچنین تَقَرُّبِ نُمایم و
 بر مطایبهٔ که رفتِ اسْتِغْفار گویم * گفتم - بعلتِ آن که شیخِ اجَلَمِ بارها بقرتِ سماع
 فرموده است و مَوْعظَتِهای بلیغ گفته - و در سَمْعِ قبولِ من نیامده تا امشب - که مر
 طالعِ مایمون و بختِ هَمایون بدین بَقْعَهٗ رهبری کرد و بدستِ این مطربِ تَوْبَهٗ کردم -
 که دیگر بار - بَقِیَّتِ عَمْرِ خویشت - گردِ سماع نگردم *

قطعه

آوازِ خوش از گام و دهانِ لبِ شیرین - گر نغمه کند ورن کند - دل بفرید *
 و پردهٔ عَشاق و نِهاند و عراقِ ست - از حَاجِرَهٗ مُطَرِبِ مَكْرُوهٗ نرید *

که در آن سفر همراه ما بود - نعره زد و راه بیابان گرفت و یکنقش آرام زیادت *
چون روز شد - گفتمش - این چه حال بود؟ گفت - بلبلانرا دیدم - که بذله در آمده
بودند از درخت - و کبکان در کوه - و غوگان در آب - و بهائم در بیشه - اندیشه کردم
که مروت نباشد همه در تسبیح و من بغفلت خفته *

قطعه

دُش مُرُغی بَصُحِ مِی نالید - عَقْل و صَبِرم بُبُرد و طاقم و هوش *
یکی از دوستانِ مُخْلِص را - (مگر آوازی من رسید بگوش)
گفت - باور نداشتم که ترا بانگِ مُرُغی چنین کند مدهوش *
گفتم - این شرطِ آدمیت نیست - مُرُغ تسبیح خوان و من خاموش *

حکایت ۲۶

وقتی - در سفر حجاز - با طائفه جوانان صاحبِ دل همدم بودم و همقدم * و قتها زمزمه میکردندی
و بیتی مُحَقِّقانه میگفتندی * عابدی بود مُتَکَرِّر حالِ درویشان و بیخبر از درد ایشان * تا
پرسیدیم بنخله بنی هلال - کودکی از حیّ عرب بدر آمد و آوازی برآورد که مُرُغ
از هوا درآورد * شترِ عابدرا دیدم - که برقص در آمد و عابدرا بینداخت و راه بیابان
گرفت * گفتم - ای شیخ! سماع در حیوانی اثر کرد و ترا تفاوت نمیکند!

نظم

دانی چه گفت مرا آن بلبلِ سحری؟ تو خود چه آدمی کز عشق بیخبری!
اشتر بشعرِ عرب در حالتست و طرب - گر ذوق نیست ترا کج طبع - جانوری!

شعر

وَ عِنْدَ هُبُوبِ النَّاشِرَاتِ عَلَي الْجَمْعِ تَمِیلُ غُصُونُ الْبَنَانِ - لَا الْحَجْرُ الصَّلْدُ *

مثنوی

بذکرش هر چه بینی در خروشت - دلی داند درین معنی که گوشت *
نه بلبل بر گلش تسبیح خوانیست - که هر خاری بتسیکش زبانیست *

حکایت ۲۷

یکی از ملوکِ عرب مدتِ عمرش سپری شد و قائم مقامی نداشت * وصیت کرد -

باب دوم

نیک باشی و بدت گوید خلق - به که بد باشی و نیکت گیرند *
 اما حسن ظن بزرگان در حق من بکمالست و نیکمردی من در عین نقصان - روا باشد
 اندیشه بردن و تیمار خوردن *

بیت

گر آنها که می دانمی کردمی - نکو سیرت و یار سا بودمی *

شعر

اِنِّی لَمُسْتَقَرٍّ مِنْ عَیْنِ حَیْرَانِی - وَ اللّٰهُ یَعْلَمُ اِسْرَارِی وَ اَعْلَانِی *

قطعه

در بسته بروی خود ز مردم - تا عیب نگسترند مارا *

در بسته چه سود؟ عالم الغیب دانای نهان و آشکارا *

حکایت ۲۳

گله کردم پیش یکی از مشائخ که فلان بفیاض من گواهی داد * گفت - بصلاحش
 خچل کن *

نظم

تو نیکو روش باش - تا بد سگال ببد گفتن تو نیلبد مجال *

چو آهنگ بربط بود مستقیم - کی از دست مطرب خورد گوشمال *

حکایت ۲۴

یکی از مشائخ شام را پرسیدند - که حقیقت تصوف چیست؟ گفت - ازین پیش
 طائفه بودند در جهان پراکنده بصورت و بمعنی جمع - و امروز خلقی بظاهر جمع و
 بباطن پراکنده *

قطعه

چو هر ساعت از تو بجائی رود دل - بقتلهائی اندر صفائی نه بینی *

ورت مال و جاهست و زرع و تجارت - چو دل با خدا نیست - خلوت نشینی *

حکایت ۲۵

یاد دارم که شبی در کاروانی هم شب رفته بودم و سحر بر کنار بیشه خفته * شوریده -

حکایت ۲۸

یکی دوستی بود که عمل دیوان کردی * مدتی اتفاق دیدن او نیفتاد * کسی گفت - فلانرا دیر شد که ندیده * گفت - من او را نمیخواهم که به بیم * قضارا یکی از کسان او حاضر بود * گفت - چه خطا کرده است که ملولی از دیدن او؟ گفت - خطائی نیست - اما دوست دیوانی را وقتی توان دید که معزول باشد * قطعه

در بزرگی و دار و گیر عمل - ز آشنایان فراقتی دارند *

روز درماندگی و معزولی درد دل پیشِ دوستان آرند *

حکایت ۲۹

یکی از بزرگان را بادی مخالف در شکم پیچیدن گرفت * طاقت ضبط آن نداشت * بی اختیار از وی صادر شد * گفت - ای دوستان! درین که کردم مرا اختیار نبود - و بزه آن بر من نه نوشتند - و راحتی بمن رسید - شما هم بکرم معذور دارید *

ملغوی

شکم زندان بادست - ای خردمند! ندارد هیچ عاقل باد در بند *

چو باد اندر شکم پیچد - فرو هل! که بد اندر شکم باریست بر دل *

فرد

حریف ترش روی ناسازگار - چو خواهد شدن - دست پیشش مدار *

حکایت ۳۰

أَبُو هُرَیْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ!) هر روز بخدمت مُصْطَفِي (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ!) آمدی *

روزی رسول (علیه السلام) فرمود - يَا أَبَا هُرَیْرَةَ! زُرْنِي غَبًا - تردد حبا - یعنی هر روز میا - تا دوستی زیاده شود *

صاحب دلی گفته - بدین خوبی که آفتابست نشنیده ام که او را کسی دوست گرفته است - از برای آنکه هر روزش می بینند - مگر بزمستان - که محجوبست - ازان محجوبست *

قطعه

بدیدار مردم شدن عیب نیست - ولیکن نه چندان که گویند "بس" *

اگر خویشتر را ملامت کنی - ملامت شنیدن نیاید ز کسی *

که بامدادان نخستین کسی که در شهر در آید - تاج شاهی بر سر وی نهند و تقوُّضِ مملکت بدو کنند * قضا را نخستین کسی که در آمد گدائی بود - که همه عمر لقمه لقمه اندوخته و رُقمه بر رُقمه دوخته بود * ارکان دولت و اعیان حضرت وصیت مملکت را بجا آوردند - و تسلیم مفتاح قلاع و خزائن بدو کردند * مدتی مملکت راند - بعضی از امرای دولت گردن از مطاوعت او بیچیدند - و ملوک دیار از هر طرف بمنازعت برخاستند و بمقاومت لشکر آراستند * فی الجمله سپاه و لشکر بهم برآمدند - و برخی از اطراف بلاد از تصرف او بدر رفت * درویش ازین واقعه پریشان و خسته خاطر همی بود - تا یکی از دوستان قدیمش - که در حالت درویشی قرین او بود - از سفر باز آمد * بچنان مرتبتي دیدش - گفت - مَنّت خدا بر تو جزّ و جَلّ که بخت بلندت یآوری کرد و اقبال رهبری - گِلّت از خار و خارت از پای بدر آمد - تا بدین پایه رسیدی - اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا *

بیت

شگوفه گاه شگفتست و گاه خوشیده - درخت گاه برهنه ست و گاه پوشیده *
گفت - ای یار عزیز! تعزّیتم کن - نه جای تهنّتست * آنکه که تو دیدی غم نانی داشتم - و امروز تشویش جهانی *

مثنوی

اگر دُنیا نباشد - دردمندیم - و گر باشد - بهمّش پای بندیم *
بلائی زین جهان آشوبتر نیست - که رنج خاطرست ار هست ورنه نیست *

قطعه

مطلب - گر توانگری خواهی - جز قناعت - که دولتیست هنی *
گر غنی زر بدامن افشاند - تا نظر در ثواب او نکنی *
کز بزرگان شنیده ام بسیار - صبر درویش به که بذل غنی *

فرد

گر پیران کند بهرام گوی - نه چون پای ملغ باشد ز موری *

باب دوم

حکایت ۳۲

یکی از پادشاهان عابدی را که عیال بسیار داشت پرسید - که اوقات عزیزت چه گونه می‌گذاری؟ گفت - شب در مُناجات و سحر در دعای حاجات و همه روز در بند اخراجات * ملک را مضمون اشارت عابد معلوم گشت * بفرمود تا وجه کفاف او معین دارند - تا بار عیال از دل او بر خیزد *

مثنوی

ای گرفتارِ پایی بندِ عیال ! دیگر آزادیِ مبنده خیال *
غم فرزند و نان و جامه و قوتِ بازت آرد ز سیرتِ ملکوت *
همه روز اقیاف میسازم - که بشب با خدای پردازم -
شب - چو عقد نماز می‌بندم - چه خورد بامداد فرزندم ؟

حکایت ۳۳

یکی از مُعبدان در پیشه زندگنی کُزی و برت درختان خورده * پادشاه بحکم زبارت بنزدیلت اورفت و گفت - اگر صلحت بینی در شهر در آی - تا برای تو مقامی بسازم - که فراغِ عبادت ازین به دست دهد - و دیگران هم ببرکتِ انعامت مستقید گردند و صلاحِ اعمالت اَقْتدا کنند * زاهدرا این سخن قبول نیامد - و روی برتافت * یکی از وزرای دولت گفت - پاسِ خاطرِ ملک را روا باشد که روزی چند بشهر اندر آئی و کیفیتِ مکان معلوم کنی - پس اگر صفای وقتِ عزیزان را کُورتی باشد - اختیار باقیست * عابد رضاداد و بشهر اندر آمد * بستانِ سرایِ خاصِ ملک را بدو پرداختند * مقامی دید دلکشایِ روانِ آسای *

مثنوی

گلِ سُرخش چو عارضِ خوبان - سُنبلش همچو زُلفِ محبوبان -
همچنان از نهیبِ بردِ عجز شیر ناخورده طُغَلِ دایه هفوز *

بیت

وَ أَفَاتِنُ عَلَیْهَا جُلُفٌ عُلِقَتْ بِالشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارُ *

ملک در حال کنیزکی ماه روی پیشش فرستاد *

باب دوم

حکایت ۳۱

وقتی از صحبت یارانِ دِمَشقَمِ ملائقی برخاست * سر در بیابانِ قُدسِ نهادم و با حیواناتِ انس گرفتم - تا وقتی که اسیرِ قیدِ فرنگِ شدم و در خندقِ طرابُلس با جهودانم بکارِ کل داشتند * یکی از روسای حلب - که سابقه معرفتی در میان ما بود - گذر کرد و پِشناخت * گفت - این چه حالتست ؟ و چه گونه میگذرانی ؟
گفتم -

قطعه

همی گریختم از مردمانِ بکوه و بدشت - که جز خدای نبودم بدیگری پرداخت *
قیاس کن که چه حالت بود در آن ساعت - که در طویلۀ نا مردمان بیداد ساخت *

بیت

پای در زنجیر پیشِ دوستان به که با بیگانگان در بوستان *
بر حالت من رحم آورد و بده دینار از قیدِ فرنگم خلاص داد و با خویشان بجنب بود *
دختری داشت - بفکاح من آورد بکابین صد دینار * مدتی بر آمد - دختر بد خوبی و ستیزه روی زبان درازی کردن گرفت و عیش مرا مُنغص میداشت *

مثنوی

زن بد در سرایِ مرد نکو هم درین عالمست دوزخ او *
زینهار از قریبِ بد - زینهار ! و قِنَا - رَبَّنَا ! عَذَابُ النَّارِ *
باری زبانِ طعنِ دراز کرد و همی گفت - تو آن نیستی که پدرم ترا بده دینار باز خرید ؟ گفتم - بلی - بده دینار از قیدِ فرنگم خلاص داد و بصد دینار بدستِ تو اسیر کرد *

مثنوی

شنیدم گوسفندی را بزرگی رهانید از دهان و دستِ گرگی *
شبانگه کارِ بر حلقش بمالید * روانِ گوسفند از وی بزالید -
که از چنگالیِ گرگم در بودی - چو دیدم - عاقبتِ گرگم تو بودی *

باب دوم

قطعه

خاتون خوب صورت و پاکیزه روی را نقش و نگار و خاتم فیروزه - گو - مباحش !
 درویش نیک سیرت و فرخنده خوی را نان رباط و لقمه در یوزه - گو - مباحش !
 آنرا که سیرت خوش و سربست با خدای - بی نان وقف و لقمه در یوزه زاهدست *
 انگشت خوبروی و بنگوش دلفریب - بی گوشوار و خاتم فیروزه شاهد ست *

بیت

قا مرا هست و دیگرم باید - گر نخوانند زاهدم شاید *

حکایت ۳۴

مطابق این سخن * پادشاهی را مہمتی پیش آمد * گفت - اگر انجام این کار بمُراد من
 باشد - چندین درم بر زاهدان نفقه کنم * چون حاجتش بر آمد و تشویش خاطرش
 برفت - وفای نذرش بوجوب لازم آمد * یکی را از بندگان خاص کیسه درم داد تا
 بزاهدان نفقه کند * آورده اند که غلام هشیار بود * همه روز بگردید و شبگاه باز آمد و
 درمها بوسه داد و پیش ملک بنهاد و گفت - چندان که زاهدان را جستم نیافتم *
 ملک گفت - این چه حکایتست ؟ آنچه من دانم درین شهر چهار صد زاهدست *
 گفت - ای خداوند جهان ! آن که زاهدست زر نمیستاند - و آن که زر میستاند
 زاهد نیست * ملک بخندید و با ندیمان گفت - چندانکه مرا در حق این طائفه
 ارادتست و اقرار - مر این شوخ دیده را عداوتست و انکار - و حق بجانب او ست -
 که گفته اند -

بیت

زاهد که درم گرفت و دینار زاهدتر ازو دیگر بدست آر *

حکایت ۳۵

یکی از علمای راسخ را پرسیدند - که چه گوئی در نان وقف ؟ گفت - اگر از بهر
 جمعیت خاطر و فراغ عبادت می ستانند - حلالست - و اگر جمع از بهر نان
 نشینند - حرام *

بیت

نان از برای گنج عبادت گرفته اند صاحبان - نه گنج عبادت برای نان *

باب دوم

نظم

ازین مہپارہ عابد فریبی - ملائک صورتی طاؤس زیبی -
 کہ - بعد از دیدنش - صورت نہ بندد و جود پارسایان را شکیبی *
 همچنان در عقبش غلامی بدیع جمال لطیف الاعتدال فرستاد -

قطعه

هَلَكَ النَّاسُ حَوْلَهُ عَطَشًا وَ هُوَ سَاقٍ يَرَى وَ لَا يَسْقِي *
 دیده از دیدنش نکشتی سیر - همچنان کز فُرات مُستسقی *

عابد طعامهای لذیذ خوردن گرفت و کسوتهای لطیف پوشیدن و از فَوَاکِه مشموم
 بوئیدن و در جمالِ غلام و کنیزک نظر کردن - و خردمندان گفته اند - زُلفِ خوبان
 زنجیر پای عقلست و دام مرغِ زبرک *

بیت

در سرکار تو کردم دل و دین با همه دانش - مرغِ زبرک بحقیقت منم امروز - تو دانی *
 فی الجملة دولتِ وقتِ زاهد بزوال آمد *

قطعه

هر که هست از فقیه و پیر و مُرید - و ز زبان آورانِ پاک نفس -
 چون بدنیایِ دون فرود آمد - بعسل درِ یماند همچو مگس *

باری ملکِ بدیدنِ او رَغَبَت کرد * عابدا دید از هیأتِ نخستین بگردیده و سُرخ و
 سفید برآمده و فربه شده و کسوتِ نیکو پوشیده و بر بالَش دیبا تکیه زده و غلامِ پری
 پیکر با مَرُوحَه طاؤسی بر بالای سرش ایستاده * بر سلامتِ حالش شادمانی کرد و
 بنشست * از هر دری سخن در پیوست تا بانجامِ حکایت گفت - من در جهان این
 دو طائفه را دوست میدارم - علما و زهادرا * وزیرِ فیلسوف جهان دیده حاضر بود *
 گفت - ای خداوند! شرطِ دوستی آنست که با هر دو طائفه نیکوئی کنی - علمارا زر
 دهی تا دیگر بخوانند - و زهادرا چیزی مده تا از زهد باز نمانند * فرد

نه زاهدرا لیرم باید نه دینار - چو بستد زاهدی دیگر بدست آر *

عالمی را که گفت باشد و بس - چون بگوید نگیرد اندر کس *
 عالم آن کس بود که بد نکند - نه که گوید بخلق و خود نکند *
 آیه - اَتَاَمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنسَوْنَ اَنْفُسَكُمْ ؟

بیت

عالم که کارهای و تن پروری کند - او خویشتن گمست - کرا رهبری کند ؟
 پدر گفت - ای پسر ! بْمُجَرِّدِ این خیالِ باطلِ نشاید روی از تربیتِ ناصحان گردانیدن -
 و راهِ بطالت گرفتن - و علمارا بظلالِ منسوب کردن - و در طلبِ عالمِ معصوم بودن -
 و از فوائدِ علمِ محروم ماندن * همچو نابینائی - که شبی در وحل افتاده بود و می گفت -
 آخر - ای مسلمانان ! چراغی فرا راهِ من دارید ! زنی فاحشه بشنید و گفت - تو - که
 چراغ نه بینی - بچراغ چه بینی ؟ همچنین مجلسِ واعظان چون کلبهٔ بزازانست - که
 آنجا - تا نقدی ندهی - بضاعتی نستاننی و اینجا - تا ارادتِ نیاوری - سعادتِ نبری *

نص

گفتِ عالمِ بگوشِ جانِ بشنو - ورنه اند بگفتنش کردار -
 باطلست آن که مدعی گوید - "خفته را خفته کی کند بیدار ؟"
 مرد باید که گیرد اندر گوش ورنه نوشتست پند بر دیوار *

قطعه

صاحبِ دلی بمدرسه آمد ز خانقاه - بشکست عهدِ صحبتِ اهلِ طریق را *
 گفتیم - میانِ عالم و عابد چه فرق بود ؟ تا اختیار کردی از آن این فریق را *
 گفت - آن گلیم خویش برون میدرد ز موج - وین جهنم میکند که بگیرد غریق را *

حکایت ۳۹

یکی بر سرِ راهی مست خفته بود - و زمامِ اختیارش از دست رفته * عابدی برو کدر
 کرد و در حالِ مُسْتَقْبِحِ او نظر کرد * چون از خوابِ مستی سر بر آورد - گفت -
 اِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا *

شعر

اِذَا رَأَيْتَ اَئِيمًا - كُنْ سَاتِرًا وَحَلِيمًا *
 يَا مَنْ يَقْبَعُ اَمْرِي ! لِمَ لَا تَمُرُّ كَرِيمًا ؟

باب دوم

حکایت ۳۶

درویشی بمقامی در آمد - که صاحب آن بقعه کریم النَّس بود * طائفه اهل نفس در صحبت او هر يك بذله و لطیفه همی گفتند * درویش راه بیابان قطع کرده بود و مانده شده و چیزی نخورده * یکی از آن میان بطریق ظرافت گفت - ترا هم چیزی بیداد گفت * درویش گفت - مرا چون دیگران فضل و بلاغت نیست - و چیزی نخوانده ام - بیک بیت از من قناعت کنید * همگنان برغبست گفتند - بگو! گفت -

شعر

من گرسنه در برابر سفره نان - همچون عزیم بر در حمام زنان *
یاران نهایت عجز او بدانستند - و سفره پیش او آوردند * صاحب دعوت گفت - ای یار! زمانی توقف کن - که پرستارم کوفته پریان میسازند * درویش سر بر آورد و گفت -

بیت

کوفته در سفره من - گو - مباش! کوفته را نان تهری کوفته است *

حکایت ۳۷

مربدی گفت پیر را - چه کنم؟ که از خلایق بزحمت اندرم از بسکه زیارت من همی آیند و اوقات مرا از تردد ایشان تشویش می باشد * گفت - هرچه درویشانند مرا ایشان را وامی بده - و آنچه توانگرانند - از ایشان چیزی بخواه - که دیگر گرد تو نگردند *

بیت

گر گدا پیشرو لشکر اسلام بود - کافر از بیم توقع برود تا در چین *

حکایت ۳۸

فقیهی پدر را گفت - هیچ ازین سخنان رنگین مُتکلمان در من اثر نمی کند - بحکم آنکه می بینم ایشان را کرداری موافق گفتاری *

مثلی

تَرک دنیا بمردم آموزند - خویشتن سیم و غله اندوزند *

حکایت ۴۲

یکی از صاحب‌دلان زور آزمائی را دید بهم بر آمده و در خشم شده و کف بر دهان آورده * پرسید - که او را چه حالتست ؟ گفتند - فلان کس او را دشنام داده است * گفت - این فرومایه هزار من سنگ بر میدارد و طاقت یک سخنی نمی‌آرد !

قطعه

لابِ سر پنجگی و دعویِ مردی بگذار ! عاجز نفسِ فرومایه چه مردی چه زنی ؟
گرت از دست بر آید - دهنی شیرین کن * مردی آن نیست که مُشتی بزنی بر دهنی *

قطعه

اگر خود بر درد پیشانی پیل - نه مردست آن که درویِ مردمی نیست *
بني آدم سرشت از خاك دارد - اگر خاکی نباشد - آدمی نیست *

حکایت ۴۳

بزرگی را پرسیدند از سیرتِ اخوان الصفا * گفت - کمینه آن که مرادِ خاطر یاران بر مصالح خود مقدم دارد * و حکما گفته اند - برادر که در بندِ خویشست - نه برادر نه خویشست *

بیت

همراه - گر شتاب کند - همراه تو نیست * دل در کسی میند که دلبسته تو نیست *

بیت

چون نبود خویش را دیانت و تقوی - قطعِ رحم بهتر از مودتِ قُربی *
یاد دارم که یکی از مدعیانِ درین بیت بر قولِ من اعتراض کرد و گفت - حق تعالی در کتابِ مجید از قطعِ رحمِ نهی کرده است - و بمودتِ ذی القربی امر فرموده - و آنچه تو می‌گوئی مُناقضِ آنست * گفتم - غلط کردی - که مطابقِ قرآنست - و آن جَاهِدَاتْ عَلَيَّ اَنْ تَشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطْعَمَا *

بیت

هزار خویش که بیگانه از خدا باشد - فدایِ یک تنِ بیگانه کاشا باشد *

قطعه

مقاب - ای پارسا! روی از گنهگار - بخشایندگی در وی نظر کن *
اگر من ناجوانمردم بگردار - تو بر من چون جوانمردان گذر کن *

حکایت ۴۰

طائفه رندان بخلاف و انکار درویشان بدر آمدند و سخنان ناسزا گفتند و درویشی را بزدند *
از بی طاقتی شکایت پیش پیر طریقت برد - که چنین حالتی بر من رفت * گفت -
ای فرزند! خرقة درویشان جامه رِضاست * هر که درین کسوت تحمل نُمَردای نکند -
مدعی است - و خرقة بر وی حرام *

فرد

دریای فراوان نشود تیره بسنگ - عارف که برنجد تنک آبست هنوز *

قطعه

گر گزندت رسد - تحمل کن - که بعفو از گناه پاک شوی *
ای برادر! چو عاقبت خاکست - خاک شو پیش از آن که خاک شوی *

حکایت ۴۱ منظومه

این حکایت شنو - که در بغداد - رایت و پرده از خلاف افتاد *
رایت - از رنج ره و گرد رکاب - گفت با پرده از طریق عتاب -
من و تو هر دو خواجه تاشانیم - بنده بارگاه سلطانییم *
من ز خدمت دمی نه آسودم - گاه و بیگاه در سفر بودم *
تو نه رنج آزموده نه حصار - نه بیابان و راه و گرد و غبار *
قدم من بسعی پیشترست - پس چرا قربت تو بیشترست ؟
تو بر بندگان مه روئی - با کنیزان یاسمین بوئی *
من فتاده بدست شاگردان - بسفر پای بند و سرگردان *
گفت - من سر بر آستان دارم - نه - چو تو - سر بر آسمان دارم *
هر که بیهوده گردن افرازد - خویشتن را بگردن اندازد *
سعدی افتاده ایست آزاده - کس نیاید بجنّت افتاده *

چو رخت مملکت بر بست خواهی - گدائی خوشترست از پادشاهی *
 ظاهر درویشان جامه زنده است و موی سترده - و حقیقت آن دل زنده و نفس مرده *
 قطعه

نه آن که بر سر دعوی نشیند از خلقي - و گر خلاف کنند او بجنگت بر خیزد -
 که گر ز کوه فرو غلظد آسیا سنگی - نه عارفت که از راه سنگت بر خیزد *
 طریق درویشان ذکرست و شکر و خدمت و طاعت و ایثار و قذاعت و توحید و توکل
 و تسلیم و تحمل * هر که بدین صفها موصوفست - بحقیقت درویشست - اگرچه در
 قیاست * اما هرزه گردی - بی نمازی - هوا پرستی - هوس بازی - که روزها بشب
 آرند در بند شهوت - و شبها روز کند در خواب غفلت - و بخورد هر چه در میان آید -
 و بگوید هرچه بر زبان زاید - زندیقست - اگر چه در عباسست *

قطعه

ای درونت برهنه از تقوی - کر برون جامه ریا داری !
 پرده هفت رنگ را بگذار تو که در خانه بوریا داری *

مثنوی

دیدم گل تازه چند دسته بر گنبدی از گیاه بسته *
 گفتم - چه بود گیاه ناچیز تا در صف گل نشیند او نیز ؟
 بگریست گیاه و گفت - خاموش - صحبت نکند کرم فراموش *
 گر نیست جمال و رنگ و بویم - آخر نه گیاه باغ اویم ؟
 من بنده حضرت کریم - پرورده نعمت قدیم *
 گر بی هنرم و گر هنرمند - لطفست اُمیدم از خداوند *
 با آن که بضاعتی ندارم - سرمایه طاعتی ندارم -
 او چاره کار بنده داند - چون هیچ وسیلتی نماند *
 رسم نیست که مالکان تحریر آزاد کنند بنده پیر *
 ای بار خدای عالم آرای ! بر بنده پیر خود ببخشی !
 سعدی ! ره کعبه رضا گیر ! ای مرد خدا - ره خدا گیر !
 بد بخت کسی که سر بباد زین در - که دری دگر نیابد *

باب دوم

حکایت ۱۴۰ منظومه

پیر مردی لطیف در بغداد دخترک را بکفش دوزی داد *
 مردک سنگدل چنان بگزید لب دختر - که خون ازو بچکید *
 بامدادان پدر چنان دیدش - پیش داماد رفت و پرسیدش -
 گای فرومایه ! این چه دندانست ؟ چند خائی لبش ؟ نه آنبانست !
 بمیزاحت نگفتم این گفتار - هزل بگذار و جد ازو بر دار *
 خوی بد در طبیعتی که نشست - نرود تا بروز مرگ از دست *

حکایت ۱۴۵

فقیهی دختری داشت - بغایت زشت روی - بجد زنان رسیده - و با وجود چهار و
 نعمت بسیار کسی بمناکحت او رغبت نمی کرد *

بیت

زشت باشد دبیقی و دیبا - که بود بر عروس نا زیبا *
 فی الجملة بحکم ضرورت با ضریری عقد نکاحش بستند * آورده اند که در آن تاریخ
 حکیمی از سراندیپ آمده بود - که دیدهای نا بیغیان را روشن کردی * فقیه را گفتند -
 چشم داماد را چرا علاج نمی کنی ؟ گفت - می ترسم که بیفا شود و دختر مرا طلاق
 دهد *

مصراع

شوی زن زشت روی نابینا به *

حکایت ۱۴۶

پادشاهی بدیده استحقار در طائفه درویشان نظر کرد * یکی از آن میان بفرست
 دانست * گفت - ای ملک ! ما درین دنیا بجیش از تو کمتریم - و بعیش خوشتر -
 و بمرگ برابر - و در قیامت - انشا الله - بهتر *

مثنوی

اگر کُشور کُشائی کامرانست - و گر درویش حاجتمند ناتست -
 در آن حالت که خواهند این و آن مرد - نخواهند از جهان بیش از کفن برد *

باب سوم

در فضیلت قناعت

حکایت ۱

خواهنده مغربی در صفِ بزازان حلب میگفت - ای خداوندانِ نعمت! اگر شما! انصاف بودی و ما را قناعت - رسمِ سؤال از جهان بر خاستی *
قطعه

ای قناعت! توانگرم گردان - که و رای تو هیچ نعمت نیست *
کنجِ صبرِ اختیارِ لقمانست * هرکرا صبر نیست حکمت نیست *

حکایت ۲

دو امیرزاده بودند در مصر * یکی علم آموختی و دیگری مال اندوختی * این علامه^{*} عسر شد و آن عزیز مصر * پس توانگر بچشم حقارت در فقیه نظر کرد و گفت - من بسطنت رسیدم و تو همچنان در مسکنت بماندی * گفت - ای برادر! شکرِ نعمتِ باری تعالی مرا می باید گفتن - که میراثِ پیغمبران یافتم - یعنی علم - و تو میراثِ فرعون - یعنی ملکِ مصر *

مثنوی

من آن مورم - که در پایم بمالند - نه زنبورم - که از نیشم بمالند *
چگونه شکرِ این نعمت گذارم ؟ که زورِ مردم آزاری ندارم *

حکایت ۳

درویشی را دیدم که در آتشِ فاقه میسوخت - و خرقة بر خرقة میدوخت - و تسکینِ خاطرِ خود را میگفت

بیت

بنانِ خُشکِ قناعتِ کنیم و جامهٔ دلق - که بارِ محنتِ خود به ز بارِ منتِ خلق *

باب دوم

حکایت ۴۷

حکیمی را پرسیدند - که از شجاعت و سخاوت کدام فاضلترست ؟ گفت - هر کرا سخاوتست - بشجاعت حاجت نیست *

بیت

نیش‌تست بر گورِ بهرام گور - که دستِ کرم به زِ بازوی زور *

گرفتیم عالمِ بهر دی و زور - و لیکن نبردیم با خود بگور *

قطعه

نماید حاتمِ طائی - و لیک تا بآید
بماند نامِ بلندش به نیکوی مشهور *

ز کوه مال بدر کن - که فضل زرا -
چو باغبان ببرد - بیشتر دهد انگور *

باب سوم

بیت

خوردن برای زیستن و ذکر کردنست - تو معتقد که زیستن از بهر خوردنست *

حکایت ۶

دو درویش خراسانی در ملازمت صحبت یکدیگر سیاحت کردند * یکی ضعیف بود - که روزه داشتی و بعد از دو شب افطار کردی - و دیگری قوی - که روزی سه بار خوردی * قضا را بر در شهری بتهمت جاسوسی گرفتار آمدند - و هر دو را حبس کردند و در زندان یکل بر آوردند * بعد از دو هفته معلوم شد که بی گناه اند * در بکشادند - قوی را دیدند مرده و ضعیف جان سلامت برده * درین عجب ماندند * حکیمی گفت - اگر برخلاف آن بودی تعجب بودی - زیرا که این بسیر خور بود - طاقت بی نوائی نیاورد و بسختی هلاک شد - و آن دیگر خوشتر دار بود - بر عادت خود صبر کرد و سلامت ماند *

قطعه

چو کم خوردن طبیعت شد کسی را - چو سختی پیشش آید - سهل گیرد *
و گر تن پرورست اندر فراخی - چو تنگی بیند - از سختی بعیرد *

بیت

تنور شکم دم بدم تافتن مصیبت بود روز نا یافتن *

حکایت ۷

یکی از حکما پسر را نهی کردی از خوردن بسیار - که سیری شخص را رنجور کند * گفت - ای پدر! گرسنگی مردم را بکشد * نشنیده؟ که ظریفان گفته اند - که بسیری مردن به که بگرسنگی جان سپردن * پدر گفت - اندازه نگهدار * قوله تعالی - کُلُوا وَ اشْرَبُوا وَ لَا تُسْرِفُوا *

بیت

نه چندان بخور که دهانت بر آید - نه چندان که از ضعف جانت بر آید *

باب سوم

کسی گفتش - چه نشینی؟ که فلان در این شهر طبعی کریم دارد و کرمی عمیم -
 میان بخدمت آزادگان بسته است و بر در دلبا نیسته - اگر بر صورت حالت چنانکه
 هست توقف یابد - پاس خاطر عزیزت را منت دارد و غنیمت شمارد * گفت -
 خاموش - که در گرسنگی مردن به که حاجت پیش کسی بردن *

قطعه

هم رُقعۀ دُوختن به و اِزَلَمِ کُنُجِ صبر - کر بهر جامه رُقعۀ بر خواجگان نوشت *
 حقاً - که با عَقوبَتِ دوزخ برابرست رفتن بپایِ مردی همسایه در بهشت *

حکایت ۴

یکی از مُلوکِ عجم طبیبی حاذق بخدمت مُصطفی (صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم) فرستاد *
 سالی در دیارِ عرب بود - کسی بتجربتی پیش او نیامد و مُعالجَتی نخواست * روزی
 پیش پیغمبر (صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم) آمد و گله کرد - که مرا برای مُعالجَتِ اصحاب
 فرستاده اند و کسی در این مُدَّتِ التَّفَاتی نکرد - تا خدمتی - که بر این بنده مُعین
 است - بجای آورد * رسول صلعم فرمود - که این طائفه را طریقی است - که تا ایشان را
 گرسنگی غالب نشود - چیزی نخورند - و هنوز اشتهای باقی بود که دست از طعام
 بدارند * حکیم گفت - موجبِ تندرستی همیذست * زمینِ خدمت ببوسید و
 برفت *

مثنوی

سخن آنکه کُند حکیم آغاز - یا سر انگشت سوی لُقمۀ دراز -
 که ز ناگفتش خلل زاید - یا ز ناخوردنش بجان آید -
 لاجرم حکمتش بود گفتار - خوردنش تندرستی آرد بار *

حکایت ۵

سیرتِ اَرشدیر بابکان آمده است - که حکیم عرب را پرسید - که روزی چه مقدار
 باید خورد؟ گفت - صد درم سنّت کفایت کند * گفت - این مقدار چه قوت
 دهد؟ حکیم گفت - هَذَا الْمِقْدَارُ يَحْمِلُكَ وَمَا زَادَ عَلَيَّ ذَلِكَ فَانْتَ حَامِلُهُ - یعنی -
 این قدر آرد - و هرچه بر این زیاده کنی تو حَمَالِ آنی *

حکما گفته اند - اگر آبِ حیات فروشد - فی المثل - بآب روی - دانا بخرد - که مُردن بعلت به از زنده گانی بذلت *

بیت

اگر حَفْظِ خوری از دستِ خوشخوی - به از شیرینی از دستِ ترش روی *

حکایت ۱۱

یکی از علما خورنده بسیار داشت و کفایتِ اندک * با یکی از بزرگان - که حُسنِ ظنِ بلیغ در حق او داشت - حالِ خود بگفت * روی از توقع او درهم کشید - و تعرضِ سؤال از اهلِ ادب در نظرش قبیح آمد *

قطعه

ز بخت رویِ ترش کرده پیشِ یارِ عزیز مَرَو - که عیشِ برو نیز تلخ گردانی *
بحاجتی که روی تازه رو و خندان باش - فرو نه بدد کاری کُشاده پیشانی *
آورده اند - که در وظیفه او زیادت کرد و از ارادت کم * پس از چند روز چون بر قرارِ معبودش ندید - گفت -

بیت

بِئْسَ الْمَطَاعِمُ حِينَ الذَّلِّ يَكْسِبُهَا - الْقَدَرُ مُنْتَصِبٌ وَالْقَدَرُ مَخْفُوضٌ *

بیت

نامِ افروزد و آبِ رویم کاست * بی نواگویی به از مذلتِ خواست *

حکایت ۱۲

درویشی را ضرورتی پیش آمد * کسی گفتش - فلان نعمتی بی قیاس دارد - اگر بر حاجتِ تو وقوف یابد - همانا که در قضای آن توقف روا ندارد * گفت - من او را نمی دانم * گفت - مَنّت رهبری کنم * دستش گرفت و بمنزلِ آن شخص در آورد * درویش یکی را دید لب فرو هشته - و ابرو بهم کشیده - و تند و ترش نشسته * بر گشت و سخن نگفت * یکی گفتش؟ چه گفتی - و چه کردی؟ گفت - عطای او بِلَقای او بخشیدم *

باب سوم

قطعه

با آن که در وجودِ طعامست حظّ نفس - رنج آورد طعام که بیش از قدر بود *
گر گُلشکر خوری بتکلف - زیان بود - و ز نان خشک دیر خوری - گُلشکر بود *

حکایت ۸

رنجوری را گفتند - که دلت چه میخواید؟ گفت - آنکه دلم چیزی نخواهد *

بیت

مَعْدَه چو پُرگشت و درون درد خاست - سود ندارد همه اسبابِ راست *

حکایت ۹

بقالی را درمی چند بر صوفیان گرد آمده بود * هر روز مطالبه کردی و سخنهای با خُشونت
گفتی * اصحاب از تعنّت او خسته خاطر همی بودند - و جز تحمل چاره
نبود * صاحب دلی بشنید - بخندید * گفت - نفس را وعده دادن بطعام آسانتر
ست که بقال را بدرم *

قطعه

ترکِ احسانِ خواجه اولیتر کاحتمالِ جفایِ یوآبان *
بتمنایِ گوشتِ مُردنِ به که تقاضایِ زشتِ قصابان *

حکایت ۱۰

جوانمردی را در جنگِ تاتار جراحاتی هولناک رسید * کسی گفتش - فلان بازرگان نوشدارو
دارد - اگر بخوای - باشد که قدری بدهد * و گویند که آن بازرگان به بخل چنان معروف
بود که حاتمِ طائی بسجا *

بیت

گر بجایِ نانش اندر سفره بودی آفتاب - تا قیامت روزِ روشن کس ندیدی در جهان *
جوانمرد گفت - نوشدارو از وی نخواهم - که بدهد یا ندهد - اگر دهد - منفعت کند و
نکند * باری خواستن ازو کُشنده است *

بیت

هر چه از دُنوانِ بعثت خواستی - در تنِ افرویدی و از جان کاستی *

حکایت ۱۴

حاتم صاعی را گفتند: از خود بزرگِ همت تر در جهان کسی دیده؟ گفت: بلی - روزی چهل شتر قربان کرده بودم و امراي عرب را طلب نموده - ناگاه بحاجتی بگوشه صحرا رفتم - خر کشي را دیدم پشته خار فراهم آورده - گفتم: بمهمانی، حاتم چرا نرو؟ که خلقي بر سماط او گرد آمده اند * گفت:

بیت

هر که من از عمل خویش خورَد - مِنَّتِ حَاتِمِ طَائِي نَبَرَد *
مهر او را بهمت و جوانمردی برتر از خود دیدم *

حکایت ۱۵

موسی (علیه السلام) درویشی را دید که از برهنگی بریگ اندر شده * گفت: ای موسی! دعا کن تا حق تعالی مرا کفانی دهد * موسی دُعا کرد و برفت * پس از چند گاهی دیدش گرفتار و خلقي بر او گرد آمده * گفت: این را چه حالتست؟ گفتند: خمر خورده است و عریده کرده و یکی را کشته - اکنون قصاص فرموده اند * شعر

گُریده مسکین - اگر برداشتی - تُخَمِ کُنْجِشک از جهان برداشتی *

شعر

عاجز - باشد که دستِ قدرت یابد - برخیزد و دستِ عاجزان بر تابد *
موسی (علیه السلام) بحکمت جهان آفرین اقرار کرد و از تجاسر خویش استغفار * قَالَ اللَّهُ تَعَالَى - وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ *

شعر

مَاذَا أَخَاضَكَ يَا مَغْرُورُ! فِي الْخَطَرِ - حَتَّى هَلَكْتَ؟ فَلَيْتَ النَّعْلُ لَمْ تَطِرْ!

نظم

سِفله - چو جاه امد و سیم و زرش - سیلی خواهد بحقیقت سرش *
آن نه شنیدی که حکیمی چه گفت؟ مَر هَمَان به که نباشد پرش *

باب سوم

قطعه

میر حاجت بنزدیک ترش روی - که از خوی بدش فرسوده گردی *
اگر گوئی - غم دل با کسی گوی - که از رویش بنقد آسوده گردی *

حکایت ۱۳

سالی در اسکندریه خشک سالی پدید آمد - چنانکه عنان طاقیت درویشان از دست رفته بود - و درهای آسمان بر زمین بسته - و فریاد اهل زمین بآسمان در پیوسته *

قطعه

نماید جانور از وحش و طایر و ماهی و مور - که بر فلک نشد از نا مرادی افغانش *
عجب که دود دل خلق جمع می نشود - که ابر گردد و سیلاب دیده بارانش *
در چنین سالی مُخَنَّتِي (دور از دوستان! که سخن در وصف او گفتن ترک دبست - خاصه در حضرت بزرگان - و بطریق اِهمال از آن درگذشتن هم نشاید که طائفه بر عجز گوینده حمل کنند * برین دو بیت اختصار کردم *

قطعه

تقری گر گُشد مُخَنَّتِ را - تقریرا عوض نباید گُشت *
چند باشد چو جسر بغدادش - آب در زیر و آدمی بر پشت ؟
اندکی دلیل بسیاری بود و مشتی نمونه خرواری (*) چنین شخصی - که طرفی از نعمت او شنیدی - در آن سال نعمت بیکران داشت - تنگدستانرا زر و سیم دادی و مسافرانرا سفره نهادی * گروهی درویشان - که از جور فاقه بجان آمده بودند - آهنگ دعوت او کردند و بمن مشاورت آوردند - سر از موافقت ایشان باز زدم و گفتم -

قطعه

خورد شیر نیم خورده سگ و در بسختی بمیرد اندر غار *
تن به بیچارگی و گرسنگی - و دست پیش سقّه مدار *
گرفردون شود بنعمت و جاه - بی هنرا بهیچ کس شمار *
پرنیان و نسیم بر نا اهل - لاجورد و طلاست بر دیوار *

حکایت ۱۸

هرگز از جورِ زمانِ فزایدۀ بودم - و از گردشِ آسمانِ رویِ در هم نکشیده - مگر وقتی که
پایم برهنه بود و استطاعتِ پایِ پوشی نداشتیم * بجایِ کوفه در آمدم دلتنگ - یکی را
دیدم که پای نداشت - شکرِ نعمتِ حق بجای آوردم و بر بی کفشی صبر کردم *
قطعه

مُرعِ بریانِ بچشمِ مردمِ سیر کمتر از برگِ ترّ بر خوانست -
و آنکه را دستگاه و قدرت نیست - شلغم پخته مُرعِ بریانست *

حکایت ۱۹

یکی از ملوک با تنی چند از خاصان در شکارگاهی بنیستان از شهر دور افتاد * شب
در آمد - از دور دهی دیدند ویران و خانه دهقانی در آن * ملک گفت - شب
آجا رویم تا زحمتِ سرما کمتر باشد * یکی از وزرا گفت - لایقِ قدرِ بلند پادشاه نباشد
بخانه دهقانی رکبِ آجا کردن - همین جای خیمه زنیم و آتش برافروزیم * دهقانرا
خبر شد - ما حضری ترتیب کرد - و پیشِ سلطان حاضر آورد - و زمینِ خدمت
ببوسید و گفت - قدرِ بلندِ سلطان بنزول کردن در خانه دهقان نازل نشدی - و لیکن
نخواستند تا قدرِ دهقان بلند شود * ملک را سخن او مطبوع آمد - شبانگاه بمنزل او
نزول کرد * دهقان خدمتِ پسندیده کرد * بامدادان ملک باو خلعت و نعمت داد *
شدیم که قدمی چند در رکابِ سلطان میرفت و میگفت -

قطعه

ز قدر و شوکتِ سلطان نگشت چیزی کم - از التّفاتِ بهممان سرایِ دهقانی -
کلاه گوسه دهقان بافتاب رسید - که سایه بر سرش نهند خون تو سلطانی *

حکایت ۲۰

گدای را حکایت کنند - که نعمتِ وافر اندوخته بود * یکی از پادشاهان گفتش - می
نماید که مالِ بیکران داری - به برخی از آن مارا دستگیری کن - که مهربانی پیش آمده
است - چون ارتفاعِ یرسد وفا کرده شود * گفت - ای خداوندِ روی زمین! لایقِ قدرِ

باب سوم

حکمت

پدر را عسل بسیارست - اما پسر گرمی دارست *

بیت

آن کس که توانگرت نمیکرداند - او صلحت تو از تو به میداند *

حکایت ۱۶

اعرابی را دیدم - در حلقهٔ جوهریان بصره حکایت می کرد - که وقتی در بیابانی راه می کرده بودم و از زاد با من چیزی نمانده - دل بر هلاک نهادم * ناگاه کیسهٔ منم پر از مروارید - که هرگز آن ذوق و شادی فراموش نکنم - که پنداشتم که گندم پریانست یا رزق - و باز - آن تلخی و ناامیدی - چون معلوم کردم که مرواریدست *

قطعه

در بیابان خشک و ریگ روان تشنه را در دهان چه در چه صدف *
مرگ بی توشه - کافران از پای - در کمر بند او چه زر چه خرب *

حکایت ۱۷

یکی از عرب در بیابان از غایت تشنگی می گفت -

شعر

یا لیتَ قَبْلَ مَنِّی - یوماً اَفْزُ بِمَنِّی -
نَهْیَ تَلَّعَمَ رُکْبَتی - فَاظَلُّ اَملاً قَرِی -

همچنین در قاع بسیط مسافری راه می کرده - و قوت و قوتش باخر آمده - و درمی چند بر میان داشت * بسیار بگردید - راه بجای نبرد و بسختی هلاک شد * طائفه رسیدند - درمهارا دیدند پیش رویش نهاده و بر خاک نیشته -

قطعه

گر همه زر جعفری دارد - مرگ بی توشه بر نگیرد کام *
در بیابان فقیر گرسنه را شلغم بخته به ز نقره خم *

نظم

آن شنیدستی که وقتی تاجری در بیابانی بیفتاد از سُتور -
گفت - چشم تَنگِ دنیا دارا یا قناعت پُر کند یا خالِ کُور *

حکایت ۲۲

مالداري را شنیدم که به بخل چنان معروف بود که حاتم طائي بسخا * ظاهرِ حالش بنعمتِ
دنیا آراسته - و خستِ نفس در نهادش همچنان مُتمکِن تاججائي که ناني را بجاني از دست
ندادی - و گُرهٔ ابو هریره را بلقمهٔ نواختی - و سگِ اصحابِ کُفرا اسخواني نینداختی *
في اجملة کسی خانهٔ او را ندیدی در کُشاده - و سَفَرهٔ او را سر کُشاده *

بیت

درویش بجز بوي طعامش نشمیدی - مرغ از پسِ نان خوردن او ریزهٔ نچیدی *
شنیدم که بدریای مغرب راهِ مصر بر گرفته بود و خیالِ فرعونِی در سر کرده * بدی
مُخالفِ گردِ کشتی بر آمد - و دریا در جوش آمد * حتّی اِذَا ادْرَکَ الْفَرَقَ -

بیت

با طبعِ ملوآت چه کند دل که نسازد ؟ شرطهٔ همهٔ وقتی نبود لائقِ کشتی -
دستِ دعا بر آورد و فریادِ بی فائدهٔ کردن گرفت - فَإِذَا رَكَبُوا فِي الْفُلِّ دَعَا اللَّهَ
مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ *

بیت

دستِ تضرع چه سود بندهٔ محتاج را ؟ وقتِ دعا بر خدا و وقتِ کرم در بن *
قطعه

نظم

از زر و سیم راحتی برسان - خویشان هم تمعّی بر گیر *
و آنکه این خانه از تو خواهد ماند - خشتی از سیم و خشتی از زر گیر *
آورده اند که در مصر اقاربِ درویش داشت * بعد از هلاکِ او ببقیتِ مالِ او توانگر
شدند و جامه‌های کهنهٔ بمرگِ او بدریدند - و خزو دمیاطی ببریدند * هم در آن هفته
بکی را دیدم از ایشان بر باد پائی روان و غلامی در پیِ دوان * با خود گفتم -

باب سوم

برگوازی نباشد دست بمال چون من گدای آلوده کردن - که جو جو بگدائی فراهم آورده ام * گفت - غمی نیست - که بقاتار میدهم - الْحَبِیَّاتُ لِلْحَبِیْثِیْنَ *

بیت

قَالُوا عَجِبُ الْكَلَسِ لَيْسَ بِطَاهِرٍ قُلْنَا نَسَدٌ بِهِ شُقُوقُ الْمَبْرُزِ *

بیت

گر آب چاه نصرانی نه پاکست - جهود مرده میشوئی - چه پاکست ؟ شنیدم که سراز فرمان ملک باززد و حُجَّت پیش گرفت و شوخ چشمی نمود * ملک فرمود تا مضمون خطاب را بر جر و توبیخ از وی مستخلص کردند *

مثنوی

بلطافت چو بر نیاید کار - سر بی حرمتی کشد ناچار *
هر که بر خویشتن نبخشاید - گر نبخشد کسی برو شاید *

حکایت ۲۱

بازرگانی را دیدم که صد و پنجاه شتر بار داشت و چهل بنده خدمتکار * شبی در جزیره کیش مرا بحجرت خویش برد و همه شب نیار امید از سخنهای پرباش گفتن - که فلان انبازم بترکستانست - و فلان بضاعت بهزدوستان - و این قبائل فلان زمینست - و فلان مال را فلان کس ضمین * گاه گفتم که خاطر اسکندریه دارم - که هوایش خوشست - و باز گفتم - نی - دریای مغرب مشوشست * سعدیا - سفری دیگر در پیشست * گر آن کرده شود - بقیّت عمر بگوشه بنشینم * گفتم - آن کدام سفرست ؟ گفت - گورگرد پارسی بچین خواهم بردن - که شنیدم قیمت عظیم دارد - و از آنجا کاسه چینی بروم برم - و دیبای رومی بپند - و پولاد هندی بحلب - و آبکینه حلبی به یمن - و بُرد یمانی ببارس - از آن پس ترک سفر کنم و بدکانی نشینم * چندانی ازین مایخولیا فرو گفت که بیش طاقت گفتنش نماند * گفت - ای سعدی ! تو هم سخنی بگویی از آنها که دیدی و شنیدی * گفتم -

حکایت ۲۵

بله‌ی را دیدم خلعتی ثمین در بر و مرکبی تازی در زیر و قصبی مصری بر سر * کسی
گفت - سعدی! چگونه می‌بینی این دیدبانی معلم بر این حیوان لا یعلم؟ گفتم -
خطی زشتست که بآب زر نوشتست *

شعر

قَدْ شَابَهُ بِالْوَرَى حِمَارٌ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خَوَارُ *

قطعه

بادمی نتوان گفت مانند این حیوان - مگر دُرَاعَه و دَسْتَار و نَقْشِ بیرونش
بگرد در همه اسبابِ مِلْکِ هستی او - که هیچ چیز نیایی حلال جز خورش *

قطعه

شریف - اگر مُتَضَعِف شود - خیال مبدد که پایگاه بلندش ضعیف خواهد شد *
ور آستانهٔ سیمین بزمِ زر کوبند - گمان مبر که یهودی شریف خواهد شد *

حکایت ۲۶

دزدی گدای را گفت - شرم نداری که از برای جوی سیم دست پیش هر لئیم دراز
میکنی؟ گفت -

بیت

دستِ دراز از یی یَک حَبَّهٔ سِیم به که بُرَنَد بدانگی دو نیم *

حکایت ۲۷

مُشْت زنی را حکایت کنند - که از دهرِ مُخَالَفِ بَغْغان آمده بود - و از حلقِ فَرَاخ و
دستِ تَنگ بجان رسیده * شکایت پیش پدر بُرد و اِجَازت خواست که عزیم
سفر دارم - مگر بَقَوَتِ بازو گاهی فرا چنگ آرم *

بیت

فَضْل و هُنر ضَالَعَسْت تا نُمَایند - عُد بر آتش نهند و مُشْک بَسایند *
پدر گفت - ای پسر! خیالِ مُحَال از سر بدر کن - و پای قناعت در دامن سلامت
کش - که بزرگان گفته اند - دولت نه بکوشیدندست - چارهٔ آن کم جوشیدندست *

باب سوم

قطعه

وَه - که گر مُرده باز گردیدی بمیان قبیلَه و پیوند -

رَد میراث سخت تر بودی وارثانرا ز مرگِ خودِشانود *

بسابقه معرفتی که در میان ما بود آستینش گرفتم و گفتم -

بیت

بخور - ای نیک سیرت سَره مرد ! کانِ نِگونِ بختِ گِرد کرد و نخورد *

حکایت ۲۳

صیّادی ضعیف را ماهی قوی در دام افتاد * طاقتِ ضبطِ آن نداشت - ماهی برو

غالب آمد و دام از دستش در رُبود و برفت * متحیر شد و گفت -

قطعه

شد غلامی که آبِ جو آرد - آبِ جو آمد و غلام ببرد *

دام هر بار ماهی آوردی - ماهی این بار رفت و دام ببرد *

دیگر صیّادان دریغ خوردند و ملامتش کردند - که چنین صیّدی در دامت افتاد و

ن توانستی نگاه داشتن ! گفت - ای برادران ! چه توان کرد ؟ مرا روزی نبود و ماهی را

همچنان روزی مانده بود - و حکما گفته اند - صیّاد بی روزی در دجله مَهی نگیرد -

و ماهی بی اجل بر خُشکی نمیرد *

بیت

صیاد نه هر بار شکاری ببرد - باشد که یکی روز پلنگش بدرد *

حکایت ۲۴

دست و پا بُریده هزار پائی را بُگشت * صاحب دلی برو بگذشت و گفت - سُبکان الله !

آنکه با هزار پای که داشت - چون اجلش فرا رسید - از بی دست و پای نوانست

گُرخت *

مثنوی

چو آید ز بی دشمن جانِ ستان - به بندد اجل پای مردِ دوان *

در آن دم که دشمن پدایی رسید - کمانِ کیانی نباید دشید *

سوم - خوبروغی - که درون صاحب‌دلان بمخالطت او میل کند - که بزرگان گفته اند -
که اندکی جمال به از بسیاری مال و روی زیبا مرهم دل‌هایی خسته است و کلید در‌های
بسته - لا جرم صحبتش را غنیمت شمارند و خدمتش را منت دارند *

قطعه

شاهد آنجا که رود عزت و حرمت ببند - و برانند بقرش پدر و مادر خویش *
پیر طأوس در آوازی مصاحف دیدم - گفتم - این منزلت از قدر تو می بینم بیش *
گفت - خاموش! هر آن کس که جمالی دارد - هر کجا پای نهد دست بدارندش پیش *

نظم

چون در پسر موافقت و دلبری بود - اندیشه نیست گر پدر از وی بری بود *
او گهرست * گو - صدف اندر میان مباح ! در یتیم را همه کس مشتري بود *
چهارم - خوش آوازی - که به حجره داودی آب از جریان و مرغ از طیران باز دارد *
پس بوسیلت این فضیلت دل مردمان صید کند - و ارباب معنی بمنادمت او
رغبت نمایند *

شعر

و سَمِعِي إِلَيَّ حُسْنَ الْأَغَانِي - مَنْ ذَا الَّذِي جَسَّ الْمَنَانِي *

قطعه

چه خوش باشد آواز نرم و حزین بگوش حریفان مست صبح *
به از روی زیباست آواز خوش - که آن حظ نفس ست و این قوت روح *
پنجم - پیشه‌وری - که بسعی بازو کفافی حاصل کند - تا آب رویش از بهر نان ریخته
نشود - که خردمندان گفته اند -

قطعه

گر بغریبی رود از شهر خویش - سختی و محنت نبرد پاره دوز *
ور بخرابی فتد از مملکت - گرسنه خسپد ملک نیم روز *
چنین صفتها که بیان کردم در سفر موجب جمعیت خاطرست و داعیه طیب

باب سوم

بیت

کس نتواند گرفت دامن دولت بزور - کوشش بی فائده است و سعه بر ابروی کبر *

بیت

اگر بهر سر مویت دو صد هنر باشد - هنر بکار نیاید چو بخت بد باشد *

بیت

چه کند زورمند و ازون بخت ؟ بازوی بخت به که بازوی سخت *
پسر گفت - ای پدر ! فوائد سفر بسیارست - و عوائد آن بیشمار - از نزهت خاطر و
چرمنافع و دیدن عجائب و شنیدن غرائب و تفریح بلدان و مجاورت خلل و تحصیل
جاه و علم و ادب و مزید مال و مکنت و معرفت یاران و تجربت رورگاران - چندان
سالکان طریقت گفته اند -

قطعه

تا بدوکان خانه در گسروی هرگز - ای خام ! آدمی نشوی *
برو - اندر جهان تفرج کن - پیش از آن روز که جهان یروی *
پدر گفت - ای پسر ! منافع سفر - برین نعمت که گفتی - بسیارست - لیکن مستم پنج
طائفه راست - نخستین بازرگانی - که با وجود نعمت و مکنت و غلامان و کنیزان
دلاویز و شاگردان چابک و تیز هر روز شهری و هر شب بمقامی و هر دم بتفرجگاهی از
نعیم دنیا متمتع شود *

قطعه

منعم بکوه و دشت و بیابان غریب نیست - هر جا که رفت خیمه زد و خوابگاه ساخت *
و آنرا که بر مرکب جهان نیست دست رس - در زاد بوم خویش غریبست و ناشناخت *
دوم - عالمی - که بمنطق شیرین و کلام نمکین و قوت فصاحت و مایه بلاغت هر جا
که رود بخدمتش اقدام نمایند - و هر جا که نشیند اکرام کنند *

قطعه

وجود مردم دانا مثال زرو طلاست - که هر کجا که رود قدر و قیمتش دانند *
بزورگ زاده نادان بشهروا ماند - که در دیار غریبش بهیچ نتانند *

زبان ثنا بر کشود * چندانکه زاری کرد یاری نکردند * ملّاح بی مروت ازو بخنده بر
گردید و گفت -
شعر

بی زر نتوانی که کنی بر کس زور - گر زر داری - بزور محتاج نه *
شعر

زر نداری - نتوان رفت بزور از دریا * زور ده مرد چه باشد؟ زریک مرد بیار *
جوانرا دل از طعنه ملّاح بهم بر آمد * خواست ازو انتقام کشد * کشتی رفته بود * آواز
داد - که اگر بدین جامه که پوشیده ام قناعت میکنی دریغ نیست * ملّاح طمع در
جامه کرد و کشتی باز گردانید *

بیت

بدوزن شره دیده هوشمند * در آرد طمع مرغ و ماهی ببند *
چندانکه دست جوان بریش و گریبان ملّاح رسید او را بخود در کشید و بی محابا فرو
کوفت * یارانش از کشتی بدر آمدند که پشتی کنند * درشتی دیدند - پشت
بگردانیدند * جز این چاره ندانستند که بمصالحات گرایند و باجرت مسامحت نمایند *

مثنوی

چوپرخاش بینی - تحمل بیار - که سهلی به بندد در کار زار *
لطافت کن آجا که بینی ستیز - نبرد قبر نرم را تیغ تیز *
بشیرین زبانی و لطف و خوشی توانی که پیلی بموئی کشی *
بعذر ماضی در قدمش افتادند - و بوسه چند بِنفاق بر سر و چشمش دادند - و بکشتی
در آوردند - و روان شدند * تا برسیدند بستونی که از عمارت یونان در آب ایستاده
بود - ملّاح گفت - کشتی را خللی هست - یکی از شما - که زور آورتر باشد - بدین ستون
بر رود و خطام کشتی بگیرد - تا از عمارت عبور کنیم * جوان بغرور دلاوری که در سر
داشت از خصم دل آزرده نیندیشید - و قول حکمارا کار نبست که گفته اند - هر
کرا رنجی رسانیدی - اگر در عقب آن صد راحت رسانی - از پاداش آن یک رنج
ایمن مباش - که پیگان - اگرچه از جراحت بدر آید - آزار آن در دل بماند *

باب سوم

عیش - و آنکه ازین جمله بی بهره است - بخیالِ باطل در جهان پرو و دیگر کسش نام و نشان نبرد و نشنود *

قطعه

هر آنکه گردشِ گیتی بکین او برخاست - بغیر مصلحتش رهبری کند ایام *
 کبوتری که دگر آشیان نخواهد دید - قضا همی بردش تا بسوی دانه و دام *
 پسر گفت - ای پدر! قول حکمارا چه گونه مخالفت کنم؟ که گفته اند - رزق - اگرچه مقسومست - اما با مصابیح حصولِ آن تعلق شرطست - و بلا - اگرچه مقدورست - از ابواب دخولِ آن حذر واجب

قطعه

رزق هر چند بی گمان برسد - شرط عقلست جُستن از درها *
 گرچه کس بی اجل نخواهد مُرد - تو مَرُو در دهانِ اژدها *
 درین صورت که منم با پیلِ دمان بزمن و با شیرِ زبان پنجه در افکنم - پس مصلحت آنست که سفر کنم - که ازین بیش طاقتِ بی نوائی نمی آرم *

قطعه

چون مرد بر فُتاد ز جای و مقامِ خویش دیگرچه غم خورد؟ همه آفاق جای اوست
 هر شب توانگری بسرائی همی رود - درویش هر کجا که شب آمد سرای اوست *
 مرد خدا بمشرق و مغرب غریب نیست - هر جا که می رود همه ملکِ خدای اوست *
 این بگفت و پدر را وداع کرد و همت خواست و روان شد و باخویشتن همی گفت -

بیت

هنرور - چو بختش نباشد بکام - بجائی رود کس ندانند نام *
 تا برسید بکنارِ آبی که سنگ از صلابتِ او بر سنگ همی آمد - و خروشش بفرسنگ همی رفت *

بیت

سهمگین آبی که مرغابی درو ایمن نبود - کمترین موج آسیاسنگ از کنارش در ربود *
 گروهی مردمان را دید هر یک بقراضه در معبر نشسته * جوانرا دستِ عطا بسته بود *

دزدان - چنان که حکایت کنند - که اعرابی را درمی چند گرد آمده بود - بشب از تشویشِ دزدان تنها در خانه خوابش نمیدرد * یکی را از دوستان پیش خود خواند - تا وحشتِ تنهایی بدیدار او مُتَصَرِّف کند * شبی چند در صحبت او بود * چندان که بر درمهایش وقوف یافت - بتمامی ببرد و سفر کرد * بامدادان بدیدندش غریبان و گریان * کسی گفتش - حال چیست ؟ مگر آن درمهای ترا دزد یرد ؟ گفت - لا و اللّٰه - بدرقه برد *

قطعه

هرگر ایمن ز یار نه نشستم - تا بدانستم آنچه خصلت اوست *
 زخم دندان دشمنی بقرست - که نماید بچشم مردم دوست *
 یاران ! چه دانید که این هم از جمله دزدان باشد - و بعیاری در میان ما تعبیه شده ؟
 تا بهنگام فرصت یارنرا خبر کند * مصلحت آن می بینم که مر او را خفته بگذاریم و رخت برداریم * کاروانیانرا تدبیر پیر استوار آمد و مهابتی از مشیت زن در دل گرفتند - رخت برداشتند و جوانرا خفته بگذاشتند * آنکه خبر یافت که آفتاب بر کتفش تافت * سر بر آورد - کاروانیانرا ندید * بی چاره بسی بگردید و راه بجائی ندانست * تشنه و گرسنه و بی‌توا روی بر خاک و دل بر هلاک نهاده میگفت -

بیت

مَنْ ذَا يُحَدِّثُنِي وَ مَرَّ الْعَيْسُ - مَا لِلْغَرِيبِ سِوَيِ الْغَرِيبِ أَنْيْسُ *

بیت

درشتی کند با غریبان کسی - که نا بوده باشد بْغْرِیْبِ بسی *

مسکین درین سخن بود که پسر پادشاهی بصید از لشکریان دور افتاده و بر بالای سرش ایستاده * این سخن بشنید و در هیأتش همی نگریست - دید صورتِ ظاهرش پاکیزه و سیرتِ حالش پریشان * پرسید - که از کجائی ؟ و بدین جایکه چه گونه افتادی ؟ برخی از آنچه بر سر او رفته بود اعادت کرد * ملک زاده را بر حالتِ تباہ او رحمت آمد - خلعت و نعمت داد - و معتمدی با وی فرستاد تا بشهر خویش آمد * پدر بدیدن او شادمانی کرد و بر سلامتِ حالش شکر گذارد * شبانگاه از آنچه بر سر او گذشته

باب سوم

بیت

چه خوش گفت یکتاش با خیل‌تاش ! چو دشمن خراشیدی ایمن مباحث *

قطعه

مَشُو ایمن - که تنگ دل گردی چون ز دستت دلی بتنگ آید *

سنگ بر باره حصار مزن - که بُود کز حصار سنگ آید *

چندانکه مقود کشتی بر ساعد پیچید و بر بالای ستون رفت - ملاح زمام از کفش در گسلانید و کشتی براند * بیچاره متکبر بماند * روزی دو بلا و محنت کشید * روز سوم خوابش گریبان گرفت و در آبش انداخت * بعد از شبانروزی دگر بر کنار افتاد - از حیاتش رمقی مانده بود - برگ درختان خوردن گرفت و بیخ گیاهان بر آوردن * تا اندک مایه قوت یافت - سر در بیابان نهاد و همی‌رفت تا از تشنگی بی طاقت شد * بسر چاهی رسید * قومی بر او گرد آمده بودند و شربت آبی به پیشیزی همی آشامیدند * جوان را چیزی نبود - چندانکه طلب کرد و بیچارگی نفوذ رحمت نیاوردند * دست تعدی دراز کرد - میسر نشد * تنی چند را فرو کوفت - مردان غلبه کردند و بی محابا بزدند - مجروح شد *

قطعه

پشه چو پر شد بزند پیل را با همه مردی و صلابت که او ست *

مورچگان را چو بُود اِتِّفاق - شیرِ ژبان را بدرانند پوست *

بحکمِ ضرورت در پی کاروانی افتاد و برفت * شبانگاه برسیدند بمقامی که از دزدان پر خطر بود * کاروانیان را دید لرزه بر اندام افتاده و دل بر هلاک نهاده * گفت - اندیشه مدارید - که درین میان یکی منم که تنها پنجاه مرد را جواب دهم - و دیگر جوانان هم یاری کنند * کاروانیان را بلا ف او دل قوی گشت - و بصحبتش شادمانی کردند - و بزد و آبش دستگیری واجب داشتند * جوان را آتشِ معده بالا گرفته بود - و عذاب طاقت از دست رفته * لقمه جند از سرِ اشتها تناول کرد و دمی چند آب در پی آشامید - تا دیو درویش بپارامید و خوابش در ریود و بخفت * پیر مردی جهان دیده در کاروان بود * گفت - ای یاران ! من ازین بدرقه شما اندیشناکم بیش از آن که از

تا انگشتی را بر گنبدِ عضه نصب کردند - تا هر که تیر از حلقه انگشتی بگذراند -
 خاتم وی را باشد * اتفاقاً چهار صد حکم انداز در خدمتِ ملک بودند - بپنداختند -
 جمله خطا کردند * مگر کودکی که بر بامِ ریاطی ببازچه تیر هر طرف همی انداخت -
 بادِ صبا تیرِ او را از حلقه انگشتی گذرانید * خلعت و نعمت یافت - و خاتم بوی
 ارزانی داشتند * آورده اند که پسر تیر و کمان را بسوخت * گفتندش - که چرا چنین
 کردی ؟ گفت - تا رونقِ نخستین بر جای بماند *

قطعه

که بود کز حکیم روشن رای بر نیاید درست تدبیری *
 گاه باشد که کودکی نادان بغلط بر هدف زند تیری *

حکایت ۲۸

درویشی را شنیدم که در غاری نشسته بود و در بروی جهان بسته - و ملوک و سلاطین را
 در چشم او شوکت نمانده *

قطعه

هر که بر خود در سؤال کشاد - تا بمیرد نیازمند بود *
 از بگذار و پادشاهی کن ! گردن بی طمع بلند بود *

یکی از ملوک آن طرف اشارت کرد - که توقع بکرم و اخلاقِ بزرگان آنست - که بدان
 و نعمت با ما موافقت کنند * شیخ رضا داد - بحکم آن که اجابتِ دعوتِ سنت
 است * دیگر روز ملک بعد از قدمش رفت * عابد برخاست و ملک را در کنار گرفت
 و تَلَطُّف کرد و ثنا گفت * چون ملک رفت یکی از اصحاب پرسید - که چندین
 ملاطفه که تو امروز با پادشاه کردی خلافِ عادت بود * گفت - نشنیده که
 گفته اند -

بیت

هرکرا بر سِماط بنشستی - واجب آمد بخدمتش برخاست *

بود از حالت کشتی و جور ملّاح - و جفای روستایان بر سر چاه - و غدر کاروانیان در راه - با پدر میگفت * پدر گفت - ای پسر! نگفتمت بهنگام رفتن - که تبهی دستارِ دست دلیری بسته است و پنجه شیر شکسته ؟

بیت

چه خوش گفت آن تهیدستِ سلحشور ! جوی زر بهتر از پنجاه من زور *
پسر گفت - ای پدر ! تا رنج نبری گنج بر نداری - و تا جان در خطر نهدی بر دشمن ظفر نیایی - و تا دانه بر نیفشانی خرم بر نگیری - نبینی که باندک رنجی که بدم چه راحت حاصل کردم ؟ و بنیشتی که خوردم چه مایهٔ عسل بدست آوردم ؟

بیت

گرچه بیرون ز رزق نتوان خورد - در طلب کاهلی نشاید کرد *

بیت

غواص گر اندیشه کند کام نهنگ - هرگز نکند در گرانمایه بچنگت *
آسیا سنگت زیرین متحرک نیست - لا جرم تحمل بار گران همیکند *

قطعه

چه خورد شیر شرز در بن غار ؟ باز افتاده را چه قوت بود ؟
گر تو در خانه صید خواهی کرد - دست و پایت چو عنکبوت بود *
پدر گفت - ای پسر ! درین نوبت ترا فلک یآوری کرد و اقبال رهبری - تا گلت از خار و خارت از پا بدر آمد - و صاحب دولتی بتو رسید و بر تو بخشود - و کسر حالت را بتفقدی جبر کرد - و چنین اتفاق نادر افتد - و بر زادرحکم نتوان کرد * زینهار تا گرد این دام نگردی *

بیت

صیاد نه هر بار شکاری ببرد - باشد که یکی روز پلنگش بدرد *
چنان که یکی از ملوک پارس - حرسها الله تعالی ! نگینی گرانمایه در انگشتری داشت * باری بحکم تفرج با تنی چند از خاصان بمصلای شیراز بیرون رفت - فرمود

باب چهارم در فوائدِ خاموشي

حکایت ۱

يکي از دوستان گفتم - که اِمْتِنَاعِ سخن گفتنم بعَلَّتِ آن اختيار آمده است - که غالب اوقات در سخن نيک و بد اتفاق مي افتد و ديده دشمنان جز بر بدی نمی افتد * گفت - دشمن آن به که نيکي نه بيند *

شعر

وَ اخُو الْعَدَاوَةِ لَا يَمُرُّ بِصَالِحٍ - إِلَّا وَ يَلْمِزُهُ بِكَذَابٍ اَشِرٍ *

بیت

هنر بچشمِ عداوتِ بزرگتر عیبی ست * گلست سعدی - و در چشمِ دشمنانِ خارست *

بیت

نور گیتی نُرُوزِ چشمه هور زشت باشد بچشمِ موشکِ کور *

حکایت ۲

بازرگانی را هزار دینار خسارت افتاد - پسر را گفت - نباید که با کسی این سخن در میان نَبَی * گفت - ای پدر! فرمانِ تراست - نکویم - و لیکن باید که مرا بر فائده این مطلع گردانی که مصلحت در نهان داشتن چیست؟ گفت - تا مُصِیبتِ دو نشود - یکی نقصانِ مایه - و دُومِ شَمَاتِ همسایه *

بیت

مگو آنده خویشت با دشمنان - که "لَا حَوْلَ" گویند شادی کُنان *

حکایت ۳

جوانی خردمند از فنونِ فضائلِ حظّی وافر داشت و طبعی نافذ * چندان که در محافل

باب سوم

مثنوی

گوش تواند که همه عمر وی نشنود آواز دلف و چنگ و نی -
 دیده شکبند ز تماشای باغ - بی گل و نسرین بسر آرد دماغ -
 گر نبود بالش آگنده پر خواب توان کرد حجر زیر سر -
 ورنه بود دلبر همخوابه پیش - دست توان کرد در آغوش خویش -
 وین شکم می هنر پیچ پیچ صبر ندارد که سازد به هیچ *

باب چهارم

حکایت ۶

سجبانِ وائل را در فصاحت بی نظیر نهاده اند بحکم آنکه بر سر جمع سالی سخن گفتی و لفظی مکرر نکردی - و اگر همان سخن اتفاق افتادی بعبارتی دیگر بگفتی - و از جمله آدابِ ندمای حضرت پادشاهان یکی اینست *

مثنوی

سخن - مُر چه دلبند و شیرین بود - سزاوارِ تصدیق و تحسین بود -
چو باری بگفتی - مگو باز - پس - که حلوا چو یکبار خوردند و بس *

حکایت ۷

یکی را از حکما شنیدم - که میگفت - هرگز کسی بجهل خویش اقرار نکرده است - مگر آن کس که چون دیگری در سخن باشد - همچنان تمام نا گفته - سخن آغاز کند *

مثنوی

سخن را سرست - ای خردمند! و این مملور سخن در میان سخن *
خداوند تدبیر و فرهنگ و هوش نگوید سخن تا نه بیند خموش *

حکایت ۸

قتی چند از نزدیکان سلطان محمود حسن میمندی را گفتند - که سلطان امروز چه گفت ترا در فلان مصلحت؟ گفت - بر شما هم پوشیده نماند * گفتند - آنچه با تو گوید - که ظهیر سریر سلطنتی و مُشیر تدبیر مملکت - با مثال ما گفتن روا ندارد * گفت - با اعتماد آن که داند که با کسی نگویم - پس چرا همی پرسید؟

بیت

نه هر سخن که بر آید بگوید اهل شناخت * بپسر شاه سر خویش در نشاید باخت *

حکایت ۹

در عقد بیع سرائی مترّد بودم * جهودی گفت - بخیر - که من از کدخدایان قدیم این محلّتم - وصف این خانه - چنانکه هست - از من بپرس - که هیچ عیبی ندارد *
گفتم - بجز این که تو همسایه من باشی *

باب چهارم

دانشمندان نشستی زبان از گفتن به بستی * باری پدر گفتش - ای پسر! تو نیز از آنچه دانی چرا نگویی؟ گفت - ترسم که از آنچه ندانم پرسند و شرمسار گردم *

قطعه

آن شنیدی؟ که صوفی می‌گفت زیر نعلینِ خویش می‌خفتی چند -
آستینش گرفت سرهنگی - که بیا - نعل بر سترورم بند *

بیت

نگفته - ندارد کسی با تو کار - ولی - چون بگفتی - دلیلش بیار *

حکایت ۴

یکی را از علمای معتبره مُناظره افتاد با یکی از ملاحده لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَيَّ حِدَه * بِحُجَّتْ با او
بر نیامد * سپهر بینداخت و برگشت * کسی گفتش - تَرَا - با چندین علم و ادب که
داری - با بی‌دینی بر نیامدی؟ گفت - عِلْمٌ مِنْ قُرْآنست و حدیث و گفتارِ مشائخ -
و او بدینها مُعَلِّقِد نیست و نمیشنود - مرا شنیدنِ کُفَرِ او بچه کار آید؟

بیت

آن کس که بقرآن و خبر زو نرهی - آنست جوابش - که جوابش ندهی *

حکایت ۵

جالینوس حکیم ابله‌ای را دید - دست در گریبان دانشمندی زده بود و بی‌حرمتی
میکرد * گفت - اگر این دانا بودی کار او با نادان بدینجا نرسیدی - که گفته اند -

مثنوی

دو عاقل را نباشد کین و پیگار - نه دانائی ستیزد با سُبُکسار *
اگر نادان بوحشت سخت گوید - خردمندش بنرمی دل بجوید *
دو صاحب دل نگه دارند موئی - همیدون سرکش و آزرَم جوئی *
و گر از هر دو جانب جاهلانند - اگر زنجیر باشد - بگسلانند *
یکی را زشت خوئی داد دشنام - تحمل کرد و گفت - ای نیک فرجام !
بترزانم که خواهی گفت "آنی" - که دانم عیب من چون من ندانی *

بیت

اِذَا نَهَقَ الْخَطِيبُ أَبُو الْفَوَارِسِ - لَهُ صَوْتُ يَهْدُ اصْطَخَرَ فَارِسَ *

مردم قریه - بعلت جاهي که داشت - بلیتش همیکشیدند و اذیتش مصلحت نمی‌دیدند - تا یکی از خطبای آن اقلیم - که با او عداوت نهانی داشت - باری پُرسش آمده بودش - گفت - ترا خوابی دیده ام * گفت - خیر باد - چه دیده؟ گفت - چنان دیدم که آواز خوش داشتی و مردم از انقباس تو در راحت بودند * خطیب لختی اندیشید و گفت - مُبارک خوابست که دیدی - که مرا بر عیب خود واقف گردانیدی * معلوم شد که آواز ناخوش دارم - و خلق از من در رنجند * عهد کردم که پس ازین خطبه بخوانم *

قطعه

از صحبتِ دوستان برنجم - کاخلای بدم حسن نمایند -
عَیْمِ هنر و کمال بینند - خرم گل و یاسمن نمایند *
کودشمن شوخ چشم بی‌بال - تا عیب مرا بمن نمایند ؟

حکایت ۱۳

یکی در مسجدِ سنجار بانگِ نماز گفتی باوازی که مُسَمِّعان را ازو نفرت آمدی - و صاحبِ آن مسجد امیری بود عادل و نیک سیرت - نحواستش که دل آزرده گردد - گفت - ای جوانمرد ! این مسجد را مودّنانِ قدیمند که هر یکی را پنج دینار مرسوم مقرر داشته ام - اکنون ترا ده دیدار میدهم تا بجای دیگر بروی * برین اتفاق افتاد و برفت * بعد از مدّتی در گذری پیشِ امیر باز آمد و گفت - ای خداوند ! بر من حیف کردی - که از آن بقعه ام بده دینار بیرون کردی * آنجا که اکنون رفته ام بیست دینار میدهند تا جای دیگر روم - قبول نمی‌کنم * امیر بخندید و گفت - زنهار نستانی - که زود باشد که به پنجاه دینار راضی گردند *

بیت

به تیشه کس نخرشد ز روی خارا گل چنان که بانگِ درشت تو میخراشد دل *

باب چهارم

قطعه

خاتمه را - که چون تو همسایه است - ده درم سیم کم عیار ارز -
لیکن امیدوار باید بود - که پس از مرگ تو هزار ارز *

حکایت .

یکی از شعرا پیش امیر دزدان رفت و ثنا بگفت * فرمود تا جامه ازو بدر کردند *
سگان در قفا افتدند * خواست تا سنگی بردارد - زمین یخ گرفته بود - عاجز شد *
گفت - این چه حرام زاده مردمانند ! که سگ را کشاده و سگ را بسته * امیر از غره
می دید - بشنید - بخندید و گفت - ای حکیم ! چیزی بخواه * گفت -
جامه خود می خواهم - اگر انعام فرمائی *

مصرع

رَضِينَا مِنْ نَوَالِكَ بِالرَّحِيلِ

بیت

امیدوار بود آدمی بخیر کسان - مرا بخیر تو امید نیست - بد مرسان !
سالار دزدان را برو رحمت آمد - جامه او را باز فرمود - و قبای پوستینی بر آن مزید
کرد - و درمی چند بداد *

حکایت ۱۱

مُنَجِّمِ بخانه در آمد - یکی مرد بیگانه دید با زن او بهم نشسته * دشنام داد و سقط
گفت * فتنه و آشوب بر خاست * صاحب دلی برین حال واقف شد و گفت -

بیت

تو بر آوج قلم چه دانی چیست - چون ندانی که در سرای تو کیست ؟

حکایت ۱۲

خطیبی کَرِیهُ الصَّوتِ خود را خوش آواز پنداشتی و فریاد بیهوده برداشتی * گفتی
نَعِيقُ غَرَابِ الْبَيْنِ در پرده الحان اوست - یا آیت "إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ"
در شان او *

باب پنجم

در عشق و جوانی

حکایت ۱

حسن میمندی را گفتند - که سلطان محمود چندین بنده صاحب جمال دارد که هر یک بدیع جهانی اند - چه گونه است که با هیچ کدام آن میل خاطر ندارد که با ایاز - با وجود آنکه زیاده حسن ندارد؟ گفت - نشنیده؟ که هر چه در دل آید در دیده نکو نماید *

قطعه

کسی بدیده انکار گر نگاه کند - نشان صورت یوسف دهد بذاخوبی *
و گر چشم ارادت نظر کنی در دیو - فرشته ات بنماید بچشم و کروی *

مثنوی

هر که سلطان مرید او باشد - گر همه بد کند - نکو باشد *
و آن که را پادشه بیندازد - کسش از خیل خانه نفوزد *

حکایت ۲

گویند - خواجه را بنده نادر الحسن بود * با وی بسبیل مودت و دیانت نظری داشت *
با یمنی از دوستان گفت - دریغ ! این بنده من - با حسن شمائلی که دارد - اگر زبان دراز و بی ادب نبود - چه خوش بودی ! گفت - ای برادر ! چون اقرار دوستی کردی - توقع خدمت مدار - که چون عاشقی و معشوقی در میان آمد - مالکی و مملوکی برخاست *

قطعه

خواجه با بنده پری رخسار - چون در آید ببازی و خنده
چه عجب گر چو خواجه حکم کند - وین کشد بار ناز چون بنده :

باب چهارم

حکایت ۱۳

ناخوش آوازی ببانگِ بلند قرآن می خواند * صاحب دلی برو بگذشت و گفت - ترا
مُشاهده چندانست ؟ گفت - هیچ * گفت - پس چرا این همه خود را زحمت
میدهی ؟ گفت - از برای خدا میخوانم * گفت - از بهر خدا بخوان !

بیت

مگر تو قرآن بدین نمط خوانی - ببری رونقِ مسلمانی *

مثنوی

تو که در بندِ خویشتن باشی - عشقِ بازی دروغ زن باشی *
گر نیایی بدوست ره بُردن - شرطِ عشقست در طلبِ مردن *

بیت

گر دستِ دهد که آستینش گیرم - ورنه بروم بر آستانش میرم *
مُتعلّقان را - که نظر در کارِ او بود و شفقتِ بروزگارِ او - پندش دادند و بندش نهادند -
سودی نکرد *

بیت

پند ارچه هزار سودمندست - چون عشق آمد - چه جلی پندست ؟

ایضاً

دردا - که طبیبِ صبر میفرماید - وین نفسِ حریص را شکر می باید *

مثنوی

آن شنیدی ؟ که شاهدهی بیهفت با دل از دست رفته می گفت -

تا ترا قدرِ خویشتن باشد - پیشِ چشمِ چه قدر من باشد ؟

آورده اند که مر آن پادشاه زاده را که مطمحِ نظرِ او بود خبر کردند که جوانی بر
سرِ این کویِ مداومت میکند خوش طبع و شیرین زبان - سخنانِ غریب و نُکتهای
لطیف از وی میشنوند - چنین مینماید که شوری در سر دارد و دل آشفته است *
پسردانست که دل آویخته اوست و این گردِ بلا انگیخته او - مرکبِ بجائِبِ او راند *
چون دید که بنزدیکِ او می آید - بگریست و گفت -

بیت

آن کس که مرا بُگشت باز آمد پیش - مانا که دلش بسوخت بر کُشته خویش *

چندانکه ملاحظت کرد و پرسید - که از کجائی ؟ و چه نام داری ؟ و چه صنعت
دانی ؟ مسکین در قعرِ محبت چنان مستغرق بود که مجالِ دم زدن نداشت - و لطیفان
گفته اند -

باب پنجم

بیت

غلام آبکش باید و خشت زن - بُود بنده نازنین مُشت زن *

حکایت ۳

پارستانی را دیدم بمحبت شخصی گرفتار آمده و رازش از پرده بیرون افتاده * چندان که غرامت و ملامت کشیدی - ترک اتصال او نکردی و گفتی -

قطعه

کوتاه نکند ز دامن دست - و خود بزنی بتیغ تیزم *
غیر از تو ملان و ملجا ام نیست - هم در تو گرینم ار گرینم *
باری ملامتش کردم و گفتم - که عقل نفیست را چه شد که نفس خسیست برو غالب
آمد؟ زمانی بتفکر فرو رفت و گفت -

قطعه

هر کجا سلطان عشق آمد - نماید قوت بازو تقوی را محل *
پاک دامن چون زید بیچاره اوفتاده تا گریبان در وحل ؟

حکایت ۴

یکی را دل از دست رفته بود و ترک جان گفته - و مطمئن نظرش جای خطرناک و در
ورطه هلاک - نه لقمه که متصور شدی که بکام آید - و یا مرغی که بدام افتد *

بیت

چو در چشم شاهد نیاید زرت - زر و خاک یکسان نماید برت *
یاران بطریق نصیحتش گفتند - که ازین خیال محال تجنّب کن - که خلقی هم بدین
هوس که تو داری اسیرند و پای در زنجیر * بنالید و گفت -

قطعه

دوستان گو - نصیحتم مکنید - که مرا دیده بر ارادت اوست *
جنگ جوین بزور پنجه و کتف دشمنان را کشند - و خوبان دوست *
شرط مودت نباشد باندیشه جان دل از مهر جانان بر داشتن *

حکایت ۶

شبِ یادِ درم که یارِ عزیزم از درِ در آمد - چنان بی خود از جلی بر جستم که چراغم باستین کُشته شد *

شعر

سَرِّی طَیْفُ مَنْ یَجْلُو بَطْلَعَتِهِ الدَّجْلُ خَیْلاً یُرَافِقُنِی عَلَی اللَّیْلِ هَادِیاً *
 أَتَانِی الَّذِی أَهْوَاؤُهُ فِی عَكْسِ الدَّجْلِ فَقُلْتُ لَهُ أَهْلاً وَ سَهْلاً وَ مَرْحَباً
 شِکِفت آمد از بختم - که این دولت از کجا ؟

پس بنشست و عتاب آغاز نهاد - که چرا در حال که مرا دیدی چراغ بُکشتی ؟
 گفتم - گمان بردم که آفتاب بر آمد - و دیگر آنکه ظریفان گفته اند -

قطعه

چون گرانی به پیشِ شمع آید - خیزش اندر میانِ جمع بکُش -
 و رِشکر خنده ایست شیرین لب - آستینش بگیر و شمع بکُش *

حکایت ۷

دوستی داشتم و مُدتها ندیده بودم - روزی مرا پیش آمد * گفتم - کجائی ؟ که مشتاق
 بودم * گفت - مشتاقی به که ملولی *

مثنوی

دیر آمدی - ای نگارِ سرْمست ! زودت ندهم ز دامنِ دست *
 معشوقه که دیر دیر بیند - آخر به از آنکه سیر بیند *
 شاهد که با رویقان آید بجفا کردن آمده است - بحکمِ آنکه از غیرت و مُضادت خالی
 نباشد *

بیت

إِذَا جِئْتَنِي فِي رُقْعَةٍ لِيَتَزَوَّرَنِي - وَأَنْ جِئْتَ فِي صَلَاحٍ فَأَنْتَ مُحَارِبٌ *

قطعه

بیگِ نفس که در آمیخت یار با اغیار بسی نماند که غیرت و جود من بکشد *
 بخنده گفت - که من شمعِ جمعم - ای سعدی ! مرا از آن چه - که پروانه خویشتن بکشد ؟

باب پنجم

شعر

اگر خود هفت سَع از بر بخواني - چو آشتي - الف بي تي نداني *
 گفتش - چرا با من سخن نگوئي ؟ که از حلقه درويشانم - بلکه حلقه بگوش ايشانم *
 آنکه بقوتِ استيناسِ محبوب از ميان تلاطمِ امواجِ محبت سر بر آورد و گفت -

بيت

عجبست با وجودت که وجود من بماند - تو بگفتن اندر آئي و مرا سخن بماند *
 اين نگفت و نعره بزد و جان بحق تسليم کرد *

بيت

عجب از کشته نباشد بدر خيمه دوست - عجب از زنده - که چون جان بدر آورد سليم *

حکایت ۵

يکي از مُتعلّمان کمال بهنجتي داشت و طيب لهنجتي - و مُعلّم را از آنجا که حسّ
 بشريتست با حُسنِ بشره او ميل تمام بود - تا حدّي که غالب اوقاتش درين بودي
 که گفتي -

قطعه

نه آنچنان بتو مشغولم - اي بهشتي روي ! که ياد خويشتنم در ضمير مي آيد *
 ز دیدنت نتوانم که دیده بر بندم - و گر مُقابله بينم - که تير مي آيد *
 باري پسر گفتش - آنچنان که در آداب درس من نظر مي فرمائي - در آداب نفس
 من نيز تأمل فرماي - تا اگر در اخلاق من ناپسندي باشد - بر آن مُطلع گردان - تا
 بدفع آن بکوشم * گفت - اين از ديگري پرس - که آن نظر که با تو مرا ست - جز
 هنر نمي بينم *

قطعه

چشم بداندیش - که بر کنده باد ! عیب نماید هنرش در نظر -
 در هنري داري و هفتاد عیب - دوست نبیند بجز آن يك هنر *

در عُنُقَوَانِ جوانی - چنان که افتد دانی - با شاهد پسری سری داشتیم بحکمِ آن که حلّی داشت طیبُ الادا - و خنقی داشت کالبدِ اِذَا بَدَا *

بیت

آنکه نباتِ عارضِ آبِ حیات میخورد - در شکرش نِگه کند هرکه نبات میخورد *
اتفاقاً بخلافِ طبع از وی حرکتی دیدم - نپسندیدم - دامن از صحبتِ وی در کشیدم -
و مهرهٔ مهر او بر چیدم و گفتم -

بیت

برو - هرچه میبایدت پیش گیر - سر ما نداری - سر خویش گیر *
شنیدم که میرفت و میگفت -

بیت

شبیره گر وصلِ آفتاب نخواهد - رونقِ بازارِ آفتاب نکاهد *
این بگفت و سفر کرد - و پیریشانی او در دلِ من اثر کرد *

شعر

فَقَدْتُ زَمَانَ الْوَصْلِ وَ الْمَرْءَ جَاهِلٌ بِقَدْرِ لَذِيذِ الْعَيْشِ قَبْلَ الْمَصَائِبِ *

بیت

باز آی و مرا بُکش - که پیشست مُردن خوشتر که پس از تو زندگانی بُردن *
بعد از مدّتی باز آمد آن حلّی داوُدی مُتغیّر شده و جمالِ یوسفی بزبان آمده و بر
سیبِ زخنداناش چون بهی گردی نشسته و رونقِ بازارِ حُسنش شکسته - مُتَوَقَّع که در
کفارش گیرم - کناره گرفتیم و گفتم -

مثنوی

تازه بهار تو کُنون زرد شد - دیگِ مَنه - کاتش ما سرد شد *
چند خرامی و تکبر کنی ؟ دولتِ پارینه تصور کنی ؟
پیش کسی رو که طلبگار تُست - ناز بر آن کن که خریدار تُست *

باب پنجم

حکایت ۸

یاد دارم که در ایام پیشین من و دوستی چون دو مغز بادام در پوستی مُحبّت
میداشتیم * ناگاه اِتّفاقی غیبت اُفتاد * پس از مُدّتی که باز آمد - عتاب ساز کرد و
گله آغاز نهاد - که درین مُدّت قاصدی نفرستادی * گفتم - دریغ آمد - که دیده قاصد
بجمال تو روشن گردد و من محروم *

قطعه

یارِ دیرینه مرا گو - بزبان توبه مده - که مرا توبه بشمشیر خواهد بودن *
رشک آید که کسی سیرِ نکه در تو کند - باز گویم - که کسی سیر خواهد بودن *

حکایت ۹

دانشمندی را دیدم بمحبّت شخصی گرفتار و راضی بگفتار - جور فراوان بُردی و تحمل
بی کران نمودی * باری بطریق نصیحتش گفتم - میدانم که ترا در محبّت این منظور
علّتی نیست و بنای این مودّت بر ذلّتی - لائقِ قدرِ علماء نباشد خود را مُتهم کردن
و جور بی ادبان بردن * گفت - ای یار! دستِ عتاب از دامنِ روزگار بدار - که
بارها درین مصلحت که تو می بینی فکر کرده ام و اندیشه نموده * صبر بر جفا سهلتر
مینماید که صبر ازو *

مثنوی

هر که دل پیشِ دلبری دارد - ریش در دستِ دیگری دارد -
آهوی پالهنّگ در گردن نتواند بخویشتن رفقن *
و حکما گفته اند - بر مجاهده دل نهان آسانترست که چشم از مشاهده بر گرفتن *

مثنوی

روزی از دوست گفتمش - زینهار! چند از آن روز کردم استغفار *
نکند دوست زینهار از دوست - دل نهادم بر آنچه خاطر اوست *
آنکه بی او بسرنشاید بُرد - گر جفائی کند - ببايد برد *
گر بلطفم بنزد خود خواند - و بر بقهرم برآند - او داند *

باب پنجم

قطعه

علي الصّباح بروي تو هر که بر خيزد - صبايحِ روزِ سلامت برو مسا باشد *
 بد اختری چو تو در صحبت تو بایستی - ولي - چنانکه توئی - در جهان کجا باشد؟
 عجبت آن که غراب هم از مجاورتِ طوطي بجان آمده بود و ملول شده - لا حول
 کفان از گردشِ گيتي همي ناليد - و دستهاي تغابن بر يکديگر همي ماليد و ميگفت -
 اين چه بختِ نگوشت و طالعِ دين و ايامِ يو قلمون؟ لائقِ قدرِ من آنستي که با زاغي
 بر ديوارِ باغي خرامان همي رقصي *

بيت

پارسا را بس اين قدر زندان - که بُود در طویلۀ زندان *
 تا چه گنه کردم که روزگارم بعُقوبتِ آن در سِلکِ صحبتِ چنین ابلهي خود راي و نا
 جِسِ خیره روی چنین بند و بلا مبتلا گردانیده است؟

قطعه

کس نياید بپاي ديواري - که بر آن صورتِ نگار کنند *
 گر تر در بهشت باشد جاي - ديگران دوزخ اختيار کنند *
 اين مثل بدان آورده ام تا بداني - که چندان که دانارا از نادان نفرتست - نادان را نيز
 از صحبتِ دانا و خشتست *

قطعه

زاهدي در ميانِ زندان بود - زان ميان گفت شاهدي بلخي -
 گر ملولي ز ما - ترش منشين - که تو هم در ميان ما تلخي *

رباعي

جمعي چو گل و لاله بهم پیوسته - تو هيضم خُشک در ميان شان رُسته -
 چون باد مخالف و چو سرما ناخوش - چون برف نشسته و چو يخ بر بسته -

حكايت ۱۳

رفيقي داشتم - که سالها با هم سفر کرده بوديم و نمک خورده و حقوقِ صحبت ثابت
 شده * آخر بسببِ اندکِ نفعي آزارِ خاطرِ من روا داشت و دوستي سپري شد - و

باب پنجم

قطعه

سبزه در باغ - گفته اند - خوشست - داند آن کس که این سخن گوید -
 یعنی از روی نیکوان خط سبز دل عشاق بیشتر جوید *
 بوستان تو گندنا زاریست - بس که بر میکنی و میروید *

ایضاً

گر صبر کنی در نونی - موی بُناگوش - وین دولتِ ایامِ نکوئی - بسر آید *
 گردست بجان داشتمی - همچو تو بر ریش - نگذاشتمی تا بقیامت که بر آید *

قطعه

سؤال کردم و گفتم - جمالِ رویت را چه شد ؟ که مورچه بر گردِ ماه جوشیدست *
 جواب داد - ندانم چه بود رویم را - مگر بمانم حسنم سیاه پوشیدست *

حکایت ۱۱

یکی از علمارا پرسیدند - که کسی با ماهِ روئی در خلوت نشسته و درها بسته و رفیقان خفته و نفس طالب و شهوت غالب - چنان که عرب گوید - التَّمَرُّيَانَعُ وَ النَّاطُورُ غَيْرُ مَانِعٍ - هیچ کس باشد که بقوتِ بازوی پرهیزگاری بسلامت ماند ؟ گفت - اگر از ماهِ رویان بسلامت ماند - از زبانِ بدگویان بی ملامت نماند *

شعر

وَ إِن سَلِمَ الْإِنْسَانُ مِنْ سُوءِ نَفْسِهِ - فَمِنْ سُوءِ ظَنِّ الْمُدَّعِي لَيْسَ يَسْلَمُ *

بیت

شاید پس کارِ خویشتن بنشستن - لیکن نقوانِ زبانِ مردم بستن *

حکایت ۱۲

طوطی را با زاغی در قفس کردند * طوطی از قفس مشاهده او مجاهده میبرد و میگفت -
 این چه طلعتِ مکروهست و هیأتِ ممقوت و منظرِ ملعون و شمائلِ ناموزون ! یا غرابِ
 البین یا لیتَ بینی و بینک بعد المشرقین !

قابِ آفتاب نیاوردم - و التَّجَا بسایه دیواری بردم - مُتَرَقِّب که کسی حرارت مرا به
 برف آبی فرو نشاند * ناگاه از تاریکی دِهْلِیزِ خانه روشنائی پدافت - یعنی - جمالی که
 زبان فصاحت از بیانِ صباحتِ آن عاجز آید - چنانکه در شبِ تاریک صبح بر آید -
 یا آبِ حیات از ظلمات بدر آید - قدحی برفِ آب در دست گرفته و شکر در آن
 ریخته و بعرق بر آمیخته * ندانم بگلانش مُطِیب کرده بود - یا قطره چند از گُلِ رویش
 در آن چکیده * فی الجملة شربت از دستِ نگارینش بر گرفتم و بخوردم و عمر از سر
 گرفتم و گفتم -

شعر
 ظَمَأُ بِقَلْبِي لَا يَكَادُ يُسِيفُهُ رَشْفُ الزُّلَالِ وَلَوْ شَرِبْتُ حُورًا *

قطعه

خُرمِ آن فروخته طالع را - که چشم بر چنین روئی فِتَد هر بامداد -
 مستِ می بیدار گردد نیم شب - مستِ ساقی روزِ محشر بامداد *

حکایت ۱۰

سالی محمد خوارزم شاه با خطا از برای مصلحتی صلح اختیار کرد * بجای کاشغر در
 آمدم - پسری را دیدم در خوبی بغایت اعتدال و نهایت جمال - چنانکه در امثال او
 گویند -

نظم

مُعَلِّش همه شوخی و دلبری آموخت - جفا و ناز و عتاب و ستمگری آموخت *
 من آدمی بچنین شکل و خوی و قد و روش ندیده ام - مگر این شیوه از پری آموخت *
 مُقَدِّمَهُ نَحْوِ زَمْخَشَرِی در دست - همی خواند "ضَرْبَ زَیدِ عَمْرَوُا کَانَ مُتَعَدِّيًا" * گفتم -
 ای پسر! خوارزم و خطا صلح کردند و زید و عمرو را همچنان خُصومت باقیست *
 بخندید و مَولَدِم پرسید * گفتم - خَالِکِ پالِکِ شیراز * گفت - هیچ از سخنان سعدی یاد
 داری ؟ گفتم -

نظم

بَلِیتُ بِنَحْوِیْ یَصُولُ مُغَاظِبًا عَلِیَّ کَرِیدَ فِی مُقَابَلَةِ عَمْرُو *
 عَلِیَّ جَرِّ ذَیْلِ لَیْسَ یَرْفَعُ رَأْسَهُ وَ هَلْ یَسْتَقِیمُ الرِّفْعُ مِنْ عَمِلِ الْعِجْرِ *

با این همه از هر دو طرف دلبستگی بود - بحکم آن که شنیدم که روزی دو بیت از سخنان من در مجمعی می خواند -

قطعه

نگار من چو در آید بخنده نمکین - نمک زیاده کند بر جراحت ویشان *
 چه بودی - ار سر زلفش بدستم افتادی - چو آستین کریمان بدست درویشان *
 طائفه از دوستان بر لطف این سخن - نه که بر حسن سیرت خویش - گواهی داده بودند و آفرین کرده - و او هم در آن جمله مبالغه نموده و بر قوت صحبت دیرین تأسف خورده و بخطای خویش معترف شده * معلوم کردم که از طرف او هم رغبتی هست - این چند بیت نوشتم و صلح کردم *

قطعه

نه مارا در میان عهد وفا بود ؟ جفا کردی و بد عهده نمودی *
 بیکبار از جهان دل در تو بستم - ندانستم که بر گردی بزودی *
 هنوزت گرسر صلحست - باز آی - کنان مقبولتر باشی که بودی *

حکایت ۱۴

یکی را زنی صاحب جمال در گذشت - و مادر زن پیر فرتوت بعلت کابین در خانه او بماند * مرد از مجاورت او بجان آمده بود و چاره نداشت * یکی از دوستان پرسیدش - که چه گونه در فراق یار عزیز؟ گفت - نا دیدن زن بر من چنان دشوار نمی آید که دیدن مادر زن *

مثنوی

گل بتاراج رفت و خار بماند - گنج برداشتند و مار بماند *
 دیده بر تارک سنان دیدن - خوشتر از روی دشمنان دیدن *
 واجبست از هزار دوست بُرید - تا یکی دشمنت نباید دید *

حکایت ۱۵

یاد دارم که در آیام جوانی گذر داشتم بکوئی و نظر داشتم بعا روهی در تموزی - که حُرورش دهان بخوشانیدی و سموش مغز اسُخوان بخوشانیدی * از ضعف بشریت

تا نفقه کند - دزدانِ خفاجه ناگاه بر کاروان زدند و اموال ببرندند * بازگارانِ گریه و زاری کردن گرفتند و فریاد بی فائده برداشتند -

بیت

(گر تضرع کنی و گر فریاد - دزد زر باز پس نخواهد داد)
مگر آن درویش - که بر قرار خویش مانده بود و متغیر نشده * گفتم - مگر آن معلوم ترا
دزد نبرد ؟ گفت - بلی - بردند - و لیکن مرا بدان چندان اُلفت نبود که بوقت
مُفارقت خسته خاطر باشم *

بیت

نباید بستن اندر چیز و کس دل - که دل بر داشتن کاریست مُشکل *
گفتم - مُناسِبِ حالِ منست آنچه گفتی - که مرا در عهدِ جوانی با جوانی اتّفاق
مُخالطت بود و صدقِ مودّت - تا بجائی که قبلاً چشم جمالِ او بودی - و سودِ سرمایه
عمرم وصالِ او *

قطعه

مگر ملائکه بر آسمان - و گرنه بشر بحسنِ صورتِ او در زِمی نخواهد بود *
بدوستی ! که حرامست بعد ازو صحبت - که هیچ نطفه جو او آدمی نخواهد بود *
ناگاه پائی وجودش بگلِ اجل فرو رفت و دُودِ فراق از دودِ مانش بر آمد - روزها بر
سرِ خاکش مجاورت کردم - و از جمله یکی که بر فراقِ او گفتم ایفست -

قطعه

کاش آن روز که دریائی تو شد خارِ اجل - دستِ گیتی بزدی تیغِ هلاکم بر سر !
تا درین روز جهان بی تو ندیدی چشم - این منم بر سرِ خالِ تو - که خاکم بر سر *

قطعه

آنکه قرارش نگرقتی و خواب - تا گل و نسرين نقشانیدی نُخست -
گردشِ گیتی گلِ رویش بر رخت - خارِ بنان بر سرِ خاکش برست *
بعد از مُفارقتِ او غم کردم و نیتِ جزم که بقیّتِ عمر فرسِ هوس در نوردم و گرد
مُجالست نکردم *

لحتمی باندیشه فرو رفت و گفت - غالب اشعار او بزبان فارسیست - اگر بگوئی -
 بفهم نزدیکتر باشد - کَلِمَ النَّاسَ عَلَيَّ قَدَرِ عُقُولِهِمْ * گفتم -

مثنوی

طبع ترا تا هوس نحو کرد - صورت عقل از دل ما محو کرد *
 ای دل عشاق بدام تو صید ! ما بقو مشغول - تو با عمرو و زید *
 بامدادان - که عزم سفر کردم - کسی گفتش - که فلان سعدیست * دوان آمد و تَلَطَّف
 نمود و تأسَف خورد که چندین مُدَّت نگفتی که سعدی منم - تا شکر قُدومِ بزرگوارت را
 میان بخدمت بستمی * گفتم -

مصرع

با وجودت ز من آواز نیامد که منم *
 گفتا - چه شود اگر چند روز بیاسائی تا بخدمت مستفید گردیم ؟ گفتم - نتوانم
 بحکم این حکایت -

مثنوی

بزرگی دیدم اندر کوهساری قناعت کرده از دنیا بغاری *
 چرا - گفتم - بشهر اندر نیائی - که باری بنده از دل برکشائی ؟
 بگفت - آجا پری رویان نغزند - چو گِل بسیار شد - پیلان بلغزند *
 این بگفتم و بوسه چند بر روی یکدیگر دادیم و وداع کردیم *

مثنوی

بوسه دادن بروی یار چه سود - هم در آن لحظه کردنش پدرود !
 سیب - گوئی - وداع یاران کرد - روی زین سوی سرخ زان سو زرد *

شعر

إِنْ لَمْ أَمُتْ يَوْمَ الْوَدَاعِ تَأْسَفًا - لَا تَحْسِبُونِي فِي الْمَوَدَّةِ مُنْصَفًا *

حکایت ۱۷

خرقه پوشی در کاروان حجاز همراه ما بود * یکی از امرای عرب مر او را صد دینار بخشید

شعر

مَا مَرَّ مِنْ ذِكْرِ الْحَمِي بِمِسْمَعِي لَوْ سَمِعْتُ وَرَقَ الْحَمِي صَاحَتْ مَعِي *
يَا مَعْشَرَ الْخُلَّانِ ! قُولُوا لِلْمَعَا فِي - لَسَبَّ تَدْرِي مَا بِقَلْبِ الْمُوجَعِي !

نظم

تندرستان را نباشد دردِ ریش - جز به همدردی نگویم دردِ خویش *
گفتن از زنبور بی حاصل بود با یکی در عمرِ خورد ناخورده نیش *
تا ترا حالی نباشد همچو ما - حالِ ما باشد ترا افسانه پیش *
سوزِ من با دیگری نسبت مکن - اونمک بر دست و من بر عضو ریش *

حکایت ۱۹

قاضي همدان را حکایت کنند - نه با نعل بند پسری سرخوش داشت و نعلِ دلش
در آتش * روزگاری در طلبش مُتَلَهِّف بود و پویان و مترصد و جویان و بر حسب
واقعۀ گویان -

رباعي

در چشم من آمد آن سیهی سرو بلند - بر بود دلم ز دست و دریای نگیرد *
این دیده شوخ میکشد دل بکمند - خواهی که بکس دل ندهی - دیده ببند *
شنیدم که در ره گذری پیش قاضي باز آمد و برخی ازین مُعامله بسمعش رسیده بود -
زائدُ الوصف رنجید و دشنام بی تحاشا داد و سقط گفت و سنگ برداشت و هیچ از
بی حرمتی فرو نگذاشت * قاضي یکی را از علمای معتبر که همعنان او بود گفت -

بیت

آن شاهدهی و خشم گرفتن بینش - و آن عقده بر ابروی قرش شیرینش *
و عرب گوید - ضَرْبُ الْحَبِيبِ زَبِيبٌ *

بیت

از دست تو مُشت بر دهانی خوردن خوشتر که بدست خویش نانی خوردن *

باب پنجم

قطعه

سود دریا نیک بودی - گر نبودیم مَوج - صُحبتِ کُل خوش بودی - گر نیستی تَشویشِ خار *
دوش - چون طَاس - می نازیدم اندر باغ و صل - دیگر امروز از فِرَاقِ یار می ییچم چو مار *

حکایت ۱۸

یکی از مُلُکِ عرب را حکایتِ لیلی و مَجنون بگفتند و شورشِ احوالِ او - که با کمالِ فضل و بلاغت سر در بیابان نهاده است و زمامِ اختیار از دست داده و با حیوانات انس گرفته * بفرمود تا حاضرش آوردند و ملامت کردن گرفت - که در شرفِ نفسِ انسان چه خلل دیدی که خوی بهائم گرفتی و ترکِ عِشرتِ مردم گفتی ؟ مَجنون بذلید و گفت -

شعر

و رَبِّ صَدِيقٍ لِّمَنِي فِي وَاَدِهَا * اَلَمْ يَرْهَا يَوْمًا فَيُوضِعْ لِي عَذْرِي *

قطعه

کاش آنان که عیبِ من جُستند - رویت - ای دِلِستان ! بدیدندی !
تا بجایِ تُرنج در نظرت بیخبر دستها بُریدندی *
تا حقیقتِ معنی بر صورتِ دعوی گواه آمدمی - فَذَلِكَ الَّذِي لَمُتَنِّي فِيهِ * ملک را در دل آمد که جمالِ لیلی مطالعه کند - تا چه صورتست که موجبِ چندین فتنه است * بفرمود تا در احیاءِ عرب بگردیدند و بدست آوردند و پیشِ ملک در صحنِ سراچه بداشتند * ملک در هیأتِ او نظر کرد - شخصی دید سیاه فام ضعیف اندام * در نظرش حقیر نمود - بحکمِ آنکه کمترین خدمِ حرم او بجمال ازو پیش بود و بزینت بیش * مَجنون بفراسِست دریافت * گفت - ای ملک ! از درِ چَهِ چشمِ مَجنون جمالِ لیلی بایستی مطالعه کردن - تا سِرِّ مشاهدهٔ او بر تو تجلّی کردی *

مثنوی

ترا بر دردِ من رحمت نیاید - رفیقِ من یکی هم درد باید -
که با اوقَصه می گویم شب و روز - دو هیزم را بهم خوشتر بود سوز *

بیت

هر که ز دید - سرفرو آورد - و تر از روی آهین دوشست *
 نئی الجملة شبی خلوت میسر شد - و هم در آن شب شهنه را خبر شد * قاضی را همه
 شب شراب درس و شاهد در بر از تنعم نخفتی و بترنم گفتی -

نظم

امشب مگر بوقت نمی خواند این خروس ؟ عشاق بس نکرد هنوز از کنار و بوس *
 رخصسار یار در خم کیسوی تابدار - چون گوی عاج در خم چوگان آبنوس *
 یکدم که چشم فتنه نخفتست زینهار ! بیدار باش - تا نروید عمر بر فسوس *
 تا نشنوی ز مسجد آدینه بانگ صلح - یا از در سرای اتابک غریب کوس -
 لب از لب چو چشم خروس ابلهی بود بر داشتن بگفته بیهوده خروس *
 قاضی درین حالت بود که یکی از متعلقان از در آمد و گفت - چه نشسته ؟
 برخیز ! و تا پای داری بگریز ! که حسودن بر تو دقتی گرفته اند - بلکه حقی گفته
 اند - تا آتش فتنه - که هنوز اندکست - باب تدبیر فرو نشانیم - مبادا که فردا - چو بالا
 گیرد - عالمی را فرا گیرد * قاضی بتبسم در او نظر کرد و گفت -

قطعه

پنجه در صید بُرده ضیغم را - چه تفاوت کند که سگ لاید ؟
 روی بروی دوست نه - بگذار - تا عدو پشت دست می خاید !
 ملک را هم در آن شب آگهی دادند - که در ملک تو چنین منکری حادث شده
 است * گفت - من او را از فضلی عصر میدانم و یگانه دهر می شمارم - باشد که
 معاندان در حق او خوضی کرده باشند - این سخن در سمع قبول من نمی آید - مگر
 نگاه که معاینه گردد - که حکما گفته اند -

بیت

بتندی سبک دست بردن بتیغ بدن دان گرد پشت دست دریغ *
 شنیدم که سحرگاهان با تنی چند از خاصان ببالین قاضی فراز آمد - شعر را دید ایستاده

باب پنجم

همانا که از وقاحتِ او بویِ سَماحتِ می آید * پادشاهان سخنِ بصلابتِ گیرند - اما در نهان صلاحِ جویند *

بیت

انگورِ نَو آورده تَرشِ طعمِ بُود - روزی دوسه صبر کن که شیرین گردد *
این بگفت و بمسندِ قضا باز آمد * تنی چند از عدول که در مجلسِ او بودند زمینِ
خدمتِ بیوسیدند - که اگر اجازت باشد سخنی چند بگویم - اگرچه ترکِ ادبست -
و بزرگان گفته اند -

بیت

نه در هر سخن بحث کردن رواست - خطائی بزرگان گرفتن خطاست *
اما بحکمِ آنکه سابقِ انعامِ خداوندی بر بندگانش مصلحتی که بینند و اعلام نکنند -
نوعی از خیانت باشد * طریقِ صوابِ آنست که با این پسرِ کُرد طمع نگردي و
فرشِ هوس در نوردی - و منصبِ قضا پایگاهی رفیعست - تا بگناهی شنیع مَلوث
نگردی - که حریفِ اینست که دیدی و حدیثِ اینکه شنیدی *

مثنوی

یکی کرده بی آبِ روئی بسی چه غم دارد از آبِ روی کسی ؟
بسا نامِ نیکویی پنجاه سال که یک نامِ زشتش کند پایمال *
قاضی را نصیحتِ یاران یکدل پسند آمد - و بر حُسنِ رایِ قوم آفرین کرد و گفت - نظرِ
عزیزان در مصلحتِ کارِ من عینِ صوابست و مسئله بی جواب - و لیکن -

بیت

نصیحت کن مرا چندانکه خواهی - که نتوان شستن از زنگی سیاهی *

ایضاً

از یاد تو شافلِ نتوان کرد بهیچم - سر کوفته مارم - نتوانم که به پیچم *
این بگفت و کسان را بتفحصِ احوالِ او بر انگیخت و نعمتِ بی کُرانِ پرِخت - که
گفته اند - هر کرا زر در ترازوست زور در بازوست - و آنکه بر مُرادِ جهان دست رس
ندارد در همه جهان کس ندارد *

بیت

ای که حمالِ عیبِ خویشتدید ! طعنه بر عیبِ دیگران چه زنید ؟

حکایت ۲۰ منظومه

جوانی پاک باز و پاک رو بود - که با پاکیزه روئی در گرو بود *
 چنین خواندم که در دریای اعظم بگردابی در افتادند باهم *
 چو ملاح آمدش تا دست گیرد - مبادا کاندرا آن حالت بمیرد -
 همی گفت از میان موج تشویر - مرا بگذار و دست یار من گیر *
 درین گفتن جهانی بر وی آشفت * شنیدندش که جان میداد و می گفت -
 حدیث عشق ز آن بطل منیوش - که در سختی کند یاری فراموش *
 چنین کردند یاران زندگانی - ز کار افتاده بشنو تا بدانی -
 که سعدی راه و رسم عشق بازی - چنان داند که در بغداد بازی *
 دلازمی که داری دل درو بند - دگر چشم از همه عالم فرو بند *
 اگر مجنون و لیلی زنده گشتی - حدیث عشق آویزه دفتر نوشتی *

باب پنجم

و شاهد نشست و می ریخته و قدح شکسته - قاضی در خواب مستی بیخبر از ملک هستی * بلطف بیدارش کرد و گفت - برخیز! که آفتاب بر آمد * قاضی دریافت که حال چیست * گفت - از کدام جانب؟ گفت - از قِبَلِ مشرق * گفت - الحمد لله! که هنوز در توبه بازست بحکم این حدیث - که لَا يَغْلُقُ بَابُ التَّوْبَةِ عَلَي الْعِبَادِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا * اسْتَغْفِرَكَ - اللَّهُمَّ - وَ اتُوبُ إِلَيْكَ!

قطعه

این دو چیزم بر گناه انگيختند - بخست نا فرجام و عقل نا تمام *
گر گرفتارم کنی - مستوجبم - و ر بیخشی - عفو بهتر کانتقام *
ملک گفت - توبه درین حالت - که بر هلاک خود اطلاع یافتی - سودی نکند - قَالَ اللَّهُ تَعَالَى - فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَاسَنَا *

قطعه

چه سود آنکه ز دزدی توبه کردن - که نتوانی کمند انداخت بر کاخ؟
بلند از میوه - گو - کوتاه کن دست - که کوزه خود ندارد دست بر شاخ!
ترا با وجود چنین منکری که ظاهر شده خلاص صورت نه بندد * این بگفت و موکلان عقوبت در وی آویختند * قاضی گفت - مرا در خدمت سلطان یک سخن باقیست *
ملک بشنید و گفت - آن چیست؟ گفت -

قطعه

بآستین ملالی که بر من افشاندی - طمع مدار که از دامن بدارم دست *
گر خلاص محالست ازین گنه که مراست - بدان کرم که تو داری امیدواری هست *
ملک گفت - این لطیفه بدیع آوردی - و این نکته غریب گفتی - ولیکن محال عقلست و خلاف شرع که ترا فضل و بلاغت امروز از چنگ عقوبت من برهاند *
صلحت آن می بینم که ترا از قلعه بزیر اندازم تا دیگران عبرت گیرند * گفت - ای خداوند جهان - پرورده نعمت این خاندانم و این جرم تنها نه من کرده ام - دیگری را بینداز - تا من عبرت گیرم * ملک را خنده آمد - و بعفو از سر جرم او برخاست - و معتقدان را - که مترصد کشتن قاضی بودند - گفت -

- خواجه در بندِ نقشِ ایوانست - خانه از پای پست و توانست *
- پیر مردی ز نزع می نالید - پیر زن صندلش همی مالید *
- چون مُجَبَّط شد اِعتدالِ مزاج - نه عزیمت اثر کند نه علاج *

حکایت ۲

پیر مردی را حکایت کنند - که دختری خواسته بود و حُجره بگل آراسته و بخلوت با او نشسته و دیده و دل درو بسته - شبهای دراز خفقی و بُدلها و لطیفها گفقی - باشد که موافقت پذیرد و وحشت نگیرد * بانجمله شبی میگفت - بختِ بلذت یار بود و چشمِ دولتت بیدار - که بصحبتِ پیری افتادی بخت - پرورده - جهاندیده - آرمیده - نیک و بد جهان آزموده - سرد و گرم روزگار چشیده - که حتی صحبت بداند شرط مودت بجای آرد - مشفق و مهربان - خوش طبع و شیرین زبان *

مثنوی

تا توانم دلت بدست آرم - و بیازارم نیازم *

و چو طوطی بود شکر خورش - جان شیرین فدای پرورش *

نه گرفتار آمدی بدست جوانی مُعجِب خیره روی تیره رای سبک پای که هر دم هوس یزد و هر شب جانی خسید و هر روز یاری گیرد *

قطعه

جوانان خردمند و نکو روی - و لیکن در وفا با کس نیابند *

وفاداری مدار از بلبان چشم - که هر دم برگلی دیگر سرابند *

بر خلاف پیران - که بعقل و ادب زندگانی کنند - نه به مقتضای چهل و جوانی *

بیت

ز خود بهتری جوی و فرصت شمار - که با چون خودی کم کنی روزگار *

گفت - چندان که برین نمط بگفتم - گمان بردم که دلش در قید من آمد و صید من شد * ناگاه نفسی سرد از دل پر درد بر آورد و گفت - چندین سخن که گفتم در

باب ششم

در ضعف و پیری

حکایت ۱

با طایفه دانشمندان در جامع دمشق بحثی همی کردم * ناگاه جوانی از در درآمد و گفت - در این میان کسی هست که زبان پارسی داند ؟ اشارت بمن کردند * گفتم - خیرست * گفت - پیری صد و پنجاه ساله در حالت نزع است و زبان پارسی چیزی میگوید که مفهوم ما نمی‌گردد - اگر بکرم قدم رجه شوی - مزد یابی - باشد که وصیتی کند * چون ببالینش فراز آمدم این می‌گفت -

قطعه

دسی چند - گفتم - بر آرم بکام - دریغا ! که بگرفت راه نفس *
 دریغا ! که بر خوانِ الوانِ عمر دمی خورده بودیم - گفتند - بس !
 معنی این سخن را عربی با شامیان گفتم * تعجب کردند از عمرِ دراز و تأسف او بر حیات * گفتم - چه گونه درین حالت ؟ گفت - چه گویم !

قطعه

نذیده که چه سختی رسد بجانِ کسی که از دهانش بدر میکنند دندانی ؟
 قیاس کن که چه حالت بود در آن ساعت که از وجودِ عزیزش بدر رود جانی *
 گفتم - تصور مرگ از خیال بدر کن و هم را بر طبیعتِ مستولی مگردان - که فیلسوفان یونان گفته اند - که مزاج اگرچه مستقیم بود - اعتدال بقارا نشاید - و مرض اگرچه هائس بود - دلالتِ کلی بر هلاک نکند * اگر فرمائی طبیبی را بخوانم تا معالجه کند * دیده باز کرد و بخندید و گفت -

مثنوی

دست برهم زند طبیبِ ظریف - چون خرفِ بیند اوفتاده حریف *

ام - تا مرا این فرزند بخشیده * شنیدم که پسر با رفیقان همبگفت - چه بودی اگر
من آن درخت را بدانستمی که کجا است - تا دعا درمی که پدرم زودتر بمیرد * خواجه
شادی کنان که پسرم عاقلست - و پسر طعنه زنان که پدرم فرتوت لا یعقل *

قطعه

سالها بر تو بگذرد - که گذر نکنی سویی تربت پدرت *
تو بجائی پدر چه کردی خیر - تا همان چشم داری از پیرت ؟

حکایت ۴

روزی بغرور جوانی سخت رانده بودم و شبانگاه بپای گریوه سست مانده * پیر مرهی
ضعیف از پی کاروان همی آمد - گفت - چه خُسی ؟ که نه جائی خفتنست *
گفتم - چون روم ؟ که نه پای رفتنست * گفت - نشنیده که صاحب دلان گفته اند -
رفتن و نشستن به که دویدن و گسستن *

قطعه

ای - که مشتاق منزلی - مشتاق ! پند من کار بند و صبر آموز *
اسپ تازی دو تگت رود بشتاب - اشتر آهسته میروند شب و روز *

حکایت ۵

جوانی چست لطیف خندان خوش سخن شیرین زبان در حلقه عشرت ما بود - که
در دلش از هیچ نوع غم نیامدی و لب از خنده فراهم نشدی * روزگاری بر آمد که
اتفاقی ملاقات او نیفتاد - بعد از آن که دیدمش زن خواسته و فرزندان بر خاسته و بیخ
نشاطش بریده و گل هوشش پرورده -

بیت

بدر کرد گیتی غرور از سرش - سپر ناتوانی بزانو برش *
پرسیدمش - که چگونه ؟ و این چه حالتست ؟ گفت - تا کودکان بیاوردم - دگر کودکان
نکردم *

شعر

فَیْلِ الصِّبَا وَ الشَّیْبِ غَیْرِ نِی وَ کَفِی بَقَعِیْرِ الزَّوْانِ نَذِیْرًا *

ترازوي عقل من وزن آن يك سخن ندارد كه وقتي شنیده‌ام از قابله خويش - كه گفت - زن جوان را اگر تيري در پهلو نشیند به كه پيري *

رباعي

زن گزير مرد بي‌رضا برخيزد - بس فتنه و شور زان سرا برخيزد *
پيري كه زجاي خويش نتواند خاست الا بعصا - كيش عصا برخيزد ؟

شعر

لَمَّا رَأَتْ بَيْنَ يَدَيَّ بَعْلَهَا شَيْئًا كَارِخِي شَفَّةَ الصَّائِمِ -
تَقُولُ - هَذَا مَعَهُ مَيِّتٌ - وَ بَعَا الرَّقِيَّةَ لِلنَّائِمِ *

في الجملة امكان موافقت نبود - بمقارقت انجلايد * چون مدت عذتش بسر آمد -
عقد نكاحش بستند با جواني تند ترش روي تهي دست بد خوي * جور و جفا ميديد
و رنج و عنا ميكشيد - و شكر نعمت حق همچنان ميگفت كه الحمد لله كه از آن
عذاب اليم رهيديم و بدین نعمت مقيم رسيدم *

قطعه

روي زيبا و جامه ديبا - صندل و عود و رنگ و بوي و هوس -
اين همه زينب زنان باشد - مرد را كير و خايه زينب بس *

بيت

با اين همه جور و تند خوئي نازت بكشم كه خوبروئي *

قطعه

با تو مرا سوختن اندر عذاب به كه شدن با دگري در بهشت *
بوي پياز از دهن خوبروي خوب تر آيد كه كل از دست زشت *

حكايت ۳

مهمان پيري شدم در ديار بكر كه مال فراوان داشت و فرزند ي خوبروي * شبي حكايت
كرد - كه مرا در همه عمر جز اين فرزند نبوده است * درختي درين وادي زيار نگاهست -
كه مردمان بحاجت خواستن آجا روند * شبي دراز در پاي آن درخت بحق نالیده

مثنوی

دِریغا! گردن طاعت نهادن .. گرش همراه بودی دستِ دادن!
بدیناری چو خر در گل بهمانند - وگر الحمد گوئی - صد بخوانند *

حکایت ۸

پیر مردی را گفتند - چرا زن نکنی؟ گفت - با پیر زنانم اَلْقَتی نباشد * گفتند - جوان
بخواه - چون مُکنت داری * گفت - مرا که پیرم با پیر زنان اَلْقَت نیست - او که
جوان باشد با من که پیرم دوستی صورت نه بندد *

تُرکیه

پیر هفتا سله جنی مُکنه کور مُقَری بخوانی چشم روش *

بیت

زور باید نه زر - که بانورا گُری سخت به زده من گوشت *

قطعه

شنیده‌ام که درین روزها کهن پیری خیال بست به پیرانه سر که گیرد جفت *
بخواست دخترکی خوب روی گوهر نام - چو درج گوهرش از چشم مردمان بیهفت *
چنانکه رسم عروسی بود - تَمَنّا کرد - ولی بجهله اول عصاء شیخ بخفت *
کمان کشید و تَرَد بر هدف - که نتوان دوخت مگر بسوزن پولاد جامه هَنُگفت *
بدوستان گله آغاز کرد و حُجّت خاست - که خان و مان من این شوخ دیده پاك برُفت *
میان شوهر و زن جنگ و فتنه خاست - چنان که سر بشخنه و قاضی کشید - و سعدی گفت -
پس از ملامت و شُعت - گناه دختر چیست ؟ ترا که دست بلرز - کُهر چه دانی سفت ؟

باب ششم

بیت

چون پیر شدی - ز کودکی دست بدار - بازی و ظرافت بچوانان ، بگذار *

مثنوی

طرب نوجوان ز پیر مجوی - که دگر ناید آبِ رفته بجوی *

زرع را چون رسید وقتِ درو - نخرامد چنانکه سبزه نو *

قطعه

دور جوانی بشد از دستِ من - آه! دریغ آن زمنِ دلفروز!

قوتِ سرپنجه شیرِ برفت * راضیم اکنون به پندِری چو یوز *

پیر زنی موی سیه کرده بود - گفتمش - ای مامکِ دیرینه روز -

موی به تلبیس سیه کرده گیر - راست نخواهد شدن این پشتِ کوز *

حکایت ۶

وقتی بچه‌لِ جوانی بانگِ بر مادر زدم ، دل آزرده بگنجی نشست و گریان همی گفت -

مگر خردی فراموش کردی که درشتی میکنی *

قطعه

چه خوش گفت زالی بفرزند خویش - چو دیدش پلنگِ افکن و پیل تن -

گر از عهدِ خردیت یاد آمدی - که بیچاره بودی در آغوشِ من -

نکردی درین روز بر من جفا - که تو شیر مردی و من پیره زن *

حکایت ۷

توانگری بخیل را پسری و زجور شد * نیک خواهان گفتندش - مصلحت آنست که ختمِ

قرآن کنی از بهر وی یا بذلِ قربان - باشد که خدای عز و جل شفا دهد * لختی

درین اندیشه فرو رفت و گفت - ختمِ مصحفِ مجید اولیترست * صاحب‌دلی بشنید و

گفت - ختمش بعلتِ آن اختیار آمد - که قرآن بر سر زبانست و زر در میانِ جان *

بیت

میراث پدر خواهی - علم پدر آموز - کین مال پدر خرچ توان کرد بده روز *

حکایت ۳

یکی از فضلاء عصر تعلیم ملک زاده همی کرد - ضرب بی محابا زدی و زجر بی قیاس کردی * باری پسر از بی طاقتی شکایت پیش پدر آورد و جمله از تن دردمند برداشت * پدر را دل بهم بر آمد - استاد را بخواند و گفت - پسران آحاد را چنین جفا و توبیع روا نداری که فرزند مرا - سبب چیست ؟ گفت - سبب آن که سخن اندیشیده گفتن و حرکت پسندیده کردن همه خلق را علی العموم باید و پادشاهان را علی الخصوص - موجب آن که از دست و زبان ایشان هر چه رود هر آئینه بآوازه بگویند - و قول فعل عوام الناس را چندان اعتبار نباشد *

قطعه

اگر صد نا پسند آید ز درویش رفیقانش یکی از صد ندانند *
و گریک نا پسند آید ز سلطان ز اقلیمی باقلیمی رسانند *
پس واجب آمد معلم پادشاه زاده را در تهذیب اخلاق خداوند زادگان "انبتهم الله نبتاً حسناً" اجتهاد از آن بیشتر کردن که در حق عوام *

قطعه

هر که در خردیش ادب نکند - در بزرگی فلاح ازو برخاست *
چوب تر را چنان که خواهی پیچ - نشود خشک جز بآنش راست *

ملک را حسن تدبیر فقیه و تقریر جواب او موافق آمد - خلعت و نعمت بخشید و پایه و منصب او بلند گردانید *

حکایت ۴

معلم کتابی را دیدم در دیار مغرب - ترش روی و تلخ گفتار - بد خوی و مردم آزار

بابِ هفتم در تأثیر تربیت

حکایت ۱

یکی از وزرا پسرِ نور دل داشت * پیشِ دانشمندی فرستاد - که مر این را دربینی کن -
مگر عاقل شود * روزگاری تعلیم کردش - موثر نبود * پیشِ پدرش کسی فرستاد - که
این پسر عاقل نمیشود و مرا دیوانه کرد -
قطعه

چون بود اصلِ گوهری قابل - تربیت را درو اثر باشد *
هیچ صیقل نگو نداند کرد آهنی را که بدگهر باشد *
سگ بدریِ هفتگانه بشوی - چونکه تر شد پلیدتر باشد *
حر عیسی اگر بمکه رود - چون بیاید هنوز خر باشد *

حکایت ۲

حکیمی پسران را پند همی داد - که ای جان پدر! هنر آموزید! که مُلک و دولتِ دنیا
اعتماد را نشاید - و سیم و زر در سفر محلِ خطر باشد - که دزد یکبار برد یا خواجه بتفاریق
بخورد - اما هنر چشمه زاینده است و دولت پاینده * اگر هارمند از دولت بیفتد -
غم نباشد - که هنر در نفس خود دولتست - هر کجا که رود قدر بیند و صدر نشیند -
و بی هنر لقمه چیند و سختی بیند *

بیت

سختست پس از جاه تحکم بردن - خو کرده بنار جور مردم بردن *

قطعه

وقتی افتاد فتنه در شام - هر کسی گوشه فرا رفتند *
روستا زادگان دانشمند بوزیری پادشاه رفتند -
پسران وزیر ناقص عقل بگداپی بروستا رفتند *

قطعه

چو دخلت نیست - خرج آهسته تر کن - که می گویند ملّاحان سُروِدی -
 اگر باران بکوهستان نبارد بسالی - دجله گردد خُشک رودی *
 عقل و ادب پیش گیر و لهو و لعب بگذرا - که چون نعمت سپری شود - سختی بری
 و پشیمانی خوری * پسر از لذّت نای و نوش این سخن در گوش نیاورد و بر قول من
 اعتراض کرد - که راحتِ عاجل بمحضتِ آجِل مُنغص کردن خلافِ رای
 خردمندانست *

مثنوی

خداوندانِ کام و نیک بختی چرا سختی کشند از بیمِ سختی ؟
 برو - شادی کن - ای یارِ دل افروز ! غم فردا نشاید خورد امروز *
 فکیف مرا - که در صدرِ مروت نشسته ام - و عقدِ قوت بسته - و ذکرِ انعام در افرو عوام
 افکنده !

مثنوی

هر که علم شد بسخا و گرم - بند نشاید که نهد بر درم *
 فام نکوئی چو برون شد ز کوی - در نتوانی که ببندی بروی *
 دیدم - که نصیحت نمی پذیرد و دمِ گرم من در آهنِ سرد او اثر نمی کند - ترکِ مضافت
 گرفتم - و روی از مصاحبت او بگردانیدم - و قولِ حکمارا کار بستم - که گفته اند -
 بَلِّغْ مَا عَلَیْكَ - فَإِنْ لَمْ يَقْبَلُوا - فَمَا عَلَیْكَ *

قطعه

هرچه دانی که نشنوند - بگوی هرچه دانی تو از نصیحت و بند *
 زود باشد که خیره سربیني بدو پا او فتاده اندر بند *
 دست بردست میزند - که - دریغ ! نشنیدم حدیثِ دانشمند !
 تا پس از مدّتی آنچه از نکبتِ حالش می اندیشیدم - بصورتِ بدیدم - که پاره پاره
 میدوخت و لقمه لقمه می اندوخت * دلم از ضعیفِ حالش بهم برآمد - مروت ندادم
 در چنین حالی ریش درویش را بملامت خراشیدن ، نمک پاشیدن با خود گفتم

باب هفتم

گدا طبع و نا پرهیزگار - که عیش مسلمانان بدیدن او تبه گشتی - و خواندن قرآنش دل مردم سیه کردی * جمعی پسران پاکیزه و دختران دوشیزه بدست جفای او گرفتار - نه زهره خنده و نه یارای گفتار - که عارض سیمین یکی را طبعچه زدی و ساق بلورین دیگری را در شکنجه نهادی * القصه - شنیدم که طرفی از خبائث نفس او معلوم کردند - بزدند و برانندند * پس آنکه مکتب را بمصلحی دادند - پارسائی سلیم و نیل مردی حلیم - که جز بحکم ضرورت سخن نگفتی - و موجب آزار کس بر زبان او نرفتی * کودکان را هیبت استاد نخستین از سر بدر رفت - معلم دومی را باخلاق ملکی دیدند - دیو صفت یک یک بر میدند - و باعتماد حلم او ترک علم گرفتند * همچنین اغلب اوقات ببازچه فراهم نشستندی و لوح نا درست کرده بشستندی - و بر سر همدیگر شکستندی *

بیت

استاد معلم چو بود کم آزار - خرسک بازند کودکان در بازار *
بعد از دو هفته بر در آن مکتب گذر کردم - معلم اولین را دیدم - دل خوش کرده بودند و بمقام خویش باز آورده * از بی انصافی برنجیدم و "لا حول" گفتم - که دیگر بار ابلیس را معلم ملائکه چرا کردند؟ پیر مردی ظریف جهان دیده بشنید - بخندید و گفت -

مثنوی

پادشاهی پسر بمکتب داد - لوح سیمینش در کنار نهاد -
بر سر لوح او نیشته برز - جور استاد به ز مهر پدر *

حکایت ۵

پارسا زاده را نعمت بی کران از ترکه عم بدست افتاد * فسق و فجور آغاز کرد و مبدی پیش گرفت * فی الجمله نماند از سائر معاصی و منکری که نکرد و مسکری که نخورد * باری به نصیحتش گفتم - ای فرزند! دخل آب روانست - و عیش آسیای گردان - یعنی خرج فراوان کردن مسلم کسی را باشد که دخل معین دارد *

وَقَالَ - بَعْنِ اَنْتَسَبْتَ ؟ - عني - اي يسر ! ترا پرسند روز قیامت - که هفرت چیست ؟
و نگویند - که پدرت کیست ؟

قطعه

جامهٔ کعبه که می‌بوسند او نه از کرم پيله نامي شد *
با شریزی نشست روزی چند - لا جرم همچو او گرامی شد *

حکایت ۹

در تصانیف حکما آورده اند که کُرْدُم را ولادت معهود نیست چنانکه سائر حیوانات را -
بلکه احشای مادر بخورند - پس شکمش بدرند و راه صجرا گیرند - و آن پوستها که در
خانه کُرْدُم بینند - اثر آنست * باری این نکته پیش بزرگی همی گفتم * گفت - دل
من بر صدق این سخن گواهی میدهد - و جز چنین نتواند بود - چون در حالت
خُردي با مادر چنان معامله کرده اند - لا جرم در بزرگی نامقبول و نامحبوب اند *

قطعه

پسری را پدر نصیحت کرد - کای جوانمرد ! یاد گیر این پند -
هر که با اهل خود وفا نکند - نشود دوست روی و دولتمند *

مثل

کُرْدُم را گفتند - چرا بزمرستان بدر نمی آئی ؟ گفت - بقابستام چه خرمست نه
بزمرستان بیرون آیم ؟

حکایت ۱۰

درویشی زنی حامله داشت - مدت حمل او بسر آمد * درویش را همه عمر فرزند
نیامده بود * گفت - اگر خدای تعالی مرا پسری بخشد - جز این خرقة که در بر دارم -
هرچه در ملک منست ایثار درویشان کنم * اتفاقاً پسر آورد * درویش شادمانی کرد و
سفرهٔ یاران بموجب شرط بنهاد * پس از چند سال - که از سفر شام باز آمدم -
بمحلت آن دوست بگذشتم و چگونگی حالتش پرسیدم * گفتند - بزندان شهنشاه
دُرست * گفتم - سبب چیست ؟ گفتند - پسرش خمر خورده است و عریده کرده و

باب هفتم

مثنوی

حریف سَفَلَه در پایانِ مستی نه اندیشد ز روزِ تنگدستی *
درخت اندر بهاران بر فشاند - زمستان لا جرم بی برگ ماند *

حکایت ۶

پادشاهی پسرِ بادبِی داد و گفت - این فرزندِ تُست - تربیتش همچنان کن که یکی از
فرزندانِ خویش * گفت - فرمان بردارم * سالی چند در پی او رنج برد و سعی کرد -
جائی نرسید - و پسرانِ ادیب در فضل و بلاغت مُنتهی شدند * ملک دانشمند را
مُواخذت کرد و مُعاقبت فرمود - که وعده خُلاف کردی - و شرط وفا بجا نیاوردی *
گفت - بر رایِ عالم آرایِ خداوندِ رویِ زمین پوشیده نماند که تربیت یکسانست و
لیکن طبائع مُختلف *

قطعه

گرچه سیم و زر ز سنگ آید همی - در همه سنگی نباشد زرو سیم *
بر همه عالم همی نابد سُهیل - جایی انبان میکند - جایی ادیم *

حکایت ۷

یَنی را شنیدم از پیرانِ مَرُی که مَریدی را میگفت - ای پسر! چندانکه خاطرِ آدمی
بر روزِ یست اگر بروزی ده بودی - بمقام از ملائکه در گذشتی *

قطعه

فراموشت نکرد ایند در آن حال - که بودی نطفه مدفون و مدهوش *
روانت داد و عقل و طبع و ادراک جمال و نُطق و رای و فکر و هوش -
ده انکشت مُرتب ساخت بر کف - دو بازویت مُرتب کرد بر دوش *
کُنون پنداری - ای ناچیز همت! که خواهد کردند روی فراموش *

حکایت ۸

اعرابی را دیدم که پسر را میگفت - یا بُنّی! إِنَّكَ مَسْئُولٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ - ما ذَا اَكْتَسَبْتَ؟

شطرنج بسر همی برند - فرزین می شوند - یعنی - بهتر از آن میگردند که بودند - و
پیدادگان حاج بادیه بسر بردند و بتر شدند *

قطعه

از من بگویی حاجی مردم گزای را - کو پوستین خلق بازار می درد -
حاجی تو نیستی - شترست - از برای آنکه بیچاره خار میخورد و بار می برد *

حکایت ۱۳

مردی را چشم درد خاست * پیش بیطاری رفت - که مرا دوا کن * بيطار از آنچه در
چشم چهارپایان میکرد در دیده او کشید - کور شد * حکومت بر داور بردند * گفت
برو هیچ تاوان نیست - اگر این خر نبودی - پیش بيطار نرفتی * مقصود ازین سخن
آنست - تا بدانی که هر که نا آزموده را کار بزرگ می فرماید - ندامت برد و بنزدیک
خرمندان بخفت عقل منسوب گردد *

قطعه

ندهد هوشمند روشن رای با فرومایه کارهای خطیر *
بوریا باق گرچه بافنده است - نبردش بکارگاه حریر *

حکایت ۱۴

یکی از بزرگان ائمرا پسری وفات یافت * پرسیدندش - که بر صندوق گورش چه نویسیم؟
گفت - آیات کتاب مجید را عزت و شرف بیش از آنست که روا باشد بر چنین
جایها نوشتن که روزگاری سوده گردد و خلایق برو گذرند و سگان برو شاشند -
و اگر ضرورت چیزی همی نویسند - این دو بیت کفایتست *

قطعه

آه! هرگاه سبزه در بستان بدمیدی - چه خوش شدی دل من!
بگذر - ای دوست! تا بوقت بهار سبزه بینی دمیده بر گل من *

حکایت ۱۵

پارسائی بر یکی از خداوندان نعمت گذر کرد که بنده را دست و پای بسته بود و عقوبت

باب هفتم

خونِ کسی ریخته و از شهر گریخته - پدر را بعثت آن سلسله در پای ست و بند بر پی *
گفتم - این بلارا او بحاجت از خدا خواسته است *

قطعه

زنانِ باردار - ای مردِ هشیار! اگر وقت ولادت مازایند -
از آن بهتر بنزدیکِ خردمند - که فرزندانِ ناهموار زایند *

حکایت ۱۱

یغفل بودم که بزرگی را پرسیدم از بلوغ * گفت - در کتبِ مسطورست که بلاغت
سه نشان دارد - یکی پانزده سالگی - دوم احتلام - سیوم بر آمدنِ مویِ زهار - اما هر
حقیقت یک نشان دارد - که در بندِ رضای حق جلّ و علا بیش از آن باشی که
در بندِ نفسِ خویش - و هر آنکه درو این صفت موجود نیست - نزد مُحَقِّقان بالغ
نیست *

قطعه

بصورتِ آدمی شد قطرهٔ آب - که چلِ روزش قرار اندر رحم ماند -
وگر چلِ ساله را عقل و ادب نیست - بتحقیقش نباید آدمی خواند *

ایضاً

جوانمردی و لطف و آدمیت - همین نقشِ هیولانی میندار *
هنر باید که صورتِ میتوان کرد بایوانها در از شنگرف و زنگار *
چو انسان را نباشد فضل و احسان - چه فرق از آدمی تا نقشِ دیوار؟
بدست آوردنِ دنیا، هنر نیست - یکی را - گرتوانی - دل بدست آر *

حکایت ۱۲

سالی نزاری در میانِ پیداکار حجاج افتاده بود - و داعی هم در آن سفر پیاده بود *
از بی انصافی در سر و روی یکدیگر افتادیم - و دادِ فسوق و جدال بدادیم * کجابه نشینی را
شدیدم که با عدیلِ خود میگفت - بو العجب کاری! که پیداکان عاج - چون عرصهٔ

بیت

پیل کو؟ تا کَیْف و بازوی گردان بیند - شیر کو؟ تا کف و سر پنجه مردان بیند *
 ما درین حالت که دو هندو از پسِ سنگی سر بر آوردند و قصدِ قتالِ ما کردند *
 بدستِ یکی چوبی - و در بغلِ دیگری کلوخ کوبی * جوانرا گفتم - اکنون چه پائی؟

بیت

بیار آنچه داری ز مریدی و زور - که دشمن پپای خود آمد بگور *

تیر و کمان دیدم از دستِ جوان افتاده و لرزه بر استخوان *

بیت

نه هر که موی شگاند ز تیرِ جوشن خای بروزِ حمله جنگ آوران بدارد پایی *
 چاره جز این ندیدیم که رخت و سلاح و جامه رها کردیم - و جان بسلامت بدر آوردیم *

قطعه

بکارهای گران مرد کار دیده فرست - که شیر شوزه در آرد بریرِ خمِ کمند *
 جوان - اگرچه قوی بال و پیلتن باشد - بجنگِ دشمنش از هول بگسلد پیوند *
 نبرد پیشِ مصاف آرموده معلومست چنانکه مسئله شرع پیشِ دانشمند *

حکایت ۱۷

توانگر زاده را دیدم - بر سرِ گورِ پدر نشسته بود و با درویش بچه مظاره در پیوسته - که صندوقِ تربتِ پدرم سنگینست - و کتابه رنگین - و فرشِ رُخام انداخته و خِشِ فیروزه بکار برده - بگورِ پدرت چه ماند؟ خِشتی دو فراهم آورده - و مُشتی خاک بر آن پاشیده * درویش پسر بشنید و گفت - تا پدرت از زیرِ آن سنگِ گران بر خود بجنبد - پدرم به بهشت رسیده باشد *

بیت

خر که بر وی نهند کمتر بار - بر آسوده تر کند رفتار *
 در خبرست - که موتُ الفقراء رَاحَة * درویش چیزی ندارد که بحسرت بگذارد *

همی کرد * گفت - ای پسر! همچو تو مخلوقی را خدای عز و جل اسیر حکم تو گردانیده است - و ترا بروی فضیلت داده - شکر نعمت باری تعالی بجا آر - و چندین جفا بروی روا مدار - که فردا به از تو باشد و شرمساری بری *

مثنوی

بر بنده مگیر خشم بسیار - جورش مکن و دلش میازار!
 او را تو بنده درم خریدی - آخر نه بقدرت آفریدی *
 این حکم و غرور و خشم تا چند؟ هست از تو بزرگتر خداوند *
 ای خواجه ارسلان و آغوش! فرمان ده خود مکن فراموش!
 در خبرست از خواجه عالم و سرور بنی آدم (صلی الله علیه و سلم!) که گفت - بزرگتر
 حسرتی در روز قیامت آن بود - که بنده صالح را ببهشت برند و خداوند فاسق را بدوزخ *

قطعه

بر غلامی که طوع خدمت تست - خشم بی حد مران و طیره مگیر -
 که فضاحت بود بروز شمار - بنده آزاد و خواجه در زنجیر *

حکایت ۱۶

سالی از بلغ با شامیانم سفر بود و راه از حرامیان پر خطر * جوانی ببدرقه همراه
 ما شد - نیزه باز و چرخ انداز - سلحشور - بیش زور - که ده مرد توانا کمان او را زه
 نکردندی - زور آوران روی زمین پشت او بر زمین نیاوردندی - ولیکن متنعّم بود و سایه
 پرورده - نه جهان دیده و سفر کرده - رعد کوس دلاوران بگوش او نرسیده - و برقی شمشیر
 سواران بچشم ندیده *

بیت

نیفتاده در دست دشمن اسیر - بگردش نیاریده باران تیر *
 اتفاقا من و آن جوان هر دو در پی هم دوان - هر دینار قدیمش که پیش آمدی
 بقوت بازو بیفکندی - و هر درخت عظیم که دیدی بزور پنجه بر کندي - و تفاخر کنان
 گفتی -

نظم

توانگرانرا وقفست و نذر و مهمانی زکوة و فِطْرَة و عِثاق و هدی و قربانی *
 تو کي بدولت ايشان رسي - که نتواني جز این دو رکعت؟ و آن هم بصد پریشانی *
 اگر قدرتِ جودست و اگر قوتِ سُجود - توانگران را به میسر میشود - که مالِ مزکول
 دارند و جامهٔ پاک و عِرضِ مصون و دلِ فارغ - و قوتِ طاعت در لقمهٔ لطیفست -
 و صِحّتِ عبادت در کُسوتِ نظیف * پیداست - از مَعْدَة خالی چه قوت آید؟ و از
 دستِ تهی چه مروت زاید؟ و از پای بسته چه سیر آید؟ و از دستِ گرسنه چه
 خیر؟

قطعه

شب پراکنده خسپد آن که پدید نَبُود و جَو بامدادانش *
 مورِ گرد آورد بقباستان - تا فراغت بُود زمستانش *
 فراغت با فاقه نمی‌پیوندن - و جمعیت با تنگدستی صورت نه بندد * یکی تحریمهٔ
 عشا بسته - و دیگری منتظرِ عشا نشسته - این بدان گي ماند؟

بیت

خداوند مکنّت بحق مُشْتَغِل - پراکندهٔ روزی پراکندهٔ دل *
 پس عبادتِ اینان بقبولِ اولیتر - که جمعند و حاضر - نه پریشان و پراکندهٔ خاطر -
 اسبابِ معیشت ساخته و باورادِ عبادت برداخته * عرب گوید - اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الْفَقْرِ
 الْمُکِیْبِ وَ جَوَارِ مِنْ لَا یُحِبُّ - و در خبرست - که الْفَقْرُ سَوَادُ الْوَجْهِ فِي الدَّارِینِ *
 گفت - آن شنیده که فرمود خواجهٔ عالم (عَلَيْهِ اَفْضَلُ الصَّلَوَاتِ وَ اَكْمَلُ التَّحِيَّاتِ)
 "الْفَقْرُ فَخْرِي" * گفتم - خاموش! که اِشَارَتِ خَوَاجَةِ عَالَمِ (عَلَيْهِ السَّلَام) بِفَقْرِ طَائِفِهِ
 ایست که مرد میدانِ رضا اند و تسلیمِ تیرِ قضا - نه اینان که خِرَقَهٔ ابرار پوشند و لقمهٔ
 اِدْرار نوشند *

رباعی

ای طبلِ بلند بانگت و در باطن هیچ! بی‌توشه چه تدبیر کنی وقتِ پسِج *
 روی طمع از خلق به پیچ - ار مردی - تسبیحِ هزار دانه بر دست مپیچ *

قطعه

مردِ درویش - که بارِ ستم فاقه کشید - بدرِ مرگِ همانا که سُبُکبار آید *
و آنکه در دولت و در نعمت و آسائی زیست - مردنش زین همه شک نیست که دشوار آید *
بهمه حال اسیری که ز بندی بَرهد خوشترش دان ز امیری که گرفتار آید *

حکایت ۱۸

بزرگی را پرسیدم از معنی این حدیث - که - *أَعْدَى عَدُوِّكَ نَفْسُكَ الَّتِي بَيْنَ جَنْبَيْكَ* *
گفت - بحکمِ آنکه هر آن دشمن که با وی احسان کنی دوست گردد - مگر نفس -
که چندان که مدارا بیش کنی مخالفت زیاده کند *

قطعه

فرشته خوی شود آدمی بکم خوردن - و گر خورد چو بهائم - بیوفتد چو جماد *
مُراد هر که بر آری مُطیعِ امر تو گشت - خُلافِ نفس - که گردن کشد چو یافت مُراد *

حکایت ۱۹

مناظرهٔ سعدی با مدعی در بیان توانگری و درویشی *

یکی را دیدم در صورتِ درویشان - نه بر سیرتِ ایشان - در محفلی نشسته و شُنعَتی
در پیوسته - و دفترِ شکایت باز کرده - و مذمتِ توانگران آغاز نهاده - و سخن
بدینجا رسانیده - که درویشان را دستِ قدرت بسته است و توانگران را پای ارادت
شکسته *

بیت

کریمان را بدست اندر هَرَمِ دیست - خداوندانِ نعمت را کرم نیست *
مرا که پروردهٔ نعمتِ بزرگانم این سخن سخت آمد * گفتم - ای یار! توانگران دُخُلِ
مسکینانند - و ذخیرهٔ گوشه نشینان - و مقصدِ زائران - و کُهِفِ مُسافران - و متَحَمِّلِ
بارِ گران از بهرِ راحتِ دیگران * دستِ بطعامِ آنکه برند که متعلّقان و زیردستان
بخورند - و فضلِ مکارمِ ایشان بآرامِل و ایتام و پیران و اقارب و جیران برسد *

بیت

برنج و سعی کسی نعمتی بچنگ آرد - دیگر کس آید و بی رنج و سعی بر دارد *

گفتمش - بر بخل خداوندان نعمت و قوف نیافته *إِلَّا بَعْلَتٍ* گدائی - و گر نه - هر که طمع یکسو نهاده کریم و بخیش یکی نماید * *مَحَلَّ* داند که زر چیست - و گدا داند که *مُمْسِك* کیست * گفتا - بتجربت آن میگویم - که متعلقان بر در دارند - و غلیظان شدیدرا بر گمارند - تا بار عزیزان ندهند - و دست بر سینه صاحب تمیزان نهند و گویند "اینجا کس نیست" - و بحقیقت راست گویند *

بیت

آن را که عقل و همت و تدبیر و رای نیست -
خوش گفت پرده دار - که کس در سرای نیست *

گفتم - *بَعْلَتِ* آن که از دست متوقعان بجان آمده‌اند - و از رُقعۀ گدایان بفرغان *
مُحَالِ عقلست که اگر رنگ بیابان در شود چشم گدایان پر شود *

بیت

دیده اهل طمع بنعمت دنیا پُر نشود - همچنان که چاه بشبّتم *

هر کجا سختی کشیده و تلخی چشیده را بینی - خود را بشره در کارهای مخوف اندازد - و از توابع آن نپرهیزد - و از عقوبت آن نه هراسد - و حلال از حرام نشناسد *

قطعه

سگی را - گر گُلُخی بر سر آید - ز شادی بر جهد - کین استخوانست *

و گر نعشی دو کس بر دوش گیرند - *لَثِیمُ الطَّبَعِ* پندارد که خوانست *

اما صاحب دنیا بعینِ غایت حق ملحوظست - و بحلال از حرام محفوظ * من - همانا که تقریر این سخن بکردم و دلیل و برهان بیاوردم - اکنون انصاف از تو توقع دارم *

هرگز دیده دست دغائی بر کتف بسته - یا *بَعْلَتِ* بی نوائی در زندان نشسته - یا پرده معصومی دریده - یا کفی از معصم بریده - *إِلَّا بَعْلَتِ* درویشی ؟ شیر مردان را بحکم ضرورت در نقبها گرفته‌ند و کعبها سفته - *مُحْتَمِلِست* که یکی از درویشان را نفس

درویش بی معرفت نیار آمد تا فقرش بکفر نایجاد - که "كَادَ الْفَقْرُ أَنْ يَكُونَ كُفْرًا" * نشاید جز بوجود نعمت برهنه را پوشیدن - یا در استخلاص گرفتاری کوشیدن - و ابزاری حنس مارا بمراتب ایشان که رساند ؟ و یدِ علیا بیدِ سفلی چه ماند ؟ نه بینی که حق جل و علا در محکم تزیل از نعیم اهل بهشت خبر میدهد - که - "أُولَئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَعْلُومٌ" - تا بدانی که مشغول کفاف از دولت عفاف محرومست و ملک فراغت زیر نکین رزق مقسوم *

بیت

تشنگان را نماید اندر خواب همه عالم بچشم چشمه آب *

حالی که من این بگفتم - عذای طاقتِ درویش از دست تحمّل برفت - و تیغِ زبان بر کشید - و اسبِ فصاحت در میدانِ وقاحت جهانید و بر من دوانید و گفت - چندان مبالغه در وصفِ ایشان نکردی و سخنهای پریشان بگفتی - که هم تصور کند که قریاقت یا کلیدِ خانهٔ آرزاق * مُشتی متکبر - مغرور - مُعجب - نفور - مشغولِ مال و نعمت - و مُقتنِ جاه و ثروت * سخن نگویند الا بسفاهت - و نظر نکنند الا بکراهت * علما را بگدائی منسوب کنند - و فقر را به بی سر و پائی معیوب گردانند * بعزتِ مالی که دارند و غیرتِ جاهی که پندارند برتر از همه نشینند و خود را بهتر از همه شناسند * نه آن در سر دارند که سر بکسی فرو آرند - یخبر از قولِ حکما - که گفته اند - هر که بطاعت از دیگران کمست و بنعمت بیش - بصورت توانگرست و بمعنی درویش *

بیت

گر بی هنر بمال کند کبر بر حکیم - کون خوش شمار اگر گاو عنبرست *

گفتم - مذمتِ ایشان روا مدار - که خداوندانِ کرم اند * گفت - غلط کردی - که بندگانِ درمند * چه فائده که چون ابرِ آزارند و بر کس نمی بارند - و چشمهٔ آفتابند و بر کس نمی تابند - و بر مرکبِ استطاعت سوارند و نمی رانند - و قدمی بهر خدا نه نهند - و درمی بی من و انذل ندهند * مالی بمشقت فراهم آرند و بخیست نگه دارند و بحسرت بگذارند - چنانکه بزرگان گفته اند - سیمِ بخیل وقتی از خاک بر آید که بخیل بخاک در آید *

بیت

در من مَنگَر تا دگران چشم ندارند - کز دستِ گدایان نتوان کرد ثوابی *

گفتا - نه - که من بر حالِ ایشان رحمت می‌برم * گفتم - نه - که بر مالِ ایشان حسرت می‌خورم * ما درین گفتار و هر دو بهم گرفتار - هر بیدقی که برانیدی من بدفعِ آن کوشیدم - و هر شاهی که بخواندی بفرزین ببوشیدم - تا نقدِ کیسهٔ همت در باخت و تیرِ جعبهٔ حجت همه بپیداخت *

قطعه

هان! تا سپر نیفتگنی از حملهٔ فصیح - کورا جز آن مُبالغهٔ مستعار نیست!
دین ورزو معرفت - که سخندان سجع گوی بر درِ سلاح دارد و نس در حصار نیست *
عاقبتِ الامر دلیلش نماند - دلیلش کردم - دستِ تعدی دراز کرد و بیهوده گفتن آغاز * و سنتِ جاهلانست - که چون بدلیل از خصم فرو مانند - سلسلهٔ خصومت بجنبانند - چون آزر بُت تراش - که بحجت با پسر بر نیامد بجنگش بر خاست -
که - لَنْ لَمْ تَنْتَه لَارْجَمَنْكَ * دُشْمنم داد - سَقَطْش گفتم - گریبانم درید - ز تخدانش شکستم *

قطعه

او بر من و من در و فتاده - خلق از پیِ ما دوان و خندان -
انگشتِ تعجبِ جهانی از گفت و شنودِ ما بدنندان *

القَصه - مُرافعهٔ این سخن پیشِ قاضی بردیم و بحکومتِ عدلِ راضی شدیم - تا حاکمِ مسلمانان مصلحتی بجوید - و میانِ توانگران و درویشان فرقی بگوید * قاضی - چون حیلَتِ ما بدید و منطقِ ما بشنید - سر بگریبانِ تفکر فرو برد - و پس از تأملِ بسیار سر بر آورد و گفت - ای آن که توانگران را ثنا تُفتی و بر درویشان جفا روا داشتی! بدان - که هر جا که گُلست خارست - و با خمر خمار - و بر سرِ گنج مار - و آنجا که دُرِ شهوارست نهنگِ مردم خوار - لذتِ عیشِ دنیا را لَدَغِهٔ اجلِ درِ پیست - و نعیمِ بهشت را دیوارِ مکارهٔ درِ پیش *

اماره مُطالبه کند - چون قوتِ احصانش نباشد - بعضیان مبتلا گردد - که بطن و فرج
توانمند - یعنی دو فرزندان اند از یک شکم - ما دام که این یکی بر جاست - آن
دیگری بریاست * شنیدم - که درویشی را با حدیثی بر خُبثی بگیرتند - با آن که شرمساری
برد - سزای سنگساری شد * گفت - ای مسلمانان ! قوت ندارم که زن کنم - و طاقت
ندارم که صبر کنم - "لَا رَهْبَانِيَّةَ فِي الْاِسْلَامِ" * و از جمله مواجِبِ سُکون و جَمْعِيَّتِ
درون که توانگران راست یکی آن - که هر شب صَنَمی در بر گیرند و هر روز جوانی
از سر - صَنَمی که صبح تابانرا دستِ از صَباحتِ او بر دل - و سرو خرامان را پایی از
خجالتِ او در گِل *

بیت

بحرین عزیزان نرو بُره چنگ - سر انگشتها کرده عذاب رنک *
مُحالست که با وجود حُسنِ طلعتِ او گرد مَناهی گردد و یا رایِ تباهی زند *

بیت

دلی که حورِ بهشتی بود و یغما کرد - کَمِ التَّقَاتِ کند بر بُدانِ یغمائی ؟

شعر

مَنْ كَانَ بَيْنَ يَدَيْهِ مَا اشْتَهَى رَطَبٌ - يَعْيبُهُ ذَلِكَ عَنْ رَجْمِ الْعَنَاقِيدِ *
اغلب تهیدستان دامنِ عصمت بمعصیت آلاینده - و گرسنگان نانِ مردم ربایند *

بیت

چون سگِ دَرَنده گوشت یافت - نپرسد کین شترِ صالحست یا خرِ دَجال *
چه مایه مستوران بعلتِ مُقلسی در عینِ فساد افتاده اند و عِرَضِ گرمی در زشت
نامی بر باد داده *

بیت

با گرسنگی قوتِ پرهیز نماند * افلاسِ عِنان از کفِ تقویِ یستاند *
حاتمِ طائی - که بیابان نشین بود - اگر در شهری بودی - از جوشِ گدایان بیچاره شدی
و جامه بر روی پاره گردندی - چنانکه آمده است -

قطعه

پدر بجای پسر هرگز این کوم نکند که دستِ جود تو با خاندانِ آدم کرد *

خدای خواست که بر عالمی به بخشاید - بفضلی خویش ترا پادشاهِ عالم کرد *

قاضی چون سخن بدین غایت رسانید و از حدِّ قیاس مُبالغت نمود - ما نیز بمقتضای

حُکمِ قضا رِضا دادیم و از ماضی در گذشتیم - و بعد از مُجازا طریقِ مُدارا پیش

گرفتیم - و سر بتدارک بر قَدَمِ یکدیگر نهادیم - و بوسه بر سر و روی دادیم - و ختم

سخن برین بود -

قطعه

مکن ز گردشِ گیتی شکایت - ای درویش ! که تیره بختی اگر هم برین نسق مُردی *

توانگرا ! چو دل و دست کامرانت هست - بخور - به بخش - که دنیا و آخرت بردی *

باب هفتم

بیت

جور دشمن چه کند گر نکشد طالب دوست؟ گنج و مار و گل و خار و غم و شادی بهمند*
 نظر نکنی در بستان که بید مشکست و چوب خشک؟ همچنین در زمره توانگران
 شایزند و کفور - و در حلقه درویشان صایزند و صجور*

بیت

اگر زاله هر قطره در شدی - چو خر مهره بازارها پر شدی*
 مقربان حضرت حق جل و علا توانگراند درویش سیرت و درویشانند توانگر همت*
 مهین توانگران آنست که غم درویشان بخورد - و بهین درویشان آن که کم توانگران
 نکیرد - وَمَنْ يَقُولْ عَلَيَّ اللَّهُ فَهُوَ حَسْبُهُ* پس روی عتاب از من بدرویش آورد و
 گفت - ای که گفتمی توانگران مشغول اند بمذاهبی و مست ملاحی! نعم - طائفه هستند
 بدین صفت که بیان کردی - قاصر همت و کافر نعمت - که ببرند و بنهند و بخورند و ندهند*
 اگر بمثل باران نبارد و یا طوفان جهان را بردارد - با اعتماد مکنند خود از محنت درویش
 نپرسند - و از خدای تعالی نترسند و گویند -

بیت

گر از نیستی دیگری شد هلاک - مرا هست - بطرا ز طوفان چه باک؟

شعر

وَ رَاكِبَاتٍ نِيَاقًا فِي هَوَادِجَهَا - لَمْ يَلْتَقَنَّ إِلَيَّ مَنْ غَاصَ فِي الْكُثْبِ*

بیت

دونان - چو گلیم خویش بیرون بردند - گویند - چه غم گر همه عالم مُردند؟
 قومی برین نمط که شنیدی و طائفه که خوانِ نعم نهاده و صلابی کرم
 در داده و میان بخدمت بسته و ابرو بتواضع کشاده* طالب نامند و مغفرت - و
 صاحب دنیا و آخرت - چون بندگان حضرت پادشاه عالم عادل مؤید و منصور -
 مالک ازمه انام - حامی ثغور اسلام - وارث ملک سلیمان - عادل ملوک زمان - مظفر
 الدنيا و الدین - ابو بکر بن سعد بن زنگی - اَدَامَ اللَّهُ اَيَّامَهُ وَ نَصَرَ اَعْلَامَهُ*

حکمت ۳

دو کس رنج بیهوده بردند و سعی بی فائده کردند - یکی آنکه مال اندوخت و نخورد -
دیگری آن که علم آموخت و عمل نکرد *

مثنوی

علم چندانکه بیشتر خوانی - چون عمل در تو نیست - نادانی *
نه مُحَقِّقُ بود نه دانشمند - چار پائی برو کتابی چند *
آن تہی مغررا چه علم و خبر - کہ برو ہیئزمست یا دفتر؟

حکمت ۴

علم از بہر دین پروردنست - نہ از برای دنیا خوردن *

بیت

ہر کہ پرهیز و علم و زہد فروخت - خرمی گرد کرد و پاک بسوخت *

پند ۵

عالم ناپرهیزگار کور مشعلہ دارست - بھدی بہ و ہو لا بھتدی *

بیت

بی فائده ہر کہ عمر در باخت - چیزی خرید و زر بینداخت *

حکمت ۶

ملک از خردمندان جمال گیرد - و دین از پرهیزگاران کمال پذیرد *
خردمندان از آن محتاج ترند کہ خردمندان بقربت پادشاہان *

قطعه

پند اگر بشنوی - ای پادشاہ ! در ہمہ دفتری ازین پند نیست -
جز بخردمند مفرما عمل - گرچہ عمل کار خردمند نیست *

حکمت ۷

سہ چیز بی سہ چیز پایدار نمائد - مال بی تجارت - و علم بی بحث - و ملک بی
سیاست *

باب هشتم

در آداب صحبت

نصیحت ۱

مال از برای آسایشِ عمرست - نه عمر از بهرِ گرد کردنِ مال * عاقلی را پرسیدند - که
نیکبخت کیست ؟ و بدبخت کدام ؟ گفت - نیکبخت آنکه خورد و داشت -
و بدبخت آنکه مُرد و هشت *

بیت

مکن نغاز بر آن هیچکس که هیچ نکرد - که عمر در سر تحصیلِ مال کرد و نخورد *

حکمت ۲

«وسلی (علیه السلام) قارون را نصیحت کرد - که أَحْسَنُ کَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ * نشنید -
و عاقبتش شنیدی که چه دید *
قطعه

آنکس که بدینار و درم خیر نیندوخت - سر عاقبت اندر سر دینار و درم کرد *
خواهی مُتَمَتِّع شوی از نعمتِ دنیا - با خلقِ کرم کن که خدا با تو کرم کرد *
عرب گوید - جَدَّ وَلَا تَعْمَنْ لَإِنَّ الْقَائِدَةَ إِلَيْكَ عَائِدَةٌ - یعنی - ببخش و مَنّت مَنّه - که
نفعِ آن بتو باز گردد *

قطعه

درختِ کرم هر کجا بیخ کرد - گذشت از فلک شاخ و بالای او *
گر امیدواری مکزو بر خوری - بمَنّت مَنّه آره بر پای او *

ایضا

شکرِ خدای کن که مَوْفَق شدی بخیر - ز انعامِ فضلِ او نه معطلِ گذاشتت *
مَنّت مَنّد که خدمتِ سلطان همی کنم - مَنّت شناس ازو که بخدمتِ بد داشتت *

باب هشتم

حکمت ۱۱

دشمن ضعیف که در طاعت آید و دوستی نماید - مقصود وی جز آن نیست که دشمن قوی گردد - و گفته اند که بر دوستی دوستان اعتماد نیست - تا بتمای دشمنان چه رسد ؟

بیت

دوستانم ز دشمنان بترند - دشمنان خود علامت دگرند *

پند ۱۲

هر که دشمن کوچک را حقیر شمارد بدان می ماند که آتش اندک را مهمل می گذارد *

قطعه

امروز بکُش که میتوان کُشت - کآتش که بلند شد جهان سوخت *

مگذار که زه کند کمان را - دشمن که به تیر میتوان دوخت *

حکمت ۱۳

سخن در میان دو دشمن چنان گوی که - اگر دوست گردند - شرمند نباشی *

مثنوی

میان دو تن جنگ چون آتشست - سخن چین بدبخت هیزمکش ست *

کنند این و آن خوش دگر باره دل - وی اندر میان کوربخت ر خجل *

میان دو کس آتش افروختن نه عقلست - و خود در میان سوختن *

قطعه

در سخن با دوستان آهسته باش - تا ندارد دشمن خونخوار گوش *

پیش دیوار آنچه گوئی هوش دار - تا نباشد در پس دیوار گوش *

حکمت ۱۴

هر که با دشمنان صلح میکند سر آزار دوستان دارد *

بیت

بشوی - ای خردمند! ز آن دوست دست - که با دشمنانت بود هم نشست *

باب هشتم

قطعه

وقتی بَلُطف‌گوی و مُدارا و مُردمی - باشد که در کمندِ قبول آوری دلی -
وقتی بقهرگوی - که صد کوزهٔ نبات - که که چنان بکار نیاید که حظلی *

حکمت ۸

رحم آوردن بر بدان ستمست بر نیکان - و عفو کردن از ظالمان جورست بر
مظلومان *

بیت

خبیث را چو تعهد کنی و بنوازی - بدولت تو نگه میکند بانبازی *

حکمت ۹

بر دوستی پادشاهان اعتماد نباید کرد - و بر آوازِ خوشِ کودکان غرّه نباید شد - که این
بجوانی مُتبدّل گردد - و آن بجوانی متغیّر *

بیت

معشوق هزار دوست را دل ندهی - در میدهی آن دل بجدائی بنهی *

پند ۱۰

هر آن سَری که داری با دوست در میان مَنه - باشد که وقتی دشمن شود - و هر
بدی که توانی بدشمن مَرسان - باشد که روزی دوست گردد - و رازی که نهان خواهی
با هیچ کس مگوی - اگرچه دوستِ مُخلص باشد - که مر آن دوست را نیز دوستان
باشند *

قطعه

خاموشی به که ضمیرِ دلِ خویش با کسی گفتن - و گفتن که مگوی *
ای سلیم! آب ز سر چشمه ببند - که چو پُر شد نتوان بستن جوی *

نرد

سخنی در نهان نباید گفت که بهر انجمن نشاید گفت *

حکمت ۲۰

خِشَمِ بِي حد و حَشْت آرَد - و لُطْفِ بِي وَقتِ هَيْبَتِ بَرَد * نَه چندان دُرُشتي کُن
کِه از تُو سِر گرَدند - و نَه چندان نَرَمي کِه بَر تُو دَلير شَوَند *

مثنوي

دُرُشتي و نَرَمي بَهم دَر بَست - چو رُگ زَن - کِه جَرّاح و مَرهَم نَست *
دُرُشتي نَگيرَد خِرَد مَند پيش - نَه سُسَتي کِه نَاقِص کَند قَدَرِ خَويش *
نَه مَر خَويشَتَن را فُزوني نَهد - نَه يَکبارَ تَن دَر زَبوني دَهد *

ايضاً

شَباني با پَدَر گُفت - اَي خِرَد مَند ! مَرا تَعليم کُن پيرانَه يَک پَند *
بَگفتا - نِيك مَردي کُن - نَه چندان کِه گرَدَد خَيرَ گُرُگ تَيز دَندان *

حکمت ۲۱

دو کس دُشمنِ مُلک و دِيند - پادشاهِ بِي حِلْم و زاهدِ بِي عِلْم *

بيت

بَر سَرِ مُلک مَبادِ آن مِلکِ فَرمان دِه کِه خدارا نَبودَ بَندۀ فَرمان بَردار *

حکمت ۲۲

پادشاه را بايد کِه خِشَم بَر دُشمنان تا بَحَدِّي نَرانَد کِه دُستارَ بَرُو اِعتِماد نَمانَد - کِه
آتشِ خِشَم اَوَّل دَر خدائِندِ خِشَم اَفَند - پَس آنکِه زبانه بَخِصَم رَسَد يا نَرَسَد *

مثنوي

نَشايد بَني آدَم خالِک زاد - کِه دَر سَر کَند کِبَر و تَندي و باد *
تُرّا با چَدين تَندي و سَرکُشي - نَپندارم از خاکی - از آتشي *

قطعه

دَر خالِکِ بَيلِقان بَر سَيدِم بَعادِي * گُفتم - مَرا بَترِبيت از جَهل پاک کُن *
گُفتا - بَرُو چو خالِک تَحَمُّل کُن - اَي فُقَيه ! يا هَرچِه خواندۀ - هَمه دَر زَيرِ خالِک کُن *

باب هشتم

پند ۱۵

چون در امضای کاری متردد باشی - آن طرف اختیار کن که بی آزار باشد *

بیت

با مردم سهل جوی دشوار مگوی - با آن که در صلح زند جنگ مجوی *

حکمت ۱۶

تا کار بزرگان بر آید جان در خطر انگندن نشاید * عرب گوید - آخر الحیل السیف *

بیت

چو دست از همه حیلتی در گسست - حلالست بُردن بشمشیر دست *

حکمت ۱۷

بر عجز دشمن رحمت مکن - که اگر قادر شود بر تو نبخشاید *

بیت

دشمن چو بینی ناتوان - لاف از بروت خود مزن - مغربست در هر استخوان - مردیست در هر پیرهن *

حکمت ۱۸

هر که بدی را بکشد - خلق را از بلای بزرگ برهاند - و او را از عذاب خدای *

قطعه

پسندیده است بخشایش - ولیکن مَنه بر ریشِ خلق آزار مرهم *

ندانست آنکه رحمت کرد بر مار - که این ظلمست بر فرزندِ آدم ؟

حکمت ۱۹

نصیحت از دشمن پذیرفتن خطاست - ولیکن شنیدن رواست تا بخلافِ آن کار
گنی - و آن عینِ صوابست *

مثنوی

حذر کن ز آنچه دشمن گوید "آن کن" ! که بر زانو زنی دستِ تغاُبر، *

کرت راهی نماید راست چون تیر - ازو برگرد و راه دستِ چپ گیر *

باب هشتم

بیت

پسلی سخن گفتن آنگاه کن - چو دانی که در کار گیرد سخن *

حکمت ۶۹

هر که نصیحتِ خود را نمی‌کند - و خود نصیحت‌گری مُحاجست *

پند ۳۰

فریب دشمن مخور - و غرور مدّاح مخر - که آن دامِ زرق نهاده است - و این کام طمع کُشاده *
احقر را ستایش خوش آید - چون لاشه - که در کوشش دمی - فربه نماید *

قطعه

الا - تا نشنوی مدح سخن‌گویی که اندک مایه نفعی از تو دارد *
اگر روزی مرادش بر نیاری - دو صد چندان عیوبت بر شمارد *

حکمت ۳۱

مُتکلم را - نا کسی عیب نگیرد - سخنش صلاح نپذیرد *

بیت

مَشُو غَرّه بر حُسن گفتارِ خویش بتحسین نادان و پندارِ خویش *

حکمت ۳۲

همه کس را عقلِ خود بکمال نماید و فرزندِ خود بجمال *

قطعه

یکی جهود و مُسلمانِ خِلاف می‌جستند - چنانکه خنده گرفت از نزاعِ ایشانم *
بطّنز گفت مسلمان - گر این قبائل من درست نیست - خدا با! جهود می‌رانم *
جهود گفت - بقوریت می‌خورم سوگند - وگر خِلاف کنم - همچو تو مسلمانم *
گر از بسیطِ زمین عقل مُنعدم گردد - بخود گمان نبرد هیچکس - که نادانم *

حکمت ۳۳

ده آدمی بر سفره بخورند و دو سگ بر مُرداری باهم بسر نبرند *
حریص با جهانی

باب هشتم

حکمت ۲۳

بد خوي بدستِ دشمني گرفتارست که هر کجا که رود از چنگِ عُقوبتِ او خلاص
نیابد *

بیت

اگر ز دستِ بلا بر فلک رود بدخوي - ز دستِ خوي بد خویش در بلا باشد *

حکمت ۲۴

چو بيني که در سپاهِ دشمن مُفارت افتاد - تو جمع باش - و اگر جمعند - از پريشايي
خود اندیشه کن *

قطعه

بِرو - با دوستان آسوده بنشین - چو بيني در میان دشمنان جنگ -
و گر داني که باهم یکنیزانند - کمان را ز کُن و بر باره بر سنگ *

حکمت ۲۵

دشمن چون از همه جيلها در ماند - سلسله دوستي بچنانند * آنکه بدوستي کارها
کند که هیچ دشمن نتواند *

پند ۲۶

سرِ مار بدستِ دشمن بکوب - که از اَحَدِی اَلْحَسَنینِ خالي نباشد - اگر دشمن غالب
آمد مار کُشتي - و گرنه از دشمن برستي *

بیت

بروزِ مَعْرکه ايمن مَشَو ز خصمِ ضعيف - که مغزِ شیر بر آرد چو دل ز جان برداشت *

حکمت ۲۷

خبري که داني که دلي بيازارد - تو خاموش باش - تا ديگري بيارد *

بیت

بُلبُل! مُردۀ بهار بيار - خبر بد بيم باز گذار *

حکمت ۲۸

پادشاه را بر خيانتِ کسي واقف مگردان مگر آنکه که بر قبولِ کُلي واثق باشي - و گرنه -
در هلاکِ خود مي کوشي *

مثنوی

- بچشم خویش دیدم در بیابان - که مرد آهسته بگذشت از شدابان *
- سمند بادیا از گت فرو ماند - شتریان همچنان آهسته میراند *

حکمت ۳۷

- نادان را بهتر از خاموشی نیست - و اگر این مصلحت بدانستی - نادان نبودی *
- قطعه

- چون نداری کمالِ فضل - آن به که زبان در دهان نگهداری *
- آدمی را زبان فصاحت کرد - جوزبی مغز را سبکساری *
- ایضاً

- خری را ابله‌ی تعلیم میداد - برو پُر صرف کرده سعی دائم *
- حکیمی گفتش - ای نادان! چه کوشی؟ درین سودا پتِرس از کُوم لایم *
- نیاموزد بهائِم از تو گفتار - تو خاموشی بیاموز از بهائِم *
- ایضاً

- هرکه تأمل نکند در جواب - بیشتر آید سخنش نا صواب *
- یا سخن آری چو مردم بهوش - یا بنشین همچو بهائم خموش *

حکمت ۳۸

- هر که با دانای از خود مجادله کند تا بدانند که داناست - بدانند که نادانست *

بیت

- چون در آید به از توئی بسخن - گرچه به دانی - اعتراض مکن *

حکمت ۳۹

- هر که با بدان نشیند - نیکی نبیند *

مثنوی

- گر نشینند فرشته با دیو - وحشت آموزد و خیانت و ریو *
- از بدان جز بدی نیاموزی - نکند گرگ پوستین دوزی *

گرسنه است - و قانع بنانی سیر * حکما گویند - درویشی بقناعت به از توانگری
بیضاعت *

بیت

رونده تنگت بیک کرده نان پُر گردد - نعمت روی زمین پُر نکند دیده تنگت *

مثنوی

پدر - چون دورِ عمرش منقضي گشت - مرا این یک نصیحت کرد و بگذشت -
که شهوتِ آتشست - از وی به پرهیز! بخود بر آتش دوزخ مکن تیز!
در آن آتش نیاری طاقبت سوز - بصبر آبی بر این آتش زن امروز *

حکمت ۳۴

هر که در حالت توانائی نیکی نکند در وقت ناتوانی سختی بیند *

بیت

بد اخترتر از مردم آزار نیست - که روز مصیبت کش یار نیست *

پند ۳۵

هر چه زود بر آید دیر نیاید *

قطعه

خالِ مشرق - شنیده ام - که کنند چهل سال کاسه چیلی -

صد بروزی کنند در مردشت - لا جرم قیمتش همی بینی *

قطعه

مُرغ از بیضه برون آید و روزی طلبد - آدمی زاده ندارد خبر از عقل و تمیز *

آن که ناگاه کسی گشت چیزی نرسید - وین بتمکین و فضیلت بگذشت از همه چیز *

آبکینه همه جا بینی - از آن قدرش نیست - لعل دشوار بدست آید - از آنست عزیز *

حکمت ۳۶

کارها بصبر بر آید و مُستعجل بسر در آید *

باب هشتم

پند ۴۷

پنجه افگندن با شیر و مُشت زدن بر شمشیر کارِ خردمندان نیست *

بیت

جنگ و زور آوری مکن با مست - پیش سر پنجه در بغل نه دست *

حکمت ۴۸

ضعیفی که با قوی دلاوری کند - یار دشمنست در هلاک خویش *

قطعه

سایه پرورده را چه طاقت آن - که رود با مبارزان بقتال ؟

مست بزو بجهل میفکنند پنجه با مرد آهنین جنگل *

حکایت ۴۹

هر که نصیحت نشنود سرِ ملامت شنیدن دارد *

بیت

چون نیاید نصیحتت در گوش - اگر سرزنش کنم - خاموش *

حکمت ۵۰

بی هنران هنرمند را نتوانند دید - چنانکه سگان بازاری سگ صید را مشغله بر آرند و پیش

آمدن نگذارند * یعنی سگله چون بهنر با کسی بر نیاید - بختش در پوستین افتد *

بیت

ندد هر آینه غیبت حسودِ کوتاه دست - که در مقابلهُ گنگش بود زبانِ مقال *

حکمت ۵۱

اگر جورِ شکم نبودی - هیچ مرغ در دام نیفتادی - بلکه صیاد خود دام نهدادی *

بیت

شکم بند دستت و زنجیر پای - شکم بنده نادر پرستد خدای *

حکمت ۵۰

حکیمان دیر دیر خورند - و عابدان نیم سیر - و زاهدان تا سد رمق - و جوانان تا طبع

باب هشتم

حکمت ۴۰

مردمان را عیب نهائی پیدا مکن - که مر ایشان را رسوا کنی و خود را بی اعتماد *

حکمت ۴۱

هر که عم خواند و عمل نکرد - بدان ماند که گاو راند و تخم نیفشاند *

حکمت ۴۲

از تن بیدل طاعت نیاید - و پوست بی مغز بضاعت را نشاید *

حکمت ۴۳

نه هر که در مجادله چست در معامله درست *

بیت

بس قامت خوش که زیر چادر باشد - چون باز کنی مادر مادر باشد *

حکمت ۴۴

اگر شبها همه شب قدر بودی - شب قدر بی قدر بودی *

بیت

گر سنگ همه لعل بدخشان بودی - پس قیمت لعل و سنگ یکسان بودی *

حکمت ۴۵

به هر که بصورت نیکوست سیرت زیبا دروست *

قطعه

توان شناخت بیک روز در شمائل مرد - که تا کجاش رسیدست پانگاه علوم *

ولی ز باطنش ایمن مباحث و غره مشو - که خُبِ نفس نکردد بسالها معلوم *

حکمت ۴۶

هر که با بزرگان ستیزد خون خود بریزد *

قطعه

خویشتن را بزرگ می بینی - راست گفتند - یلک دو بیند لوج *

زود بینی شکسته پیشانی - تو که بازی بسر کنی با قوج *

قطعه

گر هنرمند ز آبش جفائی بیند تا دل خویش نیازد و در هم نشود *
سنگ بدگوهر اگر کاسه زرین بشکست - قیمت سنگ نیفزاید و زر کم نشود *

حکمت ۵۶

خردمندی که در زمره آبش سخن ببندد - شکفت مدار - که آواز بربط از غلبه دهل
بر نیاید - و بوی عبیر از بوی کنده فرو ماند *

شعر

بلند آواز ندان کردن اخراخت - که دانرا بی شرمی ببنداخت -
نمی داند که آهنگ حجازی فرو ماند ز بانگ طبل غازی *

حکمت ۵۷

جوهر اگر در خلایب افتد - همان نفیست - و غبار اگر بر فلک رود - همچنان خسیس *
استعداد بی تربیت دریغ - و تربیت ناستعد ضائع * خاستر نسبتی عالی دارد که
آتش جوهر علویست - و لیکن چون بنفس خود هنری ندارد - با خاک برابرست *
قیمت شکر نه از نی است - که آن خود خاصیت وی است *

مثنوی

چو کنعان را طبیعت بی هنر بود - پیمبر زادگی قدرش نیفزود *
هنر بنما - اگر داری - نه گوهر - گل از خارست و ابراهیم از آزر *

حکمت ۵۸

مشک آنست که خود ببوید - نه آن که عطار بگوید * دانا چون طبله عطارست -
خاموش و هنر نمی - و نادان چون طبل غازیست - بلند آواز و میان تهی *

قطعه

عالم اندر میانه جهال - مملی گفته اند صدیقان -
شاهدی در میان کورانست - مصحفی در کُنِشت زندیقان *

باب هشتم

بر گیرند - و پیران تا عرق کنند - اما قلند این چندان خورند که در معده جلی نفس نماند
و بر سفره روزی کس *

بیت

اسیر بند شکم را دو شب نگیرد خواب - سخی ز معده سنگی - شبی ز دل تنگی *

وعظ ۵۳

مشورت با زنان بیه است - و سخاوت با مفسدان گناه *

بیت

ترحم بر پلنگ تیز دندان - ستمگاری بود بر گوسفندان *

حکمت ۵۴

هرگز دشمن در پیشست - گر نکشد دشمن خویشت *

بیت

سنگ در دست و مار بر سر سنگ نکند مرد هوشیار درنگت *
و گروهی برخلاف این مصلحت دیده اند - و گفته اند - که در کشتن بندگان تأمل اولیترست -
بحکم آنکه اختیار باقیست - توان کشت و توان بخشید - اما - اگر بی تأمل کشته شود -
محتملست که مصلحتی فوت گردد که تدارک مثل آن ممکن باشد *

مثنوی

نیک سهلست زنده بیجان کرد - کشته را باز زنده نقوان کرد *
شرط عقلست صبر تیر انداز - که چو رفت از کمان نیاید باز *

حکمت ۵۵

حکیمی که با جاهلی هرافتد - باید که توقع عزت ندارد * اگر جاهل بزبان آوری بر
حکیم غالب آید عجب نیست - که سنگی است که جوهر را همی شکند *

بیت

نه عجب گر فرود نفشش - عندلیبی غراب هم ففش *

ہیت

اندک اندک بهم شود بسیار - دانه دانه است غله در انبار *

حکمت ۶۴

عالم را نشاید که سقاقت از عَمی بجلَم در گذارد - که هر دو طرف را زبان دارد - که هیبت این کم شود و چهل آن مُحکم *

بيت

چو با سغله گویی بلطف و خوشی - فزون گرددش کبر و گردن کشی *

حکمت ۶۵

معصیت زهر نه مادر شود - ناپسندیده است - و از علما ناخوبتر - نه علم سلاح جنگِ شیطانست - و خداوند سلاح را - چون به اسیری برند - شرمساری بیش
برند *

مثنوی

عامی نادان پریشان روزگار به ز دانشمند ناپرهیزگار -
 کلان بنابینائی از راه افتاد - وین - دو چشمش بود - و در چاه افتاد *

حکمت ۶۶

جان در حمایت یکدمست - و دنیا وجودی عیان دو عدم * دین بدنیا مفروش -
که دین بدنیا فروشان خرد - یوسف بفروشد تا چه خرد؟ الم اعهده الیکم - یا بنی
آدم! ان لا تعبدوا الشیطان - انه لکم عدو مبین *

بیت

بقول دشمن پیمان دوست بشکستی - ببین که از که بُردی و با که پیوستی *

حکمت ۶۷

شیطان با مخلصان بر نمی آید و سلطان با مفسدان *

مثنوی

وامش مده آن که بی نمازست گرچه دهندش ز فاقه بازست -

حکمت ۵۹

دوستی را که همه عمر ترا چنگ آرند - شاید که بیک نفس بپازارند *

بیت

سنگی بچند سال شود نعل پاره - زنهار! تا بیک نفس نشننی بستگ!

حکمت ۶۰

عقل در دستِ نفس چنان گرفتارست که مرد عاجز بدستِ زن گریز *

بیت

در خروءِ بر سرائی ببند - که بانگِ زن از رویِ بر آید بلند *

حکمت ۶۱

رایِ بی قوتِ مکر و فسونست - و قوتِ بی رایِ جهل و جُنون *

بیت

تمیز باید و تدبیر و رای و آنکه مُلک - که مُلک و دولتِ نادانِ سلاحِ جنگِ خودست *

حکمت ۶۲

جوانمردی که بخورد و بدهد به از عابدی که روزه دارد و بنهد * هر که ترکِ شهوت
از بهرِ قبولِ خلق داده است - از شهوتِ حلال در شهوتِ حرام افزاده است *

بیت

عابد که نه از بهرِ خدا گوشه نشیند - بیچاره در آئینه تارک چه بیند ؟

حکمت ۶۳

اندک اندک خیلی شود و قطره قطره سیلی گردد - یعنی آنان که دستِ قدرت ندارند -
سنگِ خرده نگاه دارند - تا بوقتِ فرصتِ دمار از دماغِ خصم بر آورند *

شعر

و قَطَرٌ عَلَيَّ قَطْرٌ إِذَا اتَّفَقَتْ نَهْرٌ - نَهْرٌ أَلِيَّ نَهْرٌ إِذَا اجْتَمَعَتْ بَحْرٌ *

حکمت ۷۱

ای طالبِ روزی! بنشین - که بخوری - و ای مطلوبِ اجل! مرو - که جان نبری *

قطعه

جهْدِ رِزقِ ار کُنی و گر نکُنی - برساند خدای عزّ و جلّ *
 در رویِ در دهانِ شیر و هیزر - نخوردند - مگر بروزِ اجل *

حکمت ۷۲

به نا نهاده دست نرسد - و نهاده هر کجا که هست برسد *

بیت

شنیده که سکندر برفت در ظلمات - چندی محنت - و آنکه نخورد آبِ حیات *

حکمت ۷۳

صیّادِ بی‌روزی در دجله ماهی نگیرد - و ماهی بی‌اجل در خُشکی نمیرد *

بیت

مسکین حریص در همه عالم همی‌رود - او در قفای رِزق و اجل در قفای او *

حکمت ۷۴

توانگر فاسق کُلوخ زر اندودست - و درویش صالح شاهدِ خاك آلود - این دلقِ موسی است مُرَقَّع - و آن ریشِ فرعون ست مُرَّع * ثروتِ نیکان روی در بلندی دارد و دولتِ بدان سر در نشیب *

قطیعه

هر در حاه و دولتست - بدان خاطر خسته در نخواهد یافت -
 خبرش ده که هیچ دولت و جاهِ بسرائی دیگر نخواهد یافت *

حکمت ۷۵

حسود از نعمتِ حق بخیلست - و بنده بی‌گناه را دشمن *

گو نَرَضِ خدا نمي گذارد - از قرضِ تو نيز غم ندارد *
امروز دو مرده بيش گيرد - فردا - که همه زيَدَد - ميرد *

حکمت ۶۸

هر که در زندگي نانش نخورند - چون بميرد نامش نبرند * لذتِ انگور بيوه داند - نه
خداوند ميوه * يوسفِ صديق (عليه السلام) در خُشک سالي مصر سیرِ نخوردي تا کُرسنگان را
فراموش نکند *

مثنوي

آنکه در راحت و تَنعم زيست - او چه داند که حالِ گُرسنه چيست ؟
حالِ درماندگان کسي داند - که باحوالِ خويش در ماند *

قطعه

اي که بر مرکبِ تازنده سوارى - هُش دار ! که خِر خارکشِ مسکين در آب و گلست *
آتش از خانه همسايه درويش بخواد - کآنچه از روزن او ميگذرد دودِ دلست *

پند ۶۹

درويشِ ضعيف را در تنگي * خشک سال مپرس - که چوني ؟ الا بشرطِ آنکه مرهم بر
ریش نهی و دِرهم در پيش *

قطعه

خري که بيني بارش بگل در افتاده - ز دل برو شفقت کن - ولي مرو بسروش *
کنون که رفتي و پرسيديش - که چون افتاد - میان ببند و چو مردان بگيردُنبِ خرس *

حکمت ۷۰

دو چیز مُحالِ عقلست - خوردن بيش از رِزقِ مقسوم - و مُردن پيش از وقتِ معلوم *

قطعه

قضا دگر نشود - و هزار ناله و آه * بشکر يا بشکایت بر آید از دهني *
فرشته - که وکیلست بر خزانۀ باد - چه غم خورد که بميرد چراغِ بيوه زني ؟

حکمت ۷۹

دو کس را حسرت از دل نرود و پایی تغابن از گِل بر نیاید - تاجر پِ کشتی شکسته و وارثی با قلندران نشسته *

قطعه

پیش درویشان بود خونت مُباح - گر نباشد در میان مالت سبیل *
 ی مَرَو با یارِ ازرق پیرهن - یا یکش بر خان و میان انگشت نیل *
 یا مکن با پیلانان دوستی - یا طلب کن خانه در خورد پیل *

حکمت ۸۰

خلعت سلطان گرچه عزیزست - جامه خُلقان خود از آن بعزت تر - و خوان بزرگان
 اگرچه لذیذست - خرده انبان خویش از آن بلدت تر *

بیت

سرکه از دست رنج خویش و تره بهتر از نان ده خدای و به *

حکمت ۸۱

خلاف رای صوابست و نقض عهدِ اولو الالباب دارو بگمان خوردن و راه نادیده بی کاروان
 رفتن * امام مُرشد الغزالی را (رحمة الله علیه) پرسیدند - که چگونه رسیدی بدین مرتبه
 علوم؟ گفت - هرچه ندانستم پرسیدم آن ننگ نداشت *

قطعه

مید عافیت آنکه بود موافقِ عقل - که نبض را به طبیعت شناس بنمائی *
 بپرس هرچه ندانی - که ذلّ پرسیدن دلیلِ راه تو باشد بعزّ دانائی *

حکایت ۸۲

هر آنچه دانی که هرآینه معلوم تو خواهد شد - پرسیدن آن تعجیل مکن - که هیبت
 سلطنت ز ریان دارد *

قطعه

چو لقمه مان دید کاندردست دارو همی آهن بمعجز موم گردد -
 نپرسیدش - چه می سازی؟ که دانست که بی پرسیدنش معصوم گردد *

باب هشتم

قطعه

سردگي خشک غمخوارا دیدم رفته در پوستین صاحب جاه *
گفتم - ای خواجه ! گرتو بدبختی - مردم نیک بخت را چه گناه ؟

قطعه

۱ - تا نخواهی بلا بر حسود ! که آن بخت برگشته خود در بلاست *
چه حاجت که با وی کنی دشمنی ؟ که وی را چنین دشمنی در قفاست *

حکمت ۷۶

تلمیذ بی ارادت عاشق بی زرست - و رونده بی معرفت مرغ بی پر - و عالم بی عمل
درخت بی بر - و زاهد بی علم خانه بی در * مراد از نُرُودِ قرآن تحصیل سیرت خوبست - نه
قرئیلِ سوره مکتوب * عامی * مُتَعَبِد پیاپی رفته است و عالم مُتَهَاوَن سوار خفته * عامی
که دست بردارد به از عابدی که عجب در سر دارد *

بیت

سرهنگ لطیف خوی دلداری بهتر ز فقیه مردم آزار *

حکایت ۷۷

یکی را گفتند - که عالم بی عمل بچه ماند ؟ گفت - بزنبور بی غسل *

بیت

زنبور درشت بی مروت را گوی - باری - چو غسل نمی دهی - نیش من !

حکمت ۷۸

مرد بی مروت زنست - و عابد با طمع زن *
قطعه

ای - به پندار - کرده جامه سفید بهر موس خلق و نمه سیاه !
دست کوتاه باید از دنیا - آستین یا دراز و یا کوتاه *

قطعه

نَدَهد مرد هوشمند جواب - مگر آنکه کز سوأل کنند *
 گرچه بر حق بود فراخ سخن - حملِ دعویش بر محال کنند *

حکمت ۸۷

ریشی درونِ جامه داشتیم * شیخ (رحمة الله علیه) هر روز پرسیدی - که ریشت
 چونست؟ و نپرسیدی - که کجاست؟ دانستم که از آن احتراز میکند - که ذکرِ هر
 عضوی روا نباشد * و خردمندان گفته اند - هر که سخن بسمجد - از جواب نرنجد

قطعه

تانیك ندانی که سخن عینِ صوابست - باید که بگفتنِ ذهن از هم نکشائی *
 گر راست سخن باشی و در بندِ بهائی - به ز آن که دروغت دهد از بندِ رهایی *

حکمت ۸۸

دروغ گفتنِ بضیعتِ لازِب مآند - اگرچه جراحتِ درست شود - نشان بماند * چون
 برادرانِ یوسف (علیه السلام) بدروغ گفتنِ موسم شدند - پدر را بر راست گفتنِ ایشان
 اعتماد نماند * قَالَ - بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْراً - فَصَبِرْ جَمِیلاً *

قطعه

دروغی نگیرند صاحبِ دلان - بر آن کس که پیوسته گفتست راست *
 اگر مُشتبه شد کسی در دروغ - اگر راست گوید - تو گوئی - خطاست *
 کسی را که عادت بود راستی - خطائی کند - در گذارند ازو *
 وگر نامور شد بقولِ دروغ - دگر راست باور ندارند ازو *

حکمت ۸۹

اجلِ کائنات از رویِ ظاهر آدمیست - و اذِلّ موجوداتِ سگت - و بآئینِ خردمندان
 سگت حق شناس به از آدمی نا سپاس *

باب هشتم

حکمت ۸۳

یکی از لوازم صحبت آنست که خانه پیرداری یا با خانه خدا در سازی *

قطعه

حکایت بر مزاج مُسْتَمِعِ گوی - اگر دانی که دارد با تو میلی -
هر آن عاقل که با مَجْنُون نشیند - نگردد جز حدیثِ حُسنِ لیلی *

حکمت ۸۴

هر که با بدان نشیند - اگر طبیعتِ ایشان در وی اثر نکند - بفعلِ ایشان مُتَهَم گردد -
چنانکه اگر مردی بخرابات رود بنماز کردن - منسوب شود بخمر خوردن *

مثنوی

رقم بر خود بنادانی کشیدی - که نادان را بصحبت بر گزیدی *
طلب کردم ز نادانیان یکی پند - مرا گفتند - با نادان مپیوند -
که گر صاحب تمیزی - خر نمائی - و گر نادانی - احمق تر نمائی *

حکمت ۸۵

حِلْمِ شُقر چنانکه معلومست - اگر طفلی مهارش گیرد و صد فرسنگ ببرد - گردن از
مُتَابَعَتِ او نه پیچد - اما اگر راهی هَوَلَاکِ پیش آید که موجبِ هَلَاکِ باشد - و
طفل آنجا بنادانی خواهد رفتن - زمام از کُفَشِ در گسلاند و بیش متابعت نکند -
که هنگامِ درشتی مَلَاظِفَتِ مذمومست - و گویند - دشمن بملاظفت دوست نگردد -
بلکه طمع زیادت کند *

قطعه

کسی که لطف کند با تو - خَالِکِ پایش باش - و گر ستیزه کند - در دو چشمش افکن خاک *
سخن بلطف و کرم با درشت خوی مگوی - که زنگ خورده نگردد مگر بسوهن پالت *

حکمت ۸۶

هر که در پیشِ سخنِ دیگران افتد - تا مایهٔ فضلش بدانند - پایهٔ جهش معلوم

کنند *

حکمت ۹۴

هر که بتادیب دنیا راه صواب نگیرد - بتعذیب عقیل گرفتار آید * قَالَ اللَّهُ تَعَالَى - وَ
لَنَذِيقَهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَى دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ *

بیت

پندست خطبِ مهتران - آنکه بند - چون پند دهند و نشنوی - بند نهند *

حکمت ۹۵

نیکبختان بحکایات و امثال پیشینیان پند گیرند از آن پدش که پسینیان بواقعه ایشان
مثل زنند * دزدان دست کوتاه نکنند تا دست شان کوتاه نکنند *

قطعه

نبرد مرغ سوی دانه فراز - چون دگر مرغ بیند اندر بند *
پند گیر از مصائب دگران - تا نگیرند دیگران ز تو پند *

حکمت ۹۶

آن را که گش ارادت گران آفریده اند - چون کند که بشنود ؟ و آنرا که کمند سعادت
کشان می برد - چه کند که نرود ؟

قطعه

شبِ تاریکِ دوستانِ خدای می بتابد چو روزِ بخشنده *
وین سعادت بزورِ بازو نیست - تا نبخشد خدای بخشنده *

رباعی

از تو بیکه ظالم ؟ که دگر داور نیست - و ز دست تو هیچ دست بالاتر نیست *
آن را که تو رهبری کنی - گم نشود - و آن را که تو گم کنی - کسی رهبر نیست *

حکمت ۹۷

گدائی نیک سرانجام به از پادشاهی بد فرجام *

بیت

غمی کن پیمش شادمانی بری به از شادی کن پیمش غم جوهری *

باب هشتم

قطعه

سگی را لقمه هرگز فراموش نگرد - ورزنی صد نوبتش سنگت *
و گر عمری نوازی سفله را - بکمتر چیز آید با تو در جنگ *

حکمت ۹۰

از نفس پرور هنروری نیاید - و بی هنر سروریرا نشاید *

مثنوی

مکن رحم بر گاو بسیارخوار - که بسیار خوارست بسیارخوار *
چو گاو ار همی بایدت فربهی - چو خر تن بجور کسان در دهی *

حکمت ۹۱

در انجیل آمده است - که ای فرزند آدم! - اگر توانگری دهمت - مُشتغل شوی
بمال از من - و اگر درویش کُمنت - تنگدل نشینی - پس حلاوتِ ذکرِ من کجا در
دبی؟ و عبادتِ من کی شتابی؟

قطعه

گر اندر نعمتی - مغرور و غافل - و ر اندر تنگدستی - خسته و ریش -
چو در سرا و ضراً حالت اینست - ندانم کی بحق پردازی از خویش *

حکمت ۹۲

ارادتِ بیچون یکی را از تختِ شاهي فرود آرد و دیگری را در شکم ماهی نگو دارد *

بیت

وقتست خوش آنرا که بود ذکرِ تو مونس - و ر خود بود اندر شکم حوت - چو یونس *

حکمت ۹۳

اگر تیغِ قهر بر کشد - نئی و ولی سر در کشد - و اگر غمزه لطف بجنباند - بدانرا به
فیکان در رساند *

قطعه

گر بمحشر خطابِ قهر کند - انبیارا چه جای معذرتست؟
برده از روی لطف - گو - بردار! کاشقیارا امیدِ مغفرتست *

حکمت ۱۰۴

درویشی در مذاجات میگفت - یا رب! رحمت کن بر بدان - که بر نیکان خود رحمت کرده - که ایشانرا نیک آفریده *

حکمت ۱۰۵

گویند اول کسی که علم بر جامه کرد و انگشتی در دست نهاد جمشید بود * گفتندش - چرا زینت بچپ داری و فضیلت مر راست راست ؟ گفت - راست را رستی تمامست *

قطعه

فریدون گفت نقاشان چین را - که پیرامون خرگاهش بدوزند -
 "بدانرا نیک دار - ای مرد هشیار! که نیکان خود بزرگ و نیک روزند" *

حکمت ۱۰۶

نروگی را پرسیدند - که چندین فضیلت که دست راست راست است - ختم در نکست چپ چرا میکنند؟ گفت - نشنیده که اهل فضل همیشه محرومند؟

بیت

آن که شخص آفرید و روزی و بخت - یا فضیلت همیدهد یا تحت *

حکمت ۱۰۷

نصیحت پادشاهان گفتن کسی را مسلمست که بیم سر ندارد و امید زر *

مثنوی

موجّد چه در پای ریزی زرش - چه شمشیر هندی نهی بر سرش -
 امید و هراسش نباشد ز کس * برینست بنیاد توحید و سر *

حکمت ۱۰۸

پادشاه از بهر دفع ستمکارانست - و شهنه برای دفع خون خواران - و قاصی مصلحت جوئی ضرارن - هرگز دو خصم بحق راضی نشوند الا پیش قاضی *

حکمت ۹۸

زمین را از آسمان نثارست - و آسمان را از زمین غبار - كُلُّ اِنَاٍ يَّتَرَشَّحُ بِمَا فِيهِ *

بیت

گرفت خوبی من آمد ناسزاوار - تو خوبی نیک خود از دست مگذار *

حکمت ۹۹

خدای عز و جل می بیند و می پوشد - و همسایه نمی بیند و می خروشد *

بیت

نعوذ بالله ! اگر خلق غیب دان بودی - کسی بحال خود از دست کس نیاسودی *

حکمت ۱۰۰

زور از معدن بکان کندن بدر آید - و از دست بخیل بجان کندن *

قطعه

دونان نخورند و گوشه دارند - گویند - امید به که خورده *

فردا بینی بکام دشمن زر مانده و خاکسار مرده *

حکمت ۱۰۱

هر که بر زبردستان نبخشاید بجغای زبردستان گرفتار آید *

مثنوی

نه هر بازو که در روی قوتی هست - بمردی عاجزان را بشکند دست *

ضعیفان را مَنه بر دل گزیندی - که در مانی بجور زورمندی *

حکمت ۱۰۲

عاقل - چون خلاف در میان آید - بجهد - و چون صلح بیفتد - لنگر بدهد که آنجا

سلامت بر کرانست - و اینجا حلوت در میان *

حکمت ۱۰۳

مُقاریرا سه شش می باید - و لیکن سه یث می آید *

بیت

هزار بار چراگاه خوشتر از میدان - . لیک اسب ندارد بدست خویش عنان *

دو کس مردند و حسرت بی فائده بردند - یکی آن که داشت و نخورد - دیگر آنکه
دانست و نکرد *

قطعه

کس نداند بخیلِ فاضل را - که نه در عیب گفتنش کوشد -
در کریمی در مد گنه دارد - کرمش عیبها فرو پوشد *

باب ششم

قطعه

چو حق معاینه بینی که می بیداد - لطف به که بجنگ آوری و دلتنگی *
 خراج گر نگذارد کسی بطیپ نفس - بقهر زو بستانند و مزد سرهنگی *

حکمت ۱۰۹

همه کس را دندان بقرشی کند گردد - مگر قاضیانرا بشیرینی *

بیت

قاضی که برشوت بخورد پیش خیار - ثبت کند از بهر تو صد خریدار *

حکمت ۱۱۰

قحبه پیر چه کند که توبه نکند از نابکاری - و شهنه معزول از مردم آزاری ؟

بیت

جوانی سخت پی باید که از شهوت بپرهیزد - که پیر سست رغبت را خود آلت بر نمی خیزد *

بیت

جوان گوشه نشین شیر مرد راه خداست - که پیر خود نتواند ز گوشه برخاست *

حکمت ۱۱۱

حکیمی را پرسیدند - که چندین درخت نامور که خدای تعالی آفریده است و برومند گردانیده - هیچ یکی را آزان نخوانند مگر سرو را - درین چه حکمتست ؟ گفت - هر یکی را ثمره است بوقت معین - گاهی بوجود آن تازه - و گاهی بعدم آن پخته - و سرو را هیچ ازینها نیست - همه وقت خوش و تازه است - و این صفت آزان گانست *

قطعه

بدانچه میگذرد دل منه - که دجله بسی پس از خلیفه بخواند گذشت در بغداد *
 گرت ز دست بر آید - چون نخل باش کریم - ورت ز دست نیاید - چو سرو باش آزان *

XII. BAḤRI WĀFIR.

The feet of this metre are $\cup - \overline{\cup\cup} - | \cup - \overline{\cup\cup} - | \cup - - ||$. It occurs in the following verses:

PAGE.

18, first *Bait*.26, *Shē'r*.

PAGE.

29, *Shē'r*.38, *Bait*.

PAGE.

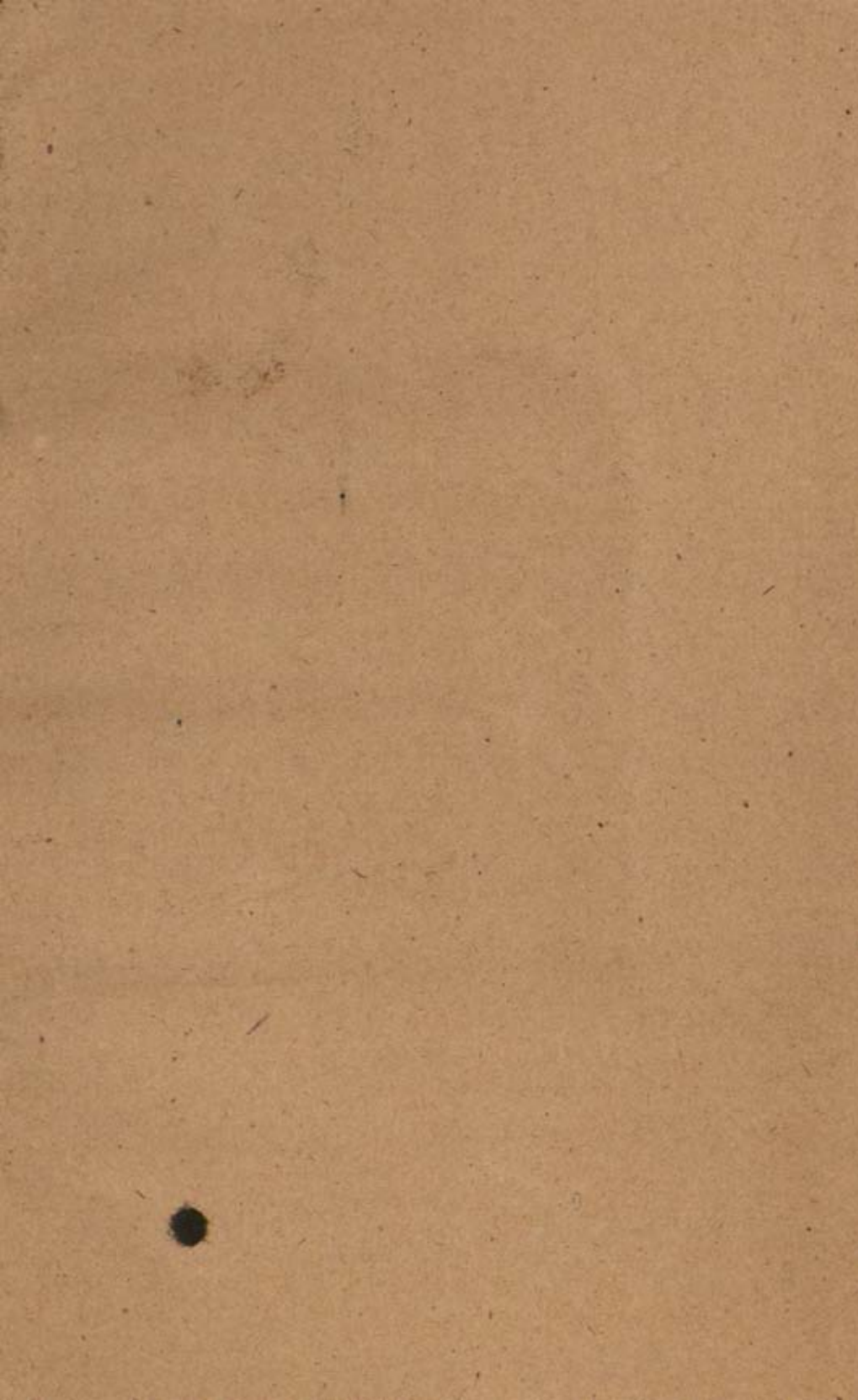
98, *Miṣrā'*.99, first *Bait*.

XIII. BAḤRI BASĪṬ.

This metre occurs once in the hexameter form, and seven times as an octameter, as will be seen from the following:

$$\left\{ \begin{array}{l} \cup - \cup - | \overline{\cup\cup} - | \cup - \cup - | \overline{\cup\cup} - || \\ \textit{Shē'r}, \text{ p. 58; } \textit{Naẓm} \text{ (Persian), p. 59; } \\ \text{Second } \textit{Bait}, \text{ p. 77; Third } \textit{Shē'r}, \text{ p. 79; } \\ \textit{Shē'r}, \text{ p. 140; } \textit{Shē'r}, \text{ p. 142; } \textit{Shē'r}, \text{ p. 172.} \end{array} \right\} \left\{ \begin{array}{l} - - \cup - | - \cup - | \cup - - || \\ \text{First } \textit{Bait}, \text{ p. 48.} \end{array} \right\}$$

14.2

NC CA
8/11/21

"A book that is shut is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY

GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI.

Please help us to keep the book
clean and moving.

S. B., 148, N. DELHI.